ANDREAE

TIRAQVELLI REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

TRACTATVS,

DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE.
DE PRAESCRIPTIONIBVS.
IN TIT. DE IVDICIO IN REBVS EXIGVIS FERENDO.

EIVSDEM,

IN TIT. RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRAEIVDICARE, COMMENTARII.

Cum Indicibus rerum ac verborum copioſiſsimis.

*

LVGDVNI,
APVD GVLIEL. ROVILLIVM.
Cum priuilegio Regis.
1567.

IO. N. VICTORII IN EFFIGIEM
Andreæ Tiraquelli, Regij in Curia Pariſienſi Senatoris, Hexaſtichon.

Iam nihil eſt, venerande ſenex, quòd pulla ſororum
Stamina, vel Stygias quòd verearis aquas.
Subtrahet hæc vultus morti pictura: perennem
Ingenio vitam tot tua ſcripta dabunt.
Ergo vbi fatalem Lacheſis tibi neuerit horam:
Magna tamen fugiet pars Acheronta tui.

Extraict du priuilege du Roy.

P*AR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon d'imprimer, ou faire imprimer vne fois en plusieurs, vn liure intitulé* Andreæ Tiraquelli, Regij Cõſiliarij, Tractatus de Priuilegiis pię cauſę, *& vn autre liure intitulé* Tractatus de Præſcriptionibus: *leſquels liures il a recouuert à grans fraiz, miſes & deſpenſes, des heritiers dudict feu Seigneur Tiraqueau. Et pource eſt faict defenſe de par ledict Seigneur, à tous autres Libraires, Imprimeurs, & perſonnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne diſtribuer, en ſes pays, terres & ſeignouries, leſdicts liures imprimés par ledict Rouille, ſi ce n'eſt par ſon conſentement: & ce iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & datte que ſeront parachenés d'imprimer leſdicts liures, ſur peine d'amende arbitraire & de cõfiſcation des liures qu'ils auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puiſſe pretendre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy eſtans mis au cõmencement deſdicts liures, ſerue pour toute notification, ſanſ en demander copie audict Rouille (ſi bon leur ſemble) & ce à leurs deſpens. Car tel eſt ſon plaiſir, nonobſtans oppoſitions & appellations quelconques, comme plus à plein eſt contenu & declaré par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce données à Paris, le ſixiéme iour de Iuillet, mil cinq cens ſoixante, & de ſon regne le premier.*

Par le Roy en ſon conſeil,
Signé. de Vabres.
Et ſeelé du grand ſeau en cire iaune, à ſimple queüe.

CLARISSIMO OMNIQVE VIRTVTE PRAESTANTISSIMO ÆGIDIO BOVRDINO,

in ſupremo Lutetiæ Senatu cognitori Regio generali, Andreas Tiraquellus Andreæ Tiraquelli autoris filius S.

GRAVIS ac ſancta muneris tui functio efficit, iuſtitię omnis ęquitatiſque aſſertor integerrime, vt tutò in manus omnium veniat Priuilegiorum pię cauſę tractatus à patre meo optimo poſthumus relictus: perfectus tamen & abſolutus non ita, atque ſi mors tam citò operi non inuidiſſet. Qualis tamen ſit, eum defuncti manes vnà mecum pręſtantię tuę deuouent, nominíque nuncupant tuo: cùm pietati retinendę, augendę, ac propugnandę ſedulò inuigiles, tum quòd ipſius operis titulus omnem à ſe liuorem excludat, benignéque omnium manibus iure excipi poßit: vt pote qui quantum priſca tempora pietati fauerint, ſatis apertè oſtendat. Et licet longè diuerſum à pietate opus aliquod ederetur (vt multa pro affectu cuiuſque, & ſtudiorum varietate in dies videmus) tamen adeò fœliciter poſt tuam de eo cenſuram in publicum exiret, vt doctißimo cuique nil niſi mox loquendi ingens cupiditas obreperet: ita iudicium tuum, eruditionem, facundiam ſuſpiciunt, ac admirantur omnes. Quę ornamenta tua, immo vniuerſi ſenatus totiúſque Reipubl. etſi ſplendoris plurimum tibi adferant, nihil tamen ęquè emicat, atque ſinceritas & integritas tua: quam in omnibus, qualiacunque ſint, expediendis negotÿs ſiue publi-

cis ſiue priuatis, tam ſanctè ac religiosè retines, vt nemini ob id minus charus non ſis, quàm vtilis. Plura de te ſuggerit non tam hominum fama percelebris, quàm veritas ipſa, quæ tamen conſultò ſupprimam, ne vel adulationis ſuſpitionem incurram, vel prolixitate, quam euitare non poſſem, moleſtus ſim. Finiero igitur, ſi te, quod non rogatus facies, rogauerim, vt fauorem tuum piæ cauſæ fauori adiicias, tuáque pro humanitate credas me tam tui beneuolum, quàm nemini non charus & venerandus es.

Vale.

ANDREAE TI-RAQVELLI, REGII IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS,

De priuilegiis piæ cauſæ tractatus, lucem adferens non mediocrem obſcuritati cap. Cùm eſſes. & cap. Relatum. de teſtamen. extrà.

PRÆFATIO.

PIETAS, quæ ex diuo Paulo ad omnia vtilis eſt, & cuius exercitium tam ſedulò ac diligenter omnibus ad Chriſtum aſpirantibus commendatur, veteribus noſtris Iureconſultis tanto fuit ſtudio ac curæ, vt huius intuitu ac contemplatione permulta, ne dicam propè innumerabilia, priuilegia introduxerint: quorum tam frequens in omni iuris parte fit mentio, vt quot, & quæ ea ſint, quæ potiſsimùm recepta ſunt, non inutile fuerit paucis recenſere, ſimúlque aliquantulum immorari in interpretatione cap. cùm eſſes. & cap. relatum, extrà de teſta. Quæ duo capita multùm faciunt ad rem, quam paramus: in quorum intellectu obſcurus adeò Labyrinthus verſatur, vt hactenus multos, & eos quidem diuerſos, admodum ſenſus à ſcriptoribus acceperint. Antequam tamen eorum interpretationem aggrediamur, in primis quæ dicantur piæ cauſę, ſiue quid relictum pium cenſeatur, vel relictum ad pias cauſas, videamus.

Pietas ad omnia vtilis, ſecundũ D. Paulum.

Idem ſecundũ Iureconſultos.

Primùm igitur incipiemus ab his, quæ eccleſię vel monaſterio relinquuntur, quę ob id ad pias cauſas relicta dicuntur, vt voluit Specul. tit. de inſtru. ędit. §. nunc verò aliqua. verſi. & ſcias quòd inter relicta. & Bald. in authen. ſimiliter. in princ. C. ad leg. Falcid. Rom. conſi. ccxxxv. quo ad primum. col. 2. & omnes vbique.

Relicta monaſterio, vel eccleſia cenſentur relicta ad pias cauſas.

Sed & non ſolum quod relinquitur monaſterio in genere, ſed & quod relinquitur vni cuipiam monacho, dicitur quoque ad pias cauſas, ſi fiat intuitu pietatis, non contemplatione conſanguinitatis, aut amicitię, vt dicit Bal. in l. j. in lect. col. iiij. verſic. circa perſonam. C. de ſacroſanct. eccl. per not. in l. illud. C. eod. titu. arg. l. tutor petitus. §. quę tutoribus. ff. de excuſat. tutor. & in cap. requiſiſti. de teſtam. & not. in l. Lucius. §. tres hęredes. ff. ad Trebel. & idem tenet Panorm. in rub. de teſtam.

Idem ſi vni cuipiã monacho ſit relictum.

Item relictum hoſpitali dicitur ad pias cauſas: quia & hoſpitale dicitur pius locus, vt voluit Arcbid. in cap. ſi ex laicis. x. q. 1. Spec. vbi ſuprà. Ioan. And. in cap. Ioannes. col. ij. in verſ. piis. de teſtam. Bald. in dicta auth. ſimiliter. & in l. orphanotrophos. in fi. C. de epiſc. & cler. & Panor. in c. cùm ſit generale. in ſecundo notab. de foro compet. Paul. Caſt. conſil. iiij. dicendum eſt, lib. ij. & conſil. lix. quædam mulier condidit. verſi. in contrarium. & iterum col. vlti. ante fin. lib. v. Petr. Peruſ. in tractatu canonicæ epiſcopalis, in x. cap. Cardin. Flo. conſil. cxxj. ad primum reſpondeo, in princ. Bened. Cap. conſil. xviij. incip. viſo & conſiderato, col. penul. & conſil. liiij. hoc caput: circa primum quæſitum. col. iij. Alexand. conſil. ccx. ſtatutis accuratè perſpectis, in princ. lib. ij. & conſi. cxc. plura narrata ſunt. col. iiij. lib. vj. Bart. conſi. xv. incip. Deum inuocent. col. 1. lib. iij. Corne. conſi. cxl. circa hanc conſultationem, col. ij. verſ. circa Falcidiam, lib. j. Philip. Dec. conſi. cclxxiij. in caſu propoſito, in prin. & eſt bonus tex. in d. l. orphanotrophos, & in l. ſancimus, huius initij ij. C de ſacroſanct. eccleſ. & in l. omnia, & quod ibi dicit Bart. C. de epiſc. & cler.

Hoſpitali relictũ dicitur ad pias cauſas relictum.

Id quod plerique intelligunt procedere, modò hoſpitale ſit conſtructum authoritate epiſcopi, aut certè illi cõſtructo accedat ipſius authoritas, aliàs ſecus. Ita voluit Bal. in auth.

Modò hoſpitale ſit inſtitutum authoritate epiſcopi.

hoc ius porrectum.col.ij.C.de ſacroſanct. eccl. & conſi. cccclxv.in ciuitate Brixiæ, lib.1. & conſ.116.ordinatio teſtamenti,in prin.lib.4. & conſ.cccxx. præmittendum eſt, lib. 5. Angel. conſ. cccviij. primò videre oportet, poſt princ. Paul. Caſtr. in dicta l. orphanotrophos, in princ. Alex.conſil.cxx.ſuper eo quod quæritur, col.ij. verſi. poſſet etiam reſponderi, libr. j. Et Benedi.Cap.latè conſil.xcvij.punctus communis, per totum. Et pro his facit quod not. gloſſ.in clement.quia contingit,§.vlt.in gloſſ.penult.& ibi Petr. Anchara.de relig.domi.& Hoſtien.in ſumma titu,de regula.§.non tamen, verſi. quid de ruſticis, & in tit. de religioſis domi.§.ij.ante finem,& §.iij.Specul. titu. de ſtatu monac. verſic. xxxvj. Bald. in l. ſi quis ad declinandam,col.antepenult.verſic.ſed iuxta hoc quæro,C. de epiſcop.& cleri. & in l. deberi,verſic.item eſt argu.C.de fideicommiſſ.libert. Angel.conſil. cxiij. an canonica, Imol. in cap.officij,charta antepenul.de teſtament. Dominic. in c. ij. de reſtitut. in integr. lib. vj. Cardi.Flo.conſi.xiij. in ciuitate Vrbitanenſi. Panor. cap. de xenodochiis,& in c.ad hæc,de religio.domib.& Alex.conſil.ix.viſis dicto themate,in princ.lib.ij. Felyn.in cap. de quarta, col.ij. de præſcript.

Alij indiſtinctè tenēt, ſiue hoſpitale ſit inſtitutum authoritate epiſcopi, ſiue non.

Sed alij indiſtinctè tenent, ſiue hoſpitale ſit inſtitutum authoritate epiſcopi, ſiue non: eſſe tamen & dici pium locum, licet non eccleſiaſticum, aut religioſum, vel ſacrum: quia in eo exercentur opera pietatis. Et ita voluit expreſsè Bal.conſil.cccclxv. in ciuitate Brixiæ, lib.j.& conſ.v.hoc initio,quidam ciues.lib.iij.Angel.conſi.cxvij. in canonica portione, col. ij.& conſi.cccxxxiiij.Papinius,col.j.Petr.Anchar.conſ.cxxix.ſuper primo dubio prima facie videtur,col.j.& conſ.cccxxxvij.de efficacia,col.iij. Panor. in dicto c.de xenodochiis, & Paul. Caſtr. conſ. clxvij. præſuppoſita pro vera opinione, lib. ij. & Rom.conſ. cccclvij. in caſu propoſitæ conſultationis,col.vlti.verſicu.vnum eſt quod refragatur,Bartol.conſ.j.col. vij.& multis ſeq.lib.iiij.& Fel.in d.c.de quarta.col.ij.& iterum col.iiij.de præſcr.& Stepha. Bertran.conſil.ccxliiij.viſo proceſſu, num.iij.lib.j.Et Panor.conſi.lv.in quæſtione quæ vertitur,col.ij.verſic.& primò adiura lib.j.Franc.Curtius iunior conſ.xx.

Relictum fraternitatibus cenſetur relictū ad pias cauſas.

Item relictum fraternitatibus dicitur ad pias cauſas, vt voluit Petrus Peruſ.in ſuo tractatu,de quarta canonica,Panor.conſi.xxxj. ad claram deciſionem omnium difficultatum, col.ij.verſic.venio ad ſecundum.lib.j. & iterum conſ.xxxij.cuius eſt initium, circa duo dubia,col.ij. verſ. ſubſtitutio verò facta vt teſtator,lib. ij. & Paul.Caſtr.conſ.v. dicendum eſt quòd dicta fraternitas, in prin. lib. ij. & conſ. xij. hoc capite præſens conſultatio nulla, ad fin.eodem lib.ij.& ita ſentit Specul. in dicto verſicul. & ſcias, & Ioan. Andr. in cap. Ioannes,de teſta.dum loquuntur generaliter de quibuſcunque locis, in quibus exercētur opera charitatis,& expreſsiùs Bart.in l.j.§. ſed religioſis. D. de colleg.illicit.& Angel.in repetitio. l.j.C.de fide inſtrumen.& iure haſt.fiſcal.lib. x. Benedict.Cap. conſ. cxv.cùm prout in facto præſupponitur,col.vlt. (vide Arcbid.in c.ſi quis, lxij. diſtinct.) & nouiſsimè Philippus Decius conſi.lxxij.viſo puncto,col.ij.verſic. tertiò principaliter.

Contrariū tenentes. Fraternitas non dicitur propriè pium collegium.

Contrarium tamen tenet Bal.in dicta l.illud,col.j.verſ.quod de eo, C.de ſacroſanct. eccleſ. dum dicit quòd fraternitas non dicitur propriè pium collegium, per illum text. in verbo, nulli, quod dicit menti tenendum, & in authent. hoc ius porrectum, col. ij. verſic. ſecundò quæro,C. eod.tit. & in l. id quod pauperibus,in xxj. quæſt.C.de epiſco. & cleric. & conſi.cxxxiij.factum ſuper quo, lib.ij.& conſi.xciiij.in dicto teſtamento,libr. iij. & conſ. clxij.quidam Franciſcus,in quarto dubio, lib.v. & Imol.& Panor. in d.c.officij, de teſtam. Card.Flo.d.conſ.xiij.& Corne.conſ. cxix. circa primum conſultationis articulum,col. viij. verſi.tamen his non obſtantibus,lib.ij.& conſ.xviij. circa hanc conſultationem,col.ij. verſ. quinimò ceſſantibus etiam prædictis,& col.v.verſ.ideò ex his eſt concludendum,lib. iiij.& conſ.ccxcvij.videtur quòd dicta fraternitas,col.ij.ver.item dicta fraternitas, eodem lib.iiij. & conſ.ccclxx.in hac conſultatione,ad fin.eo.lib.iiij. & Bened.Cap.conſ.xx. punctus, quidam Franciſcus,col.vlti.& iterum d.conſ.liiij. col.iij. & Philip. Franc.qui hoc dicit ſing. in c.j.col.iij. de reb.eccleſ. non alien. lib. vj. Cuius rei veritas ex eo pendet, quod ſcribit idem Bal.in l.ſi quis ad declinandam.col.iiij. verſic.deinde quæritur de tali quæſtione, eo. tit. ibi vide,& Alex.conſ.cij.ſuper primo quæſito, in primo dubio, lib. vij. & Soci. conſ. lxxxij. in cauſa vertente,col.pe.verſ.ſed difficultas,lib.iiij.& Corn. conſ. ccclxxx.pro deciſione præſentis,col.iij.in fi.& ſeq.lib.iij. (& vide etiam Card.Flo. conſ. xiij. in ciuitate Vrbinatenſi,) & Fran. Balb. in tractatu præſcriptionis in j. parte v. partis, col. ij. verſic. & ſignanter dicit piom.

Relicta pauperib. computātur inter legata ad pias cauſas.

Bona pauperū æquiparātur bonis eccleſiarum.

Bona eccleſiarū ſunt bona pauperum.

Pauperes theſaurus Chriſti.

Item relicta pauperibus computantur inter legata ad pias cauſas,Specul. in d.§.& ſcias, Bald.in d.authen.ſimiliter, & ibi Rom. in repe.col. j. & ipſe Bald. in l.illud, col. xiiij.& ibi Paul. Caſtr. C.de ſacroſan. eccleſ.& in hoc omnes conueniunt. Et quidem optima cauſa: nam bona pauperum æquiparantur bonis eccleſiarū, vt latè per Panor.in c.nihil.de præſc. & Fely.qui alios allegat in c.de quarta,col.iiij.eo.tit. Quin bona eccleſiarum & clericorum ſunt & pauperum.c.aurum indignè,xij.q.ij.& c.vlt. in princ. & ibi.gloſſ.xvj. quæſt.viij. Et pauperes ipſi ſunt theſaurus Chriſti,vt aſſerit diuus Laurentius.

Ar-

Et hoc adeò procedit,quòd ſi quis relinquat cauſa pietatis alicui,quem credit eſſe pauperem,

perem,cùm ſit dioes,iſtud reputabitur relictum ad pias cauſas,quantum ad relinquẽtem, vt voluit Bart.io reper.l.j.in ij.q.ij.q.princ.in fi.C.de ſacroſanct.eccl.per c.quieſcamus.xlij. diſt.Sed fortè,inquit,eſſent ei legata auferenda,& in alium vſum conuertenda, arg.l. legatum.D.de vſufr.leg. Verùm Bal.ibi (vt ſemper in ea l.)col.x.verſ.ſuper quinta quæſtione in repet.Bart. mordet,dicentem hoc poſtremum eſſe falſum : quia imò tale legatum pro non ſcripto habendum eſt,quo ad illum cui relictum eſt,per l.eam quam.C. de fideicom. & l. pater filium.§.Tuſculanus.D.de legat.iij.Nec tamen defuit,ſed remanet relictum imperſonale,quod valer ad pias cauſas,per c.cùm tibi.de teſtam.& l.nulli.C.de epiſc.& cleric. & non conuertitur in alium vſum,ſed ad eundem caſum : vnde cùm pauperi exiſtimaro relictum ſit,dabitur pauperi:quia cùm poſſumus ad vſum deſtinatum vti , non poſſumus in alium coouertere,clem.quia conringit.de relig.domib.

Quod procedit etiã ſi relictum ſit pauperi exiſtimato cùm eſſet diues.

Relictum imperſonale, valet fauore pia cauſa.

Irem relicta viduis,& aliis miſerabilibus perſonis,vt voluit Spec.vbi ſuprà, & Bal.dicta autb.ſimiliter.& Petr.Peru.in tract.cano.cap.x.& Firmia.in tract.de epiſcopo,in iiij.parte lib.quarti.q.xxxj.verſi.congruenrer hic dicendum.& Franc.Arer.in l.j.in fi.C.de ſacroſan. eccl.& ante hos gloſſ.in cap.vlri.in verbo,pietas.de fer.quæ ſub pietate, de qua ibi text. loquitur,reponir dictum,miſerabilium perſonarum.Quod & ex eo ſatis comprobatur, quòd ſacræ literæ æquiparant viduas,pupillos,& pauperes:ſcribitur enim Hieremiæ 5. Cauſam viduæ noo iudicauerunt,caoſam pupilli noo dixerunt,& iudicium pauperum non iudicarunt:ex quo etiam patet quòd relictum pupillis,dicatur in piam cauſam:nam & ſæpe aliàs vltra locum illum ſacræ literæ æquiparant pupillos & viduas.

Ad vſum certum deſtinata non poſſunt in aliũ vſum conuerti.

Viduis & alijs miſerabilibus perſonis re licta cẽſentur in piã cauſam relicta.

Er videtur hoc comprobare tex.in l.j.C.quan.Imper.ioter pupil.& vid.& rubrica illius titu.quòd pupillus ſit ex miſerabilibus perſonis.quod expreſsè voluit Alex.in l.Titię textores.in princ.D.de legat.1.& quod ei relictum eſt,cenſetur pium,tenet Card. Flor.in clem. j.in xiij.q.de teſtam.vbi & idem dicit de orphanis. Tamen intellige procedere,cùm popillus eſt paoper & orphanus,ſecundùm gloſ.in cap.omnis ætas,in gloſſ.vlri.xij.q.j.& Specu. titu.de inſtrum.edit.§.nunc verò aliqua.verſi.& ſcias.Cardin.Imo.& alij in cap.ſignificantibus.de offic.deleg.Alexand.conſi.cxxj.viſo proceſſu cauſæ vertentis.col.vlti.lib.1. & Iaſon in dicta l.Titiæ textores.col.penul.vide Ioan.And.in c.ex tenore.de foro comper. Quæ autem dicantur miſerabiles perſonæ,vide per Bart.in l.1.C.qoando Imper.inter vid.Inooc.& Fanorm.poſt alios in cap.ſignificantibus.de offic.deleg.Panorm.in cap.ſuper quibuſdam. de verbor. ſignific.

Sacra litera equiparãt viduas pupillos,& pauperes.

Item relictum pro anima,per tex.in §.ſi vnum de prædictis.verſic.occaſionem aotem. in auth.vt cùm de appel.cogn.in illis verbis,& ipſorum quoque animæ ex hac cauſa põſsima ſubleuentur,vt voluit gloſ.in l.ſi quis Titio.& ibi Barto.& alij recentiores poſt eum, de legat.ij.Bartol.in dicta l.j.& ibi Bald.qui illam dicit ſiogul.in lectu. col.ij. C. de ſacroſanct. eccleſ.Bart.in l.Locius.D.de alim.& cib.leg.Bald.in l.ſi quis ad declinandam.col.j. C. de epiſco.& cleric.& in dicta authen.ſimiliter.& in l.& in legatis.in princ.C.ad legem Falcid. & in l.vlti.§.ſed & ſi qois.col.iiij.verſic.pone filius.C.commu.de legat.& in l.hæreditas.§. ſi defuncto,& ibi etiam Angel.D.de petit.hered.& in c.vlti.in fin.de dilar. vbi ad hoc dicit gloſ.in dicta l.ſi qois Titio.ſingul.& in c.1.§.donare.poſt princ.titu. qualiter olim feud.alipo.& conſi.cclxxv.ſi quis iuris ciuilis.col.vlt.lib.iij.Pet. Anch.conſil. cxliiij.præfatis nominibus.col j.Panorm.in rub.de teſtamen.col.iij verſic.ſed nunc quæritur.& io cap.relatum. huius initij j.col.vlti.& in cap.reqoiſiſti.in primo not.eod.titu.Floria.in l.cùm quidam.§.ſi dies.D.de vſur.Paul.Caſtr.conſi.clxvij.lib.ij.vbi ad boc dicit illam gloſ.reputari ſingul. & Roma.conſi.lxix.viſo qoæſtionis themate.poſt princ.Socin.conſil.cxvj. non poteſt negari. col.penolt.verſ.primos eſt.Barb. qui & illam gloſſ.dicit ſingul.conſil.lxxj.illud in medium referam.col.vj.lib.iij.& Philippus Corn.conſil.xxxviij.pro deciſiooe,col.iij.in fin.lib.iij. & iterum conſi.cccxxij.ardua plurimùm.col.iiij.verſic.in contrariam partem.lib.iij.

Eiuſdem rei comprobatio.

An idem ſit in orphanis.

Quod pro anima relictum eſt,dicendum eſt pium.

Eiuſdem cõfirmatio.

Quod adeò verum eſt,vt ſi pro anima relinquatur,etiam conſanguineo, vel amico pauperi,dicitur relictum ad pias cauſas,vt voluit gloſſ.notab.in cap.ij.de ſepul.quam ſequitur & reputat ſingul.Bal.in l.1.col.2.in lectu.& ibi Pau.Caſtr.in fin.C.de ſacroſanct.eccl.& voluit Ioan.And.in addit.Specul.tit.de inſtrum.edit.§.nunc verò aliqua.verſic. & ſcias quod tunc.in addit.quæ incipit,ad iſtum finem,& omoes quos ſtatim allegabimos , & Alexand. conſil.clviij.viſo teſtamento,ad fi.lib.vij.Secus ſi conſanguineo aut amico diuiti:quia licet dicatur pro anima,non tamen repotabitur ad pias cauſas , ſed magis præſumetur factum contemplatione conſanguinitatis,amicitiæ,aut alterios non piæ cauſæ, vt voluit gloſſ.in l. illud.& ibi Bal.& Pau.Caſtr.C.de ſacroſanct.eccl.Bart.in repetit.d.l.1. in 2.q.2. q.princip. & Bal.in dicta auth.ſimiliter.& ibi Rom.col.1.idem Bald.in l.ſi hæres.in ſecundo notab.D. de condit.cauſa data.& in dicta l.ſi quis Tirio.& ibi etiam Imo. D.de legar.2.& in cap.de priore.de appel.vbi dicit ſingul.illam gloſ.& conſil.viij.licet mulieres.lib.v.& conſil.ccxxx. teſtamentum de quo qoæritur,eod.lib.v. & Lapus alleg.xcij.in primis videndum eſt, in j. dubio,vbi rationem reddit,quia pietas non ſtat in nomine pietatis,ſed in ſubſtantia verita-

Relictum etiam conſanguineo, vel amico pauperi cẽſetur piũ.

Aliud in conſanguineo,vel amico diuite.

Pietas conſiſtit in ſubſtantia veritatis.

Pietas conſiſtit in ſubſtantia veritatis.

tis.per l.cùm hi,§.ſed perſonarum,& §.ſi in annos,D.de tranſact. & l.j. C.de mendi. valid. libr.xj.& idem quoque voluit Paul. Caſtrenſ.conſi. ccccxlj. viſo puncto, & allegationibus, in ij.dubio,poſt prin. lib. ij. Cardi. qui eam glo. dicit ſingul. in c. tua, de teſtamen. in c. de priore,de appel.Petr.Anch.conſi.xxv.videtur prima facie,col.ii. Panot. in dicta tub.de teſta.& dicto.c.requiſiſti,& conſi. lxiii. quædam domina,col iij.verſ.hoc etiam firmatur, lib. ij.& Barb.conſi.lviii.clementiſsimi Dei,col.antepenul.lib.j.Stepha.Bertrand.conſi. ccv.ſic eſt verum, col.j.num.iij.iiij.& v.lib.ij.& conſil.lxxxij. quoniam reperio, col.j.lib. iij. & à Theologis Diuus Thomas in q.iiij.q.xxxij. articulo ſeptimo.

De eadē re.

Maior pietas exercēda eſt in cōſanguineos pauperes, quàm in externos.

Executor poteſt eligere pauperes conſanguineos.

Et facit pro prima parte: nam maior pietas debet exerceri in conſanguineos pauperes, quàm in externos,c.non ſatis,lxxxvi. diſtinctio. Et ideo executor deputatus ad distribuendum pauperibus, poteſt eligere pauperes conſanguineos teſtatoris, vt voluerunt Baldus, Angelus & Imol.in l. illa inſtitutio, D.de heredibus inſtituend.Imol. in l. captatorias, D. eod.titu.Petr.Anch.in dicto c.cùm tibi,de teſtamen. Alex.in l.diui, D. ad leg. Falci. Qui & ipſi dicunt procedere in filio ſpurio teſtatoris,paupere,ſicuti etiam voluit Ioan.Andr.in dicto §.nunc verò aliqua,in vltima char.in addi.quæ incipit,continuata, & Bald. in l. id quod pauperibus,col.penult.& vlti.C.de epiſcop.& cler.& conſil.xcj. videtur quòd electio,lib.j. & conſ.clxii.quidam Franciſcus,ad fin.lib.v.Angel.& Imol.in l.Lucius.§.in teſtamento,D. de lega.j. & vide quæ dicam infrà vbi de alimentis.

Reſtrictio præcedentium.

Distinctio in relictis pauperib.

Concurrētibus pluribus præſumptionib. ea præfertur, quæ ex coniunctione ſanguinis inſurgit.

Quod tamen intelligendum eſt duobus modis, primò, vt procedat in terminis, in quibus loquimur, videlicet quando conſanguineo pauperi relinquitur nominatim pro anima, aut etiam alia pia cauſa: quia tunc dicetur legatum ad pias cauſas, non obſtante qualitate conſanguinitatis,per ea quæ diximus. At ſi ſimpliciter relinquat conſanguineo etiam pauperi,ſine expreſsione piæ cauſæ, non reputabitur ad pias cauſas, quin magis videtur fuiſſe relictum contemplatione, & fauore conſanguinitatis, per text. in l.tutor, §. quæ tutoribus, D.de excuſa.tuto.vbi concurrentibus pluribus præſumptionibus, illa anteponitur, quæ ex coniunctione ſanguinis inſurgit,ſicuti & voluit Bald.in authentic.ex teſtamento,col.iij.C. de collatio. dum dicit quòd inter coniunctos, cùm aliquid confertur, præſumitur fieri ex naturali affectu magis quàm ob aliam cauſam, per multa iura quæ allegat: & hoc expreſsè voluit Bald.in dicta authent.ſimiliter, verſic. quid ſi donatio, & ibi etiam Roma. col. j. ſed cura iſtud incidenter,vbi & ad hoc allegat cap.requiſiſti,de teſtamen.& cap.pontificis, xij. quæſtio.iij.& latè Philippus Decius conſi.cxx. diuino &c. conſideratis omnibus, col. vlt.& latiùs diximus in noſtra repetitione,l.ſi vnquam,in verbo, donatione largitus.

Argumēta in contrariā partem.

Donatū filio benemerito cenſetur ei ob benemerita donatum.

Sed ſi hoc omnino eſt ſine dubio, quia cùm anima cæteris rebus ſit anteponenda, per l. ſancimus,C.de ſacroſanctis eccleſ. cap. cùm infirmitas, de pœnitent. & remiſſ. & ibi concordan.videtur teſtator ſubſiſtente cauſa paupertatis,potius conſideraſſe eam cauſam quæ animam reſpicit, quàm ſanguinis coniunctionem, per multa quæ in ſimili ſuprà ſæpius diximus. Quin gloſſ.in l.ſi donatione, quam ibi omnes ſequuntur, C.de collationib. voluit, quòd ſi pater daret filio bene merito, licet non exprimat, quòd faciat propter benemerita, in dubio tamen præſumitur ob eam cauſam facere, vt alibi etiam diximus. Et haud dubiè in vno caſu dicerem videri, in dubio magis relictum fauore piæ cauſæ, quàm conſanguinitatis, quando aliàs relictum non valeret, per id quod in ſimili voluerunt Bald.Fulgoſ.& Iaſon in l.ſi tibi decem,§.ſi pactus.D.de pactis, Imol.& Raphael Cuma. in l.quod dicitur,D.de verb.oblig. Quanquam autem relictum vtroque modo valeret, cogitandum relinquo. Neque enim audeo contra tot tantæ authoritatis viros tenere.

Diues non tam ſecundum facultates, quā qualitatē ſuæ perſonæ habendus eſt.

Intellige ſecundò, quod de diuite diximus, vt procedat in eo, qui ſatis diues eſt pro ratione ſuæ conditionis, ſiue ſtatus, aut generis. Nam ſi quis ſatis bonorum habeat, vt poſsit viuere: non tamen ſecundùm conditionem & qualitatem ſuæ perſonæ, is pro paupere habendus: & quòd illi ea cōſideratione, & cauſa relinquitur, cenſetur relictum ad pias cauſas. Ita voluit Bartolus in repetitio. d.l.j.in ij.q.ij. quæſtio. principalis, C. de ſacroſanct. eccleſ. poſt Diuum Thomam,quo loco nuper citauimus,& Baldus in repetitio.dictæ l.j. colum.x. verſicul.ſuper quinta quæſtione.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in l.ſi quis ad declinandam.col. ij.verſicu. circa tertium,per text.ibi,quem ad hoc notabiliter dicit,C.de epiſcop. & cleric. vbi loquitur de nobili,qui ſatis bonorum habet,vt viuere poſsit,ſed non pro ratione ſuæ dignitatis.& Barba.d.conſi.lvj.lib.j. & Cepol.in tract.de Imper.milit.deligendo, in materia nobilitatis.in xxj. priuilegio nobilitatis,vbi hoc dicit no.& Bened. Cap.d.conſi.liiij.col.iij.

Relictum pro redemptione captiuorū ad piā cauſam relictum videtur.

Item relictum pro redemptione captiuorum, l. ſi quis pro redemptione, in illis verbis, piiſsimam adminiſtrationem, C. de donationibus, in dicto §. ſi vnum de prædictis, ibi, ex hac cauſa piiſsima. in authentic. vt cùm de appellat. cog. doctores vbique, & inter cæteros Bald.& Paul.Caſtrenſ.in dicta l. illud, qui hoc etiam intelligunt in captiuis ex delicto, per gloſſam in cap. ſacrorum,xij. quæſtione ij. quod & idem voluit Baldus in dicta authentic, ſimiliter, C.ad legem Falcidiam, cum concordan. latè à me traditis ſuprà titul. x. §. vltimo, in gloſſa penultima, vbi de hoc diximus.

Item

Item legatum alimentorũ, per tex.in l.Mela.ibi, pietatis intuitu,D.de ali.& cib.leg.& in l.ſancimus,C.de ſacroſan.eccle. vbi cauſa redemptionis captiuorum, & cauſa alimentorũ æquiparantur,& in §.interdicimus.ibi,egentium pabula, & alias pias cauſas,in authent. de eccleſiaſt. titu. & ita ſentit Bald.in dicta authen. ſimiliter, vbi dicit quòd pia cauſa dicitur, cùm per eam releuatur corpus animatum, quod quidem fit per alimoniam, & expreſsè voluit gloſſa in l. ſi cui annuum, D. de annu.legar. Bartol. in l.alio. D. de aliment. & cibar. legat.Et Rapha.Cumanus conſil.xxx.ſtatuto cauetur,col.ij.Angelus,Imol.& Alexand.in l. diui,D.ad leg.Falc.Alex.in l.ſi certis annis.col. iij. verſicu. ex his etiam infero,C.de pact. & Philippus Decius conſil.lxxij. viſo puncto. col. iij.

Idem in legato alimentorum.
Cauſa redemptionis captiuorũ, & cauſa alimentorũ æquiparãtur.

Sed hoc intellige ſecundùm ea quæ ſuprà diximus, vbi de relicto ante diſſeruimus, videlicet,cùm alimenta relinquuntur pauperibus, aut iis, qui famem patiuntur, vt etiam innuit text.in dicta l. ſancimus, qui expreſsè de fame loquitur, & in dicto §. interdicimus, in verbo,egentium.Nam ſi fauore amicitiæ diuiti relinquetur,& cui aliàs ſatis eſt alimentorũ, non dicitur legatum pium,vt voluit Bar.in dicta l.alio,col.ij. ff.de alimen.& cib. lega. & in dicta l.ſi cui annuum.D.de ann.lega.& in dicta l.diui.& ibi Angel. Imol.& Alexand. D. ad leg.Falcid.Ex quibus Ange.& Alexand.hoc dicunt procedere,etiam ſi teſtator dicat, quòd relinquit amore Dei,& ipſe Barto.in tracta.de alimentis,col.iij.verſi.quæro vtrum legatum alimentorum.per text.in §.aliud quoque capitulum,ibi,egenis alimenta impendant, in authent.vt cùm de appellat.cog. & in l.cùm hi. §. in annos. D.de tranſact. & Angel. in l. Stichum & Pamphilum,§. ſtipulatus. D. de verbo.oblig. & in l.ſi certis annis, & ibi Anto. de But.& Alexan.C. de pact.Imol.in l.ſi quis Titio, & iterum in l.cùm pater. §. eorum. D. de lega.ij.Flor.in l.cùm de in rem verſo. col.ij. D.de vſur. Roma.in repet. d. authent.ſimiliter, col.ij.verſi.capio ſecundum,C.ad legem Falc. Alexand.in l.j. col. iiij. D. ſolu. matr. Franc. Aret.conſ.xlv.in cauſa & puncto,col.j.& Iaſon in l.cùm is.§.ſi mulier, col.ij. ff. de condict. indeb.Aliàs ſemper magis ex paupertate legatarij,quàm ex verbis teſtatoris dicitur pia cauſa,vt per Alb.in l.illud.C.de ſacroſanct.ecc.& in j.ſtatutorũ, q.iij.incip.item quæro ſtatuto.

Pia cauſa quæ dicatur.
Legatum alimentorũ pauperibus relictũ dicitur piũ: aliàs ſecus.
Pia cauſa ex paupertate legatarij attẽditur.

Quanquam tamen legatum alimentorum factum diuiti dicitur etiam fauorabile,& priuilegiatum,vt patet per tex.in d.l.cùm hi.§. nihil autem intereſt. D. de tranſac. vbi non poteſt inconſulto prætore tranſigi ſuper alimentis relictis etiam diuiti, nedum inopi. Et propterea Salycet.in l.j. & ibi Iaſon col.iij.in iij.limitat. C. de fideicommiſſ. Alexand.& Iaſ. in dicta l.ſi certis annis. Cuius tamen ſententiam, licet de eo mentionem non feciſſet, ſecutus fuerat Florian.in l.cùm de in rem verſo,D. de vſur.

Legatũ alimentorũ diuiti relictũ,dicitur etiam fauorabile.

Item cùm dos & alimenta æquiparentur,vt not.gloſſ. in l.ob æs. C.de præd. mino. legatum dotis,ſiue pro maritandis virginibus dicitur pium, per text.in l.cùm is.§. ſi mulier, ibi pietatis cauſa,& ibi not.Bald.Angel.& Floria.D. de condic. indeb. & voluit Ioan. And. in c.tua nobis,in ver.alios,extrà de decimis, & Barto.in l.ſi ego, in prin.§.j.D.de iu. do. & in l. ſi conſtante.in xj.quæſt.j.partis,ante fi.D.ſol.matri.& in l.ij.§.vlt.poſt princip. D. de donat. Alber.in prima parte ſtatutorum,quæſt. iij. ſuprà alleg.in fin. Bald. in l.mandatum, col. iij. verſic.ſed contra hoc oppo.& ibi Salyc. col.vj. in xiij. oppoſ. C.mandat.& idem Bart. in l. ſicut,in fi.C.de actio.& obliga. & in auth. contra cùm rogatus, C. ad legem Falcid. & in l. poſt mortem,col.penult.verſicul.ſed pone, teſtator inſtituit heredem.C. de fideicom. & in l.j.ante finem,C.de his quæ pœnæ no.relinq.& in repet.l.j.col.xvj. C. de ſacroſanct. eccleſ. & Imol.in l.j.col.j.in fi.D.ſolut.matri.Floria.in l.cùm quidam,§. ſi dies. D. de vſur. & Ioan. Ana.conſi.lvij.viſis & conſideratis,poſt princip.vbi dicitur etiam procedere in dote à patre relicta filiæ.Alexand.in dicta l.ſi certis annis, col. iij.C. de pact.& in l. iiij. §. hoc autem iudicium,col.iiij.D. de dam.infect.& in.ſi cùm dotem. §. eo autem tempore, col. iij. D. ſolu. matrimo.& conſi.xc.plura narrata ſunt,col.ix.lib.vj. & Barba. conſil. lxxxvij. prope eſt dominus,col.ij.lib. ij. & Firmia. in tract. de epiſcopo. in quarta parte lib. iiij. quæſt. xxxj. verſ. congruenter hîc dicendum.Socin.conſi.lxxxij.in cauſa vertente,col.penult.verſi. ſed difficultas oritur.lib.iiij.Lauren.Calca.conſi.xiij.pro parte negatiua,col.ij.verſic. in contrarium facit,& verſicu.& hanc partem,& latius col.iij. verſi. item & ſi dicatur. Porrò cùm legatũ dotis:& alimentorum æquiparentur,vt patet ex nota.per gloſ.in l.ob æs,C.de prædi. mino. & Bart.in l.vlt.D.de his quibus vt indig.& in authent.res quæ.C.commu.de leg.de quo tamen per Alexand.in l.j. col. vj. D. ſolu.matr. Ideò & ea diſtinctio, quam in alimentis diximus,in dote quoque procedit, vt videlicet tum demum legatum dotis ſit pium, ſi relictum ſit pauperi,non etiam ſi diuiti,vt voluit Baldus in l.illud, col.j.C.de ſacroſanct. eccleſ. & in authent.niſi rogati, col. iij. verſic. quæro numquid monaſterium. C. ad Trebel. cùm dicit, quòd maritare pauperes virgines eſt pia cauſa. Angelus in §. ſi quis de prædiis, in authent. vt cùm de appellation.cognoſc.Roma.in dicta authent.ſimiliter,col. ij. verſ. circa tertium, & Alexan.in addit.Barto.in dicto §.ſi mulier,& in l.ſi conſtante,in princ. col.ix.verſi.ex dictis autem.ff.ſolu.matrim.Barb.conſi. lxxxvij. lib. iiij. Bald.nouellus in tractatu de dote, in quinta parte,& iterum conſi.cccxlviij.de duobus.col.ij.verſi. non obſtat quòd fauor, & Iaſ.

Dos & alimẽta æquiparantur.
Legatũ dotis dicitur pium.
Idẽ in dote à patre relicta filiæ.
Legatũ dotis & alimẽtorũ æquiparantur.
Diſtinctio alimentorũ, procedit quoque in dote.
Maritare virgines pauperes, eſt pia cauſa.

in dicta l. cùm is.§.ſi mulier, ante fi.D.de condi.indebi. & facit quod tradit gloſſ.in l. tali. in princip.D.de iure dot. quòd de legato facto cauſa doris diuiti, detrahitur Falcidia. & Philip.Deci.dicto conſil.lxxij.col.iij.& dicto conſi. cxx. col. ij. Et ad hoc inſpicienda eſt ſtatus conditio,& dignitas eius,cui relinquitur, vt in ſimili diximus ſup. cùm de legato animæ loquèremur. Et ita in hac ſpecie voluit Bal. in dicta l.ſi quis ad declinandam, loco ſuprà allegato,& in l.paupertas,in princip.ff.de excuſatio. tuto. & Decius dicto conſ.cxx. col. j. Verùm Laurent. Calca. ſibi contrarius, conſi. xxxj. Antonius Pacolarius col. vj. dicit ſimpliciter quòd dos reſpectu ipſius, non eſt pia cauſa. Nam ſi eſſet huiuſmodi, ex ipſius legato non detraheretur Falcidia, per authent.ſimiliter, C.ad leg. Falcid. Sed ex ea detrahitur, vt not.gloſſ.in l.tali in princip.ff.de iure dot.& in l. ſi non deſignata, C.de falſa cau. adiect. lega. & videtur eſſe text.in l. ſed vſusfructus,§. dos relegata,ad leg. Falcid. cui adde & aliam glo.in l.in teſtamento,quidem militis.C.ad leg. Falci. Et quòd tale legatum dotis non cenſeatur ad pias cauſas,tenet etiam Barto.quem non allegat,in dicta l.cùm is.§.ſi mulier.ff.de condict.indeb.Nec obſtat,inquit Calca.text.in dicto §.ſi mulier,qui in contrarium ſolet allegari,quia non id dicit,ſed tantùm loquitur de pietate reſpectu donantis, & non dotis.

Ex legato dotis detrahitur Falcidia.

Dos reſpectu ipſius non eſt pia cauſa.

Communis opinio.

Sed aduerte quòd communis opinio eſt in contrarium, & de eo, quod diximus de detractatione Falcidiæ, contrarium tenet gloſſa, videlicet non detrahendam ex legato dotis, per l.ſi in teſtamento quidem. C.ad legem Falcidiam.ſuper quo vide Calca.dicto conſ. xiij. col.iiij.verſi. non obſtat ſi dicatur.

Relictũ pro imagine facienda dicitur piũ.

Item relictum pro imagine facienda,aut depingenda,dicitur eſſe ad pias cauſas,per text. in l.lineam margaritarum. D. ad leg. Falcid. vbi & hoc not. Barto. & Alexand. & in c. vlti. extra de teſtament.& in c.ex parte.de verbo.ſignifica.per quos ita voluit Roma.in dicta authent.ſimiliter,col.ij. verſi.circa vltimum, & ante illum Angel. in l. j. §. ad municipium, & ibi etiam Alexan.D.ad legem Falcid.per gloſſ. quam Angel.dicit notab.in l. Titia. §. vlt. ff. de auro & argen.leg.& voluit idem Angel.conſ. cccxiiij. caſus eſt, Iacobus in fi. & Flor. in dicta l.cùm quidam,§.ſi dies.D.de vſur.& Bernar.Laud.in additio. Barto.conſi. xxvj. teſtator in teſtamento.

Cauſa ſtudij dicitur pia.

Cauſa dotis, & cauſa ſtudij æquiparantur.

Donatio à patre facta filiofa.cauſa ſtudij valet.

Quæ ſit pia cauſa.

In cauſa ſtudij reus tenetur actori edere inſtrumenta.

Item relictum cauſa ſtudij poteſt etiam dici pium,per id quod voluit Barto.in l. j. ad fin. & ibi omnes,D.ſolu. matri. quòd cauſa dotis, & cauſa ſtudij concurrunt, & æquiparantur. Ex quo inferunt Bald. Angel. Rapha. Cuma.& Iaſon ibi, quòd ſicuti valet donatio facta à patre filiæ in poteſtate exiſtenti cauſa dotis,l. Pomponius Philadelphus, & ibi gloſſ.& docto.C.famil.erciſcun.& not.gloſſ. in l.ij. C.de inoffic. dona.& Barto.in l.frater à fratre, D. de condict. indeb. ita etiam donatio facta filioſamilias cauſa ſtudij. quod etiam tenet Roma.in l.donatio.§.pater. D.de donatio. Alberic.Imol.& Floria.in l.quæ pater filio.D. famil. erciſcun.& Iaſon in dicta l.frater à fratre.col.vlt.in ij.lectu.& Ferdin.Lorg.in repet. §. diui. l.filiusfamilias.col.xiiij.verſi.poſſet alia & ſecunda cautela,D.de leg. j. licet aliqui tenuerſit contrarium,vt per Alexan.in dicta l.j.§.ad municipium.D.ad leg.Falcid.Et bene facit,quia ea dicitur fauorabilis,& pia cauſa,quæ vtilitatem publicam reſpicit,vt dicit Paul.Caſtren. conſi.xxiij.viſo puncto.col.penulti.per text.in l.j.§. vlti. C. de cadu. tollen.& eſt etiam bonus tex.in l.ij.§.exercitum,& ibi Bartol.ff.de his qui not. infa.& in l.quemadmodum. C.de agri. & cenſi.& facit text. in l.ſi quis.§.vtrum, & ibi Bartol. D. ad Sylla. & quod voluerunt Guli.Cu.Bal.& Alexand.in l.ſi filius.ff.ſi cert. peta. & quod etiam dicit Bald.in l. j. C.ſi de momen.poſſeſ.quòd in cauſa ſtudij non appellatur. & nouiſsimè Philip. Dec. in c.j. col. x. verſic.vij.extrà de probatio. quòd in cauſa ſtudij tenetur reus actori inſtrumenta edere, ſicuti in aliis cauſis piis,& fauorabilibus.& ad hæc omnia eſt bonus text.in dicta l.quæ pater filio,in verbo,pietate.Ex quo videtur etiam probari cauſam ſtudij eſſe cauſam piam: ſicuti etiam voluit expreſsè Alex.in addit.Barto.in l.Stichus liber eſto,D. de lega.iij. & in l. ſi cui annuum.D.de ann.lega.& ante illum Panormi.conſil.lxiij. quædam domina. col. iii. & iiij. lib.ij. Veruntamen Bal. in repetit.l.j.col. xij.D.de legat. ij. dicit quòd relictum cauſa ſtudij non dicitur ad pias cauſas,niſi ſit pro ſtudio ſacræ Theologiæ,quod & videtur ſentire idem Bald.in l.j.ff.de legat. ij.in qua etiam ſententia videri voluit Rapha.Cuma. conſil.xxviij. de fundo dato in præmium emancipationis, vbi dicit hanc cauſam non eſſe propriè piam, per not.in l.illud,C.de ſacroſanct.eccleſ. & in l.ſi quis Titio, D. de legat.ij. & donationem factam ex ea cauſa indigere inſinuatione,ſi excedat quingentos aureos, æquè ac alias donationes non pias. Et vtrunque ſequitur Iaſon in l. j. in prima lectu.col. penult.verſi. adde tamen.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in l.j.col.vlti.D.ſolu. matri.

Relictum cauſa ſtudij non dicitur ad pias cauſas, niſi ſtudij Theologiæ cauſa relinquatur.

Legatum libertatis cẽſetur ad pias cauſas relictum.

Item legatum libertatis cenſetur relictum ad pias cauſas,vt videtur probare text. in l. in teſtamento.D.de fideic.libert.& melior in l.j. §. vlti. ibi, ad hanc rationem præfatus, & ibi not.Bald.C.de commu.ſer.manu.& in l.contra voluntatem, ibi,iura pietatis, C.de teſtam. manu.& in l.ancillam,in fin. C. de fideicommiſſ. liber. cùm dicit, impium eſſe differre voluntates teſtatoris, quæ ad libertatem reſpiciunt. & voluit Bartol. in l. ſi cui annuum, poſt princ.D.de annu.lega.& in l.ſi iure,de teſta.manumiſ. & in l.ij.& iterum in l.penulti.de fi-

deicom.liber.& in l.vnica.§.j.C.de cad. tollend. & Alexand.in l. captatorias. col. iij. C. de teſta.milit.& conſil.cix.ſtatutis accuratè perſpectis, col.penult. verſi.poſſet & teſtator, lib. ij.& conſi.lxxvj.ponderatis his,col.vlti.lib.iij.& xc.plura narrata ſunt,col. iiij. lib. vj. & Iaſon in l.j.§.ſi quis ita,col.v.verſic.circa illud.D.de verbo.oblig.& in l.qui Romæ,§. Flauius, col.iij.verſic.ego vltra alios,eod.titu.Et vbique docto.trahunt diſpoſita in libertate ad alias pias cauſas,ſcilicet in l.proximè.§.vlti.D.de his quæ in teſtamen.delen.Specul. titul. de inſtru.editio. §. nunc aliqua. verſic. & ſcias, & in l. Titio vſuſfructus, §. j. D. de condi. & demonſtra.& in l.ſi vnus.C.de teſtam.& in l.j.circa medium, & ibi etiam Angel. C. de bonis vacan.lib.x.& Bald.in l.ij.& in l.penult.C.de fideicommiſſ.liberta.& in dicta l.ſi vnus C.de teſtam.& in l.ſi iure.C.de teſtam.manumiſ.& in l.j.§.in primo.col. vlt. C.de cadu. tollend. vbi plus dicit,quòd eccleſia & libertas eædem ſunt,id eſt,quòd eccleſia idem eſt quod ipſa libertas,vt illius verbis loquar,per text.in §.vult enim,in authent.de non alien. & idem Bal. conſ.cxviij.caſus ſub tali forma,col.iij. verſic. ſuper quinto puncto,& Roma. conſ. ccxxxv. quo ad primum,col.ij & in dicta auth.ſimiliter,in infinitis prope locis,vt licet videre ex his quæ ſuprà diximus.Alex.qui illud poſtremum dictum Baldi ſequitur conſ.lxxvj.ponderatis his de quibus,col.vj. lib.iij.& docto.ſæpe.

Diſpoſita in libertate trahuntur ad alias pias cauſas.

Eccleſia & libertas æquiparantur.

Quinetiam videtur fauorabilius eſſe legatum, quàm ſit aliud legatum ad pias cauſas: quod ex eo patet, quòd licet legatum piæ cauſæ non minuat legitimam filij, per text. in c. vlti.xvij.quæſtio.vlti.& gloſſ.in l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſcop. & cleric.& in l.Papinianus.§.j.D.de inoffic.teſt. & expreſſè conſuluit Alexan.conſi. xviij. non minuitur legitima, in princip. libr. iiij. tamen legata libertatum non ſolùm legitimam minuunt, ſed & omnino auferunt,per dictam l.Papinianus.§.quarta autem,vbi Raph.Fulg.in tertio notab. hoc expreſſè notat per illum text.fauorabilius eſſe legatum libertatis, quàm piæ cauſæ. Ex quo & illud facilè perſpicitur legatum libertatis eſſe fauorabilius ipſa legitima,vt annotant ipſe Fulgoſ.& Paul. Caſtr. qui hoc dicit mirabile in dicto §. quarta autem: cùm tamen legitima ſit fauorabilior, quàm pia cauſa, vt patet ex eo quod diximus, & probatur in auth. ſi qua mulier,vbi Bald.& Salycet.not.C. de ſacroſanct.eccleſ. Verum eſt tamen quod gloſ. & communiter docto. in dicto §. quarta autem, dicunt, quòd hodie legata libertarum non minuunt legitimam, per text.in §.prohibemus, in authent.de trien. & ſemiſſ. Quanuis ille textus verè non loquatur de libertate, & gloſſa ibi etiam aliter tenet, & ſi loqueretur de libertate, nihilo tamen minus probaretur per illum §. quarta autem, fauorabiliorem eſſe libertatem, quàm piam cauſam, licèt in eo caſu eſſet correctus per dictum §.prohibemus, neque enim correcta lege, cenſetur correcta ratio legis, quin ex ea argui poſſit.

Legatum pia cauſa non minuit legitimam filij.

Legata libertatum legitimam omnino auferunt.

Legatum libertatis fauorabilius ipſa legitima.

Hodie libertates non minuũt legitimam.

Limita quod dictum eſt,legatum libertatis eſſe pium,vt procedat quando fit pro anima, vel amore Dei,aliàs ſecus,vt ſingulariter tenet Bartol.in repet.l.j. C. de ſacroſanctis eccleſ. Sed hoc reprobat Imol.in l.captatorias.D.de legatis primo,& Iaſ.in dicta l.j.in vtraque lectura.in prima col.verſic.nota iſtam pulcram limitationem, & in ij.lectura,col. antepenul. verſic.credo quòd limitatio,& idem Iaſon in l.captatorias,col.vlti.in princip. C.de teſtam. milit.& in dicta l.ſi vnus,col.vlt.C.de teſtam.per text.in dicta l.j.§.vlti.C.de commu. ſeruo mann.vbi libertas non erat relicta pro anima,vel amore Dei, licèt dicatur pia cauſa.

Limitatio præcedentium.

Item legatum factum ad conſtructionem & reparationem,ſiue refectionem pontium,& viarum,vt voluit gloſ.& poſt eam Nicol.Neapolit.Angel. & Alex. in l.j. §. ad municipium, D.ad legem Falcid. & Spec. hoc intelligens cùm neceſsitas imminet, in dicto §. nunc verò aliqua,verſic.& ſcias quòd inter titu.de inſtru. edit. & Ioan. Andr. in c.tua nobis, in verſic. alios, de deci. Bald.in auth. ſimiliter. C. ad legem Falcid. Floria. in l. cùm de in rem verſo, col.ij.verſi.ſed adde prædictis,D.de vſur.Alexan.in dicta l.j.§.ad municipium.D. ad legem Falcid.& Firmia.in tractatu de epiſcopo, in quarta parte,lib.iiij. quæſtio.xxxj. verſicu. congruenter dicendum,vbi & alios allégat.& Philippus Decius conſi.lxxij. viſo puncto,col.iij. Bernard.Landri.in addit.Barto.dicto conſi.xxvj.Ideóque multi fuerunt in ea opinione,vt l. j.C.de fideicommiſſ. loquens in alimentis, quæ, vt diximus, vim habent piæ cauſſæ, procedat & in refectione viarum,ita voluerunt Bar.Bal.Ang. Fulgoſ.Alexand.& Iaſon in l.ſi certis annis. C. de pactis.Barto.& Fulgoſ.in l.cùm de in rem verſo,D. de vſuris. Bat.in ſua diſputatione,inci. quædam mulier.Anto.in repetitio.cap.peruenit,col.vij.de cenſibus, Imol. in l.ſi verò.§.de viro,colum.xij.D.ſoluto matrimo.Matheſil. in tractatu extenſionum, Iaſon in dicta l. j. C. de fideicommiſſ. Et bene facit text.quòd ſicut aliàs valet legatum incertum fauore piæ cauſæ,vt ſuprà diximus in quinquageſimoſexto priuilegio, ita & pro refectione pontium,l.quidam in teſtamento,& ibi gloſ.Bartol.& alij,de legatis ſecundo,& Bartol.in l. ſi cui annuum,D.de annuis legatis.Et hæc res adeò fauorabilis eſt, vt licet quis habeat priuilegium immunitatis à publicis muneribus, tenetur tamen ad conſtructionem pontium & viarum,ſicut etiam tenetur eccleſia,licet ſit priuilegiata,niſi ſpecialiter huius rei conceſſa fuerit immunitas,l.j.& ibi not.Ioan.de Plat.C.de collat.fund.patrimo.libro xj. & l.abſit. & ibi Plat.C.de priuileg.dom.Ideò nec eccleſia,quæ priuilegiata eſt,ab ea re eſt immunis,

Legatũ in refectionẽ viarũ vim habet pia cauſa.

Legatum incertũ fauore pia cauſa valet.

Legatũ in refectionẽ pontiũ fauorabile eſt.

l.ad inſtru-

Legatū refectionis viarum ponitur inter eas cōſtitutiones Regias, quarū ſententia mandatur executioni.

l.ad inſtructionem.C. de ſacroſanct. eccl. & in noſtris conſtitutionibus Regiis, quas vulgò ordinationes vocamus, cauſa hæc ponirur inter eas, quarum ſententia mandatur executioni non obſtantibus quibuſcunque oppoſitionibus, & appellationibus.

Legatū factum pro cuſtodia ciuitatis ad piā cauſam cenſetur.

Item legatum factum pro patriæ (vt ſic dixerim) ſortificatione, valet, pro cuſtodia ciuitatis, & locorum conſtructione, ſiue refectione murorum, & foſſatum & cętetorum id genus. Ita voluit Speculator, boc quoque intelligens, quando neceſsitas imminet in dicto verſic. & ſcias quòd inter. vbi ad boc multa allegat Bal. in dicta auth. ſimiliter, C. ad leg. Falcid. vbi ad hoc rationem adducit, quia ex his cuſtodiuntur viduæ, orphani, & aliæ miſerabiles perſonæ.

Quicquid fit ad publicā vtilitatē, id piū dicitur.

Item quicquid fit ad publicam vtilitatem, id pium dicitur, vti expreſsè voluit Paul. Caſt. conſi. cxciiij. viſo puncto, col. ij. verſi. pro hoc etiam, lib. ij. per l. j. §. vltimo. C. de cadu. tollen. & l. ad inſtructionem, C. de ſacroſanctis eccl.

Legatū factum ad cōſtruendum monumentū dicitur pium.

Item legatum factum ad conſtructionem monumenti, vt voluit Bald. & Angel. in l. hereditas. §. ſi defuncto, D. de petitio. hered. & expreſsius idem Angel. in l. j. §. vltimo, Rapha. & Paul. Caſtrenſ. D. ad leg. Falci. Quod & concedit ibi Imol. quatenus neceſſarium eſt ad ipſum monumenrum conficiendum. Nam quod præter neceſsitatem impenditur, id potius tendit ad vanam gloriam, & ſolatium viuorum, & memoriam defuncti, quàm ad honorem Dei. Alex. autem ibi diſtinguit, an monumentum tendit ad ornatum eccleſiæ, nécne. Sed priorem partem indiſtinctè ſequitur Firmianus in tractatu de epiſcopo, loco ſuprà ſæpius allegato.

Legatum meretrici vt ſe corrigat.

Item legatum factum meretrici, vt ad frugem melioris vitæ redeat, dicitur relictum ad piam cauſam, vt voluit Bal. in l. imperialis, in princip. col. j. arg. illius tex. C. de nup. & ſequitur Firmianus vbi ſuprà.

Legatū pro incertis & malè ablatis.

Item relictum pro incertis, & malè ablatis, dicitur etiam ad piam cauſam, vt expreſsè voluit Bald. in dicta l. hereditas, §. ſi defuncto, D. de petitio. heredit. in prima lect. & ibi quoq; Angel. & vterque per nota. in clem. prima, de priuileg. & Florianus in l. cùm quidam. §. ſi dies. D. de vſuris.

Relictū ad ſoluendum creditorib. dicitur eſſe ad pias cauſas.

Irem relictum factum ad ſoluédum, & ſatisfaciendum creditoribus, dicitur eſſe ad pias cauſas, vt voluir Vital. Nemau. in repetitio. c. Ioannes. in tertio notabili, per illum text. de teſtament. pro quo facit quod dicit Bald. in l. id quod pauperibus, in ix. quæſtione, C. de epiſcop. & cleric. quòd executor depuratus ad ſoluendum debita, poteſt ſoluere debita naturaliter tantùm: quia in ſoro animæ rantum valer debirum naturale ſolum, quantum naturale, & ciuile ſimul. Sed aduerte quod in dicto cap. Ioannes, magis videtur innuere contrarium, dum ſeparat pios vſus, & debitorum ſatisfactionem. Er propterea ſentiunt illic Innocen. Hoſtien. Ioan. Andr. & Panor. quòd huiuſmodi relictum non dicatur ad pias cauſas.

Poſtremò ſi amplius vis ſcire quæ dicantur legata ad pias cauſas, vide Speculat. & Ioan. Andr. in dicto §. & ſcias quod inter. Bald. & Roma. in dicta authentic. ſimiliter, Petr. Peruſi. in dicto tractatu canonicæ epiſcopalis, c. x. & Firmia. in dicto tractatu de epiſcopo, in quarta parte libri quarti, in quæſtione xxxj. verſic. congruenter eſt dicendum.

INCI

INCIPIT DE PRIVILEGIIS PIAE CAVSAE TRACTATVS.

SVPEREST nunc vt veniamus ad noſtra duo capita, videlicet cap.cùm eſſes,& cap.relatum,de teſta. Sunt enim qui dicunt ea tantùm debere intelligi de relictis ad pias cauſas, & ex his gloſ.ordinaria in vtroque loco, & gloſſ. in ſumma ij.q.iiij.& Goffr.in ſumma de teſtam.tit. de numero teſtium.Fulgoſ.conſi.xxix.cuius caput eſt, punctus quæſtionis.Paul.Caſtrenſ. conſi. xxxj. iſta inſtitutio.lib.ij. Alij tradunt per illa capita eſſe omnino & in omnibus iuri ciuili derogatum,etiam quo ad forum ſecularem. Cuius opinionis & ſententiæ fuerũt Ala. Vinc.Goff.Hoſtien. Ant.Pan.col.ij. & col.iiij.in d.c. cùm eſſes.& Brix.in dicta ſumma,ij.q.iiij.& Dominic.conſi.xlix.quod ita incipit, ſuper iſto puncto,Hoſtien.in ſumma,titu.de teſtam.§.qualiter conficiatur,& è recentioribus Stepha.Bertran.conſi.xxiij.Chriſti ſaluatoris &c.lib.ij.Alij item quòd in terris imperij, & in iuriſdictione ſeculari ſit lex ciuilis ſeruanda,prærerquam in legatis ad pias cauſas:in quibus vbique eſt ſeruanda diſpoſitio d. cap. relatum. in terris verò temporalis iuriſdictionis eccleſiæ in vtroque foro eccleſiaſtico ſit obſeruandum dictum cap.cùm eſſes, in legatis ad non pias cauſas.In qua ſententia videri voluit Ioan.Ana.in dicto cap.cùm eſſes. vbi & hoc dicit conſuetudine obſeruari,& ibi expreſsius Ioan.de Fan.Ioan.Cal.Pet.Peru.And.Card. Florent.Imo.qui hanc dicit eſſe communem opinionem Petr.Peruſ.conſil.cxvij.Feder. Senenſ. conſi.ccxvij. factum eſt tale, Quidam nomine P.Socin.conſil.ccxxxv.viſa contingentia.col.ij.in fi.vbi etiam dicit hanc eſſe communem opinionem Corne. qui & hoc dicit conſi.clxviij.in præſenti.col.iij.verſic.tamen communis lectura,lib.ij.& conſi.ccxcvij. videtur quòd dicta fraternitas,col.iij.verſic.tamen his,libro iiij.vbi dicit hanc eſſe communem lectionem.Alij quoque generalius,vt in foro ciuili ſeruetur lex ciuilis,in canonico cap. cùm eſſes,in vtroque dictum cap.relatum,in relictis ad pias cauſas,quæ fuit ſententia Imo.in dicto cap.relatum.& ita pronuntiaſſe Innocen.IIII.in publico conſiſtorio,ſcribit Bal. conſi. cclxxxiiij.dominus Rainutius,lib.iij.Alij rurſum,quòd ſemper in relictis ad pias cauſas ſufficiant duo teſtes, per dictum cap. relatum. in aliis verò requiratur & parochianus vltra duos teſtes,per dictum cap.cùm eſſes, vbi hoc voluit Panorm.in fi.lect.& in repet.conv. cum ſequen.& ibi Ioan.Ana.poſt antiquiores:& Specu.titu.de inſtrum.edit §.compendioſè,verſic.item per ius canonicum,& Cardin.Floren.conſil.lxxiij.puto de iure,col.j.Alexan. conſi.cv.viſo & diligenter conſiderato,col.iiij.verſ.imò fortius,libro iiij.Barb.conſil.lxxxvij. col.iiij.lib.iiij.Corne.conſil.cclxj.de duobus principaliter,col.vlti.libro iiij. Alij denique in alia ſunt ſententia,vt per Dominic.conſi.xlix.ſuper iſto puncto,Ioan.Cal.conſi. viij.titu. de teſta.& Ro.in repet.authen.ſimiliter,in iij.& iiij.ſpeciali,inter vltimas voluntates,C.ad leg. Falci.& Cor.conſi.lxxvij.licet autem,lib.j.& conſi.cxxxvij.placet mihi,lib.ij.& Philip.Dec. conſi.cclxxxiiij.viſo puncto,in ij.dubio.Non tamen mihi eſt animus omnium omnia adducere:ſatis eſt,quantum ad hunc locum pertinet,quòd omnes in hoc cõueniunt, quod in relictis ad pias cauſas vbique ſufficiant duo teſtes,iuxta dictum cap.relatum.

Varij intellectus cap. cùm eſſes. & cap. relatum. de teſta.

In iuriſdictione ſeculari lex ciuilis eſt ſeruanda.

Diſpoſitio c. relatum, ſeruãda eſt vbique in legatis ad pias cauſas.

At c. cùm eſſes,in legatis ad non pias cauſas.

Alij generalius diſtinguunt.

Alij aliter

Alij rurſus aliter.

PRIMVM PRIVILEGIVM.

In relictis ad pias cauſas duo ſufficiunt teſtes,tam iure ciuili, quàm canonico.

QVod primum priuilegium erit (vt duo ſufficiant teſtes) eorum, quæ hîc commemoranda & enumeranda putauimus: communemque illam ſententiam, præter illos quos ſuprà citauimus,receperunt Barto.qui & hoc dicit procedere de iure ciuili.Bal.Ioan.Fab.Sal.Fulgo.Pau.Caſt.Franc.Aret. & alij in l.j.C. de ſacroſanct.eccl.& Bald.conſi.clxvij.thema proponitur,in fi.lib.ij.& conſil.xx. ſuper primo

In piis cauſis duo ſufficiunt teſtes. Etiam iure ciuili.

puncto,in princ.lib.v.& in l.hæreditas.col.ij.in duobus locis,D.de petit. hæredit. Salyc. in l.generali,C.de ſacroſanct.eccl.Rapha.Cuma.qui & id voluiſſe videtur,procedere de iure ciuili,conſi.clxix.viſo teſtamento,col.j.Alexan.conſi.xlj.viſo tenore.colum.ij.lib. penulti. & dicto conſi.cv.viſo ac diligentet conſiderato,col. iiij.lib.iiij.Corne.conſi.lxxvij.licet autem. col.j.verſi.tamen prædictis.lib.penult.& conſil.cclxj.in hac conſultatione.col.ij.eodem lib. & conſi.cxxxvij. placet mihi,& conſil.clxvj. minimè dubium,in prin.libro iij. & omnibus locis infrà allegatis,& plerique omnes vbique.

SECVNDVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum immediatè,ſine alicuius alterius inſtitutione, ad pias cauſas factum coram duobus teſtibus deponentibus, infirmat prius teſtamentum ſolenniter coram ſeptem teſtibus peractum.

Teſtamentum ſolēne tollitur per minus ſolenne.

SEcundum erit priuilegium,vt primum teſtamentum factum coram ſeptem teſtibus,tollatur per ſecundum factum ad pias cauſas,coram duobus: & ita conſuluit Pau.Caſtren.conſi.cclxij.dubium facit in ſuprascripto puncto, libro iij. & ſequitur Alex.in l.hac conſultiſsima.§.ſi quis autem,col.vlti.C.de teſtament. per l.ij. D.de iniuſto teſtamen.& conſi.xlvj.viſo themate,in fi.lib.ij.& conſi.cvj. viſo & diligenter conſiderato,col.ij.verſic.quinto adduco,lib.iiij.& Barba.conſil.xliij.col.iiij.libro iij. & Iaſon in l.ſi ita ſit ſcriptum,col.v.verſic.nota diligenter.D.de leg.j.& Philip.Decius in l. nihil tam naturale.D.de reg.iur.

Duo teſtes deponentes de teſtamēto ad pias cauſas ſufficiunt. Statuto diuino in ore duorum vel trium ſtat omne verbum. Idem in cōtractibus ſeruatur. In teſtamento inter liberos non opus eſt interuentu teſtium. Sciens non indiget probatione.

Hoc autem intellige,vt videlicet ſufficiant duo teſtes,deponentes de teſtamento ad pias cauſas,licet non ſint inſcripti in eo teſtamento. Neque enim hoc caſu, duo teſtes requiruntur ad ſolennitatem teſtamenti:ſed ſolùm ad probationem,vt dicit Bal.in dicta l.j.in repet. col.xiiij.verſi.ſuper prima quęſtione,C.de ſacroſanct.ecc.vt probatur in dicto cap.relatum, quod omnino fundatur in diſpoſitione iuriſgentium,vel diuini: cuius ſtatutum eſt, in ore duorum vel trium ſtare omne verbum,vt ſcribitur Deuteron.17.& alibi ſępe repetitur,tanquam huiuſmodi teſtamentum ad pias cauſas non exigat ſolennitates iuris poſitiui, ſed omnino reguletur (vt noſtri loquuntur) ſecundum ius gentium,vel diuinum: quod quidem ius nullam in factis hominum ſolennitatem requirebat, ſed ſatis erat ea teſtimonio duorum,aut trium hominum probari. Sicuti etiam videmus de iure ciuili in contractibus: in quibus ſi teſtes non interueniant per modum ſolennitatis,valent & poſſunt probari, vel per teſtes,vel per confeſsionem, vel aliàs: vt patet per totum titu.D.& C.de confeſſ.& ita in ſpecie conſuluit Corne.conſi.ccxv.videtur prima facie,colum.ij.libro ij.& conſi.cccvij. cuius eſt ſimile initium,col.iij.lib.iij.in quibus locis illud ex eo ſubinfert, quòd etiam ſi nulli omnino teſtes interuenerint in teſtamento ad pias cauſas, fateatur tamen pars teſtamētum fuiſſe factum,ſed dicat non valere,quia teſtes non interuenerint,iudicandum eſt pro teſtamento,vt etiam in ſimili dicitur in teſtamento inter liberos,& not.per docto.in l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.de teſtamen.& propterea ſubdit ipſe in vltimo loco, ſi is qui verè ſciret huiuſmodi teſtamentum fuiſſe factum, nec tamen ſatisfaceret relictis ad pias cauſas,quia deeſſent teſtes, qui de teſtamento deponerent, in foro conſcientiæ peccaret, quia deficeret probatio, non ius, vt in ſimili dicit text.in l.duo ſunt Titij.D.de teſtament. tutel. & ſciens non indiget probatione,iuxta l.j.in fin.D.de actio.empti.& cap.eum qui, de regul.iuris, in vj.

Quod de duobus teſtibus dictū eſt, procedit,ſi immediatè ſit piis cauſis relictum.

Hoc autem intellige,vt videlicet duo teſtes ſufficiant in teſtamento ad pias cauſas, cùm legatum immediatè proximeque relictum eſt piis cauſis:quia ſi teſtator reliquerit cuipiam priuato,& illi quidem grauato reſtituere pio loco, non ſufficerent duo teſtes, vt tale relictum valeat,vt notab.voluit Barto.in l.vlti.per illum text.D.de his quæ pro non ſcrip. hab. quod dictum ſimpliciter refert,& dicit ſing.Iaſon in l.Marcellus,col.viij.verſic.ſed aduerte. D.ad Trebel.Sed contra hoc vide quæ dicam infrà in vigeſimotertio priuilegio,poſt princ. & vide etiam non Socin. ſed alium inter conſil.illius, conſil.cccccxviij.col.ij. verſic. præterea,libro primo.

Ita vt in ipſo teſtamento pia cauſa inſtituatur, & non alius. Contrariū tenentes.

Intellige item in teſtamēto,in quo pia cauſa inſtituitur. Nam ſi alius eſſet inſtitutus, non valeret ſine ſolennitate iuris cōmunis,etiam in relictis ad pias cauſas,cùm non valeat caput teſtamenti,vt voluit Salyc.in authen.caſſa.in ix.q. C.de ſacroſanc.eccl.Imol.in cap. quidam clericus.de foro compet.Alexan.conſi.clxxvij.viſo themate mihi exhibito, colum.j. verſic. nec prædictis.libro ij.& conſi.cix.ſtatutis accuratè perſpectis, col.penult.verſicu. poſſet & tertia ratione,lib.ij.Socin.conſi.v.in fin.libro iij.& conſil. cxv. videbatur prima conſideratione,colum.ij.verſic.& pro hoc.libro iiij. & Iaſon in l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto, col.iij.verſic.in caſu autem contrario.C.de teſtam.

Contrarium tamen voluit Ioan.Calde.conſil.vlti.titu.de conſtitutio.quòd ſcilicet valet teſtamentum quo ad legata ad pias,cauſas per tex.ſimilem in dicta l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.C.de teſtamen.Cuius ſententiam adfert ipſe Soci.conſil.xlix.viſo inſtrumento, col.

colum.vlti.verſic.non omitto.lib.iiij.vbi eius rei ſuſpendit ſententiam:vide Iaſo.in dicto §. ex imperfecto. Quòd ſi è diuerſo ſit inſtituta pia cauſa,valent legata aliis facta in huiuſmodi teſtamento,in quo tantùm duo teſtes fuerunt adhibiti,vt voluit Salyc.in.dicta auth. caſſa.& Anto.in dicto c.quidam clericus.col.penul.& Alexand.qui hoc dicit ſingul. conſi.xlj. viſo tenore,colum.ij.verſi.quinto,lib.j.& vide quæ dicam in ſimili infrà in ſexto priuilegio, in fin. Tn tamen ſuper hæc vide Iaſ.in loco ſuprà allegato,& nouiſsimè Socin (ſi is eſt) in tractatu fallent.in regula cccx.incip.priuilegia, vbi multa velutí in vnum corpus de induſtria congeſsit,quibus non pauca adiiciemus. Primo autem loco continuabimus priuilegia circa vltimas voluntates,& quę illas reſpiciũt:deinde & alia cótinuato ordine ſubiiciemus.

Confirmatio cõtrariæ ſententiæ.

TERTIVM PRIVILEGIVM.

Rogatio teſtium non eſt de ſubſtantia teſtamenti ad pias cauſas:nam in eo ſolùm iuris gentium vel diuini ratio habetur.

TErtiò igitur loco,ex his quæ diximus ſatis conſtar non eſſe neceſſe teſtes adſcriptos in teſtamento ad pias cauſas eſſe rogatos, cùm ea ſolennitas ſit iuris merè poſitiui,non iuris gentium,aut diuini.Ita expreſſè voluit Ioan.And.in cap.relatum.de teſtam,& in addit.Spec.tit.de inſtrum,edit.§.compendioſè. verſic.item per ius canonicum.Barto.in repet.l.j.col.antepen.in fin.& ibi etiam Bal. primùm in lectu. paulò ante finem:deinde & in repet.col.xiiij.verſic.ſuper quarto puncto.C.de ſacroſanct. eccleſ.Bald.conſil.clij.ſuper primo puncto,lib.iiij.& conſil.xxvj.ſuper primo puncto,poſt princ.lib.v.& conſi.ccxxx.teſtamentum de quo quęritur,libro v.vbi tamen ſubdubitat Anton.Imol.Panor.& Cardin.in dicto cap.relatum,poſt princ.& in c.cùm eſſes.de teſtamen. & Pau.Caſtren.conſi.xxvj.certum eſt quod dominus,ad fi.lib.j.& conſi.lxxxv.viſa dicti facti narratione,eo.lib.& conſil.cccxxvij.dubium facit in ſupraſcripto puncto,eodem lib. & conſi.ccccxvj.viſis & examinatis,col.ij.eod.libro,& conſil.xxv.ſuper eo quod quæritur,lib. ij.Corne.in authen.quod ſine.colum.vlti.eod.titu. & conſil. cclxxviij. conſuluit dominus, colum.penul.verſi.item placet.lib.j.& conſi.cxlviij.viſis nonnullis,colum.ij. lib.ij. & conſil. ccxv.videtur prima facie,col.vlti.lib.ij.& conſil.cxviij.in hac conſultatione,col.penult.eod. lib.iij.& conſi.ccclxvij.videtur prima facie,col.iiij.verſic.& per conſequens patet,eod.libro iij.& conſil.cclix.dicta diſpoſitio,col.iij.verſic.nec etiam obſtat, lib. iiij. & videtur voluiſſe Alexan.conſi.lxx.viſo conſilio.colum.vlti.lib.ij.& conſi.iiij.attentis narratis, colum.ij. verſi. prætermiſsis.lib.vij.& conſil.cxxxj.ſuper themate,poſt princ.eodem lib.vbi dicit hanc eſſe communem opin.& Socin.in dicta regula cccx.in xxxij.priuilegio.& Barbat.conſi.xlij. clementiſsimum Deum,col.v.lib.iiij.& conſi.lxxxvj.prope eſt dominus.col.v.& iterum col. vlt.eodem lib.iiij.& Stepha.Bertran.conſi.xciiij.relicta,in prin.lib.ij.

Teſtes rogati ad pias cauſas non ſunt neceſſarij.

Contrarium tamen tenuit Franciſ.Areti.antiquior in quodam ſuo conſilio, ſicuti illum retulerunt Anto.& Panorm.in dicto cap.relatum.& idem quoque tenuit Lapus, alleg.xxx. vbi dicit ita de facto Bal.conſuluiſſe,& Pau.Caſt.ſibi contrarius,conſi.cj.ad primum quæſitum videtur reſpondendum,in quarto dubio,lib.ij.& Roma. in repet.d.authem.ſimiliter, in ij.ſpecialitate vltimarum voluntatum,& Corne.ſibi contrarius, conſil.cccviij.pro deciſione præſentis,col.iij.verſi.hæc quidem ſunt ſanè veriſimilia.iunctis his quæ prius ſcripſerat lib.iij.& Ludo.Bolo.in addit.conſi.Ioan.Ana.conſil.xxviij.viſis & accuratè attentis. col. iiij.Mouentur primò,quia non inuenitur correctum ius ciuile.Secundò per tex.in dicto c. relatum,in illis verbis,tribus,aut duobus legitimis teſtibus requiſitis.Quæ verba idem ſignificant,quod teſtibus rogatis.Nihil enim aliud eſt rogare teſtes,quàm eos requirere, vt adſint actui,per text.in authen.de teſtibus,§.& licet.in illis verbis, dum ad hoc ipſum adſumantur teſtes:iunctis verbis,hæc enim inania,& ex tranſitu prohibita teſtimonia, & iuncta authen.rogati.C.eodem titu.Et propterea adhibiti teſtes in teſtamento (quod nihil prorſus aliud eſt,quàm requiſiti) ſufficiunt,Inſtit.de teſtamen.§.vlti.iuncta l.hæredes palam.§.pen. D.eod.& l.hac conſultiſsima.in prin.C.eod.cum ſimil.& ad idem eſt text. iuncta gloſ.in l. nullum.D.de diuort.& gloſſ.in l.ſcripturas,vbi Bald.C.qui potio.in pigno.hab.exponit teſtibus adhibitis,id eſt,rogatis.

Contrariæ opinionis authores.

Eorundem rationes.

Requiſiti teſtes.

Militer quibuslibet modis teſtantur,ſeruato tamẽ iure gentium.

Modò teſtes ſint rogati.

Item licet milites poſsint quibuſlibet modis teſtari, ſeruato duntaxat iure gentium, l.j.D.de teſtamen.milit.cum ibi nota. debent tamen teſtes in eorum teſtamento eſſe rogati, per l.diuus,eodem titu. quem ibi ad hoc not. & dicit ſingul.Ange. eſt tamen ſimilis in §.j.Inſtit.eod.titu.

Reſpõſio ad contraria.

Sed Corne.in locis ſuprà allegatis,has obiectiones facilè diſſoluit. Nam quod ad primam pertinet,ex quo d.c.relatum,dicit expreſſè cauſam teſtamẽtorum ad pias cauſas non eſſe tractandam ſecundùm leges,ſed omnino eſſe ſequendum ius gentium , ſiue diuinum, vt ſuprà ſępius diximus:ſatis in hoc videtur eſſe correctũ ius ciuile. Ad illa autem verba,teſtibus requiſitis,reſpódet Corn.multis modis.Primùm,quia tex.ille nó loquitur de teſtibus

In piis cauſis maximè eſt promẽtio ius gentiũ , ſiue diuinum.

Qualitas adiecta verbo intelligitur ſecundum tẽpus verbi. *In relictis non piis nõ requiritur generaliter teſtium rogatio.* *Abſurdũ.* *Teſtes ſe ingerentes ſuſpicione nõ carent.* *Ratio, cur teſtes debeãt eſſe rogati in teſtamento militis.* *Rogatio nõ eſt de ſolennitate teſtamenti militis.* *Nec teſtamenti inter liberos.* *In parentibus erga liberos præſumitur deliberatio.* *Quæ non præſumitur in militis teſtamento.*

requiſitis, vt intereſſent teſtamento: & illa verba referuntur ad præcedens verbum, tractetur, quod quidem refertur ad iudices, & eſt verbum futuri temporis, & tamen teſtamẽtum erat factum de præterito: & qualitas adiecta verbo, intelligitur ſecundùm tempus verbi, l. in delictis. §. ſi extraneus. de noxal. actio. l. ex facto. & ibi Bart. D. de vulg. & pupil. l. Lucius. ff. de milit. teſtamen. Et ideo loquitur de teſtibus, qui requiruntur tempore iudicij, ſcilicet ad probandum teſtamentum. Sed & quod non intelligatur, requiſitis, id eſt rogatis, prout leges volunt teſtes eſſe rogatos in teſtamento, ex eo facilè apparet, quòd ille textus non ſolùm loquitur in teſtamento, ſed & in alijs vltimis voluntatibus: quia generaliter loquitur de relictis eccleſiæ, non ſe reſtringens ad teſtamentum. Conſtat autem quòd in relictis etiam non piis cauſis, non requiritur generaliter, vt teſtes ſint rogati, per l. vlti. §. in omnium. C. de codicil. Et abſurdum eſſet dicere, quòd maior ſolennitas requiratur in relictis piis cauſis, quàm aliis: & omnino contra mentem dicti cap. relatum. Nam ſine miniſterio authen. de teſtib. §. & licet, dicit ille tex. reſpiciens non ad ſolennitatem, ſed ad probationem, requiſitis teſtibus: quia etiam debent teſtes requiri, vt deponant: non autem ſe ingerere: aliàs ſuſpicione non carerent, per l. quæ omnia. vbi Ang. not. ff. de procur. & not. etiam gloſ. in l. presbyteri. C. de epiſc. & cler. Iaco. Bella. in authen. de teſtibus. §. ſi verò ignoti. & Bart. in l. poſt legatum. §. ſi verò. D. de his quib. vt indig. & ita etiam intelligit illa verba, requiſitis teſtibus, Imo. in dicto cap. relatum. & Barba. dicto conſi. lxxxvij. colum. vlti. lib. iiij. ad dictam l. diuus. reſpondet poſt Bal. in auth. quod ſine. C. de teſtam. quòd teſtes ideo debent eſſe rogati in teſtamento militum, vt ex eo poſsit certò diiudicari militem proferendo verba, quæ ſonant in teſtamentum, ea deliberatè, & ſeriò, animóque teſtandi, non ioco, non perfunctoriè protuliſſe, vt ſæpe ſolent aliàs: ſicuti & alibi huiuſmodi rogatio ponderatur in l. Pamphilo. §. propoſitum. D. de leg. iij. Et ita ſatis exprimere videtur tex. in dicta l. diuus. ibi, vt prius conſtare debeat factum eſſe, & in illis verbis, alioquin &c. Ex quibus clarè apparet rogationem non eſſe requiſitam ad ſolennitatem teſtamenti militis, quin videlicet valeat ſine illa, quoquo pacto poſsit conſtare teſtamentum fuiſſe factum. Sicuti in ſimili dicimus in teſtamento parentum inter liberos, in quo non requiritur rogatio teſtium, vt voluit gloſ. in l. vlti. ad fin. C. de codic. Bald. Salic. & Fulgo. in dicta authen. quod ſine. C. de teſtamen. Ange. Paul. Caſtr. & recentiores in dicto §. ex imperfecto. Ange. in auth. de teſtam. imperf. in prin. Nam vt dicit Bal. in dicta auth. quod ſine, in parentibus erga liberos præſumitur deliberatio, arg. l. nec in ea. ad legem Iuliam de adulter. quia naturalis ſtimulus vrget patrem ad cogitãdum de liberis, l. amiciſsimos. §. vlti. de excuſ. tut. At in teſtamento militis, in quo huiuſmodi deliberatio non præſumitur, ſi obiiceretur militem ipſum non protuliſſe verba ſonantia in teſtamentum, ac non deliberatè protuliſſe, neceſſe eſſet ad probandum animum, adferre rogatum teſtimonium, & alia quæ id arguerent.

QVARTVM PRIVILEGIVM.

In piis cauſis ſola ſubſcriptio manu teſtatoris, ſine teſtibus facta, vim teſtamenti obtinet.

Teſtamentum ſine teſtibus ad pias cauſas valet. *Idem in teſtamẽto inter liberos.*

QVartò accedit proximè ad ea quæ dicta ſunt in præcedentibus, quòd teſtamentum manu teſtatoris ſcriptum, ſine teſtibus, ad pias cauſas valeat: vt expreſsè voluit Imol. in l. ſi is qui. D. de teſtam. & ſequitur Corne. dicto conſil. cccvij. col. iiij. verſi. & licet ſint conteſtes, lib. iij. Nam etiam (inquiunt) hoc ſufficit in teſtamento inter liberos, per auth. ſi modo. C. famil. erciſc. quæ ſolùm requirit ſubſcriptionem manu teſtatoris, quæ quidem non plus operatur, quàm tota ſcriptio ipſius teſtamenti, argumen. authen. quod ſine. C. de teſtamen. & §. nos quidem. cum ſequen. in authen. de tabul. Et hoc quoque probatur, vt dicunt in dicta l. vlti. C. famil. erciſcun. quæ ſtatuit voluntatem inter liberos poſſe probari quibuſcunque indiciis, quod & idem affirmat Bald. in dicta authen. quod ſine.

QVINTVM PRIVILEGIVM.

In piis cauſis ſolum ius naturale conſideratur: & ob id mulieres non minus in teſtamento ad pias cauſas, quàm inter liberos teſtes habentur idoneæ.

Mulieres teſtes idoneæ in piis cauſis. *Item in teſtamẽto inter liberos.*

QVintò ex præcedentibus quoque proficiſcitur, vt etiam mulieres ſint teſtes idoneæ in teſtamento ad pias cauſas: cùm iure naturali mulieres non reperiantur prohibitæ, ſed ſolùm de iure ciuili, vt ex eo patet, quòd in teſtamento inter liberos poſſunt eſſe teſtes, vt not. gloſ. in auth. quod ſine. & ibi Bal. & alij, C. de teſta. & gloſ. in §. quod & ſæpe. in auth. de trien. & ſemiſ. & l. vlt. C. famil. erciſ. & Bar. & alij in d. §. ex imperfecto. Imo. in l. qui teſtamento. §. mulier. D. de teſta. Franc. Aret. & Fel. in c. quoniã. de teſtib. Et ita etiam in teſtamẽto ad pias cauſas voluit Bal. in dicta l. j. ad fi. in lect. & etiam in repetit. col. xiiij. verſic. oſtenſo. de principalibus perſonis. C. de ſacroſanct. eccl. & conſi.

ccxxx.teſtamentum de quo quæritur,eodem lib.v.vbi tamen dicit eſſe dubium.Aug.conſil. ccxxxiij.in cauſa prædicta,col.j.Pet.Ancha.in dicto cap.cùm eſſes,in quarto notab.& ibi etiam Imol.& Panorm.col.j.& iterum vlti.de teſta.& idem Panor.in dicto c.relatum.col.j. de teſta.Pau.Caſt.conſi.cccxxvij.dubium facit in ſupraſcripto lib.j.Barb.conſi.lxxxvij.propè eſt dominus,col.v.& ſeq.lib.ij.Alexan.conſi.cv.viſo ac diligenter.col.iiij.verſic. ſecundò reſpondeo,lib.iiij.Corn.conſi.cclxj.in hac conſultatione,col.j.lib.j.& conſil.clxviij. in præſenti,col.iij.lib.iij.& conſi.ccxv.videtur prima facie,col.iij.libro ij.& idem Alexand. conſil. clxxvij.viſo themate.col.ij.verſic.& licet dominus.libro ij. Socin.in dicto tractatu fallent. regul.cccx.in xxxvj.priuilegio,& Lanfran.Oria.in repet.c.quoniam contra falſam. in verbo,teſtes.verſic.& primò quæritur.ibi,inter liberos.de probat.& nouiſsimè Iaſ.in l.hac conſultiſsima.in prin.col.vlt.C.de teſtam.Philip.Dec.& Felyn.in dicto cap.quoniam.de teſtib. & idem Decius in l.fœminæ.D.de regul.iur.

Contrarium tamen tenuit Spec.tit.de teſtam.§.j.verſi.item quod eſt melius.Federic.Senen.conſi.ccxvij.factum eſt tale,quidam nomine P.in fin.per iura vulga.diſponentia mulierem non eſſe teſtem idoneam in teſtamentis.& poſt illum Roma.in dicta auth.ſimiliter, in xvj.ſpeciali,circa vltimas voluntates.C.ad leg.Falci.motus per tex.in dicto cap.relatum. in verbo,teſtibus legitimis,& aliis quibuſdam leuibus rationibus, quibus ſatis reſponſum eſt ex his,quæ ſuprà diximus,ne iterũ repetamus.Subdit tamen in fine,quòd licet hæc opinio ſit verior:tamen præcedens fortè in practica ſeruaretur,quia communis eſt,& hanc ſimpliciter refert,quaſi ſequatur Barbat. ſibi contrarius conſil.cviij. clementiſsimi Dei patris, colum.penult.in princ.lib.j.& conſil.xxxviij.difficile.colum.viij.libro iij.& non obſcurè in dicto cap.relatum.& in conſil.lviij.clementiſsimi Dei,colum.antepenult.& Socin.qui dubitat,conſil.xcij. in cauſa domini Antonij.colum.ij. verſicu. quinimò diſputatur, libro iij. Sed & hanc partem ſequitur intrepidè,& conſtanter Benedict.Cap.conſil.lxxv. & facit in hanc partem,quod ſcribit Bald.conſil.cclxiiij.ad euidentiam.in fin.quòd ſufficiunt duo teſtes in legato ad pias cauſas, modò ſint omni exceptione maiores. At mulieres non ſunt eiuſmodi ſecundùm Alexand.conſil.lxx.viſo conſilio.col.v.verſi.bene facit.lib.2.& Cepola conſil.xxxij.quidam ruſtici,col.ij.verſic.primò fuerunt.Dec.in l.fœminæ.col.v.in xvj. caſu. verſi.& caſu quo.D.de regul.iur.

Cõtrarium tenentes.

Mulier nõ eſt idonea teſtis in teſtamentis.

Requirũtur duo teſtes in legato ad pias cauſas omni exceptione maiores.

SEXTVM PRIVILEGIVM.

In piis cauſis valet teſtamentum non lectum coram teſtibus, viuente teſtatore,nec in publicam formam redactum:niſi primò caſu teſtator expreſſerit,deinde & aliud ad pias cauſas minus ſolenne fecerit.

SExtò,ex eodem fonte manat,quòd licet aliàs non valeat teſtamentum à tabellione, aut ab ipſo teſtatore conſcriptum,ſi antè decedat teſtator, quàm fuerit lectum coram teſtibus,& in publicam formam redactum, per text.notab.in l.fideicommiſſa.§.quoties.& in gloſſ.Bart.& alij,D.de legatis iij.Fallit tamen in teſtamento ad pias cauſas,in quo id neceſſariò non requiritur,vt voluit Dyn.in l.Lucius ij.D. de milit.teſta.per illum text.loquentem in teſtamento militis, quem & ipſe Dyn. trahit ad teſtamentum ad pias cauſas,& Roman.qui hoc reputat ſingul.in dicta authen.ſimiliter, in xiij.ſpeciali circa vltimas voluntates.Imo.in dicta l.fideicommiſſa.& ibi quoque Alexan. in addit.Bart & idem Imo.conſi.lxxv.viſa dicti facti.lib.j.& dicto cap.cùm eſſes.de teſta. Pau. Caſtr.conſil.xxv.ſuper eo quod quæritur,libro ij.Corne.conſil.liij.pro deciſione.colum.ij. libro j.& conſi.cxviij.in hac conſultatione,colum.iij.verſic.nec obſtat dictum, libro iij. vbi & idem concludit eſſe in teſtamento inter liberos, ad hoc multùm allegans conſil.cccvij. prima facie,in princ.Innocen.in his, quæ dicit,colum.vij.verſi.nec obſtant adducta in contrarium,lib.iij.& Socin.d.regu.ccc.in xxxiiij.priuileg. Barbat. latè conſil.xlij. feciſſet teſtamentum ad pias cauſas,& Alexan.conſi.iiij.attentis narratis,col.iij.& iiij.libro vij. & Iaſon in l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto.col.ij.C.de teſtamen. Et hoc quidem confirmatur: quia nec in teſtamento inter liberos ea ſolennitas requiritur,ſecundùm Barto.in dicta l. fideicommiſſa.§.quoties.& Imo.in l.ſi is qui.D.de teſtam.& Corne.vbi ſuprà, quicquid ſenſerit gloſſ.in dicta l.ſi is qui.

Mortuo teſtatore ante lectũ coram teſtibus teſtamentũ, nihil valiturum eſt.

Niſi ad pias cauſas teſtatus ſit.

Idem in teſtamẽto inter liberos.

Hoc intellige procedere,niſi primò teſtator cauſas expreſsiſſet, deinde feciſſet aliud ad pias cauſas,quod tamen non fuit lectum coram teſtibus, & in publicã formam redactum. Certè hoc poſtremum teſtamẽtum nullius erit roboris:nec ex eo cenſebitur primum reuocatum.Ita conſulunt Oldr.conſi.cxix. Titius condidit teſtamentum, per text.in §. ſed hoc præſenti.in fi.in auth.de ſanctiſ.epiſc.& alia quæ ipſe allegat,quem ſequitur Ioan. Anan. in addit.Specul.tit.de inſtrum.edit.§.compendioſè.verſic.& quid ſæpius.in addit.col. penult. & Pet.Anch.in dicto cap.cùm eſſes.de teſtamen.& Barbat.dicto conſi.xlij.col.vij.verſi. nec obſtant allegata,& col.ſeq.lib.iiij.

Reſtrictio præcedentium.

SEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum imperfectum, totius voluntatis imperfectione, quantum ad ea, quæ pias cauſas concernunt, valere interpretandum eſt.

Teſtamentum imperfectum in piis cauſis habet effectum.

Septimò, hinc quoque efficitur, quod præcedenti eſt finitimum, vt valeat teſtamentum imperfectum imperfectione voluntatis, fauore piæ cauſę, vt videtur voluiſſe Bartol. in l. in teſtamento. per illum text. D. de fideicom. libert. vbi ita dicit ſe dixiſſe in quæſtione facti, & expreſſè Bald. in l. in iure. C. de manumiſſ. teſtam. Petrus Anchar. conſi. cccxxxvij. de efficacia Imol. in l. ſi is qui. D. de teſtamen. & in cap. ij. eod. titu. Ioan. Ana. conſil. lvij. viſis & conſideratis. Panormit. in cap. penult. col. ij. de ſucceſ. ab inteſta. Paul. Caſtrenſ. conſi. cccclvj. viſis & examinatis atteſtationibus. lib. i. Ange. Aret. in §. ex eo. in fin. Inſtit. quibus modis teſtam. infirm. Alexan. in dicta l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. de teſta. & in l. ſi certis annis. C. de pact. & conſi. cviij. viſo ac diligenter conſiderato. col. ij. verſi. confirmantur etiam prædicta. libro iiij. & Socin. dicta reg. ccc. in xxxviij. priuilegio. & Barb. dicto conſi. xlij. col. iiij. lib. iiij. & in repet. l. cùm acutiſsimi. col. xxxix. C. de fideicom. vbi hoc ſingul. reputat, & Calca. conſi. xiij. pro parte negatiua. colum. iij. verſi. xij. Sicuti etiam valet teſtamentum imperfectum, non ſolùm ex defectu ſolennitatis, de qua loquuti ſumus in præcedenti capite inter liberos, per text. in d. l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. de teſtam. ſed etiam ex defectu voluntatis, de quo nunc loquimur per text. in l. vlt. C. fam. ercis. per quem ita Ro. in d. auth. ſimiliter. Panor. in d. c. pe. de ſucceſ. ab inteſt. & latè Barb. conſi. lviij. omnipotentem. col. v. verſi. quinimo plus videtur, lib. iiij. Angel. in repet. l. ſi certis annis. in vlti. char. C. de pact. Bal. in l. ex ea. de teſtam.

Quod non ſolum procedit ex defectu ſolennitatis, ſed etiam voluntatis.

Contraria opinionis authores.

Contrarium tamen tenuit Bal. in reper. l. j. col. pen. in vj. q. C. de ſacroſanct. eccl. Angel. in d. l. ſi is qui. D. de teſtam. Petr. Anch. in c. ij. de teſtam. & Panor. ſibi contrarius, conſil. cv. caſus in facto ſic proponitur, lib. ij. & Pau. Caſt. etiam ſibi contrarius conſi. cj. ad primũ quæſitum videtur reſpondendum, in iij. dubio, lib. ij. & conſil. ccc xlix. viſa dicta facti narratione, lib. ij. Raph. Fulg. conſi. cxvij. Ioannes quondam. col. pen. Flor. in l. cùm de in rem verſo. col. ij. D. de vſur. Imol. conſi. xcj. in cauſa quæ vertitur, in prin. ij. dub. lib. ij. & Ro. in d. auth. ſimiliter. in xviij. ſpeciali. circa vltimas voluntates. motus primò, quia teſtamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis eſt nullum, vt voluit gloſ. ordin. in d. l. ſi is qui. & ibi Bart. & alij, D. de teſtam. & in l. vlt. in verbo, impletum. & ibi etiam Guli. Cun. Bart. & Bald. C. famil. ercis. Bart. Albe. Ange. Corn. & recentiores in dicto §. ex imperfecto. Bald. conſil. ccxcvj. licet regulariter in teſtamento, lib. v. Ant. in c. j. de ſucceſ. ab inteſt. Panor. d. conſi. cv. Ang. Are. §. ex eo autem. Inſtit. quib. mod. teſta. infir. Philip. Corn. cõſi. cccviij. pro deciſione, col. iij. ver. hæc quidem ſunt, lib. iij. Ergo multò magis teſtamentũ factum piæ cauſæ, cui minus fauetur, quàm liberis, vt not. in c. quicũque, xvij. q. vj. cũ concor. Subdit tamen Ro. quòd licet doct. hoc cõmuniter teneant, vt teſtamentum imperfectum ratione voluntatis inter liberos non valeat: id tamen videtur eſſe contra caſum d. l. vlt. C. fam. erc. in illis verb. ſiue cœptum, neque impletum ſit teſtamentum, defuncti diſpoſitio cuſtodiatur &c. Ideò nihil motatus alias rationes adducit, videlicet quòd regulariter nõ valet teſtamentum imperfectum ratione voluntatis l. furioſum. C. qui teſt. fac. poſ. & d. l. ſi is, qui, & l. ex ea ſcriptura. D. de teſtam. nec hic caſus exceptus reperitur. Item videtur, inquit, caſus expreſſus in l. ſi iure. C. de manu. teſta. vbi non iure facto teſtamẽto, non competit libertas, nec diſtinguitur, an ſit non iure factum ex defectu ſolennitatis, an ex defectu voluntatis, ergo indiſtinctè intelligendus eſt l. de pretio. D. de publ. in rem act. cum ſimi. Adde & tu ad cõfirmationem huius rationis, quòd dictus textus non poteſt intelligi de teſtamento non iure facto, ex defectu ſolennitatis, per ea quæ ſuprà diximus in præcedentibus. Ergo neceſſariò debet intelligi de defectu voluntatis, alioquin eſſet ſuperuacaneus, & vide Pet. Anc. conſi. cccxxxvij. do efficacia. Deinde ſubiunxit Rom. non obſtare d. l. in teſtamento. D. de fideic. liber. cui omnino innititur Bart. quia ſi etiam ille tex. intelligitur de imperfectione voluntatis, tamẽ non neceſſariò obligat hæredem, vt patet ex illis verbis: pios tamen filios debuiſſe manumittere, &c. ex quibus conſtat, quòd huiuſmodi legatũ pium non eſt debitum iure efficacis rationis, ſed cuiuſdam pietatis: vt videlicet hæres, maximè filius adimpleat, quod pater diſpoſuit in fauorem piæ cauſæ. Quæ res obligationem efficacẽ non producit, vt patet ex l. cùm is, §. mulier. de cond. indeb. vbi licet pietas excludat repetitionem eius, quod pro dote indebitè ſolutum eſt, non tamen obligat eam, quæ pro dote alterius errantem indebitè ſoluit, ad dotem ipſam exoluendam. & tex. in authent de hæred. & Falcid. §. ſi verò expreſſum, vbi dicitur, quòd piè facit hæres inſtitutus adiens hæreditatem, & tamen ea ipſa pietas non obligat inuitum ad adeundum, l. ſicut. cum ſimilib. de repud. hæredit. C. & poſtremò ex text. in l. penult. §. illo. C. de neceſſar. ſeru. hæred. inſtit. vbi legatum factum ſeruo proprio ſine libertate, non obligat hæredem: impiè tamen facit hæres, qui illud ſoluere renuit. Et ita ante Romanum videtur intellexiſſe dictam l. in teſtamento. vt videlicet non ſit neceſsitatis, ſed

Teſtamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis eſt nullũ.

Pia cauſa minus fauetur quàm liberis.

Cùm lex non diſtinguit indiſtinctè intelligendũ eſt.

Pietas excludit repetitionẽ indebiti.

Non tamẽ inducit obligationem.

cuiuſdam

cuiuſdam æquitatis,& ſuaſionis.Bal. (cuius Roma. non meminit)in l.cùm quis,colum.iiij. verſi.dices tu,nónne eſt,C.de iuris & facti igno.& Panor.d.conſi. cv.lib.ij.

Autor cõfirmat priorẽ opinionem.

Tu tamen tene priorem opinioοem, quæ communior eſt, per textum in dicta l.in teſtamento,qui eſt ad hoc expreſſus,vt qui vtitur verb.debuiſſe,quod eſt præciſæ neceſsitatis, vt not.in l.ſæpe.D.de offic.præſid.& text.in ca.vlti.ibi, non ſolum poſſunt, ſed debent.de ſenten.excommuni.cum ſimilib.& ita omnes illum text.vt videlicet ſit neceſsitatis,intelligunt, quotquot illum ſiue ad hoc propoſitum, ſiue ad aliud allegant. Nec huic obſtat quod dictum eſt, non quicquid eſt pietatis, continuò eſſe neceſsitatis. Neque enim propterea ſequitur non eſſe neceſsitatis,quicquid pietatis eſt.Nec animaduertit Roma.ſe ſibi diſsidere, cùm in xiij.ſpeciali,id adfirmanter tenuiſſet, quod diximus in præcedenti verſiculo , quod omnino repugnet huic quod nunc tenuit.

Reſtrictio prioris opinionis.

Rurſus alia.

Legatum nullũ etiã pia cauſa inſtituta.

Sunt tamen qui hoc intelligunt procedere, ſi eſt imperfectio voluntatis , reſpectu totius teſtamenti:ſecus eſt,ſi voluntas eſt imperfecta, reſpectu diſpoſitionis de qua agitur, vt pulchrè declarat Panor.in dicto c.penult. de ſucceſſ.ab inteſta. Philippus Decius qui hoc not. reputat in cap. j. colum. v. de fide inſtrumen. Sed & tu intellige, vt valeat quantum ad ea quæ concernunt pias cauſas. Nam in cæteris legatum valebit, etiam ſi pia cauſa fuerit inſtituta,vt latè tenuit Iaſon in l.hac conſultiſsima.§.ex imperfecto. colum.iij.verſicu.pro intelligentia.C.de teſtament.contra Salyce.in authen. caſſa.colum.iiij. & ix.C.de ſacroſanct. eccleſ.& Anto.in cap.quidam clericus,colum.antepenulti. de foro competen. & Alexand. conſi.lxj.viſo tenore allegati,col.iij.verſic.aduerte tamen,lib.j.& conſil.cv.viſo ac diligenter conſiderato,col.v.verſic.cæterum teſtamenta.& iterum colum.vlti.lib. iiij.tu illum omnino vide, & quod diximus ſuprà in primo priuilegio.

OCTAVVM PRIVILEGIVM.

In piis cauſis nutu & ſignis factum teſtamentum valet , niſi teſtator excommunicatus,vel in bello illicito deceſſerit,vel cæcus teſtetur.

Teſtamẽtũ nutu factũ non valet.

Secus in piis cauſis.

OCtauò non admodum diſsimile eſt , quòd licèt aliàs non valeat teſtamentum nutu factum.l.iubemus.& ibi glo.& docto. C.de teſtamen. valet tamen ad pias cauſas,vt voluit gloſſ.in c.cùm tibi,de teſtament.quam ſequuntur docto.ibi, & Bald.in l.j.colum.ij.in lectu. vbi eam glo.dicit ſingul. & in repeti. colum. antepen.verſi.ſuper quinto,& ibi Franc.Areti.colum.vlti.C.de ſacroſan.eccl.& Bald.in l.ſi poſt diuiſionem,poſt medium,C. de iuris & fact.igno.& in l.diſcretis,C.qui teſtamen.fac. poſſ. & in l.ij.& ibi quoque Imol.D.de teſtamen.& conſi.clxxiiij.quidam dominus Rambaldus, lib.iij. Petrus Anch. & Imol.in cap. ij. de teſtamen. Imol.in l. captatorias, verſic. ſed iuxta prædicta,D.de hered.inſtituen.Angel. Alexand. Corne. & Iaſon in dicta l.iubemus. C. de teſtament.Angel.in l.in fraudem,§.j.D. de milit.teſtam.Calde.conſil.iiij. titul.de teſtamen. Barba.qui illam glo.dicit ſingul.conſi. xliij. illud in medium referam, colum. v. & ſequent. lib.iij.Franc.Aretin.in l.j.colum.vij.verſic.tertiò confirmatur,D. de teſtament.Iaſon in l.licèt inter priuatos, colum. j. verſicu. tertiò confirmo, C. de pact.& in authen.ſi qua mulier, colum.ij.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in l.ſi cui legetur,§.hoc autem,col.vlti.D.de legat.j. Felyn.in c.in præſentia,col.xxij.de proba.Ludo.Bolo.conſi.liij.venerandus dominus, col. vlti. Stepha.Bertran.conſi.cj.licet teſtamentum, lib.j.

Contrariæ opinionis authores.

Teſtamẽtũ militis nutu factum non valet.

Nec teſtamẽtum inter liberos.

Contrarium tamen videtur voluiſſe Bald.ſibi contrarius,& Paulus Caſtr.in l. & in epiſtola. C. de fideicom. tanquam hoc iure expreſſum non reperiatur , & Angelus etiam ſibi contrarius in quibuſdam lecturis in dicta l.iubemus, & Barbat. ſibi contrarius conſil. xcij. præclarè ſcribitur,col. vij. lib.ij. & in hanc partem conſuluit Anto.de Prato, cuius conſilio ſubſcripſerunt omnes Peruſini,vt refert Franciſcus Curt. in additio.Alexand. in dicta l.iubemus,& pro hac parte facit, quòd non valet teſtamentum militis nutu factum, nec teſtamentum inter liberos , vt de primo eſt glo. quam pleríque omnes ſequuntur , in dicta l. in fraudem,§.j.in verbo,nuda,D.de milit.teſta. Secundum autem de teſtamento inter liberos tenuit Bald. Angel. Fulgo.Paul.Caſtrenſ. & recentiores in dicta l.iubemus. Bald. & Paul. Caſtren.in dicta l. in epiſtola, & ipſe Angel. in l. hac conſultiſsima,§.ex imperfecto. C. de teſtamen.& in authen. de teſtamen. imperf. & in dicta l.in fraudem,& dicta l.diſcretis, C. qui teſtamen.face.poſſ.& videtur eſſe text.in authen.quod ſine,ibi,non ſignis,C.de teſtam.

Prior opinio communior.

Ex permiſſu principis poteſt quis nutu teſtari.

Sed prima opinio vt communior eſt,ita & verior:quia,vt iam diximus,in diſpoſitionibus ad pias cauſas attenditur ius diuinum, vel gentium, in quo non reperitur prohibitio teſtamenti nutu faciendi. Quin videmus quòd princeps poteſt permittere, vt quis eo modo teſtetur,per l.ſi mutus.D.de teſtamen.nec etiam expeditum eſt omnino,quod de teſtamento militis,& de teſtamento inter liberos diximus. Nam quod ad primum attinet, videtur eſſe text.in contrarium in l.iure militari. D. de milita. teſtam.& in §. quinimo. Inſtitu. eod. vbi mutus poteſt teſtari,quod tamen non poteſt aliter facere,quàm nutu, & ſignis. l. vbi.D.de

Mutus nõ prohibetur teſtari.
Diſtinctio in milite.
Contrariũ priorib. in teſtamento inter liberos.

regulis iuris. & ita intrepidè tenuit hanc partem Alexand. in dicta l.diſcretis, colum. vlti. vbi tamen diſtinguit, an miles poſsit loqui articulatè, & ita procedat prima ſententia: aut non poteſt,& procedat ſecunda, per id quod in ſimili dicitur in ca.tuæ.de deſponſat. & ita etiam in terminis conſuluit Angel. conſil. cclvij. teſtator fecit teſtamentum ſuum. Quantum autem ad teſtamentum inter liberos,videtur etiam textus in contrarium in l.vlti.C.famil.erciſcun. in verbo,vel iudiciis, per quem hanc poſtremam partem tenuit Corne.,in dicta l.iubemus,colum. penulti. vbi ita dicit vidiſſe, ſe de facto conſultum per plures clariſſimos,licèt periculoſum eſſet in practica recedere à communi opinione.

Limitatio prioris opinionis.
Teſtator ex communicatus decedens nõ cenſetur ad pias cauſas teſtari.
Idem ſi in bello illicito

Tenendo igitur eorum opinionem, qui dicunt valere teſtamentum nutu factum ad pias cauſas,eam duobus modis limitabis. Primò,vt procedat,niſi teſtator deceſſerit in eo ſtatu, qui prima fronte huiuſmodi appareat,vt non ſit tractandum de fauore animæ,quia deceſsit excommunicatus, vel in bello illicito, ex not.per gloſſ. antiquam in cap. decernimus, de ſenten.excommunic.lib.vj.Ita voluit Bald.in dicta l.iubemus, contra quem pungit Corne. ibi, colum.penulti dicens eſſe ſuper hoc cogitandum: quia licèt non ſit conſiderandus fauor animæ teſtantis,ſubeſt tamen ſemper fauor piæ cauſæ inſtitutæ. Tamẽ id quod Bal. ſuprà tenuit,Barto.ante illum in repetitio.l.j.in vj.quæſt.C.de ſacroſanct. eccleſ. & Lapus alleg.cxxiij.in Dei nomine.& Dominic.in c.ij.§.vlti. colum.iiij.de vſur. Firmia. in tractatu de epiſcopo,in xxxj.quæſtio.quartæ partis,lib.iiij.verſicu.nota ergo in primis. Sed Bald. ibi, in lectu.colum.iij.verſic.quid de excommunicato,& in repetitio.col.iiij. verſicul.vj.& ſequen. quæſt.C.de ſacroſanct.eccleſ.tenet contra Bartol. & ita eſt ſibi contrarius. & hoc etiam ſequitur latè Panormit.in rubr. de teſtamen. colum. penul.ſuper quo vide latè Philip.Franc. in rubrica eodem titu.lib. vj.colum. xiiij. verſic. vlti. quæritur an excommunicatus.

Teſtamẽtũ cæci requirit ſpecialẽ ſolẽnitatẽ.

Limita ſecundò ſecundùm Angel.in dicta l.iubemus.non procedere in teſtamento cæci, in quo requiritur ſpecialis ſolennitas, per l. hac conſultiſsima, C. qui teſta.facere poſſ. Et hoc dictum Ange.ſimpliciter refert Corne.in dicta l.iubemus, colum. penulti. tanquam id ſequi videatur. Verùm Alexand.ibi,colum.j.apertè reprobat,dicens ſibi videri non eſſe verum, quia diſpoſitio illius l. hac conſultiſsima, non habet locum in teſtamento ad pias cauſas.

NONVM PRIVILEGIVM.

Mutus & ſurdus ſimul à natura non prohibentur ad pias cauſas teſtari: vtpote quæ nullis legibus coarctantur.

Mutus & ſurdus à natura non teſtantur. Secus ad pias cauſas
Miles mutus & ſurdus teſtari poteſt.
Princeps poteſt diſpẽſare, vt mutus & ſurdus à natura teſtẽtur.
Hoc tamẽ impedimentum non eſt iuris naturalis.

NOnò,licèt mutus & ſurdus ſimul à natura teſtari non poſsit,per l.diſcretis, poteſt tamen teſtari ad pias cauſas, & hic caſus longè alienus eſt à præcedenti, & magis lubricus. Nam non quicquid poteſt quis nutu facere, continuò poteſt mutus & ſurdus à natura etiam facere. Quis enim poteſt nutu codicillos facere,per l. nutu. D. de lega. iij. mutus tamen & ſurdus ſimul à natura id facere non poteſt, per dictam l.diſcretis,& ibi Rapha.& Paul.Caſtren. cum ſimilib. adductis per Corne. ibi. Igitur (vt redeamus) poteſt mutus & ſurdus ſimul à natura teſtari ad pias cauſas,vt videtur ſentire Bald.in dicta l.diſcretis,& expreſsius Alexand. ibi, & Panormit.in rubrica de teſtamen. col. iiij. Pro quibus facit, quòd miles,mutus ſimul & ſurdus teſtari poteſt, vt videtur eſſe text. in dicta l. iure militari. D. de milit.teſtam.& in dicto §.quinimo. Inſtitut. eod. & vtrobique gloſſ. intelligit illos text.in muto ſimul & ſurdo à natura, quam ſequuntur Ioan. Fab.& alij ibi,& Cy.Salyce.& Alexand.in dicta l.diſcretis.Bal. & Angel.in dicta l.iure militari.& eſt etiam gloſſ. in §. vlti.in verbo, certis, Inſtitut. quibus non eſt permiſſ. facere teſtamen. facit etiam quod princeps poteſt diſpenſare, vt mutus & ſurdus ſimul à natura teſtentur,ſecundùm Cynum Bald. Roma.& Alexand. in dicta l.diſcretis, per l. ſi mutus, D. de teſtam. Ex quo facilè colligi poteſt,hoc impedimentum non eſſe iuris naturalis, gentiũ, aut diuini:alioqui enim princeps illud tollere non poſſet,per clemẽt.paſtoralis, de iudicijs, & not.Imol.in cap.quæ in eccleſiarum,de conſtitut.& Barto.in l.vlt.C.ſi contrarius vel vtilitatem publicam, cum ſimilibus.

Authores contraria opinionis.
Mutus & ſurdus à natura æquiparantur pupillo.
Itẽ infanti.

Contrarium tamen tenet Bald. in l.j.colum.ij. verſic. quæro vtrum furioſus, in lectu. C. de ſacroſanct.eccleſ.Roma.& Iaſon in dicta l.diſcretis,& Franc.Aret. in l. qui in poteſtate, §.vlti.colum.penul. D. de teſtament. Moti primò, quia hoc impedimentum vniuerſale excludit conſenſum,l.cùm prætor,§.penulti.D.de iudic.Ideo mutus & ſurdus à natura æquiparantur pupillo,per l.ſeruo,iuncto §.cùm prætor.D.ad Trebellia. & l.fulmine,§.adeò.D. ex quibus cauſis in poſſeſſ.eat. Imò verò infanti, vt voluit Bartol.in l.j.in princ.& ibi omnes poſt eum, D. de verbor. obligat. & propterea neque donare, neque aliter inter viuos contrahere poteſt, vt voluit gloſſ. not. in l.qui id quod, §. mutus. D.de donatio. ibi vide docto. Pupillus autem etiam doli capax non poteſt teſtari etiam ad pias cauſas,vt voluit Bartol.in dicta l.j.in ij. quæſtione, per tex. & ibi Bal.in lect.col. iij. verſic.ſecundò quæro, & in repe-

titio

titio, colum. viij. verſic. ij. quid de pupillo, & ibi quoque Bartol. Salycet. Floria. Bono. & alij præter Richard. Salycet. C. de ſacroſanct. eccl. Barto. in l. ſi quæramus, & ibi etiam Angel. D. de teſtamen. Bald. Roma. Alexand. & Iaſon in l. ſi frater, C. qui teſtamen. facc. poſſunt, Petrus Anchar. & Imol. in ca. ij. de teſtament. Panorm. in rub. extrà eo. Alex. conſi. cij. ſuper eo de quo quæritur, poſt princip. Bened. Cap. conſi. lxxxv. cùm viſo & conſiderato. colum. ij. Barba. conſi. lviij. clementiſsimi Dei Patris, colum. ij. & ſequen. lib. j. Franc. Aret. & Iaſ. in l. vlti. col. vlti. C. de teſtam. mili. & in l. reſcripta. col. ij. verſi. tertiò facit, C. de preci. Impe. offer. & Philip. Franc. in rub. de teſta. lib. vj. col. iiij. verſi. tertiò. quæritur, vbi dicit de hoc dictum eſſe tex. in c. licet, de ſepult. vbi nemo poteſt ante pubertatem ſibi eligere ſepulturam. Iaſon in l. reſcripta. col. vlti. C. de preci. Impe. offer. Philip. Decius in l. pupillum, paulò ante fi. D. de regu. iur. text. in c. ſi pater, de teſta. lib. vj. vbi pater poteſt pupillariter, vſque ad tempus pubertatis, ad pias cauſas pupillum ſubſtituere. Ex quo ſequitur quòd ipſe pupillus non poteſt teſtari ad pias cauſas. Nam pupillaris ſubſtitutio eſt introducta in ſubſidium, propterea quòd pupillus teſtari non poteſt. Inſtitu. de pupil. ſubſtitu. in princ. De quo tamen quantùm ad pupillum doli capacem, dicam infrà eod. tit. §. vlti. in gloſſ. vlti. Item & pro ſecunda parte videtur eſſe tex. ad literam, in dicta l. diſcretis, vbi non poteſt ſurdus ſimul & mutus libertatem relinquere, cùm tamen libertas ſit pia cauſa, per l. j. ad fi. C. de com. ſeruo manu. & quicquid ſtatutum eſt in libertate, procedit etiam in pia cauſa, vt voluit Bart. in l. proximè. D. de his quæ in teſta. delen. & l. ſi vnus, ad fi. C. de teſta. cum concord. Ideo etiam contra id, quod diximus de milite, tenuit contrarium Raph. Cum. in l. qui in poteſtate, §. j. D. de teſta. videlicet quòd miles mutus ſimul & ſurdus à natura teſtari non poteſt, & Iaſon qui dicit ſe ſemper tenuiſſe contrarium in dicta l. diſcretis, col. j. vbi reſpondet iuribus contrariis. Sed & contra illud, quod dictum eſt poſſe principem in eam rem diſpenſare, tenent Raph. Cuma. & Paul. Caſtr. in dicta l. qui in poteſtate, §. j. & Iaſon in dicta l. diſcretis. Franc. Aret. in dicta l. ſi mutus. D. de teſtam. vbi adducit viuam (vt ait) rationem: quia mutus & ſurdus à natura nihil intelligit, per l. ſeruo inuito, §. ſi pupillo, in fin. D. ad Trebellia. Sicut ergo princeps non poſſet concedere furioſo & mente capto teſtamenti factionem, quia carent ſenſu, & lex poſitiua non poteſt immutare naturam rerum, l. iij. D. de vſufruct. earum rerum quæ vſu conſumun. ita non poteſt muto & ſurdo ſimul à natura.

Nemo poteſt ante pubertatem ſibi eligere ſepulturã.
Pater poteſt pupillariter pupillum ſubſtituere ad pias cauſas.
Pupillaris ſubſtitutio eſt introducta in ſubſidium.
Quicquid ſtatutũ eſt in libertate procedit quoque in pia cauſa.
Contrariũ priorib. de milite muto ſimul & ſurdo à natura.

Sunt qui has opiniones ita concordant, vt videlicet prima procedat in muto & ſurdo à natura, quem tamen conſtat intelligere, & teſtari velle ex ſignis & indiciis, ſicuti nuncupatim voluerunt Ioan. Faber in dicto §. quinimo. Salycet. Alexand. Corne. & Iaſon in dicta l. diſcretis, alioqui procedat ſecunda opinio: ſicuti in ſimili dicitur, quòd princeps, ſtatutum & conſuetudo poteſt pupillo doli capaci concedere teſtamenti factionem, incapaci non poteſt, vt voluerunt Barto. Rapha. & recentiores in l. ſi quæramus, D. de teſtament. cum concord. quas adferemus infrà eod. titu. §. vlti. Nam & quod dictum eſt ſurdum ſimul & mutum à natura æquiparari pupillo, & infanti: intelligunt omnes de eo qui nihil prorſus intelligit, vt per Bartol. & alios in l. j. D. de verbo. obliga. & in l. mutum, in princip. D. de acquirenda hereditate.

Itẽ de principe in eam rem diſpenſante.
Lex poſitiua non poteſt immutare naturam rerũ.
Conciliatio cõtrariarũ opinionum.

Nec obſtat quod diximus, non poſſe mutum & ſurdum ſimul à natura relinquere libertatem, quæ eſt pia cauſa. Et verum eſt quòd libertas ſit pia cauſa, quando legatum libertatis ſit pro anima vel amore Dei, aliàs ſecus, vt expreſsè voluit Bartol. in repetitio. dictæ l. j. C. de ſacroſanctis eccleſiis. Sed caue, quia communiter tenetur, quòd relictum libertatis indiſtinctè ſit pia cauſa, vt voluit idem Bartol. in dicta l. proximè, D. de his quę in teſtament. delen. & in dicta l. ſi vnus. C. de teſtamen. & eſt bonus textus in dicta. l. j. §. vltimo, C. de commu. ſeruo manu. vbi non erat relicta libertas pro anima. Et propterea illam Barto. limitationem in ſpecie reprobat Imola in l. captatoriæ. D. de legatis primo, de quo dicam poſtea, cùm enarrabimus, quæ dicantur, piæ cauſæ. Ideo aliter reſpondendum eſt, quòd prohibitio d. l. diſcretis, non hic attenditur in diſpoſitione ad pias cauſas, quæ nullis legibus præterquam Iuris naturalis ſiue diuini coarctatur.

Princeps poteſt pupillo doli capaci concedere teſtamẽti factionem.
Secus ſi doli ſit incapax.
Reſponſio ad contraria.
Libertas eſt pia cauſa.

DECIMVM PRIVILEGIVM.

Specialis ſolennitas communiter in caeci teſtamento obſeruata non habet locum, ſi teſtetur ad pias cauſas.

DEcimò, licèt cæcus teſtari non poſsit, niſi ſeruata ſolennitate, l. hac conſultiſſima. C. qui teſtamen. facere poſſ. tamen ea ſolennitas non requiritur, ſi teſtetur ad pias cauſas, vt voluit Ang. qui putat aliud in relictis priuatis quibuſdam pauperibus in dicta l. hac conſultiſsima, ſed Alexand. ibi, colum. vlti. idem putat generaliter in omnibus relictis ad pias cauſas, per text. in cap. cùm eſſes, & cap. relatum, eo. quæ ſæpius allegat, & illum ſequi videtur Iaſon ibi, colum. iij. verſic. ſecundò limita, & idem

Niſi ad pias cauſas.

etiam

etiam ſimpliciter voluiſſe videtur Corn. ibi, col. ij. verſ. & ſimilis quæſtio, & apertè Steph. Bertrand. dicto conſi. cj. licèt teſtamentum, per totum, lib. j.

In teſtamẽtis neceſſaria eſt temporis inſcriptio. Secus in piis cauſis. Temporis inſcriptio non eſt iuris diuini.

VNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Temporis inſcriptio non eſt de ſubſtantia teſtamenti ad pias cauſas.

VNdecimò, licet in teſtamento requiratur temporis inſcriptio, per authent. quod ſine. C. de teſtament. id tamen non obſeruatur in teſtamento ad pias cauſas, quod valet ſine inſcriptione temporis, vt pulchrè conſuluit Alexand. conſi. iiij. attentis narratis, colum. penulti. verſic. ſecundò reſpondetur, lib. vij. motus ea communi ratione, quòd hæc ſolennitas non ſit iuris diuini, vel canonici, Corne. conſi. cccvj. videatur prima facie. colum. j. verſ. ſecundò videtur, iunctis his quæ ſcribit Phea. colum. vij. verſic. non obſtat dicta authent. Quamuis Bart. contrarium ſenſiſſe videatur. conſ. lxxxviij. vel lviij. proponitur quòd Iacobus.

Teſtamẽtũ notis inuſitatis ſcriptum non valet, Secus in teſtamẽto ad pias cauſas Modò cõſtet de voluntate teſtatoris.

DVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Si conſtet de voluntate teſtantis, quibuſcunq; verbis vel indiciis teſtamentum ad pias cauſas conſcriptum inueniatur, effectum ſortietur.

DVodecimò, quod & præcedentibus accedit, licèt aliàs teſtamentum ſcriptum notis inuſitatis cenſeatur eſſe inualidum, l. ſed cũ patrono. §. vlt. D. de bon. poſſ. ſecus ſi per vſitatas, l. quoties, verſi. ſi quis. D. de here. inſtituen. tamẽ ad pias cauſas ſemper valet teſtamentũ notis ſcriptum. ſiue vſitatis, ſiue inuſitatis, modo poſſit quoquo modo conſtare de voluntate teſtatoris. Ita voluit Dyn. in l. Lucius. D. de teſtam. milita. per illum text. loquentem in milite, quẽ extendit & ad hunc caſum, ſequitur, & dicit ſingul. Roma. in dicta authentic. ſimiliter, in xvij. ſpeciali circa vltimas voluntates, & Socy. in tracta. fallen. regul. cx. in xxxvij. ſpeciali. Et reſpondet Roma. vbi ſuprà, ad authen. quod ſine, C. de teſtamen. vbi teſtamentum inter liberos debet ſcribi, non ſignis, ſed literarum conſequentia, Et, cùm extenſio, quæ ex illo textu fieret ad pias cauſas, eſſet illis odioſa, ea autem quæ fit ex teſtamento in dicta l. Lucius, ſit fauorabilis: illam repudiare, hanc amplecti debemus, quia in dubio aſſumenda eſt opinio, quæ teſtamento fauet, & maximè ad pias cauſas celebrato, per l. ſi pars, D. de inoff. teſtamen. Sed tu præterea aduerte, quòd contra illum text. in dicta authen. quod ſine, videtur eſſe alius text. in l. vlti. C. famil. erciſcund. vbi expreſsè dicitur, quòd teſtamentum patris inter liberos valet, quibuſcunque verbis, vel indiciis conſcriptum inueniatur. Niſi dixeris tunc procedere, modò conſtet de voluntate teſtatoris, aliàs procedet dicta authent. quod ſine, quæ ita nihil omninò oberit.

Teſtamẽtũ inter liberos non debet ſignis ſcribi.

In dubio aſſumẽda eſt opinio quæ teſtamento fauet.

Nemo poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Niſi in piis cauſis.

DECIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pia cauſa nullis ciuilibus ſolennitatibus coarctantur: quapropter abſurdum non eſt ad pias cauſas quẽm teſtatum & inteſtatum decedere.

DEcimotertiò, quod & ſuperioribus cõuenit, licèt aliàs quis non poſſit decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, l. penult. D. de iniuſt. teſta. poteſt tamen ad pias cauſas, vt voluit Bartol. in repet. l. j. in ij. quæſt. & latius colum. antepenult. verſi. quintò quæro, C. de ſacroſanct. eccl. quia, vt ipſe dicit, in his ceſſat omnis ciuilis ſolennitas: nec neceſſe eſt ex naturali æquitate, quòd quis omnino teſtatus decedat, per l. ſi miles vnum, & l. ſi duobus. D. de milit. teſtamen. vbi miles poteſt pro parte teſtatus decedere, & pro parte inteſtatus: & ita quoque Petrus Ancha. & Imol. in cap. cùm eſſes, de teſtamen. Panormit. conſi. xxxij. circa duo dubia, colum. ij. lib. ij. & Alexand. conſi. cv. viſo ac diligenter conſiderato, in fin. lib. iiij. Corne. conſi. liij. pro deciſione, lib. j. Iaſ. in dicta l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto, colum. iiij. C. de teſtamen. & Phil. Decius in l. ius noſtrum, colum. ij. D. de regul. iur. Et facit etiam in hanc partem: quia poteſt ſtatutum diſponere, vt quis decedat pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus, vt voluerunt Angel. & Imol. in l. ij. per illum text. & ibi quoque Alexand. in ij. notab. D. de vulg. & pupil. ſubſtit. ex quo poteſt intelligi, hoc eſſe introductum de iure ciuili, non naturali, aut gentium.

Nemo naturali æquitate cogitur omnino teſtatus decedere.

Miles poteſt pro parte teſtari, pro parte non.

Idem & ſtatutum poteſt introducere.

Verùm Bald. in repetitio. d. l. j. colum. penulti. verſicu. ſuper ſexta quæſtione, tenet contrarium: videlicet quòd teſtator ad pias cauſas non poteſt ab initio decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus; ſic enim ſemiteſtatus, id eſt, imperfectè teſtatus, & imperfectæ voluntatis decederet, quod eſt vt dicit ridiculum dicere: reſpondetque ad dictam l. ſi miles, quòd ibi ſpeciale in milite ex poſtfacto: verùm ipſo iure non poteſt quis decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. dicta l. penulti. D. de iniuſto, rupto teſtamen. ſed per ſententiam ſic, l. cum filius in princip. D. de lega. ij. & l. etiam & ibi nota. D. de inoffic. teſtamen. hæc Bald. qui & in lectio. d. l. j. colum. vlt. verſi. iuxta hoc quæro, idem tenet, motus

Contraria opinionis authores.

quia

quia cantum non reperitur. Nec valet, inquit, argumentum de teſtamento militis, quia nullo iure probatur iſta æquiparatio, ſiue ſimilitudo: & ideo debemus ſtare regulæ l. omnis definitio. D. de regulis iuris. Et facit quod nota. in l. in teſtamento domini, D. de heredibus inſtituen. Nam in milite (inquit) propter publicam vtilitatem ſunt multa ſpecialiter ſtatuta quę non ſunt trahenda in conſequentiam. Vtrius tamen partis ſit verior ſententia, ſatis conſtat ex his, quæ ſuprà diximus.

In milite multa ſpecialia.

DECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum patris, in quo pia cauſa eſt heres inſtituta, nihilo minus valet, quamuis filius legitimam titulo legati conſequatur.

Iure inſtitutionis filius legitimam habere debet. Niſi pia cauſa heres inſtituatur.

Decimoquartò, licet iure nouiſsimo non valeat teſtamentum patris, niſi filius ſit heres inſtitutus, habeatque debitum bonorum ſubſidium iure inſtitutionis: nec ſufficeret quiuis alius relicti titulus, per text. in authentic. vt cùm de appellatio. cognoſ. §. aliud quoque capitulum, fallit tamen in teſtamento in quo pia cauſa eſt heres inſtituta, & eſt aliud relictum filio titulo legati, vt expreſsè voluit Bart. in repetitio. d. l. j. & ibi etiam Floria. C. de ſacroſanct. eccl. Petrus Anchar. & Imol. in c. cùm eſſes, de teſtamen. Fulgo. in l. generali. C. de ſacroſanct. eccleſ. Et Alexand. dicto conſi. cv. viſo ac diligenter conſiderato, colum. penulti. verſic. ſecundò reſpondeo, lib. iiij. Mouentur, quia huiuſmodi teſtamentum non eſt factum contra officium pietatis. Nam de iure antiquo ſufficiebat filium habere quoquo relicti titulo, l. cùm quærit, & l. omnimodo, C. de inoff. teſt. l. cum ſcimus, §. cum quæreretur, eo. & in §. j. in authent. de trien. & ſemiſ. Igitur ſi iure nouiſsimo inductum eſt, quòd habeat iure inſtitutionis, iſta eſt mera ſolennitas iuris ciuilis, quæ eſt remota in factis ad pias cauſas: ſed ſolùm in his attenditur ius diuinum, vel naturale, per dictum c. cùm eſſes, & dictum c. relatum. Nec iſto caſu dicitur eſſe factum contra ſententiam Auguſtini, quam citat gloſſ. in l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſcop. & cleric. quia filius debitam legitimam conſequitur, & idem in teſtamento facto inter liberos, vt voluit Iaſon in dicta l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto. C. de teſtamentis.

Iure antiquo ſatis erat filium habere legitimã quo quo relicti titulo.

Iuris ciuilis ſolennitas non cõſideratur in piis cauſis.

Contrariũ tamen tenuit Bald. in repetit. d. l. j. col. xv. verſic. ſuper quarto quæſito. C. de ſacroſanct. eccl. vbi dicit in Barto. contemptum loquens, ille (ait) bonus homo non intelligit verbum hoc. Et mouetur, quia hic non attenditur officium pietatis, ſed quia filius inuenit ſe præteritum, l. filio. D. iniuſto teſtamen. Et hoc idem voluit Salyce. ibi, in xij. quæſtio. & ſequitur latè Barbat. in dicto c. cùm eſſes. colum. xxij. verſic. quærit hic dominus Petrus: & ſecundùm hanc ſententiam conſuluit idem Barbat. conſil. xxxviij. difficile eſt, lib. iij. vbi ad hoc multa allegat, & conſi. cxij. quæritur vtrùm præterita filia, lib. iiij. Et facit, quia defectus præteritionis vnius filij vitiat teſtamentum factum inter alios liberos, vt tenet gloſſ. in l. ſi filius qui in poteſtate, D. de liber. & poſthu. Bald. Angel. Paul. Caſtr. & Iaſon in l. hac conſultiſsima. §. ex imperfecto. C. de teſtamen. & in l. filio præterito, char. antepenult. D. de iniuſto, rupto teſtamen. & Bald. conſil. xcvj. licèt regulariter, lib. v. Sed tene primam partem, per rationem iam ſuprà allegatam, cui non ſatis à contradicentibus factum eſt.

Contrariũ ſentiẽtes.

Defectus præteritionis vnius filij vitiat teſtamẽtũ factum inter reliquos liberos.

DECIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Inſtitutio heredis in teſtamento ad pias cauſas omiſſa non impedit eius effectum.

Teſtamenti caput, & teſtamẽtum, inſtitutio heredis.

Decimoquintò, licet non valeat teſtamentum ſine inſtitutione heredis, eſt enim teſtamenti caput, & teſtamentum, inſtitutio heredis, vt patet per totum titul. D. de heredib. inſtituen. & in §. ante heredis. Inſtitu. de legat. Valet tamen teſtamentum ad pias cauſas, ſine inſtitutione heredis. Ita ſingular. voluit Bartol. in dicta l. j. C. de ſacroſanct. eccl. quem refert & ſequitur Barba. conſil. viij. præſcribitur præclarè, colum. viij. verſi. venio ad aliam dubitationem, lib. j. & in hanc partem videtur inclinare Panor. in c. indicante. colum. j. extrà de teſtamen. & ita quoque conſuluit Paul. Caſtr. conſil. xcvij. ſuper primo quęſito, in princ. lib. j. & etiam voluit Firmia. in tracta. de epiſcopo, in xxxj. quæſt quartæ partis, lib. iiij. verſi. dubitari poteſt.

DECIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In dubio legatum ad pias cauſas à teſtare inductum debetur: aliàs ſecus.

Legatum à teſtatore inductum an debeatur.

In dubio legatum cenſetur conſultò inductum.

Decimoſextò, cùm legatum reperitur inductum ſiue deletum, ſi conſtet conſultò, & de induſtria à teſtatore fuiſſe inductum, non debetur: ſi inconſultò & caſu, debetur. l. j. D. de his quæ in teſtamen. delen. & in l. ſi idem. D. de lega. j. Certè in dubio videtur conſultò & dedita opera factum fuiſſe vt voluit. Bald. Ra-

phael

Niſi in piis cauſis.

phael Cuma.& Paul.Caſtren.in dicta l.j.niſi ſit legatum ad pias cauſas.textus eſt ſingul. in libertate loquens, quem Bartol. & poſt eum Bald.& Imol. trahunt ad omuem aliam piam cauſam,in l.proximè,§.j.D.de his quæ in teſtamen.deleu.& rurſum idem Barto.in l.ſi vnus, vbi ita dicit ſe conſuluiſſe,& ibi poſt eum Ange.Raphael, Franc. Areti.Corne.& Iaſ.C.de teſtament.& Roma.qui ad hoc facit ſingu.illum textum in repetitio dictæ authen.ſimiliter, iu primo ſpeciali circa vltimas voluntates. & Socinus qui omnia hæc à Romano ſuſtulit,in tracta.falleu.regul.cccx.priuilegia piæ cauſæ, in xxiij. priuilegio.

DECIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Conditio,ſi ſine liberis deceſſerit, non habet locum in reſtitutione hereditatis piæ cauſæ.

Granatus hereditatẽ poſt mortẽ ſuam reſtituere extraneo.
Granatus hereditatẽ reſtituere piæ cauſæ.
Anima omnib.rebus præferẽda.
Magis fauetur piæ cauſæ, quã liberis.

DEcimoſeptimò, licet deſcendentes à teſtatore iuſſi hereditatem poſt mortem ſuam reſtituere, ita demum cenſeantur in eam rem grauari, ſi ſine liberis deceſſerint, uou aliàs, ne videatur teſtator alienas ſucceſsiones ſuis anteponere, per l.cùm auus,D.de conditio.& demonſtratio.& l.cùm acutiſsimi,C.de fideicommiſſ. & l.generaliter, ad fin. C.de inſtitu. & ſubſtitutio. tamen ſi ſint grauati reſtituere piæ cauſæ,tenentur ſemper reſtituere,etiam ſi liberos relinquant,vt pulchrè & ſingulariter conſuluit Petrus Auchar.conſil. xlvj. prima facie videretur. Motus ea ratione, quòd dictæ leges fundantur ſuper præſumpta mente, ſiue voluntate teſtatoris. Ideo vbi conſtaret, aut præſumeretur, de contraria mente, ceſſaret legis præſumptio, & ex conſequenti legis diſpoſitio,vt in ſimili not.in l. precibus,C.de impuber. & aliis ſubſtitut. & l.in teſtamento,C. de teſtameut.milit.Igitur cùm anima ſit omnibus rebus præferenda, per l.ſancimus, in fin.C.de ſacroſanct.eccleſ.præſumendum eſt teſtatorem voluiſſe pium legatum, aut fideicommiſſum anteponere etiam propriis filiis, cùm etiam fauorabilius lex prouideat, remota legitima,piæ cauſæ,quàm liberis,per authenti.ſi qua mulier, C.de ſacroſanct.eccleſ. Et etiã in dubiis ſequenda eſt opinio,quæ pro anima facit,l.ſunt perſonæ.D.de relig.& ſumpt. fune. hæc ferme Petrus Anchara. cuius ſententiam ſequitur Fely. in cap. eccleſia ſanctæ Mariæ,colum.xxxviij.in j.limitat.ix.q.de conſtiutio.& Iaſon in l.tale pactum, §.vlt.colum. iij.verſicu.& præterea per hanc doctrinam,D.de pact.& l.licèt inter priuatos,colum.j. verſicul.ſecundò facit.C.eod. vbi hoc dicit ſingulare, & in autheutic.ſi qua mulier, colum. ij. C.de ſacroſanct.eccleſ.& idem tenuit latiſsimè Barbat.in repetitio. dictæ l.cùm acutiſsimi, colum.xxv.verſic.iſtud ſummarium,cum multis ſequent.& iterum char.penulti.verſic.quid ſi teſtator.C.de fideicommiſſ.& idem Barba.conſi.lxxj.illud in medium referam,colum.vj. verſic.nunc eſt videndum,lib.iij.

Cõtrarium ſentientes.
Potẽtior eſt ratio naturalis,quã fictio.

Verùm hoc non eſt ſine dubio, nam ipſemet Petrus Anchara. in c.in præſentia, de probationib.hanc quoque opinionem tetigit, & ſubdubitans uou decidit, ſed cogitandum ſuper ea relinquit eum Richar.Malum.& Plum.Bal.in dicta l.cùm acutiſsimi,colum.ij. verſicul.quæro quid ſi pater,in ſpecie tenent contrarium,& ibi quoque Paul. Caſtr. col. vlt. & Cor.col.ij.moti quia d.l.cùm acutiſsimi,habet locum etiam ſi fuerit ſubſtitutus alius filius, d.l.cùm auus,& quia potentior eſt ratio uaturalis,quàm fictio, per l.filio quem pater,D.de libe.& poſthu. Et hanc partem ſequitur Barb. ſibi coutrarius conſi. lv. præclarè ſcribitur, colum.vij.verſic.& adduco elegantem,lib.ij. vbi multa adducit, vt probet chariores eſſe filios petentibus,quàm piam cauſam.& idem Barb.conſi.xxxviij.difficile,colum.iij. lib.iij.Et hanc etiam partem ſequitur Alex.in l.ex facto.§.ſi quis rogatus,l.j.col. v. in vj. fallen. D. ad Treb.& videtur ſequi Alex.conſ.xcij.ſuper eo,de quo quæritur,col.ij. verſi. poſſet etiam reſponderi,lib.iij. vbi poſtquam ad confirmandam ſuam ſententiam adduxit hanc deciſionẽ Pet. Auchar. dicit quòd præcedentes rationes quas etiam adduxerat, ſunt tutiores, & illia magis adheret,quaſi huic uon adhereat,aut certè de ea dubitet,& Socy.conſi.cxcj.licèt difficultates,col. peu.verſi. tertiò quia iſta,lib. ij. Fely. in d.c.in præſentia,col.j.de probat. Tu vide quę dicam in ſimili infrà in xlvij.priuilegio,ſuper materia l.ſi vnquam,C.de reuo.don. & rurſum in lxxix. priuilegio.

Cõditio viduitatẽ inducens reiicitur.

DECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Si in defectum conditionis viduitatem inducentis pia cauſa ſubrogetur, talis conditio non reiicietur: verum ea deficiente pia cauſa locus fiet.

Conditio ſubrogata in alterius locum non aſſumit einſdem cõditionis effectum.

DEcimooctauò, licèt conditio matrimonium impediens, ſiue etiam viduitatem inducens adiecta legato facto mulieri,reiiciatur, l. quoties,& l.ſed ſi hoc, §. vlti. & l. ſeq.& l cùm tale,§.reſcriptum,D.de condi.& demonſt. & in authen.cui relictum, C.de indic. vidui. Fallit tamen, niſi in defectum huiuſmodi conditionis vocetur pia cauſa, quia tunc non reiiciatur,quin ſi deficiat, vocatur pia cauſa.text.eſt ſingul. loquens in libertate, quem Guliel. Bartol. Paul. trahunt ad omnem piam cauſam in l. Titio vſusfructus, §. vlti.

vlti.D.de condi.& demon.& illum tex.ad hoc ſingu.reputar Roma.in d.auth. ſimiliter,in ij. ſpeciali,circa vltimas voluntates,& Soci.in d.reg.ccx.in xxv.priuilegio.

DECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Generalis diminutio in codicillis facta nihil obeſt relictis ad pias cauſas.

DEcimononò, licèt diminutio in codicillis facta ſit per verba generalia eorum quæ relicta erant in teſtamento,non tamen extenditur ad ea, quæ in ipſo relicta erant ad pias cauſas.quin ea debentur omnino integra.tex.eſt not.loquens in alimentis,quem Nicol.Neapol.extendit ad alias pias cauſas,in l. libertis quos,§. poſthumis,D.de alimen.& ciba.leg.& ſequitur Ro.qui illum text.dicit ſing.in d.auth.ſimiliter,in quarto ſpeciali,circa vltimas voluntates,& Soci.in d.regula cccx.in xxvj.priuilegio.

Verba generalia non extenduntur ad pias cauſas.

Extēſio de alimētis ad pias cauſas

VICESIMVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum pupillare à patre milite ad pias cauſas factum gaudet eodem priuilegio,quo teſtamentum ipſius patris.

VIceſimò,licèt aliàs pater miles,aut aliàs priuilegiatus,in teſtamenti factione non poſsit filio impuberi ita teſtari, vt tale teſtamentum gaudeat eodem priuilegio, quo teſtamentum ipſius patris,per l.miles ita,§.exhęredato,D.de mili.teſtamen. Fallit tamen quando teſtatur filio impuberi ad pias cauſas,id enim æquè priuilegiatum,priuilegiis ſcilicet piæ cauſæ,ac ſi in ſuis ipſius bonis teſtatus fuiſſet.Ita voluit Bald. in l.j.in lectu.colum.antepen.verſi.quærit hic Bart.& iterum in repetitin. colum.viij.verſic. vij.incidenter,C.de ſacroſanct.eccleſ.per textum in cap.ſi pater,de teſtament. lib.vj. & in l. in fundum per fideicommiſſum,§.vlti. D.de legatis primo, & vtrobique reprehendit Bart. ibi aliter dicentem in ij.q.iiij.q.principalis.

Teſtamentum pupillare nō gaudet priuilegiis teſtamenti paterni.

Niſi ſit ad pias cauſas.

VICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Directæ puberibus ad pias cauſas factæ ſubſtitutiones poſt aditam hæreditatem non expirant.

VIceſimoprimò, licet non poſsit quis puberi ſubſtituere directò poſt aditam hæreditatem,l.poſt aditam.C.de impub.& aliis ſubſtit.fallit tamen in teſtamentis ad pias cauſas.Nam cùm in illis attendamus ſolum ius gentium, aut diuinum,vt ſæpius diximus,idque non ſit iuris gentium, aut diuini, vtpote cùm miles poſsit directò ſubſtituere maiori poſt aditam hæreditatem, per l. Centurio.D.de vulga.& pupil.huic tamen lex ciuilis, aut princeps id permittere non poſſet,ſi eſſet iuris gentium,aut diuini,vt ſuprà diximus in viij.priuilegio,& ita voluit expreſſè Bart.diſtinguens tamen, in repet.l.j.col.antepen.verſic.ſextò quæro.C. de ſacroſanct.eccl. quem ſimpliciter ſequitur Panorm.conſi.xxxij.circa duo dubia.col.ii.lib.ij.& Lancelo. Gali.in repet.l.Centurio.col.x.verſic.octaua cadit dubitatio,D.de vulg.& pupil. qui ſubtiliter hanc partem confirmat,& rationes aduerſariorum alacriter refellit, cui adde & Bald. hoc tenentem conſi.cclvj.punctus inter alia,lib.iiij. Nam & id (inquit) à milite fieri poteſt,l. miles ita hæredem,§.& quia diximus,D.de teſtam.milit.

Nemo ſubſtituit directò puberi poſt aditam hæreditatē.

Niſi ad pias cauſas.

Miles directò poteſt ſubſtituere maiori poſt aditam hæreditatem.

Nam Bal.in repe.l.j.col.viij.verſi.octauò incidenter quæro,in hoc aduerſatur Bart.ſicuti aliàs ſæpe,potiſsimùm in ea l.& adeò quidem inſolenter,vt poſsis apertè diiudicare, Bald. cùm ſuper eam l.ſcriberet,fuiſſe Bart.infenſiſsimum:poſtquam enim recenſuit opin. Bart. dicit,quòd tales opin.non ſunt commemoratione dignæ. Tamen ſi aſſeſſores (ait) propter imperitiam ſequuntur errores,quibus non reſiſtitur,quoniam non intelligunt radicem iuris:ideo pro tanto reatu vt doctrinę (inquit) phantaſticæ euellantur,& ſubintret non fallax, ſed vera doctrina.ſubdens quòd ſi directò poſſet ſubſtitui puberi adita hęreditate,offenderentur regulæ iuris.Item vno tempore eſſet vnus hæres,alio alius: præterea qui ſemel eſſet hæres,deſineret eſſe hæres.Deinde bona vnita ſepararentur. Denique dicit de hoc eſſe caſum in c.ſi pater.de teſtam.lib.vj.Et hanc quoque ſententiam ſequitur idem Bal.in l. extraneum,col.pen.C.de hæred.inſtit.vbi dicit non eſſe bonam ſimilitudinem de milite,Et hanc etiam partem nouiſsimè ſecutus eſt Lancelo.Politus,in tractatu ſubſtitutionum, in titu. de compendioſa ſubſtitutione,col. v.verſi.quinta quæſtio fit, hac potiſsimùm ratione motus, quòd illa regula,quòd quis non poſsit directò alteri adita hæreditate ſubſtituere, non ſolùm procedat ex ratione ciuili,ſed etiam ratione iuris gentium. Ex quo eſt quòd alter alteri teſtamentum facere non poſsit,vel alter de re alterius diſponere:& quòd res noſtra ſine facto à nobis auelli non poteſt,vt toto tit.Inſtit.de rer.diui.& D.de acq.rer.dom. At cùm quis alteri directò ſubſtituit adita hæreditate,videtur alteri facere teſtamentum, vel rem ſuam ſine ipſius facto,& in alium transferre. Et ita,inquit,ſubuertitur ratio Bart.

Contrariū defendētes.

Abſurda.

Qui ſemel eſt hæres nō deſinit eſſe hæres.

Alter alteri teſtamentum facere non poteſt.

Res noſtra ſine facto noſtro in alium trāſferri non poteſt.

Iaſon autem in dicta l.Centurio. col.iiij.verſicu.adde quartò,D.de vulga.& pupilla.dicit quòd quicquid dicat Bald.tex.in dicto c.ſi pater.facit pro Bar.qui etiam illum allegat, dicit

Diſtinctio Barto. hac de re.

enim Bart. vbi ſuprà, quòd ſi prima inſtitutio non eſt ad pias cauſas, tunc non poteſt directò ſubſtitui poſt aditam hæreditatem, etiam ad pias cauſas, & hic eſt propriè caſus d. ca. ſi pater. Si verò ipſa prima inſtitutio ſit ad pias cauſas, ſicuti & ſubſtitutio, ſecus: vt innuit ille ipſe text. & ita dicit videri meliorem primam opinionem cum dicta limitatione. Subdit tamen non videri tutum fundamentum Bar. de teſtamento militis, vt quia videlicet in eo attenditur ius gentium, ſicuti & in teſtamento ad pias cauſas: ideo quod in illo ſtatuitur, in hoc quoque procedere. Nam huiuſmodi ratio non eſt generalis: videmus enim quòd in teſtamento inter liberos, attendimus ſolum ius gẽtium, vt not. in l. hac conſultiſsima, §. ex imperfecto, C. de teſtamen. & tamen non poteſt pater filio poſt aditam hæreditatem directò ſubſtituere, per generalem rationem l. in pupillari, & l. in verbis ciuilibus, D. de vulg. & pupil. Niſi (inquit) diceres, quòd illa iura debent reſtringi, vt non habeant locum, quando pater ſubſtitueret aliquem liberis.

Refutatio fundamẽti Bartoli de teſtamento militis.

In teſtamento inter liberos ſolum ius gentiũ attenditur.

VICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis tempus incæptum habetur pro impleto.

Pater non ſubſtituit directò filio poſt aditam hæreditatem.

Vicesimoſecundò, licèt aliàs relictum tali tempore, & ſic per verba denotãtia tempus poſitum in caſu obligationis ſimpliciter, non poſsit peti niſi in fine illius temporis, per l. qui hoc anno, & l. eum qui certarum. D. de verb. obliga. & §. qui hoc anno, Inſtit. de inutil. ſtipula. Tamen relictum tali modo ad pias cauſas, peti poterit in ipſius temporis initio, vt eſt tex. not. in l. ſi ita fuerit, D. de manu. teſtam. quem ad hoc allegat, & commendat Rom. in dicta auth. ſimiliter, in v. & iterum in xxxj. ſpeciali, & Socin. in dicta regul. cccx. in xxxvij. priuilegio, dicitque Roma. in dicto quinto ſpeciali eſſe notandum ad declarationem eorum quæ dicuntur in l. ſi cui legetur, D. de le. j. & l. non putabam, D. de condi. & demon. & l. qui filium, §. Sabinus, D. ad Treb. & l. j. C. quando dies lega. ced.

Tempus obligationis præciſè eſt implendũ.

Secus in pijs cauſis.

VICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Deficiente conditione, cùm ad certam ætatem peruenerit, legatum ad pias cauſas nihilominus debetur.

Conditio, ſi ad certã ætatẽ peruenerit.

Vicesimotertiò, licèt relictum alicui, cùm ad certam ætatem peruenerit, peti non poſsit illo ad eam ætatem non perueniente, tanquam deficieute conditione, l. fundus, & l. Mæuius, D. de conditionibus & demonſtrationibus. & l. qui habebit, D. de vulga. & pupil. Tamen relicta eo modo ad pias cauſas, peti poſſunt, licèt ille morte præuentus, ad eam ætatem non peruenerit, per textum notab. loqnentem in libertate, quem ad alias pias cauſas trahit, & dicit ſingu. Ange. in l. ſi ita ſcriptum fuerit, D. de manu. teſtamento. & illum ſequitur Rom. vbi ſuprà, in ſexto ſpeciali, vbi & de hoc dicit eſſe alinm text. in l. ſi ſeruus liber, D. de ſtatulib. & Soci. vbi ſuprà, in xxviij. priuilegio.

Extenſio de libertate ad pias cauſas.

VICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In pijs cauſis inuentario etiam nondum confecto poteſt hæres conueniri à legatarijs.

Hæres exiſtens infra tempus cõficiendi inuentarij.

Vicesimoquartò, licèt hæres exiſtens infra tempus conficiendi inuentarij, non poſſit interim conueniri à legatariis & fideicommiſſariis, per tex. in l. vltim. §. donec. C. de iure deliberan. Fallit tamen in relictis ad pias cauſas, vt voluerunt Richar. & Cyn. & poſt eum Bal. in d. §. donec, & idem Bal. in repetitio. l. j. char. pen. in ix. q. C. de ſacroſ. eccle. & l. nulli, col. iij. verſi. deinde nota hic, C. de epiſcop. & cleric. Angel. & Imol. in l. hæc ſtipulatio, D. vt leg. not. cau. Iaſon in l. eam quam, colum. antepen. verſi. notabiliter limita, C. de fideicommiſ. Et facit, quia res dilationem nõ recipit, cùm de ſalute corporis tractatur, argu. l. vlti. D. de appellat. recip. ideo multò minus cùm de ſalute animæ tractatur, per l. ſancimus, C. de ſacroſanct. eccleſ. quam rationem affert Bal. in d. l. j. eod. titu.

VICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Teſtator cenſetur etiam in pijs cauſis legaſſe ſecundùm conditionem ipſius rei.

Vicesimoquintò, licèt aliàs non quod maius eſt, & melius, ſed quod minus eſt, in dubio veniat, quando legatum factum eſt in genere, vel aliàs obſcurè, l. qui concubinam, §. vlt. & l. nummis, D. de leg. iij. & l. apud Iulianum, §. ſeruo, & l. ſi ita ſit adſcriptum, & l. legata generaliter, & ibi concord. in gloſ. D. de lega. j. Tamen ad pias cauſas qnod maius eſt debetur, per text. ſingul. in l. Titia. §. vltim. D. de auro & argento lega. & ibi gloſſ. Bartol. Nicol. Neapol. & alij hoc nota. Ex quibus Bartol. ipſe dicit per illum textum, quòd ſi quis legat eccleſiæ calicem, intelligitur in dubio ex argento: aut ſi quis iubet fieri planetam eccleſiæ, intelligitur ex ſerico: hæc ſunt Bartoli verba. Illum quoque text. ad hoc ponderat Bal. in l. ſi quis ad declinandam, col. penult. C. de epiſcopis & cleric. vbi & dicit

Legatum calicis eccleſiæ relictum.

dicit idem quod Bart.vbi ſuprà,& dicit eſſe menti tenendum,& idem Bald.in l.ſi nondum, C.de furt.& in princip.proœm.Decret.vbi dicit illum textum oota.ad hoc quòd honor debetur Deo,propter magnam gloriam ſnam,& propter ipſius bonorem augetur interpretatio teſtamenti,& Petrus Anchar.Imol.& Panormita.qui boc reputat ſingul.in c. indicante, de teſtament.Roma.qui & illum text.dicit ſingu.in dicta autbenti.ſimiliter, in xxij. ſpeciali, & ſingul.cccccxvij.quæro quid ſi lego,& Barto.conſil.lix. illud in medium afferam, colum. xj.lib.ij.& Soci.in dicta regul.cccx.in xlj.priuilegio,vbi etiam dicit illum tex.ſingu.& conſ. ccxlvij,circa j.col.verſi.ſed poſito,lib.ij.vbi etiam facit illum text.ſingul.

Ob Dei honorem augetur interpretatio teſtamenti.

Sed attende lector,quantum errant qui ex dicta l.Titia,§.vlti.aſſerunt piæ cauſæ deberi in dubio quod eſt maius: cùm apertè ex eo contrarium probetur. Nam expreſſun loquitur de ſigno Dei relicto cuipiam templo, in quo non niſi aut aurea, aut argentea tantùm dona ſint, cùm aliàs teſtator præſumatur feciſſe legatum ſecundùm conditionem ipſins templi, per l. ſed & ſi ſuſceperit,§.ſi libertis,D. de iudic. & l. vel vniuerſorum,D. de pigoora.actio. ideo & illic cauetur argẽteum ſignum deberi,& ita nummum ex ſolitis dati eidem templo nain ſi maius dari debuiſſet, aureum dandum fuiſſet. Et ita nulla eſt omnino ſpecialitas in pia cauſa,quantum ad eam rem pertinet:ſicuti etiam ſcitiſsimè annotauit Imol ſibi contrarius,in dicta l.ſi ita ſit adſcriptum,& ibi latiùs Iaſon colum.vltim.D.de legat.j.& Bald.Nonel.in tracta.de dote,in ſexta parte,in lxxiij.priuilegio,Benedic.Cap.conſ.iij.circa hoc plura,colum.j.& Barb.ſibi contrarius,in dicto cap.indicante,colum.ix.de teſtament.& Philip. Decius in l.ſemper in obſcuris,colum.ij.D.de regulis iuris.Et banc interpretationem adiuuat text.in c.ex parte, de cenſibus vbi ſi votum cuiuſpiam menſuræ debeatur, ignoretur tamen qua id mẽſura ſolui debeat,cùm plures illic ſint,ſatis eſt ſolui ad minimam. Quem locum enarrans Panormita.cùm intelligeret d.l.Titia,§.vlti. ſecundùm intellectum Bartoli, vt videlicet quod mains eſt præſtari debeat,fauore eccleſiæ, miris modis torqueru, vt contratium ex dicto c.diſcutiat.

Teſtater præſumitur legaſſe ſecundum conditionẽ ipſius templi.

Nihil ſpeciale hac de re in pia cauſa.

Votum cuiuſpiã menſura debitum.

VICESIMVM SEXTVM PRIVILEGIVM.

In puris legatis ad pias cauſas non habet Falcidia locum, ne per obliquum quidem: niſi pia cauſa ſit hæres inſtituta: aut detracta Falcidia poſſit nihilominus adimpleri voluntas: aut etiam aliud relictum ſit ad non piam cauſam. Tunc enim pro rata tantùm ex vtriuſque legato detrahetur: aut denique niſi aliud ea de re teſtator diſpoſuerit.

VIceſimoſextò, de relictis ad pias cauſas non detrahitur Falcidia,text. in §.ſi autem bæres,in authentic.de ecclesſ.tit.& in dicta anthentic.ſimiliter,ſuprà ſæpius allegata, & latè omnes doct.Id quod etiam procedit de iure Pandectarũ quando dotractione ſacta, id qnod ſupereſt non ſufficit ad implendam voluntatem. teſtatoris circa relicta ad pias cauſas,vt eſt text.notab.in l.decem.D.de fideicommiſ. libert. qnem ad boc dicit ſingul.Roma.in dicta authenti.ſimiliter,colum.iij.& Bened. Cap. conſil. lxxxvj.& ſi videatur,colum.j.licèt tamen gloſſ.ibi, quam omnes ſequuntur dicat indiſtinctè hoc de iure Digeſtorum non procedere.

In pijs cauſis non detrahitur Falcidia.

Idq́ etiam de iure Pãdectarum.

Et id quoque procedit, vt videlicet non detrahatur hoc caſu Falcidia, neque mediatè, neque immediatè: verbi gratia, Sempronius hæres inſtitutus debet ſoluere legatum Titio, Titius eccleſiæ, certè Sempronius non detrahit Titio: oam illi detrahendo detraberet eccleſiæ,contra dictam authentic.ſimiliter: & de boc eſt bonus text.in ſimili,in l. cùm dotem maritus,& ibi Paul.Caſtrenſ. & in l.ſi ſeruns,cum ſequen.D.ad legem Falcid.& benc facit l.decem,D.de fideicommiſſ.liberta.& l.vlti.§.vlti.C.de bonis quæ liber.& in l. ſi patroni,§. j.D.ad Trebel.& ita in ſpecie tenet Barto.in repetitio.c.Raynaldus,colum.clj.verſic.iiij.de teſtamen.& ante illum,licèt non alleget,Bal.in l.auia,§.Titio,per illum textum,D. de conditio.& demonſtra.& in l.cùm tale.§.non eſt,D.eod.Rom.in dicta authent.ſimiliter,charta antepenul.qui boc dicit ſing.& Corne.ibi,col.ij.ad fi.Idem Ro.in l. Marcellns. & ibi etiam Alex.col.iij.D.ad Trebel.& dictus Rom.conſi.ccvj.licèt de communi concluſione, Angel. in d.l.cùm dotem,& ibi quoque Paul.Caſtr.in lectu.Padua.& etiam Alex.in d.l.j.§.ad municipium.D.ad le.Fal.& conſi xx.ponderatis his,col.vlt.lib.iij.& Benedict.Capra conſ.lxxviij.punctus,Buciarellus,col.vlti.& conſ.cxliij.punctus,ſtatuto ciuitatis.col.ij.ad fi.& Fran. Aret.conſi.lxvij.diligenter & maturè cõſiderato teſtamento,col.pen.vbi & ad hoc alleg.tex. quem dicit valde not.in l.ſed ſi nnn ſeruus,eirca medium.D.ad le.Fal.& Soci.conſ.lxxvij.in puncti conſultatinne,col.v.verſ.reſtat ergo vnum.lib.j.& conſi.xlix.viſo inſtru.col.vlti.lib.j. & conſi.xlix.viſo inſtrum.col.vlti.verſi.confirmo hanc,lib.iiij.Philipp.Fran.qui & hoc dicit ſingu.in c.ſi pater.char.pen.de teſta.lib.vj.& Iaſon io l.j.in j.lect.col.pen.C.de ſacroſ.eccle.

Neq́ mediatè, neq́ etiam immediatè.

Sed boc vltimum procedit,quando certum eſt,legatum eſſe peruenturum ad piam cauſam, ſecus ſi incertum, vt quia hæres eſt grauatus reſtituere piæ cauſæ ſub conditione, ſi

Si tamen certum ſit legatũ ad pias cauſas

deceſſerit ſine liberis,vt voluit Ro.d.conſi.ccvj.in fi.vbi dicit ita ſentire Bal.in d.§. Titio,& hoc videtur ſequi Alexand.in l.j.§.ad municipium,D.ad leg.Falcid.& in d.l.ſi cùm dotem. & rurſum in d.l.Marcellus,vbi dicit pro hoc facere d.l.ſi non ſeruus,§.vltim.D.ad l.Falc.& Corneus in d.authent.ſimiliter,& Soci.conſi.cxv.videbatur prima conſultatione,colum.ij. verſic.ſed ad omnia.lib.iiij.& ante hos Paul.Caſtr.cuius non meminerunt,conſil.cccxxj.viſis & ponderatis,col.vlt.lib.ij.Subiungit tamen Alex. quòd hoc caſu hæres debet cauere de reſtituendo quod detraxit eueniente conditione,per text. in l.in lege Falcidia non habetur, D.ad leg.Falcid.iuncta l.j.in princ.D. vt leg.not.ca.quod & idem repetit conſi.ccxvij. ponderatis his,ante fin.lib.vj.& Bened.Cap.ſibi contrarius, conſi.lxj. cum viſis & conſideratis, colum.vltim.fuit ſimpliciter in ea opin.vt detrahatur, niſi legatum primo loco relinquatur eccleſiæ,vide Bald.in l.cùm virum,aliàs,eam quam,verſicul.ſed pone,C.de fideicom. Pan. autem,vbi ſuprà dicit hoc caſu detrahi Falcidiam, vt ſuprà diximus,ſed ſi poſtea contingat condemnationem euenire,ita quòd res ſit reſtituenda piæ cauſæ, certè non eſt amplius detrahenda Falcidia,quin debebitur tanquam ex vltimo moriente,per l.codicillis,in fin.princip.D. de vſufruct. lega. non tamen reſtituenda eſt illa Falcidia iam primùm detracta ab hærede:& ita cum eo non conuenit Alex.tu vide hîc Stepha.Bertrand. conſi.ccclvij.nu.vij. lib.ij.& dicto conſi.ccl.nu.xv.lib.iij.

In legato condiſiona li ad pias cauſas,detrahitur Falcidia cautione adhibita.

Niſi primo loco relictum ſit piis cauſis.

Aut niſi condemnatio reſtitutionis piæ cauſæ ſit facta.

Sed quod primo loco dictum eſt de relictis ad pias cauſas non detrahi Falcidiam : multis modis intelligendum eſt. Primò,niſi pia cauſa fuerit hæres inſtituta,quia tunc ea pia cauſa detrahet Falcidiam à legato facto piæ cauſæ,cùm priuilegiatus cótra priuilegiatum non vtatur priuilegio.ita voluit Ang.in d.authen.ſimiliter,§.ſed & hoc præſenti,in fin.per illum text.in authent.de ſanc.epiſc.& Salæ.in authen.qui rem,C.de ſacroſanc.eccl. Alber. in l.ſi quis ad declinandam.col.j.in ij.q.C.de epiſco.& cler.Imo. in d.l.j.§. ad municipium, & ibi quoque Raph.Cum.qui refert idem quoque tenuiſſe Dy.& Alb Ro.D.ad leg.Fal. & Pan. in c.in præſentia.col.xiiij.vbi dicit ita conſuluiſſe Franc.de Alber.& ibi etiam Philip.Dec. col.xxiiij.de probatio.& rurſum idem Panormita.in c.cùm cauſam,per illum text. de præbend. Alexan.qui hoc reputat ſingul.in additio.ad Barto.in dicta authen ſimiliter, & Firm. qui & hoc dicit ſingu.in tractatu de epiſcopo,in xxxj.q.iiij.partis,libr.iiij.verſicul.quæro an etiam delegati, & Bened. Cap.conſi.lxviij.circa quod e [illegible] videatur,in tertio dubio,quod eſt in vlti.colum.& iterum conſi.lxxviij.punctus Buciarellus,colum.vlti.Firmia. in tractatu de epiſcopo,in quarta parte lib.iiij.in xxxj.quæſtione,verſic.quæro etiam de legatis.

Falcidia tamē prius ab hærede detracta non reſtituitur.

Niſi etiā pia cauſa ſit hæres inſtituta.

Priuilegiatus contra priuilegiatum nō vtitur priuilegio.

Contrarium tamen tenet Roma.in dicta authen.ſimiliter,char.antepenul. & ibi quoque Corne.colum.vlti.vbi dicit in hanc partem conſuluiſſe Franciſ.Alber. ſicuti verè conſuluit conſi.incipien. quæritur ſi aliquis fecit:quanquam ab alus allegatur, conſuluiſſe pro prima parte,idem Corne.conſil.cxl.circa hoc,colum.ij.libr.j. vbi ad hoc multa allegat Roma.Iaſon, & Alexand.in dicta l.Marcellus,D.ad Trebellia. Alexan.in dicto §.ad municipium,& Barbat.in d.repetit.capit.Raynaldus,colum.clj.verſicul.xxxix.de teſtament. vbi ita dicit ſe conſuluiſſe,Philip.Franc.in c.ſi pater,char.penulti.de teſtament.& Fabi.Gochi. in repetit. authentic. nouiſsima, in xxiiij.quæſtio. principali, verſicul. ſed vtrùm eccleſia,C.de inoffic. teſtament.vbi ita dicit conſuluiſſe in ciuitate Eugubij Felyn.in dicto c.in præſentia, colum. xv.de probatio. Mouentur,quia quod dicitur, priuilegiatum non vti priuilegio,vbi eſt paritas hinc inde priuilegiorum,per l.ſed & milites,verſicul.j.& ij.D.de excuſat.tutor.& not.in l.verum, §. ſciendum,cum l.ſequent.D.de minoribus,& l.aſsiduis. D. qui potio. in pignor. hab.& in l.priuilegia, D. de priuileg.cre.& per Cy.& Bartol.in authenti. quas actiones, C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi priuilegiatus contra priuilegiatum tum demum non gaudet priuilegio,cùm vterque eſt priuilegiatus in ſpecie:ſecus ſi vnus eſſet priuilegiatus in ſpecie,alter in genere. Nam qui in ſpecie eſt priuilegiatus, vtitur priuilegio aduerſus alium, per textum apertum in l.vltima,D. ex quibus cauſis maior.vbi minor læſus, vel abſens reſtituitur contra minorem vel abſentem, quia videlicet non eſt læſus minor vel abſens priuilegiatus, quòd aduerſus eum non competat reſtitutio:ſicuti & eccleſia non præſcribit contra eccleſiam,niſi tanto tempore quanto priuatus,videlicet quadraginta annis, quia eccleſia non reperitur actiuè priuilegiata in præſcriptione , ſicut paſsiuè per dictam l.vlti. & dictam auth. quas actiones,C.de ſacroſanc.eccleſ.& c.auditis,de præſcriptionibus,& pro hac etiam doctrina eſt bonus textus in c.ad aures,& ibi not.Panor.in ij.notab.eodem titu.de preſcriptio. & in ca.cùm pro cauſa,& ici quoque Panormita.in ij.notab.de ſentent.excommunic. At in propoſita pia cauſa, quæ vult deducere Falcidiam, vult vti priuilegio pro generali & communi omnibus : cauſa autem pia eſt , quæ negat iure ſpeciali. Et propterea non obſtat (inquiunt)alij text. in dicto §. ſed & hoc præſenti, quia ibi vtraque cauſa reperitur priuilegiata in ſpecie,vt ibi patet. Et,vt alij etiam dicunt,illud ibi procedit,quia expreſſa prouiſio hominis ad pias cauſas, facit ceſſare prouiſionem legis , etiam ad pias cauſas,l.& habet, §. cùm quis.D.de precar.& l.vlti.C,de pactis conuentis,cum ſimilibus.

Contrariū ſentientes.

Reſponſio ad contraria argumenta.

Vterque priuilegiatus in ſpecie nō gaudet priuilegio apud alterum.

Eccleſia non præſcribit aduerſus eccleſiam,niſi ſpatio quadraginta annorū.

Expreſſa prouiſio hominis.

Reſpōſio ad contraria.

Sed his continuò occurrit Philippus Decius in dicto capit.in præſentia, colum. xxiij.&

ſeq

ſequenti. de probationibus, vbi dicit quòd iſta declaratio, diſtinctióque priuilegiati in ſpecie, & in genere, eſt contra text. in dicto §. ſed & hoc præſenti, & ea quæ ſuprà diximus de minore, & abſente, & alia ſimilia: in quibus, ſi rectè res attendatur, priuilegiatus ſpecialiter in aliqua cauſa, non vtitur priuilegio contra alium priuilegiatum in genere, propter ſimilem eius qualitatem, vt rectè patet in caſu, de quo ibi per gloſ. & docto. Monaſterium enim habet priuilegium, vt excludat ſubſtitutum vocatum à teſtatore, & tamen non vtitur priuilegio contra aliud monaſterium ſubſtitutum, quod quidem monaſterium ſubſtitutum nullum in illo caſu habet priuilegium. Et eodem modo poſſent induci ea quæ ſuprà dicta ſunt. & ratio manifeſta videtur: quia cùm priuilegium concedatur ſimpliciter, non debet trahi, vt habeat locum contra alios pariter priuilegiatos, quia non eſt eadem ratio, & indefinita non æquipollet vniuerſali, vbi eſt diuerſa ratio, vt per Dyn. in rubri. de regul. iur. in vj. & per Bartol. in l. ſi pluribus. ff. de lega. ij. Nec obſtat dicta l. vltim. D. ex quibus cauſis maio. & dictum c. auditis, de præſcriptio. cum ſimilibus, quia in illis caſibus ille qui priuilegio vtitur contra alium priuilegiatum, certat de damno vitando, alter priuilegiatus de lucro captando, & ideo eius priuilegium non attenditur, vt declarat Baldus in authenti. perpetua, C. de ſacroſanct. eccleſ. Petrus Auchara. conſi. xxxvi. contra, colum. ij. Paul. Caſtren. conſi. cccxiij. vt bene attingatur, circa finem, Angel. Areti. in §. rurſus. Inſtitu. de actionibus. Pręterea quia illud, quod de legato ad pias cauſas non detrahitur Falcidia, introductum eſt in fauorem eccleſiæ, vel animæ teſtatorum, vel alterius piæ cauſæ: quæ quidem ratio ceſſat quando eccleſia, aut alia pia cauſa eſt inſtituta hæres, ideo & ceſſare debet diſpoſitio. Sed & nouiſsimè Lancelot. Polit. in repetitio. l. filium, colum. xxxvj. verſi. circa quartum. C. familiæ erciſcund. dicit, longè ſibi magis placere primam opinionem, quoniam multò firmius & validius eſt priuilegium commune, quàm ſpeciale, vt not. docto. in l. Centurio, D. de vulgar. & pupilla. quod maximè (inquit) verum eſt, quando commune priuilegium eſt in perſona illius, cui & ſpeciale concederetur, propterea non eſſe probandam conſiderationem eorum, qui ſecundam partem tenent, quoniam pia cauſa, quæ vult deducere Falcidiam, duplici cauſa mouetur. Alia eſt ius commune, quod etſi non ſufficeret, remanet altera, ſcilicet fauor piæ cauſæ. reſpondétque ſimiliter ad dictam l. vltimam, D. ex quibus cauſis maiores, quia is cui ibi conceditur reſtitutio, certat de damno vitando, alter de captando lucro, & ideo in pari cauſa fauendum eſt repetitioni, l. non debet, in fin. D. de regul. iur. Et ita per hæc eſt expedita hæc prima limitatio: ex quibus conſtat non immeritò dubitaſſe glo. in c. pontifices, in fi. xij. quæſtione ij. quid in hoc caſu dicendum eſſet, adeò eſt dubius.

Monaſteriũ excludit ſubſtitutum à teſtatore.
Nõ tamen aliud monaſterium ſubſtitutũ.
Priuilegiũ ſimpliciter cõceditur.
Indefinita non æquipollet vniuerſali.
Priuilegiatus certans de lucro captãdo non vtitur priuilegio contra alium priuilegiatum.
Ceſſante ratione, ceſſat eius diſpoſitio.

Secundò eſt limitandum, vt videlicet non detrahatur Falcidia ex teſtamento ad pias cauſas: quando ſi detraheretur, non poteſt adimpleri pia voluntas ex eo quod eſſet reliquum. At vbi detracta Falcidia poſſet adimpleri legatum, tunc bene detrahitur Falcidia, vt voluit Barbat. in dicto capit. Raynaldus, colum. clj. quadrageſimò pondera, de teſtament. per text. in dicto §. ſi autem hæres, in authentic. de eccleſ. tit. & in l. dotem. D. de fideicommiſſ. libertat. Et ita, inquit, non ſunt correcta iura antiqua, ſed tantùm recipiunt limitationem, per dictum §. ſi autem hæres. quod etiam voluit R nma. in dicta authentic. ſimiliter, colum. iij. Sed aduerte, quòd Angelus in l. decem, hoc aliter intelligit, vt videlicet tum demum non detrahatur Falcidia ſecundùm illam authen. ſimiliter, quando non relinquitur legatum piæ cauſæ ad certum & limitatum vſum, ſed ſimpliciter & in genere. Sed ſi relinquatur ad certum & determinatum vſum, puta ad conſtructionem alicuius capellæ, & is vſus explicari poteſt, & perfici cum detractione Falcidiæ, ea certè detrahitur, per dictam l. decem, cum gloſſ. & l. ſi ſeruus, & l. ſequen. cum gloſſ. D. ad legem Falcidiam. dicit tamen cogitandum: quia non ponit pro conſtanti. & hoc ſimpliciter refert & reputat ſingul. Alexand. in dicta l. Marcellus, colum. iiij. D. ad Trebel. & in l. j. §. ad municipium, colum. vlti. D. ad leg. Falcid.

Validius priuilegiũ commune, quàm ſpeciale.
Pia cauſa duplici ratione fulcitur in deducenda Falcidia.
In pari cauſa fauendũ eſt repetitioni.

Limita tertiò, vt procedat quod dictum eſt, non detrahi Falcidiam à legato ad pias cauſas, niſi ei, cui eſt legatum ad pias cauſas, puta ad alimenta, eſſet etiam relictum aliud ad non piam cauſam, puta fundus: quia tunc de tali legato fundi tantum detrahitur, quantum ſufficit ad Falcidiam vtriuſque. Ita voluit Angel. in dicta l. ſi ſeruus, per illum textum, cum duabus ſequent. & ibi etiam Imol. in l. ex aſſe, & ibi Alexand. quem omnino vide, eodem titu. & Alexand. qui hoc dicit notab. in dicta l. Marcellus, & dicto §. ad municipium, quibus locis ſuprà allegauimus, & in additio. ad Barto. in dicta auth. ſimiliter, & Firmia. qui & hoc reputat ſingu. in tract. de epiſcopo, in xxxj. q. iiij. partis, lib. iiij. verſ. quæro etiam an de legatis.

Non adimpleta pia voluntate ex reliquo, non detrahitur Falcidia.

Limita quartò, vt quamuis de huiuſmodi relictis ad pias cauſas non detrahatur Falcidia, tamen ex illis, & aliis ad non pias cauſas pro rata tantùm detrahetur, vt reducantur ad vires patrimonij, verbi gratia, teſtator habens in bonis quadringenta, legauit quadringenta ad non pias cauſas, & centum ad pias, ea centum non debentur integra: ſed de illis, atque etiam de quadringentis non piæ cauſæ deducetur quinta pars vt reducantur ad vires patrimonij, & ita piæ cauſæ debebantur ſolùm octoginta, & eam quintam partem, ſ. viginti hęres retinebit, & de quadringentis legatis ad non pias cauſas detrahet Falcidiam. ita voluit Ioan.

Diſtinctio legati pia cauſa ad certũ aut incertum vſum relicta.

Andr.in additio.Specul.titu.de teſtament.§.j.verſic.quid in legatum,in fin.Bart.in dicta authen.ſimiliter,in fi.Angel. Imol. Paul.Caſtren. & Alexand.in l.ſi poſt miſsionem,per illum text.D.ad legem Falcid.Angel.& Imol.in l.in ratione,§.quod vulgò,eodem titu.Angel.in l. certarum,§.ſi miles,eod.titu.Imol.in l ſi quis teſtamento,§.j.D.de lega.j.

Teſtatore nihil diſponēte de Falcidia pia cauſa, nec ea detrahitur.

Limita quintò, vt ſcilicet non detrahatur Falcidia ab huiuſmodi legatis ad pias cauſas, cùm teſtator nihil de ea re diſpoſuit:nam ipſe poteſt diſponere vt detrahatur, vt not. in authent.ſed cùm teſtator, C.ad leg.Falci.& per Socin.conſi.xlviij.conſiliis,&c. capio primam quæſtionem,col.iij.verſi.v.confirmatur,lib.j.

VICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Quarta Trebellianica non deducitur ex fideicommiſſo vniuerſali ad pias cauſas.

Trebellianica an deducatur in piis cauſis.

Viceſimoſeptimò, non ſolùm non detrahitur Falcidia ex ſingulis videlicet legatis,ſed nec etiam Trebellianica ex fideicommiſſo vniuerſali,vt voluerunt Iacob. Bel.Fulg.& Ange.in dicto §.ſi autem hæres,in auth.de eccleſ.tit. de Spec.tit.inſtru.edit.§.compendioſè,verſic.ſed cùm deductio, colum.vlti. Dyn.in l.j.§.filij. D.ad Trebellia.Cy.Bart.Bal.Ange.Salyc. qui hanc ſententiam dicit in practica tenendam, & Raphael in dicta authent.ſimiliter,C. ad legem Falcid. Cyn. Angel. & Imol. in l.j. §. ad municipium,D.ad leg.Falcid.Ioan.Cald.conſi.xl.quædam mulier,ad fi. in tit. de teſtamen. Specu.qui ita dicit fuiſſe iudicatum, in titu.de inſtrumen. edi.§. compendioſè,verſicul.ſed cum deductio,Bartol.Bal.& Ang.in l.Marcellus,D.ad Trebellianum,Bart. in l j.in v.q.v.q. principalis,C.de ſacroſanct.eccleſ.Ioan.de Fantzene.Petrus Anchar.& Domini.in c.ſi pater,de teſtamen.lib.vj.Bart.in authen.ſed etiam in ea,C.ad legem Falci. vbi ita dicit ſe conſuluiſſe ſæpius,& ita de facto conſuluit in vj.conſil.viſo teſtamento,ad fin. & iterum conſil. xxxiiij.factum tale eſt,Maſsius Martini,colum.vlti.& conſi.lvj.Bar. condidit teſtamentum, in tertio dubio,& conſi.lxviij.proponitur quòd Iohannellus,colum.ij verſicul.ex prædictis, Bald.in repetitio.l.j.colum.xv.verſicu.ſuper decimo quæſito,C.de ſacroſanct.eccleſ. & in l. id quod pauperibus,in xviij.q.& in l.ſi quis ad declinandam,colum.j.& ibi Salycet.qui hoc dicit ſeruari in practica,& Pau.Caſtren.C.de epiſcop. & cleric. idem Bald.in l.vlti.C. eod. titul.& in l.& in epiſtola,circa medium,C.de fideicommiſ.Bald.& Angel.in l.auia,§.Titio, D.de conditio.& demonſtratio.Bald.in l.executorem,C.de except.rei iudic.& conſi.lxxxv. quæritur vtrùm ille,in princip.lib.j.& conſil.xcix.factum tale eſt, Nicolaus,lib.ij. & conſil. clxxj.præmittenda ſunt,in fi.libr.iij.& conſil.viij.ſi codicillaris lib.iiij.& conſi.xc.hoc capite proponitur quòd Chriſtianus,eodem lib.iiij.& conſi.cccl.in conſulendo,in fin.eod. lib.iiij. & conſil.ccccxxvj.Franciſchinæ quæ deceſsit,eodem lib.iiij.vbi dicit eam communem eſſe opinionem Legiſtarum,& conſi.iij.factum tale eſt,libr.v.& conſil. ccxcvj. factum ſic ſe habet,eodem libr.v.& conſil.xxxix.viſo teſtamento,colum.ij.eodem libro v.& conſi.cccxxviij. determinatio,in fin.eod.lib.v.Signo.conſil.xvj.factum tale eſt,reperitur quòd quidam,in ij. q.Iacob.Bel.& Angel.in §.ſi autem hæres,per illum textum in authentic.de eccleſ.titu. Angelus in §.ſi verò expreſsim. colum. vij. in dicta authentica de hæredibus & Falcid. & in §. ſanctiſsimus,in authentic.de ſanctiſsimis epiſcopis,& in l.ſed ſi non ſeruus,D. eodem titul. & conſil.xlj.punctus,de quo quæritur,in fin.vbi dicit hanc eſſe veram, & approbatam opinionem,& iterum conſi.lix.quidam paterfamilias, poſt princi. vbi & dicit hanc opinionem communiter eſſe approbatam,& conſil.clix.Corradus Alber. in fin.Ioan. Calde. conſil.xl. quædam mulieres,eod.titu.de teſtament.Petr.Anchar.conſi.cxliiij. præfatis nominibus, in fin.Anton.Cardin.Floren.Panor.qui hanc dicit eſſe communem opinionem,in c. Raynaldus,colum.vj.de teſtament.& conſi.lix.viſo teſtamento,col.ij.verſi.item ex alio capite,lib.j. vbi etiam dicit hanc eſſe communem opinionem,& conſi.xxxij.circa duo dubia, col.vltim. in ij.dubio,lib.ij.vbi & dicit ſe vidiſſe conſilia ſolennium docto. in hanc ſententiam, & eſſe communem opinionem doct.vtriuſque iuris,Rom.conſi.ccxxxix.in hac re breuis ero,in ij. dubio,vbi hanc quoque dicit eſſe communem opinionem, à qua non eſt recedendum, neque conſulendo, neque iudicando.& conſil.cclxxvj.viſis dubiis, in primo dubio, & Petr. Ancha.conſi.viij.hoc initio,difficultas quæſtionis,ad fi.Paul.Caſtr.in l.cùm dotem,in lect. Paduana,D.ad leg.Falcid.& conſ.ccciuj.primum dubium,col.j.lib.j.vbi ita dicit ſe ſemper tenuiſſe,& conſi.xij.prima conſultatio,col.ij.libr.ij.& conſil.ccccxxxviij. de iure communi, in fi.eo.lib j.tamen non omnino aſſerit,& conſ.lxvij.in cauſa præſenti,col.ij.lib.ij.& iterum conſi.cij.videndum eſt primò,col.ij.lib.ij:& conſi.clij.viſo puncto,in quarto dubio,col.j.& ij.& conſi.clxvij.præſuppoſita pro vera,in prin.eod.lib.ij.& conſi.clxxxvij.caſum iſtum,ante fi.eo.lib.ij.& conſi.cccxxj.viſis & conſideratis,col.vlti.eod.lib.ij.Pet.Bel.in ſpeculo principum,titul.de materia executorum vltimarum voluntatum , §.videamus , columa vltima Benedict. Capit. qui vbique dicit communiter teneri, conſilio xviij.cum viſo & conſiderato, columna penultima verſiculo, quo ad Trebellianicam, & conſilio ſequenti, etſi.

Communior hac in re opinio.

viſo

viſo & conſiderato, in princ. & conſi. xxviij. punctus fuit quidam. colum. vlti. & conſil. xxxij. punctus, caſus talis eſt, verſi. circa ſecundum, & conſi. liiij. punctus, quidam Angelus, col. ij. & conſi. lxj. cum viſis & conſideratis, col. vlt. & conſil. lxvj. punctus quidam Bernardus, col. iij. & conſi. lxxviij. punctus Bonarellus, col. ij. & conſi. ſeq. punctus quidam Titius. in fi. & conſi. cxv. cum prout in facto, col. vlt. Franc. Aret. conſil. lxvij. diligenter & maturè. col. pen. Barb. conſi. lviij. illud adſetam, col. v. lib. iij. & conſi. ccxvij. ponderatis his, ante fi. lib. vj. vbi dicit communiter in practica ſeruari, Soci. conſi. lxxvij. in præſenti conſultatione, col. v. verſic. reſtat ergo vnum, lib. j. & conſi. lxxx. de duobus principaliter quæritur, col. v. verſ. poteſt autem dubitari. lib. j. & conſi. cxvj. non poteſt negari, col. vlti. eod. lib. j. & conſi. cxliiij. diligenter conſiderata, col. vlt. eod. lib. j. & conſi. lxxxij. in cauſa vertente, col. pen. verſic. ſed difficultas, lib. iiij. Corne. conſi. xciij. licèt poſſet, col. ij. verſic. deueniendo, lib. j. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem, & iterum conſi. clxviij. in hac conſultatione, col. iiij. verſic. deueniendo ad tertium, eod. lib. ij. vbi etiam dicit ita communiter teneri, Iaſon in rubr. D. ad Trebel. Stepha. Bertran. conſi. cxlix. viſo teſtamento, in vltimo dubio, lib. ij. & Lancel. Polit. in dicta l. filium quem, loco ſuprà allegato, Philip. Decius, qui & hanc dicit communem, conſi. ccxcix. in cauſa mihi commiſſa, col. ij. verſi. & aduerte.

Contraria prior ſententia.

Sunt tamen multi, & hi quidem maximæ authoritatis, qui tenent contrariam ſententiã, videlicet glo. Archid. in additio. & Ioan. Andr. in dicto cap. ſi pater, per illum text. de teſtamen. lib. vj. Inno. in cap. ſi tibi, circa finem, de teſtament. prout illum refert Bald. in dicta l. & in epiſtola, C. de fideicommiſſ. Ioan. Andr. in additionib. Specula. dicto titul. de inſtrumen. edit. loco ſuprà allegato. Idem Baldus ſibi contrarius poſt Ioan. Caſtellio. conſ. ccxxix. in primo articulo, in ſecundo dubio, libr. iij. & in authentica, ſed cùm teſtator, C. ad legem Falcidiam, Ioan. Cald. & Ioan. de Ligna. quos ita conſuluiſſe dicit Saly. in dicta authentic. ſimiliter. Iacob. Butr. Rayn. Flor. & Alber. in dicta l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſcopis & clericis. Idem Iacobus & Salycet. qui hanc partem dicit de iure eſſe veriorem, in dicta authentic. ſimiliter, & ibi latè Roma. ſibi contrarius in xl. ſpeciali, vbi hanc rem latiſsimè omnium diſputat, & ibi quoque Corne. qui hanc partem dicit eſſe magis ſubſtantialem, aliam tamen benigniorem, & ideo in practica eſſe ſequendam. Old. conſi. ccxlviij. præſuppoſita conſuetudine, in vj. dubio, Iac. Bel. in §. ſancimus, in authen. de hered. & Falcid. Ioan. Cal. & Io. Ligna. qui & hanc partem conſuluerunt, ſicuti referunt Salycet. & Roma. in dicta authentic. ſimiliter, Imol. in dicta l. Marcellus, §. quod autem, D. ad Trebel. vbi etiam dicit in hanc partem conſuluiſſe Fran. de Rampo. Paul. Caſtren. ſibi contrarius, conſi. xxix. circa primum quæſitum dicendum eſt teſtamentum, colum. j. lib. j. & conſi. xxxvij. viſo puncto, & dubiis ſuprascriptis, verſi. circa quartum, lib. ij. & ſubdubius in l. coheredi, §. cùm filiæ. D. de vulga. & pupil. & nouiſsimè Iaſon in dicta l. Marcellus D. ad Trebel.

Eaq́; de iure verior.

Alter hac in re Gordij nodus.

Hic eſt alter Gordij nodus, cui ſoluendo non ſatis eſſet vnius Alexandri gladius: adeò enim latentes ſunt inexplicabileſque in eo receſſus, vt in vtramuis partem te vertas, quid tibi diffiniendum ſit neſcias. Sunt text. in vtranque partem, ſunt & rationes propè infinitæ, quæ te facilè poſſunt huc vel illuc impellere, vt non temerè Paul. Caſtr. ſuper hac re conſultus veritus ſuum iudicium interponere, conſuluerit partibus controuerſiam potiùs concordia quàm iudicio finirent, iuxta c. j. de mutuis peti. ita fecit conſi. lviij. viſo dicto teſtamento, in fi. lib. j. Sed & hoc ſubdubius loquitur conſi. lxxxviij. dubitatio vertitur, col. vlti. eod. lib. j. & conſi. cccxxxviij. de iure communi, in fin. eodem lib. j. & Corne. conſil. cccxxij. ardua plurimum, in fi. lib. iij. & etiam conſ. cccvij. in hac conſultatione, ad fin. li. iiij. Verùm, vt diximus, prima ſententia communior eſt, &c, vt fatentur aduerſarij, conſuetudine obſeruatur. Ideoque & illam ſequendam eſſe arbitramur. Nam ſi de interpretatione legis quæratur, inſpiciendum eſt quo iure ciuitas retro in huiuſmodi caſibus vſa eſt: optima enim eſt legum interpres conſuetudo, obtinetque vim legis in ambiguitatibus quæ ex legibus proficiſcuntur, l. ſi de interpretatione, & l. nam Imperator, D. de legibus.

Auteris ſententia.

Optima legum interpres conſuetudo.

VICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Canonica portio non habet locum in relictis generaliter pauperibus, vel ſine loci determinatione.

Quarta debita eccleſiæ parochiali.

VIceſimooctauò, de relictis pauperibus non detrahitur quarta, quæ debetur eccleſiæ parochiali, vel epiſcopo, vt eſt gloſſ. ſingu. quam omnes ſequuntur in c. ij de ſepul. quæ licèt loquatur de canonica parochiali tantùm, idem tamen debet intelligi de epiſcopali, quia parificatur in iure, & priuilegio, per c. vlti. de teſta. & illam facit ſingul. Franciſ. Aret. in l. j. col. vlti. in xvj. priuilegio piarum cauſarum, C. de ſacroſanct. eccle. Sed & alia ſimilis in dicto c. ſi pater, in verbo, Trebellianicæ, de teſtamen. lib. vj. & eſt bonus textus in l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſcop. & cleric. vbi dicitur, quòd de relictis pauperibus nihil detrahit epiſcopus. vbi & Bald. ſuper hoc multa dicit,

Quarta epiſcopalis.

quæ ibi ſunt obuia omnibus. Sed hoc licet, vt iam diximus, Franc. Aret. reponat inter priuilegia piæ cauſæ, non tamen competit cæteris cauſis piis, vt plenè not. in c. officij, & in cap. requiſiſti, vbi eſt text. de teſtamen. & per Barto. conſil. ccccl xiij. de omni relicto, lib. ij. Quin nec hoc ſemper competit, nec omnibus relictis factis pauperibus, ſed demum tantùm, quando relinquitur pauperibus generaliter, & ſine determinatione loci: ſecus ſi relinquatur pauperibus certi loci: quia tunc debetur canonica portio, vt voluit Ioan. Andr. & poſt eum Panormit. in dicto c. officij, & idem Ioand. Andr. Anto. Panormita. & alij in dicto c. ij. de ſepul. ipſe Ioan. Andr. in c. dudum, colum. ij. in verbo, pauperum, de conuer. coniug. & Bal. in l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſc. & cleric. & conſi. v. quidam ciues, lib. j. & conſi. ccccc. eodemque vlti. illa verba, in fi. lib. ij. & conſi. cclix. ſuper primo puncto, lib. iiij. & Angel. conſi. cxvij. in canonica portione, in primo dubio, & iterum in vlt. & Card. Flo. conſil. cxxj. ad primum reſpondeo, & Bene. Cap. conſi. xxv. cùm de pluribus quæratur, col. vlti. & conſil. clx. cùm vt præſupponitur, in primo & ſecundo dubio, Socin. in l. quidam relegatus, colum. v. D. de rebus dubiis. Tu tamen vide omnino Baldum in anthen. ſimiliter, & in dicta l. ſi quis ad declinandam, & conſil. cxxxj. quando teſtator, lib. v. & latiſsimè Rom. conſil. cccclxxvij. in caſu propoſitæ conſultationis, colum. iij. & Cardi. Florent. conſil. xiij. in ciuitate Vrbinatenſi.

Relictum pauperibus generaliter

VICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Per ingreſſum monaſterij cenſetur quis habilis ad ſuccedendum.

Illegitimus filius. Idem ingrediens monaſterium. Illegitimitas abſterſa per ingreſſum monaſterij. Oblatus curia principis. Incapax inſtitui poteſt. Illegitimus ingreſſus monaſteriũ non obtinet beneficia ſine diſpenſatione. Non ſit tamen incapax legati.

VIceſimononò, licèt filius illegitimus non poſsit heres à patre inſtitui, l. vlti. D. de his quibus vt indig. nec etiam ſubſtitui, l. is qui, D. de vulga. & pupil. poteſt tamen inſtitui qui pium locum, id eſt, monaſterium, ingreſſus eſt, vt ſingulariter voluit Guliel. Cu. in l. j. C. de ſacroſanct. eccleſ. mouetur primò, quia ingreſſus monaſterium omnem maculam, & ita etiam illegitimitatem, vt vocant, abſterſit, per textum in anthent. de monac. in prin. Item quia oblatus curiæ principis temporalis cenſetur legitimari quo ad ſucceſsionem offerentis, l. communium, C. de nat. li. cum ſi. ergo fortius ſi ſit oblatus curiæ principis cæleſtis. Denique quia cùm apud talem illegitimum non ſit remanſura hereditas, ſed confeſtim tranſitura in monaſterium, per authent. ingreſſi, C. de ſacroſanct. eccleſ. ſatis cenſeri is debet capax, cùm non capiat vt ipſe ſibi commodum priuatim afferat, ſed aliis: quo quidem caſu is, qui aliàs eſt incapax, inſtitui poteſt, per textum in l. cogi, §. is qui ſolidum. D. ad Trebellia. Et hoc dictum Guliel. pro ſingul. ſequitur Roma. in dicta authent. ſimiliter, in ſexto ſpeciali vltimarum voluntatem, & Soci. in dicta regula cccx. in xxxix. priuilegio. Qui tamẽ limitant vt procedat quo ad ſucceſsionem: de qua re etiam loquitur Guli. Cu. non autem ad hoc vt poſsit illegitimus, ingreſſus monaſterium, obtinere beneficia ſine diſpenſatione, per c. j. de filiis presbyter. ſequitur item & dicit ſingul. Alexand. conſi. cxxj. viſo rhemate, colum. vlti. lib. j. quod repetitum eſt conſi. xxxv. ſuper contentis, lib. iij. Sed idem voluit Firmia. loquens in omni capace ingrediente monaſteriũ, in tractatu de epiſcopo, in xxxj. q. iiij. partis. lib. iiij. verſic. & ſciendum quòd legatum, vbi ad hoc allegat Barto. in l. intercidit. D. de condi. & demonſtra. vbi tamen hoc non dicit, ſed illud tantùm, quòd per ingreſſum monaſterij non efficitur quis incapax legati, per l. Deo nobis, C. de epiſcop. & cleric.

TRICESIMVM PRIVILEGIVM.

Filius ingrediens monaſterium abſtergit omnem maculam contractam ante ingreſſum.

Ingratitudo commiſſa ante ingreſſum monaſterij.

TRiceſimò, filius effectus monachus, & ita pium locum ingreſſus, non poteſt à patre exheredari propter ingratitudinem commiſſam ante ingreſſum, per textum expreſſum in ca. non liceat, & ibi glo. 19. quæſt. vlti. quem ad hoc etiam ponderat Roma. qui illum dicit ſingu. vbi ſuprà in viij. ſpeciali, & Socinus etiã vbi ſuprà, in iij. priuilegio, licèt tamen de ea re dubitent, & quidem ſine cauſa, gloſſ. Guliel. Cyn. & Bal. in dicta l. Deo nobis, C. de epiſcop. & cleric. ex quibus gloſſ. inclinat in id quod diximus, alij diſtinguunt non animaduertentes ad illum textum.

TRICESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In legatis ad pias cauſas poteſt executor teſtamentarius officium ſuum alteri delegare.

Executor teſtamenti non poteſt ſibi ſubrogare aliũ.

TRiceſimoprimò, licèt executor teſtamentarius non poſsit alteri ſuum officium committere, vt probatur in l. nulli, circa princip. ibi, pro ſua conſcientia, & ibi not. Bald. C. de epiſcop. & cleric. & not. Archidia. Ioan. Andr. in Nouella, & Domi. in c. vlti. §. vlti. de teſtament. lib. vj. & idem Ioan. Andr. in additio. Specul. titul.

titul.de inſtrumen. edit. §. nunc verò aliqua, in additio. quæ incipit, quando acceptauit, & latiùs Roma. in penulti. charta eiuſdem §. in additio. incipiente, hoc dictum, & Iacob. Bel. in §. ſi quis ædificationem, in authentic. de eccleſ. titul. Cyn. in l. id quod pauperibus, in xiij. quæſtio. C. de epiſco. & cleric. Bald. in l. cùm magiſtratus, C. quando prouoc. non eſt neceſſ. & in l. vnica, §. ne autem, C. de caducis tollend. & in l. nulli, C. de epiſcop. & cleric. & in c. j. §. vlti. circa fin. titu. de not. feud. Angel. in l. cùm debitorem, D. rem ratam habe. Atque adeò procedit, quòd etiam non poſsit teſtator dare executori poteſtatem ſubrogandi aliũ, vt notat Ioannes Andreas in cap. j. de procuratoribus, libro ſexto, in Nouella, quem ſequitur Bald. in l. j. in lectu. colum. penult. ſubſequenter verò quæro, C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi & hoc dicit tenuiſſe diſputando Lamber. de Ramp. & idem Bald. in l. quidam, D. de rebus dub. & in l. captatorias. colum. ij. C. de teſtament. milit. & Benedic. Capra conſil. liiij. punctus. poteſt tamen huiuſmodi facultatem teſtator concedere in legatis ad pias cauſas, vt not. voluit Bald. in cap. in cauſis, de electio. hac ratione innixus, quòd piarum cauſarum fauor iuris ſubtilitates reſcindit, per not. in c. cùm tibi, de teſtam. & hoc idem tenet Roma. & poſt eum Corne. qui & alia ad hoc adducit in l. captatorias, C. de teſtament. milit. Sed tamen quòd id poſsit generaliter teſtator facere, tenet Paul. Caſtre. quem vide in l. nulli, colum. ij. verſic. vlterius. C. de epiſcop. & cleric.

Ne quidẽ ex iuſſu & voluntate teſtatoris.

Secus in piis cauſis.

Fauor piarum cauſarum.

TRICESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Suitatis exiſtentia æquè confirmat legata piis cauſis in teſtamento relicta, atque ipſum teſtamentum.

TRicesimoſecundò, licèt per exiſtentiam ſuitatis confirmetur teſtamentum patris, quantum ad ea, quæ concernunt vtilitatem ſui heredis, non etiam quantum ad legata aliis in eo teſtamento relicta, per text. in l. ſi filius qui patri, D. de vulg. & pupil. & l. j. §. vlti. D. vt in poſſeſſ. lega. Fallit quantum ad legata relicta piis cauſis, per textum loquentem in libertate, in l. cùm quaſi, §. ſed ſi quis. ff. de fideicommiſſ. libert. & l. ſciendum, D. de manumiſſ. teſtam. quem & ad cæteras pias cauſas trahit Angel. & poſt eum Imol. Raph. Paul. Caſtr. Alexan. Franc. Areti. in dicta l. ſi filius qui patri, in princ. & Bald. in authentic. hoc amplius, colum. ij. C. de fideicommiſſ. & Roma. in l. apud Iulianum, §. idem Iulianus. D. ad Trebel. & Alexand. in additio. Bart. in repetitio. l. ij. in v. q. v. q. principalis, C. de ſacroſanct. eccleſ. & conſi. iiij. videretur inſpectis his. colum. vij. verſic. & maximè ad pias cauſas, lib. ij. & iterum conſi. ccx. ſtatutis accuratè proſpectis, colum. iij. in princip. & iterum colum. penulti. lib. ij. & Iaſon in l. eam quam, colum. xj. verſic. ſecundò limita, C. de fideicommiſſ. & in dicta l. j. in prima lectura, verſi. primò, niſi filius, C. de ſacroſanct. eccleſ.

Exiſtentia ſuitatis.

Extẽſio libertatis ad pias cauſas

TRICESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Ad pias cauſas relicta, etiam non adita hereditate peti poſſunt.

TRicesimotertiò, licèt aliàs legatum peti non poſsit hereditate non adita, l. eam quam, C. de fideicommiſſ. l. ſi quis omiſſa. D. ſi quis omiſſa cauſa teſtam. cum ſi. Fallit tamen in relictis ad pias cauſas. In qua re, quoniam ſunt qui id ſimpliciter tenent: alij qui diſtinguunt inter legatum ſingulare, & inter fideicommiſſum vniuerſale, alij an heres inſtitutus obierit ante teſtatorem, eo ſciente, an verò ignorante: alij, qui aliter. Et res eſt longior, quàm vt breui poſsit expediri. Ideo vide Specul. titu. de inſtrumen. edi. §. nunc verò aliqua, verſic. ſed pone quòd eo teſtamento, & ibi Ioan. Andr. in additio. incip. hîc obliuiſcitur author queſtionis, aliàs incipit, omittit author quæſtionem, & in cap. Ioannes, de teſtamentis, Barto. in l. j. in iiij. q. v. q. principalis. & ibi Bald. in lectu. col. vlti. verſic. iuxta hoc quæro, & iterum in repetitio. colum. xviij. verſi. ſuper nona quæſtione, Salyce. Fulgo. Franc. Aret. Et Iaſon in vtraque lectura, C. de ſacroſanct. eccleſ. Barto. in l. j. C. de bonis vacan. lib. x. Barto. Bald. Angel. Salycet. in xiij. quæſtio. Fulgo. Floria. Paul. Caſtren. colum. iij. Corne. in xxj. fallen. & Iaſon in l. eam quam, poſt gloſſ. ibi, de fideicommiſſ. Bartol. in tracta. minorica. diſt. iiij. c. ij. Bald. in authenti. hoc amplius, colum. iij. eodem titu. & in l. vlti. colum. v. C. de codicil. Bald. Floria. & recentiores in l. j. D. de legat. j. Bald. in l. nulli, & in l. is qui pauperibus, col. iij. verſi. vltimò circa tempus, C. de epiſcop. & cleric. in authent. ſi qua mulier, in vltima colum. & in l. vlti. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in l. vlti. in prin. C. de teſtament. manumiſ. & in l. cùm hi, in prima & tertia lectu. D. de tranſact. & in l. ſi fraudem, colum. vlti. C. ſi quis omiſſa cauſa teſtament. & in l. qui filio, §. ſeruus, & ibi Angel. Imol. Raphael Cuma. C. de heredib. inſtituend. Bal. in vtraq; lectura, & Angel. in l. hereditas, §. ſi defuncto, D. de petitio. heredita. Bald. conſil. ccccIvij.

Legata repudiata hereditate nõ petuntur.

Aliud in piis cauſis.

Diſtinctio hac de re.

viſo

viſo teſtamento Ioannnis,lib.ij.& conſi. chvij. thema proponitur, col.vlti.libr. ij. & conſil. clxvj.allegationes hinc inde factæ,in ſecundo dubio,lib.iiij.& conſi.cclxxxvij.dicta mulier, ante fin.eod.lib.iiij.& conſil.cccclvj.pnnctus inter alia,eod.lib.iiij.& conſil.xx.ſuper primo puncto,colum. j. lib. v.& conſil.xxxix.viſo teſtamento,colum.ij. eod. lib.v. & conſil. cxviij. caſus ſub tali forma,col.vlti.eod.lib.v.& conſil.cclxiiij. ad euidentiam,colum. ij. & conſilio cccx.præmittendum eſt,eod.lib.v.Aluiſius Petuſi.inter conſilia ipſius Bald. conſil. cexlviij. an cæcus,col.ij.verſi.ſed ſecus in legatis,eod.lib.v.& conſi.cccxx.præmittendum eſt.colum. ij.eod.lib.v.Angel.& Imol.in l.ſi filius,in prin.D.de vulga.& pupilla. Angel.in l.j. C.ſi quis omiſſa cauſa teſtam.& in l.j.C.de bo.vacan.lib.x.& conſi.ccclxxxiiij.primò videre oportet, in fi.Saly.in authent.caſſa.in ix.q C. de ſacroſanct. eccleſ. Petrus Ancha.in c.cùm eſſes,de teſtamen.& conſil.viij.difficultas quæſtionis,ad fin.& iterum conſil.xiiij.exhibitis mihi pn-ſtea,& conſi.cliij.præfatis nominibus, colum. j. Bened. Plum.in l. Antoninus, D. de fidei-commiſſ.liber.Lapusalleg.lxix.Imo.in l.j. D. de lega. j. Fulgoſius conſil. lxxv. ex facto proponitur,colum.iij.nec his obſtat,& conſil.clxvij.thema ptoponitur,colum. vlti. Floria. in l. cùm quidam.§.ſi dies,D. de vſur.& in l. qui & col.ij. ver.:.& ex his poteſt,D. famil. erciſc. & in ſua diſputa.incip. Gofredus. Imol. Alexand.& Franciſ.Areti.in l.ſi filius qui patri, D. de vulga. & pupilla. Panormit. in cap. relatum,lib.ij.colum. penult.de teſtamen. & conſil. xxxij. circa duo dubia, colum.ij.lib.ij. Roma.latè in repetitio. dictæ authent.ſimiliter,in xx. ſpeciali,& conſil.lv.cùm quæreretur,& conſ. ccccxxviij. in terminis propoſitæ conſultationis,in j.dubio,& conſ.ccccxciij.in caſu conſultationis,Io. Ana. conſi. xxviij. viſis & ponderatis,col.pen.Alex.conſi.iiij.videretnr,col.vij.lib.ij.& conſi.ccx.ſtatuto accuratè perſpectis, col.pen.cod.lib.ij.& conſ.iiij.attentis narratis,col.iij.lib.vij.Fran.Aret.conſ.lxiiij.diligenter, col.pen.Barb.latiſsimè in rubri.de teſtam.col.lviij.verſic.nunc ad vltimam quæſtionem,& conſil.viij.ſcribitur præclarè,col.viij.& ſequen.lib.j. Matheſil. no. clxiij. no. ſingulare qnod ad hoc,Soci.conſi.cxxxj.inci.non poteſt negari,col. antepen. ſecundò reſpondetur, & duobns verſi.ſeq.Firmia.in tracta.de epiſcopo,in xxxj.q.quartæ partis, lib.iiij.& Philip. Dec.in l.ſi nemo,D.de regul.iur.Stepha.Bertrand.conſi.xciiij.relicta,nunc.iiij.lib.ij.

Proſequitur materiã præcedentis priuilegij.

TRICESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Actio perſonalis & hypothecaria pro legatis ad pias cauſas etiam non adita hæreditate competunt.

Actiones cõpetentes legatariis. *Actio perſonalis non oritur ex quaſi contractu.* *Actio hypothecaria acceſſoria obligationis perſonalis.* *Actio perſonalis & hypothecaria pro legatis adita demum hæreditate cõpetunt.* *Eius ratio.* *Vtraq; tamen in hac ſpecie competit.*

TRiceſimoquartò,retenta ea opi.quæ vult deberi legata ad pias cauſas etiam non adita hæreditate, licèt tunc inſpectis regulis iuris communis, non deberet, nec poſſet competere pro huiuſmodi legatis actio perſonalis, neque actio hypothecaria quæ aliàs competunt legatariis ex teſtamento, per l.cùm filius.§. variis. D. de leg.ij.& l.creditoribus,C.an ſeruus poſt manumiſſ. & l. j. C. communia de leg. & §. noſtra,Inſtitu.de lega.Ratio eſt quantum ad actionem perſonalem:quia ea non oritur ex quaſi contractu,qni oritur ex aditione hæreditatis,l. apud Iulianum,§.vlti.D.ex quib.cau.in poſſ. ea.l.ex maleficiis,§.hæres,D.de act.& oblig.& §.hæres,Inſti.de obli. quæ ex quaſi contract. Quantum autem ad hypothecariam : quia ea eſt acceſſoria actionis perſonalis atque obligationis,l.cõtrahitur,& l.res,D.de pigno.Cùm ergo nulla hîc debeat competere actio perſonalis,neque ex defectu aditionis,non poteſt etiam eſſe hypothecaria,per l. ſi legati, D. de pigno.& per regulam,acceſſorium,de reg. iur. lib. vj. Quibus rationibus Specu. tit. de teſtamen.§.in primis,verſ.pone nullus,& iterum in tit.de actio. ſeu peti.§. ſequitur, verſi. ſed quando, & ibi etiam Bald. dicunt nunquam competere actionem perſonalem , aut hypothecariam pro legatis,niſi adita hæreditate,quod & voluit Bal.ipſe in l. j. col. vlt. verſ. item dico,C.ſi quis omiſ. cauſ. teſta. vbi & hanc adducit rationem , quia hypothecaria oritur ex quodam conſenſu tacito vel expreſſo,per gloſſ. in l.ſi tibi, §. de pignore, D. de pact. At hîc non adita hæreditate nullus eſt hæredis conſenſus,nec expreſſus,nec tacitus : tamen in hoc caſu vtraque competit, etiam non adita hæreditate , vt voluit Roma.in repetitio. dictæ authen.ſimiliter,in nono ſpeciali,circa vltimas voluntates,per textum. quem dicit expreſſum in dicta l.j.C. communia de leg.in illis verbis , & præcipuè cùm talia ſunt legata , vel fideicommiſſa quæ piis actibus ſunt deputata , vbi legiſlator concedens legatariis perſonalem actionem, & hypothecariam, hoc præcipuè in legatariis ad pias cauſas conceſsit, ad quod etiam facit l.vlti.C. de ſacroſanct. eccleſ. Et tamen ſciebat ipſe legiſlator, quòd hæc legata competunt etiam hæreditate non adita. Et ſi dicat quiſpiam illum textum intelligendum fore eo caſu,quo fuerit adita hæreditas,certè fruſtra expreſsiſſet Imperator idem eſſe, & id quidem maximè in relictis ad pias cauſas : quoniam & ſi non expreſsiſſet , hoc tamen ſatis dictum fuiſſet ex generalitate illius l. At in dubio debemus ea verba intelligere, vt non ſint ſuperflua,ſed aliquid ſpeciale & certum indicent,l.j.ad fin. D.ad municip. l. ſi quando, D. de legatis j. cap. in his, de priuileg. cum ſimilib. Non tamen verum eſt quod dicit Specul.

In dubio verba intelligũtur, vt non ſint ſuperflua.

non

non eſſe hypothecariam, vbi non eſt perſonalis actio, per texr. in l. cùm notiſsimi, C. de præſcriptio. trigiota ann. vbi hypothecaria competit, quando perſonalis actio eſt ſublata creditorum oegligeotia, vt & plenè not. in l. intelligere, C. de luitio. pigno.

Hypothecaria cōpetit etiam ſublata actione perſonali.

Cootrarium tamen expreſsè io ſpecie, videlicet in legatis ad pias cauſas, tenuit Bald. in l. j. colum. vlt. verſi. ſubſequeoter verò quæro, C. de ſacroſan. eccle. in lect. & Imo in l. qui filio, §. j. D. de hæred. inſtiruend. & Alexand. qui nominatim reprehendit Roma. vbi ſuprà in l. j. colum. x. verſic. item not. D. de legat. j. vbi dicir quòd Roma. dum allegar. pro ſe dictam l. j. C. communia de leg. ſomniat: quia ibi Imperator appoſuit dictionem, præcipuè, vt oſtenderet ſolùm maiorem eſſe rationem in legatis pijs. Quin etſi bene conſideretur texr. circa finem illius l. fortiter inquit, ſtringit contra Roma. dum dicit quòd hypothecaria habet locum quatenus perſonalis obligatio, ſiue actio competit: ſed non adita hæreditate, non habet locum perſonalis obligatio, ſiue actio, quæ quidem oritur ex ipſa aditiooe, per dictam l. apod Iulianum, §. vlti. C. ex quibus cauſis in poſſeſſ. ea. & nor. gloſ. in l. j. §. cùm igitur, in verbo, cedere, C. de caducis tollend. quam pro ſingul. allegar Bald. in l. vlti. in princip. C. de reſtam. man.

Cōtrarium ſentientes.

Dictio, præcipuè.

Non adita hæreditate non habet locū perſonalis actio.

TRICESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Ex duobus teſtamentis id præſumitur poſterius, in quo legatum eſt ad pias cauſas.

TRiceſimoquinto, licèt cùm apparent duo teſtaioenta, & ignoratur vtrum illorū ſir prius, poſteriúſve, illa ſeſe inuicem confundunt, & ſunt nulla, per l. vlti. & ibi gloſſ. & doct. C. de edicto diui Adriani tol. & l. j. §. non autem, vbi eriam gloſſ. & Bartol. D. de bonorum poſſ. ſecundum tabu. gloſſ. in c. de duobus, de reſcript. lib. vj. Hoc tamen fallit, vbi in altero teſtamentorum, ſunt legata ad pias cauſas: id enim præſumetur eſſe poſterius, fauore legatorum ad pias cauſas, vt pulchrè voluir Roma. vbi ſuprà in xij. ſpeciali. Argu. l. j. C. de iure fiſc. & ſequitur Soci. in dicta regu. cccx. in xxxiij. priuilegio, & Barbat. in c. relatum, col. xviij. de teſtamen. Iaſoo in dicta l. vlti. colum. penulti. & ibi Philippus Decius colum. vlr. C. de edicto diui Adria. tol. vbi hoc dicit ſingul. & idem Iaſon in l. j. colum. j. verſic. quartò amplia, D. ſoluto matrimo. & vtrobique dicit ita ſe conſuluiſſe de facto Brixiæ, pro hoſpitali magno, & ita fuiſſe iudicatum. Ad idem dicit facere regulam l. ſunt perſonæ, D. de religio. & ſumptibus fune. & text. in c. vlti. de re iudi. & c. his, de priuileg. & idem quoqoe voluit Barba. io c. relatum, colum xviij. de reſtamen. Er hoc adeò verum eſt, vt licèt in hoc dubio, is qui eſt in poſſeſſione præferatur alteri quando non conſtat vtrum teſtamentum ſit prius, an poſterius: hæc idem Barto. in dicto §. non autem, cum ſimilib. tamen fallit cùm in vno eſt inſtituta eccleſia: nam præfertur alij etiam exiſtenti in poſſeſsione, vt ſingul. ſcribit Philippus Decius in dicta l. vlti. colum. vlr. C. de edicto diui Adr. tol. Nam poſſeſsio (inquit) facit reum potiorem, §. commodum, Inſtitut. de ioterdict. fauor autem piæ cauſæ præfertur faoori rei, per cap. vlti. de re iudic. & in l. inter pares, D. de re iudic.

Duo teſtamenta ſeſe inuicē confundunt.

Fauor legatorum ad pias cauſas

In dubio potior eſt poſſeſſor.

Eccleſia præfertur poſſidenti.

TRICESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Relicta nominatim ab vno hærede ad pias cauſas, cenſentur tacitè repetita ab eius ſubſtituto.

TRiceſimoſexto, licèt aliàs relicta nominarim ab voo, oon debeantur alio ſubſtituro, l. j. §. id quod ex ſubſtitutione, & l. in ratione, §. quod vulgò, D. ad legem Falci. l. licèt Imperaror, & ibi Barto. Angel. & Alexander D. de legatis primo, & l. cùm pater, §. ab inſtituto, & l. parer meus, §. quod alicuius, D. de legatis ſecundo, & l. vnica, §. his itaq;, C. de caducis tollend. & in l. ſi plures, in fin. D. de legar. iij. & voluit etiam Imol. in l. duobos, §. j. D. de lega. j. Quanquam coorrarium voloerunt Chriſt. Caſtel. Rapha. & Paulos Caſtrenſ. in dicta l. licèt Imperator. Tamen relicta ad pias cauſas nominatim ab vno hærede, haud dubiè cenſentur tacitè repetita ab illius ſubſtituro, & ab eo debentur, per text. ſingul. hoc ipſum diſponeotem in legato alimentorum ſecundum lecturam Barto. poſt gloſſ. in l. iiij. §. Lucius. D. de alimen. & ciba. leg. quam lect. etiam ſequitur ipſe Barto. in l. Mela, in princip. D. eod. titu. & Roma. conſil. incip. in caſu propoſiti thematis breuiter diceodum, colum. ij. verſic. his tameo non refragantibus, vbi & illum textum dicit ſingul. Et ita illum ad quæcunque relicta ad pias cauſas extendit idem Roma. in authent. ſimiliter, in xv. ſpeciali, vbi & illum facit ſingul. & iterum in xx. ſpeciali, in fin. vbi dicit notab. & Soci. vbi ſuprà in dicto xxxv. priuilegio, vbi tamen paſsim corruptè legitur, & Alex. in dicta l. licèt Impetator, colum. penulti. & in l. ſi duobus, §. j. circa fi. & ibi quoque Iaſon in fi.

Nominatim relicta ab hærede non debentur à ſubſtituto.

Nominatim relicta ab vno hærede in piis cauſis.

in fi.D.de leg.j.& idem Iaſon in l.ſi fundum,§.Strichum,col.j.D.eod.titu. & Philip. Decius conſil.clxxxij.in eo caſu occurrenti,col.iij. & conſi. cclxxiij.in caſu propoſito, col.j.

TRICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Relictum ab eo, cui teſtator nihil reliquit, ad pias cauſas valet: ſed ab hærede petetur.

Legatũ ab eo cui nihil teſtamento relictũ eſt. Hæres tenetur ſoluere legatũ ab eo non relictum. Extenſio alimentorũ ad pias cauſas.

TRiceſimoſeptimò,licèt relictum ab eo, cui teſtator nihil reliquit, non valet, l.planè,la l.D.de legat.j. & l.ſi fuerit.in fi. D.de leg.iij.& l.ab eo, C. de fideicommiſſ.& l.vlti.in fin. C.communia de legatis.etenim huiuſmodi legatum perinde habetur,atque ſi non eſſet ſcriptum,l.j.§.j.C.de caduc. tol. Fallit tamen in relicto ad pias cauſas, quod etſi fuerit ab eo relictum, cui nihil teſtator reliquit,tamen valet,& debetur ab hærede: per textum loquentem in relicto alimentorum,quem Bart.in j.oppo. trahit ad omne relictum, quod reſpicit piam cauſam, in l. alio hærede,D.de aliment.& ciba.leg.& bene facit text.in l.libertis,§.vlti.D. eod.titu.& in l.j.C. de fideicommiſſ.

TRICESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Legata ad pias cauſas, quanuis caduca ſint, non tamen deficiunt.

Legatũ caducum remanet apud hæredẽ ſine onere.

TRiceſimooctauò, licèt vbi relictum habetur pro non ſcripto & caduco, remaneat apud hæredes ſine onere,l. quidam referunt,D.de iure codicil. & l. vnica, §.& cùm triplici,& §.in primo itaque,C. de caduc. tollend. Fallit tamen in relictis ad pias cauſas,vt voluit Bartol.& poſt eum Floria.de ſancto Pet.in l.pater Seuerinam,D.de conditio.& demonſtratio. per l.legatum, D. de vſufr. lega. & not. in cap. nos quidem,de teſtam.& idem voluit Bald.in l.ſi quis ad declinandam, colum. iiij. verſicu. ſed iuxta hoc quæro, quid ſi teſtator, C.de epiſcop.& cleric. vbi & hoc dicit voluiſſe Iacob. But.in ſuo tractatu executorum, per l.cùm verò, §. ſi pro non ſcripto, D. de fideicommiſſ. liber.Et hoc quoque voluit Pet.Anch.in clemen.ij.de religioſis domibus, & Paul.Caſtr. in dicta l.j.§.j.col.j.C. de cadu.tol.per tex.loquentem in libertate, in l. cùm verò, §. ſi pro non ſcripto,D.de fideicom.libert.

TRICESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicto fideicommiſſo ad pias cauſas ipſo iure actiones in fideicommiſſarium transferuntur.

Hæreditate reſtituta in fideicommiſſarium transferuntur actiones. Fideicommiſſum relictum piæ cauſæ.

TRiceſimononò, licèt regulariter in fideicommiſſarium vniuerſalem non tranſeant iura hæreditaria ipſo iure,ſed tum demum facta reſtitutione,aut reali, aut certè verbali,l.j.in princ.& l. reſtituta, & l. facta fideicommiſſ reſtitutione. D. ad Trebellia.& §.reſtituta, Inſtit.eodem titu. cum ſimil. Fallit tamen in fideicommiſſo relicto piæ cauſæ,vt voluit Barto.in repetitio.l.j.in vj.q.v.quæſt.principalis,& ibi etiam Bald.colum.xiiij.verſicu.ſuper ſecundo quæſito, C. de ſacroſanct. eccle. Bartol. in l. penulti.eodem titu.& in ſua diſputatione,incip. filium adultum, Bald. in l.id quod pauperibus,in xvij.q.C.de epiſcop.& cleric.& in l.j.in princip.& iterum in §.cùm autem,colum. vlti.ad Trebellia. & l.vlti.in ij.q.C.de edicto diui Adriani tollen.& in additio. Specul. titu. de teſtamen.verſic.vlt.& conſi.lviij.incipiente,viſo teſtamento Bonauenturæ, Petr. Ancha. & Imol.in c.cùm tibi,de teſtamen. Imol.in l. Centurio, colum.xx. D. de vulga. & pupilla. Paulus Caſtrenſ.& Iaſon qui hanc dicit eſſe communem opinionem in l. vlti. C. de ſacroſanct.eccleſ.Paul.Caſtren.conſi.clij.viſo puncto & dubio,in tertio dubio,lib.ij.Alexand. in l.j.§.ſed & quoties,D.ad Trebellia.& conſil.lxij.incipien.propoſita fuit,lib. ij. & conſil. iiij. attentis narratis,colum. iij. lib. vij. Matheſil. qui hoc reputat ſingul. no. xlij. quod ſi hæres, Corneus in l.eam quam,in fin.xxj.fallen.C.de fideicommiſſ.& conſi. cccvij. videtur prima facie,colum.vj. verſic. & ſi hoc teneretur,& colum. ſequen.lib. iij. & Firmia. in tractatu de epiſcopo,in xxxj.q. iiij. part.lib.iiij.conſequenter quæro.

Contraria opinionis authores.

Contrarium tenent Bald.ſibi contrarius & Fulgoſ.in dicta l.vlt.ille colum.iiij.& ſequen. verſicu.ſecundò Barto.diſputando,& Fulgo.colum. penult.& vlti. C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi tamen Fulgoſ.dicit aliter ſe conſuluiſſe & Bald.in l. eam quam, in prima lectura, C. de fideicommiſſ.Roma.in dicta l.j.§. ſed & quoties, D.ad Trebellia. & latè in repetitio. dictæ authen.ſimiliter,in xxj. ſpeciali inter vltimas voluntates, vbi tamen circa hoc diſtinguit, an teſtator alicui onus iniunxerit reſtituendi huiuſmodi fideicommiſſum,nec ne.

Ratio ac fundamẽtũ prioris ſententiæ.

Illorum fundamentum præcipuum eſt,in dicta l.vlti.C.de ſacroſanct.eccleſ.quam multis modis ad ſuam partem traducunt,& in §. ſi quis autem etiam pro redemptione, in auth.

de ec

de eccl.tit.Horum autem fundamentum etiam præcipuum eſt in l.omnibus.D.ad Trebel. & in l.ſancimus.C.eo.tit.Quibus omnes conantur,ſuam quiſque partem alacriter defendentes,reſpōdere,ſicuti apud eos videre poteris.Neque enim conſiliū mihi fuit, huc omnia tranſcribere,niſi cùm fortaſſe videro operæpretium fore.Conſtat autem rem hanc eſſe admodum dubiam,vt videre licet ex Alex.conſi.lxxxij.proſpectis his,col.j.verſic.hoc præſuppoſito,lib.ij.quod conſi.repetitur conſi.xl.lib.iij.& iterum conſi.lj.lib.vj.

Ratio poſterioris.

QVADRAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis legatum ad pias cauſas ſit à teſtatore alienatum,idem tamen poſtea ab eodem redemptum, omnimodo debebitur.

QVadrageſimò,licet cùm res legata vltro alienatur , legatum extinguitur,l. fideicommiſſa,§.ſi rem.D.de legat.iij.& l.rem legatam.D. de adim. legat. & §.ſi rem,Inſtit.de leg.& id quidem vſque adeò,vt etiam ſi eadem res redimitur,non propterea reuiuiſcit legatum , per l.cùm ſeruus.D.de adim. leg.Niſi affinitas perſonæ ſuadeat contrarium, per text.ſingu.in l.filiæ, §. Titia.D.de condit.& demonſt.Tamen cùm legatum ſit ad pias cauſas , ſi poſtquam res legata fuit alienata, redimitur , debetur legatum , per text.ſingu. loquentem in legato libertatis,in l.verum eſt,D.de manum.teſta.quem ad hoc commendant Bal. Ang. Pau.Caſtr.& Iaſ.in l.qui poſt teſtamentum,C.de leg.& Roma.qui illum dicit ſing.in dicta auth.ſimiliter,in xxiij.ſpeciali,& Socin.vbi ſuprà in xlij.priuilegio.vide Barto.aut Bald.in l. placet.D.de liber.& poſthu.Sed eſt & ſimilis tex.loquens in inſtitutione,in l.quoties.§.ſeruus cum libertate,D.de hæred.inſtit.quem annotauit,& dicit notab.idem Ludo.Roma. in dicta auth.ſimiliter,in trigeſimo ſpeciali.

Re legata, eademq; alienata, legatum extinguitur.
Etiam ſi poſtea redimatur.
Niſi affinitas perſonæ interueniat.
Diuerſum in piis cauſis.

QVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Per alienationem rei non extinguitur legatum ad pias cauſas,etiam re nondum redempta.

QVadrageſimoprimò,fortiùs dixerim,quòd propter rei alienationem non extinguatur legatum relictū piæ cauſæ,etiam ſi non fuerit res redempta , per id quod ſing.conſuluit Bart.conſi.xxvj.teſtator in teſtamento, quod ſi teſtator mandat conſtrui eccleſiam in tali domo,quam poſtea alienat, nec redimit : tamen non extinguitur huiuſmodi legatum,quin eſt conſtruenda eccleſia in ea domo ſi fieri poſſit , aliàs in alio loco.Quod dictum pro ſingu.approbat Iaſ.in dicta l.qui poſt teſtamentum. col. iij.C.de leg.& Catel.Cotta,memor.incip.eccleſia,verſi.quinto.

Alienatio rei legatæ ad pias cauſas.
Legatum cōſtruendæ eccleſiæ.

QVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Alienatione rei legatæ à teſtatore facta , adiectio rei,eodem orationis tractu,in piis cauſis non inducit legati reuocationem.

QVadrageſimoſecundò,quod præcedentibus eſt proximum , licet teſtator alienando rem,ex qua voluit legatum ſolui,videtur legatum reuocaſſe, ſi rem adiecerit eadem oratione cum legato,per l.ſi ſic legatum.§.ſi mihi. & l.ſi ſeruus. §.ſi id quod.D.de leg.j.& l.Lucius.§.ciuibus.D.de leg.ij.Fallit tamen in legatis piis, vt voluit gloſ.in l.vlt.D.de contrah.empt.& in l.Gaius.D.de annu.leg.& in l.Lucius.D. de adimen.leg.quas ſing.& notandas & menti tenendas dicit Roma.ſingul. ccccxxxij. quæritur an teſtator.& ſequitur etiam Franc.Ripa lib.iij.reſpon.cap.xj.prima dubitatio,col.iij.

Præſumptio reuocati legati.

QVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Legatum extruendi templi intelligitur de loco quouis ad hoc idoneo.

QVadrageſimotertiò , illud generale eſt in legatis ad pias cauſas , quòd ſi templum, aut altare,aut aliud ſimile non poſsit conſtrui in loco à teſtatore conſtituto,non per hoc redditur inutile legatum,ſed debet fieri in alio loco idoneo, per l.legatum,D.de vſu & vſufr.leg.quam ad hoc expendit , & dicit notabilem Flor.in l.cùm quidam.§.ſi dies,D.de vſur.Innoc.in c.nos quidem.de teſtam. ſed & idem ex eo textu voluit Bal.conſi.ccccliij.ſi ex teſtamento,lib.ij.vbi etiam ad hoc allegat l.legata,D. de admin.tuto.& c.nos quidem.de teſtam.& clem.quia contingit.de relig.domib.& voluit etiam gloſ.& Imo.in dicto c.nos quidem.& Spec.tit.de inſtru.edit.§.nunc aliqua.ver.quod ſi quis legauit.& verſic.quid ſi teſtator.& Bened.Capra conſi.cxxj.punctus fuit,quidam teſtator.vbi tamen intelligit, niſi teſtator aliter expreſsè diſpoſuiſſet.

Generale in legato cō ſtruendi alicuius pij loci.

QVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Quod tantùm per fideicommiſſum fieri debet, ſi directò ſit factum, non valet iure fideicommiſſi,etiam fauore piæ cauſæ.

Verba obliqua non habent vim directorum. Fideicõmiſſaria ſubſtitutio non cõtinet pupillarẽ, nec vulgarem.

QVadrageſimoquartò, licet verba ſubſtitutionis obliqua, nunquam habeant vim directorum, & (vt loquuntur noſtri) non dirigantur, & ſic fideicommiſſaria ſubſtitutio non procedat in vim vulgaris, quia fideicommiſſaria non continet aliquam directam, neque pupillarem neque vulgarem, l. fundi Trebatiani. D. de vſu & vſufr. leg. l. cohæredi. §. cum filiæ, & ibi doct. D. de vulga. & pupil. Fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt not. conſuluit Socin. conſil. xxvj. aliàs, cvj. incip. non poteſt negari, col. pen. verſi. primò quod licet propter loquentem in libertate, in l. Antoninus, & ibi Iaco. Are. D. de fideicom. lib. quam etiam ponderant recentiores in l. precibus, C. de impub. & aliis ſubſtit. Illud tamen non omiſerim quodè diuerſo, vbi quid non poteſt fieri directò, ſed tantùm per fideicommiſſum, certè quod factum eſt directò non valet vt fideicommiſſum etiam fauore piæ cauſæ, per tex. in l. ſi ſeruus legatus, §. ſi alicuius ſeruus, D. de leg. j. vbi ſi teſtator in teſtamento relinquat libertatem ſeruo alieno non poteſt relinquere directò, ſed tantùm per fideicommiſſum: quia ſi directò relinquat, non valet etiam iure fideicõmiſſi. & ita quoque tenet gloſ. in l. ſeruo, C. de teſta. manu. & illum tex. ponderat Alex. in l. j. §. ſi quis ita. & ibi quoque Iaſ. col. v. verſi. circa illud, D. de verb. oblig. & in l. Centurio, col. xxxiiij. D. de vulg. & pupil. ſubſtit. & Matheſil. not. cxl. incip. non vnam doctrinam. Certum eſt autem libertatem eſſe piam cauſam, vt poſt latiſsimè dicemus.

Seruo alieno directò non datur libertas.

QVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatarius propria authoritate legatum ad pias cauſas vendicare non prohibetur.

Legatarius ſua authoritate rem vendicans.

QVadrageſimoquintò, licet aliàs legatarius non poſsit propria authoritate legatum accipere, & aliàs teneatur hæredi reſtituere, per l. vnicam, C. quorum lega. Quinetiam interdum legatum ipſum perdat, vt not. in l. non eſt dubium, C. de legib. Fallit tamen in legatis ad pias cauſas, vt nuncupatim voluit Corne. conſi. cxl. circa hanc conſultationem, col. vlt. lib. j. & Benedict. Capra cõſil. iij. circa hoc plura ſunt videnda, in fi. & conſi. ccccij. punctus; caſus talis eſt, in quarto dubio.

QVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

In piis cauſis legatarius etiam nulla ceßione nominis facta, contra debitorem agit.

Actionibus nõ mandatis ex legato nominis actio competit.

QVadrageſimoſextò, licet dubium ſit, an legatarius debitor poſsit contra debitorem agere ſine ceſsione, per not, in l. ex legato nominis. C. de leg. tamen in legato piæ cauſæ minimè dubium eſt, quin poſsit agere, vt conſuluit Bal. conſi. clj. caſus, quædam domina, lib. iij. per l. vlti. C. de ſacroſanct. eccleſ. & vide quid dicam infrà in lxxxviij. priuilegio.

QVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Licet per tempus morientis ſignificetur tempus vitæ, libertatis tamen fauore includitur tempus poſt mortem.

Tempus morientis includit tempus vitæ.

QVadrageſimoſeptimò, licet cùm ſit mentio de tempore morientis, vel quo quis moritur, ſignificetur tempus vitæ, quo quis eſt in actu moriendi, l. vlt. D. de condit. inſtit. & l. qui duos. §. j. D. de manu. teſta. Fallit tamen fauore libertatis: nam intelligitur de tempore poſt mortem, vt dicitur in loco proximo. Quem & ad cæteras pias cauſas trahit Soci. in l. ſed & in illo. §. ſed & circa, poſt prin. D. de reb. dub.

QVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Cautio Mutiana non requiritur in relictis ad pias cauſas, niſi conſtet de contraria teſtatoris voluntate.

Mutiana cautio habet locũ in conditione negatiua. Negatiua cõditio adiecta legato pia cauſæ.

QVadrageſimooctauò, licet aliàs relictum ſub conditione negatiua requirat cautionem Mutianam, pro ipſius conditionis complemento, per l. Mutianæ, D. de condit. & demon. & extinguitur legatario quandocunque contra ueniente, l. hæres meus, §. qui poſt Mutianam, D. eod. tit. & l. cùm filius, §. qui Mutianam, D. de legat. ij. Id tamen non obſeruatur in relictis ad pias cauſas, in quibus nec requiritur cautio Mutiana, nec extinguitur legatum, ſi legatarius contraueniat: quoniam ipſa negatiua conditio, adiecta legato piæ cauſæ, ſi non fecerit, ſi non dederit, & de cæteris id genus, ita intelligitur, ſcilicet cùm primùm facere, vel dare poterit, non fecerit, vel dederit. vnde non neceſſe eſt, quòd non contraueniat vſque ad extremum vitæ exitum, per text. loquentem in libertate, l. libertas. §. j. D. de manum. teſtam. quem in eo ipſo caſu libertatis ponderat gloſ. in l. Titio fundus, D. de condit. & demonſt. Et ad omnem piam cauſam trahit, & facit ſingul. Roma. in dicta auth. ſimiliter, in xxiiij. ſpeciali. Qui tamen intelligunt hoc procedere, niſi conſtaret de contraria mente teſtatoris, per l. vlt. D. de manum. teſtam.

Contraria teſtatoris voluntas.

QVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

In legatis piis ſub modo relictis neceſſaria eſt cautio. ſi modus incontinenti adiiciatur, ſecus ſi ex interuallo.

QVadrageſimononò, licet aliàs ſemper, vt quis conſequatur legatum ſub modo relictum, ſit neceſſe præſtare cautionem de modo implendo, l. quibus diebus, §. vlt. & l. eas. D. de condit. & demonſt. & l. liberto, §. Lucius, D. de annu. legat. cum ſimil. Quin ſi legatarins modo non pareat, priuatur legato, vt not. in l. j. C. de his quæ ſub modo. Tamen io legatis piis id ſemper non obtinet, ſed tum demum, cùm modus incontinenti adiectus eſt, per text. in l. libertas. §. ij. D. de manum. teſta. At ſi adiectus fuerit ex interuallo, tunc nec cautio præſtanda eſt, nec annectitur legatum, ſi modo non eſt ſatiſfactum, per text. ſiogul. loquentem in libertate, in l. Imperatores, ſecundùm lecturam glo. D. eo. titu. vbi Ange. Et ita per illum text. idem voluit in omni pia cauſa Socin. in dicta regula cccx. in lvij. priuilegio. Sed Roma. in dicta auth. ſimiliter, in xxxix. ſpeciali dicit illum duntaxat procedere in libertate, nec eandem eſſe ratiooem in aliis piis cauſis. Ratio enim illius tex. eſt, quoniam adimpletio modi non ſuſpendit legatum, quin confeſtim peti poſsit, ante complementum modi, præſtando cautionem de eo implendo, per dictam l. quibus diebus, §. vlti. & not. gloſ. in dicta l. j. C. de his quæ ſub mod. Igitur cùm ſemel quis eſt libertatem conſecutus, non poteſt ob non impletum modum, in ſeruitutem reduci: libertas enim ſemel data, reuocari non poteſt, etiam per in integrum reſtitutionem, l. j. ij. & iij. C. ſi aduerſus libert. Item ſi dicatur libertatem eſſe reuocandam, quàm primùm conſtaret eum, cui ea ſub modo relicta eſt, & data, nolle modum adimplere, ſequeretur quòd libertas intelligeretur fuiſſe data vſque ad illud tẽpus: ſed libertas ad tẽpus dari non poteſt, l. libertas, huius initij ij. D. de man. teſt. omnia autem legata ad pias cauſas ad tempus dari poſſunt, l. vlt. C. de leg.

Legatũ ſub modo relictum. *Diſtinctio in piis legatis.* *Adimpletio modi nõ ſuſpendit legatum.* *Libertas ſemel data non reuocatur.* *Abſurdũ.* *Libertas ad tempus non datur.* *Secus in aliis piis cauſis.*

QVINQVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum ad pias cauſas non extinguitur per maximam capitis diminutionem.

QVinquageſimò, licet, ſi pendente cõditione legato adiecta legatarius ſeruus pœnæ efficiatur, quia damnatus eſt in metallum, vel ad fodiendam arenam, & ita mortuus ciuiliter reputetur, adeò extinguatur legatum, vt non reuiuiſcat, etiam ſi pendente ea conditione legatarius reſtituatur, l. intercidit. D. de cood. & dem. Secus tamen eſt in legatis ad pias cauſas, per text. in l. Ariſto. ff. de mann. teſta. qnem ad hoc allegat & dicit ſing. Rom. vbi ſuprà, in xxv. ſpeciali, & Soci. vbi ſuprà, in xliiij. priuilegio.

Legatũ per ciuilẽ mortem extinctum.

QVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Verba generalia habent in piis cauſis vim diſpoſitionis.

QVinquageſimoprimò, licet verba generalia honoris & humanitatis, ſiue (vt vulgò dicunt) complacentiæ, & aſſentationis prolata ad eum qnem honorare voluimus, directè non inducant obligationem, neque diſpoſitionem, vt ſi quis dicat, mi frater, in omnibns me tuum eſſe recognoſco, vel, omnia bona mea tua ſunt, vel, de meis bonis facias quod tibi libuerit, & ſimilia, vt eſt text. in cap. cùm veniſſent. vbi & hoc not. Ioan. And. Anto. Card. Imo. & Panor. col. j. de inſtit. & bona gl. in l. j. C. in quibns cau. & voluit Ang. in l. ſi cui. D. de ſeruit. Roma. in rub. D. de arbitr. col. iij. Alex. latè in l. ita ſtipulatus, col. ij. D. de verb. oblig. & Felyn. in c. cum iuramento. de ſent. excom. Fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt ſi teſtator dicat ſeruo, ſcio quòd tibi gratiam teferet filius mens, hæc verba vim habent relictæ libertatis, cogenduſque filius ſeruum manumittere, textum habes & exemplum in l. Paulus reſpondit, §. Paulus. D. de fideicom. liber. per quem tex. not. ibi Bald. & Benedict. Plum. quòd verba adulatoria, etiam ad honoratum relata, inducunt diſpoſitionem fanore libertatis, & illum trahit ad omnem piam cauſam Roma. vbi ſuprà, in xxvj. ſpeciali, vbi & illum ad hoc dicit ſing. & Soci. etiam vbi ſuprà, in xlv. priuilegio.

Verba generalia honoris. *Verba adulatoria.*

QVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Prius teſtamentum ad pias cauſas factum non infirmatur per ſecundum minus ſolenne, in quo venientes ab inteſtato hæredes inſtituti ſunt.

QVinquageſimoſecundò, licet primnm teſtamentum ſolenniter factum, in quo inſtituti ſunt extranei, reuocetur per ſecundum non ſolenne, in quo ſunt inſtituti venientes ab inteſtato, per l. hac conſultiſsima, §. ſi quis. C. de teſta. Fallit tamen vbi in primo teſtamento eſt inſtituta pia cauſa: tunc enim non reuocaretur per ſecundum non ſolenne, in quo inſtituti eſſent venientes

Teſtamentum minus ſolenniter factum. *Secus in piis cauſis.*

Eoq; magis ſi non ſint liberi.

ab inteſtato,præſertim ſi non eſſent liberi. Ita conſuluit Panorm.conſi.xj.in cauſa quæ vertitur,col.iij.verſi.non obſtat,lib.j.& Raph.Cuma.conſi.clxxvij.& idem ego,& Socin. conſi. incip.primo aſpectu,qui & hoc indubitanter affirmat,etiam ſi in ſecundo teſtamento eſſent inſtituti liberi,Iaſ.in dicto §.ſi quis.col.ij.in ij.limitatione,vbi hoc ſing. reputat.

QVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum ad pias cauſas conditum,licet minus ſolenne, reuocat prius teſtamentum omni iuris ſolennitate conſummatum.

Teſtamentum in ſcriptis ſolenniter factũ. Pia cauſa inſtituta in ſecundo teſtamẽto ſine ſcriptis condito. Reuocatio prioris teſtamenti ſolẽnis per ſecundum ad pias cauſas

QVinquageſimotertiò, licet teſtamentum in ſcriptis ſolenniter conditum non tollatur per ſecundum teſtamentum ſine ſcriptis factum, in quo princeps,vel alius poteſt in eo eſt hæres inſtitutus,per tex.in l.nolumus. ſecundùm Iaco.Ra.Iaco.Areti.Nico.Mat.Cyn.Bald.Salyc. Raph. & pleroſque omnes,C.de teſtam.Fallit tamen vbi in eo ſecundo teſtamento eſſet inſtituta pia cauſa,vt expreſsè,& in terminis voluit Alexan.conſi.cv.viſo ac diligenter conſiderato.col.pen.verſi.non obſtat,lib.iiij.per not.per Hoſtien.& Ioan.And.in c.vlt.de ſolut.& ſequitur Iaſ.in d.l.nolumus.vbi hoc reputat ſingul.Sed hoc ante vtrunque voluit Panor.cuius neuter mentionem fecit,dicto conſi.xj.col.iij.lib.j.Et facit quod teſtamentum prius conditum cum ſolennitate iuris communis , videlicet ſeptem teſtium, reuocatur per teſtamentum ad pias cauſas cum duobus tantum teſtibus conditum, vt conſuluit Paul. Caſtr.conſi.cccxxvij.dubium facit in ſupraſcripto puncto,lib.j.& Alex. conſil. cxxxj. ſuper themate,col.j.verſic.tertiò præſuppono.lib.vij. & hoc probatur in teſtamento militis, in l. eius militis,§.militia miſſus.D.de teſtam.milit.

QVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Teſtamentum liberis inſtitutis conditum reuocatur per ſecundum ad pias cauſas:aliquo tamen eis relicto.

Teſtamentum liberis inſtitutis, fortius alia quauis ſolenni voluntate. Illi tamen prævalet pia cauſa. Et teſtamẽtum ſecundum liberis etiam inſtitutis confectum.

QVinquageſimoquartò,quod præcedenti germanum eſt,licet primum teſtamentum,in quo inſtituti ſunt liberi,non reuocetur per ſecundum etiam ſolenne teſtamentum,niſi teſtator expreſsè reuocauerit,per tex.in auth.hoc inter liberos. C.de teſta.fallit tamen,ſi in ſecundo teſtamento eſſet inſtituta pia cauſa , aliquo liberis relicto,vt not.voluit Alex.dicto conſi.cv.col.v.verſi.tertiò ad dictam auth.etiam per not.Hoſt & Io.And.in dicto c.vlt.ſequitur & dicit ſing.Iaſ.in dicta auth.hoc inter liberos. in iiij.limit.Ad quod facit,quòd etiam illa auth.non procedit,quando in ſecundo teſtamento eſſent inſtituti liberi,vt voluit gl.not.in auth.de teſta.imperfect.in prin. quam ſequuntur Iac.Bel.& alij ibi,Cy.Bal,& cõmuniter alij,in dicta auth.hoc inter liberos.Roma.qui illam dicit ſing.conſi.clxxix.ampliſsimè doctor,col.x.& conſi.ccclxxxv.in caſu præmiſſo,Alex.dicto conſi.cv.col.v.verſi.ſecundò reſpondeo,& conſi.cxlvj.viſo themate,col.pen.lib.ij.

QVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Legatum incertum ad pias cauſas valet: & ſecundùm æſtimationem patrimonij legati quantitas definiri debet.

Legatũ incertum ratione ſummæ, vel rei legatæ. Fauor piæ cauſæ. Legati incerti æſtimatio.

QVinquageſimoquintò,licet legatum incertum ratione ſummæ , ſiue rei legatæ non ſit validum,l.Titia cum teſtamento.in prin.D.de leg.ij.ſicuti & ſtipulatio, l.ſi ita ſtipulatus fuero,D.de verb.oblig.tamen ad pias cauſas validum cenſebitur,& huiuſmodi legatum ex patrimonij quantitate & perſonæ legantis qualitate æſtimabitur,per tex.loquentem in legato alimentorum,in l.ſi cui annuũ.& ibi not.gl. & Bart.D.de annu.leg.& l.pen.D.eo.tit.l.quædam in teſtamento.& ibi gl.& doct.D.de legat.ij.& l.ſi pater,& l.Stichus liber eſto,cum ibi not.D.de leg.iij.& l.cùm poſt.§.gener. D. de iure dot,gloſ.in c.nos quidem,in gl.pen.& ibi doct.de teſtam.& in l.priuilegia.C.de ſacroſanct.ecc.& Arch.in c.ſunt nonnulli.j.q.j.& Spec.tit.de inſt.edit.§.nunc aliqua. verſic. quid ſi teſtator. Card.poſt Math.in cle.j.in xxviij.q.de teſta.Bal.in l.j.in lec.col.iiij.verſ.circa res,C.de ſacroſanc.ecc.& in l.nulli.col.ij.verſi.ſed hic quæro,quid ſi teſtator. C.de epiſc.& cler.& in l.hæreditas,§.ſi defuncto,per illum text.& ibi etiam Ange.D.de pet.hær.in j.lect. Flor.in l.cùm quidam,§.ſi dies,D.de vſur.Anto.& Imo.in c.indicante.de teſta. idem Anto. in c.ex parte.de deci. Ro.in dicta auth.ſimiliter, in xxvij.ſpeciali circa vltimas voluntates, Card.Flor.in cle.j.in xviij.q.de teſtam.Alex.conſi.clviij.viſo teſtamento,col.ij.lib vij.& Socin.in dicta regula cccx.in xlvj.priuilegio. Alex. qui hoc dicit Canoniſtis recognitum, in l.ſi ita ſtipulatus.& ibi etiam Iaſ.col.vij.verſi.tenendo tamen,D.de verbo.obligat. Philip. Dec. cõſi.clxxxij.in caſu occurrenti,col.ij.vbi allegat & hanc rationem quòd in ſpiritualibus incertitudo nunquam vitiat de æquitate canonica,vt voluit Archid.in c.ſunt nonnulli, j.q.j. & Anto.in c.ex parte.de cenſi.aliàs de deci.aliàs vtrobique,& Panor.in c.j.de deci.

In ſpiritualibus incertitudo non vitiat.

QVINQ-

QVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Legatum in genere pauperibus vel eccleſiæ non euaneſcit, vt incertis perſonis relictum.

QVinquageſimoſextò, licet etiam non valeat legatum incertum ratione perſonę, vel alicuius piæ cauſæ, cui legatum relinquitur, §. incertis, Inſtit. de leg. cum ſi. fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt ſi dicatur, lego pauperibus in genere, vel eccleſiæ, ſine alia adiectione, per quam cognoſci poſsit de quibus ſenſerit, per text. in l. id quod pauperibus. & ibi gl. & Bald. in princ. & l. ſi quis ad declinandam & l. nulli. C. de epiſ. & cler. & l. à Tiio. in prin. D. de verb. oblig. & voluit gl. in l. quidam. & ibi Bart. in duobus locis, D. de reb. dub. Ioan. And. in addi. Spec. tit. de inſtr. edit. §. nunc verò aliqua. in addit. quæ incipit, hic conuenit quæſtio. Bar. & omnes in l. j. C. de ſacroſan. ecel. Bart. in l. pater filium. §. Tuſculanus. D. de leg. iij. & conſi. xxv. viſo teſtamento Gentilis, in j. dubio, per text. in §. ſi quis in nomine. in auth. de ecc. tit. & iterum conſi. ſeq. teſtator in teſtamēto, in duobus locis, vbi præterea allegat dictum §. ſi quis in nomine. Bal. conſi. lxxxvj. circa prædicta, lib. v. & conſi. cccclviij. quæto vtrū valeat, eo. lib. v. Ang. conſi. cxvij. in canonica, poſt prin. & conſ. cxxix. bona dicti teſtatoris, poſt prin. & conſi. cxxav. Bancius Maſsinoli, in prin. Panor. in c. nos quidem. col. vlt. & in c. indicante. col. j. vbi bona gloſ. de teſtam. idem Rom. & Corn. in l. captatorias. C. de teſta. milit. Franc. Aret. in l. j. col. vlti. in nonn priuilegio. C. de ſacroſanct. ecc. Roma. vbi ſuprà, in xxxiij. ſpeciali, vbi adſert multas quæſtiones, quas omnino vide Soc. vbi ſuprà, in lj. priuilegio, Franc. Aret. in l. j. col. pe. in ſecundo priuilegio piæ cauſæ, C. de ſacroſanct. ecc. & Bened. Capra conſi. xxv. cùm de pluribus quæratur, col. ij. & per text. in l. ſi fuerit, in quarto nota. D. de reb. dub. Ideo ſi teſtator relinquit centum ſine declaratione alicuius eccleſiæ, non vitiatur legatum, ſed intelligitur de parochiali, ſecundùm Bart. poſt antiquiores, in l. quæ conditio. §. cùm ita. D. de cond. & demon. Cyn. in l. vlt. & ibi Salyc. col. iij. C. de ſacroſanct. eccl. Ange. in §. ſi verò. in auth. de non alien. aut permut. rebus eccl. & in dicto §. ſi quis in nomine. in auth. de ecc. titu. & per omnes in l. j. C. de ſacroſan. ecc. Pet. Anch. & Imo. in c. relatum. huius initij ij. ad fi. de teſta. Panor. in dicto c. indicante. eo. titu. Philip. Franc. in c. cùm quis. verſic. cùm ab eo, col. vlti. tertiò quæritur, de ſepult. lib. vj. Iaſon, qui hanc dicit communem opinionem, in l. qui inſulam, D. de verb. oblig. Aut etiam ſecundùm aliam opinionem intelligitur de principali eccleſia diœceſis, vel ciuitatis, ſecundùm Ioan. Fab. & Ang. Aret. in §. ſed ius quidem. Inſtit. de iure natur. gent. & ciui. Quod ſi habeat duas eccleſias parochiales, & relinquat eccleſiæ parochiali, non tamen vitiatur legatum. De qua autem intellectum videri debet, vide Pet. & Cyn. in dicta l. j. C. de ſacroſanct. eccl. Hoſt. & Ioan. And. & alios in d. cap. indicante. de teſta. Cyn. in l. cùm multæ. C. de donat. ante nupt. Pet. Anch. & Imo. in dicto c. relatū. de teſta. Philip. Fran. vbi hìc, & Soci. latè in d. l. quę conditio. §. cùm ita. D. de cond. & demon. Similiter de relicto facto pauperibus, dicit Spec. titu. de inſtrum. edit. §. nunc verò aliqua. verſic. quid ſi teſtator. Quod intelligitur de pauperibus proprij domicilij: quem ſequitur Pet. Anch. conſi. ccxiiij. Franciſcus antiquus parochianus, col. pen. verſic. octaua ratio, arg. l. quæ conditio. §. cùm ita. D. de condit. & demon. & l. capitalia. §. famoſos. D. de pœn. & cap. ſi peccauerit. xij. q. j. & cap. fortitudo. xxx. q. iiij. vide Bart. in l. j. D. ad municip. & in l. vlt. C. de conuen. fiſci debit. lib. x. Bal. & Imo. in l. ſi domus. D. de leg. j. & optimè facit ratio allegata in præcedenti priuilegio.

Legatū incertum ratione perſona.
Legatum pauperibus in genere.
Generaliter legatū eccleſia intelligitur de parochiali.
Et de principali eccleſia diœceſis, vel ciuitatis.
Legatū eccleſia parochiali non vitiatur, duabus exiſtentibus.
Idem de legato facto pauperibus

Sed hic attende paululum, nam huic aduerſari videtur tex. in l. ſi fuerit. D. de rebus dub. vbi legatum libertatis relictū vni ex pluribus eiuſdem nominis, ſi non appareat, de quo teſtator ſenſerit, vitiatur. Eſt ſimilis text. in l. ſi quis de pluribus, aliàs cùm ex pluribus. eo. titu. vbi gloſ. adducit concor. Tamen legatum libertatis pium dicitur, per l. j. ad fi. & ibi Bal. C. de commu. ſeruo manu. cum concor. alibi à me traditis. Et hanc antinomiam (id eſt, legum repugnantiam) ſi vlla ſit, animaduertit Iaſon, in l. ſi ita ſit adſcriptum, col. pe. verſi. limita dictam legem, D. de leg. j. nec tamen eam diſſoluit. Sed tu ita poteris diſcutere, vt hę poſtremę leges intelligantur, cum certum eſt teſtatorem vni tantum ex pluribus voluiſſe libertatem relinquere: ideoque ne fruſtretur teſtatorum intentio, nulli cōferetur, ne non ſit is, cui conferri voluit. At cum teſtator relinquit pauperibus, aut eccleſiæ indeterminatè, non cenſetur cogitaſſe de certis pauperibus, aut templis: nihil enim intereſt, quibus conferatur, modo id animæ proſit: hæc enim eſt prora (quod dicitur) & puppis intentionis teſtatorum. Ideoque ſatisfactum eſt animæ, ſiue his, ſiue illis relinquatur: quod animaduertit Philip. Dec. in l. vlt. verſi. non obſtat. quod dictum eſt. C. de edicto diui Adria. toll.

Legatū libertatis relictum pluribus eiuſdem nominis.
Legatum libertatis dicitur pium.
Conciliatio antinomie.

QVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Legato in piam cauſam relicto ſub conditione miſta, etiam non impleta conditione debetur, quamuis per hæredem non ſteterit, quominus impleatur.

Relictũ ſub conditione.

Legatum ſub conditione miſta.

Legatũ ſub conditione validum etiam nõ impleta conditione.

QVinquageſimoſeptimò, licet aliàs ſemper non debeatur relictum ante impletam conditionem, niſi per hæredem ſteterit quominus conditio adimpleatur, l. qui hæredi. §. vlt. D. de condit. & demonſtr. & l. hæres. eodem tit. & l. j. C. de his quæ ſub mod. leg. & propterea deficiente conditione miſta, legato adiecta, ob aliquem caſum ſnpetuenientem deficiat legatum, l. in teſtamento. la ij. D. de condit. & demonſt. tamen ſi legatum fuerit relictum in piam cauſam, ſub conditione miſta, quæ non fuerit impleta propter aliquem caſum fortuitum, nihilominus debetur legatum, etiam ſi non ſteterit per hæredem, per tex. loquentem in libertate, in l. libertate, iuncta gl. D. de manum. teſtam. & l. ij. C. de condi. inſer. Et ita in ſpecie voluit Ro. ſing. cclxxxij. tu habes quòd quando conditio miſta. Et pro ſingu. reaſſumit Nicol. Eueral. in locis legalibus, in loco à libertate ad cauſam piam, verſi. vltra præmiſſa iſtud facit. Adde & tu ſimilem tex. in l. ſi peculium, §. is cui ſeruus, & in l. Stichum Attio. §. ſi Stichus Attio. D. de ſtatuliber. & in l. cùm ita datur libertas. D. de condit. & demonſtr. qui etiam loquuntur in libertate, & in l. illis libertis. ſecundùm lecturam Bart. D. de condit. & demonſt. & in l. j. C. de legat. qui poſtremi tex. loquuntur in legato alimentorum. & poſteriorem ad hoc expendit Pau. Caſt. conſi. xxxj. circa primum videtur dicendum, col. ij. verſic. item facit ratio. lib. ij. & illos qnoque ad omnem piam cauſam extendit ipſe Roma. in dicta authen. ſimiliter, in xxvij. ſpeciali, & Socin. in dicta regula cccx. in lv. priuilegio, & Franc. Aret. conſi. xciij. conſideratis, col. ij. verſicu. præterea etiam ſi dictus.

QVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Defectus conditionis non impedit petitionem legati ad pias cauſas, modò omnino legatum teſtator erat relicturus.

Conditio merè poteſtatiua.

Deficiente conditione deficit legatum.

Fauor legatorum ad pias cauſas

QVinquageſimooctauò, quod præcedenti ſimile eſt, licet, cùm deficit cõditio merè poteſtatiua (quæ ſcilicet pendet ex facto grauati) ob caſum quempiam impedientem, deficiat & legatum, per tex. in l. centeſimus. §. vlti. & ibi Bar. D. de verb. oblig. quem ad hoc dicit ſingul. Franc. Arer. dicto conſi. xciij. Hoc tamen fallit in fauorem piæ cauſæ, per gloſ. quam dicit ſingu. in l. j. & ibi Ange. qui eam not. in lectuta Padua. C. de inſtit. & ſubſtit. quæ dicit, quòd quando teſtator omnino erat legatum relicturus, defectus conditionis non impedit conditionem legati, hoc autem (inquit) præſumitur in legatis ad pias cauſas, per l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccl.

QVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Fauore piæ cauſæ conditio in legatis retrò trahitur.

Cõditio in legatis non retrò trahitur.

Aliud in libertate.

QVinquageſimononò, licet aliàs in legatis conditio exiſtens non trahatur retrò, l. j. §. ſerui, D. ad Syllan. & quod plenè nota. in l. potior. D. qui potio. in pign. hab. & in l. is cui. §. hæres. D. quemadmo. ſerui. amit. & per Bart. in l. ſi is qui pro emptore. & ibi Roma. & alij, D. de vſucap. & per Bal. in l. vlti. §. ſed quia noſtra. C. commu. de leg. tamen fauore piæ cauſæ retrò trahitur, per tex. in l. Neratius, D. de manu. teſtam. quem tex. loquentem ſimpliciter in libertate, transfert Roma. ad omnem piam cauſam, in dicta auth. ſimiliter, in xxviij. ſpeciali, circa vltimas voluntates, & Socin. in dicta regu. cccx. in xlvij. ſpeciali.

SEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Annua legati pij præſtatio per multum temporis inducit obligationem in futurum.

Tempus nõ inducit obligationẽ.

Nec ſolutio diuturna.

Niſi probato titulo.

Secus in legato alimẽtorum.

SExageſimò, licet tempus non ſit modus indncendæ obligationis, l. obligationum. §. placet autem, D. de action. & obligat. ideoq́ue ſolutio diuturna non inducit obligationem in futurum, l. ſi certis annis. C. de pactis. niſi quis alleget titulum, & probet ſolutionem decem annorum. Nam ex hoc ſatis intelligitur probatus titulus, & cogitur aduerſarius in futurum ſoluere, per l. cùm de in rem verſo. D. de vſur. Tamen ſi in teſtamenro minus ſolenni fuerit annuum quidpiam relictum piæ cauſæ, quod fuerit tribus tantùm annis præſtitum, huiuſmodi triennalis præſtatio inducit obligationem in futurum tempus etiam de iure ciuili. Textus eſt ſingul. loquens in legato alimentorum, in l. j. C. de fideicom. quam dicunt ſingul. Cyn. Bartol. Angel. & Paul. Caſtren. ibi, & valde notandam, ac perpetuò menti tenendam, Bart. in l. ij. C. eo. Et illam ad omnem piam cauſam trahit Ang. & Iaſ. vterque col. j. & idem Iaſ. in dicta l. j. col. ij. verſ. ſecundò extende: & hoc quoque ſentiunt Barto. & omnes poſt eum præter Salic. in dicta l. ſi certis annis. Barto. in dicta l. cùm de in rem verſo. & ibi etiam Fulgo. & Floria. & Barto. in diſputat. incipien. mulier habens amplum patrimonium, colum. penult. Imo. in l. ſi verò. §. de viro. colum. xij. D. ſoluto matrimo. Anton. in cap. peruenit. colum. vj. de cenſi. Matheſil. in tracta. extenſionum, colum. v. dum dicunt illam legem procedere in legato dotis, & aliis habentiſimi usblem fauorem.

SEXAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

In legatis ad pias cauſas relictis non nouiſsima, ſed leuiſsima ſpectanda eſt conditio.

SExageſimoprimò, licèt aliàs pluribus conditionibus diſiunctim, diuerſiſque partibus teſtamenti eidem legato adſcriptis vltima conditio debeat impleri pro legati conſecutione, l. quod traditum, D. de conditio. & demonſtratio tamẽ fauore piæ cauſæ non vltimam attendimus, non primam, non denique aliam, ſed tantum leuiorem, per l. ſub diuerſis, D. eod. titu. & l. v. & l. quod vulgò, D. de manumiſ. teſtamen. & ita voluit per illos tex. Roma. in repetitio. dictæ authen. ſimiliter, in xxix. ſpeciali inter vltimas voluntates, & Soci. dicta regula, in xlviij. priuilegio.

Vltima conditio implet ur in legatis. Niſi ſint ad pias cauſas.

SEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Conditio deficientis primi gradus, quamuis non deficiat, nihil obeſt diſpoſitioni ad pias cauſas in ſecundo gradu.

SExageſimoſecundò, legatum ad pias cauſas relictum in ſecundo gradu, ſub conditione deficientis primi gradus, debetur: licèt non deficiat primus gradus, nec ideo ſit locus ſecundo, tanquam fauore libertatis ab vtroque relictũ videatur: verbi grana, ſi teſtator dixerit, Titius hæres eſto, ſi Titius non erit hæres, Stichus hæres eſto, Stichus liber eſto. Certè Titio hærede exiſtente, erit nihilominus Stichus liber. Caſus eſt ſingu. in l. ij. D. de manumiſ. teſtam. Id quod dicit mirabile, & extendit ad omnem piam cauſam Rom. vbi ſuprà, in xxx. ſpeciali, vbi dicit quòd ſi quis eam legem ignoraret, facilè contrarium diceret, & Socin. vbi ſuprà, in xlix. ſpeciali, & Phil. Decius, qui etiam illum textum dicit ſingul. conſ. clxxxij. in caſu occurrenti. colum. ij. verſic. & hoc in tantum procedit, vbi per hoc dicit, quòd diſpoſitio ad pias cauſas debet habere locum, licèt non contingat caſus ſecundùm ordinationẽ teſtatoris, & conſi. cclxxiij. in caſu propoſito, colum. j. vbi per hoc dicit, quòd diſpoſitio teſtatoris facta in vno caſu, extenditur ad alium caſum fauore piæ cauſæ.

Relictũ ſub conditione deficientis primi gradus. Libertas ſub conditione data competit etiam non impleta. Diſpoſitio teſtatoris extenditur de vno caſu ad alium.

SEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Per aſsignationem reditus ex certo aliquo fundo piæ cauſæ tacitæ, is fundus cenſetur obligatus, & ad eum etiam agi poteſt hypothecaria.

SExageſimotertiò, licèt aliàs cũ aſsignãtur reditus ex certo fundo, ex huiuſmodi aſsignatione nõ oriatur actio hypothecaria, ſed tantũ cõperit perſonalis, per l. vlt. in fi. D. de contrah. emptio. & l. liberto, in prin. iuncta gloſſ. in verbo, vẽdita ſint, D. de annu. lega. tamen ſi teſtator quiſpiã in fauorẽ piæ cauſæ aſsignauerit reditus ex aliquo fundo, cenſetur is fundus in quamcunq; manum peruenerit, tacitè obligatus, & ad illum agi poteſt hypothecaria etiam de iure Digeſtorum, per textum loquentẽ in alimentis, in l. ij. & ibi Barto. D. de alimen. & ciba. leg. quem ita intelligunt gloſſ. Barto. & alij in l. Lucius, eod. titu. & in l. Gaius, D. de annuis legat. & in l. cùm hi, §. idem eſt, etſi ager. D. de tranſactio. & in dicta l. vlti. D. de contrahend. emptio. & Rom. conſil. cccl xxxviij. in caſu propoſiti thematis, colum. j. & hoc expreſsè voluit in omni cauſa pia idem Rom. ſing. ccccxxxij. quæritur an teſtator, vbi per hoc dicit, quòd ſi teſtator condito teſtamento alienauerit fundum, ex quo in eadem oratione diſpoſuerat legatum pium perſolui, non per hoc extinguitur legatum, tanquam ea res non tam videatur fuiſſe poſita, vt ex ea ſolueretur legatum, quàm vt eſſet ad ipſum obligata & hypothecata. Et hoc dicit ſe habuiſſe de facto Romæ in eccleſia ſancti Pauli ab vrbe, quæ ſibi & aliis fuit commiſſa, & monet tenendum menti.

Pro reditu ex certo fundo aſsignato competit tantũ actio perſonalis. Reditus aſſignati piæ cauſæ. Legatũ reditus non euaneſcit alienato fundo, ex quo debet ſolui.

SEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Captatoriæ ſcripturæ non infirmant legata ad pias cauſas.

SExageſimoquarto, licèt aliàs non valeat captatoria inſtitutio, l. captatorias, & l. illæ autem, & l. illa inſtitutio, D. de hæredibus inſtituendis. & l. captatoriæ. D. de legat. j. idque etiam in teſtamento militis, l. captatorias, C. de teſtamento milit. vbi gloſſ. & docto. declarant quæ dicatur captatoria inſtitutio: valet tamen ad pias cauſas, per text. in cap. cùm tibi, & ibi gloſſ. & docto. de teſtamen. & in l. fideicommiſſa libertas, in princ. & in verſi. ſed & ſi, & ibi Angel. D. de fideicom. libert. vbi libertas quæ pia cauſa eſt, (vt ſæpe diximus, & dicemus poſtea latiùs) poteſt conferri in voluntatem alterius, & ita in omni pia cauſa voluit Cy. in l. ſenium, C. qui teſta. fac. poſſ. Bartol. in repetitio. l. j. in iij. q. v. quæſtionis principalis, & ibi Franc. Aret. col. pen. in ij. priuilegio, C. de ſacroſanct. eccle. & in d. l. captatoriæ, & ibi etiam Bal. Imo. & Iaſon D. de

Captatoria inſtitutio inualida. Etiã in teſtamento militis. Secus in piis cauſis. Libertas poteſt conferri in voluntatem alterius.

leg.j.& in l.quidam,& in l.vtrum,§.cùm quidam.D.de reb.dub.& in l.j.& ibi etiam Bal. de lega.ij.& in l.Theopompus,D. de dote prælega.& conſi.v.viſa quadam petitione,in ij. dubio,& conſil. vj. viſo teſtamento,in princ. Bald.in d.l.illa inſtitutio,& ibi Angel.& Imol.de hæred.inſtitu.idem Bald.in l.hæreditas,§.ſi defuncto,in ſecunda lectu.col. ij. D. de petitio. hæred.& in c.in cauſis,col.j.de elect.& in c.auditis, ante fi.de procurat. & in repet.c. ſi pater,in materia compendioſæ ſubſtitutionis, de teſtam. lib.vj.& conſil.ccxxxv. Bartolomæus legauit,lib.j.& conſi.cccj.conſtitutio patriarchalis,col.iij.lib.ij.& conſi.cxij.quæritur vtrum præterita,lib.iiij.& conſil.cclix.ſuper primo puncto,eod. lib. iiij.& in addi. Specul.titul. de inſtrum.edi.§.nunc verò aliqua,verſi.quid ſi teſtator,Ange.in dicta l.captatorias. D. de hæredib.inſtituend.& conſi.xcvij.Viuianus,col.ij.verſic.ſecundò oportet videre, & conſi. cej. viſo themate,in princ.& conſi. cccxxviij. conſultatio prædicta,poſt princ.Pet.Ancb.conſil. cxliiij.præfatis nominibus,col.j.Raph.Alex. Corne. & Iaſon in d.l.captatorias, C. de teſta. mili.Raph.Cu.conſi.cxxx.magiſter Ioannes,poſt princ.Panor.conſi.xxxij. circa duo dubia, col.ij.lib.ij.vbi hanc dicit eſſe communem opinionem,& Soci.conſi.liij.in præcedenti conſultatione,col.vlti.lib.j.& conſi.xlix.viſo inſtrumento,col.iij.verſi.& licèt cenſeatur, lib. iiij. Fran.Aret.in l.ij.col.ij.in ij.nota.D.de vulga.& pupil.ſubſtit.& Stepha.Bertrand.conſil. cj. licèt teſtamentum,num.iij. lib.j.

Contraria opinionis authores.

Contrarium tenent Dy.Cy.Bald.ſibi contrarius,& Salyce.in d.l. captatorias, & Bald. in d.l.j.in lec.col.penul.verſic.iuxta hoc quæro,& iterum in repetitio.colum.v.verſic.iuxta hoc quæro incidenter,& rurſum colum. penul. verſic. ſuper octaua quæſtione,C.de ſacroſanct. eccleſ.& in dicta l.captatorias, D.de hæred. inſtituen. Angel.Salyce.& Roma.Alex.Franc. Aret.Corne.& Iaſon ante fin.in dicta l.captatorias,C.de teſtam. milit. & in l.& in epiſtola, C.de fideicommiſſ.& in l.executorem,colum.ij.C.de execu.rei iudic. Petr. Ancha.in dicto c.cùm tibi,de teſtam. Sed quia res hæc admodum obſcura eſt, & omnino verſatur in intellectu d.l.fideicommiſſa libertas,D.de fideicommiſſ.liber.& dicto c.cùm tibi,de teſtament. ſuntque etiam in eam rem multæ diſtinctiones:tu ſi hæc omnia ſcire vis,vide omnino Imol. in d.l.illa inſtitutio,& in d.l.captatorias,D.de hæred.inſtituen.& Firmia.in tractatu de epiſcopo,in xxxj.q.quartæ partis,lib.iiij. verſic.quid ſi legatum fuit arbitrio tertij.

SEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Subrogatio executoris teſtamenti facta à teſtatore in legatis ad pias cauſas valet: aliàs ſecus.

Subſtitutio executoris teſtamenti.

SExageſimoquintò, licèt non valeat conſtitutio executoris teſtamenti ita facta, conſtituo talem executorem,& ſi nolit,vel non poſsit, volo quòd alium conſtituere poſsit,vt voluit Barto. & alij poſt eum in l.quidam relegatus, D. de rebus dubiis.& Ioannes Andreas poſt Lamber. Rampo.in cap. j. de procurat.libr.vj. per textum in l.nulli,ibi,ſi ſpecialiter deſignatus, C.de epiſc.& cleric.vbi & ipſe Bald. cum ſimilib. tamen fallit in executore relicto ad exequendum legata ad pias cauſas, ſecundum Rapha.Cuma.in dicta l.quidam relegatus.per textum in dicto cap.cùm tibi, de teſtament. & hoc dicit ibi Bartol. voluiſſe, idque etiam voluit Bald.in c in cauſis, colum. j. de electio. Sed tu de hoc vide omnino Soci. in dicta l.quidam relegatus,colum. penulti. verſicu.tertia concluſio.Et hoc ſanè ex eo dependet: quod diſputauimus, an valeat diſpoſitio captatoria in fauorem piæ cauſæ.

Executor ad exequẽdum legata ad pias cauſas.

SEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Legatum rei alienæ, etiam ignoranter à teſtatore factum,in piis cauſis valet.

Legatum rei alienæ. Aliud in libertate.

SExageſimoſextò, licèt aliàs regulariter legatum rei alienæ ignoranter factum non valeat,nec teneatur hæres luere,l.non dubium, §. vlti. D. de leg. iij. l. cùm alienam,C.de lega.& §.non ſolùm, Inſtitut.eod. Tamen valet iure ciuili,ſi fuerit relictum piæ cauſæ, per textum loquentem in libertate, in l.quidam ita, §. ſi quis filium,D.ad Trebellia.& l.Paulus,in princip.D.de fideicommiſſ.libert.quæ poſtrema iura loquuntur in libertate,& hoc quoque voluit expreſsè Bald.in dicta l.j.in repetitio. colum.xiiij.verſic.ſuper prima quæſtione,C.de ſacroſanct.eccleſ.vbi mouetur, quòd legatum rei alienæ relictum coniunctæ perſonæ, etiam ignoranter,valet: & debetur æſtimatio, per dictam l.cùm alienam.eſt enim Deus pater noſter & Eccleſia mater noſtra,vt eſt text. licèt non alleget,in cap.qui abſtulerit,xij.q. ij.& in cap.ſi quis iraſcitur, xij.q. ij. Et idem voluerunt Rapha.Fulgo.Paulus Caſtr.& Alexand.in dicta l.cùm alienam,& Raphael Cuma.& Alexan.(vbi vide Areti.)& Iaſ.in l.ſi domus,§.de euictione,D.de lega.j. & Imol.in c. filius, de teſtamen.ita etiam in hanc partem conſuluit Romanus,nulla Bal.mentione facta,conſi. ccxxxv.

Legatũ rei alienæ relictum coniunctæ perſonæ.

ccxxxv.quo ad primum,colum. ij. verſicu. vltimò videndi, vbi dicit hanc eſſe veram & nouam concluſionem,& in dicta authen.ſimiliter, in decimo ſpeciali,verſic.ſed quartò, quod ipſe verum dicit.

Contrarium tenent gloſſ. Imol. Hoſtien. Tancred. Anto. Cardin. Panormita.& omnes in dicto c.filius, vbi illum textum aliter, & in contrariam ſententiam, variis tamen modis intelligunt,& Panormita.latè in repetitio.cap.cùm eſſes,colum. viij. verſicu. venio ad quæſtiones,& multis ſequent.de teſtamen. & Iaſon in dicta l. cùm alienam, colum. penulti. C. de lega. reſpondentque Panormita. & Iaſon ad illam rationem Baldi, quòd textus in dicta l.cùm alienam, debet intelligi de eoniuncta perſona, ratione ſanguinis, & non de alia coniunctione,per no.in c.nonnulli,de reſcript.& in c.j.de procur.lib.vj.

Contrariũ ſentientes.

Reſpõſio ad d.l. cùm alienam.

Sed tu tene primam opinionem, tum per id quod dictum eſt de libertate,tum etiam per textum in dicta l. cùm alienam, in illis verbis, niſi proximæ perſonæ, vel vxori, vel alij tali datum ſit, cui legatarius etiam ſi ſciſſet alienam rem eſſe. Per quem textum voluerunt ibi Guliel.Cu.Fulgoſ.Paulus Caſtren. Alexand. & Iaſon ibi,idem eſſe in amico,quod in conſanguineo,cum concordan,alibi à me traditis: ſed anima eſt charior, pretioſiorque omnib. conſanguineis,& ipſo corpore,per l.ſancimus,C. de ſacroſanct. eccleſ. ideoque magis veriſimile eſt, teſtatorem id legatum feciſſe piæ cauſæ, etiam ſi rem alienam ſciuiſſet, quàm coniunctorum contemplatione.

Authoris ſententia.

Anima charior corpore.

SEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Re communi ad piam cauſam legata, tenetur ſocius ſuam partem vendere.

Sexageſimoſeptimò, licèt legatum rei alienæ non obſit domino, nec propterea teneatur ipſe dominus rem ſuam vendere, vt patet ex iuribus ſuprà in principio præcedentis capitis allegatis, quod & procedit in re communi, vt patet ex l.v.§.j.& §.ij.D.de legat.j.Nemo enim ex ſociis plus parte ſua alienare poteſt,l.nemo ex ſociis, D.pro ſocio. Poteſt tamen ſocius rem communem legare ad piam cauſam,ita vt ſocius teneatur vendere, per l.vltimam loquentem in libertate, & ibi Baldus qui illam trahit ad omnem piam cauſam, C.de communi ſer.manu. Et idem quoque voluit Firmianus,qui ad hoc alia iura allegat in tractatu de epiſcopo,in xxxj. quæſt.quartæ partis, lib.iiij.verſic.addo hîc aliud.

Dominus nõ cogitur rem ſuam vendere propter legatum.

Idem in re communi.

Nnllus ſociorũ plus parte ſua alienat.

Niſi ob legata ad pias cauſas

SEXAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Teſtamento præteritione filij irrito facto, relicta pro vſurarum reſtitutione & malè ablatis nihilominus debentur.

Sexageſimooctauò, licèt maximum dubiũ ſit apud noſtros iuris interpretes, an authen.ex cauſa, C.de liberis præteri. qua cauetur, teſtamento quantum ad inſtitutionem irrito facto ob præteritionem filij, legata manere firma, procedat ſi teſtator ignorabat ſe habere filium: quod multis placet, vt ita procedat,per dictam authen.ex cauſa,& l.filio præterito, D.de iniuſto rupto & irrito fac. teſtá.vt & latè diximus in noſtra repetitione, l.ſi vnquam,in verbo, donatione largitus,C.de reuocan. donatio.tamen ſtante opinione, quæ dicit non procedere, & ita legata etiam illo caſu eſſe irrita: eam opinionem ſic limitabis cum pleriſque, vt non habeat locum in legatis, pro malè ablatis, & vſurarum reſtitutione, & aliis id genus, & ita ad pias cauſas, vt expreſsè voluit Baldus,& pòſt Angel.& Imol.in dicta l.filio præterito, moti quia veriſimile eſt teſtatorem illa reliquiſſe, etiá ſi ſciuiſſet ſe habere filium,quia prima charitas incipit à ſeipſo,l.præſes. D.de ſeruitu.& anima cunctis rebus eſt præferenda, per dictam l. ſancimus,C. de ſacroſanct.eccleſ. & hoc quoque voluerunt ipſe Angel. Imol. & Franciſ. Areti.in l.Titius,in princip.D. de liberis & poſthu. Angel.in l.militis codicillis, §. miles in ſupremis,D.de teſtament. mili. Angelus, Paulus Caſtrenſ: & Alexan. Corneus & Iaſon in dicta authent.ex cauſa.Ioan.Ana.conſil.xxviij. viſis & ponderatis,colum.penulti. Bartol. in repetitio.l.cùm acutiſsimi,charta penulti.C.de fideicommiſſ.& Franciſc.Aretin.conſi.xcij. viſo legato,colum.j.& Iaſon in l.precibus,colum.v.C.de impuber. & aliis ſubſtitutio.

Authẽt.ex cauſa.C.de liber.præte.an habeat locũ, ſi teſtator ignoret ſe habere filiũ.

Qui id ſentiant.

Qui contrarium.

Limitatio contrariæ opinionis.

Prima charitas à ſeipſo.

Contrarium tamen tenuit Barto. in repetitio.l.j. in ij.quæſtio.v. q. principalis. C.de ſacroſanct.eccleſ.motus quia cùm ignoraret teſtator ſe habere filium,deficit voluntas illius: non eſt enim veriſimile,quòd ſic reliquiſſet, ſi ſciuiſſet, per l. ſi vnquam.C.de reuocan. donatio.ſi ergo per illum textum ea ratione reuocatur donatio perfecta, multò magis legata. & hoc quoque videtur voluiſſe Bald.ibi,in repetit.colum.antepen.verſi. ſuper quarto quæſito,licet quantum ad eam quæſtionem non conueniat cum Bartolo. Et idem Bald. in l.j. colum.

Contrariæ opinionis authores.

Per ignorãtiam teſtatoris deficit eius voluntas.

colum.penulti.verſicul.vlterius quæritur, C.de inoffic. donat. Paulus Caſtrenſ. qui tamen diſtinguit inter legata magna,& parua, in l.ſicut certi, poſt princip. C. de teſtamen. milit. Alexand.in additio.Barto.in dicta l. j.colum.penult. C. de ſacroſanct. eccleſ. Tu omnino ſequere primam opinionem in relictis pro vſuris & malè ablatis, in quibus omnes ferè loquuntur, quos pro prima parte allegauimus, de aliis autem piis cauſis tibi cogitandum relinquimus. Quin & Bald.in dicta l.j.C.de ſacroſanct.eccl. in lectu. colum.iiij. verſic. modò venio circa voluntatem, nuncupatim diſtinguit inter relicta pro reſtitutione malè ablatorum,& alia relicta piis cauſis facta,vide Bart.conſi.cciiij.cæcus condidit teſtamentum, ante fin. & quæ diximus in repeti. d.l.ſi vnquam,in verbo, libertis, in quæſtione de donatione facta eccleſiæ.

Autboris hac de re ſententia.

SEXAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Pia cauſa vulgariter ſubſtituta filio impuberi, excludit matrem à legitima.

Tacita pupillaris contenta ſub expreſſa vulgaris nõ excludit matrem.

Niſi pia cauſa ſit vulgariter filio impuberi ſubſtituta.

Maior eſt præſumptio pro anima teſtantis, quàm pro matre.

SExageſimonono,licèt ex communi opinione ſubſtitutio tacita pupillaris contenta ſub expreſſa vulgari non excludat matrem in medio exiſtentem, ſecundùm gloſſ. & ferè omnes doctores in l.precibus,C.de impube. & aliis ſubſtitu. & planè doctores in l. ij. D. de vulga. & pupilla. fallit tamen quando teſtator ſubſtituiſſet vulgariter piam cauſam filio impuberi, quia tunc tacita pupillaris, quæ continetur ſub expreſſa vulgari,matrem excluderet,ex veriſimili & præſumpta mente teſtatoris, qui præſumitur magis dilexiſſe animam ſuam, quàm matrem, cùm prima charitas incipiat à ſeipſo.Ita expreſsè voluit Angelus in dicta l.precibus,colum.ij.verſic.idem credo, ſi pauperes Chriſti,in lectu. Peruſ.& ibi Paulus Caſtrenſ. colum.iiij. qui hoc reputat nota. Alex. colum. ij. qui hoc dicit eſſe menti tenendum, & valde notabile. Socinus & Iaſon colum. v. qui hoc dicit ſingul. & eſſe de pane lucrando, nec reperiſſe contradicentem, & Alexand. conſi.xxxviij.viſo themate,colum.iiij. verſicu.ſic igitur, lib.j.& conſil.lxvj. viſo teſtamento: colum.iij.verſic.vnde dicit Angel.& iterum verſic.item non poteſt,lib.ij.vbi hoc dicit nota. & conſ.xij.attentis verbis teſtamenti,colum.ix.verſicu.non mirum,lib.iij.& conſi. xcij. ſuper eo quæritur,colum.penult.in fi.eod.lib.iij.& conſil.lj.in caſu præſenti, colum.iij. verſic. decimò.lib.vij.& Franc.Aret.conſi.clv. periculoſum eſt,ad finem. & Philip. Decius in cap. in præſentia,colum.xxx.de probatio.& conſil.clxxxij. in caſu occurrenti. colum. iij. & ante omnes voluit Barto.quem nullus horum allegat, conſil. ccxliij. fuit quidam de Aſsiſio. col. iij.verſ.ſed in caſu,& etiam Bald.à nullo citatus conſ.cccclvij.viſo teſtamento Ioannis,lib.ij.

Reſtrictio pro reb. tãtùm malè ablatis.

Alij generaliter in omni pia cauſa intelligunt.

Hoc tamen limitat Franciſ.Areti.vbi ſuprà, vt procedat tantùm, quando teſtator ſubſtituit pro exoneratione conſcientiæ, videlicet pro rebus malè ablatis, aliàs non procedit, vt dicit patere ex verbis Angel. in dicta l. precibus, qui verè nominatim in his terminis loquitur: verùm Iaſon ibi, quo loco nuper citauimus, putat generaliter procedere, quotieſcunque ſubſtituitur pia cauſa: quia ſemper id cenſetur fieri pro anima teſtatoris,ex not.per Bartol.in dicta l.j.in ij.& iij.quæſtio.ij.quæſtionis principalis,& ibi etiam per Bald.& alios, C.de ſacroſanct.eccleſ.& ſic ſemper locus eſt rationi adductæ per Angel. quòd magis præſumitur teſtator dilexiſſe animam quàm matrem:ſed & limitat Franc.Areti.alio modo,quē non approbat Iaſon vbi ſuprà, vtrunque vide.

Contrariũ in matre ſentientes.

Mater nõ debet priuari hæreditate ſibi debita.

Reſponſio ad contraria.

Sed quanquam Iaſon (vt iam diximus) aſſerat ſe non reperiſſe contradicentem, tamen Cornæus qui ante illum ſcripſit,& in eo ipſo loco, videlicet in dicta l. precibus, colum. ij. contrarium apertè voluit,motus quia mater non debet priuari hæreditate ſibi debita,& eccleſia inſtitui,per c.vlt.xvij.quæſtio.vlti. vbi probatur quòd non eſt meritorium,imò potius damnabile relinquere eccleſiæ, & priuare filium hæreditate paterna, ſicuti & per illum textum dicit gloſſ. iij. in l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſcop. & cler. quod & ſimiliter dicendum eſt de matre,argument. l. nam etſi parentibus,D.de inoffic.teſtamen. lib. vj. videlicet vt non debeat priuari legitima, ex pupillari etiam expreſſa, dicens quòd d. cap. vlti. procedit de iure poli, & dictum c.ſi pater, & alia iura ſimilia diſponentia matrem priuari legitima per pupillarem expreſſam procedunt de iure poli. Et ſic ſentit quòd ſi potius contra animam, quàm pro anima ſubſtituere pupillariter piam cauſam, vt excludatur mater: hæc Corneus ibi:qui & idem voluit conſil.cccxxij.ardua plurimum,colum.penulti. verſic. nec obſtat quod in caſu noſtro,lib.iij. Tu autem iterum vide Barto.conſil. xv. pater habens filium.

SEPTVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Tempora diſtincta & interpolata coniunguntur fauore piæ cauſæ, etiam contra expreſſam teſtatoris voluntatem.

Septua

SEptuageſimò, licèt non non ſit diſcedendum à verbis & voluntate teſtatorum, vt de primo eſt textus in l. non aliter, D. de legatis iij. de ſecundo, in l. ex facto proponebatur. D. de hæredib. inſtituendis, & l. in condinionibus, in princip. D. de conditio. & demonſtrationib. & l. cùm quæſtio, in fine. C. de lega. tamen fauore piæ cauſæ tempora interpolata coniunguntur etiam contra expreſſam teſtatoris voluntatem, per textum in l. Paulus reſpondit, §. Gaius. D. de libeiali caoſa, quem ad hoc dicit ſingula. Roma. in dicta authentic. ſimiliter, in xxxij. ſpeciali, qui & ad hoc dicit bene facere, l. fideicommiſſaria libertas, la j. §. vltimo, D. de fideicommiſſ. liberta. Vnde ait per dicta iura, ſi piæ cauſæ relicta ſint prædia ſub conditione, ſi continuis annis aliquid fecerit, tamen conſequetur legatum, ſi ex pluribos dioerſis ſeparatiſque temporibus, ſimul inuicem coniunctis reſultet perfectum tempus, licèt non fuerit cntinuum, Romanus in l. ſi ſtipulatus, D. de verborum obligationib. Franciſcus Areti. in cap. vlt. de iudic. & Socinus in dicta regul. cccx. in quinquageſimo priuilegio, & facit quod voluit gloſſ. & Bald. in l. j. C. ſi mancip. ita fuerit alie.

Seruiendũ eſt verbis & voluntati teſtatoris.

Pro piatamen cauſa interpretandum eſt etiã contra volũtatem teſtatoris.

Tempus cõtinuũ quomodo in pijs cauſis numerandum ſit.

SEPTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Tutor per recuſationem tutelæ non perdit legatum piæ cauſæ reſtituturus.

SEptuageſimoprimò, licèt aliàs datus tutor, cui aliquid legatum eſt, perdat legatum, ſi tutelam recuſat, l. qui tutelam. D. de teſtament. tute. l. Neſennius, D. de excuſat. tuto. l. poſt legatum, §. amittere, D. de his quibus vt indig. l. pen. C. de legat. fallit vbi aliqoid legatũ eſſet, quod poſtea tutor eſſet piæ caoſæ reſtiturus, quia tunc per recuſationem tutelæ nnn perdit legatum, l. Thais ancilla, §. Seio. D. de fideicommiſſ. libert. ſecundùm Dynum, qui id dicit eſſe ſpeciale fauore pietatis. & ita etiam voluit Socinus in dicta regul. cccx. in l. iij. ſpeciali. Sed Rom. in dicta authentic. ſimiliter, in trigeſimoquinto ſpeciali, hoc reprehendit, dicens eſſe generale in omni legaro, quòd tutor deſtinatus eſt alteri reſtiturus, per l. legatarius. D. de excuſa. tuto.

Tutor tutelam recuſans.

Legatũ tutori pia cauſa reſtituturo.

SEPTVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Legata pia detrahuntur vt æs alienum: ob patrimonij tamen defectum diminuuntur.

SEptuageſimoſecundò, licèt aliàs legata diminuantur pro rata, vt omnibos ſufficiant, l. ſi quis teſtamento. §. apud Iulianum, & ibi docto. D. de lega. j. veluti ſi vnum ſit in ſpecie, aliod in genere, quando aliàs non ſuffieerent ad pia legata, vt voluerunt Dyn. Ange. Ioan. Por. Paul. Caſtr. in lectu. Bono. & Alexan. in l. qoærebatur, D. ad leg. Falci. & Bart. in l. ij. §. j. vbi eſt bonus text. D. de condict. indebi. & Paul. Caſtr. in l. procuratoris, §. ſi plures, D. de tribut. act. & Raph. Cu. in l. filiusfamilias, §. apud Marcellum. D. de lega. j. Legata tamen pia ante omnia deducuntur, tanquam æs alienum: etiam ſi aliis legatis non piis bona non ſufficiant, vt voluit Oldrad. conſi. cc. incip. propoſita fuit, & Barto. loquens in legaro dotis, in l. ij. §. j. D. de priuileg. credi. & Paulus Caſt. & Ioan. Por. in l. ſi quis teſtamento, §. apud Iulianum. D. de lega. j.

Legata diminuuntur pro rata.

Legata pia ante omnia deducũtur.

Contrarium tamen tenet Bart. in authen. ſimiliter, C. ad leg. Falcid. vbi dicit quòd licet legata pia detrabantur vt æs alienum, per l. ſi ſeruus. D. ad legem Falci. tamen hoc procedit quantum ad Falcidiam, ſed vbi non ſuppetunt vires patrimonij, certè diminuuntur, ſicuti alia legata: quemadmodum dicimus in teſtamento militis, in quo bene ceſſat Falcidia, tamen diminuuntur propter defectum patrimonij, per textum expreſſum in l. ſi poſt miſsionem, D. eo. titu. Eretiam videmus (inquit) quòd huiuſmodi legata ad pias cauſas minuuntur propter debitum iure naturæ, per not. in l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſcop. & cleric. hæc Barto. ibi.

Contraria opinionis authores.

In teſtamẽto militis nõ habet locum Falcidia.

SEPTVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In piis legatis iuriſiurandi conditio remittitur: nihilominus parendum eſt conditioni.

SEptuageſimotertiò, qoamuis reiiciatur conditio iuriſiurandi adſcripta legato, non tamen reiicitur id quod eſt in conditione poſitum, l. quæ ſub conditione, §. quoties, D. de conditio. inſtitutio. & not. in l. hæc ſcriprura, in prin. D. de conditioni. & demonſtrat. tamen ad pias caoſas contrarium omnino obſeruatur, vt videlicet in illis nnn remittatur conditio iuriſiurandi, ſed remittatur id quod in ea conditione eſt poſitum, l. ſi quis libertatem, cum ſequen. D. de manumiſſ. teſtamen. & apertius in l. ſi quis ita, §. qui ita, D. de ſtatulib. & not. per illos text. Roma. in dicta authentic. ſimiliter, in xxxvj. ſpeciali, & Soci. dicta regula cccx. in lij. priuilegio.

Conditio iuſiurandi aſcripta legato.

Eadem piis legatis adiecta.

Modus adiectus legato in fauorē legatarij cōtinet cauſam impulſiuam. Secus in legato ad pias cauſas facto. Et ob id præſtatur cautio.

SEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Modus adſcriptus legato ad pias cauſas in fauorem legatarij, habet vim cauſæ finalis.

SEptuageſimoquartò, quamuis aliàs modus appoſitus legato, in fauorem eius cui legatum relinquitur, cenſeatur in ſe continere cauſam impulſiuam, adeò quòd non eſt neceſſe præſtare cautionem de eo implendo, l. Titio centum, in ſecundo reſponſo, D. de conditio. & demonſtra. tamen ſi apponatur legato facto ad pias cauſas, etiam in fauorem eius cui relinquitur, cenſetur habere cauſam finalem, vt eſt textus in l. ſi ego, in princi. D. de iure dotium, & in l. ſi quis pro redemptione, C. de donatio. quos ad hoc ponderat Bart. in l. ij. §. vlti. in princip. D. eodem tit. de donatio. ideo eſt præſtanda cautio, per dictam l. Titio, in ſecundo reſpōſo, ſecundùm Romanum vbi ſuprà, & Socin. vbi ſuprà in l. vj. ſpeciali.

Cōditio impoſsibilis, quam teſtator putat poſsibilem. Argumentū à libertate ad piā cauſam.

SEPTVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio ad pias cauſas non vitiatur ob conditionem impoſsibilem, quam teſtator putabat poſsibilem.

SEptuageſimoquintò, licèt aliàs conditio impoſsibilis, quam teſtator putabat eſſe poſsibilem, non habeatur pro impoſsibili: ideo eo deficiente deficit & legatum, & ita non vitiatur, ſed vitiat diſpoſitionem, per textum ſingul. in l. ſeruo manumiſſo, D. de condictio. indeb. fallit tamen in legato relicto piæ cauſæ, vt ſingul. voluit Iaſon ibi, colum. ij. verſic. quintò limita, & verſic. tu ex hoc collige. motus quia diſpoſitio libertatis, à qua, vt iam ſæpius diximus, argumentari poſſumus ad piam cauſam, non vitiatur ob conditionem impoſsibilem, quam teſtator putabat eſſe poſsibilem. per text. in l. cùm tale, §. falſam conditionem, & ibi gloſſ. D. de condi. & demonſtra. & voluerunt Roma. & Franc. Areti. in l. impoſsibilis, D. de verbo. oblig.

Mors hæredis viuo teſtatore & ſciēte reddit fideicōmiſſum caducum. Aliud in fideicommiſſo pio.

SEPTVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Fideicommiſſa pia per mortem hæredis, viuo teſtatore & ſciente, non expirant.

SEptuageſimoſextò, licèt fideicōmiſſum expiret ſi hæres moritur viuo teſtatore, & ſciente, & non mutante teſtamentum, l. tractabatur, D. de milit. teſtamen. & Barto. in l. j. colum. xij. verſic. vlterius quæro. D. de vulga. & pupilla. & in l. ſi pater, in iij. oppo. D. eodem titu. vbi dicit hoc omnino procedere in pupillari ſubſtitutione, cum ſimilibus. Fallit tamen in fideicommiſſo pio ſecundùm Baldum in l. eam quam. in vij. quæſtio. in lectura antiqua, C. de fideicommiſſ. prout illum allegat, & ſequitur Firmianus in ſuo vbere lexico, in verbo, fideicommiſſum pium, verſic. ij. & iterum in verbo, fideicommiſſum expirat, verſi. viij. Quod ex parte hinc pendet, quod alibi tractauimus, an legata pia debeantur non adita hæreditate.

Repetitur tanquā indebitum ſolutum ex falſo vel rupto teſtamento. Secus in libertate. Libertas irreuocabilis

SEPTVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Poſterior euentus non infirmat, ante motam falſi teſtamenti quæſtionem, datam libertatem.

SEptuageſimoſeptimò, licèt eum quid ex teſtamento ſolutum ſit, quod poſtea falſum vel inofficioſum, vel irritum vel ruptum apparuerit, repetatur, l. ij. §. ſi quid ex teſtamento. de condictio. indebi. Fallit tamen in legatis ad pias cauſas, vt voluit Bal. in l. ij. C. de fideicommiſſ. libert. per illum textum, qui loquitur in libertate, de quo tamen dubitat Iaſon in dicto §. ſi quid ex teſtamento, in primo nota. quia non eſt (inquit) eadem ratio & libertatis, & aliarum piarum cauſarum, cùm libertas ſit irreuocabilis.

Filiusfamilias non poteſt teſtari in aduentitiis. Ne quidē cū cōſenſu patris. Aliud in teſtamēto ad pias cauſas

SEPTVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In bonis aduentitiis teſtamenti faciendi filiusfamiliàs ius non habet, quamuis pater ei permittat: niſi velit ad pias cauſas teſtari.

SEptuageſimooctauò, licèt aliàs filiusfamilias non poſsit teſtari in aduentitiis, etiam cum conſenſu patris, l. qui in poteſtate, D. de teſtament. l. ſenium, in fi. C. qui teſtamen. facere poſſ. & ibi gloſſ. quæ huius rei rationem reddit, poteſt tamen teſtari ad pias cauſas cum conſenſu patris, vt voluerunt Cynus, Bald. Angelus, Salyce. Roma. & Alexand. in dicta l. ſenium, Bald. in dicta l. qui in poteſtate, & ibi etiam Angel. D. de teſtamen. idem Bald. in l. j. §. ſed & ſi filius. D. de lega. iij. & in l. hæreditas, §. ſi defuncto, in ſecunda lectura, colum. ij. D. de petitio. hæredita. vbi hoc dicit procedere

cedere in foro eccleſiaſtico tantùm,& in repet.l.j.col.v.verſi.nunò quæro,& ibi Franc.Are. col.vlt.in xvij.priuilegio,C.de ſacroſanct.eccl.vide Bart.in dictis locis,& in l.illa inſtitutio. D.de hæredib.inſtituen.& in l.captatorias.C.de lega.Feder. Sen.conſil.cxciiij.habuiſtis,& conſi.cclxviij.aliàs ccclxviij.quoniam veritas,Ioan. Cald.conſi.x.in titu.de teſtamen. Angel. in dicta l.qui in poteſtate,§.j.D.de teſtamen.Imo.in cap.ij.col.ij. de teſtamen. Imo.& Dominic.in c.ſi pater.eodem titu.lib.vj.aliàs in cap.licet.§.vlti.de ſepultur.libro vj.Roma.in l. penul.C.qui teſtam.facere poſſ.Panorm.in rub.extrà de teſtam.col.penult.& Lanc.Calca. conſi.xij.ad primum dubium,col.vlt.

Rationes huius opin.

Quæ nutu Dei aguntur, non ſunt ſub lege.

Mouentur hi primùm per illud generale,quia ea quæ nutu Dei aguntur,non ſunt ſub lege,cap.licet.de regul.cap.duæ ſunt.xix.q.ij.Et hoc maximè procedit in legatis ad pias cauſas,in quibus non attenditur aliqua prohibitio,ſeu diſpoſitio iuris Ciuilis, ſed tantùm iuris Gentium,vel Canonici,vt per Bart.latè in repet.l.j.in vlti.q.C.de ſacroſanct.eccl.& ſæpius ſuprà diximus.Secundò per text.à contrario ſenſu in dicto cap.licet.§.vlti.de ſepult.libro vj. iuncta gloſſ.in verbo,iudicare,quæ intelligit text.generaliter in quacunque vltima voluntate.Et ſi Papa ibi intellexiſſet de donatione cauſa mortis,id expreſſiſſet,cap.ad audientiam, de decimis.Et etiam ſi intelligeretur ille tex.de huiuſmodi donatione facta pro anima, ibi poſitum eſſet ſuperfluum:quia filiusfamilias, cum conſenſu patris poteſt indiſtinctè, nedum pro anima,donare cauſa mortis,etiam non piæ cauſæ,l.tam is.§.j.D.de donatio. cauſa mort.l.filiusfamilias,§.pari.D.de donat. Et quia etiam ille text.generaliter dicit iudicare, ideo & generaliter eſt intelligendus,etiam ſi corrigatur ius ciuile,quia vbi tractatur de fauore animæ,vel piæ cauſæ,etiam in correctoriis licita eſt extenſio,vt patet ex not.per gloſ & Bar.in auth.ſacramenta puberum,C.ſi aduer.vend.cum concord. quas adducemus infrà. Præterea quando lex,vel alia diſpoſitio nihil operatetur in ſenſu directo,vt eſt in dicto cap. licet,tunc licitum eſt ſumere argumentum à contrario ſenſu , etiam ad correctionem iuris communis,gloſ.in l.nulla,iuncto tex.C.de epiſc.& cler.cum concord. quas alibi adferam. Quinimò ſumendo argumentum à contrario ſenſu ex dicto cap.licet, non erit correctio, ſed potius limitatio iuris communis,quæ fieri poteſt regulariter à contrario ſenſu, cap.cùm dilecta.§.nos igitur,& ibi Panorm.de confir.vti.vel inuti. & c. poſt tranſlationem, §. quanquam,& ibi Bart.de renuntia.Item in eo textu hæc ſunt verba apposita , quòd filiusfamilias non poteſt iudicare pro anima,præter patris conſenſum.At quando omnino negatiua præcedit dictionem,præter,ea dictio ſtat incluſiuè,l.nam quod liquidæ,§.vlti.D.de penu lega. & declarat Bart.in l.actione,C.de tranſact.& in l.ſi eum,§.qui iniuriarum,D.ſi quis cautio. Ergo is tex.non à contrario,ſed potius ſenſu directo probat filiumfamilias poſſe cum conſenſu patris teſtari:& hanc quoque partem fulſit exceptio appoſita in dicto cap.licet, in verbo,niſi peculium caſtrenſe,vel quaſi habeat. Nam exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis,l.quæſitum.§.denique,D.de fund.inſtruct.& not.gloſ.in l.bis verbis,D.de legat.iij. & declarat quo caſu loquatur l.nam quod liquidæ.§.vlti.D.de penu leg.Ideóque illa exceptio,quæ ita conuenit teſtamento,ſicut donationi cauſa mortis,declarat quòd illa verba,iudicare &c.appoſita in regula præcedenti non ſolùm procedunt in donatione,ſed etiã in teſtaméto.Item quia in dubiis ſequenda eſt opinio quæ eſt pro pia cauſa,l.ſunt perſonæ,D.de relig.& ſump.fun.& infrà latius dicemus.Denique ob id præcipuè prohibetur filiusfamilias teſtari etiam de conſenſu patris,quia teſtamentum ex alieno arbitrio non poteſt pendere,l. illa inſtitutio.D.de hæred.inſtit.Sed ea ratio ceſſat in teſtamento ad pias cauſas , quod poteſt ab alieno pendere arbitrio,vt not.in c.cum tibi.de teſtam.cum concor.ſuprà traditis in priuilegio lxiiij.vbi de captatoria diſpoſitione diſſeruimus.

In piis legatis non attenditur aliqua iuris Ciuilis diſpoſitio.

Filiusfam. poteſt indiſtinctè donare cauſa mortis.

Argumentum à contrario ſenſu, etiã ad correctionem iuris cõmunis.

Argumentum à contrario ſenſu regulariter fit ad limitationem iuris cõmunis.

Dictio,præter,nõnunquam incluſiua eſt.

Exceptio firmat regulam in caſibus nõ exceptis.

In dubiis magis fauendum eſt piæ cauſæ.

Contrarium tamen tenent Archid.Ioan.Andr.& Pet.Anch.in dicto cap.licet, de ſepult. lib.vj.& idem Ioan.And.in cap.ſi pater.in princ.de teſtam.eo.lib.Petr.Peruſ.& Petr.Anch. in c.ij.eod.tit.Imo.& Franc.Arct.in dicta l.qui in poteſtate,in princ.D.eo.tit. Idem Imo.in dicta l.tam is,§.j.D.de donat.cauſa mort.Fulg.& Iaſon,qui dicit hanc partem eſſe veriorem in puncto iuris,licet à prima iudicando & conſulendo non auderet recedere , in dicta l.ſenium,C.qui teſta.fac.poſſ.idem Fulg.in dicta l.j.ad fi.C.de ſacroſanct.ecc.Panor.cõſil.lxiij. videtur primò dictum legatum,col.iii.verſi.quartò adduco lib.j.

Contraria opi. authores.

Rationes eorundem.

Mouentur hi primùm tex.vulgatis prohibentibus filiumfamilias teſtari etiam cum conſenſu patris,& potiſſimum in dicta l.ſenium,in verbo , nullo modo : à quibus iuribus non reperitur excepta pia cauſa.Nam quod ad dictum cap.licet.attinet,non debet ex eo ſumi argumentum à contrario ſenſu ad correctionem iuris communis,per tex.in l.ij.& ibi Bald.C. de condi.inſer.cum ſimilib.& cùm ibi dicitur, pro anima,debet ſubaudiri,maximè.Quin ſi benè is tex.conſideretur,non id etiam probat à contrario ſenſu. Nam ibi eſt omnino negatiua,quod filius nõ poteſt aliquid iudicare pro anima.In illa ergo oratione negatiua verbũ, iudicare,indefinitè poſitũ æquipollet vniuerſali negatiuæ,l.ſi pluribus.D.de leg.ij.Et ſic ea omnino vniuerſaliter id cõprehendit,quòd nullam ſpeciem vltimæ voluntatis poteſt filiusfamilias facere ſine cõſenſu patris,& ſic nec teſtari,nec codicillari, nec donare cauſa mor-

Reſponſio ad obiecta.

Oratio negatiua indefinitè poſita,æquipollet vniuerſali negatiuæ.

Nō etiam affirmatiua. Diuerſitatis ratio.

tis. At ſi ſumas argumentū à contrario ſenſu,omnino affirmatiua non ęquipollet vniuerſali. Ratio diuerſitatis ea eſt, quia primo caſu tu non offendis ius,ſecundo caſu ſumendo argumentum à cōtrario ſenſu,vniuerſaliter offendis,quia ſic ſequeretur,quòd cum conſenſu patris poſsit teſtari:quod fieri non poteſt,per l.diſcretus,in fi.C.qui teſt.ſac.poſſ.& per l.vlt.§.filiis autem.C.de bon,quæ lib.Nam in dicta l.diſcretis,dicitur quòd mutus à natura, vel ex accidenti,ſi ſit peritus literarum,poteſt omnia ſine aliquo obſtaculo facere,id eſt, teſtari & codicillari:& tamen à cōtrario ſenſu non intelligitur,quòd ſi non ſit peritus literarum,nihil

Mutus literarū peritus poteſt teſtari. Contraria vniuerſali negatiua eſt particularis affirmatiua.

poſsit eorum facere,quinimò poteſt codicillari & legare,l.nutu,& ibi doct.D.de leg.iij.At in dicto §.filiis autē,dicitur quòd filiuſfamilias non datur poteſtas teſtandi,nec aliter diſponendi de aduentitiis,quorum vſuſfructus acquiritur patri, ſine voluntate patris : & tamen ibi non ſumitur argumentum à contrario ſenſu vniuerſaliter,videlicet,quòd cum voluntate patris poterit teſtari:quia eſſet contra l.penul.& vlt.C.qui teſta.fac.poſſ.ſecundùm communem opinionem doct.ibi.Et vt hoc vno verbo cum Iaſo.aliter declarem , contraria vniuerſali negatiuæ eſt particularis affirmatiua,non autem vniuerſalis,vt ſi dicam, ſi Imperator velit,nonnullus ibit:& ſic aliquis,non autem omnes ibunt.Et alia quædam adfert Iaſ.in dicta l.ſeniū,ex ſua ipſius moneta,quæ ibi omnibus videre licet : alia quoque Philip.Franc. in rub.de teſta.col.xix.verſic.ſextò quæritur,cum multis ſeq.lib.vj.

Alij rurſum alterius opin. Bart. hac de re diſtinctio. Bart.ſibi è diametro cōtrarius. Prima opinio communior.

Sunt & qui alias in hac re ſententias habeant.Bar.enim (nihil adhuc de eo diximus) non ſatis ſibi conſtat.Nam primùm in repet.d.l.j.in iij.q.j.partis princip. C. de ſacroſanct. eccl. dicit quòd in bonis aduentitiis,in quibus quęritur vſuſfructus patri,vt fit regulariter,poteſt filiuſfamilias teſtari ad pias cauſas cum conſenſu patris·in aliis autem , quæ pleno iure ad filium pertinent,& quæ enumerantur per gloſ.in auth.excipitur,C.de bonis quæ lib. poteſt ipſe filius teſtari ad pias cauſas,etiam ſine conſenſu patris,per tex.in dicta l.j.in verbo,liber. inducendo vt ipſe facit.Et hanc opinionem ſequitur Imo.ſibi contrarius in dicto cap.ij.de teſtam.& Roman.in repet.d.auth.ſimiliter,in xix.ſpeciali,inter vltimas voluntates, vbi ad hoc quædam alia allegat,& Pau.Caſt.conſi.cj.ad primum quæſitū videtur reſpondendum, in ſecundo dubio,lib.ij. Verùm idem Bart.in dicta l.qui in poteſtate,in fi. princ.D. de teſta. dicit totum omnino contrarium,videlicet quòd in bonis aduentitiis, in quibus non quæritur vſuſfructus patri,poteſt filiuſfamilias cum voluntate patris teſtari ad pias cauſas , cùm in aliis non poſsit.& hanc quoque opinionem ſequitur Paul.Caſtr.in dicta l.ſenium,C.qui teſtam. facere poſſ.

Author accedit primæ opin.

Sed hæ duæ opiniones Bar.& ſequacium paſsim,& vbique ab omnibus ferè reprobãtur: aliæ duæ ſeſe vbique tutãtur,nec altera cedit alteri,fatentur tamen omnes primam eſſe communiorem,& æquiorem,plerique ſecundam eſſe veriorem,ſi iuris rigorem ſpectes. Ego potius primæ acceſſerim,rationibus ſuprà allegatis.

Inhabilis ad teſtandum poteſt teſtari ad pias cauſas.

SEPTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

De iure communi inhabilis ad teſtandum ad pias cauſas teſtari non prohibetur, ſi non ſit defectus intellectus, vel damnatus ad mortem.

Contrariū ſentientes. Limitatio prioris opinionis.

SEptuageſimononò,proximo priuilegio conuenit,quòd & cæteri aliàs inhabiles de iure communi ad teſtandum,poſſunt tamen teſtari ad pias cauſas , vt voluit Bart.in repet.d.l.j.col.ij.verſic.venio ad ſecundum , & iterum co..iij.verſicu.de perſonæ relinquentis,C.de ſacroſanct.eccl.per tex.ibi,in verbo,vnuſquiſque,& aliis quibuſdā rationibus,quibus & alias adiicit Iaſ.in vtraq; lectu.vbi tamen çontrariā partem ſequitur:quas quidem rationes huc adſcribere ſuperuacuū eſſet,cùm pateãt omnibus.

Miles priuatus intellectu nō poteſt teſtari. Excipiuntur à pari opinione ſimpliciter dānati ad mortem.

Sed contrarium innnit gl.ordin.in dicta l.j.quæ illi dictioni,vnuſquiſque,hanc adiicit,habilis,& ibi Cyn.Guliel.Cu.ipſemet Bar.deridet Saly.col.vj.& quinque ſeq.vbi in hanc partem adfert decem rationes,Fulg.Pau.Caſt.& omnes recentiores,idem Bart.in l.j.§.nuntiatio,col.iij.D.de oper.noui nunt.& in l.omnibus.D.ad Treb. & in l.non dubium, col.iij.C. de legib.Bal.conſi.ccccxlviiij.quæritur in primis,col.j.lib.j. Alex. conſil.clxxxij.ſuper eo de quo quæritur,in fi.lib.v.& hæc eſt communis opinio.

Etiam milites damnati. Etiam monachus & ſeruus.

Sed ſi primam ſequaris,eam haud dubiè limitabis non procedere in his,in quibus eſt defectus intellectus,vt in furioſo,mente capto,infante,& etiam in pupillo,vt patet ex tex.d.l.j.in verbo,iudicia.& in verbo,voluntates.quæ quidem non cadunt in huiuſmodi perſonas. Sicuti etiam videmus,quòd miles aliàs priuilegiatus,ob defectū intellectus non poteſt teſtari,l.vlt.& ibi not. C.de teſta.mil.Neque ſimiliter in damnatis ad mortē,cùm ſerui pœnæ efficiãtur,l.qui vltimo.D.de pœn.iuncta l.quod attinet.D.de reg.iur.nec habeãt bona,cùm fiſco applicentur.& tex.in d.l.j.bona requirit,cùm dicit,bonorum.Sicuti etiam ſimiliter miles damnatus ad mortem teſtari non poteſt.l.ex militari,in prin.à contrario ſenſu D.de milit.teſtam.Nec etiam in monacho,& ſeruo,cùm etiam bona non habeant.Quæ omnia Bar.

in dicta

in dicta l.j.ſigillatim deſcribit per quinque aut ſex quæſtiones, vt ibi licet videre per eum. Cum quo concordat Bal.ibi,tam in lectu.quàm in repetit.d.l.j.in quæſtionibus, & conſil. cclxiiij.proponitur quòd quidam nobilis,lib.v.& Panor.in rub.de teſta.col.iiij.cum ſeq. & latè Alex.conſi.clxxxij.ſuper eo de quo quæritur,& ibi concord.alleg. per eum, & Philip. Fran.in rub.de teſta.lib.vj.per multas quæſtiones,in quibus etiam locis comperies,quid de prodigo dicendum ſit,in quo Bal.fuit ſibi contrarius. Nam in lectura ſecunda, col.iiij.verſi. deinde quæro quid de prodigo,tenet quòd non poteſt teſtari ad pias cauſas, ſed in repetit. col.ix.in xij.q.tenet contrarium. Et de condemnato ad mortem,quòd non poſsit teſtari ad pias cauſas,tenuerunt vltra prædictos Ioan.Andr.in addit.Spec.tit.de inſtrum.edit.§.compendioſè.in addit.quæ incipit,quid de damnato,& iterum §.nunc aliqua,verſic.xv.eo.titu. & Bald.in l.j.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in l.vlt.in vlti.col.C.ſi à non compet.iud. & conſi. ccclxxxij.dicit lex,quòd condemnati,poſt princ.lib.j.& conſi.cccclviij.quęritur in primis, col.j.eo.lib.j.& conſi.cccclxxvj.teſtamenta & relicta,lib.v.per tex.in l.ſi quis filio,§.irritum. D.de iniuſto teſta.& Pau.Caſt.conſi.cccxix.primum quæſitum habet duo dubia,in fi.lib.j. & Franc.Aret.in l.ſi quis poſt,col.iiij.verſic.ex hoc gloſ.D.de teſtam.Hippol.Marſil. conſil. cxxxiij.omnipotens,col.j.lib.ij. Et de vſurario manifeſto idem tenet Panor.conſi.j. quidam nomine Cola,ad fi.lib.ij.poſt Bal.in l.j.col.iiij.verſi.octauò quæro. C.de ſacroſanct.eccl. & idem Bald.conſi.xx.quidam Petrus,col.vlti.lib.iij. De pupillo autem ſatis ſuprà diximus in lxiiij. priuilegio.

Et prodigus.

Etiam vſurarius manifeſtus.

OCTVAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legata non piis cauſis relicta in teſtamento ad pias cauſas facto non infirmantur: ſecus in teſtamento inter liberos.

OCtuageſimo,licet teſtamentum aliàs imperfectum,ratione ſolennitatis, conditum inter liberos valeat quantum ad ipſos liberos duntaxat, alia autem relicta extraneis non valeant,per l.hac conſultiſsima,§.ex imperfecto.C.de teſtamen. Secus tamen in teſtamẽto facto ad pias cauſas:quia ſi in eo fuerint legata facta etiam non piis cauſis,ea valebunt,æquè ac relicta piis cauſis:ita ſingul.tenuit Salyc.in auth. caſſa & irrita.col.iiij.in ix.q.C.de ſacroſanct.ecc.per auth.quod ſine,C.de teſtam. & Anto. in cap.quod clericis,col.antepen.& ibi Panorm.col.vij. de foro compet. & Alex.conſil.xlj. viſo tenore,col.ij.verſic.quintò quia in dicto teſtamento,lib.j.vbi hoc dicit ſingul. & conſil. cv.viſo ac diligenter conſiderato,col.v.& iterum col.vlt.lib.iiij. Sed & in hanc partem conſuluerunt Pet.de Vbal.& Bal.Ser. Cole.vt patet in eorum conſi.quod eſt inter conſi. Cornei,conſi.cclxxviij.conſuluit dominus,lib.j.

Teſtamentum imperfectum inter liberos valet.

Non tamẽ relicta extraneis in eodem teſtamento.

Aliud in teſtamento ad pias cauſas.

Sed Iaſon alibi de ea re multùm dubitauit,alibi contrarium apertè tenuit. Primùm dubitauit in dicta l.j.in prima lectu.col.iiij.verſi.pro extenſione:deinde in ij. lectu.col.penult. verſic.vnum ſingul.not. Sed in dicto §.ex imperfecto. col.iij.verſic. pro clara intelligentia, contrarium aſſeueranter affirmat,licet neminem inuenerit alium contradicentem, per tex. in dicto §.ex imperfecto.cui licet conetur reſpondere Salyc. in dicta authen. caſſa, multis quidem modis,tamen nihil (inquit) facit. Primùm enim dicit Salyc.quòd quando quis teſtatur ad pias cauſas cum duobus teſtibus,valet teſtamentum de iure communi. Et ibi afferens ſecundam reſponſionem,dicit ſuccedere ex teſtamento, & propterea etiam valent quæcunque legata ibi relicta. At in dicto §.ex imperfecto, teſtamentum non valet de iure communi,nec poteſt quis ſuccedere ex teſtamẽto,ſed ab inteſtato,ſecundùm gloſ.ibi, ideo legata ibi facta aliis non valent. Confirmat hoc,quia huiuſmodi teſtamentum inter liberos, de quo nunc loquimur,non ſimpliciter teſtamentum dicitur,ſed cum adiuncto, teſtamentum imperfectum,per dictum §.ex imperfecto.propterea non eſt propriè teſtamẽtum, per Bart.in l.Lucius,§.quæſitum,D.de legat.iij. At teſtamentum ad pias cauſas appellatur teſtamentum ſimpliciter:item dicit Salyc.quòd d.§.ex imperfecto, eſt correctus per dictam auth.quod ſine. Quibus reſpondet Iaſon omnia hæc eſſe falſa: nam primum (inquit) teſtamentum ad pias cauſas cum duobus teſtibus non eſt propriè teſtamentum,nec etiam vt teſtamentum valet,ſed vt vltima voluntas in genere,vt declarat Bart.in repet.d.l.j.col.penul. verſi.quartò quæro.C.de ſacroſanct.ecc. Deinde ex dicto §.ex imperfecto.non ſuccedit hęres ab inteſtato,ſed ex teſtamento,quicquid dicat gloſ.ibi,contra quam tenent Bart. & alij, ibi,& eſt etiam contraria alia gloſ.ordin.in l.filij,in verbo,inteſtato,& ibi doct. C.famil.erc. Denique cùm corrigitur d.§.ex imperfecto,per dictam auth. quod ſine, quia illa auth. (vt ibi omnes dicunt) loquitur quando teſtamentum à patre fit in ſcriptis, ſecundùm formam ibi traditam,tunc enim legata,& fideicommiſſa ibi relicta valent:ſed quando pater teſtaretur nuncupatiuè coram duobus teſtibus,ille §.manet firmus. Item pro hoc parte adfert Iaſ. illud ſimile,quòd ſi filiusfamiliàs faciat teſtamentũ ad pias cauſas cũ conſenſu patris (quod poteſt ſecundùm cõmunem opin.vt diximus in pręcedenti priuilegio, certè ſi filiusfamilias in eo teſtamento aliis legata reliquerit,nihil valent:non tamen accreſcũt pię cauſę inſtitutę,

Contrariũ ſentientes.

Reſponſio ad contraria.

Teſtamentum inter liberos non eſt propriè teſtamentum.

Teſtamentũ ad pias cauſas, teſtamentum ſimpliciter

Contrariũ aſſerentes.

Reſponſio ad obiecta.

Confirmatio eiuſdẽ.

ſed relinquuntur venientibus ab inteſtato, per tex. ſing. in l. mulieri, D. de condit. & demon. & voluerunt Bal. Salyc. Pau. Caſtr. Alex. Corne. & alij recentiores in dicta l. ſenium. Bal. in repet. l. j. col. vj. verſic. tertiò quæro. C. de ſacroſanct. eccl. & Imo. in l. tam is. §. j. D. de donat. cau. mort. Hæc Iaſon, cuius opinionem ante illum ſenſit Corne. conſi. cclxj. in hac conſultatione, col. j. iunctis his quæ dicit col. iij. verſi. nec refragatur, lib. j.

An valeãt legata relicta piis cauſis in teſtamento imperfecto. Caput teſtamẽti inſtitutio hæredis.

Sed è diuerſo quid ſi quis faciat teſtamẽtum cum duobus teſtibus tantùm, qoo inſtituat hæredem laicum, & relinqoat quædam legata piis cauſis: an tunc valebunt ea legata? Sunt qui dicunt non valere, cùm non valeat caput teſtamenti, nec propterea hoc caſu eſſe locum dicto cap. cùm eſſes, & cap. relatum, de teſta. Et ita voluit Salyc. in dicta auth. caſſa, & Ant. in cap. quod clerici. de foro compe. & Alex. conſi. clxxvij. viſo themate mihi exhibito, col. iij. lib. ij. & conſi. ccix. ſtatuti, col. vij. eodem lib. ij. Iaſ. in dicta l. j. in prima lect. col. v. verſi. è contrario autem, C. de ſacroſanct. eccl. In contrarium tamen facere videtut, qood decidit Bart. in repe. d. l. j. in v. q. princ. Sed tu ſuper huius rei veritate vide per Anton. & Imo. in c. eccleſia ſanctæ Mariæ, de conſtit. & Imo. in dicto c. quod clerici. de foro compet.

OCTVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Executor teſtamenti ad pias cauſas inconſulto hærede præſtat legata.

Merus teſtamenti executor nõ agit contra hæredẽ pro legatis. Secus in piis cauſis.

OCtuageſimoprimò, licet merus executor teſtamenti non poſsit agere contra hæredem ad legata, per l. Lucius, §. j. D. ad Trebel. & l. filio, §. matri ſuæ. D. de adimen. vel transfer. leg. fallit tamen in relictis ad pias cauſas, per l. nulli, & ibi Bal. in j. not. Ioan. Fab. col. ij. & Paul. Caſtr. C. de epiſc. & cler. & l. alio hærede. & ibi gloſ. & Bart. D. de alim. vel cibar. leg. & voluit gloſ. & Bart. in l. Lucius, §. j. & in l. ſi quis Titio, D. de leg. ij. Innoc. Hoſt. Ioan. And. Panorm. & alij in c. Ioannes, de teſtam. Spec. in tit. de inſtru. edit. §. nunc verò aliqua. verſic. & ſcias huiuſmodi executores, & ibi Ioan. And. Cardi. in clem. j. in xiij. q. de teſtam. Bal. in l. hæreditas, §. ſi defuncto, col. ij. verſi. vij. D. de petit. here. in ſecunda lectu. & Franc. Aret. in l. j. col. vlt. in xv. priuilegio. C. de ſacroſanct. eccl. Alexan.

Executor ad pias cauſas.

conſi. clxx. circa primum dobium, poſt princ. & conſi. lj. in caſu præſenti, col. v. lib. vij. Nam & executores ad pias cauſas obtinent vicem hæredum, vt not. Inno. in cap. cùm tibi. de teſta. Bart. conſi. xxv. viſo teſtamento Gentilis, in primo dubio, & conſil. clxxxij. Titius condidit teſtamẽtum, col. ij. per l. ſi quis ad declinandam, C. de epiſ. & cler. De quo tu vide Benedict. Cap. conſil. xxv. cum pluribus quæratur, col. iij.

OCTVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Mandatum ad pias cauſas durat etiam re integra poſt mortem mandantis.

Mandatũ finitur morte mandantis. Aliud in mãdato ad pias cauſas

OCtuageſimoſecundò, licet aliàs mandatum morte mandantis re integra expiret, l. ij. §. ſed quis. & ibi latè Bart. D. de donat. & l. mandatum. & ibi item latè Bal. C. mand. Fallit tamen in mandato ad pias cauſas, per tex. in clem. exiit. §. in eo verò caſo. de verb. ſign. quem ad hoc dicit ſing. Bal. in auth. ſi qua mulier. col. vlt. verſi. quartò not. quod eſt, C. de ſacroſanct. eccl. & Roman. conſil. cxix. in prima concluſione.

Cõditio in legatis ſtrictè adimplenda eſt. Niſi ſint ad pias cauſas.

OCTVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Sufficit conditionem quoquo modo in piis cauſis extitiſſe.

OCtuageſimotertiò, licet aliàs conditio in legatis debeat adimpleri in forma ſpecifica, l. Mæuius, & l. qui hæredi. in princ. D. de condit. & demon. hoc tamen fallit in legatis ad pias cauſas, in quibus debetur legatum conditione impleta, licet non in forma ſpecifica, vt voluit Rom. in l. ſi ita ſtipulatus eſſem à te. D. de verb. oblig. per tex. ſingu. in l. Paulus, §. Caius, D. de liber. cau. & ſequitur Socin. dicta regul. cccx. in vltimo priuilegio.

Filius non adimplens legata in teſtamẽto relicta, monitus infra annũ à iudice nõ priuatur legitima. Quid in relictis ad pias cauſas

OCTVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Iudicium defuncti lege repræſentatum monitus à iudice infra annum non adimplens, excluditur eò quod præter naturale debitum, perceperit ex eodem iudicio: at in piis cauſis non tantùm ſucceßione, ſed & legitima priuatur.

OCtuageſimoquartò, licèt aliàs filius hæres inſtitutus non adimplens legata in teſtamento patris facta ad non pias cauſas infra annũ monitionis iudicis priuetur ſolùm ſucceſsione defuncti, & non debito iure naturæ, vt eſt text. in auth. hoc amplius. C. de fideic. ſecus tamen in relictis ad pias cauſas: quia tunc etiã debito

iure

iure naturę priuatur.gl.eſt no.in c.ſi hęredes,in gl.vlt.in fi.de teſta.per tex.in §.ſi quis autem pro redemptione,ver.ſi autē qui,in auth.de eccl.tit.Sed Pan.ibi dicit ſe dubitare an ſit verū, quia iura de hac re loquentia loquuntur de teſtamēto,ſed legitima debetur filio extra omne teſtamentum, quaſi debitum naturæ.Et ideo iura voluerunt ſolùm excludere hæredem à cōmodo habito per defunctum,quia cùm nolit ſubire onus,nec etiam debet habere cōmodum:quæ ratio ceſſat in debito iure naturæ,quod debetur ſine aliquo onere,l.quoniam nouella,& l.quoniam in prioribus.C.de inoff.teſta. Et hanc etiam poſtremam partem tenuit Bal.in dicta auth.hoc amplius,col.ij.verſi.modò reſpondeo.hac ratione motus,quia potentior eſt legitima,quā quicunque legatarius ad pias cauſas,nec poteſt eſſe hæres in mora reſpectu legitimæ.Nam non videtur eſſe legatum,quod iure naturæ detrahitur, vt not.in d.l. quoniam in prioribus.& pœna non excedit delictum,l.reſcriptum,D.de his quib.vt indig.

Dubium in piis cauſis. *Legitima debitū naturæ.* *Qui non ſubit onus, nec ſentire debet commodum.* *Legitima debetur filio ſine aliquo onere.*

OCTVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Quod in præcedenti priuilegio traditur, hæredem monitum decreto iudicis, non de iuſſu tantùm intelligendum eſt: niſi in legatis ad pias cauſas.

OCtuageſimoquintò,cùm hæres monitus decreto iudicis, vt adimpleat voluntatem teſtatoris,ſi per annum neglexerit,priuetur omni emolumento præter id quod teſtator neceſſe habuit relinquere,vt diximus in pręcedenti articulo:idque ita demum ſi monitus fuerit.neque enim ſufficeret,ſi iuſſus tantùm eſſet, vt dicit Ange.in §.ſi quis autem,per illum tex.in auth.de hæred.& Falcid.hoc enim inter ſe differunt,vt in cap.j.de confeſ.lib.vj.& in l.presbyteri,C.de epiſc.& cler. Tamen in legatis ad pias cauſas ſatis eſt,ſi iuſſus fuerit,per tex.in §.ſin autem.in auth.de eccleſiaſt.titul.& voluit Angel. vbi ſuprà.

Limitatio præcedentis priuilegij. *Differunt inter ſe monitus & iuſſus.* *Contrariū in piis cauſis.*

OCTVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Verba enunciatiua per modum cauſæ prolata, & non principaliter, tam in vltima voluntate, quàm in contractu inter viuos fauore piæ cauſæ probant ac diſponunt.

OCtuageſimoſextò,licet per verba enuntiatiua ob aliud prolata,ſcilicet per modum cauſæ non inducatur,nec probetur vltima voluntas, quamuis ſecus ſit, ſi principaliter,& propter ſe eſſent prolata, iuxta not.in l.ex hac ſcriptura, D.de donat. fallit tamen in vltimis voluntatibus ad pias cauſas,quæ inducuntur & probantur per huiuſmodi verba enuntiatiuè prolata etiam per modum cauſæ,per text.in c. vlt.& ibi Inn.Hoſt.& Ioan.And.Ant.Panor.in vj.not.de ſucceſ.ab inteſt.& Bar.in repet.l.j. in ij.q.vlt.q.prine.C.de ſacroſanct.eccl.Card.in c.indicante.col.iiij.& v.de teſta.& Panor. cōſi.xj.vel ij.in cauſa quæ vertitur inter hoſpitale,col.ij.verſi.nec obſtat ſi dicatur.Pau.Caſt. conſi.ccccIvj.viſis & examinatis,col.j.lib.j. Alex.conſi.cxc.plura narrata ſunt,col.vj.accedūt alia,lib.vj.Calca.conſi.cxlviij.viſo dicto caſu,col.ij.Iaſon in l.ex his,col.ij.verſi.quintò limita.C.de teſta.milit.Et facit quod hoc procedit fauore libertatis,quæ pia cauſa eſt,l.j.§.ſimilique modo.C.de Lati.liber.toll.& in l.ij.& ibi doct.& Fulg.C.de neceſ.& ſer.hær.inſtit. & §.vlt.Inſtit.de adopt. Et in teſtamento militis,per dictam l.ex his, C. de teſtam.milit. & fauore libertatis,per l.vlt.C.fam.erciſ.Sed in noſtro caſu tenuit cōtrarium Bal.in repet.d.l.j. col.pe.in vij.q.C.de ſacroſan.ecc.quem omnino vide,atque etiam Pau.Caſt.conſil.cxxxvij. in cauſa quę vertitur Pergonij,verſi.tertiò facit,lib.ij.vbi declarat qualiter id intelligatur.

Verba enūtiatiua ob aliud prolata. *Eadē prolata in relictis ad pias cauſas.* *Idem in libertate.* *Et in militis teſtamento.* *Cōtrarium aſſerentes.*

Nec id quidem ſolum procedit in vltima voluntate:ſed & in contractu inter viuos verba enuntiatiua fauore piæ cauſæ probant: ac diſponunt:per nota.per Bart.in l.tale pactum, §.vlt.ff.de pact.per dictum cap.vlt.de ſucceſ.ab inteſt.& alia ibi allegata per eum, & ſequitur Alex.dicto conſi.cxc.col.vij.verſi.confirmo per not.lib.vj. & vide quid dicam infrà. Et facit quod fauore dotis verba enuntiatiua probant,vt per l.ij.cum ibi not.C.de dot.promiſ. voluit Bart.conſil.cxxiij.factum ſic ſe habet, Titius & Seius.& Pau.Caſtr. conſil. xcij. quod præfata ſententia,col.j.lib.ij.& Roma.qui illum text.ſingu.dicit in cccccxxxvj.ſingul. verba enuntiatiua,vbi & hoc ampliat poſt Bar.& cauſa dotis,& piæ cauſæ ęquiparantur,vt ſæpius diximus,& dicemus poſteà latiùs infrà.

Idem in cōtractu inter viuos. *Et in dote.* *Cauſa dotis & pia cauſa æquiparantur.*

OCTVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Nemo inuitus fit executor vltimæ voluntatis: ad pias tamen cauſas tenetur huiuſmodi officium exequi tanquam delegatus, vel commiſſarius.

OCtuageſimoſeptimò,licet quis non cogatur inuitus acceptare officiū executoris teſtamenti,per tex.in c.pe.in verbo, poſt mandatum ſuſceptum. & ibi gloſ. Ioan.Andr.& alij, de teſtam.tamen dicit ibi ſingul.Panor.col.ij. quòd reſpectu legatorū ad pias cauſas poterit epiſcopus cōpellere,etiam citra acceptationem

Nemo inuitus tenetur acceptare officiū executoris teſtamenti.

In quibus vice cõmiſſarij funguntur.

huiuſmodi officium exequi,& ſi non vt executorem teſtamentorum, ſaltem vt delegatum, & commiſſarium,per tex.in l.j.C.qui pro ſua iuriſdict.& cap.paſtoralis.de offic.deleg. Sed ſimpliciter quòd in hoc caſu poſsit compelli,tenuit Specu.poſt antiquiores in ti.de inſtru. edit.§.nunc verò aliqua.verſi.hic etiam quæritur,quem omnino vide in hac materia, & ibi etiam Ioan.And.& Bal.in l.pen.col.ij.verſi.ibi poſt.C.de donat. & Raph. Cuma. conſi.xij. Ioannes ab armis,in ſecundo dubio.

OCTVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Nulla habetur ratio beneficij inuentarij pia cauſa hærede inſtituta.

Hæres adiens hæreditatem nõ facto inuentario.

Pauor pia cauſa hæredis inſtituta.

Fiſcus adiens hæreditatem abſq; beneficio inuentarij.

In piis cauſis tantũ habetur iuris naturalis ratio.

OCtuageſimooctauò,licet aliàs hæres adiens hæreditatem abſque beneficio inuentarij teneatur vltra vires hæreditarias, l. vlt.§. ſin autem dubius. C.de iure delib.cum ſimil.fallit tamen in pia cauſa hærede inſtituta, vt not.voluit Bart.in repet.l.j.in iiij.q.iiij.quæſt.princip.C.de ſacroſanct.eccl. Mouetur primò, ex ſimilitudine fiſci,qui hoc caſu non tenetur vltrà vires hæreditarias,l.j.§.an bona.& l.non poſſunt.D.de iure fiſci.Secundò,quia iura ciuilia non poſſunt obligare pias cauſas vltra vires hæreditarias,cùm talis obligatio non ſit de iure naturali.Tertiò,quia ratio, quare quis hoc caſu teneatur vltra vires,eſt,quia præſumuntur bona occultaſſe,§.ſancimus.in auth.de hær. & Falcid.quæ ratio ceſſat in eccleſia,& aliis piis bonis.Quartò,quia hoc videtur expreſſum in auth.ſicut alienatio.C.de ſacroſanct.eccl.vbi nihil poteſt acquirere eccleſia, ex quo ipſa oneretur vltra quàm acceperit.Et idem tenet ipſe Bart.in l.vlt.§.vlt.C.de iure delib.& Bal. in repet.dictæ l.j.col.xiiij.verſic.ſuper tertio dici debet.C.de ſacroſanct.ecc.& in dicta l.vlt. in princ.col.ij.verſi.quintò quæro,C.de iure deliber.vbi hoc dicit not. dignum, & in dicta auth.ſicut alienatio.Ange.in §.ſi verò quidem,per illum tex.in auth.de non ali.& Archid.& Panorm.in cap.j.in fi.de ſolution.& in cap.j.col.pen.de teſtam.& Roma.& Franc.Aret.qui hanc dicit eſſe communiorem,& quæ ſeruaretur in practica,in rub.D.de acq.hære.& Paul. Caſtr.in l ſi ſeruus plurium,§.ſed ante.D.de leg.j.

Adiens nõ facto inuentario hæreditatẽ.præſumuntur bona occultaſſe.

Eccleſia nõ debet onerari vltrà quàm accipit.

Contrariũ in pia cauſa aſſerẽtes.

Adducit tamen,quod ipſe Bart.ſuper hac re dubitauit,in auth.ſed cum teſtator. in pen. quæſt.C.ad leg.Falcid.propter tex.in §.vlt.in auth.de hæred.& Falcid.vbi dicitur ab hac te non excipi,neque Imperatorem,ſi fuerit hæres inſtitutus,neque clericum, aut pupillum, licet pupillus poſsit petere reſtitutionem,propterea reliquit cogitandum. Quin gloſ.ordin. in dicto cap.epiſcopus qui filios,xij.quæſt.ij.apertè videtur ſentire hoc caſu teneri vltra vires hæreditarias,& apertiùs gloſ.in dicto cap.j.in verbo,practicus.in fin.de teſtam. quam omnes ibi,præter Panorm.ſequi videntur:cum hac tamen limitatione,vt ſi læſa fuerit in ea re pia cauſa,poſsit petere reſtitutionem in integrum.Et hanc quoque partem ſequitur Bar. ſibi contrarius in dicto §.vlt.in fi.per illum tex.& ibi quoque Ang.ſibi contrarius in auth.de hæred.& Falcid.Ange.in l.j.§.hæc ſtipulatio.D.ſi cui plus quàm per legem Falcid. & in §. cauſas,verſi.ſi vnum.per illum tex.in auth.vt cùm de appel.cogn.& Alex. in dicta rub. D. de acquit.hæred.ante fin.

OCTVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Repudians debitoris hæreditatem, non tenetur ad onera hæreditaria, adeò vt ne prælegatum quidem ſibi in eodem teſtamento ob id minuatur:ſecus in debitore fiſci,aut eccleſiæ.

Repudians hæreditatẽ debitoris.

Eidem prælegatum in eodem teſtamento.

Repudians hæreditatẽ debitoris fiſci.

Decimæ tributa animarũ egentium.

Fiſcus & eccleſia æquiparãtur

OCtuageſimononò,licet aliàs hæres inſtitutus,qui hæreditatem repudiat,non teneatur ſoluere onera hæreditaria,nec propter id tenetur cedere is quæ ex bonis teſtatoris alio titulo percepit,per text.in auth.vnde etſi parens.C.de inoff.teſta. ſed nec etiam prælegato, quod per illud teſtamentum ſibi relictum eſt, l.filio pater.& l.ſeq.& l.qui filiabus.§.vlt.D.de leg.j.per l.miles.§.pro parte.D.de lega.ij.& l.cùm reſponſo.C.de leg.tamen ſicuti repudians hæreditatem debitoris fiſci propter onera fiſcalia hæreditatis,tenetur nihilominus aut ea onera,& tributa fiſcalia ſoluere, aut cedere his omnibus quæ ab ipſo debitore quocunque titulo adeptus eſt.tex.eſt not.in l.hæredes.C. de omni agro deſer.lib.xj.ſecundùm Bar. (ſi is eſt) & Ang.ibi,qui illum tex.ad hoc dicunt ſingu.ita etiam repudians hæreditatem debitoris piæ cauſæ propter decimas,quæ dicũtur tributa animarum egentium,c.tua nobis.de decim.& c decimæ,xvj.q.j.fiſcus enim & eccleſia pariter procedunt,l.vlt.C.de ſacroſanct.eccl.& §.ſancimus.iuncta gl.in auth.de non alien. Et ideo videtur argumentum de fiſco ad eccleſiam,ſeu piam cauſam firmum,ſecundum gl. in l.ſi procurator.§.vlt.D.de iure fiſc.& in l.vnica.C.de ſen.aduer.fiſc.lat.retract.lib.x. cum ſimi.de hoc ſpeciali loquens Rom.in xv.ſpecial.inter contractus dicit eſſe mirabile & pulcherrimum,niſi id deſtrueret tex.in c.fraternitas,x.q.iiij.Tum hoc nũcupatim ſequitur Iaſ. in l.qui filiabus.§.vlt.circa medium,D.de lega.j.nulla mentione facta c.fraternitas,& etiam in dicta l.filio,col.ij.adde tamen vnum caſum,vbi dicit ſing.

NONAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum perpetuò relictum eccleſiæ, non reſtringitur ad ſpatium centum annorum: in aliis verò ſecus.

NOnageſimo, licèt aliàs legatum annuum factũ in perpetuum debeat reſtringi, vt intelligatur ſolùm ad centum annos, vt ſing. voluit Bar. in l. annua. §. Attia. D. de annu. leg. cum multis concordan. per Alexan. conſi. lx. omiſſo multiloquio, per totum, lib. j. Fallit tamen vbi huiuſmodi legatum eſſet relictum eccleſiæ, aut piæ cauſæ, quia non finiretur tempore centum annorum, ſed & perpetuò poſteà duraret, vt voluit Iaſon in l. in annalibus. colum. ij. C. de lega. & in l. videamus. §. deferre. colum. ij. D. de in lit. iuran. & in l. ij. in princip. in primo not. D. ſolu. matrimo.

Legatum annuum perpetuũ. *Legatũ annuum perpetuò eccleſiæ relictũ quando finiatur.*

Contrarium tamen tenuit Bartol. qui dicit illud, quod dictum eſt, procedere etiam in eccleſia, in l. ſi vſusfructus municipibus. ad fin. D. de vſufruct. lega. & Alexand. in dicta l. ij. in princip. etiam in primo nota. D. ſoluto matrimo. vbi im dicit ſe conſuluiſſe, & obtinuiſſe, licèt alij conſuluiſſent contrarium. Et eſt eius ſententia nunc de eo quod ſuprà citauimus, videlicet conſil. lx. lib. j. vbi eum omnino videas. & in hac quoque ſententia fuit Philippus Decius conſil. cccclxxviij. viſo motiuo, ante finem. Tu autem àduerte quòd Iaſon in prædictis locis videtur non ſolùm id quod diximus tenere in eccleſia, ſed & in aliis quoque faciens differentiam inter annuum legatum perpetuum, & annuum legatum vſumfructum etiam perpetuùm, vt illud non finiatur centum annis, hic finiatur, de quo etiam poteris videre per Soci. in repetitio. §. vlti. l. iij. colum. viij. verſic. & ex his ego infero, D. ad leg. Falcid.

Contrariæ ſententiæ authores. *Annuus legatus vſuſfructus in perpetuũ.*

NONAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Legatum annuum relictum pro loco, etiam diruto loco debetur: ſecus in collegio.

NOnageſimoprimò, proximè accedit, quòd licèt aliàs legatum annuum factum alicui collegio tandiu ſolùm duret, quandiu & ipſum collegium, & ipſo collegio diſſoluto, aut deſtructo finitur legatum, per textum in l. pater. §. Tuſculanus. D. de leg. iij. & voluit gloſſ. in l. annua. §. Attia. in fine D. de annuis lega. fallit tamen vbi huiuſmodi legatum eſſet relictum pio loco, vt voluit Barto. in dicto §. Tuſculanus, cuius verba & ſententiam reaſſumpſit Petr. Ancha. in clement. ij. de religio. domib. & conſi. cxcvij. ſubtiliter & ad plenum, colum. vlti. idque eſt quod pulchrè voluit Bal. in l. hæreditas, in vlt. quæſt. D. de hered. inſtituen. quòd relinquitur Deo immortali. Ideo legatum factum monaſterio durat, licèt deſtruatur monaſterium, & pro eo capiet eccleſia Romana, quæ repræſentat Deum vbique: quod & idem dicit in l. poſt mortem, colum. penult. verſic. ſed pone, teſtator inſtituit vxorem. C. de fideicommiſſ. & penè idem voluit ipſe Baldus conſil. cccclvij. viſo teſtamento Ioannis, libro ij. de quo latè per Felynum in cap. cùm dilecta. colum. penul. & vltima, de reſcriptis.

Legatum annuum relictum collegio finitur collegio diſſoluto. *Secus in legato relicto pio loco.*

NONAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Ardor liciti amoris & piæ cauſæ fauor habent vim clauſulæ codicillaris.

NOnageſimuſecundò, fauor piæ cauſæ habet vim clauſulæ codicillaris, vt ſingu. voluit Catel. Cotta, vir omni laudis genere dignus (vix enim illum abſque honoris titulo poſſum nominare) in ſuo memoriali, cuius initium eſt, amor licitus. in fin. vbi poſteaquam illic in princip. ſcripſit amorem licitum habere vim clauſulę codicillaris, de quo & nos latè ſcripſimus in tractatu noſtro, qui eſt de cauſis minuendę pœnæ. cau. xxij. tandem in fine dicit & hoc ampliari, vt procedat etiam fauore piæ cauſæ, propter dilectionem animæ, quæ cunctis eſt præponenda, per l. ſancimus. C. de ſacroſanct. eccle. Quo etiam argumento de perſona dilecta ad animam, vel piam cauſam vtitur Ioan. Bapt. Cacia. in repetit. l. precibus, in char. v. in prima concluſione. C. de impuber. & aliis ſubſtitut. & hoc ante Catel. voluit Corneus, quem is minimè citat, conſi. cccvij. videtur prima facie dicendum, colum. v. verſic. & ſi quis vellet, lib. iij. dicens id multos tenere in l. eam quam. in ſeq. verſicu. C. de fideicommiſſ.

Fauor piæ cauſæ. *Amor licitus.*

Nam eſt animaduertendum, quòd contra hanc deciſionem eſt text. in l. ſi iure. C. de teſtament. manu. vbi ſi teſtamentum iure non ſubſtitit, non debentur libertates in eo relictæ, niſi eſſet adiecta clauſula codicillaris. Fauor ergo libertatis, quæ pia cauſa eſt, vt ſæpe diximus, & dicemus poſtea latiùs, non habet vim clauſulæ codicillaris. Niſi, vt dicit gloſſ. ibi, in aliquibus perſonis, per l. in teſtamento. D. de fideicommiſſ. liber. ſcilicet propter magnã earum perſonarum dilectionem, vt manifeſtè declarat ille text. in verbo, quam pater dilexiſſet, & ponderat gloſſ. ibi, dicens illud eſſe ſpeciale in perſona ſic dilecta, & ita ſoluit con-

Contrariũ prioribus. *Reſponſio.*

trarium dictæ l. ſi iure. Ex quo facilè intelligi poteſt, in ea l. in teſtamento, duplicem fauoré concurrere, ſcilicet libertatis, & præterea magnæ amicitiæ eius, cui libertas relinquebatur, nec ſolùm libertatem ſufficere, per dictam l. ſi iure. Et quod in dicta l. in teſtamento, vtraq; qualitas interueniat, intelligit etiam gloſſ. vtranque coniungens in dicta l. eam quam. in verbo, traditur, C. de fideicommiſſ. dum in ix. fallen. dicit eam l. non procedere propter pietaté & affectionem, per dictam l. in teſtamento. Et id quoque expendit Angel. in repetitio. l. eam quam, colum. iiij. verſic. addit & quintum. C. de fideicommiſſ. Et hac fortaſsis ratione Bald. in dicta l. ſi iure, dicit dictam l. in teſtamento. & id quod ibi ex ea dixerat, ardorem liciti amoris habere vim clauſulæ codicillaris, procedere tantùm in cauſa libertatis, vel alterius piæ cauſæ. Quod tamen Roma. & alij plerique dicunt indiſtinctè procedere, vt latè diximus loco nuper allegato. Et egn haud dubiè dicerem non procedere ſolùm in amicitia, per ea quæ diximus. Nam ſi pia cauſa id non efficiat, per not. in dicta l. ſi iure. multo minus ſimplex amicitia, quia nulla maior eſt amicitia, quàm piæ cauſæ, id eſt animæ, quæ cæteris longe eſt anteponenda, per dictam l. ſancimus.

Authoris ſententia.
Anima cũ Hisreb. anteponenda.

NONAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Qui ad ſcribenda teſtamenta adhibentur, prohibentur aliquod emolumentum, quamuis dictante teſtatore, ipſis futurum ſcribere. Verùm prælatus non tantùm eccleſiæ, ſed & ſibi in fauorem eccleſiæ poterit adſcribere, nec incidet in pœnam l. Corneliæ, modò res ſit apud eccleſiam remanſura.

Tabellio nõ poteſt ſibi adſcribere in teſtamento.
Nec etiam pater filio.
Secus in prælato eccleſiæ.
Modo res maneat apud eccleſiam.

Nonageſimotertiò, quemadmodum tabellio non poteſt ſibi adſcribere in teſtamento, & ſi id faciat, punitur, nec valet legatum, vt patet per totum titu. C. de his qui ſibi adſcri. in teſtamen. ita nec poteſt quis alteri adſcribere, ex cuius capite ſibi eſt commodum vſusfructus, vel vſus perueturum, videlicet pater filio in ſua poteſtate conſtituto. vt eſt text. ſingu. in l. impuberem. §. j. D. ad leg. Cornel. de falſ. Tamen prælatus eccleſiæ, vel piæ cauſæ poteſt adſcribere ipſi eccleſiæ, aut ſibi in fauorem eccleſiæ, & valet legatum, nec punitur, vt voluerunt Hoſtien. Ioan. Andr. Anto. & recentiores in c. cùm inter. per illum text. de re iudic. Roma. ſingul. cccxlix. tu ſcis quòd ſacerdos. Matheſi. qui hoc dicit ſingu. no. lxxxviij. nota ſingulare dictum, & nouiſsimè Iaſon in l. j. §. huius ſtudij. cnlum. iij. verſic. tertiò limita. D. de iuſtit. & iure. Et hoc ſanè intelligito, cùm res ipſa remanet ipſius eccleſiæ, vel piæ cauſæ, & vſusfructus ſiue vſus prælati eſt. Secus ſi res ipſa legatur clerico, qui ſibi adſcribit ad ſuum omnino commodum: quia licèt dicatur quòd ſit huiuſmodi relictum pro anima, tamen non valet, nec excuſatur qui ſibi adſcripſit, vt ſingul. conſuluit Barbat. ita limitans dictum Hoſtien. & aliotum, conſi. lviij. clementiſsimi Dei Patris. colum. xj. verſiculo, etſi quiſpiam diceret. libro ſeptimo.

NONAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Eccleſia ſubſtituta non excluditur hac conditione à teſtatore facta, ſi ſine liberis decedat, exiſtentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore.

Conditio, ſi ſine liberis decedat, nõ cõprehẽdit filios naturales.
Secus eccleſia ſubſtituta.

Nonageſimoquartò, licèt ſubſtitutio à teſtatore facta ſub ea conditione, ſi abſq; liberis decederet, euaneſcit relictis etiam naturalibus liberis, per l. ex facto. §. ſi quis rogatus. le j. & ibi Bartol. Angel. Imol. Alexand. & alij, D. ad Trebellia. & l. cùm pater. §. dulciſsimis. & l. Lucius. §. vlti. D. de legat. ij. & voluit gloſſ. in cap. in præſentia. in gloſſ. j. & ibi docto. de probat. cum concord. ibi adductis per Recentiores. fallit tamen, ſi eccleſia eſſet ſubſtituta, quia tunc non excluderetur exiſtentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore, propter dignitatem eccleſiæ, ita nominatim voluit Baldus in dicto cap. in præſentia. colum. penult. verſic. vnum addo. quod dictum ſequitur ibi Felyn. qui hoc dicit ſingul. colum. ix. verſic. fallit primò, & Philip. Decius colum. xv. verſicul. ſexto.

Contrariũ aſſerentes.

Tamen contrarium tenet Alexand. in dicto §. ſi quis rogatus, colum. v. verſicu. ſextò fallit, poſtquam retulit illud dictum Baldi pro ſingul. dixitque à nemine ſe reperiſſe reprobatum. dicit tamen ſe putare non eſſe verum. Nam licèt hoc caſu ſit attendenda dignitas teſtatoris, vt dicit ibi textus in fine, tamen non reperitur, quòd attendatur dignitas ſubſtituti. Sed huic obiectioni reſpondet Decius habens hoc caſu rationem qualitatis non ſolùm teſtatorum, ſed & inſtituti, ſecundùm gloſſ. Angel. Imol. & tandem Alexand. in dicto §. ſi quis rogatus. gloſſ. & Salycet. in l. generaliter. §. cùm autem. C. de inſtitutio. & ſubſtitutio. ergo & pariter ſubſtituti: & in eccleſia ſubſtituta agitur de ſalute animæ teſtatoris: & cùm anima ſit

Reſponſio ad obiecta.

omnibus

omnibus rebus anteponenda, per dictam l.ſancimus. conſentaneum eſt, mentem teſtatoris fuiſſe, prout Baldus dicit: & cùm res (inquit) dubia videatur, in fauorem eccleſiæ eſt iudicandum, l.ſunt perſonæ. D.de religioſis & ſumptibus funerum. hæc Decins. Tu autem hic omnino vide quæ diximus ſuprà in decimoſexto priuilegio, quod longè ab hoc diuerſum eſt: allud enim loquitur de conditione intellecta à lege, hoc de conditiooe expreſsè appoſita ab homine.

Re dubia in fauorem eccleſia iudicandum eſt.

NONAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Subſtitutio ſub hac conditione facta, ſi inſtitutus decedat ſine liberis, euaneſcit per ingreſſum monaſterij: niſi pia cauſa ſubſtituta ſit.

NOnageſimoquintò, licèt ſubſtitutio facta ſub conditione, ſi inſtitutus decedat ſine liberis, euaneſcat, ſi inſtitutus ipſe ingrediatur monaſterium, tanquam is ſine hærede non videatur deceſsiſſe: & propterea non ſit locus ſubſtitutioni, vt eſt text.in c.in præſentia. de probatio. hoc tamen fallit, ſi pia cauſa erat ſubſtita, per text.in §.ſed boc in præſenti.in authen.de ſanctiſſ.epiſcop.& in autbentic.niſi rogati. C. ad Trebel. quia illine ſumpta eſt.& ita voluir gloſſ. vlti.in dicto cap. in præſentia, & ibi etiam Anto. Panormita. & Philippus Decius hæc ampliantes vt procedat, etiam ſi locus pius ſubſtitutus non æquè eſſet pius, ſicuti monaſterium, quod inſtitutus ingreditur. Et Specul.titul.de ſtatu monacb. verſic.xxv. & in dicta authent. ſimiliter. in xiiij. ſpeciali inter vltimas voluntates. C. ad legem Falci. vbi dicit ad hoc ſingul.eſſe text.in dicto §. ſed hoc in præſenti, & Alexand.conſil.cxxj.viſo themate, colum.iij. verſic.fortificatur hæc ratio, lib.j.& conſil.xxxv. ſuper contentis, colum.iij. lib. iij.

Hoc priuilegiũ eiuſdem eſt argumenti cũ ſuperiori.
Monaſterium vicẽ heredis obtinet.
Aliud in piis cauſis.
Eiuſdẽ rei ampliatiò.

NONAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Mora eligendi circa perſonas purgatur vſque ad litis conteſtationem: verùm in piis cauſis vſque ad tempus quo primùm hæres potuit eligere.

NOnageſimoſextò, licèt is qui fuit in mora eligendi circa perſonas, poſsit moram pnrgare, donec petatur legatum, per l.cùm quidam.D.de legat. ij. vbi Barto.col. vlti.hoc intelligit vſq; ad litis conteſtationem, per l.amplius.D. rem ratam haberi, fauore tamen libertatis non poterit moram purgare hæres, qui mox cùm potuerit non fecerit huiuſmodi electionem. Text.eſt loquens in libertate in l.penulti. C. de fideicommiſſ. libert. vbi Bal.extendit ad omnem piam cauſam, dicitque eſſe meliorem de iure.

Mora purgatio circa perſona electionem.
Litis cõteſtatio tẽpus purgationis mora in perſona electione.

NONAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Executori teſtamenti ad pias cauſas, etiam impedito, currit annus: niſi qualitas aut magnitudo operis impedimento ſit.

NOnageſimoſeptimò, licèt executori teſtamẽtario impedito nõ currat annus datus ad exequendũ, per not.per Barto. in l. geoero.D.de his qui not.infa.fallit tamen in relictis ad pias cauſas, quia non debet impedimentum teſtatoris pias cauſas retardare, argumeot.l.ſi qnando.C. de teſtament. Et ita expreſsè voluit Bald. in l.vlti. §. ſed & ſi quis.colum. iiij. verſic. pone qnod infra annum. C.de commu.de leg.ſed hoc intellige, niſi impedimentum proueniat ex operis inimica qualitate, & magnitudine: quia fortaſſe teſtator iuſsit conſtrui monaſterium, quod non poteſt perfiei infra annum: quia tunc & poſt annum durat officium, vt voluit Federi.Senen.conſil. cxxiiij. aliàs, cxxix.quem ſequitur ipſe Bald.in l.id quod pauperibus.colum.iij.verſic.venio ad tertium. C.de epiſcop.& cleric. vbi ad hoc quædam iura allegat.& idem voluit ipſe Bald.in l.nulli. colum.ij. verſic. deinde no. C.de epiſc. & cleric. & Panormit.in c. nos quidem.col.iij.de teſtament. Et bene facit quod dicit Bald.in l.penulti.colum.ij.verſic.& dico quòd in iſta.C.de donatio.

Aliud in libertate.
Executori teſtamẽtario impedito nõ currit annus.
Impedimẽtum teſtatoris nõ debet retardare pias cauſas.
Niſi ex difficili operis qualitate proueniat.

NONAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio pœnalis facta in fauorem piæ cauſa valet, quamuis impediatur libera teſtandi facultas.

NOnageſimooctauò, licèt non valeat conuentio pœnalis, per qnam aufertur libera teſtandi facultas, per l. ſtipulatio hoc modo concepta. D. de verbo.obligat.vbi per hoc dicit Bart. & poſt eum Paulus Caſtrenſ. Alexand. & recentiores, qnòd ſi teſtator dicat, inſtituo Titium, & ſi contingat me mutare teſtamentum, dono eidem omnia bona mea, non videtur huiuſmodi pœnalis diſpoſitio tanquam facta in pœnam mutationis teſtamenti, ad auferendom liberam teſtandi facultatem. Id quod etiam voluit, & quidem latius, idem Bartol.in l.ſi quis teſtamento. D. de lega. iij. cum concordan.

Conuentio pœnalis inualida.
Exemplũ pœnalis cõuentionis.

Conuentio pœnalis in fauorē piæ cauſæ.
In dubiis opinio, quæ fauet piæ cauſæ, ſeruanda.

cordan. adductis per recentiores in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta. & per Alexand. conſil.xxv.viſo teſtamento,colum.penulti.& vlti.lib. iij. fallit tamen vbi talis diſpoſitio eſſet facta in fauorem piæ cauſæ. Quod & ſi poſt longam diſputationem indeciſum reliquerit Bald.in cap.ij.titu.de feud.dat.in vic.leg. commi.hoc tamen aſſeueranter affirmat Iaſon in dicta l.ſtipulatio hoc modo concepta, colum. iij. verſicu.circa iſtam quæſtionem, & motus quibuſdam ſimilibus,quæ poſtea his ſubiciam,& ea iam ſæpius dicta ratione,quòd in dubiis tenenda eſt opinio, quæ fauet piæ cauſæ, vt etiam poſtea dicemus. Sed & hoc in propriis terminis tenuit Bal.ipſe,quem Iaſon non allegat, in c.in præſentia,colum.penulti.verſ. ex hoc pono talem concluſionem de probatio.

NONAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Res hoſtium piæ cauſæ legata, aut donata ſub conditione, ſi in noſtram peruenerit poteſtatem, indiſtinctè debetur.

An res hoſtium poſſit legari ſub conditione, ſi noſtra eſſe cœperit.
Quid in piis cauſis.

NOuageſimonono,licèt dubium ſit,an quod hoſtium eſt, poſſit legari,vel donari ſub conditione,ſi noſtrum eſſe cœperit. Nam quòd poſſit,tenent Bartol. & alij in l.id quod apud hoſtes.D.de lega.j.& idem Barto. in l.liber homo.la j. D. de verbo. obligatio. Contrarium autem tenet Aug. ibi, tamen prior opinio haud dubiè procedit,cùm legatur,aut donatur piæ cauſæ, per textum loquẽtem in libertate, in l. generaliter.§.hoſtium.D.de fideicommiſſ.libert.& alium textum loquentem in hoſpitali,in c. abbate ſanè, de re iudi. lib. vj. quem ita expendit Iaſon in dicta l. id quod apud hoſtes, colum. penul.

CENTESIMVM PRIVILEGIVM.

Donatio omnium bonorum tam præſentium quàm futurorum facta piæ cauſæ,non eſt contra bonos mores, nec impeditur, modò donationis effectus principaliter dirigatur in piam cauſam.

Donatio omnium bonorũ præſentium & futurorum non valet.
Niſi fiat pia cauſa.
Rationes huius opinionis.
Poteſt quis donare ſe & ſua ecclesia.
Etſi non fiat monachus.
Volũtaria paupertas propter Deum.
Quis verè dicatur perfectus.
In primitiua eccleſia omnes conuerſi ad fidem vendebant omnia.
Quicquid donatur eccleſia, cenſetur Deo conſecrari.
Contraria opinionis authores.

CEnteſimò,licèt non valeat donatio omnium bonorum præſentium, & futurorum,valet tamen ſi fiat piæ cauſæ,vt voluit Bartol.ſubdubius tamen,in dicta l.vlti.colum.vlti.& ibi Fulgo.& Iaſon colum.penulti.C.de pact. Bald. in authent.ſi qua mulier.colum.vlti.verſicu.ſextò not.& iterum in authent. ingreſſi.colum.iiij.C.de ſacroſanct.eccl. & in l.j. in lect.antiqua.D. pro ſocio. & dicto c. in præſentia. colum. penulti. verſic. pone offero monaſterio. & ibi etiam Panormita. in quinto not. vbi hoc reputat ſing. Fely. colum. iiij. Decius qui hanc dicit eſſe communem opinionem,colum. etiam iiij. in vij. not. de probatio. Panormit.in c. vlti. in primo nota.de ſucceſſ.ab inteſta.vbi & hoc facit ſingul. & in c. ij. de conceſſ. præbend. & in c. vt priuilegia.de priuileg.& conſil.cij.circa perſonarum & bonorum oblationes,colum. ij. lib. ij.vbi dicit ita conſuluiſſe Cardin.Florent. & Maria. in tractatu oblationum, in decimo libello.in j.q.Alexand.conſi.lij.in cauſa & lite,colum. iij. verſicul. ſecundò, quia etiam ſi dictum,lib.vj.Bened.Capra conſi.cxlvij.in nomine Domini,cùm vt præſupponitur. colum.ij. in fine,& Iaſon in dicta l.ſtipulatio hoc modo concepta. colum.iij. verſic. circa iſtam quæſtionem.D.de verbo.obligatio.

Mouentur ij per textum in l.iubemus nulli.in princip.ibi, patrimonium ſuum partẽmve certam patrimonij.Item quia poteſt quis pio loco ſe & ſua donare,vt in authent.ingreſſi. & authent.ſi qua mulier.C.de ſacroſanct.eccleſ.& dicto cap.in præſentia. de probatio. & c. ſi qua.& c.quia ingredientibus. xix. q. vlti. Et id procedit, etiam ſi non efficiatur monachus, per textum in dicto c.vlti.iuncta gloſſ.j.& voluit gloſſ.in c.vt lex continentiæ.in verbo,profeſſi.xxvij.q.j. ergo multo fortius poterit donare ſua ſiue ſe, per c.cui licet. de regu. iur. lib. vj. Præterea voluntaria paupertas propter Deum etiam ſtatu ſeculari non mutato, non eſt à iure reprobata: imò ab ipſo Chriſto Saluatore & magiſtro noſtro multùm commendata, dum dicit Mat.x.& Lucæ xij. Si vis perfectus eſſe, vade, & vende omnia quæ habes,& da pauperibus,& ſequere me: & alibi, Qui non renuntiauerit omnibus,quæ poſſidet,non poterit eſſe meus diſcipulus. Hinc olim in Eccleſia primitiua tempore Apoſtolorum omnes conuerſi ad fidem Chriſtianam, ſiue clerici, ſiue laici, vendèbant omnia, & ponebant ante pedes Apoſtolorum,vt not.gloſſ.in ſumma,xij.quæſt.j. & eſt textus ibi, in c. ij. Porrò quicquid donatur eccleſiæ,dicitur Deo conſecrari,& ad diuinos vſus deputari, cap.nulli liceat. xij. q. ij.& c. mancipia. & c. ſequen.de rerum permuta. Non ergo debet talis donatio improbari, cùm omnia Dei ſint. c. tua. de deci. & ſic talia bona donata redeunt ad ſuam naturam.

Contrarium tamen tenuit Angel.conſil.clxx.verſic.prædictis inſtrumentis, col.v. verſic. & ex prędictis infero,& iterum conſ.ccclxv.quędam domina retulit,& in ſua diſputatione, incip.

ſneip.in refulgenti palatio,& Petrus Anchar. conſi. ccxxxj. de primo dubio, & Pannrmita. ſibi contrarius conſi.xlviij.Auguſtinus,colum.vlti lib.ij. Roma.in dicta authen.ſimiliter,in ij.ſpeciali, circa contractus, & in dicta l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. xxij. & ibi quoque Alexand.qui hanc partem ſequi videtur,col.antepen. verſic. quarto vtrum donatio.

Rationes eorundem.

Horum præcipua ratio eſt, quia per huiuſmodi donationem aufertur libera teſtandi voluntas, & ita eſt turpis, & contra bonos mores. Ideo in eccleſia multo minus debet valere quàm in aliis,cùm eccleſia ſit cultrix iuſtitiæ.c.j. §.j. titu. de alic. ſeud. & actus turpis in eccleſiaſtico magis deteſtatur. §. cogitandum. in authent. de monach. Nec obſtat (inquiunt) textus in dicta l.iubemus nulli.quia loquitur in donatione ſimplici omnium bonorum,quo caſu veniunt tantùm præſentia,& non futura. l. ſi ita. D. de auro & argen.lega. Nec etiam obſtat dictum,quòd quis poteſt dedicare ſe & ſua, quia ideo illud eſt,quia bona veniunt in conſequentiam perſonæ, quia eo ipſo quòd quis dedicat perſonam ſuam monaſterio, bona confeſtim veniunt,etiam ſi de illis nulla fuerit facta mentio,per iura ſuprà allegata.Et multa veniunt in conſequentiam, quæ principaliter fieri non poſſent. l. quædam. D. de acquiren.rerum dominio.l.in modicis.D. de contrahend. emptio.& not. gloſſ. in cap. querelam de ſimo.cum ſimilib. Et hinc videmus quòd licet minor vigintiquinque annis habens curatorem non poſſit alienare bona immobilia ſine decreto iudicis. l. magis puto. §. non paſſim.D.de rebus eorum qui ſub tut.l.lex quæ tutores.C.de adminiſtratio. tuto.tamen ingrediendo monaſterium in conſequentiam ſuæ perſonæ omnia ſua bona dedicat, etiam citra decretum iudicis,vt voluit Cynus in dicta authenti.ingreſſi.& Cano. in dicto c.in præſentia, vbi eſt bonus textus.

Donatio omnium bonorum eſt contra bonos mores.

Eccleſia cultrix iuſtitiæ.

Actus turpis in eccleſiaſtico maximè deteſtandus.

Reſponſio ad obiecta.

Bona veniunt in cõſequentia perſona.

Multa veniunt per conſequentiam quæ principaliter fieri nõ poſſunt.

Sed ad iſta reſpondent qui priorem ſententiam ſequuntur. Primùm,quòd licèt inſpecto iure Ciuili dicatur huiuſmodi donatio eſſe contra bonos mores, non tamen inſpecto iure Canonico, quia aliter iudicantur boni mores ſecundùm ius Ciuile, aliter ſecundùm ius Canonicum, vt declarat Baldus de huiuſmodi aut ſimilibus pactis in l. pactum dotali.in xxix.quæſtio.C.de collatio.& Imol.in cap.cùm contingat,colum.xviij.de iureiurand.& bene facit text.in c.ij. de pact.lib.vj. & in cap. licèt, de iureiurand.eodem lib.vj.ex quibus liquidè apparet, quædam eſſe de iure Ciuili reprobata, quia ſunt contra bonos mores, non tamen de iure Canonico.Ex quo etiam fit,vt de iure Canonico valeat iuramentum de non mutando teſtamento,licèt tollat libertatem teſtandi,vt per Ioan.Andr.in regu.quod ſemel. de regul.iur.lib.vj.Imol.in dicto c.cùm contingat,& in dicto cap.dilecto.in j.char. de præbend.& Salycet. in l. ſancimus. C. de teſtament. cum ſimilib. Quod perſpicuè nobis demonſtrat, Canones nihil curare de huiuſmodi moribus: aliàs enim tale iuramentum non eſſet obligatorium.c. non eſt obligatorium. de regul.iur. lib. vj. Ad reſponſum quod datur ad dictam l. iubemus. dicunt non poſſe intelligi de bonis præſentibus tantùm, quia patrimonium, de quo ea lex loquitur, eſt nomen vniuerſale, ſicuti vniuerſitas, & peculium. l. ſi peculium.D.de pecul.& l.nam quod.§. vltimo. D. ad Trebellia. & propterea etiam futura comprehendit. Præterea niſi ille text.de futuris etiam intelligeretur, nihil ſpecialitatis pro eccleſia introduceret, & ideo eſſet ſuperfluus.

Minor vigintiquinque annis non poteſt alienare immobilia ſine decreto iudicis.

Niſi per cõſequẽtiam ingrediẽdo monaſteriũ.

Aduerte quòd ad dictam l.iubemus, quæ præcipuum eſt fundamentum primæ partis, & ad reſponſiones quas proximè attulimus ad ſolutionem aduerſariorum,facilè reſponderi poſſet: & quidem multis modis. Primùm,quia ſub nomine Patrimonij, non veniũt omnia, nam actiones non concluduntur,l.cùm pupillus.ibi, non ſolùm quæ habet in patrimonio, ſed etiam quæ in nominibus ſunt. D. rem pupil.ſal. for. & iura in contrarium allegata procedunt in vltima voluntate. Item textus ille non loquitur ſimpliciter de patrimonio, ſed cum adiectione,ſcilicet,quod eſt in bonis,dum dicitur, patrimonium ſuum, certámve partem patrimonij in fundis,prædiis,ſeu domibus,&c.& ſic ponitur ibi patrimonium,pro bonis extantibus.Præterea poteſt dici,quòd id quod dicit de patrimonio, refertur ad id, quod ſuprà dixerat. Sed quocunque ſe modo res habeat, non poteſt omnino patrimonium, ſi capiatur pro hæreditate,referri ad donationem: quia contractu non datur hæreditas l. hæreditas.C.de pac.conuen.Denique ſi bene conſideretur ille tex.nihil,aut parum ad hanc rem facit,de qua diſſeruimus. Non enim ibi quæritur,nec dubitatur de donatione facta eccleſiæ: ſed illud ibi principaliter ſtatuitur, nullo modo bona eccleſiarum alienari poſſe. Vult enim ea lex acquiſitionem factam eccleſiæ de patrimonio toto, vel de eius parte per vltimam voluntatem,donationem inter viuos, aut aliàs quocunque titulo, inconcuſſam eſſe, & ſine vlla diminutione conſeruari.Quæ verba inconcuſſa ſint, & ſine diminutione reſpiciunt reſolutionem contractus,& præſupponunt donationẽ validam præceſſiſſe,& ibi alienatio prohibetur ad hoc, vt res conſeruetur ſecundùm voluntatem illorum, qui eccleſiæ donauerunt.Igitur per illum textum dici non poteſt valere donationem factam eccleſiæ,eo caſu, quo non valeret facta priuato, quia ibi de hoc non agitur, ſed præſupponitur, quòd erat facta donatio valida, quod eſt intelligendum prout iura diſponunt.

Refutatio contraria opinionis.

Aliter iudicantur boni mores de iure Ciuili, quàm de iure Canonico.

Quædã de iure Ciuili improbata, quæ nõ ſunt de iure Canonico.

Tamen quia prima opinio eſt communior, & fauet piæ cauſæ, eam ſequor,& ſequendam

Author adhæret prio- ri opinioni. Modò prin cipalis effe- ctus diri- gatur in piā cauſam

dam eſſe ceoſeo: cum ea tamen limitatione, vt procedat, cùm donatioois effectus principaliter dirigatot in piam cauſam, quia fit eccleſiæ, vel piæ cauſæ: ſecus ſi principalis effectus dirigitur in priuatum, tamen in quandam conſequentiam cedit commodo piæ cauſæ. Verbi gratia, ſi quis donaret Titio omnia bona ſua præſentia, & futura, cum eo onere, vt teoeatur facere eleemoſynas, tunc enim non valet, vt voluit Panotmita. dicto conſi. xlviij. colum. vlt. verſicu. non obſtat ſecundum. lib. ij.

CENTESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Quamuis donatio inter contractus bonæ fidei non annumeretur, fauore tamen piæ cauſa latiſſimè interpretanda eſt.

Donatio vltra naturā contractus non extenditur. Niſi ad pias cauſas.

CEnteſimoprimò, licèt aliàs donatio ſit ſtricti iuris, nec vltra naturam verborum extendatur, vt dicit Bald. conſil. 50. in primis videndum eſt, poſt medium. lib. iiij. per l. quicquid aſtringendæ. D. de verbo. obl. & Paul. Caſtr. conſil. cccxlvij. quia circa, col. vlt. lib. j. & eſt bonus tex. in l. eum qoi. D. de donatio. tamen fauore piæ cauſæ latiſſima interpretatio fieri debet, vt conſil. Bal. cvij. quod iſta donatio, ante fi. lib. ij. per text. in l. locum. in princ. D. de vſufruc. & l. ſunt perſonæ. D. de relig. & ſumpti. funer. & in §. illud, in authent. conſtitut. quæ de dignitatibos.

CENTESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Res alienari prohibita poteſt nihilominus in cauſam alienari.

Res ſubiecta reſtitutioni nō poteſt alienari. Niſi in piā cauſam.

CEnteſimoſecundò, res ſubiecta reſtitutioni, & quæ ob id alienari non poteſt, per authen. res quæ. C. commun. de leg. poteſt tamen in piam cauſam alienari, vt voluit Aogelus in l. quidam ita teſtamento. §. vltimo D. ad Trebellianum. vbi dicit, qoòd illa authent. excipiens caſum dotis, habet locum in quacunque pia cauſa. Id quod plerique extendunt, ſi ea res ſit reſtituenda eccleſiæ, aut alteri piæ cauſæ. Ita voluit Baldus in dicta authen. res quæ. colum. j. & ibi etiam Cornæus colum. ij. & Iaſon col. ix. verſic. duodecimò extende, & Roma. conſi. ccxcvij. circa id de quo quæritur, an res.

CENTESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Pro redemptione captiuorum, aut alia pietatis cauſa res eccleſiæ alienantur.

Res eccleſia nō alienantur. Niſi in cauſam pietatis.

CEnteſimotertiò, licèt res eccleſiæ alienari non poſſint, vt per totum titul. de rebus eccleſ. non alie. poſſunt tamen in cauſam pietatis, vt pro redemptione captiuorum, vel eleemoſyna paoperum, per textum in c. aurum. xij. quæſt. ij. per quem ita dicit Bald. conſilio ccclxviij. factum tale eſt ſuper quo, verſicu. ſecundus caſus, lib. iij.

CENTESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Feudum de iure Canonico in piam cauſam poteſt alienari: ſecus de iure Feudorum.

Feudum regulariter non poteſt alienari. Ne pro anima quidē. Aliud de iure Canonico.

CEnteſimoquartò, licèt feudum regulariter alienari, aut legari non poſſit, vt per totum ritu. de prohibi. feud. alien. ac nec pro anima quidem ſecundùm conſtitutiones feudorum, c. j. §. donare. titul. qual. olim pot. feud. alien. tamen hoc non procedit de iure Canonico, ſecundùm Hoſtien. qui ita tenet per quindecim argumenta, & rationes in ſumma titul. de immuni. eccleſ. §. in quantum. verſic. ſed nec illa. id quod dicit ſing. & perpetuò menti tenendum Roma. ſingu. ccccxxix. tu ſcis quòd vaſallus, vbi hoc dicit ſe neſciuiſſe, cùm repeteret authent. ſimiliter. C. ad legem Falcid. Sed & hoc idem tenet Specul. titu. de feud. §. j. verſic. xix. & Anto. in cap. vlti. de immunita. eccleſ. Calde. titu. de feud. conſi. x. an feudatarius. & ipſe Roma. conſi. cxcix. præſens ſtatuti particula, in fi. Sed tu ſuper hoc vide Felyn. in c. inter dilectos. colum. viij. verſic. in gloſſ. in verbo, conferebat. de fide inſtru.

CENTESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Contra bonos mores eſt paciſci de hæreditate viuentis. Quod an in milite & piis cauſis obtineat, hîc diſputatur.

Pactum de ſuccedendo inualidum. Secus inter milites. Et in piis cauſis. Argumētū de militib. ad pias cauſas.

CEnteſimoquintò, licèt aliàs non valeat pactum de ſuccedendo, per textum in dicta l. vlt. C. de pact. tamen cùm inter milites valeat, per l. licet inter priuatos, C. eodem tit. valebit etiam fauore piæ cauſæ. Valet enim argomentum de vno ad alterum, vt per gloſſ. in l. ſi vt proponis. C. de rei vendic. & in c. apoſtolicos. xij. quæſt. ij. Et ita in ſpecie tenet Bald. io dicta l. vlti. colum. penul. verſi. venio ad ſecundam. C. de pact. & idem Alexand. in l. pactum. colum. ij. verſic. tertiò fallit. C. de pactis. & conſi. clij. io cauſa & lite, colom. iij. verſic. ſubdo etiam. libro vj. & Socin. conſil. xlix. viſo inſtrumento mandati, colum. ij. verſic. pro hoc adduco. lib. iiij. Calca. conſ. xiij. pro parte oegatiua, colum.

col.iij.verſic.quinta.& idem Barbat.conſi.xlij.clementiſsimum Deum, col.iiij.lib.j.Iaſon in dicta l.ſtipulatio hoc modo concepta,col.iij.D.de verb.oblig.& Fely.in c.in præſentia. col. xxij.in iuj.q.de prob.& Geor.Nat.in repet.c.quamuis.de pact.lib.vj.

Contrarium tamen voluit Bal.ſibi contrarius in l.j.in lect.col.vlt.verſi.iuxta hoc quæro. C.de ſacroſan.eccl.vbi dicit expreſsè per dictam l.licet inter priuatos.quòd non habeat locum in pia cauſa. Nam non eſt bonum argumentum de milite ad paganum teſtantem ad pias cauſas,nullo enim iure probatur iſta æquiparatio, ſeu ſimilitudo , ideo debemus ſtare regulæ,vt not.in l.omnis diffinitio.D.de reg.iur.& facit quod not.in l.teſtamento domini, D de hæred.inſtit.Nam in milite propter publicam vtilitatem,ſunt ſpecialiter ſtatuta quæ non ſunt trahenda ad conſequentiam in nnn militem.Et hanc partem ſequitur Roma.nulla Bal.in dicta l.j. mentione facta in repet.dictæ auth.ſimiliter. in vij.ſpeciali inter contractus.C.ad leg.Falcid.hanc quoque rationem adducens, quia non valet huiuſmodi pactum factum à patre filio,per dictam l.pactum quod dntali.C.de pact. Ergo multo minus videtur factum piæ cauſæ.multo enim magis ſauetur filio , quantum ad legitimam , quàm piæ cauſæ,per not.in l.ſi quis ad declinandam.C.de epiſ.& cler.cùm ſimil. Nec obſtat (inquit) dicta l.licet inter priuatos:quia ibi dicitur valere inter commilitones pactum de ſuccedendo ſibi inuicem,quod quidem pactum non poteſt cadere inter priuatum & eccleſiam:cùm eccleſia nunquam moriatur,nec propterea poſsit habere hæredem, cap.libertos.xij. quæſt. ij.& cap.ſi gratioſè.de reſcript.libro vj.nec ibi agitur de pacto ſimplici, vt alter alteri tantùm ſuccedat , de quo nunc agimus. Et in hanc quoque partem videtur inclinare Socin. in dicta l.pactum quod dotali. C.de pact.vbi mouetur his rationibus , quòd tale pactum videtur etiam lege Canonica eſſe improbatum, tanquam cnntra bonos mnres , per cap.deteſtanda.& cap.ne captandæ.de conceſ.præben. lib. vj. diſpnſitiones autem ad pias cauſas ligantur lege Canonica.cap.relatum.de teſtam.& hoc confirmat,quia iuramentum , quod dicitur eſſe quid ſpirituale, omnino eximitur à iuriſdictione legis Ciuilis , vt traditur in c. cùm ſit generale.de foro compet. & tamen iuramentum appoſitum ſuper tali pacto non debet ſeruari tanquam contra bonos mores,per c.non eſt obligatorium,de regul.iur.lib.vj. & tenent Bart.& communiter omnes in dicta l.pactum.Item milites non ligantur lege Ciuili in dubio l.j.D.de teſtamen.milit.& tamen inter eos non valet illud pactum,niſi ſit reciprocum,per dictam l.licet inter priuatos. Sed & in hanc ſententiam inclinat Socin.in dicta l.licet inter priuatos.col.j.in quarto notab.ea ratione,quòd ea lex non poſsit extendi ad eccleſiam,cùm loquatur quando perſona diſponens erat actiuè priuilegiata, quia miles:eſtq́; perſona,in quam diſpnnitur , priuilegiata , quia eſt alter miles , quod non eſt in hoc caſu: quia licet eccleſia,in quam diſponitur,ſit priuilegiata , non tamen is qui diſponit. Sed tu omnino vide Philip.Dec.ibi,in tertio notab.

Contrariũ aſſerentes.
Non valet argumentum de milite ad paganum teſtantẽ ad pias cauſas.
Non valet pactum de ſuccedendo inter patrem & filium.
Magis fauetur filio quantũ ad legitimam, quàm piæ cauſæ.
Eccleſia nunquam moritur.
Pactum de ſuccedendo etiam in piis cauſis iure Canonico reprobatum.

CENTESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Sola appellatio hæredis etiam in contractu, vel alio actu inter viuos, habet vim diſpoſitionis ad pias cauſas.

CEntesimoſextò, licet aliàs hæreditas non poſsit alteri dari per contractum inter viuos,l.hæreditas.C.de pact.conuen. tamen non ſolùm dari poteſt piæ cauſæ, ſed & ſi quis in contractu , vel in alio actu inter viuos appellet hæredem piam cauſam,cenſetur illam facere hæredem, & in ipſam ſupremum contuliſſe iudicium per huiuſmodi appellationem.Ita voluit Barto.in l.tale pactum.§.vlti.& ibi Bal.in lectu.antiqua.& Alex & Iaſ.col.ij.& iij.D.de pactis,per illum tex.& in cap.vlt. de ſucceſ.ab inteſta.Alex.in dicta l.licet inter priuatos.& in l.pactum dotali.C.de collat.& dicto conſil. clij.col.iij.verſi.ſubdo etiam,libro vj.vbi hoc dicit ſingul.& Barbat.qui hoc reputat ſingul. in repet.l.cùm acutiſsimi.col.xxviij.C.de fideicom.

Contractu non datur hæreditas.
Niſi pia cauſa detur.
Aut appellet tantum hæredẽ piã cauſam.

Contrarium tenent Ange.Fulg.& Pau.Caſtr.in dicta l.tale pactum.§.vlt.Ange. in l.epiſtola,in prine.D.de pact.Roma.in dicta authen.ſimiliter,in ſexto ſpeciali, inter contractus, vbi tamen dicit, quòd dictum Barto.quod dicit ſingul.fortè ſeruaretur in practica , licet non ſit verum.& iterum in vltimo ſpeciali,verſic.ſecundò inquantum.Pau.Caſtren.& Ant. de But.Alex.in dicta l.pactùm dotali.C.de collatio.Sed illorum rationibus ſatis reſpondet Iaſon in dicta l.tale pactum.§.vlt.quem vide,quanquam is de hoc dubitet in l.licet inter priuatos.col.ij. C.de pactis.

Contrariũ ſentientes.

CENTESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In contractu ad pias cauſas transfertur dominium ſine traditione. Ideoq́; res prius piæ cauſæ vendita, præfertur emptori, cui priori tradita fuit. Idem ſi ipſa eccleſia duobus vendiderit.

Sine traditione non trāſfertur dominiū. Niſi in cōtractu ad pias cauſas celebrato. Re duobus vendita potior eſt, cui priori res tradita eſt. Niſi prius ſit vendita piæ cauſæ.

CEnreſimoſeptimò, licet aliàs ex contractu non tranſeat dominium ſine traditione, l. traditionibus, C. de pactis, l. ſi ager. D. de rei vendic. cum ſimil. fallit tamen in pia cauſa, in quam etiam ex ſolo contractu transfertur dominium ſine traditione, per tex. in l. vlti. & ibi latè doct. C. de ſacroſanct. eccl. & in l. j. & ibi glo. & doct. C. de donat. quæ ſub mod. & not. in cap. ij. de conſuet. Bal. conſi. lxxxvj. circa prædicta, lib. v. & alibi ſæpe. Ex quo & illud ſequitur, quòd licet aliàs re duobus vendita potior ſit cui priori res tradita eſt, per l. quoties. C. de rei vendic. fallit tamen ſi prius fuerit vendita piæ cauſæ, quia tunc præfertur alteri emptori, cui fuit prius tradita, vtpote cui iam ex contractu fuit tranſlatum dominium, & ideo ceſſat ratio dictæ l. quoties. ita voluit gloſ. in dicta l. vlt. in verbo, in rem. C. de ſacroſanct. eccl. quæ id dicit procedere, etiam ſi fuerit alteri eccleſiæ poſtea vendita, & prius eidem tradita. & ibi ſequuntur Bart. & alij, & gloſ. in l. ſiue autem. §. ſi duobus. & ibi Bal. & Ang. D. de Publicia. in rem actio. omnes doct. in dicta l. quoties. Ioan. Andr. & plerique omnes in cap. continebatur, de his quæ fiunt à præla. Bald. in authen. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccl.

Quid ſi eccleſia vendit duobus & poſteriori prius tradit. Potior eſt, cui prius res fuit vēdita.

Sed quid quando eccleſia, vel pia cauſa vendit duobus, & poſteriori emptori prius tradit? vter erit potior? Hoſti. & Ioan. And. in d. c. continebatur, dicunt eum eſſe potiorem, cui prius fuerit vendita, non cui prius tradita, & ſequitur Imo. in c. illuſio, in j. not. de renunt. & Ro. in dicta auth. ſimiliter, in xij. ſpeciali, circa contractus, & conſi. c c xcvuj. circa præmiſſam dubij conſultationem. Sed hoc repræhendunt Anto. Card. Floren. Petr. Anch. Imo. ſibi contrarius, & Panor. in dicto c. continebatur. Iaſon in dicta l. vlt. col. pen. C. de ſacroſanct. eccl. & latiſsimè in dicta l. quoties, col. v. verſi. ſeptimò principaliter, vbi omnium vtrinque rationes, & fundamenta ſigillatim adſcribit.

CENTESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Quicquid calore iracundiæ geritur, irritum eſt: niſi in fauorem piæ cauſæ geſtum ſit.

Cōtractus facti calore iracundiæ, inualidi. Niſi facti ſint in fauorem piæ cauſæ.

CEnteſimooctauò, licet non valeant obligationes & contractus facti calore iracundiæ, l. quicquid calore. & ibi Barto. D. de regu. iur. fallit tamen vbi obligatio fieret in fauorem piæ cauſæ, per tex. notab. in c. ſunt qui opes, xvij. q. iiij. quam ita ponderat Roma. qui & ſingul. dicit in ſing. cccx. incipien. volo commutare, poſt princ. & Felyn. in c. ſi cautio. col. iij. in ij. fallen. de fide inſtrum. & ante vtrunque gloſ. quam neuter allegat, in c. ſi quis iraſcitur, xiij. q. ij. Tu tamen hîc omnino vide gloſ. Ioan. And. Ant. & Panorm. in cap. dudum. de conuer. coniug. & omnino Philip. Dec. in dicta l. quicquid. D. de regu. iur. & Iaſon in l. pater filium. col. ij. D. de inoffic. teſtam. & Diuum Thomam ij. ij. q. vlti. articulo vlti.

CENTESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Nulla conſiſtit obligatio ſine cauſa. At in diſpoſitione ad pias cauſas fauor ſupplet vicem cauſæ.

Obligatio ſine cauſa inualida eſt. Etiā promiſſio & confeſſio. Niſi fieret ad pias cauſas.

CEnteſimonònò, licet non valeat obligatio, promiſſio, ſiue confeſſio ſine cauſa, l. cùm de indebito. §. vlti. D. de probatio. l. ij. §. circa. D. de dol. mal. & met. excep. fallit tamen vbi fieret in fauorem piæ cauſæ, quia is fauor ſatis eſt pro cauſa, vt not. voluit Panorm. in dicto c. ſi cautio. col. ij. in fi. & ibi poſt eum Fely. col. iij. in ij. fallen. de fide inſtrum. argu. c. vlt. de ſucceſ. ab inteſt.

CENTESIMVMDECIMVM PRIVILEGIVM.

Fideiuſſoris obligatio eſt ſolennis, & pendet ex verborum obligatione: niſi in piæ cauſæ fauorem fideiuſsio facta ſit.

Fideiuſſor tantū obligatur ex ſtipulatione. Nec veſtitur ex cohærentia cōtractus. Extenſio ad omnem piam cauſam.

CEnteſimodecimò, licet fideiuſſor non poſsit obligari, niſi ex ſtipulatione, per l. ſtipulationum aliæ. §. ſatis acceptio. & ibi Dec. de verb. oblig. ita quòd etiam non veſtiatur ex cohærentia contractus, ſi non interueniat ſtipulatio, vt dicit not. Bal. in l. ex placito. col. xvij. C. de rerum permut. & in l. ſi tibi. C. loca. & in l. petens. col. xij. C. de pact. idque etiam de iure Canonico, ſecundùm Bal. in c. j. col. vlt. verſi. pactum nudum. de pact. limitans tex. iſtum procedere in ſtipulatione. quod etiam dicit ſingul. Iaſ. in l. iuriſgentiū. §. quinimo. in j. not. & in v. fallen. D. de pact. & in l. lecta. col. vlt. D. ſi cert. pet. Tamen non procedit, cùm fieret in fauorem piæ cauſæ, per tex. loquentem de dote in l. vlti. in verbo, pollicitatione, vbi Bal. not. C. ad Velleia. Rom. Alex. Franc. Aret. & Iaſon, qui trahit ad omnem piam cauſam in d. §. ſatis acceptio. Idem Roma. in dicta authen. ſimiliter, in quarto ſpeciali contractuum, & Catel. Cott. qui hoc dicit ſingu. in memor. incip. fideiuſſor non obligatur.

CENTESIMVMVNDECIMVM PRIVILEGIVM.

Ex ſimplici & nudo pacto fauore piæ cauſæ efficax naſcitur actio.

CENT

CEnteſimoundecimò, generalius, licet aliàs non valeat nudum pactum, nec actionem pariat de iure Ciuili, iuribus vulgatiſsimis: fallit tamen fauore piæ cauſæ, per tex. loquentem in dote, & ibi Bal. videlicet in l. ad exactionem. C. de dotis promiſ. Et ſic voluit in omni pia cauſa Roma. in dicta auth. ſimiliter, in quarto ſpeciali, inter contractus, & in l. ſi fideiuſſor. §. vlti. D. qui ſatiſd. cog. & Soci. in dicta regula cccx. etiam in quarto priuilegio, & Calca. conſi. xiij. pro parte negatiua, col. ij. verſi. ſecundò quia fideiuſſor, & Felyn. in c. j. col. vj. verſic. octaua declaratio, de pact. Sed & de hoc eſt bonus tex. in l. ſi quis argentum. §. vlti. C. de donat. vbi & hoc not. Bald. qui ad hoc quoque allegat l. ſi tibi dederim rem. in princ. D. eo. titu. Contra hoc tamen facit, quia dos & fiſcus pari priuilegio limitantur, l. ij. C. de priuileg. fiſc. Et bene fauore fiſci ex nudo pacto non agitur. Sed de hoc dic vt per Bal. Nouel. in tracta. de dot. in prin. ſextæ partis prin. col. ij.

Nudũ pactum de iure ciuili nõ parit actionem.

Aliud fauore dotis.

Extẽſio ad omnem piã cauſam.

Dos & fiſcus æquiparantur.

CENTESIMVMDVODECIMVM PRIVILEGIVM.

Confeßio extra iudicium pro pia cauſa probat.

CEnteſimoduodecimò, licet aliàs confeſsio extra iudicium non probet, nec præiudicet cõfitenti, l. j. in fi. & ibi gloſ. in l. quoniam. D. de his qui notan. infa. & in l. vnica. C. de confeſſ. tamen ad pias cauſas valet & probat, vt pulchrè voluit Bald. in l. j. col. ij. verſi. quidam confeſſus fuit. C. de ſal. cau adiect. leg. allegat c. quoties cordis, j. q. vij. & c. parochianę. de ſepult. Idem tamen Bal. conſi. cccxxxj. reuerende pater, lib. ij. dicit, quòd licet aliàs confeſsio extraiudicialis non valeat, tamen fauore eccleſiæ vehementer adminiculatur, per c. cùm dilectus. de ſucceſ. ab inteſta. quaſi dicat, quòd non omnino probat, tamen habet plus virium, quàm fieſſet in fauorem priuati.

Confeſsio extra iudiciũ nõ præiudicat cõfitenti.

Niſi ad pias cauſas

CENTESIMVMDECIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Maior habetur ratio & fauor piæ cauſæ, quàm imbecillitatis muliebris.

CEnteſimodecimotertiò, licet aliàs regulariter mulier pro alio fideiubens non obligetur ex ſenatuſconſulto Velleiano, vt patet per totum tit. D. & C. ad Senatuſconſ. Velleia. fallit tamen ſi fideiuſſerit in fauorem piæ cauſæ, per text. loquentem in dote & libertate, in l. dotare. & l. penul. & l. vlti. C. eodem titu. quos in omni pia cauſa intelligit Roman. in dicta authen. ſimiliter, in tertio ſpeciali contractuum. & in l. ſciendum. quo loco tractat, an mulier & minor renuntiantes & iurantes debeant de eorum beneficio certificari. D. de verbor. obligat. & Socin. in dicta regula cccx. in tertio quoque priuilegio, & Calca. conſi. xiij. pro parte negatiua, col. ij. verſi. prima quia videtur.

Mulier fideiubẽs pro alio nõ obligatur.

Niſi in fauorem piæ cauſæ.

Fauor dotis & libertatis.

CENTESIMVMDECIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

In fauorem dotis & vſurarum reſtitutionis alteri quis ſtipulari poteſt. Quod an in omnibus piis cauſis obtineat, in controuerſo eſt.

Extẽſio ad omnẽ piam cauſam.

CEnteſimodecimoquartò, licet aliàs alter alteri ſtipulari non poſsit, l. ſtipulatio iſta habere. §. alteri. D. de verborum obligation. cum ſimilib. poteſt tamen alter piæ cauſæ, & ipſi quidem abſenti, verbis directis ſtipulari, per gloſſ. in cap. quoties cordis, j. quæſt. vij. quam ita intelligit Bald. in l. illud. colum. ij. C. de ſacroſanct. eccleſ. vbi illam dicit ſingul. & conſi. lxxxvj. circa prædicta, libro v. & ſequitur Alexand. in dicta l. ſtipulatio. §. vlti. vbi eſt de hoc bonus tex. & Angel. Aret. in §. cùm autem. Inſtit. de adoptio. & in §. alteri. Inſtitu. de inutilib. ſtipulation. & Barbat. conſil. lxxxvij. prope eſt dominus. colum. ij. lib. iiij. Calca. dicto conſi. xiij. col. ij. verſicu. tertia eſt regula. Felyn. in dicto cap. ſi cautio. colum. viij. & ſeq. in ij. fallent. de fide inſtrument. & Alexand. in dicta l. ſtipulatio, §. vlti. & Iaſon in eadem l. §. alteri. colum. iij. verſic. ſextò limita. D. de verborum obligationib. & idem Iaſon in l. qui Romæ. §. Flauius. colum. antepenult. verſic. adde etiam. eodem titu. vbi dicit illam gloſſ. not. & ſingul. Franciſ. Ripa lib. iij. Reſpon. c. xj. prima dubitatio, col. v. Et bene facit, quia etiã fauore dotis poteſt quis alteri ſtipulari, l. Gaius. & ibi Barto. & Alexand. in primo notab. D. ſolu. matrimo. l. pactum. C. de pactis conuen. & voluerunt Paulus Alexan. & Iaſon in dicta l. ſtipulatio. §. ſi ſtipulor. Bald. Nouel. in tracta. de dote, in ſexta parte principali, in xxij. priuilegio, & ſequen. & Iaſon in dicto §. alteri, colum. ij. verſicu. ſecundò prædicta regula. Hieronymus de Zanetis inter conſil. Socin. conſil. vj. licet adiicere, in fi. lib. iiij. Nam pia cauſa tantum habet fauoris, quàm dos, per nota. per Barto. in l. cùm is, §. ſi mulier. & ibi recentiores, D. de condict. indeb.

Nemo poteſt alteri ſtipulari.

Niſi fauore piæ cauſæ.

Et fauore dotis.

Tantũ habet fauoris pia cauſa, quantum dos.

Aduerte tamen quòd plerique omnes aliter intelligunt dictam gloſſ. in dicto cap. quoties cordis, tanquam videlicet ſimpliciter faciat diſcrimen, inter ius Ciuile & Canonicum, de

Alius eiuſdem rei intellectus.

quo per Ioan. And. Panorm. & alios in dicto c. ſi cautio. Anto. & Panorm. in proœmio Decret. Panorm. in cap. vlti. col. v. verſic. ſed an de iure Canonico. de confeſſ. Imo. Roma. Alex. & recentiores in dicta l. ſtipulario. §. alteri. & Roma. conſil. xliiij. præſens inſtrumentum. colum. vlti. Rapha. Cuma. conſi. lxxxiij. viſa copia. col. ij. Corne. conſil. lxiij. videbatur primo aſpectu, col. ij. lib. j. & conſi. cxiij. circa primum, col. iij. eodem lib. j. vide Bal. qui eam gloſ. allegat in l. certi condictio. §. ſi nummos. D. ſi cert. petat. & in l. generaliter. in x. q. C. de non nume. pec. & in l. pactum. in ix. q. C. de collat. & in authen. ſacramenta puberum, ad fin. C. ſi aduerſus vendit.

Contrariũ aſſerentes.

Et quantum ad noſtrum caſum pertinet, contrarium voluerunt Spec. & Ioan. And. in tit. de arbitr. §. ſequitur, verſic. ſed pone compromiſſum eſt, & in titu. de loca. §. nunc aliqua. verſic. lxiiij. & expreſsè Ange. & Imo. in dicta l. ſtipulatio. §. vlti. & Roman. qui horum nullam mentionem facit in dicto §. alteri, & in dicta authen. ſimiliter, in quinto ſpeciali, motus per cap. quanquam. de vſur. libro vj. vbi ſpeciale eſt in illo caſu, quòd quis poſsit alteri ſtipulari in fauorem illius pię cauſæ, ſcilicet, reſtitutionis vſurarum. ergo in contrarium eſt ius commune in aliis piis cauſis, l. ius ſingulare. & l. quod verò. D de legib.

Speciale fauore reſtitutionis vſurarum.

Reſponſio ad argumẽta contrariæ opinionis.

Sed huic rationi confeſtim occurrit Felyn. in dicto cap. ſi cautio. vbi ſuprà allegauimus. Nam fauor animæ fuit cauſa illius ſpecialitatis, ideo & procedit, vbi eſt ſimilis fauor: quaſi dicat, illud eſſe ſpeciale non ſimpliciter reſpectu reſtitutionis vſurarum, ſed reſpectu fauoris animę: & ideo id ſemper procedit, vbi eſt fauor animę. Sed ego miror de Rom. & Fely. qui ita videntur intelligere dictum c. quãquam. tanquam in ſuo caſu permittat paſsim, & omnibus alteri ſtipulari, cùm tamen cõtrarium innuat. Nam de illis nuncupatim loquitur, qui aliis poſſunt acquirere, vt ait, abſente loci ordinario, aut eius vices gerente, ſiue rectore parochiæ: quaſi cæteris id non permittat, ideo cogita.

Author cõtrariam opinionem confirmat.

CENTESIMVMDECIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Donatio vel promiſsio facta in fauorem piæ cauſæ etiam abſenti effectum ſortietur.

Abſenti nemo ſtipulari poteſt. Secus ſi abſens ſit pia cauſa.

CEnteſimodecimoquintò. Simile eſt, quod licet non valeat promiſsio, ſiue donatio, quæ fit abſenti, l. j. in princ. D. de verb. oblig. & not. in l. abſenti. D. de donat. fallit tamen, ſi fiat abſenti piæ cauſæ, vt conſuluit Corne. conſi. ccxv. videtur prima facie dicendum, col. iij. verſi. & maximè apparet, quòd dictus Ioannes. lib. ij. per not. per dictam gl. quoties cordis, & per glo. in c. iuramenti, xxij. q. v. Et facit vltra illum: quia promittens piæ cauſæ, videtur Deo promittere, qui eſt vbique iuxta illud,

Promittẽs piæ cauſæ videtur Deo promittere.

Iuppiter eſt quacunq; vides, quacunq; moueris.

Per quam rationem ita quoque voluerunt Iaco. Ra. Cyn. & Alber. in dicta l. illud. C. de ſacroſanct. eccl. & illos videtur ſequi Bal. in auth. ſimiliter. poſt princ. C. ad leg. Falcid. Pau. Caſt. in l. decernimus. C. de ſacroſanct. eccl. In qua etiam ſententia fuit Bald. in l. cùm hi. in vlti. lectu. col. j. D. de tranſact. & dicto conſi. lxxxv. lib. v. Panorm. in ſupraſcriptione proœmij Decretalium, in vlt. col. & ibi Fely. col. vij. verſic. & ex iſto. vbi hoc dicit valde ſingul. & idem Panorm. conſi. lxiij. quædam domina. col. vlti. lib. ij. Cardin. Alex. in c. Conſtantinus. col. iiij. xcvj. diſt. Et in hanc partem optimè facit, quod in dote mulieri abſenti ex contractu inter alios inito, ius & actio quæritur, per l. j. §. accedit. C de rei vxo. actio. & in l. vlt. in prin. C. de iure dotium. Quibus iuribus ſubnixi id voluerunt Bart. conſi. cxxiij. factum ſic ſe habet Titius, col. ij. Pau. Caſtr. conſil. xcij. quòd præſata ſententia, lib. ij. Alex. in l. admonendi. col. xiiij. D. de iureiuran. & conſi. iiij. videretur, col. vij. lib. ij. & latè Philip. Dec. conſil. xxxv. præſtantiſsime doctor, poſt princ. At dos eſt pia cauſa, vt poſteà dicemus, & dotis priuilegia certis piis cauſis competunt, vt etiam dicemus infrà.

Fauore dotis mulieri etiam abſenti actio quæritur.

Dotis priuilegia piis cauſis competunt.

Contrariũ ſentiẽtes in pia cauſa.

Contrarium tamen in pia cauſa voluit gloſ. ordi. in l. illud, in verbo, alia cauſa, in fi. C. de ſacroſanct. eccl. quæ dicit, quòd ad hoc vt valeat donatio, vel promiſsio facta pauperibus, debent ipſi pauperes eſſe præſentes per ſe, vel per alium. quam ibi ſequuntur Guli. Barto. & Bal. & Pau. Caſtr. Niſi tamen in voto, per l. ij. extrà de voto. & per totum tit. illos tamen vide omnino, & idem quoque voluit Ioan. And. in addit. Spec. tit. de inſtrum. edit. §. nunc verò aliqua. verſic. ſed an pauperes. & Socin. in l. Paulus. D. de except. Stepha. Berttan. conſil. ccviij. Chriſti, &c. viſo conſultationis themate, nume. v. lib. ij. Iaſ. in l. qui Romæ. §. Flauius. col. x. verſi. ſed aduerte. D. de verb. oblig. ſed vtcunque ſit, ſi aliquis aliquid poneret in templo ad ornatum ipſius, valeret donatio etiam nemine recipiente, per tex. in dicta l. Paulus. & ibi not. ipſe Socin. & in l. is qui puteum. §. j. D. quod vi aut clam.

Donatio facta pauperibus requirit præſentiam eorũ. Secus in voto.

Donatio facta ad ornatum templi, valet etiam nemine recipiente.

CENTESIMVMDECIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Confeſsio in fauorem piæ cauſæ facta propter abſentiam partium non reuocatur.

CENT

CEnteſimodecimoſexto. Simile quoque eſt, quòd licet non valeat nec probet confeſsio facta abſente parte, l. certum. §. ſi quis abſente. D. de confeſſ. l. vlti. & ibi gloſ. D. de interrog. actio. & gloſ. in l. cùm de indebito. §. vlti. D. de probationib. cum concordan. fallit tamen in confeſsione facta in fauorem piæ cauſæ, vt videtur voluiſſe Bald. in l. generaliter, in x. quæſt. & ibi Salyc. in xiij. quæſt. C. de non nume. pec. & expreſsiùs idem Bald. in dicta authen. ſimiliter, in princ. C. ad leg. Falcid. & Anton. in dicto cap. ſi cautio. & ibi Felyn. col. viij. verſicu. fallit ſecundò, vbi multa aggregat de fide inſtrumen. & Corne. dicto conſi. ccxv. col. ij. in fi. lib. ij. Et facit quod voluit Bal. in l. rationes. col. ij. C. de prob. quòd confeſsio facta in foro pœnitentiali, in abſentia partium valet nec reuocari poteſt, per tex. in c. quanquã, de vſur. & gl. in dicto c. quoties. j. q. vij. quod dictum reputat ſing. dicitque nuſquam alibi reperiri, in l. tale pactum. in princip. col. ij. verſi. ſexto. D. de pact. Et quod generaliter voluerunt Auro. Cardi. Florent. & Imol. in dicta l. ſi cautio, quòd vbi debet ſeruari æquitas iuris Canonici, confeſsio facta parte abſente habet effectum plenæ probationis, per not. in c. quoties cordis oculus, j. q. vij. & idem voluit Domi. in c. teſtes. §. de his. iij. q. ix. & Alex. qui hoc dicit ſingu. conſi. xv. viſa ſcriptura, col. ij. lib. vij. & conſil. cxxij. viſo proceſſu. col. ij. bene dicit, eod. lib. vij.

Confeſsio facta parte abſente nihil probat. Niſi facta ſit in fauorem piæ cauſæ. Aut in foro pœnitentiali. Seruato iure Canonico confeſsio parte abſente facta habet vim plenæ probationis.

CENTESIMVMDECIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Confeſsio facta ad exonerandam conſcientiam, etiam parte abſente, habet vim debiti confeſſati, tanquam parte præſente fuiſſet acceptatum.

CEnteſimodecimoſeptimò, hoc confirmat dictum not. Ang. in aliquibus ſuis reportatis antiquis, in l. cùm quis decedens. §. codicillis. D. de legat. iij. quòd relictum factum pauperibus pro exoneranda cõſcientia, non poteſt reuocari: quia habet vim debiti confeſſati tanquam fuerit parte præſente acceptatum. quod dictum pro ſingu. ſequitur Barb. in repet. l. cùm acutiſsimi. char. pen. verſi. quid ſi teſtator. C. de fideicom. & Catel. Cotta in memoriali, incip. abſenti poteſt acquiri. & iterum in memoriali, cuius eſt initium, apices iuris. Sed ante Auge. idem voluit Bal. in l. generaliter. in x. q. C de non numer. pecun. id quod maximè notandum eſt ad limitationem eorum, quæ regulariter diximus, confeſſionem factam in teſtamento poſſe à teſtatore quandocunque reuocari, nec hoc caſu probare, per l. Lucius. §. quiſquis. huius initij ij. D. de leg. ij. & l. Lucius. §. Sempronius. D. de leg. iij. l. Aurelius. §. vlt. D. de liber. leg. & l. iij. in fi. cum l. ſeq. D. de adim. leg. cum ſimil. vt videlicet, id non procedat in confeſsione facta ad exonerandam conſcientiam. Verùm etiam in hoc caſu contrarium expreſsè tenuit Bart. in dicto §. codicillis. Cynus in dicta l. generaliter. in x. q. C. de non nume. pec. & Bal. ſibi contrarius, in l. rationes. in ij. q. C. de prob. & in repet. l. j. col. pen. verſi. ſuper noua quæſtione. C. de ſacroſanct. eccl. Iaco. Bel. in auth. de iureiur. à mori. præſti. vide Bal. in l. vlti. C. ſi à non compe. iudi. & conſi. cclxij. ſuadeo hæredi. lib. iij. & Ange. ſibi etiam contrarius in l. j. C. de fal. cau. adiec. leg. & Lanfranc. Oria. in repetit. cap. quoniam. de probationib.

Relictum pauperibus pro exoneranda conſcientia nõ poteſt reuocari. Confeſsio facta à teſtatore in teſtamento quandocunque põteſt reuocari. Niſi ſit facta ad exonerãdam conſcientiam.

CENTESIMVMDECIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

Fauorabilior eſt cauſa liberorum, quàm eccleſiæ.

CEnteſimodecimooctauò, licet aliàs reuocetur donatio, ſi is qui donauit, cùm filios non haberet, poſtea filios ſuſcepit, per illam ſingul. l. ſi vnquam. C. de reuoc. donat. tamen donatio facta piæ cauſæ non per hoc reuocatur, niſi vſque ad legitimam, vt voluit glo. not. in c. vlt. xvij. q. iiij. quam ſequitur & commendat Bar. in l. Titia Scio. §. Imperator. col. ij. D. de lega. ij. Bal. Ange. & Salyc. in l. j. C. de inoffic. donat. Imo. & Panor. in c. vlti. de donat. Roma. qui illam gloſ. dicit ſingul. dicta regula cccx. in viij. priuilegio, Corne. conſi. ij. in præſenti conſultatione, col. vlti. lib. iij. & conſi. ccc. in hac conſultatione. col. ij. lib. iiij. Barba. in repet. l. cùm acutiſsimi. col. ij. verſic. reſtat nunc examinare. C. de fideicom. & Iaſ. in auth. ſi qua mulier, col. j. C. de ſacroſanct. ecc. & Fely. in cap. in præſentia. col. xxij. verſic. quartò quæro, de probation. & Corſe. in ſuis ſingul. in verbo, donatio. incip. licet donatio.

Verùm contrarium ſentit glo. in c. ſi quis iraſcitur, xiij. q. ij. cùm dicit hoc caſu honeſtum eſſe, vt eccleſia reddat bona ſibi donata, per text. in dicto cap. vlt. xvij. q. iiij. Nam ſi id honeſtum eſt, haud dubiè neceſſariò obſeruandum, per l. ſemper in cõtractibus. & quod ibi not. gloſ. D. de regu. iur. & maximè quidem ab eccleſia, per not. per gloſ. in cap. hoc ius porrectum. xij. q. ij. iuncta gloſ. in dicta l. ſemper, & per Ioan. And. in cap. continebatur, de his quæ fiunt à prælat. Et hanc partem expreſsè videtur ſequi Bal. in dicta auth. ſi qua mulier, col. ij. in iij. not. Cogita & vide quæ diximus ſuprà in xiij. priuilegio

Contrariũ aſſerentes. Natiuitate filiorum reuocatur donatio facta à patre Niſi ſit facta eccleſiæ Quo caſu reuocatur vſque ad legitimam. Contrariũ aſſerentes. Quod honeſtum, id neceſſariò obſeruãdũ. Maximè ab eccleſia.

CENTESIMVMDECIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Falſa opinione ſolutum pietatis cauſa, tanquam indebitum repeti non poteſt.

Intuitu pietatis conceſſa ſunt irreuocabilia.

CEnteſimodecimononò, generaliùs, quæ intuitu pietatis cōceduntur, ſunt irreuocabilia, vt dicit Signo. conſil. xxvj, quæſtio talis eſt, vtrùm donatio. col. ij. verſic. præterea quod intuitu. per tex. in l. cùm ts. §. ſi in ea. D. de condict. indeb. & l. ex duobus. §. vlt. & l. Neſennius. D. de neg. geſt. & l. alimenta. C. eo. tit.

CENTESIMVM VICESIMVM PRIVILEGIVM.

Res ab adminiſtratore comparata ex pecunia eccleſiæ, fauore piæ cauſæ, cenſetur eccleſiæ.

Res empta ex pecunia mea, nō eſt mea. Secus in re empta ex pecunia eccleſiæ. Modò ab adminiſtratore eccleſiæ empta ſit. Pupilli nō eſt quod ab extraneo eius pecunia emptū eſt.

CEnteſimouiceſimò, licet regulariter res empta ex pecunia mea, non ſit mea, l. ſi ea. C. de rei vend. & l. ſi patruus. C. cōmu. vtriuſque iud. & l. j. C. ſi quis alte. vel ſibi. & l. & ſi de tua. C. de dona. inter vir. & vxo. fallit tamen in re empta ex pecunia eccleſiæ, & ſic piæ cauſæ, vt voluit gl. in l. ſi vt proponis, & ibi doct. C. de rei vend. & in l. iij. C. arb. tutel. & gl. in c. inquirendum. & ibi Inn. Hoſt. Ioan. And. Panot. & omnes, extrà, de pec. cler. & gloſ. in c. apoſtolicas, xij. q. ij. & Spec. tit. de emp. & vend. §. tertio loco. verſic. hoc autem ſcias, & Roma. in dicta auth. ſimiliter. in decimo ſpeciali, qui hoc dicit ſatis probari per tex. in c. j. & ſeq. xiiij. q. iiij. & in c. fixum, xij. q. v. licet Hoſt. & Ioan. And. in dicto c. iudicandum dixiſſent id nullo textu probari.

Quod tamē intellige, quando res empta eſt ab adminiſtratore ipſius eccleſię, aut piæ cauſæ, ſecus ſi ab alio, quia tunc non eſſet ipſius eccleſiæ, aut piæ cauſæ, quod ex ſua pecunia eſſet emptum: ſicut nec pupilli eſſet, quod ab extraneo eſſet eius pecunia emptum. Ita voluit Iaco. Are. Bart. Bal. Pau. Caſtr. & omnes in dicta l. ſi vt proponis. per rationes & iura ibi per eos allegata, quæ tu videre poteris.

CENTESIMVM VICESIMVM PRIMVM PRIVILEGIVM.

In fauorem eccleſiæ ſolo cedit ædificatio.

Quicquid ſolo inædificatur, ſolo cedit. Niſi clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet. Modò eccleſia ſoluat pretiū fundi. Contrariū ſentientes.

CEnteſimouiceſimoprimò generale eſt, quòd aliâs ædificiū in alterius ſolo factum, ipſi ſolo cedit. §. cùm in ſuo, Inſtit. de rer. diuiſ. tamen ſi quis clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet, tantum abeſt, vt id ædificium ſolo cedat, verùm è diuerſo cedit ſolum ædificio, & ſic vtrunque, & ſolum & ædificium eccleſiæ. Ita voluit gl. not. in d. c. apoſtolicos. in verbo, conſtruxiſſe, xij. q. ij. quam ſequitur Spec. in tit. de emp. & vend. §. tertio loco. verſic. quid ſi clericus. & Bal. in l. in tantum. D. de rer. diuiſ. & Bar. qui illam dicit ſingul. in addit. ad Bal. in c. j. §. & quia vidimus. col. vj. tit. de his qui feu. dare poſſ. vbi tamen illam intelligit, modò eccleſia ſoluat pretium fundi, & in c. cùm olim. col. iij. D. de offi. deleg. & in c. inquirendum. col. ij. de pecul. cler. & in tract. de præſtan. Card. in iij. q. col. xv. Sed & Ioan. And. in addit. Spec. vbi ſuprà, dicit illud dictum gloſ. non bene probari, nec ibi, nec alibi, & potius videri, quòd res maneat cōmunis pro rata, ne locupletetur eccleſia cum aliena iactura, c. locupletari. de reg. iur. lib. vj. cum ſimi. ne fauor eccleſiæ iniuſtitiam pariat. c. nuper. de dona. inter vir. & vxo. & facit c. generalis. liiij. diſt. & c. fraternitatis. xij. q. ij. Sufficit ergo (inquit) eccleſiæ, quòd ob eius fauorem, ędificium ſolo non cedat, & ſic vitet damnum quod aliâs incurreret. Et hoc ſequitur Roma. in dicta auth. ſimiliter, in vndecimo ſpeciali contractuum. Idem tamen in vltimo ſpeciali dicit, quòd dicta gl. poſſet ſaluari in caſu, cap. quæſitum eſt, xvij. q. iij.

CENTESIMVM VICESIMVM SECVNDVM PRIVILEGIVM

Obligatus ad faciendum, fauore piæ cauſæ, præſtando id quod intereſt liberatur.

Nemo præciſe tenetur ad factum. Secus fauore piæ cauſæ.

CEnteſimouiceſimoſecundò, licet præciſè quis non poſſit cogi ad factum, ſed liberetur præſtando id quod intereſt, l. ſi quis ab alio. in fi. D. de re iudic. & l. ſtipulationes non diuiduntur. verſic. Celſus. D. de verb. oblig. fallit tamen fauore piæ cauſæ, per tex. loquentem in libertate, in l. qui Romæ. §. Flauius. & ibi Raph. Cuma. Pau. Caſt. Franc. Areti. Socin. & Iaſ. D. de verb. oblig.

CENTESIMVM VICESIMVM TERTIVM PRIVILEGIVM.

Iure Digeſtorum nudo pacto facta donatio ad pias cauſas valebat.

Stipulatio neceſſaria in donatione. Secus ad pias cauſas.

CEnteſimouiceſimotertiò licet olim de iure ſcilicet Digeſtorum, non valeret donatio nudo pacto facta, ſed requirebatur ſtipulatio. l. ſi quis argentum. §. ſin autem. C. de donat. tamen valebat ad pias cauſas, l. ſi tibi dederim, in princ. D. de donat. quam ad hoc citat Bal. in l. ſi quis argentum. §. ſin autem. C. eo. tit.

CENTESIMVM VICESIMVM QVARTVM PRIVILEGIVM.

Donationes ad pias cauſas factæ, quamuis excedant ſummam quingentorum aureorum, non requirunt actorum confectiones.

CENT

CEnteſimovigeſimoquartò, licèt aliàs donatio excedens ſummam quingentorum aureorum, debeat inſinuari, vt notat glo. in l. ſancimus. & l. penulti. C. de donatio. fallit tamen in donatione facta piæ cauſæ. Et id quidem indubitatum eſt in donatione facta pro redemptione captiuorum, per textum expreſſum in l. penulti. in princ. C. eodem titu. Sed & idem in omni pia cauſa tenuit Specula. in titu. de inſtrumen. edit. §. porrò. verſicu. item nota quòd donationes. per textum in l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in §. ſin minus. & in authent. de non alie. rebus eccleſ. quod & tenuit Pileus quæſtio. cxxiij. quem refert Ioan. Andr. in additio. Specul. vbi ſuprà, motus quòd quemadmodum videtur donatio facta finiri ſine inſinuatione, per dictā l. ſancimus & authen. ibi poſitam, ita etiam facta eccleſiæ, aut loco religioſo: cùm non differant imperium, & ſacerdotium, per iura quæ allegat. Et hanc quoque partem ſequitur Ioan. Andr. in c. in præſentia. colum. vlti. de probatio. Albert. & Barto. in dicta l. illud, & ibi Alexand. in additio. ipſius Bartoli, C. de ſacroſanct. eccleſ. per dictam l. penulti. C. de donatio. Hoſtien. Ioan. Andr. & Anto. in c. vlt. de fide inſtrumen. idem Hoſtien. in ſumma titu. de dona. §. quæ donatio. Bal. in l. conſulta, in fin. C. de teſtamen. Ioan. Calde. conſil. iij. ſub rub. de donatio. Roma. in l. Modeſtinus. D. de donatio. Panormita. in c. relatum. huius inuij primo. colum. j. de teſtament. Cuma. conſi. cv. quædam domina Lucia, colum. penul. verſic. ſupereſt videre. Paulus Caſtren. conſi. ccxij. omiſſo ordinè, colum. ij. verſic. prætetea donatio, libro ij. Matheſil. qui hoc dicit procedere de iure Canonico, quod dicit eſſe vbique obſeruandum, licèt lex Ciuilis aliter diſponat, notabili clxx. nota quòd leges. & Franc. Aretin. in l. j. colum. j. in xj. priuilegio. C. de ſacroſanct. eccleſ. Soci. conſi. cxv. videbatur prima conſideratione, colum. ij. verſic. nec obſtat ſi dicàtur. lib. iiij. Fely. poſt Anto. & alios in c. eccleſia ſanctæ Mariæ. colum. xxx. de conſtitut. & Calca. conſi. xiij. pro parte negatiua. col. iij. verſic. decimotertiò idem videmus. vbi & ipſe allegat textum in l. vlti. C. de iure dot. & Iaſon in l. j. colum. penul. verſic. vlti. D. ſoluto matrimon. & Franciſ. Ripa lib. iij. Reſpon. c. xj. prima dubitatio, paulò ante finem. Sed contrarium voluit gloſſ. in dicta l. illud. & ibi Petr. Guliel. Cyn. Bald. in iij. quæſt. & Paulus Caſtrenſ. per textum ibi, C. de ſacroſanct. eccleſ. glo. in dicta l. ſancimus. in verbo, ad quingentorum, & ibi Bald. colum. ij. C. de donatio. & gloſſ. in §. ſin minus. in verbo, firma. in auth. de non alie. Raphael Cuma. conſi. xxviij. de fundo dato, colum. vlti. Barbat. conſi. lxv. referam in medium, colum. x. lib. iiij. Maria. in tractatu ſuo oblationum, in nono libello, quæſtione ſexta.

Donatio excedēs ſummam quingentorū aureorum inſinuatur.
Niſi ſit facta pia cauſa.
Maximè pro redemptione captiuorum.
Extēſio ad omnem piā cauſam.
Imperium & ſacerdotium non differunt.
Etiam de iure Canonico.
Contrariū aſſerentes.

CENTESIMVMVICESIMVMQVINTVM PRIVILEG.

Condictio indebiti non competit ob indebitum ſolutum pia cauſa.

CEnteſimovigeſimoquintò, fauore piæ cauſæ indebitum ſolutum non repetitur, per textum loquentem in dote in l. cùm is. §. ſi in ea. D. de condic. indebit. & meliùs in §. vlti. Inſtitu. de obliga. quæ ex quaſi contract. naſcun. & ita voluit Bald. in l. ea quæ. C. de condict. indeb. & ita conſuluit Roman. conſilio. ccccxxviij. in terminis propoſitæ conſultationis, in fine primi dubij. Et facit textus loquens de libertate in l. quamuis. C. de fideicommiſſ. liber. quam & Bal. ibi, in j. not. extendit ad aliam quamuis piam cauſam.

Fauore dotis indebitū ſolutum nō repetitur.
Idem in libertate.
Extēſio ad omnem piā cauſam.

CENTESIMVMVICESIMVMSEXTVM PRIVILEG.

In dubio titulum piæ cauſæ præſumendum eſt priorem fuiſſe quouis alio.

CEnteſimovigeſimoſextò, ſi reperiantur duo inſtrumenta eodem die confecta, nec conſtet vtrum illorum ſit prius, poſteriusve, licèt aliàs vtrunque vitietur ſecundùm Dy. & Bart. in l. j. §. non autem. in fin. D. de bon. poſſeſſ. ſecund. tabu. Cy. poſt Petrus in l. hac conſultiſsima. §. ſin autem. in fin. C. de teſtamentis cum ſimilibus. præſumitur tamen inſtrumentum factum in fauorem piæ cauſæ fuiſſe prius confectum, vt potius ſit ius ipſius piæ cauſæ, vt voluit notabiliter Roman. in dicta authentica ſimiliter. in xiij. ſpeciali inter contractus. vbi refert ſingulariter conſuluiſſe Franciſcum Aretinum ſeniorem, quòd agens hypothecaria ad rem aliquam, quam dicit fuiſſe debitorum, debeat probare ſuam bonorum obligationem præceſsiſſe donationem de ea re factam reo conuento, per textum notab. in l. de rebus. C. de donationi. ante nupt. Verùm in fauorem piæ cauſæ præſumendum eſt in dubio ſuum titulum eſſe priorem altero, per textum ſingu. loquentem in fiſco. l. j. & ibi Bart. C. de iure fiſci. lib. x. nam pia cauſa, & fiſcus æquiparantur. l. vlti. C. de ſacroſan. eccleſ. & §. ſi minus. in authen. de non alien. ex quo ſumitur authent. ſicut. C. de ſacroſanct. eccleſ. cum ſimilibus alibi adductis. & hoc ſequuntur Soci. Iaſon, Aquen. & Thom. Parp. in l. j. in princip. D. ſoluto matrimo. Soci. conſil. lxvij. eadem die, colum. v. verſic. confirmatur hoc fundamentum. & Iaſon qui hoc dicit ſingul in l. vlti. col. penulti. & ibi etiam Philip Decius colum. vltima, C. de edicto diui Adria. tollen. & hoc quoque voluit Ioan. Pla. in dicta l. j. C. de iure fiſci. & Philippus Decius in l. in ambiguis.

Propter incertitudinē vtrūq; inſtrumentū vitiatur.
Niſi alterum ſit factum in fauorem pia cauſa.
Agens hypothecaria probare debet ſuū titulum priorem fuiſſe altero.
Secus præſumitur in piis cauſis.
Pia cauſa & fiſcus æquiparantur.

Inſtrumentum dotis præſumitur cætera præcedere.

Etiã inſtrumentũ fiſci eodem die confectum.

D.de regulis iuris. Et facit quod poſt Dy. voluit Bartol. & omnes poſt eum in dicta l. j. D. ſoluto matrimo. quòd etiam in dubio inſtrumentum dotis præſumitur cætera præcedere, quod & voluerunt Dy.& Bald. in l.in ambiguis. per illum textum, D.de iure dotium, quia ſi hoc in dote procedit, multò fortiùs in pia cauſa, quæ fauorabilior eſt, vt alibi diximus. Quin illud in dote adeò procedit, vt etiam præferatur inſtumento fiſci eodem die confecto, cùm de tempore non conſtat, vt voluit Baldus in l.dotis. C. de iure dotium. & in l. ad exactionem.C.de do.promiſſ.& Nicol.in l.quanuis.C.de priuileg. fiſci.

CENTESIMVMVICESIMVMSEPTIMVM PRIVILEG.

Inſtrumenta inuicem pugnantia, in commodum piæ cauſæ interpretanda ſunt.

Inſtrumẽta ſibi inuicem contraria.

In ambiguis ſtandũ eſt pre pia cauſa.

Centeſimoviceſimoſeptimò, ex eodem fonte manat, quòd ſi reperiantur duo inſtrumenta inuicem pugnantia, vt quia vnum atteſtatur Titium tali die & tali loco id feciſſe, alterum eodem die, ſed alio loco ita remoto, vt in eodem die eſſe non potuiſſet in vtroque, ignoraturque vtrum ſit verum an falſum, ſtandum eſt ei, quod eſt in commodum piæ cauſæ, & rei fauorabilis, vt voluerunt Cynus & Ray. in l. optimam.C.de contrahend. & commit. ſtipul. Cynus in l.in exercendis.in ij. quæſt. C. de fide inſtrumen. Ioan. Andr. Ant.& Panormit.in c.imputari.eodem titu. Alexand.conſi.cxc. pluta narrata ſunt.colum.iiij.verſi.ſecundò reſpondeo.lib.vj.per l.in ambiguis.& l.libertas. de regu.iur.cum ſimilibus.

Donatio inter virũ & vxorem ad pias cauſas facta valet

CENTESIMVMVICESIMVMOCTAVVM PRIVILEG.

Donatio aliàs prohibita ſumit effectum, ſi conuertatur in piam cauſam.

Centeſimoviceſimooctauò, licèt aliàs non valeat donatio inter virum & vxorem, toto titu. de donatio. inter virum & vxo. fallit tamen, ſi fiat vt conuertatur in piam cauſam: vt per textum in l. ſi ſpouſus. §. conceſſa. D. eodem titu. voluit Guliel. Cu. in l.ſed & ſi poſſeſſori.§.item ſi iurauero. D.de iureiurand. Barto. in l.Seius & Agerius.D.ad legem Falcid. Alexand.conſil.clij.in cauſa & lite. verſic. tertiò licèt aliàs.lib. ij.

Donatio inter patrem & filiũ inualida.

Secus in cauſa dotis.

Extẽſio ad omnẽ piam cauſam.

CENTESIMVMVICESIMVMNONVM PRIVIL.

Pater non prohibetur filio donare ad pias cauſas.

Generaliter prohibita donatione, non cẽſetur prohibita ad pias cauſas.

Centeſimovigeſimononò, ſimiliter licèt non valeat donatio inter patrem & filiũ, l.donationes.C. de donatio. inter virum & vxo.cum ſimilibus. fallit tamen fauore piæ cauſæ, per textum loquentem in cauſa dotis, in l. Pomponius Philadelphus.D.famil.erciſc. quam ad omnem cauſam piam trahit Calca.conſi.xiij. verſic.pro parte negatiua.col.iiij.verſic. ſed quædam cauſa.

CENTESIMVMTRIGESIMVM PRIVIL.

In generali prohibitione alienationis ſemper intelligitur excepta pia cauſa.

In generali prohibitiõe intelligitur excepta perſona Dei.

Et in generali ſacramẽto fidelitatis perſona Imperatoris.

Contrariũ ſentientes.

Generalis phibitio de alienãde nõ feudũ, includit etiã prohibitionem alienationis pro anima.

Centeſimotrigeſimò, non tantùm eo caſu, ſed & aliàs prohibita generaliter donatione, vel à teſtatore, vel à contrahentibus, non cenſetur tamen prohibita in fauorem piæ cauſæ. Ita referunt Roma. Soci. & Calca. quibus locis ſtatim citabimus voluiſſe Bald. licèt non inuenerim in meo codice, in l.ſi ſponſus.§.conceſſa.per illum text.D.de donationib.inter virum & vxorem.ſequitur ſimiliter Calca.conſ. xiij.pro parte negatiua,col.iij.verſic.ſextum quia in diſpoſitione. vbi & ad hoc allegat authentes quæ.C.communia de lega.& in c.j.§.ſi verò de allodiis. titu.de pace iur. fit. vbi & addit hanc rationem, quia in huiuſmodi generali prohibitione videtur excepta perſona Dei: ſicuti in generali ſacramento fidelitatis intelligitur etiam excepta perſona Imperatoris. c. ij. titu.de prohibi.feud.alie. Verùm Roma.in dicta authent.ſimiliter, in xv. ſpeciali, inter contractus.dicit hoc eſſe falſum in cap.j.§.donate.titu.quibus modis feud. alie. poſſ. & in dicto c.ij.ad princip.titu.de prohib. feud. alien. per Feder. vbi generalis prohibitio de non alienando feudum, includit etiam prohibitionem alienationis pro anima. Nec obſt. d. §. conceſſa. vbi dicitur quòd vir poteſt donare vxori, & econtrà vxor viro cauſa ſepulturæ: quia illud non eſt ratione piæ cauſæ, ſed quia (vt dicit is tex.expreſsim) ceſſat ratio prohibitionis, cùm ex ea donatione is cui donatur, non fit locupletior.

CENTESIMVMTRIGESIMVMPRIMVM PRIVIL.

Pignus alienatum ad pias cauſas, ſciente & tacente creditore, cenſetur ab eodem remiſſum.

Centeſi

CEnteſimotrigeſimoptimò, licèt aliàs qui tacet,& patitur, non videatur conſentire in his quæ præiudicium afferunt, & incommodū, vt nota.in l.filiusfamiliàs. §.inuitus.D.de procura.cum ſimilibus,& propterea creditor per taciturnitatem non videatur conſentire alienationi rei ſibi obligatæ, quin poſsit pignus proſequi, l.ſicut. §.non videtur. D.quibus modis pignus vel hypo. ſoluit. fallit tamen fauore piæ cauſæ. Verbi gratia, ſi quis præſente, & tacente creditore donaret fundum obligatum pio loco, cenſetur pignus remiſſum.textus eſt in libertate loquens in l.j. C.de remiſſ.pigno. quem Baldus ibi extendit ad omnem piam cauſam. & ſequuntur Rom. & Alexan. ille col. vlti.hic col.viij.in l.quæ dotis.D.ſolut.matrimo.& voluit etiam Ioan.And.in regula,qui tacet.de reg.iur.lib.vj.Panor.in c.nónne.de præſumpt.Roma. conſi.cccxj. in cauſa propoſitæ conſultationis.verſi.in decimo dubio.Soci.conſ.ccxcj.viſis literis.col.vij.verſ.prętereà hanc partem.lib.ij.& Philippus Decius conſi.lxvj. de duobus quæritur, col.pen.pro quibus bene facit text.in authent.ſi ſeruus ſciente domino, vbi etiam id not. Bald.C.de epiſc. & cleri. & in c.ſi ſeruus.liiij.diſt.Et quod in ſimili dicitur de fiſco, in l.ſi hypothecas.C. de remiſſ. pig. Et vide quod ſcribit Philip.Dec.in c.ſuper eo.col.antepen.verſic.ſed ad iſta reſponderi poteſt,iunctis præcedentibus.de offic. deleg.

Qui tacet, & patitur, nō videtur conſentire in ſuū præiudicium.
Creditor per taciturnitatem nō cenſetur cōſentire alienationi pignoris.
Niſi ad pias cauſas alienatum ſit.
Exemplū in libertate
Extēſio ad omnē piam cauſam.
Niſi etiam à fiſco alienatum ſit.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSECVNDVM PRIVILEG.

Mandatum factum piæ cauſa, durat re integra, etiam poſt mortem mandantis: nec poteſt illius hæres reuocare, cùm non appareat mutatam voluntatem.

CEnteſimotrigeſimoſecundò, licèt aliàs mandatum re integra morte mandantis finiatur,l.mandatum.C.mand. cum ſi. fallit in mandato facto piæ cauſæ, quod nec re integra finitur morte mandantis, nec poteſt illius hæres reuocare, vt no. voluit Bald.in auth.ſi qua mulier.col.vlti.verſic.quartò no.C.de ſacroſan. eccl. per tex. quem dicit ſingu.in cle.exiit.§.in eo verò caſu.de verb.ſig.& idem Bald.qui hoc dicit no.dignum in d.l.mandatum.col.iij.verſ.ſed contra hoc op.& ibi Saly.col. vj. in xiij. op. C.mand.vterque per text.loquentem in dote,in l.ſi ego.§.j. D. de iur.do.& idem Bald. in l. cum magiſtratus.col.j. C. quand. prouo. non eſt neceſſ. per c. vlt. de teſtam. lib. vj. & ipſe Bald.in l.ſi defunctus.in fi.D.de procur. Ro.in l.ij.D. ſol.mar.& in d.auth. ſimiliter. in xvij. ſpeciali,inter contractus,non per tex. allegatos. & per Bald.in prioribus locis, quos nititur probare,nihil ad hoc facere,ſed per tex.loquentem in libertate, in l. ſi pater filio.D.de manu.vindict.& idem Rom.conſ.cxix.in prima concluſione,vbi ad hoc dicit ſingul. tex. in d. cle.exiit.quo loco ſuprà citauimus.& Alex.in addi.Barto.in l.ij. §. ſed ſi quis donaturus. D. de donatio. & Iaſon in l.eius qui in prouincia. in verſic. placebat. colum.j. verſic. iſtam regulam.D.ſi certum peta.vbi & facit ſingu.textum in dicta clement. exiit.illum autem textū in dicta.l.ſi ego.§.j.dicit ſingul.Bal.in cap. cùm veniſſet.de teſta. ſuper quibus vide omnino Iaſ.in dicta l. eius qui. verſicu.placebat.colum.j.

Mandatū re integra morte mādantis finitur.
Secus in mandato facto pia cauſa.
Et in dote.
Et in libertate.

CENTESIMVMTRIGESIMVMTERTIVM PRIVILEG.

Pœnitentia non habet locum in contractibus ad pias cauſas, etiam re integra. Secus tamen in libertate.

CEnteſimotrigeſimotertiò, licèt in contractibus innominatis re integra ſit locus pœnitentię,l.ſi pecuniam.D.de condictio.ob cauſam.cum ſimilib.in celebratis tamen ad pias cauſas non habet locum pœnitentia,etiam re integra. vt voluit Bald.qui dicit not.in l.ſicut.in fi.C.de actio. & oblig.& per text. in l.ſi quis pro redemptione. C. de donatio. & per id quod in ſimili dicitur, quòd etiam fauore dotis non habet hoc caſu locum pœnitentia, per textum in l.ſi ego. §. j. D.de iure dot.Id quod etiam voluit Bal.per text. poſtremo loco allegatum in dicta l.mandatum.colum. iij.verſic.ſed contra hanc op.& ibi quoque Saly.col.vj. xiij. oppo. C. mand. & Alexan.in l.qui Romę.§.Flauius.col.vij.ff.de verbo.obliga.& Socin.vbi ſuprà,in xvij.priuilegio. Et illud de dote etiam per illum textum voluit Barto. in l. ij. §. ſi pecuniam. D. de donatio.& in l.ſi pecuniam.§.j.aut ij.D. de condict.ob cau.& Romanus in l.j.D.ſoluto matrimo. Verùm contrarium apertè ſentit in dicta l. qui Romæ. §. Flauius.in exemplo per eū ibi poſito,& apertius Franciſc. Aret. ibi, & Romanus in repetitio. dictæ authent. ſimiliter, in xviij.ſpeciali contractuum. dicit enim quòd is qui contraxit, poterit pœnitere, per textū loquentem in libertate,& ita in pia cauſa,in l.dedi.§.idem erit. D. de condictio. ob cauſam. & iterum in dicta l.ſi pecuniam.§.item ſi quis dederit.D.eodem titulo,in quibus locis idem quoque tenet ipſe Romanus. Nec obſtat (inquit) dicta l.ſi quis pro redemptione. nam is textus ſolùm denegat repetitionem eius quod fuerat donatum, proptereà quòd diceretur

In contractibus innominatis re integra locus eſt pœnitentiæ.
Niſi ad pias cauſas ſint celebrati.
Idē in dote.
Contrariū aſſerentes.
Qui cōtraxit, poteſt pœnitere, etiā quo ad libertatem.
Reſpōſio ad cōtraria argumenta.

Hæres non poteſt re integra reſilire ab huiuſmodi contractibus. Ratio diuerſitatis inter hæredẽ & defunctum.

non fuiſſe donationem inſinuatam, quia excederet ſummam quingentorum aureorum: at non denegat pœnitentiam, quia de hoc ibi non agitur. Si verò is qui contraxit, mortuus eſt, & velit hæres ipſius reſilire, ſiue pœnitere, non poterit etiam re integra, quamuis defunctus potuiſſet. & ita loquitur dicta l. ſi ego. §. j. D. de iure dotium. Et ratio diuerſitatis eſt, quia ipſe hæres quantum maximè poteſt, debet & tenetur ſubuenire animæ ipſius defuncti, & ita ea perficere, & exequi quæ viuens ipſe ad pias cauſas pro ſua anima diſpoſuit. c. in literis. de raptoribus. c. parochiano. de ſepult. hæc ferè Roma. cuius ſententiam ſequitur, licèt illius non meminerit, Lauren. Calca. conſi. xxxj. Antonius Pacolarius, colum. v. verſic. quid igitur dicendum. vide omnino Iaſo. in dicta l. dedi. §. idem erit. D. de condictio. ob cauſam. & in l. ſi pecuniam. in princip. colum. j. verſic. quartò limita. eodem titu. vide etiam omnino Soci. in dicto §. Flauius. colum. v. & Iaſ. in dicto §. idem erit, & Alexand. in dicta l. ſi pecuniam. colum. xij.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVARTVM PRIVILEG.

Eccleſia, vel ciuitas, mutui datione non obligatur, ſi in vtilitatem eius pecuniæ verſæ non ſint.

Mutuans inſtitori nõ tenetur probare verſũ in vtilitatẽ domini. Secus in mutuante adminiſtratori eccleſiæ. Et adminiſtratori ciuitatis. Niſi eccleſia vel ciuitas per magiſtrum ſuum aliquam negotiationẽ exerceant.

Centeſimotrigeſimoquartò, licèt mutuans inſtitori non habeat neceſſe probare verſum in vtilitatem domini, l. vlti. D. de exercit. fallit tamen in mutuante adminiſtratori eccleſiæ, ſiue piæ cauſæ, vt volunt doctores, idem quoque dicentes in mutuante adminiſtratori ciuitatis, in l. ciuitas. D. ſi certum peta. Quod tamen limitat ſingul. Bal. in rubric. C. de exercit. colum. penulti. verſic. contrà videtur procedere, quando eccleſia vel ciuitas non exercet aliquam negotiationem: aliàs ſi exerceat per magiſtrum ſuum, vtetur iure communi. quam limitationem dicit ſing. Alexand. in dicta l. ciuitas. colum. penulti. vbi eam tamen non putat veram, licèt Iaſon ibi, colum. vlti. verſic. iſta limitatis, eam conetur approbare.

CENTESIMVMTRIGESIMVMQVINTVM PRIVILEG.

Donata ad certum pium vſum, ne authoritate quidem principis poſſunt conuerti in alium.

Donata ad certũ vſum poſſunt à donatario in alium conuerti. Secus in donatis ad certum pium vſum. Quæ ne authoritate quidẽ principis poſsũt conuerti in aliũ vſum. Excepta tamẽ ſummi Pontificis authoritate.

Centeſimotrigeſimoquintò, licèt donata ad certum vſum poſsint à donatario in alium vſum conuerti, l. ij. in fine, & l. ſequen. D. de donatio. & l. ſi repetendi. C. de condictio. ob cauſam. & l. ſed ſi vir. §. vlti. & l. ſequen. D. de donatio. inter virum & vxor. fallit tamen in donatis ad certum pium vſum, quia non poteſt in alium conuerti, per text. in l. penulti. & ibi Bald. qui hoc expreſsè not. & dicit ſpeciale in pia cauſa, C. de donatio. & in clemen. quia contingit. de religioſis domib. & voluit Baldus, qui & hoc negat poſſe fieri authoritate principis, conſil. clxxxiij. factum proponitur. poſt principium, lib. j. vbi & ad hoc alia iura allegat, & conſil. cxviij. caſus ſub tali forma. colum. iij. verſic. ſuper quinto puncto, lib. v. & Panormita. conſi. xcix. quidam condidit teſtamentum, colum. ij. verſic. moueor decimò, lib. ij. vbi tamen excepit authoritatem ſummi Pontificis, & Paul. Caſtren. conſ. clxxxvij. ſuper primo quæſito reſpondeo, in princip. lib. j. vbi etiam excepit authoritatem ſummi Pontificis: & Benedict. Capra. conſil. cxxj. punctus fuit, quidam teſtator. Tu tamen omnino vide Barto. in l. pater. §. Tuſculanus. D. de lega. iij. & in l. legatum. D. de vſufruct. lega. & Bald. conſil. ccccxv. viſa ſubſtitutione, ante fi. lib. iiij. & Panormit. in c. nos quidem. colum. vlti. & ibi Cardina. & alios, de teſtament. Roma. ſingul. cccclxxvij. legatum factum. vide eundem Roma. conſi. xlix. verſic. quò ad tertium.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEXTVM PRIVILEG.

Pactum non excludit eum à ſacrilegio, qui rem ipſius eccleſiæ propria authoritate occupat.

Niſi rem ipſius eccleſiæ occuparet.

Centeſimotrigeſimoſextò, licèt valeat pactum vt creditor poſsit propria authoritate poſſeſsionem hypothecatam ingredi, per l. iij. C. de pignor. fallit tamen ſi res ipſa ſit eccleſiæ: neque enim hoc caſu pactum excuſaret eum, qui rem ipſius eccleſiæ propria authoritate occuparet, quum in ſacrilegium incurreret, per textum in c. nulli liceat. xij. quæſt. ij. per quem ita dicit Innocen. in cap. verum. de foro competen. Sed Hoſtienſ. ibi tenet contrarium. Sed tu omnino ſuper hoc vide Anto. & Panorm. in dicto cap. verum. vbi multifariam in ea re diſtinguit, & Roma. multa quoque ſuper hoc differentem in dicta authent. ſimiliter, in xix. ſpeciali, inter contractus. C. ad legem Falcid.

CENTESIMVMTRIGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEG.

Non malè infertur ab alienatione rerum eccleſiæ ad alienationem rerum piæ cauſæ.

CEntesimotrigesimoseptimò, in alienatione rerum piæ causæ eadem solennitas requiritur, quæ in alienatione rerum ecclesiæ. Ita voluerunt Host. Ioan. Andr. Anto. Imol. & Panormit. qui hoc dicit semper esse notandum, & Barba. in cap. nulli. de rebus eccleſ. non alie. per textum in §. quia verò. in authent. de non alien. qui est cano. in c. hoc ius porrectum. x. quæstio. ij. Angel. in l. ij. C. de fide instrumen. Imol. Felyn. & Petrus Anchar. conſi. cclxxiiij. ad declarationem dubij, colum. j. Pau. Liaz. & alij post eum in clemen. quia contingit. §. illud. de religio. domi. & Paul. Castrenſ. consilio cclxix. dubitatur nunquid hospitale, colum. j. lib. j. & conſi. xvj. incipien. tale factum fuit, & iterum consilio ccxcv. incipiente, proposita mihi, & Philippus Franc. qui hoc dicit singul. in cap. j. colum. ij. de rebus eccleſ. non alien. lib. vj. Qualiter tamen hoc intelligatur quantum ad bona hospitalium, videbis per Felynum in dicto cap. de quatta. col. ij. de præſcrip. & Philippus Fran. vbi suprà.

Eadem requiritur solennitas in alienatione rerum piæ causæ, quæ in alienatione rerũ ecclesiæ.

Quid in alienatione bonorum hospitaliũ.

CENTESIMVMTRIGESIMVMOCTAVVM PRIVILEG.

Restitutio in integrum eodem modo competit piæ causæ, quo ecclesiæ.

CEntesimotrigesimooctauò, non dissimile est præcedentibus, quòd sicuti ecclesia restituitur in integrum ratione læsionis. c. j. & per totum titul. de in integrum restitutio. ita & pia causa, vt voluit Ioan. Andr. in c. j. & c. ij. & ibi Ioan. de Imol. & Domi. de in integrum restitutio. lib. vj. & Petrus Anchar. in cap. nulli. de rebus eccleſ. non alienan. & Paulus, qui hoc quoque dicit esse semper menti tenendum, in dicto cap. nulli. in fi. & in cap. cùm esses, colum. vlti. de testamen. vbi hoc dicit singul. & Franc. Aret. in l. j. col. vlt. in duodecimo priuilegio. C. de sacrosanct. eccleſ. Et ita quoque voluerunt loquendo de hospitali, Innocen. Petrus Anchar. & Imol. in c. nisi ecclesiæ. de præbend. Bal. & Paul. Cast. in l. orphanotrophos. post prin. C. de episc. & cleric. Bald. conſi. ccccclxv. in ciuitate Brixiæ, lib. j. & conſi. ccclxxxj. quæstio subtilis est, colum. j. li[illegible] Panorm. in cap. j. aliàs ij. col. pen. & vet. de in integ. resti. aliàs de præſcri. & Rom. conſ. ccccvij. cùm præsupponatur, post prin.

Ecclesia restituitur in integrũ ratione læsionis.

Et pia causa.

Et hospitale.

CENTESIMVMTRIGESIMVMNONVM PRIVIL.

Piæ causæ præscribuntur tantùm spatio quadraginta annorum.

CEntesimotrigesimononò, sicuti contra ecclesiam non currit præscriptio, nisi quadraginta annorum, per l. vlt. & authen. quas actiones. C. de sacrosanctis ecclesi. ita nec etiam contra pias causas, per textum in §. cum temporibus. in authent. de eccleſ. titul. & voluit Bald. qui hoc dicit notab. & menti tenendum in dicta authent. quas actiones. & in l. in genero. in fin. D. de his qui not. infa. versic. vltimò præmitto. Panormita. in c. de quarta. in vj. notab. & ibi latè Fely. colum. j. & ij. de præſcrip. idem Panormitanus in c. accedentibus. in secundo not. de priuileg. & consil. liiij. hoc capite factum super quo, &c. colum. ij. versic. hoc tamen. lib. ij. vbi reprehendit Fede. qui consil. cj. incip. vtiliter fuit. tenuit sufficere possessionem triginta annorum, idem quoque tenuit Maria. qui alios quoque allegat in tracta. de oblationibus, in v. quæstio. noui libelli. Iason in §. ex maleficiis, colum. xj. Institu. de actio. Franciſc. Balb. in j. par. v. part. col. ij. versic. amplia quartò.

Contra ecclesiã currit tantum præscriptio quadraginta annorum.

Et contra pias causas.

Qui dicãt sufficere possessionem triginta annorum.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVM PRIVILEG.

Pia causa & ecclesia de iure æquiparantur, ac iisdem gaudent priuilegiis.

CEntesimoquadragesimò, generaliter eisdem gaudet priuilegiis, quælibet causa piæ, quibus & ecclesia, vt voluerunt Ioan. Andr. Petrus Anchar. & Domin. in dicto c. j. de in integrum restitu. libro vj. & Innocen. in c. relatum. de testamen. & ibi Panormita. colum. vlti. qui dicit huius esse rationem, quia est eadem vtriusque ratio: nam ecclesia sua priuilegia habet propter animam, & contemplationem Dei, & idem Panormita. in dicto c. nulli, ante fin. de rebus eccleſ. non alien. vbi reddit etiam rationem, quia hæc duo, videlicet ecclesia & pia causa, reperiuntur de iure æquiparata, per c. requisisti. §. secus autem. de testament. & facit c. xenodochus. cum c. sequen. de religiosis domib. & idem Panormita. in c. j. de in integr. restitut. & in dicto c. accedentibus. de priuileg. & consil. cij. circa personarum. colum. vlti. versi. & idem dicendum, lib. ij. & Petrus Anchar. in clement. causam. de electio. & in clementi. dispendiosam. de iudic. Barbat. latè in c. vlti. de testament. & Philippus Francus in dicto c. j. colum. ij. de rebus eccleſ. non alienan. libro vj. & bene facit textus in l. priuilegia. & quod ibi notat Barto. C. de episcopis & cleric. & scribitur in cap. sciant cuncti. & in cap. generali. post princip. de electio. lib. vj. & in cap. grandi. & ibi Petrus Anchar. Cardina. Florent. & alij de supplend. neglig. prælat.

Qualibet pia causa eisdem gaudet priuilegiis, quib. ecclesia.

Eadem est ratio piæ causæ & ecclesiæ.

Ecclesia & pia causa de iure æquiparata.

Centeſi

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMPRIMVM PRIVILEG.

In piis cauſis & minorum perſona re ipſa & ex ſolo tempore tardius pretij exoluti mora contrahitur.

Sine interpellatione non cõtrabitur mora. Alind in minore creditore. Et in piis cauſis.

Centeſimoquadrageſimoprimò, licèt aliàs noo cõtrahatur mora ſine interpellatione, aut diei, aut hominis, per not. in l. magnam. C. de contrahend. & commit. ſtipul. cum ſimil. tamen ſicuti hoc fallit in minore, cui quicquam debetur, per text. gloſ. & docto. in l. in minorum. C. in quibus cauſis in integrum reſtitu. non eſt neceſſat. & in l. Tiria Scio. §. vſuras. D. de legat. ij. & alibi dixi plenius. ita quoque in piis cauſis, per textum in dicta l. Titia Seio. §. vſuras. quem ad hoc expendit Bald. 10 authentic. hoc amplius. colum. peoulti. & ibi etiam Iaſon, colum j. C. de fideicommiſſ. & voluit gloſſ. not. in §. item miſta. in verbo, in iudicium. Inſtitu. de actio. quam ſequitur & facit ſingular. Rom. ſingu. cxvj. tu habes quod in minore. vide Iaſon. in dicta authent. hoc amplius.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Eccleſiæ & alia pia loca in omnibus minorum iure vtuntur.

Omnia priuilegia cõpetentia minoribus, cõpetunt eccleſiis. Minores & pia cauſa æquiparantur. Adminiſtratores piorũ locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus. Pius locus æquiparatur minori. Eccleſia & minor à pari procedũt.

Centeſimoqoadrageſimoſecundò, vt generaliùs loquar, omnia priuilegia competentia mioori bus, competunt eccleſiis, & aliis piis locis: à pari enim procedunt mioores & piæ cauſæ, vt patet ex tex. in l. orphanottophos, in princip. C. de epiſcop. & cleric. vbi adminiſtratores piorum locorum æquiparantur tutoribus, & curatoribus, & ibi expreſsè notat Bald. & Paulus Caſtren. poſt principium, hoſpitalia iure minorum vti: & eſt ſimilis text. quem etiam not. Imol. in clement. quia contingit. §. vt autem præmiſſa. de religio. domib. & expreſsè voloit Roma. ſingul. xciij. incipien. habui qoæſtionem. vbi dicit, quòd minori pius locus æquiparatur: & per hoc decidit pulchram quæſtionem, & Matheſil. not. xli[illegible]a quòd eccleſiæ, vbi hic dicit ceſſare in vno caſu. Et hoc procedit ex conſequentia co[illegible] quæ diximus in præcedentibus priuilegiis, quibus latè oſtendimus eccleſiam, & piam cauſam æquiparari: quia etiam eccleſia, & minor à pari procedunt, per tex. in c. j. & in c. auditis. & ibi latè glo. & doct. de in integ. reſti. & proptereà ſæpiſsimè ſumitur argumentum à minore ad eccleſiam, vt per gloſ. in l. reſpublica. C. quib. ex cau. maio. & l. ſi in rẽ. C. quaod. ex fac. tut. cum mulṫs ſimilibus latè congregatis per Nic. Eueral. in locis legalibus, in loco à minoribus ad eccleſiam, vbi hoc ex aliorum ſententia limitat, vt per eom videre poteris.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

Fiſcus & Eccleſia in omnibus æquiparantur.

Argumẽtũ vſitatiſsimum à minore ad eccleſiam. Priuilegia fiſco cõpetentia etiã eccleſiis competũt. Argumẽtũ de fiſco ad eccleſiam.

Centeſimoqoadrageſimotertiò, ſimiliter omnia priuilegia competentia fiſco, competuot & eccleſiis, & aliis piis cauſis, vt licet videre ex multis, quæ ſuprà diximus, quibus adde gloſſ. in l. ſi procorator. §. vlt. D. de io. fiſc. quæ trahit illum tex. ad eccleſiam. quam ſequitor Bart. in l. à diuo Pio. §. ſed ſi emptor. D. de re iodic. & etiam Panor. in c. ij. in fi. de preca. cum multis ſimilibus adductis per eondem Eueral. in loco de fiſco ad eccleſiam, vel ad piam cauſam. Et ſi quis velit videre priuilegia fiſci, legat. Bald. in l. j. C. de hæred. vel actio. vend. & Saly. in l. vlti. C. de priuil. fiſc. & Eueral. vbi ſuprà, & Franc. Luca. in eo tract. quem de priuilegio fiſci noncupauit.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Eccleſia violenter inuadens poſſeſsionem rei ſuæ, non incidit in conſtitutionem l. ſi quis in tantam. C. vnde vi.

Priuilegia fiſci quæ. Violenter inuadens poſſeſsionẽ rei ſuæ, priuatur dominio eius rei. Secus in eccleſia.

Centeſimoquadrageſimoquartò, licèt violenter inuadeos poſſeſsionem rei ſuæ, apud alium conſtitutæ, priuetur dominio eius rei, per l. ſi quis in tantam. C. vnde vi: tamen illud non procedit in eccleſia, aut alia pia cauſa, ſecundùm glo. in c. j. in verbo, rigor. & ibi docto. de dol. & contu. & Benedict. Capra, conſi. xxxij. punctus, caſus eſt talis. colum. penulti. & bene facit quod hic diximus in xlv. priuilegio, de legatario occupãte legatum propria authoritate.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Arbitratore non arbitrante, fauore piæ cauſæ recurritur ad arbitrium boni viri.

Centeſi

CEnteſimoquadrageſimoquintò, licèt à perſona arbitratoris electi à partibus, poſteà non arbitrantis, non recedatur, vt eatur ad arbitrium boni viri, & ſic iudicis, ac conſequenter extinguatur cõpr omiſſum, & ſtipulatio in id facta, l. vlti. C. de contrah. empt. l. ſi merces. in princ. D. loca. l. ſi quis arbitratu. D. de verb. oblig. & ibi concord. in gloſſ. fallit tamen fauore piæ cauſæ, vbi arbitratore non arbitrante, recurritur ad arbitrium boni viri. textus eſt loquens in cauſa dotis, in l. iij. C. de dot. promiſſ. & in l. cùm poſt. §. gener. D. de iure dotium. & voluit gloſſ. etiam in dote, in l. vlt. in gloſſ. iij. & ibi Bald. col. iij. in v. oppo. C. de contrab. empt. & Bart. in l. j. col. iij. D. ſolut. matri. vbi dicit hoc quoque procedere in cauſa alimentorum, & alia pia cauſa. & Baldus in l. vlti. verſicu. pone declaratio dotis. C. de ſenten. quæ ſine certa quanti. Roma. in dicta l. ſi quis arbitratu. & ibi Iaſon colum. iij. in quarta limitatione. Sed aduerte huc paululum: quia illi tex. qui ad hoc allegantur, non probant, videlicet in d. l. iij. & in §. gener. nam loquuntur quando arbitrium erat collatum in perſonam debitoris debentis ſoluere dotem: quo caſu quando pars, cui committitur arbitrium, non vult arbitrari, recurritur ad iudicem in omnibus contractibus. per textum in l. hæc vendicatio. D. de rei vendi. & not. gloſſ. Bart. Alex. & alij in dicta l. ſi quis arbitratu. vbi & Iaſon hoc perpendit, nec aliud dicit.

A perſona arbitratoris poſteà non arbitrantis nõ receditur. Nec itur ad arbitriũ boni viri. Extinguitur tamen compromiſſum. Aliud fauore pia cauſa. Vt in dot. Et in cauſa alimentorum. Arbitrio collato in perſonam debẽtis, nec poſteà arbitrantis, recurritur ad iudicẽ.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

Semper in fauorem piæ cauſæ iudicandum eſt, etiam ſi ſuſtineat partes actoris.

CEnteſimoquadrageſimoſextò, licèt aliàs cùm ſunt iura partium obſcura, reo fauendum eſt potius quàm actori, c. cùm ſunt. de regul. iur. lib. vj. cum concordantiis ibi adductis per gloſſ. & doctores. fallit tamen in cauſa pia, in quaſi æquales ſunt vtriuſq; probationes, ſemper pro pia cauſa iudicandum eſt: etiam ſi ſuſtineat partes actoris. textus eſt notab. loquens in libertate, in l. lege Iulia. D. de manumiſſ. id quod trahit ad omnẽ piam cauſam Speculator titul. de teſtib. §. poſtquam de teſtibus. verſic. ſed quid ſi cõtingat. & Romanus qui nullam Specul. facit mentionem in autbent. ſimiliter. in primo ſpeciali, circa iudicia. vbi hoc dicit eſſe notandum ad materiam c. in noſtra. de teſtib. & l. ob carmen. §. ſi teſtis. D. eodem titu. & idem etiam voluit Barba. in dicto c. ex literis. & rurſum in c. in præſentia. de probatio. & Corſet. in ſuis ſingul. in verbo, pia cauſa, in dubio ſtamus. Sed & illum textum ad omnem cauſam fauorabilem trahit Bald. in l. cùm magiſtratus. in vltima quæſtio. C. quando prouoc. non eſt neceſſ. vbi illum dicit eſſe not. & mente tenendum, & in c. j. §. ad hoc. in verbo, promptiores. tit. hîc finit lex Conradi &c. vbi dicit ſingu. & in c. j. ad fin. de contract. inter me & domi. vbi dicit multùm notandum, & in c. vlti. col. iij. de re iudi. & ante illum Cyn. in l. j. & ibi quoque ipſe Bald. C. de vſuris.

In ambiguis reo fauendum eſt potius, quã actori. Secus in pia cauſa. Vt in libertate. Extẽſio ad omnẽ piam cauſam. Extẽſio ad omnem cauſam fauorabilem.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

Diuerſis ſententiis à iudicibus prolatis, fauor ſententiæ pro pia cauſa dictæ præualet: niſi euidenter nunquàm ex actis appareat.

CEnteſimoquadrageſimoſeptimò, ſimiliter licèt aliàs inter pares numero iudices ſi diuerſæ ſententiæ proferantur in dubin ea ſit aſſumenda, quæ pro reo facit, l. inter pares. D. de re iudic. & c. vlti. extra eo. Id quod etiam fuiſſe obſeruatum apud antiquiores teſtis eſt Ariſtoteles libro quæſtiouum xxix. cap. xiij. vbi huiuſce rei multas rationes attulit. In hoc tamen caſu ei ſtandum eſt, quæ eſt in fauorem piæ cauſæ, etſi ea actoris partes ſubeat, per text. in dicta l. lege Iulia. D. de manumiſſ. & dicta l. inter pares. & dicto c. vlti. & ita in omni pia cauſa voluit Roma. in ſecundo ſpeciali, circa iudicia. Nam & eundẽ fauorem habet cauſa dotis, per dictum cap. vlti. cùm pia cauſa ſit æquè fauorabilis, ac imò fauorabilior, vt ſæpe diximus, & dicemus poſteà latiùs. Et propterea dicit Vinc. & poſt eũ Ioan. Andre. Panormit. & omues in dicto cap. vltimo, hoc idem quoque locum habere in aliis caſibus fauorabilibus. quod & ſatis declarat tex. ibi, & voluerunt etiam Specu. & Ioan. And. in additio. ipſius tit. de teſte. §. poſtquam de teſtibus, verſic. ſed quid ſit contra. & Ioan. Andr. in c. in noſtra. de teſtib. Alexand. & Iaſon in dicta l. inter pares. D. de re iudic. Sed hoc tamen limita procedere, niſi ea ſententia lata pro cauſa pia eſſet euidenter iniqua, per textum in l. ſi pars iudicantium. D. de inofficio. teſtamen. quæ licèt loquatur ſolùm in cauſa teſtamenti, extenditur tamen ad omnem aliam cauſam ſimilem, & fauorabilem, vt dicit Angel. poſt gloſſ. ibi expreſsim illum textum ad limitationem dicti cap. vlti. & idem Aug. in l. cùm magiſtratus. C. quando prouo. non eſt neceſſ. & Alexan. in l. duo iudices, col. iij. D. de re indica. & dicit Ange. in dicta l. ſi pars euidenter eam eſſe iniquam, quæ ex actis apparet, vt not. per Innocent. in c. ex inſinuatione. de appella. de qua re latiùs videbis per docto. & maximè recentiores in c. inter cæteras. de re iudic.

In diuerſis ſententiis à paribus numero iudicibus prolatis, qua in rei fauorem eſt, in dubio aſſumitur. Niſi aliud dictet fauor piæ cauſæ. Item fauor dotis.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In dubiis ſemper fauendum eſt piæ cauſæ.

Fauor piæ cauſæ.

CEnteſimoquadrageſimooctàuò, generaliùs ſemper in dubiis tenẽda eſt ea pars, & opinio, quæ fauet piæ cauſæ: ita vulgò allegatur l. ſunt perſonæ. D. de religio. per quam ita dicit Petrus Anchar. conſil. xlvj. prima facie videretur. Imol. & recentiores in c. in præſeotia. de probatio. Roma. in l. ſenium. & in l. penul. C. qui teſtamen. face. poſſunt. Cumanus conſil. cv. quædam domina Lucia. colum. iij. Alexa. conſil. cxxj. viſo themate. colum. iij. lib. j. & conſi. xxxj. ſuper cootentorum, colum. iij. & cxc. plura narrata ſunt, in fi. lib. vj. & conſil. cciiij. hoc capite perſpectis verbis, colum. iij. verſi. turſus dato, eodem libro vj. recentiores in l. j. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ſcribunt omnes vbique.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicta ad pias cauſas ſunt miſti fori: adeò vt laicus etiam teneatur ſtare iuriſdictioni iudicis eccleſiaſtici.

In cauſis piis habet epiſcopus iuriſdictionem etiam in laicos. Nec valet conſuetudo in contrarium. In relictis ad pias cauſas poteſt iudex eccleſiaſticus adiri contra quoſcunq.

CEnteſimoquadrageſimononò, vbi verſatur cauſa pietatis, habet etiã epiſcopus iuriſdictionem in laicos, l. j. & ibi Bald. C. de epiſco. audi. & c. j. & ibi Hoſtienſ. qui dicit non valere conſuetudinem in contrarium. Panor. in vltimo notab. & iterum in fin. vbi hoc dicit not. Barba. & Anto. Burg. etiam in vltimo notab. de emptio. & vendi. & in c. cùm ſit generale. & ibi Panormita. in ſecundo notab. de foro compet. Et propterea dicit gloſſ. in c. relatum, huius initij j. de teſtament. quòd in relictis ad pias cauſas poteſt ſemper adiri iudex eccleſiaſticus, contra quoſcunque: quam gloſſ. ſequitur, & dicit ſingul. Panorm. ibi, in fine. Sed eſt etiam gloſſ. in c. ſi hæredes. & ibi Innocen. Hoſtien. Ioan. Andr. Panormit. & alij, de teſtament. Sed & de hoc eſt textus in l. hæreditas. vbi gloſſ. Bald. in vtraque lectione, & Angel. D. de petitio. hæredit. & in §. ſi quis autem ædificationẽ. in authent. de eccleſ. titul. & ita quoque voluit Innocen. & Ioan. Andr. in c. ſignificantibus. de offic. delega. & idem Innocent. in c. nos quidem. de teſtam. Archidiac. in c. Sylueſter. xj. q. j. Specul. de offic. iudic. §. j. verſic. item imploratur contra hæredes, & in titu. de inſtrum. edi. §. nunc aliquando. verſic. & ſcias. Angel. conſil. cxxix hoc initio bona dicti teſtatoris. & conſil. cxxxvij. quidam Hugucius. paulò ante finem, vbi ad hoc etiam allegat l. nulli. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cleric. Cano. in c. ſignificantibus. de offic. deleg. Flor. in l. cùm quidam. §. ſi dies. D. de vſur. & in l. qui etat. col. j. D. famil. erciſc. Bart. in l. ſolent. col. ij. verſic. quæro coram quibus iudicibus. D. de alimen. & cibar. leg. Franc. Aret. in dicta l. j. col. vlt. in decimoquarto priuilegio. C. de ſacroſanct. ecc. Alex. conſil. clxx. circa primum dubium, in princ. lib. ij. Stepha. Bertran. conſi. xciiij. relicta. num. ix. lib. ij. & hoc omnes fatentur eſſe miſti fori, de quo latiſsimè per Barbat. conſi. xlij. clementiſsimum Deum, col. antepen. verſi. capio nunc ſecundam dubitationem, & ſeq. vſque ad fi. conſi. lib. iiij.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVM PRIVILEG.

Cognitio legatorum ad pias cauſas ſpectat ad forum principis.

Cognitio relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices regios. Princeps ſpecialis protector miſerabilium perſonarum.

CEnteſimoquinquageſimò, cognitio cauſæ legatorum relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices Regios, non etiam ad inferiores, per textũ à nemine, quem viderim, huc uſque ad hoc expenſum, in l. hæreditas. §. ſi defuncto. D. de petitio. hęredit. in verbis, principali authoritate, id eſt principis, vt ſcienter exponit glo. Et hoc quidem confirmatur ex l. j. C. quando Imper. inter pupil. & vid. vbi pupilli, viduæ, atque aliæ miſerabiles perſonę habent priuilegium, vt poſsint trahere aduerſarios ad forum principis, prætermiſſo ordinario. Nam, vt ibi dicit Bal. princeps eſt ſpecialis protector huiuſmodi perſonarum. Legatũ autem relictum his perſonis dicitur ad pias cauſas, vt poſteà dicemus, ex quo potes intelligere illud ad hunc locum pertinere.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Iudicium populare datur pro legatis ad pias cauſas.

Quilibet de populo rectè agit pro piis cauſis.

CEnteſimoquinquageſimoprimò, poteſt quilibet de populo agere pro relictis ad pias cauſas, tex. eſt not. in §. ſi verò ſanctiſsimus. verſic. ſi autem hæres. vbi Ange. not. tit. de eccl. titu. & ita voluit per illum tex. Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. nunc verò aliqua. q. lxv. verſic. ſed nónne quilibet de populo. Bar. in l. ſi quid relictum. D. de legat. j. Bal. in l. nulli. col. penul. verſic. vltimò not. per tex. ibi, C. de epiſc. & cler. & in auth. hoc amplius, col. iij. verſic. quæro ad cuius petitionem. C. de fideicom. & in dicta authen. ſimiliter. in tertio ſpeciali, circa iudicia. vbi dicit illum tex. in dicto §. ſi verò. eſſe ſingul.

& perp

& perpetuò memoriæ commendandum. & idem Romanus qui cum dicit ſingu. conſi. lxix. viſo quonis themate, colum. j. verſic. ſecundò principaliter. & apertiùs conſil. cccccxxviij. in terminis propoſitæ conſultationis. colum. iij. verſic. tertiò ad idem. & Barba. in rub. de reſcript. in clement. colum. viij. verſic. quintò niſi fuiſſet, in lectu. & in ca. ſi hæredes, poſt alios ibi. de teſtam. & conſi. viij. ſcribitur præclarè, col. vij. lib. j. & conſil. xij. ſcribitur apud prophetam, col. antepen. verſic. & ſi opponatur, vbi dicit ad hoc text. in dicto §. eſſe valde ſing. & conſi. xxxij. illud in medium afferam, col. iij. lib. item iij. redeo ad materiam. & Steph. Bertrand. conſi. cexliiij. viſo proceſſu, nu. iiij. lib. j.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Officium iudicis, nemine etiam petente, in piis cauſis interponendum eſt.

CEnteſimoquinquageſimoſecundò, licèt aliàs iudex non poſsit, nec debeat impertiri officium ſuum irrequiſitus, l. iiij. §. hoc autem iudicium. D. de damno infect. cum concord. ibi adductis. fallit tamen in cauſis piis, quibus nemine petente poteſt iudex officium ſuum impertiri, imò debet. textus eſt elegans in l. nequicquam. §. vlti. verſi. plerunque. vbi & hoc not. Barto. D. de offic. procôſul. & in l. profectitia. §. ſed & ſi proponas. D. de iure dot. & in l. qui erat hæres. D. famil. erciſcun. & Bart. in dicto §. hoc autem iudicium. in iiij. oppo. & ibi quoque Imol. & Alex. ex quibus Barto. quem ſequitur Alex. dicit iudicem, niſi id fecerit, puniendum. Innoc. in c. ad noſtram. huius initij ij. de iureiur. Spec. tit. de teſtam. §. in primis. verſic. pone nullus. Cyn. & Bald. in l. mulierem. per illum text. loquentem de libertate. C. ſi manc. ita alic. fuc. Baldus in dicta l. nequicquam. §. vbi decretum. col. x. de officio proconſul. & in auth. ad hæc, ad fin. C. de vſuris, & in l. vni. col. xvij. C. de confeſ. & in c. bonæ, huius initij j. col. ij. verſic. & ſcias. de poſtul. prælat. & conſi. clij. ſuper primo puncto, in fine, lib. iiij. & in l. hæreditas. §. j. in j. lect. & ibi etiam Angel. D. de petit. hæred. Roma. in dicta auth. ſimiliter. in v. & rurſum vndecimo ſpeciali, circa iudicia. Panor. in c. nos quidem. in quarto notab. de teſt. Floria. in l. cùm quidam. §. ſi diem. D. de vſur. & in l. qui erat. col. j. in fi. D. famil. erciſc. Calca. conſi. xiij. pro parte negatiua, col. v. verſi. & quod fortius eſt. Barba. dicto conſ. viij. & conſ. xxiij. ſuprà in præcedenti priuilegio alleg. Alex. in l. diui. col. ij. verſi. nota caſum. per illum tex. loquentè in cauſa alimentorũ. D. ad leg. Falcid. & bene facit gloſ. in c. cupientes. §. cæterùm. in verbo, contumacia. de elect. lib. vj. cùm dicit iudicem poſſe impertiri officium non petitum, vbi vertitur animæ periculum, per text. in cap. cùm nobis olim. de electio, quod & voluit Spec. in titu. de diſpu. & alleg. §. vlti. verſi. probationes. in fi. per c. cùm inhibitio. de cland. deſponſ. Et quod etiam in cauſa dotis, quæ & ipſa pia cauſa dicitur, vt poſteà dicemus. Id quoque procedit per text. in l. ſi cùm dotem. §. necnon illud. verſic. ideoque. & ibi Raphael, & Paul. Caſtr. D. ſoluto matrim.

Iudex non debet impertiri officium ſuum irrequiſitus. Niſi in piis cauſis. Alioquin puniendus erit. Idem in libertate. Et in cauſa alimentorum. A ſentẽtia lata in fauorem pia cauſa non appellatur. Vt in cauſa alimentorum.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In cauſa alimentorum non admittitur appellatio. Quod an in omni pia cauſa obtineat, in vtranque partem diſputatur.

CEnteſimoquinquageſimotertiò, à ſententia lata in fauorem piæ cauſæ non licet appellare: ita ſunt qui putant, per id quod voluit Bartol. in l. ſolent. colum. vlti. & iterum in l. Mela. D. de ali. & cib. lega. quòd in cauſa alimentorum non admittitur appellatio, per l. vlti. D. de appel. recip. vbi dicitur, quòd ſi res dilationẽ non recipiat, non permittitur appellare. quod & idem voluit ipſe Bart. ita dicens voluiſſe Franc. Tig. in ſuo tractatu de alimentis, col. vlt. verſic. quæro an à ſententia. Et idem quod de pia cauſa diximus, ſentit Bald. in repet. l. j. char. penul. in ix. quæſtio. in fin. dum dicit procedere cùm res dilationem non recipit, vbi de ſalute corporis agitur, per d. l. vlt. D. de appel. recip. multominus, cùm tractatur de ſalute animæ. Verùm contrarium tenet Ro. in dicta authent. ſimiliter. in vj. ſpeciali, inter iudicia. & Alex. in addi. Bart. in dicta l. Mela. moti, quia ſemper cenſetur permiſſa appellatio, niſi expreſsè reperiatur prohibita. l. & in maioribus. C. de appel. l. ſi is quem. C. de libe. cauſ. & l. ij. §. ſi is. D. quando appel. ſit. Deniq; quia in cauſa decimarum, quæ vtique pia eſt, vt quæ pro anima tribuuntur, permittitur etiam appellari, vt voluit gloſſ. ordi. in c. Titia nobis. vbi etiam doc. qui diſtinguunt, extrà de deci. quem ſequitur Spe. in titu. de appel. §. in quibus. verſic. ſed nunquid. Nec obſtat quod dictũ eſt de alimentis, quia id omnino indubitatum eſt. Fuerunt enim multi qui contrarium tenuerunt ea ratione, quam ſuprà adduximus: vt licet videre per Spec. & Ioan. And. vbi ſuprà dicto §. in quibus. verſic. ſed nunquid quando iudex, vbi in ea re diſtinguunt. Sed eo conceſſo non propterea ſequitur, vt id quoque procedat in aliis piis cauſis, in quibus ea ratio, cui innituntur, qui illam ſententiam tenuerunt, non procedit, videlicet, quia res dilationem non recipit. per dictam l. vltimam. ideò cogita.

Si res non recipiat dilationem, non appellatur. Modò de ſalute corporis agatur. Et multo minus, ſi de ſalute anima. Contrariũ aſſerentes. Permiſſa cenſetur appellatio, niſi ſit prohibita. In cauſa decimarũ licita eſt appellatio. Reſponſio ad obiecta.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Querela non numeratæ pecuniæ etiam vltra biennium in piis cauſis introducitur.

Exceptio nõ numeratæ pecuniæ non opponitur poſt biennium. Pia tamen cauſa perpetuò competit. Abbas conſeſſus ſe accepiſſe mutuũ ſpe futuræ numerationis poteſt perpetuò opponere exceptionem. Licẽtia accipiẽdi mutuum intelligitur de mutuo vero, nõ ficto.

CEnteſimoquinquageſimoquartò, licèt aliàs exceptio non numeratæ pecuniæ per confitentem non poſsit opponi poſt biennium, vt per totum titul. C. de non numera. pecun. & Inſtitut. de lit. oblig. tamen piæ cauſæ perpetuò competit huiuſmodi exceptio. Ita notab. voluit Bal. loquens in eccleſia in auth. hoc ius porrectum, col. pen. verſic. vlterius habetis hic, in fine, per text. ibi, ad hoc ſubtiliter inductum. C. de ſacroſanct. eccl. Id ſequitur & reputat ſing. trahitque ad omnem piam cauſam, Rom. vbi ſuprà, in ſeptimo ſpeciali. & Calca. conſil. xiij. pro parte negatiua, col. iij. verſicul. nono idem in exceptione. Cui adde quod & ibi voluit ipſe Bal. in c. in præſentia, col. ij. verſic. ſed quid poſſet. de prob. vbi plus dicit, quòd ſi abbas habeat licentiam accipiendi mutuum, & fuerit confeſſus accepiſſe, poterit quandocunque obüci exceptio non numeratæ pecuniæ, niſi conſtet de vera numeratione, per dictam auth. hoc ius porrectum. Nam & dicta licentia intelligitur de mutuo naturaliter vero, non de chirographo, vt ipſe dicit, & ficto, ſecundùm Iac. Be. & Cy. in l. vij. D. ſi cert. per.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Actor in piis cauſis rectè poſtulat fieri ſibi inſtrumentorum rei exhibitionem.

Reus non tenetur edere propria inſtrumenta actori. Secus fauore piæ cauſæ.

CEnteſimoquinquageſimoquintò, licèt aliàs non teneatur reus edere inſtrumenta propria actori ad fundandam ſuam actionem, per l. j. & l. qui accuſare. & l. vlti. & ibi plenè not. C. de eden. tamen hoc fallit fauore piæ cauſæ, cui agenti tenetur reus edere. Ita voluit Bald. in c. j. colum. ij. verſi. ſed contrà hic opponitur. & ibi Anto. & Panor. col. iij. Franc. Aret. & latè Fely. col. vj. in iiij. fallen. & latiùs Philippus Decius, col. ix. verſic. tertiò extenditur, & in multis ſequen. de probat. Roman. in l. j. D. ſoluto matrim. & in dicta authent. ſimiliter. in ſexto ſpeciali, circa iudicia, Alex. in l. vlti. in xvij. fallen. & ibi Philippus Decius colum. pen. C. de eden. & Iaſon in l. j. col. ij. C. eod. tit.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

An diebus feriatis conſiſtat iudicium in piis cauſis.

In piis cauſis proceditur etiã feriatis diebus. Et in cauſa alimentorum. Donatio tutorum & curatorum eſt actus pius. Et in cauſa fiſci. Et in cauſa dotis. Quod procedit tã in feriis ad vtilitatẽ hominũ quàm honorem Dei introductis.

CEnteſimoquinquageſimoſextò, in cauſis piis procedi poteſt, etiam feriatis diebus, vt voluit Specula. titul. de fer. §. ſequitur. verſicul. poſt authoritatem. argumen. c. vtinam. lxxvij. diſtinct. & c. nunquam. de conſecratio. diſtinct. j. & Barto. in l. diui. D. ad legem Falci. Bal. in c. vlti. in fi. de feriis. Paulus Caſtrenſ. in l. j. §. vlti. D. de fer. Romanus in dicta authen. ſimiliter. in octauo ſpeciali, circa iudicia, per textũ loquentem in cauſa alimentorum, in l. ij. D. de feriis, qui etiam loquitur de datione tutorum & curatorum, qui eſt actus pius, vt dicit ibi Baldus in princip. & per alium textum loquentem in cauſa fiſci, in l. publicas. C. eodem titu. cui & tu adde quod voluit Bald. quem ſequuntur Angel. Imol. Paul. Caſtrenſ. & Franciſc. Aret. in l. j. D. ſolut. matrim. vbi in cauſa dotis proceditur die feriata. quod & voluit Romanus in dicta l. j. §. vlti. D. de feriis. Super quo tamen diſtinguit Alex. in dicta l. j. colum. iij. D. ſolut. matri. quem videas, vbi etiam diſtinguit de cauſa alimentorum. de quo etiam per Franc. Aret. conſil. xcvj. in cauſa & puncto. Et quanquam plerique omnes illud intelligant de feriis ad vtilitatem hominum introductis, poſſet tamen dici hoc quoque procedere in feriis in honorem Dei conſtitutis, per id quod voluit Barto. in l. ſi cùm filiusfamiliàs. col. iij. D. de donatio. quod ſi ſtatutum diſponit, quòd poteſtas poſsit procedere in certis cauſis, nulla iuris ſolennitate ſeruata, poterit procedere die feriata in honorem Dei: quia iſta eſt ſolennitas de iure Ciuili, per l. prouinciarum. & ibi ipſe Barto. C. de feriis. quod & idem tenet ipſe Bartol. & Bald. in l. j. D. de milit. teſtam. Barto. in l. idem eſt. §. de portati. D. eod. tit. Bart. Bald. Ang. in l. milites. C. eod. tit. Pet. Ane. in clem. ſæpe. de verbor. obligat. & Romanus in rubric. de arbitr. in xvij. quæſtio. At certũ eſt quòd in piis cauſis omnis ſolẽnitas iuris Ciuilis remouetur, vt ſæpius diximus, ergo &c. Sed contra hoc tenẽt Imol. & Rom. ſibi cõtrarius in dicta l. ſi cũ filiusfamilias. D. de donatio. per id quod habetur in dicta clem. ſæpe. vbi per illa verba, ſummariè, & de plano, nõ intelligunt derogatũ feriis in honorẽ Dei. Ratio eſt ſecundùm Bar. in extrauagan. ad reprimendũ. in verbo, figura, quia ſecundùm rationẽ naturalem, vel diuinam, quæ etiã appellatur naturalis, c. j. diſt. j. ſeruari debẽt, & coli ferię in honorẽ Dei: proptereà pręcepit Dominus in teſtamento veteri, Sabbata obſeruari. Ex quo ſequitur quòd per ſublationẽ ſolennitatũ iuris, nõ cẽſetur permitti, vt procedatur huiuſmodi feriis: quia paria ſunt procedere ſine figura iudicij, & ſine aliqua iuris ſolennitate, vt dicit Bartolus in dicto verbo, figura, &

ſurſum

ruſum in verbo,videbitur.Nec obſtat d. l.prouinciarũ.quia licèt feriæ in honorem Dei ſint introductæ de iure diuino vt dictũ eſt,poteſt tamen id ius diuinum ius ciuile diſtinguere & limitare,vt non procedat in certo caſu,per not.in l.vl.C.ſi contra ius vel vtilit.& in c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. Sed in dubio per diſpoſitionem generalem,non videtur lex, vel ſtatutum derogare iuri diuino,per l.ſi à fratre.C.de teſta. milit.iuncta l.diuus.D. eod.tit.& per dictam clem.ſæpe,& per hoc hanc poſtremam partem ſequitur Alex.in d.l.milites.

In dubio per generalem diſpoſitionem non videtur lex,vel ſtatutum derogare iuri diuino.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In piis iudiciis non requiritur aliqua cauſa cognitio.

CEnteſimoquinquageſimoſeptimò, in huiuſmodi cauſis procedendum eſt ſummariè, & de plano, ſecundum Specul. titu. de inſtru. edit.§.nunc verò aliqua. verſic.quæritur autem qualiter,aliàs verſic. iuxta hoc quæro an executor,& Bal in l.j.in lectu.in fin.& ibi Franciſ. Aret.col. vlti.in ſexto priuilegio.C.de ſacroſ. eccleſ.& l.hæreditas.§.ſi defuncto.in vtraque lectura,& ibi etiam Angel.D.de petit.hæred. declarant qualiter id intelligatur.Floria.in l.qui erat. col.j. D. famil. erciſc. Roma. in dicta auth.ſimiliter.in nono ſpeciali,circa iudicia,vbi hac ratione dicitur,quia in cauſa dotis quæ pia eſt,hoc modo proceditur.per textum,ſi rectè,inquit,inſpiciatur, in clem.diſpendioſam. de iudi.& Barbat.conſil.lxxxvij.prope eſt dominus,col.v.li.iij.& Calca.conſi.xiij.pro parte negatiua,col.iiij.verſic.ſed quod tam dotis.& Steph.Bertr.conſi. ccxliiij. viſo proceſſu. col. iiij.nume.xij.lib.j.& conſi.xciiij.relicta.nu.x.li.j. Tu circa illud de cauſa dotis aduerte,quòd Barto.& alij in l.j.D.ſolu.matr.ſunt in ea ſententia, vt bene debeant dilationes coarctari,argu.l.ij.D.de iudic.vbi & hoc Imol.annotat, & Bal. & Salyc. in l. vlti. C.de ſenten. quæ ſine certa quan.tamen quantum ad libellũ, & alia ſubſtantialia iudicij debet ordinariè procedi, vt not.Bald.Angel.& Franc. Aret.in dicta l.j. per nota.in l.ſi cum dotem. §.eo. autem tempore.ibi.lis conteſtatur.D.ſolut.matr.& in l.iij.ibi,more iudiciorum,vbi & hoc not.Bald.C. de dot.promiſſ.& voluit etiam Barto.in l.ſi conſtante.in vj.q.iii.partis,D.ſol.matri.

In piis cauſis ſummariè procedendum.

Et in cauſa dotis.

Diſtinctio quo ad cauſam dotis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In omnibus dos & pia cauſa æquiparantur: & rectè de dote ad piam cauſam in iure argumentamur.

CEnteſimoquinquageſimooctauò, generaliter omnia priuilegia dotis competunt & piis cauſis,vt conſtat ex aliis multis, quæ ſuprà diximus. quibus & tu adde quæ dicam infrà, poſt hæc priuilegia,dum tractabimus quæ dicantur piæ cauſæ: & textum æquiparantem dotem & piam cauſam in cap.donate.titu quali.olim feud.alie. po. & multa quæ in eam rem congerit Eueral.in locis legalibus,in loco de dote ad piam cauſam. Sunt autem multa dotis priuilegia,quæ videre poteris per gloſſ.Barto.Bal.Imol.Paul.Caſt. Roma.Alexand.& alios in l.j.D.ſoluto matrimo.Specul. titu. de dote poſt diuor. reſtitu. in fine.Bald.in rubri.C.de priuileg.dot.Salyce.in l.fina. C.eodem titu.Bapt. de Sancto Blaſio in ſuo tractatu de priuilegiis dotalibus,vbi trecenta quinquaginta quatuor dotis priuilegia collegit,& Bal.Nouel.in ſuo tractatu de dote,& Ioan.Campezium in ſuo tractatu dotium.

Omnia priuilegia dotis competunt etiam piis cauſis.

Dotis priuilegia qua

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Priuilegia piis cauſis conceſſa an poßint à ſtatuentibus reuocari.

CEnteſimoquinquageſimononò,ordinatio ſiue conſtitutio, vel conſuetudo,aut ſtatutum de diſtribuendo annuatim aliquid ad pias cauſas iure eleemoſynæ,non poteſt tolli per eos, qui huiuſmodi conſtitutionem, ſiue ordinationem fecerunt. textus eſt notab.in l.priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi Bartol. in fine, qui de hoc dicit eſſe text.in c.ad apoſtolicam.de ſimo.ſequitur Rom.in dicta autheut.ſimiliter.in nono ſpeciali contractuum, qui & ad hoc allegat quod in ſimili voluit Ioan. Andr. in addit. Specul. titul.de inſtrumen.edit.§.nunc verò aliqua. ad finem.Sequitur etiam Dominic.in c. quæ in eccleſiarum.colum.iij.de conſtitutio.& in c.j. colum. vij. eodem titu.lib. vj. Paulus Caſtr. in l.ſi quis curialis.C.de epiſcop.& cleric.Calca. conſil. xiij. pro parte negatiua.colum. iiii. verſi.ſic etiam videmus.Franciſc. Aret.& Iaſon in l. non amplius.§.j.D.de legat. j. ad quod Paulus & Aret. hanc rationem adſerunt, quòd pia cauſa non eſt ſubdita laicis, priuilegia autem non ſubditis conceſſa non poſſunt à ſtatuentibus reuocari, ſecundùm Innocen. in c. nouit.de iudic. Tu adde quod circa dictum cap. ad apoſtolicam. voluerunt Panormita. & Felynus ibi, & idem Panormita. conſilio vj. in quæſtione quæ vertitur, colum. iij. verſicul. ſecundum remedium,lib.ij.vbi & illud dictum Bar.ſequitur,vide etiam textũ in c.veniens, huius initij.ij.& ibi Felyn.col.v,extrà de teſtibus.& Ant.Corſ.in ſuis ſing.in verbo,pia cauſa

Cõſtitutio ad pias cauſas facta non poteſt tolli per eos qui eã fecerunt.

Pia cauſa non eſt ſubdita laicis.

Contrariū aſſerentes. Ciuitas poteſt ſtatutū facere, & idē tollere. Laici non poſſunt per ſua ſtatuta præiudicare clericis. Poſſunt tamen tollere priuilegiū ab ipſis conceſſum clericis.

ordinatio. Contrarium tamen voluerunt Cyn. Imo. & Alexand. in dicta l. non amplius. §. j. D. de legat. j. moti, quia ſicut ciuitas potuit facere huiuſmodi ſtatutum & ordinationem, poteſt & tollere. per l. ſi quis in principio teſtamenti. D. de legat. iij. & §. ſed naturalia, verſi. ea verò, Inſtit. de iure natur. gent & ciuil. Itē quia ratiōne præſtationis nō eſt in futurum ius quæſitum eccleſiæ, nec poteſt dici tale ſtatutum tranſiuiſſe in contractum, niſi pro tali eleemoſyna aliquid reciprocum eſſet præſtitum, aut factum. & de hoc allegat Alexand. text. in dicta l. ſi quis curialis. in fin. in verbis, vlterius legem prodeſſe non patimur. C. de epiſcop. & cleric. per quem not. Bal. Fulgoſ. quòd quamuis laici non poſsint per ſuà ſtatuta diſponere in præiudicium clericorum, poſſunt tamen per ſuum ſtatutum tollere priuilegium ab ipſis conceſſum clericis, & ſic qui fecit legem in fauorem clericorum, poteſt illam tollere. Sed & hanc partem ſequitur Salyce. in authent. caſſa & irrita. & ibi etiam Fulgo. & Paulus Caſtr. C. de ſacroſ. eccl. Fulgoſ. & Paul. Caſtr. in dicta l. priuilegia. C. eodem titu. Alex. latè, qui & ad hoc alios adducit, conſil. ccx. ſtatutis accuratè perſpectis, colum. iiij. & ſeq. lib. ij. quem omnino videbis, & Iaſo. in dicta l. non amplius. pro concordia huiuſmodi opin.

CENTESIMVMSEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio etiam exorbitans & correctoria, in fauorem piæ cauſæ extendenda.

Lex exorbitans ex identitate rationis nō extendēda. Nec etiam ex maiori ratione. Secus fauore animæ

CEnteſimoſexageſimò, licèt aliàs non ſit lex, aut alia diſpoſitio exorbitans & correctoria extendenda ex idētitate rationis, vt voluit gloſſ. not. in cap. in fidei. in verbo, inquiſitionis. de hæred. lib. vj. ac nec ex maiori quidem ratione, per gloſſam reputatam ſingul. in authent. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccleſ. Cui tamen ſimilis eſt textus in l. tam is. §. j. D. de donatio. & voluit Bart. in l. præcipimus. §. vlti. per illum textum. C. de appella. cum concordantiis adductis per Iaſonem in dicta authent. quas actiones. Fallit tamen fauore animæ. vt voluit Ioan. Andr. in c. ex tenore. & ibi Anto. & Panormita. qui filij ſunt legitimi. Barto. poſt gloſſ. in authen. ſacramenta puberum. colum. penulti. in fin. verſic. quæro vtrum iſta authent. & ibi Bald. & alij. C. ſi aduerſus vendit. Anto. in c. vlti. charta antepenul. in j. fallen. de conſuet. & in c. ſæpe. & in c. cùm ad ſedem. de reſtitu. ſpolia. & in cap. ad euidentiā. in fin. de ſenten. excommunic. Imol. & Dominic. in c. quanuis. de pact. lib. vj. & idem Imol. conſi. j. colum. iij. verſic. & cùm agamus. & conſil. cxxiij. in cauſa quæ vertitur, colum. ij. & in c. cùm contingat, charta xxvij. de iureiurand. & ipſe Dominic. in c. j. de tempo. ordi. lib. vj. Panorm. in c. quæ ſunt, de diuor. Romanus in l. ſequitur. §. ſi via. D. de vſucap. Alexand. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. iiij. verſic. præterea vbi agitur. D. de verb. obliga. & in l. ſi conſtante. colum. iiij. verſic. item in quantum. D. ſoluto matrim. vbi adfert alias concordantias, & in l. Pomponius. §. præterea. col. ij. verſi. ad argu. D. de acquir. poſſ. Barbar. in l. iiij. §. Cato. colum. xxiiij. & ſequen. D. de verbor. oblig. & conſi. lix. illud in medium adferam, col. x. lib. ij. Franc. Aret. in l. qui ſuperſtitis. col. ij. verſic. ſed ad iſtud. D. de acquir. hæred. & conſi. xciij. conſideratis. col. ij. verſic. his ergo ſic præmiſsis. & iterum col. ſeq. Philip. Franc. in ſua diſputatione petitorij, incip. ex nobiliſsima, col. v. verſic. quartum remedium.

Idē in quocunque caſu fauorabili. Etiamſi vtatur diſpoſitio dictione taxatiua.

Et hoc in vniuerſum procedit in quocunque caſu pio, & fauorabili, vt voluit Barto. qui etiam vult hoc procedere, ſi diſpoſitio vteretur dictione taxatiua, in l. ſi conſtante. in princ. in ix. quæſt. iiij. princip. & ibi poſt eum Alexand. col. iiij. verſic. item in quantum. D. ſoluto matrimo. per l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. & idem Bar. in authent. res quæ. ad fin. C. commu. de lega. & ibi Ang. qui ad hoc ponderat gl. in l. ſi poſthumus à primo. D. de lib. & poſth. Roma. in authen. ſimiliter. C. ad legem Falcid. & eſt bona glo. in l. j. C. de his qui ante apert. tabul. & in l. miles. in prin. D. de re iudic. & etiam text. in l. libertam. §. ſenatuſconſulti. D. de ritu nupt. & in l. ij. §. ſi mater non petierit. verſic. quid ſi curatores. D. ad Tertul. quæ omnia allegat ad hoc Alexand. in dicta l. ſi conſtante. qui hoc limitat duobus modis, vt ibi videri poteſt, & idem Alexan. in l. inter pares. D. de re iudicata.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMPRIMVM PRIVIL.

Conſtitutio pœnalis in piis cauſis latiſsimè interpretanda.

Conſtitutiones pœnales ex identitate rationis nō extendēda. Secus fauore piæ cauſæ. Electio ad præſcriptionē pœnalis.

CEnteſimoſexageſimoprimò, ſimiliter, licèt conſtitutiones pœnales non ſunt extendendæ ex identitate rationis, per gloſſ. in clement. vt hi qui in verbo, in iiſdem de æta. & qualit. cum ſimil. fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt voluit gloſſ. in c. ſciant cuncti. in verbo, alios, de electio. libro vj. quæ extendit illum text. pœnalem, loquentem de electione ad præſcriptionem, fauore, vt dicit, eccleſiarum: & cum illa ſimpliciter tranſit Dominic. ibi, ad fi. in verſic. not. primò ex hac glo. & not. etiam Panor. in c. nihil. col. antepenul. verſicul. ſecundò principaliter. eod. tit. & quod voluit Ioan. Andreas in c. j. de homicid. libro vj. vt illa conſtitutio pœnalis loquens ſimpliciter de principe, comprehendat principem ſupremi gradus fauore animæ, aliàs non comprehenderet, & ſequitur ibi Domin. in §. ſacri. colum. j. qui ex hoc not. quòd conſtitutio pœnalis concernens

nens fauorem animarum,eſt latè interpretanda.ſequitur item illud dictum Bar.in tract.de præſtantia.Cardin.in vij.q.j.partis,col.vlt.vbi hoc reputat ſing.& conſi.lix.illud in medium afferam,col.x.lib.ij.qui & ad hoc allegat,& dicit ſing.gloſ.in c.quanquam.in gl.vlt.de vſur.lib.vj.quæ extendit illam conſtitutionem pœnalem,loquentem de teſtamento, ad codicillos & alias vltimas voluntates,& hoc ibi idem voluerunt vltra eos, quos ea gloſſ.allegat Ioan.Mo.Archid.& Ioan.Aod.in oouella,& Domi.Et ex hoc,& aliis quibuſdam dicit Batba.in dicta vij.q.quòd conſtitutio quantuncunque pœnalis,loquens ſimpliciter de clericis, ſi emanauit in fauorem animarum,comprehendit Cardinales quos aliàs non comprehenderet.quod dicit eſſe oouum,& admiratione dignum.Sed & quòd faoore animarum exteodatur conſtitutio pœoalis,voluit & ipſe Ioan.Aod.in c.ex tenore.& ibi Panot.in verſi. not. ſingul.qui filijſoot legit.& Bart.in auth.ſacramenta puberum.col.pen.verſi.quæro vtrum. C.ſi aduerſ.vend.Imo.conſi.cxxiij.in cauſa quæ vertitur,col.ij.Roma.conſil.cclxxxv.omnia qoæ ſunt,in ſi.Alex.conſi.xiij.ſuper præmiſſo,in ſi.lib.j.Fely.qui adducit concordan.in cap. tranſlato.col.vlt.de conſtit.Iaſoo in l.rem quæ nobis.col.v.verſic.item circa illud.D.de acquir.poſſ.& in l.ſi quis maior.col.ij.verſi.ſed iſtis non obſtantibus.C.de tranſact. Philippus Dec.in l.factum cuique ſuum.§.in pœnalibos.col.vlti.verſic.ſextò fallit.D.de regu.iuris. & idem ſi agatur fidei oomine,vt not.Panorm.io c.ij.in ſi.de diuort.licet contrarium voloerit glo.in c.in fidei.de hæret.lib.vj.& idem ſi de libertate,vt per Iaſo.in l.ſi priuſquam, col.pen. D.de noui oper.nuntiat.

Cōſtitutio pœnalis fauore animarum latè interpretanda.

Cōſtitutio pœnalis loquens de teſtamento extēditur ad codicillos.

Idem fauore fidei.

Et libertatis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEG.

Priuilegia piæ cauſæ latiſſimè ſunt extendenda.

CEnteſimoſexageſimoſecundò,licet aliàs priuilegia ſint ſtrictè interpretanda, nec extendenda,vt oot.Bar.in l.j.in princ.per illum tex.C.de legib.& in l.vlt. col.j.dum diſtiogoit inter priuilegium,& beoficium,& ibi etiam Bal.D.de conſtitut.princip.Ioan.And.& Anton.io cap.olim.de verb.ſignific.per cap. priuilegia iij.diſt.cum ſimil.fallit tamen in priuilegiis piæ cauſæ:quia ea tanquam fauorabilia extenduntur de ſimilibus ad ſimilia,gloſ.eſt notab.in l.nulli licere.C. de epiſcop. & cler.qoæ extendit priuilegium illius tex.cooceſſum piis cauſis de vna cauſa ad aliam,quoniam (inquit) fauor eſt,per l.cùm quidam.D.de hæred.inſtit.& illam glo.ad hoc ponderat,& dicit menti tenendam Bald.in c.in præſentia.col.ij.verſi.dicit Accurſ.de probationib.vbi per illum §.ſed hoc præſenti.in auth.de ſanctiſſ.epiſc.extendit legem, quæ loquitur de teſtameotis ad contractus.

Priuilegia ſtrictè interpretanda.

Secus in priuilegiis piæ cauſæ.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEG.

In diſpoſitis ad pias cauſas ius Canonicum ſeruandum eſt in vtroque foro.

CEnteſimoſexageſimotertiò,licet aliàs vbi ius Canonicum, & Ciuile diſsident, & ius Ciuile non fouet peccatum.vtrunque ius in ſuo foro ſeruandum eſt, per pleoè nota.in c.j.de noui oper.nuntia.fallit tamen in diſpoſitis ad pias cauſas, quia in illis ius Canooicū eſt ſeruandum in vtroqoe foro.Ita voluit Ioan. Andr. Ioan.Cald.Petr.Peruſ.Petr.Anch.Cardin.& Imo.io cap.relatum,huius initij primo. de teſtam.Bart.in l.j.col.j.in lectu.& iterum in repet.col.vlt.& ibi Salyc.col.xiij. & ferè omnes, C.de ſacroſanct.eccl.Petr.Aocha.conſi.xxv.videtur prima facie,in prin.Imo.in l.illa inſtitutio,col.xxiiij.D.de hæred.inſtit.Alex.& Corne in l captatorias.C. de teſtam.milit.Socin. conſi.liij.in præſenti conſultatione,col.vlti.& docto.alibi ſæpe.

Vtrunque ius tam Ciuile quàm Canonicū in ſuo foro ſeruandū.

Secus in piis cauſis.

Contrarium tamen tenet Ange.in dicta l.illa inſtitutio.per not.per Ionoc.& Ioan. And. in cap.nouit.de iudic.vbi de hoc nihil dicunt, ſed hoc voluit ipſe Innoc.in dicto cap. relatum.de teſtam.Sed prima opinio,vt communior eſt,ita quoque & verior,vt latè patet ex iis quæ ſuprà diximus in princ.huius gloſ.

Contrariū ſententes.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEG.

In piis cauſis diuini tantùm iuris & naturalis habetur conſideratio.

CEnteſimoſexageſimoquartò, generaliter piæ cauſæ non ſubſunt ſolennitatibus iuris poſitiui,ſiue ſit id ius Ciuile.ſiue municipale,ſiue conſuetudo, aut quiduis aliud,ſed tantùm iuri diuino,naturali,aut gentium:vt not.Bart.Bal Fulg. & recentiores in l.j.C.de ſacroſanct.eccl.Idem Fulgo.in l.generali.C.eo.tit.Cardin. Panorm.& alij in cap.cùm eſſes.& cap.relatum.vbi booos tex.de teſtam.Panormit.in rub. eodem.& conſi.xj.in cauſa quæ vertitur,col.j.lib.j.& conſi.xxxij.circa duo dubia.col.ij.lib. ij.Cuma.conſi.cv.quædam domina.col.penult.Rom.in dicta auth.ſpecialiter.in decimoſexto ſpeciali inter contractus,& aliis multis locis eioſdem repet.Pau.Caſt.conſil.xciij.viſo dicto teſtamento,col.j.in ſi.lib.j.& conſi.cccclvj.viſis & examinatis,col.ij.lib.j.conſil.ccxiij.

Piæ cauſæ nō ſubſunt ſolennitatibus iuris poſitiui.

eiuſmodi queſtio,col.ij.verſic.præterea donatio.& docto.alibi ſæpe.Si enim conarer omnes hic citare,qui hoc ſcripſerunt,oleum & operam (vt aiunt) perderem. Sed tu hoc loco vide Alex.conſi.ccx.ſtatutis accuratè perſpectis,per totum librum ſecundum.& adde quod pulchrè dicit Archid.in cap.ſcriptum.vj.q.iij.quia vbi agitur de ſalute animę,non attenduntur apices iuris.quod dictum ſequitur, & commendat Philip.Decius in c.cùm dilecta.ad fin. gloſ.& idem ferè dicit Bal.conſi.ccxvj.verba teſtamenti,in fi.lib.j.inquiens pro iuſtitia naturali eſſe iuuare,quãtum poſsibile eſt,teſtamenta ad pias cauſas.in quibus non eſt de apicibus iuris diſputandum,in verbo,procuratorem.de confit.vtili vel inutili.& iterum conſil. cxviij.caſus ſub tali forma,col.vlt.lib.v.& Panorm.in c.virtutis.col.v.verſi.& maximè hoc caſu.de dolo & contu.vbi etiam dicit quòd non eſt in his cauſis de apicibus iuris diſputandum,& Catel.Cotta in memoriali,apices iuris.

Vbi agitur de ſalute anima, nõ conſiderantur apices iuris.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEG.

Voluntas teſtantis ambigua pro pia cauſa interpretatur.

Actus potius in bonam partẽ quàm in malam interpretandus.

CEnteſimoſexageſimoquintò, licet aliàs actus indifferens ad bonum & malum ſit potius interpretandus in bonam partem,quàm in malam,c.abſit, & ibi bona gloſ.xj.q.iij.cum ſimilib.cuius rei ratio eſt,quia quis in dubio bonus præſumitur l.merito.D.pro ſocio.Ex quo & illud fit quòd ſemper in ambiguis benignior interpretatio ſumenda.l.ſemper in dubiis.D.de regul.iur.& ibi multæ concord. fallit tamen fauore piæ cauſæ,per id quod pulchrè conſuluit Pet.Anch.conſil.lxxix.prima facie videretur dicendum,quòd ſi aliquis in teſtamento ſimpliciter confeſſus eſt ſe fuiſſe vſurarium, licet hoc referri poſſet ad modicum tempus,vt fieret benignior interpretatio: tamen fauore animæ referenda eſt huiuſmodi confeſsio ad totum tempus vitæ ſuæ:ita quod ex hoc declarabitur mutuum factum ante tempus triginta ſex annorum (de hoc enim tempore loquitur) fuiſſe vſurarium,& tenebitur hæres ſatisfacere,vt plenius & tutius conſulatur animæ teſtatoris,per c.vlt.de presbytero non baptiſ.& c.iuuenis.de ſponſa. quod dictum ſequitur & commendat Fely.in c.in præſentia.col.vij.verſic.ſecundò nota quod iſta dicta.de probat. vbi hoc dicit ſingu.& limitat & in c.dudum.col.v.de præſump.vbi hoc dicit valde notab. & in cap.auditis,col.antepenul.de præſcrip.& Hippol.Marſi.ſingul.clj.ſemper in dubiis.

In dubio quis præſumitur bonus.

In ambiguis benignior interpretatio ſumenda.

Secus in piis cauſis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEG.

Relictum pluribus coniunctim pia cauſa, etiam per vnum, vel pauciores, poterit impleri.

Pluribus ſimul commiſſum nõ poteſt per vnũ expediri.

CEnteſimoſexageſimoſextò,licet regulariter id quod commiſſum eſt pluribus ſimul,non poſsit per vnum,aut etiam plures expediri, l. Pedius.§.j. D.de arbitr. fallit tamen,vbi tractatur de fauore animæ,vt voluit Bal.conſil.ccxxix.verba dicunt,col.j.lib.ij.arg.c.religioſus.§.ſanè.de teſtam.lib.vj.

Secus fauore animæ.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEG.

Cauſa finalis, fauore dotis, ex commodo accipientis præſumitur.

Præſumitur cauſa impulſiua, quæ reſpicit cõmodũ accipientis tantum.

CEnteſimoſexageſimoſeptimò,licet aliàs præſumatur cauſa impulſiua, quæ reſpicit commodum accipientis tantùm, per l.Aurelius.§.vlti.D. de liber. leg. & arg.l.hæredem.D.mand.hoc fallit fauore dotis:nam tunc præſumitur cauſa finalis,per l.ſi ego.& ibi Barto.D.de iure dot.& l.ſi quis pro redemptione.C.de donat.Vide omnino quæ ſcripſi in tractatu Ceſſante cauſa ceſſat effectus. limitat.ij.nu.xxj. cum quatuor aut quinque ſequentibus.

Aliud fauore dotis.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

TRACTATVS

DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

ANDREAS TIRAQVELLVS ANDREAE TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS, D. A' SANCTO Andrea, in ſupremo Pariſiorum Senatu Præſidi illuſtriſſimo S.

NON eſt quod in eo laborem, Præſes digniſsime, quod bona pars ſcriptorum ſolet: hi enim ſine egregia commendatione eorum quos ſibi præſidio eſſe, aduerſus obtrectatorum calumnias deſiderant, nihil in publicum ædunt. Quod etſi pro amoris ac obſeruantiæ magnitudine, vel rerum omnium bonarum expectatione, aut veritate ſæpius ad id impellente fiat, Laudabilius tamen eſſe nemo ingenuus ignorat, ſic per totum vitæ ſuæ decurſum pietate ac iuſtitia floruiſſe, vt citra vllius commendationem ſuum decus ac ſplendore m retineat virtus. Cùm igitur tua omnis ætas innocẽtiæ & æquitati tuendæ, ac nequitiæ profligandæ omnium bonorum applauſu inſumpta fuerit, non video quod virtutis theatrum pulchrius tibi extrui poßit, quàm illud quod in omniũ animis ínque te ipſo anpliſsimum reliquiſti. Cuius & inſpectorem & admiratorem patrem meum fuiſſe iure adfirmare poſſum: cum tanta in ſuos ac in patriam pietate affectus fuerit, tantóque in virtute præſtantes viros amoris deſiderio commotus, vt antè non coquieuerit, quàm tam propenſi in eos animi aliquam ſignificationem oſtendiſſet. Itaque pietatis innatæ fidèm faciens multos in ſuæ patriæ leges ac ſtatuta commentarios ædidit, velut in leges connubiales, in vtrunque ius retractus municipale & conuentionale, & præter hos multa alia. Unus ſupereſt de præſcriptionibus commentarius, qui lucem deſiderat, quam ſatis copioſam tuo beneficio habebit, ſi ad illud virtutis veræque laudis theatrum tuum, id eſt, ad omnes bonos virtutíſque ſtudioſos aditum benignè præbueris.

Vale.

AD

ANDREAE TIRAQVELLI, REGIS CONSILIARII, DE PRÆSCRIPTIONIBVS, TRACTATVS.

Des preſcriptions §.j. Quand aucun acquiert, Gloſ. I.

§. PRIMVS.

Quand aucun acquiert aucuns biens immeubles par iuſte titre [a] habile à transporter ſeigneurie, & à bonne foy [b] les poſſede paiſiblement [c] par dix ans [d] continuelz [e] entre preſens [f], ou par vingt ans entre abſens : il les peut defendre contre tous qui les voudront auoir & demander, ou qui demanderont rentes ou autres ſeruitutes [g] par deſſus. Et par la couſtume ſera creu de ſondict titre par ſon ſerment [h]. Mais ſoubz ladicte couſtume ne ſont comprins les mineurs, l'egliſe, n'autres perſonnes priuilegiées, ne ſemblablement les droictz ſeigneuriaux, cenſiues, ou feodaux.

PAR IVSTE TITRE, GLOSSA I.

Conſuetudo noſtra in hoc conformis eſt iuri communi, quod in huiuſmodi præſcriptionibus longi temporis titulum exigit. Sed quæſtioois eſt, an, ſi noſtra conſuetudo nullam omnino mentionem feciſſet de titulo, ſed ſimpliciter cauiſſet, quòd poſsidens rem immobilcm per decem annos, non poſsit poſteà pro ea cōueniri neceſſarius adhuc fuiſſet titulus, Bal. in l. ij. C. de longi temp. præſcr. quę pro lib. hanc nūcupatim quæſtionem adſcribit, ac decidit per gl. ibi, quam adhuc dicit not. ſufficere hoc caſu bona fide poſſediſſe decem annis ſine titulo, quod dicit tenendum menti. Ad quod facit, vt dicit Alex. aut quiſquis is fuit, qui eam addit. ad Bal. fecit in eo ipſo loco, quòd ſtatutum ita debet intelligi, vt aliquid addat ad ius commune, ſecundùm Bar. in l. iiij. §. prætor ait. D. de damno infect. & in l. ij. D. de vſucap. cum ſimilib. à me copioſius alibi adductis. Sed contra Bald. expreſsim tenuit Roman in l. prætoris. in princ. in additionib. nouis. D. de damno infecto. pro quo facit quod not. Bal. in c. vnico. §. ſi quis per triginta. tit. ſi de feu. fuer. contro. & Alex. in l. ſequitur. §. ſi viam. D. de vſucap.

Conſuetudo hac conformis eſt iuri communi.

An omnino neceſſarius ſit titulus, etiam eius nulla facta mentione in hac conſuetudine.

A' BONNE FOY. GLOSSA II.

Bonam fidem in hac longi temporis præſcriptione, etiam de iure Ciuili, & aliàs quoque ſemper de iure Diuino & Canonico deſiderari, nemo eſt qui neſciat, quādo tex. expreſſum habeamus in c. vlt. de præſcrip. extrà, vbi & illud prætereà cauetur id obtinere in vtroque foro, & ciuili, & eccleſiaſtico, propter peccatū, vt illic adnotant doct. & in c. j. de noui oper. nuntia. & Bar. & Bal. in l. priuilegia, C. de ſacroſanct. ecc. Ideoque quamuis noſtra conſuetudo de bona fide non meminiſſet, tum demū tamen procedere intelligitur, ſi bona fides interuenerit, vt in ſimili ſtatuto conſuluit Fulgoſ. conſi. lxiiij. Franc. Sarra. Paulus Caſt. conſi. ccxcvj. venditio iſta, lib. j. & Panor. conſi. lxxvj. in præſenti conſultatione. paulò ante finem lib. j. & iterum conſi. lxxvij. hoc caput, in quęſtione quæ ad præſens vertitur, col. v. verſi. non obſtat ſi dicatur ſtatutū, lib. ij. Alex. cōſi. clxxxv. viſo

Quæſtionis deciſio.

In longi temporis præſcriptione bona fides tam de iure Ciuili quàm Canonico requiritur.

titulo,col.penul.verſi.nec prædictis debet obſtare,lib.ij.& Socin.conſi.lxxxvj.in cauſa communitatis,colum.penult.ad fin.verſi.nec obſtat fundamentum, libro j.quod repetitum eſt conſi.clvj.eodem libro Philippus Franc.in cap.poſſeſſor.colum.iiij.de regulis iuris libro vj. Quibus etiam locis illud præterea dicunt Panormit.& Alexand. quòd ſi aliter diſponeret ſtatutum,non valeret,quoniam peccatum induceret,vt not.Barto.in l.omnes populi. in ij. iij.& iiij.quæſt.D.de iuſtitia & iure.& in l.vlti.C.ſi contra ius vel vtilitatem public. id quod etiam tenet Ioan.Andr.in cap.ij.de exceptio.libro vj.in Nouella, vbi ita dicit fuiſſe diſputando determinatum,& ibi etiam Petr.Anchar.idem quoque tenet Bal.in l.quibus diebus. §.dominus.& ibi Imo.D.de condit.& demon.Angel.Imo.& Roma.in l.ſequitur.§.ſi viam. D.de vſucapio.Ange.in l.de quibus.D.de legibus.& latè Imo.in repetit.& Panormit. imo ferè omnes in dicto cap.vlti.de præſcript.Anto.in cap.cura.de iure patron.& in ſua diſput. incipien.ſtante ſtatuto municipali,Petr.Anch.in repet.cap.j.in xj.quæſt. de conſtitutionib. extrà,& in cap.poſſeſſor.de regu.iuris,libro vj. & conſil. cclviij.ſupra dictum ſtatutum, in princ.Imo.conſi.cxxij.viſis ac conſideratis,& iterum conſi. ſequen. in cauſa quæ vertitur, Rapha.in l.cùm notiſsimi.§.j.C.de præſcrip.xxx.annor.Panorm.in c.cura.col.vlti.de iure patr.Pau.Caſt.conſi.xcviij.in cauſa appellationis vertentis,ad fi.lib.ij.& iterum cõſil.ccviij. viſo puncto ſubſcripto,col.j.eodem lib.Alexan.conſi.lxix.in cauſa & lite vertente, col.pen. verſi.item non obſtat,lib.iij.& latè conſi.lxiij.ſtantibus his,col.iij.lib.iiij.& conſi.xcix.videtur prima facie dicendum,col.ij.verſi.nunc videndum,lib.iiij.& conſil.lj.videretur pro deciſione,col.j.& iterum col.iij.lib.v.Ange. Are. inter conſi. ipſius Alex.conſi.cxxxviij.incip. Lancelotus,col.iij.verſic.nec etiam contra.lib.ij.Corne.conſi.cclxiij.in hac conſultatione, col.iij.verſi.& ideo.lib.j.& conſi.cclxix.ſimili initio.col.iij.verſi.ſed quod limitetur.eo,lib.j. & conſi.cccxxviij.videtur in pręſenti,col.iij.verſi.his tamen non obſtantibus.eo.lib.j.& cõſi. cclxv.videtur prima facie,col.vlti.lib.iij.& conſi.cclxxvij ad euidentiá.col.j.& ij.lib.iiij. Et hæc ſententia veriſsima eſt,quanquam Bal.ſibi contrarius in c.vlt.in prin.extrà, de conſuet. dicit,quòd ſtatutum inducens præſcriptionem ex mala fide,eſt licitum, ad hoc ſcilicet, vt quis poſsit defendere quod mala fide pręſcripſit,& patiatur repulſam qui agat cõtra eum. Sed non quo ad extremum actiuum,vt ſcilicet poſsit agere,qui eo modo pręſcripſit. Quanquam etiam Bar.in d.l.ſequitur.§.ſi viam.D.de vſucap.diſtinguat in realibus, & perſonalibus,vt in illis nunquam currat præſcriptio cum mala fide,in iſtis currat. Quæ ſententia ab omnibus fermè exploditur,& in hòc etiam ſe ſummittit Bar.iudicio eccleſiæ,quanuis aliqui eum ſecuti ſint,quos videre licet per Franc.Baillitum in tract.Præſcrip.in ſecunda parte tertiæ partis prin.& gloſſ.in l.ij.C.de vſucap.pro hærede.& in l.ſi ego.§.partus.D. de publi.in rem actio.Et hoc procedit etiam ſi hæres nolit vti acceſsione defuncti, gloſſ.in l.Pomponius.§.j.in gloſ.j.in fi.& ibi Iaſon D.de acquiren.poſſeſ.& in l.vitia.C.eodem titu.& in l.vlt. C.communia de vſucapionib.

Bona fides auctoris cõtinuanda in ſucceſſorem, etſi nolit.

Nec ſuffiqit,eum,qui pręſcripſit,habuiſſe bonam fidem,niſi etiam habuerit is,cuius hæres eſt,per l.cùm hæres.D.de diuer.& tempo.præſcrip.& l.eum qui.§.in hac actione.& ibi gloſ & iterum in l.ſi ego.§.partus.D.de Public.in rem actio.l.vitia.C.de acquiren.poſſeſ.& l.ij.C.de fructibus & litis expenſ.& l.vlti.C.communia de vſucapionib.& voluit gloſſ. quæ & hoc intelligit,etiam ſi hæres nolit vti acceſsione ſui prædeceſſoris, ſed velit ſumere initium præſcriptionis,in dicta l.vitia. & in l.ij.vbi Barto.C.de vſucapio.pro hærede.& in l. Pomponius.§.j.D.de acquiren.poſſeſſ.& in l. ſequitur.§.fructus.D.de vſucapionib. Quod plerique dicunt procedere etiam de æquitate Canonica.ita enim voluit Ioan. in addition. Specul.titu.de præſcriptio.§.vlti.in magna additio.Barto.in l.Celſus. D.de vſucapionibus. Bald.in autheu.ad hæc.colum.vj.verſicu. ſed quid dicemus de hærede præſcribentis, C. de vſuris, Ange.in l.eum qui.§.in hac.& iterum in l.ſi ego.§.partus,D.de public.in rem actio. Anto.in cap.quia.de iudic.Imo.& Panormit.in cap.ſi diligenti.de præſcriptio.Imo.in cap. vlti.in iij.col.& iterum in xxix.eo.titu.Rapha. Pau. Caſtr.& Roma.in dicta l.Pomponius. §.j.vbi Iaſon,& idem Paulus in l.iij.D.de vſucapionib.& in dicta l.ſequitur.§.hæres.eo.tit. Nam ſemper de iure Canonico hæres tenetur exonerare conſcientiam defuncti, cap. vlti. & ibi not.de ſepult.cap.ſuper.& cap.cùm cauſam.de raptor.& cap.à nobis. le ij.clem.ij.de ſenten.excom.lib.vj.& facit l.vlti.cum ibi not.per Bald.& Ange.C.ne de ſtatu defunct. Et cùm ius Ciuile nõ reperiatur correctum de iure Canonico,ſtandum eſt illius diſpoſitioni, etiam de iure Canonico,per not.in c.j.de oper.noui nunt.

Hæres tenetur exonerare conſcientiam defuncti.

A iure ciuili temerè nõ recedendum,ſi non inuenitur correctum.

Mala fidis defuncti non nocet hæredi non vtenti ipſius acceſsione de iure Canonico.

Sunt tamen & quidem non minore numero,nec authoritate, qui tenent malam fidem defuncti,non nocere hæredi non vtenti acceſsione ipſius de æquitate Canonica, videlicet Innocen.in cap.cura.de iure patron.Dynus in cap.poſſeſſor.in fi.& ibi etiam Philip.Franc. qui hoc reputat ſingul.de regul.iur.libro vj.Cyn.Bal.& Ang.in dicta l.ſi ego.§.partus.D. de Public.in rem actio.Cyn.& Imo.ſibi contrarius in dicta l.ſequitur.§.hæres.D.de vſucapio. Cyn.in l.j.C.de vſucap.transfor.Ioan.And.in cap.cùm quis in ius alterius.de reg.iur.lib.vj. Bal.& Ang.in l.ij.C.de vſucap.pro hærede, Cyn.& Bart.in dicta l.vitia.C.de acqui.poſſeſ. & in

& in dicta l.cùm hæres.& ibi Cuma.D.de diuer.'& tempo.præſcript. Paul. Caſtr. conſilio clviij.viſa ſupraſcripta facti narratione,colum.ij.verſi.ſecundò reſpondetur,libro ij.Alexan. ſibi contrarius conſi.ix.viſis acutiſsimis,colum.vlti.libro j.& conſi.xxxix.viſis ſcripturis.col. ij.verſic.item poteſt reſponderi.libro ij.Bald.conſil.xlj.illud adferam.col.x.verſic. etſi quiſpiam opp[illegible]at,libro iiij.Socin.conſi.lx.in præſenti conſultatione,col.penul.libro j.& conſil, xxiij.capiendo primum.col.ij.verſic.quartò eadem opinio,lib.ij.

Et hæc poſterior ſententia haud dubiè obtinet in præſcriptionibus triginta aut quadraginta annorum,in quibus non requiritur titulus ſecundùm Ioan.Andr.in c.cùm quis in ius alterius,de reg.iur.lib.vj.& in cap.poſſeſſor.eo.tit. Bart. in d.l.cùm hæres. eum aliis multis concor.adductis per Soci.illis duobus conſiliis ſuprà cómemoratis,quę illic videre poteris, ne huc omnia congeram ab aliis iam collecta. Quibus tamen adde Corn. conſi.clxvj. ad cui dentiam.col.pe.lib.j.& conſi.ccxcvj.in pręſenti conſultatione,col.vij.verſi.nec etiam obſtat. lib.iij.& conſi.cclxxvij.ad euidentiam.col.iij.verſi.non obſtat quòd mala fides.libro iiij.hîc etiam vide Iaſo.in l. Pomponius.§.j.col.iiij.D.de acquir.poſſeſ.

In præſcriptionibus triginta aut quadraginta annorum non requiritur titulus.

Bona autem fides in dubio præſumitur,niſi aliud ſubſit quod bonam fidem faciat præſumi, ex communi noſtrorum opinione.Ita enim voluit gloſ.in l.ſuper.in verbo,probetur.C. de præſcrip.longi tempo.& in l.j.C.de euict.& in l.ſi quis emptionis titulo,in verbo,tenuerunt.C.de præſcr.xxx.anno.vbi & hoc intelligit procedere, etiam ſi nullus titulus appareat, & in §.j.in verſi.qui bona.Inſti.de vſucap.& in c.ſanctorū.in verbo,ſacræ. & ibi etiam Pan. de præſcr.& in c.ſi diligenti, in verbo,bona fides. & ibi Inn.&Petr. V baldus in repet.Pan. & Fely.eo.tit.& gloſ.in c.vlt.in gl.j.& ibi etiam Panor.eo.tit.& gl.in c..cùm eccleſia.de cau. poſſeſſ.& propriet.& gloſ.in cap.abbate.in princ.in verbo,domini.verſic.ad hoc autem. de ſenten.& re iudic.libro vj.& in cap.licet.xvj.quæſtio.iij.Innoc.in cap.Michael.de electio.& in cap.ij.de in integrum reſtitut.& in cap.vigilanti.de præſcriptio.Dynus in l.j.D.de itine. actuque priua.Cyn.in l.j.in iiij.quæſtio.C.de ſeruit. Ioan. Andr.in additio. Specul.titu. de teſtamen.§.nunc videndum.in magna additione,colum.iij.Archid.in cap.j.in verbo, bona fides.de præſcriptio.libro vj.Barto.in l.Celſus.colum.v.D.de vſucapionib.vbi de ea re elegantiſsimè diſputat,& in l.communia.§.inter prædones.C.commu. diuid.& in l.quemadmodum.C.de agric.& cenſi.libro xj.Bald.in repetit.l.j.colum.iiij.C.vnde vi.& in ſua diſputatione incipien.accuſatus de vi turbatiua.colum.penult.& conſil.cclvij.Titius emit.libro j.& conſi.cclxxxviij.dicta mulier,poſt medium.libro iiij. Ange.in l.j. C. quibus non obſtat longi tempo.præſcript.& in l.ſuper longi.C.de præſcript.longi tempor.Anton.in cap.peruenit.& cenſib.Petr.Anchar.conſil.cxlij.clarior & breuior,colum.pen.verſic.nunc autem. Cumanus conſil.cix.domina Ioanna.ante finem.Panormit.conſil.xviij.in cauſa & quæſtione,colum.ij.libro ij.& conſi.liiij.in quæſtione quæ ad præſens vertitur,colum.v.verſicu. nec obſtat ſi dicatur ſtaturum,libro ij.Alexand.plenè conſi.ccj.viſo & diſcuſſo,colum.ij.libro ij. & conſi.xcj.in cauſa & lite vertente,colum.ij.libro v. Petrus Ferra.titu.forma reſponſionis rei conuenti,in verbo,præſcriptionis,colum.vij.Philippus Corne. conſil.cxxx.viſo libello, colum.ij.libro j.& conſi.cccxxix.oſtenſo mihi proceſſu.colum iiij.verſi.cùm itaque non appareat,eodem libro j.& conſi.cxvij.primo aſpectu,colum.ix.verſic.pro quo facit,libro ij. & conſi.ccxxxix.& conſi.ccvj.in hac conſultatione , colum.ij.eodem lib.vbi de hoc dicit eſſe text.in cap.auditis.& in cap.cùm olim,de præſcriptio.idem Barbat. conſi.lj. colum.iij. libro iiij.Franciſ. Curt. Iunior conſil.lxxij. princeps defunctus, colum. iij.in fi.& conſil. lxxxiij. Deus pius,col.ij.& copioſiſsimè Socin.conſi.xxxviij.in cauſa dominorum, col.ij.libro iij. Iaſon in §.ſed iſtæ quidem actiones,col.iij.& ſequen.Inſtit.de actio,Philippus Dec. conſilio ccclxxv.iuridicam eſſe arbitror,col.ij.& conſi.cccix.in cauſa mota Mediolani. ex Theologis ſcbolaſticis,Gabriel Biel in iiij.Sententiarum, diſt.xv.q.xiiij.artic. princ. Et his quidem accedo,licet contrarium teneat Archidiac.in cap.j.de præſcript.libro vj.& Bald.in l.j.C. de ſeruit. Quæ autem ſint quæ malam fidem faciant præſumi, latè comperies apud noſtros interpretes recentiores,quos ſuprà citauimus.

Bona fides an in dubio præſumatur: & ſi nullus titulus appareat.

Sed quòd in dubio bona fides præſumatur,nemo negabit , qui intelliget etiam in dubio quemlibet bonum præſumi,l.meritò.D.pro ſocio.l.quoties.§.qui dolo.D.de probationib.l. cùm pater.§.re igitur,D.de legatis ij.cap.j.de ſeruti.dicto cap. vlti. de præſumptionib. vbi Bald.colum.penult.rationem reddit.quia mores inſunt à natura,ab eaque veniunt. Sed & idem in l.j.ad fin.C.ſi quis omiſ.cauſa teſtamen. Naturali (inquit) præſumptione quilibet præſumitur bonus ex bonis naturalibus principiis:quia qualia ſunt principia , talia præſumantur principiata:ſed natura eſt bona,ideo & bonus quis præſumitur,niſi probetur offendiſſe.De quo etiam per gloſ.in c.ſi fortè,in verbo,ſcientię.de elect.lib.vj.& per Luc.de Pen. in l.quemadmodum.col.pen.verſi.quartò quæro.C.de agric.& cenſi.lib.xj. Panor. & Fely. in cap.cùm in iure.de officio delegati. Hinc & gloſ. notab. in cap. ſuper literis. in verbo, priori modo,dicit,quòd ſi quis impetrauit reſcriptum,& falſum ſuggeſſerit , non id præſumitur dolo feciſſe.quam glo.pro ſingulari allegat,& ſequitur Barbat.in l.ij.§.ex his.col.xvij.

Quilibet præſumitur bonus in dubio.

Reſcriptū falſis allegationibus impetratum non præſumitur doloſum.

Teſtibus deponentibus quem bonũ eſſe, magis creds. q̃ deponentibus malum.

D.de verb.oblig.Et ex his quoque,quod not.conſuluit Petr. Anchar. conſil.ccliij. in quæſtione preſbyteri,quòd ſi aliqui teſtes deponunt,accuſatum eſſe diffamatum, dicuntque ſe credere illum eſſe malum : alij verò deponunt, eſſe bonæ famæ, & credunt illum eſſe bonum:magis his credendum eſt,quàm illis:quia conſentiunt cum præſumptione iuris. Et vt dicit Innoc.in cap.veniens.de præſumpt.cùm teſtes ſunt contrarij,vincunt illi pro quibus facit tunc præſumptio.

Præſcripſiſſe ſe dicens, bonã fidem allegare debet.

Iudex ſupplere poteſt in notoriis, modò allegentur.

Notorij allegatio fieri poteſt poſt concluſionem in cauſa.

Sed quæſtionis eſt,an ſit neceſſe ei,qui ſe dicit præſcripſiſſe,hanc bonam fidem allegare, vt præſumatur,latè diximus ſuprà.Et eſſe allegandam,ſicut notorium, tenet gloſ.in clem. appellanti.de appellationib.cum multis concordantiis ibi à me adductis. Quibus & illud addes,quòd licet iudex ſupplere poſsit in notoriis,vt ibi etiam diximus, hoc tamen intelligitur modò notorium allegetur,vt expreſsè voluit Anton.in cap.bonæ.de poſtul.prælat. & in cap.exceptionem.de except.& Imo.in l.iiij.§.hoc autem.D.de damno infecto.Quę quidem notorij allegatio poteſt fieri etiam poſt concluſionem in cauſa,vt dicit idem Anton.in cap.peruenit.de emp.& vendit.vbi & idem dicit de bona fide,& ibi poſt eum Imo.& Alex. in l.j.col.ij.C.vt quæ deſunt aduoc.par.iud.ſuppleat.Matth.de Afflict.in conſtit.Siciliæ incip.Iuſtitiariis,col.iiij.verſic.item quærit.

Bona fides non præſumitur in ſtatuto requirẽte eã.

Id tamen quod diximus bonam fidem præſumi,limitat Barbat.inter cõſilia Calca. conſi. lviij.illud adferam in medium,niſi ſtatutum requirat bonam fidem. Nam adhuc, vt huiuſmodi ſtatutum aliquid operetur vltra ius Ciuile,quod etiam exigit bonam fidem,certè non præſumetur,ſed opus erit,vt probetur per quædam ſimilia.

Præſumptio ex facto actoris vel rei procedens, neceſſario debet allegari

Ignorãtia licet præſumatur in dubio allegari debet.

Diuturna præſtatio inducit iuſtam & ſufficientem cauſam, modo fuerit allegata

Præſumptio debet eſſe ſuper allegatis.

Olim dominus, hodie quoque præſumitur dominus, modo cauſa dominij allegetur.

Tu autem vltra ea quæ diximus,de præſumpta bona fide, & eius neceſſaria allegatione, hac generali ſententia ſupradicta confirmabis, quòd quando præſumptio ex facto actoris, vel rei procedit,ea neceſſariò debet allegari.Ita quòd licet ſufficiat libellum præſumptiuè concludere,per tex.in l.omnes.§.Lucius.D.quæ in fraud.credit.tamen ſuccumbet qui eam præſumptionis allegationem omiſerit,vt voluit Bart.in l.cùm quid.colum.vlti.& ibi Bal.D. ſi cert.peta.per tex.in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.idem Pollioni, D.de adulter. Anton.in cap.ſi cautio.de fide inſtrum.& in cap.ij.col.vj.de libelli oblat.Ange in dicta l.omnes.§.Lucius.quæ in fraudem creditor. Imo.in cap.ſuper hoc. colum.ix.de renunciat. Panormit.in cap.afferte mihi gladium.colum.ij.de præſumptionib.Paulus Caſtren. & Franciſ. Aret. in l.qui in aliena.§.j.in princ.D.de acquirend.hæredit.Roman.conſil.lxxvij.incipien. reuerende pater,Franciſ.Areti.conſi.cix.clariſsime & conſultiſsime doctor, in princ.quarti dubij. Guido Papæ conſi.xlij. credo indubitanter,col.ij. Corne.conſi.ccxcviij.col.vlti. libro j. Et hinc fit,quod licet præſumatur ignorantia,per l.verius.D.de probat.debet tamen allegari, vt dicit Bal.in l.quicunque.col.j.C.de ſeruis fugit.& Alexand.in l.qui bona.§.de illo.D.de damno infect.Philip.Decius conſi.cclxvij.non excidit è memoria.col.penul. Similiter licet cauſa ſufficiens,& apta præſumatur ex diuturna præſtatione,l.cùm de in rem verſo.D.de vſur.intellige tamen,ſi fuerit allegata l.ij.§.circa.D.de excep.doli.ſecundum Bal.in l.ſi certis annis.col.iij.verſic.cùm non conſtat.C.de pact.Nam præſumptio (inquit) debet eſſe ſuper allegatis,per dictum §.idem Pollioni.Et licet ex poſſeſsione quis præſumatur dominus, l.penult.& ibi Bart.D.de condit.inſtit.& per gloſ.& alios in l.cùm res,C. de probat.& per Canoniſt.in c.cùm ad ſedem.de reſtit.ſpol.cum ſimil.tamen huiuſmodi præſumptum dominium debet allegari,aliàs ſuccumberet,vt tenet Bart.in l.rem alienam. col.ij.verſic. quæro circa iſtam partem.D.de pignorat.actio.Et Bald.in l.etiam.col.iij.verſic. & non licet.C. de execut.rei iudica.& in l.non ignorat.colum.ij.verſi.in ſecundo.C.qui accuſare non poſſunt. & in l.ſi minorem.colum. vltima,verſi.quæro vlterius, C.de in integrum reſtitutio. minor.Salice.in l.certi.C.loca.Alexan.in l.non hoc.& ibi Iaſon col.vlti. C. vnde legitimi. idem Alexan.conſi.lxix.in cauſa & lite vertente.colum.iij.libro ij.& conſi.xciiij.in cauſa & lite vertente coram arbitris.colum.penulti.eodem libro ij.& conſi.cxxxvij.in cauſa & lite vertente inter Lancelotum, colum.ij.eodem libro ij.& conſilio xxxv.in cauſa & lite vertente inter Benedictum,ante finem lib.v.Iaſon in dicta l.cùm quid.D.ſi certum petatur.in vtraque lectione, in quarum priore hoc ſingulare reputat. Et cùm olim dominus, hodie quoque dominus præſumatur,l.ſiue poſsideris. C.de probationib. hoc tamen procedit,ſi allegetur, non aliàs,vt notabiliter voluit gloſſ.in l.certum, in princ.D.de confeſſ. & Bald. poſt Cynum in l.edita.col.xij.C.de edendo.& conſilio ccccij.Ioannes Simonenſis, colum. penult.libro iij.& conſil.ccccxlvj.ſciendum eſt,in fio.eodem libro iij. Alexand.in dicta l.ſi minorem.in fi.C.de in integrum reſtitut.vbi ad hoc dicit ſingularem illam gloſ. & Franciſ. Aret.in l.nec furioſus.col.ij.D.de teſtamen.Et idem in poſſeſsione, vt videlicet qui anteà poſſedit,præſumatur poſsidere,ſi tamen allegetur.Dynus in cap.ſine poſſeſsione.de regul. iuris.libro vj.Barto.in l.Celſus.D.de vſucapio.Bald.in l.non ignorabit.C.ad exhibendum. & in dicta l.ſiue poſsideris.& ibi quoque Barto.C.de probationib.& in l j.colum.vlti.C. vti poſsid.Ioan.And.& alij recentiores,in d. c.cùm ad ſedem.de reſtit.ſpol. Alex.conſi. cxxiij. viſo proceſſu.col.iij.in duobus locis,lib.j.& conſi.lxxx.examinato proceſſu, col.j.& iterum col.penul.

col.pen.verſi.non obſtant allegata eodem lib.v.& conſi.lxxxviij.quoniam omne datum.col. penult.verſi.non obſtant allegata,eodem lib.v. Franciſ. Aret. conſi. lxviij. excelſe domine, col.vlti.quamuis Anto.& Imo.in c.præterea.ij.de tranſaction.videantur tenere contrarium. Quibus adſtipulatus eſt Panormit.videlicet,quòd non requiritur vt bona fides allegetur, in cap.vlti.col.viij.verſic.ſed quæro,de præſcrip.& Barbat. conſi.xlj.illud adferam in medium.col.x.lib.j.& conſi.50.col.ix.lib.j.& conſi.xviij.col.penul.libro ij.& conſil. lxx. col.vj. eodem libro ij.vbique per tex.in cap.auditis.& cap.cùm olim.de præſcrip.vbi fuit allegata præſcriptio,nulla bonæ fidei mentione facta,additque rationem,quam dicto conſi.50.dicit inconuincibilem:quia cùm notorium oritur ex iure,ſiue ex facto iuris,non eſt allegandum, quin ex ſuo officio ſuper illo iudicabit,per tex.ſingul.in cap.Rainutius.de teſtamen.vbi iudex iudicauit ex notorio iuris non allegato,& ibi hoc videntur velle Imo. & Panormita. & idem Panormit.in dicto cap.adferte.de præſump.& Bal.in l.j C.vt quæ deſunt aduoc.par. Felyn.in cap.ad hæc.col.ij.de appel.Sed ex iuris notorietate bona fides præſumitur, vt dictum eſt,ergo non eſt neceſſe eam allegari:quia præſumptio iuris eſt liquida probatio, ſecundùm gloſ.in l.tutor.C.de pericu.tuto.cum ſimil. Et hanc eandem rationem de notorio procedente ex iure ſine facto iuris,tradit, nulla tamen bonæ fidei facta mentione, Barbat.conſi.lxij.illud in medium adferam,col.ij.lib.j.& conſi.xxxv.col.iiij.lib.ij.& conſi.xlv.in princ.eodem lib.ij.& conſi.lxx.præclarè ſcribitur,col.vj.eodem lib.ij.& conſil. liij.col.vlti. lib.iiij.& conſil.lxxiiij.ſcripſit Pſalmiſta,col.pen.eodem libro iiij.& conſi.omnium vltimo, col.iij.eodem libro iiij. Nec obſtat (inquit Barbat.) dicto §.idem Pollioni.quia loquitur de notorio reſultante ex facto partis & hominis, quod debet allegari per illum text.& gloſſ. in dicto cap.appellanti.de appellationib.& quod voluit Panormit.in dicto cap.adferte.hæc ferè Barbat.

Præſcriptio ſine bona fide allegata.
Notorium iuris nõ eſt allegandũ.
Bona fides præſumitur ex iuris notorio.
Præſumptio iuris eſt liquida probatio.

Tu aduerte,Lector amantiſsime,quia Barbat.in duobus aut tribus erraſſe videtur. Primò,dum innuit non obſtare bonam fidem eſſe non notoriam,cùm tamen tantum ab ea abſit,vt nunquam poſsit eſſe notoria,cùm ſit res occulta,opertaque,& in ſolius præſcribentis animo repoſita,qui ſoli Deo apertus eſt.Ex quo Tullius ad Brutum ſcribens:Non ignoras, ait,quàm ſint incerti animi hominum. Secundò,dum allegat Panormit.in dicto cap.adferte mihi,trahitque text.in dicto §.idem Pollioni.ad materiam notorij, quamuis loquatur de præſumptione tantùm,non de notorio,quod longè à præſumptione diſtat. Tertiò, dum authoritate eorum quos allegat, facit diſcrimen,an notorium procedat ex facto hominis, an iuris. vt primum allegari debeat, ſecundum non debeat neceſſariò, quamuis ea differentia nuſquam reperiatur,ſed tantùm an preſumptio (nam de ea tãtùm loquitur, vt diximus) reſultat ex facto partis,de cuius fauore agitur:& tunc allegari debeat per dictum §. idem Pollioni.an verò ex facto alterius tertij,de cuius fauore non agitur, vt non ſit neceſſe. Nec obſtat dicto c.Rainutius.quia nihil ex eo infertur ad rem de qua agimus, ſed illud tantùm, quod iudex suppleuit id quod erat meri iuris:ſed quartam iure naturę filio debitam eſſe deducendam,licet à parte id fuiſſet omiſſum.Et iſta eſt (inquit Innoc.)ſuppletio iuris,non facti.& ibi Panorm.in iij.col.in verſi.nota.in verbo,cùm autem allegat,quod legitur,& not.in dicta l.j.vt quæ deſunt aduoc.part. At ſatis conſtat,bonam fidem eſſe in aliquo, vel non iuris eſſe,ſed facti:igitur non eſſe ſupplendam, ſi non allegetur.

Bona fides nunquam eſt notoria.
Incerti hominum animi.
Præſumptio & notoriũ longè differunt.
Quando præſumptio allegari debeat.
Iudicis officio id quod meri iuris eſt ſuppletur.

Cæterum intellige quod dictum eſt,bonam fidem debere allegari,vt ſufficiat tacitè eam allegationem colligi ex deductis: videlicet, ſi quis alleget ſe fundum poſſediſſe tanquam ſuum,aut pro ſuo,vt expreſsè voluit Alex.conſi.ccj.viſo & diſcuſſo, col.j. lib.ij. per l.antiquos.in verbo,domini cognatione.C.de furt.& alia quæ allegat,& ſequitur Philip.Decius conſi.cclxvij.Et ſimile voluit Roma.conſi.lxxvij.pater reuerende,poſt princ. quòd ſatis eſt allegare difficultatem probationis,ad hoc vt præſumatur.

Quomodo bona fides allegãda ſit.

Intellige ſecundò,vt non requiratur hanc allegationem fieri in principio,ſiue in proceſſu cauſæ.Sed ſatis eſt,vt fiat poſtquàm concluſum eſt in cauſa,vt voluit Panor.in cap.dudum. le j.col.ij.de electio.& Alexan.in l.j.col.j.verſi.ex prædictis.C.vt quæ deſunt aduoc.part. & Philip.Dec.dicto conſil.cclxvij.

Allegatio bonæ fidei non requiritur in principio cauſa.

Sed & illud in quæſtionem vertitur,an ſit tutus in foro conſcientiæ, qui bona fide præſcripſerit,ita quòd non teneatur reſtituere,ſi mala fides ſuperuenerit,completa pręſcriptione.Gloſ.in cap.ſi virgo.xxiiij.q.ij.in tribus locis videtur velle rem hoc caſu eſſe reſtituendam.Gloſ.autem in cap.vigilanti.in verbo,nouerit.de præſcrip.poſt Aluar.tenet,quòd ſi ex cauſa lucratiua rem habuit,ſemper tenetur eam reddere.argu.l.qui autem. §. ſi quid cum pupillo.D.de his quę in frau.cred. Si verò ex cauſa non lucratiua,quia emit ab eo,quem credebat dominum, non tenetur. argumen. cap. quod debetur. xiiij. q.j. Sunt qui aliter diſtinguant,vt inter præſcriptionem rei cuiuſpiam, vt fundi, & ſimilium: vt (inquam) hoc caſu mala fides ſuperueniens poſt completam præſcriptionem non noceat in foro conſcientiæ: & inter præſcriptionem actionis, aut obligationis, quia tunc, cùm naturalis obligatio non tollatur præſcriptione, durat vinculum æquitatis, quo ſuſtentetur: nam

Vtrũ bona fide præſcribens tutus ſit in foro conſcientię per ſuperuenientẽ malam fidem.

conuentio perpetua eſt,l.Stichum.§.naturalis.D.de ſolution.& l.obligationum ferè.§.placet.D.de actio.& oblig.l.at qui natura.in princ.D.de nego.geſt.ideò & in foro conſcientiæ obſtringit.Et in hac ſententia fuit Bal.in auth.ad hoc.col.iij.ver.reuertor igitur ad quæſtionem,C.de vſur.At maior pars & Legiſtarum & Canoniſtarum tenent ſimpliciter hûc eſſe tutum in foro conſcientiæ.gloſ.in cap.j.xiiij.q.vj.& in cap.j.de conceſ.præben.& in cap.vlt.in gloſ.vlt.& ibi Imo.col.xxxv.& Panormit.col.vj.de præſcript. Innoc.in c.cura.in fi.de iure patron.& in cap.quia plerique,col.j.verſic.qui tutus eſt,& ibi etiam Panorm.col.xj.verſ.vij.de immun.eccleſ.Hoſtien.in Summa,tit.de præſcript.Cardin.Floren.Imo.Panormit.& Fely.eodem titu.Ioan.Andr.in cap.poſſeſſor.in vltimo articu.& ibi etiam Petrus Auchara.colum.v.verſicu. quarto circa debitum naturale, & Philippus Francus colum.penulti.de regu.iur.Bart.non obſcurè in extrauag.ad reprimendum,in verbo,videtur.in fi.Bal.in l.cùm quis.col.vij.verſi.poſt hoc ſciatis.C.de iuris & facti ignor.& in c.de cauſis.col.iij.verſi.vtrum poſsit renuntiari.de offic.deleg.& in c.j.ante fi.de controuer.inter domin.& vaſal.& in cap.ſi quis per triginta.& ibi etiam Aluar.col.pen.& Card.Alex.in fi.tit.ſi de feudo fuerit controuer.inter domi.& agna.& conſi.ccxcv.fama viciniæ eſt.in fi.& conſil.cccxv.ponitur quòd ſi antiquitus.col.ij.lib.iij.Rainerius in ſubſcriptione conſi.Feder.Senen. cxxxj. caſus talis eſt,quidam teſtator.Ioan.Fab.in §.j.col.ij.verſi.quid ſi ea cõpleta.Inſtit.de vſucap.Ange.in repet.l.j.C.de iudic.Panormit.conſi.lxxxix.Ieſu Chriſti &c. in quæſtione, col.iij.lib.j.Roma.conſi.xlix.concluſionem primam,col.ij.verſi.quintam autem. Lance. Ridolph.in ſuo vbere tracta.de vſur.Corn.conſi.clxxvij.in hac re.col.ij.lib.ij. Franciſcus Are.conſil.xcij.viſo legato.col.ij.verſi.nec potes intelligere,& Iaſ.in l.ſi poſt diuiſionem. col.ij. verſicu.hinc videmus,C.de iur.& facti ignor.Philip.Dec.in c.j.col vij.verſi.ſecunda eſt.de conſtit.in prima lectu.& in c.iurauit.paulò ante fin.de proba.& è Theologis diuus Thomas quotlibet.xij.ac xxv.Scot.in iiij.Senten.diſt.v.Anto.Flor.in ſecunda parte principali ſuę ſummę,titu.j.cap.vij.verſi.qui autem ex beneuolentia.D.Bernardinus,in ſuis ſententiis alioquin ſeuerior,in libro de Euangelio æterno,ſermo.xxxij.cap.j.& iterum cap.iij. & iiij. vbi & alios adnotat idem tenẽtes:& Adria.Floria.nuper Roma.Pontifex in ſuis quæſtionibus.Ideoq́ue

Præſcriptione quæſita in fideicõmiſſum nõ veniunt.

ſi teſtator iuſſerit hæredem reſtituere omnia ab ipſo debita, non tenetur reſtituere quæſita præſcriptione cum bona fide,vt dicit Bar.in l.legaui.D.de liber.leg.& in l.quibus diebus.§.Dominus.D.de condit.& demon.& Bal.in l.id quod pauperibus.C.de epiſc.& cler.& in l.ſi creditori,D.de legat.j.& in ſua diſputat.incipien. ſtatuto cauetur, & Imo.in cap.vlti.col.xxxvij. de præſcriptionib.

PAISIBLEMENT, GLOSSA III.

Pacificè poſsidere quis dicatur.

QVIS pacificè poſſediſſe dicatur,vide gloſ.prag.ſanct.in tit.de pacif.poſſeſſ.

DIX ANS, GLOSSA IIII.

Præſcriptionũ tempora.

MAior pars præſcriptionum decem annorum numero circunſcribitur,aut ſi longius tempus depoſcit,aut illius abſentia,contra quem præſcribitur, vel cauſæ, aut partium qualitas eodem annorum numero,vel duplicato, aut aliter multiplicato ferè ſemper concluditur. Cuius rei quanquam nulla ratio reddi poſſe videatur,vt voluerunt glo.& doct.in l.non omnium,D.de legib.& in l.j.§.pueritiam. D.de poſtul.ſicut nec de aliis temporum curriculis à legibus ſtatutis,vt dicit gloſſ.ibi, & Bald.& gloſ.in c.j.in verbo vſque annum,tit.ſi de inueſtit.inter domi.& vaſal.lis oriat.& in cap.ij.de reſcrip.lib.vj.& in clem.nolentes.in verbo,quadrageſimam.de hæret.& Bal.in concluſionibus Feud.in fi.Tamen (vt hîc dicam quod ſentio) non mihi videtur huiuſmodi denarius numerus,vel ſimplex,vel multiplicatus, huic rei vbique à noſtris Iureconſultis omnium rerum gnaris temerè aut fortuitò fuiſſe appoſitus,ſed ob eam cauſam, quòd hic numerus longè eſt cæteris omnibus perfectior,vt qui contineat omnia numerandi genera,vt par,impar,quadratum,quadrantale,longum,planum,primum,compoſitum,vt in problemat. Encyclicis,lib.xv.& iterum auſcultationis Phyſicæ, lib.iij.ſcriptum reliquit Ariſtotel. Cuius dicta tanquam fontem intellectus,leges ſequuntur,vt dicit Bal.in l.vlti.C. de fideicom.lib.ſed & hic numerus (vt ſubdit ipſe Ariſtoteles) fons & principium omnium numerorum: quippe qui ex vno,duobus,tribus,& quatuor conſtet. Item in decem proportionibus quatuor cubici numeri conſumuntur:quibus numeris vniuerſum conſtare Pythagoreis placet. Ex quibus cauſis fieri dicunt,quòd omnes homines tam Græci quàm Barbari aduſque decem tantùm numerare conſueuerunt, deinde verò replicare incipiunt, vndecim, duodecim &c.Hincq́ue & naturam decem digitos hominibus dediſſe, quò ſui calculi numeros veluti attingerent.Quod ipſum ex Pythagora adducit Ariſtoteles, & à Plutarcho quoque traditur in lib.de placit.Philoſophorum j.quo loco de principiis rerum diſſerit. Sed & Vitruuius lib.iij.Archi.cap.j.Perfectum,inquit,antiqui inſtituerunt numerum,qui decem dicitur.Nanque ex manibus denarius digitorum numerus,ex digitis verò palmus, & à palmo

Numerus denarius, vel ſimplex, vel multiplicatus, cur ſit tempus ſtatutũ præſcriptioni.

Numerus denarius cæteris omnibus perfectior.

Numerus denarius ab antiquis perfectus habebatur.

pes eſt

pes eſt inuentus. Sicut autem in vtriſque palmis ex articulis à natura decem ſunt perfecti: ita etiam Platoni placuit eſſe eum numerum ea re perfectum, quòd ex ſingularibus rebus quæ μονάδες apud Græcos dicuntur, perficitur decuſsis: quæ ſimul ac vndecim aut duodecim ſunt factæ, quod ſuperauerint, non poſſunt eſſe perfectæ, donec ad alteram decuſsim peruenerint. Quo in loco Vitruuius (vt illud obiter dicam) decuſsim pro decade poſuit, vt annotauit Budæus, doctrinæ Gallicæ vertex, in lib. j. de Aſſe. Plato autem ipſe huius numeri perfectionem (vt Marſilius docet) oſtendere voluit, dum integram abſolutæ Reipublicę formam compoſuit denario librorum numero, omnium numerorum integerrimo, numeros, tum intra ſe numeratos continente, tum ex ſeſe innumeros replicante. Macrobius, & ipſe Platonicus, hunc numerum perfectiſsimum dicit lib. j. de ſomnio Scipionis. Ariſtoteles, vt ad eum reuertamur, decem genera entis nominat decem categorias, quo nomine ſibi volumen inſcribere placuit oſtendenti Philoſophicè: vt Euſtathius voluit decẽ πράγματα, id eſt, entia realia: vt Alexand. Aphrodiſeus decem φωναὶ, id eſt voces: vt Porphyrius decem νοήματα, id eſt intellectus, ſiue conceptus, vel (vt Iamblicus) decem voces ſimplices, non vt voces, ſed vt ſignificãtes res ipſas ſimplices medio (vt ita loquar cũ Reuchlino) decem conceptuum ſimplicium. Cui aſſentiuntur Alexand. Aegeus Ammonius Hermiæ & Simplicius, qui etiam arbitrati ſunt in iſtis decem generaliſsimis entibus duo quædam præcipua reperiri poſſe, in quæ diuidantur, tametſi ab vna eſſentia ortis, veluti ſubſtantiam & accidens, ſiue corporeum & incorporeum, ſeu materiale & immateriale, aut ſimplex & compoſitum: ita enim duo amat denarius, vt ab vno progreſſus, ad duo & per duo redeat in vnum. Primus enim incompoſitus ternarius eſt, ex vno & duobus non quidem compoſitus, ſed conſtans: quia vnum non habet compoſitionem, ſecundum non facit ergo compoſitionem, quando ſequi volumus verborum proprietatem: οὔτε γὰρ ἡ μονὰς, μένουσα ἔτι μονὰς, θέσιν προσλαμβάνει: οὔτε ἡ στιγμὴ, μένουσα στιγμὴ, τὴν θέσιν ἀποβάλλει, vt inquit Simplicius in commentariis ſuper prædicamentum quantitatis. Quorum verborum hic ſenſus eſt: Neque enim vnitas, manens adhuc vnitas, poſitionem aſſumit: neque punctus, manens punctus, poſitionem abiicit. Ex quo differentiam agnoſcere poſſumus, qua diſtat vnitas à puncto. Cumque nihil ſit ante ortum, rectè dicimus vnum eſſe primum. Binarius autem non eſt compoſitus ex numeris: quoniam ex ſola vnitate vna & vna ordinetur, & ideò numerus eſt: quia prima multitudo eſt, a nulloq; poteſt numero metiri, præterquam a ſola vnitate omnium numerorum menſura communi. ſemel enim duo, nihil aliud quam duo eſt. Quamobrem ea multitudo, quæ appellatur Ternarius, veriſsimè ab Arithmeticis numerus primus incompoſitus nuncupatur. Binarius enim hinc procedẽs non eſt incompoſitus numerus, ſed magis propriè non compoſitus. Cupiens itaque Ternarius non eſſe otioſus, quin potius bonitatem ſuam in omnes creaturas abſque inuidia multiplicari, de virtute progrediendo ad operationem, illud fœcundum quod eſt in eo multum multitudinis productiuum, tanquam numeri de numero, & illud eſſentiale, quod eſt in eo vnum, omnis productionis fons & origo ſimul, & omnis proceſsionis initium, & omnis ſubſtantię immutabilis permanentia perpetua mente intuetur ac reſpicit, & ita ſeſe in ſeipſum retorquet per modum vnitatis & duitatis, ſemetipſum multiplicãs atque dicens, ſemel bis duo, ſunt quatuor, hoc eſt τετρακτὺς, ſiue quaternitudo, quæ omnium quæ creata ſunt idea eſt, quoniam (vt aiunt Arithmetici) quaternario omnis progreſsio perficitur. vnde oritur decas illa, quam appellamus decem omnium rerũ generaliſsima. Nam vnum, duo, tria, quatuor, de omnipotente potentia ad energiæ actum exeuntia, producunt decem, quorum dimidium eſt quinque. Pone igitur in medium quinq;, tanquam aliquem ſigniferum in medio exercitus, & in eius latere dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt ſex, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt quatuor, hæc duo iuncta conſtituunt decem. Pone iterum in latere eius dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt ſeptem, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt tria, hæc duo iuncta ſimul, conſtituunt decem. Pone rurſus in latere dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt octo, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt duo, hæc duo iuncta conſtituunt quoque decem. Pone demum in latere dextro reliqua nouem, & in latere ſiniſtro vnum: iamque reduc illa nouem ad vnum, & reſurgunt decem. Quæ rurſus ad viginti relata, incipiunt denuò eſſe vnitas, & deinceps ad omnes numeros cardinales vſque ad centum. Sicut enim bis vnum faciunt duo, & ter vnum tria, & quater vnum quatuor, & ſimiliter vltrà: ita bis decem faciunt viginti, & ter decem triginta, & ſimiliter vltrà: non aliter de centum, non ſecus de mille, & vltrà. Hæc quidem ratio eſt (vt placet eidem Reuchlino) cùm decem per iota, ι quæ virgula eſt erecta, Gręcè ſcribimus, aut per ſolum punctum Hebraicè ־ id eſt, עשרה notamus, quæ tamen ſigna tam Barbaris, quàm Latinis alioqui ſimplicem reputant vnitatem: quippe à qua numerus denarius oritur, & in quã deſinit. Cuius Pythagoricum extat ſymbolum, videlicet, vnum, duo, quæ Zaracas Pythagoræ præceptor per nomina propagationis pronuntiare conſueuit, vnum appellando patrem, & duo ma-

Cur denarius numerus perfectus dicatur.
Decuſsis pro decade poſitus.
Plato integram abſolutæ Reip. formã decem libris concluſit.
Denarius numerus perfectiſſimus.
Decem entia.
Decẽ πράγματα.
Decẽ φωναὶ
Decem νοήματα.
Inter decẽ entia duo ſunt præcipua.
Ternarius incompoſitus.
Vnum non habet compoſitionem.
Differentia vnitatis à puncto.
Vnũ rectè dicitur primum.
Binarius cur numerus dicatur.
Ternarius numerus primus incompoſitus.
Binarius numerus propriè nõ compoſitus.
Quaternio omniũ quæ creata ſunt idea.
Quaternario omnis progreſsio perficitur.

Cur denarius numerus decas apud Græcos vocetur. *Pythagorei mundũ appellant decada.* *Sphæra quibus conſtet.* *Quid ſit antichthõ.* *Cur antiqui dextras iũgebant.* *Quo numero Plato ad delendã culpam ſit vſus.*

trem, teſtimonio Plutarchi in Timæi pſichonia. Nam vnum & duo cum eſſentia diuina producunt quaternitudinem, illam tetractyn, ideam omnium rerum denario numero conſummatarum. hæc fermè Reuchlinus. Cui & tu adde denarium à Græcis decada vocari, quaſi dechada, quòd omnem in ſe numerum recipiat: Pythagoreosque decada etiam mundum vocare, quòd eo numero ſit compactus: conſtat enim Sphæra, quæ dicitur aſplanes, & planetis ſeptem, elementatique natura, & poſtremo antichthone. Quo tamẽ nomine (quod mirum eſt, vt ſcribit Cælius) intelligebant illi Lunarem ſphæram: quia vt terra Lunam vmbra hebetat, ita Solem Luna nobis plerunque adimit. Adde & illud ex numeri huius religione quadam & obſeruantia moris fuiſſe veteribus, vt iuſtiſsimi quique fidei comparandę gratia dextras iungerent, quia ſic denarium præmitterent numerum. Nec illud item prætermittendum puto, quòd Plato ad delendam culpam numero vteretur denario, centenario, millenario. Nam cuilibet voluptatis gradui ſuppliciorum decem contribuit: ita enim oblæſæ maieſtati diuinæ rependi omnino par fuit. Quoniam ſicut beatitudinis gaudia iuſtitiæ humanæ dolores exuperant: ſic miſeriæ, cruciatus, iniuſtitiæ, voluptates. Denarij autem rationem centenarius continet, & millenarius, quia (vt diximus) ex denario vniuerſo conſurgunt. Proinde numeri, quos Vniuerſos dicimus, purgationi & emaculandis animis dicantur, vt labes ex peccato inuſta contractaque prorſum eluenda ſignificetur, & candidiſsima æternitatis luce perfrui valeamus: quæ depuratum modò exterſumque nitidius admittat æthereum ſenſum, atque auræ ſimplicis ignem. Propterea Virgilius reconditioris ſcientiæ vates, Platonicorum myſteriis ampliſsimè imbutus, ita pronuntiat:

Centum errant annos, volitantq́; hac littora circum.

Et alibi ad euodem ſenſum:

— Mille rotam voluere per annos.

Quidã numeri purgationi & corrigendis vitiis dicati. *Virgilius Platonicus* *Denarius numerus animæ genitor.* *Cur denarius numerus apud antiquos magno in honore fuerit.*

Ante hos omnes Triſmegiſtus in eo libro, cui Pimander titulus eſt, è tredecim tradit denarium numerum eſſe animæ genitorem, vnitatemq́; ſecundùm rationem denarium complecti, rurſumq́; denarium vnitatem. De hoc numero quoque hæc Ouidius libro Faſtorum iij. ſtatim poſt ingreſſum:

Annus erat, decimum cùm Luna receperat orbem:
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus.
Seu quia bis quino fœmina menſe parit:
Seu quòd ad vſque decem numero creſcente venitur.
Principium ſpatiis ſumitur inde nouis.
Inde pares centum denos ſecreuit in orbes
Romulus, haſtatos inſtituitq́; decem.
Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quiq́; merebat equo.
Quinetiam partes totidem Tatienſibus ille,
Quoſq́; vocant Ramnes, Luceribusq́; dedit.
Aſſuetos igitur numeros ſeruauit in anno:
Hoc luget ſpatio fœmina mœſta virum.

Anno luget fœmina virum. *Sodoma & Gomorra propter decem iuſtos fuiſſent ſaluatæ.* *Laban decem vicib. mutauit mercedem Iacob.* *Decimæ vnde ortæ.* *Decimæ Ethnicorũ.*

Sed iam Ethnicos hos ſcriptores relinquamus. Sacræ literæ apertè docent in numero hoc denario quicquam eſſe latentis energiæ, ac myſterij, cùm adeò frequenter illum nobis inculcent. Primùm enim Geneſ. 16. Sara poſt decem annos Agar ancillam dedit Abrahamo in vxorem, vt ex ea ſuſciperet liberos. Et cap. 18. Deus Abraham pollicetur non ſe deleturũ Sodomam & Gomorram, ſi decem iuſti illic inuenirentur. & cap. 24. Seruus Abraham tulit decem Camelos de grege domini, deditque Rebeccæ armillas decem ſiclorum. Et 31. cap. Laban mutauit mercedem Iacob decem vicibus. Et 42. Decem fratres Ioſeph in Ægyptum deſcenderunt. Et cap. 45. Ioſeph Beniamin fratri redeunti decem aſinos, ac totidem aſinas dedit, tritico paneque onuſtas. Et Exodi 26. in primo tabernaculo fieri præcipiuntur decem cortinæ, & paulò pòſt, tabulæ ſtantes denis cubitis, & cap. ſequen. in latitudine atrij ipſius tabernaculi præcipiuntur etiam fieri columnæ decem, baſeſque totidem. Et 34. cap. decem illa pręcepta duabus tabulis conſcripta Moyſi à Domino data ſunt. In Leuitico cap. 26. decem mulieres in vno clibano coquunt panes, & in cap. ſequen. quicquid decimum venit, ſacrificatur Domino. Hinc decimæ, quas vocamus, ortæ poſſent videri, niſi longo antè tempore Abraham decimas Deo dediſſet ex omnibus, vt ſcribitur Geneſis 14. quas etiam diis cõſecraſſe Ethnicos legimus. Tradit enim Herodotus libro primo Crœſum monuiſſe Cyrum, vt decimæ omnium hircorum Ioui redderentur. Et libro nono Aeginetas decimã ex ſpoliis Perſarum, qui ad plateas occubuerunt, diis quibuſdam dedicaſſe. Et Xenophon in oratione, quam edidit de Ageſilai laudibus, tradit in duobus annis centum talenta, & amplius Deo apud Delphos decimam dedicaſſe. Vide Plutarchum in vita illius, vt, quod notius eſt omittam. decimas Herculi olim fuiſſe deſtinatas, quod videre licet apud Diodotum

dorum Siculum libro quinto,& Plutarchum in Proble.cap.xvj. Sed vt redeamus, Numeri 14.Filij Iſraël Dominum tentauerunt per decem vices. Et cap. 29. Menſis ſeptimi dies decima ſancta,& venerabilis prędicatur:& paulò pòſt dicitur,Die quarto offeram vitulos decem. In Deutero. interdicitur Ammonitis atque Moabitis ingreſſus eccleſiæ ; vſque ad decimam generationem. Ioſue 17. Et ceciderunt Manaſſe funiculi decem. Et Iudicum 20. Decem viri eliguntur è centum,& mille è decem millibus. Et Ruth quarto cap. Boos tollit decem viros de ſenioribus ciuitatis. Et primo Regum cap. j. Helcana Annam vxorem alloquens, Nunquid(ait)non ego melior tibi ſum,quàm decem filij? Et cap.17. Iſai, filio Dauid iubet accipere decem panes,& decem formellas caſei.& capitu.ſequen. Canunt mulieres, Percuſsit Saul mille,& Dauid decem millia. Et 25.cap. Dauid miſit decem iuuenes ad Nabal. Et 2.Reg.15. reliquit Dauid decem concubinas ad cuſtodiendam domum. Et cap.19.in fin.decem partibus(inquit vir quiſpiam)maior ego ſum apud regem,&c. & 4.Reg. 20. cap. Sol decem gradibus reuerſus eſt. quod & repetitur Iſaiæ 38. cap. Thobias, vt in ipſius lib. cap.j. ſcribitur, decem talenta à rege accepit. & Pſal. 32. ſcribitur, Confitemini Domino in cithara,in pſalterio decem chordarum pſallite illi. Et Pſal.67. Currus Dei decem millibus multiplex. Et 90. Cadent à latere tuo mille, & decem millia. Et Eccleſiaſtes 7. Sapientia confortat ſapientem ſuper decem principes ciuitatis. Et Eſaiæ 5. Decem iugera vinearum faciunt lagunculam vnam. Quem locum enarrans Hierony.ſcribit denarium numerum in ſcripturis ſanctis myſticum eſſe,atque perfectum. Et Danielis 7. Quarta beſtia decem habet cornua. & paulò infrà, Decies mille myriades ante ipſum ſtabant. Et apud Hieremiā; Viri decem, viri ex omnibus linguis Gentium apprehendunt fimbriam viri Iudæi. Quo in loco Hieronymus, Iota, ait, litera ex qua ſumit nomen Saluatoris exordium, non ſolùm apud Græcos, ſed & apud Hebræos, י iod denarium numerum ſignificat. Et Matth.25. Simile eſt regnum cœlorū decē virginib. Quo in loco Nicolaus Lyra multa de huius numeri perfectione diſſerit. Et Luc.16. Chriſto occurrūt decē viri leproſi. Et 19. Homo nobilis decē minas ſeruis dedit,ex quibus is, qui ex vna decem alias minas acquiſiuit, accepit à Domino poteſtatem ſupra decē ciuitates : de qua re ſtatim audies quid Origenes dixerit. Et Apocal. 2.cap.ita ſcriptum eſt,Habebitis tribulationem decem diebus:vbi etiam Lyra multa de hoc numero. Et cap. 12. Draco habet decem cornua. Et iterum cap.ſequen. Altera beſtia habet etiam cornua decem & ſuper cornua eius decē diademata. Nunc audi Origenem 16. cap. in Geneſim. Non ſine ratione eſſe dicit, quòd poſt famem & ſeruitutem populus Aegyptius quintas offerebat Pharaoni, Iſraëliticus autem, decimas ſacerdotibus. Vide (inquit) Ægyptium populum quinario nummo tributa pendentem, quinque enim corporei deſignantur, quibus populus carnalis deſeruit. Semper enim Ægyptij corporalibus & viſibilibus obſequuntur. At verò Iſraëliticus populus honorat decadem perfectionis nummi: decem enim verba legis accepit, & decalogi virtute inſtructus ignota mundo huic ſacramēta diuina largitione ſuſcepit. Sed & in nouo teſtamento ſimiliter venerabilis eſt decas : ſicut & fructus ſpiritus denis exponitur germinare virtutibus. Et ſeruus fidelis de negotiationis ſuæ lucris decem minas offert domino, & decem poteſtatum accepit poteſtatem. Verùm quia vnus author omnium,& fons & initiū, vnus eſt Chriſtus, idcirco & populus decimas quidem miniſtris, & ſacerdotibus præſtat, primogenita verò offert primogenito omnis creaturę,& initia omnium. Idem in Leuiticum Homil.13. enarrans illud de duabus decimis, Sit panis vnus. Decem (inquit) numerus vbique perfectus inuenitur. Totius enim numeri ex ipſo ratio & origo conſurgit. Competenter igitur author & origo omnium Deus ſub hoc numero videtur oſtendi : hæc Origenes, vt interim taceam, quæ de huius numeri ratione diſſeruit Hirenæus aduerſus hæreſes,libro primo,cap.15. Auguſtinus libro ſecundo de Doctrina Chriſtiana,& de Ciuitate Dei,lib. 15.cap. 20. Gregorius in lib. Iob,cap. 49. Caſsiodorus in Pſal.10. Nec huius numeri vim videntur ignoraſſe noſtri Iurecōſulti, non ſolùm ex his quæ in præſcriptionibus,de quibus nunc tractamus,definierunt : ſed & ex eo quod ſtatuerunt tempus ſimpliciter,& ſine alia declaratione prolatum ſignificare decennium : ita enim ſcribitur in l.ſine præfinitione. D. de pœnis. quam in eam rem expendit Dominicus, & dicit ſingulare in cap.ex literis.colum. iiij. verſic.quid ſi iudex dicit,extrà de conſtitutionib.& in cap.j.de poſtul.& in l.ita ſtipulatus.colum. ij. verſic.limita primum. D. de verbo. obligationib.& in l.ait prætor.§.ſi iudex.colum.vlti. D. de re iudicata.

Menſis ſeptimi dies decima ſancta.

Denarius numerus in ſcripturis myſticus.

Aegyptij cur quintas, Iſraëlita verò decimas obtulerint.

Fructus ſpiritus denis germinat virtutibus.

Cur decima ſacerdotibus, primogenita verò Chriſto offerantur.

Tempus ſimpliciter prolatum ſignificat decēnium.

Et hæc quidem ſatis,vt opinor:nunc ad conſuetudinem noſtram redeamus, quæ diuturnitate temporis innititur. Eam multa confirmant, vltra iura vulgaria de præſcriptione decem vel viginti annorum loquentia,de qua nuncupatim titulum habemus, C.de præſcript. longi tempo. decem vel viginti annorum. Primùm enim habemus textum communi opinione notabilem,licèt omnibus notum,in l.cùm de in rem verſo. D.de vſuris. Ex cuius imis viſceribus deprompta videtur fuiſſe hæc noſtra conſuetudo, vbi ex decennali poſſeſsione præſumitur titulus allegatus,vt hîc in noſtra conſuetudine. Sunt tamen ſuper intellectu illius text.variæ ac diſcordes doctorum ſententiæ : aliis dicentibus eam tantùm procedere in

Ex decennali poſſeſſione præſumitur titulus allegatus.

præſtat

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In dubiis ſemper fauendum eſt piæ cauſæ.

Fauor piæ cauſæ.

CEnteſimoquadrageſimooctauò, generaliùs ſemper in dubiis tenẽda eſt ea pars, & opinio, quæ fauet piæ cauſæ: ita vulgò allegatur l. ſunt perſonæ. D. de religio. per quam ita dicit Petrus Anchar. conſil. xlvj. prima facie videretur. Imol. & recentiores in c. in præſentia. de probatio. Roma. in l. ſenium. & in l. penul. C. qui teſtamen. face. poſſunt. Cumanus conſil. cv. quædam domina Lucia. colum. iij. Alexa. conſil. cxxj. viſo themate. colum. iij. lib. j. & conſi. xxxj. ſuper contentorum, colum. iij. & cxc. plura narrata ſunt, in fi. lib. vj. & conſil. cciiij. hoc capite perſpectis verbis, colum. iij. verſi. rurſus dato, eodem libro vj. recentiores in l. j. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ſcribunt omnes vbique.

CENTESIMVMQVADRAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Relicta ad pias cauſas ſunt miſti fori: adeò vt laicus etiam teneatur ſtare iuriſdictioni iudicis eccleſiaſtici.

In cauſis piis habet epiſcopus iuriſdictionem etiam in laicos. Nec valet conſuetudo in contrarium. In relictis ad pias cauſas poteſt iudex eccleſiaſticus adiri contra quoſcunq.

CEnteſimoquadrageſimononò, vbi verſatur cauſa pietatis, habet etiã epiſcopus iuriſdictionem in laicos, l. j. & ibi Bald. C. de epiſco. audi. & c. j. & ibi Hoſtienſ. qui dicit non valere conſuetudinem in contrarium. Panor. in vltimo notab. & iterum in fin. vbi hoc dicit not. Barba. & Anto. Burg. etiam in vltimo notab. de emptio. & vendi. & in c. cùm ſit generale. & ibi Panormita. in ſecundo notab. de foro compet. Et propterea dicit gloſſ. in c. relatum, huius initij j. de teſtament. quòd in relictis ad pias cauſas poteſt ſemper adiri iudex eccleſiaſticus, contra quoſcunque: quam gloſſ. ſequitur, & dicit ſingul. Panorm. ibi, in fi. Sed eſt etiam gloſſ. in c. ſi hæredes. & ibi Innocen. Hoſtien. Ioan. Andr. Panormit. & alij, de teſtament. Sed & de hoc eſt textus in l. hæreditas. vbi gloſſ. Bald. in vtraque lectione, & Angel. D. de petitio. hæredit. & in §. ſi quis autem ædificationẽ. in authent. de eccleſ. titul. & ita quoque voluit Innocen. & Ioan. Andr. in c. ſignificantibus. de offic. delega. & idem Innocent. in c. nos quidem. de teſtam. Archidiac. in c. Syluester. xj. q. j. Specul. de offic. iudic. §. j. verſicu. item imploratur contra hæredes, & in titu. de inſtrum. edi. §. nunc aliquando. verſic. & ſcias. Angel. conſil. cxxix hoc initio bona dicti teſtatoris. & conſil. cxxxvij. quidam Hugucius. paulò ante finem, vbi ad hoc etiam allegat l. nulli. & l. ſi quis ad declinandam. C. de epiſc. & cleric. Cano. in c. ſignificantibus. de offic. deleg. Flor. in l. cùm quidam. §. ſi dies. D. de vſur. & in l. qui erat. col. j. D. famil. erciſc. Bart. in l. ſolent. col. ij. verſic. quæro coram quibus iudicibus. D. de alimen. & cibar. leg. Franc. Areti. in dicta l. j. col. vlt. in decimoquarto priuilegio. C. de ſacroſanct. ecc. Alex. conſil. clxx. circa primum dubium, in princ. lib. ij. Stepha. Bertran. conſi. xciiij. relicta. num. ix. lib. ij. & hoc omnes fatentur eſſe miſti fori, de quo latiſsimè per Barbat. conſi. xlij. clementiſsimum Deum, col. antepen. verſi. capio nunc ſecundam dubitationem, & ſeq. vſque ad fi. conſi. lib. iiij.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVM PRIVILEG.

Cognitio legatorum ad pias cauſas ſpectat ad forum principis.

Cognitio relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices regios. Princeps ſpecialis protector miſerabilium perſonarum.

CEnteſimoquinquageſimò, cognitio cauſæ legatorum relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices Regios, non etiam ad inferiores, per textũ à nemine, quem viderim, hucuſque ad hoc expenſum, in l. hæreditas. §. ſi defuncto. D. de petitio. hæredit. in verbis, principali authoritate, id eſt principis, vt ſcienter exponit glo. Et hoc quidem confirmatur ex l. j. C. quando Imper. inter pupil. & vid. vbi pupilli, viduæ, atque aliæ miſerabiles perſonę habent priuilegium, vt poſsint trahere aduerſarios ad forum principis, prætermiſſo ordinario. Nam, vt ibi dicit Bal. princeps eſt ſpecialis protector huiuſmodi perſonarum. Legatũ autem relictum his perſonis dicitur ad pias cauſas, vt poſteà dicemus, ex quo potes intelligere illud ad hunc locum pertinere.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMPRIMVM PRIVILEGIVM.

Iudicium populare datur pro legatis ad pias cauſas.

Quilibet de populo rectè agit pro piis cauſis.

CEnteſimoquinquageſimoprimò, poteſt quilibet de populo agere pro relictis ad pias cauſas, tex. eſt not. in §. ſi verò ſanctiſsimus. verſic. ſi autem hæres. vbi Ange. not. tit. de eccl. titu. & ita voluit per illum tex. Spec. in tit. de inſtrum. edit. §. nunc verò aliqua. q. lxv. verſic. ſed nónne quilibet de populo. Bar. in l. ſi quid relictum. D. de legat. j. Bal. in l. nulli. col. penul. verſic. vltimò not. per tex. ibi, C. de epiſc. & cler. & in auth. hoc amplius, col. iij. verſic. quæro ad cuius petitionem. C. de fideicom. & in dicta authen. ſimiliter. in tertio ſpeciali, circa iudicium. vbi dicit illum tex. in dicto §. ſi verò. eſſe ſingul.

& perp

& perpetuò memoriæ commendandnm.& idem Romanus qui eum dicit ſingu.conſi. lxix. viſo quouis themate,colum.j.verſic.ſecundò principaliter. & apertiùs.conſil. cccexviij. in terminis propoſitæ conſultationis. colum. iij. verſic. tertiò ad idem. & Barba.in rub. de reſcript.in clement.colum.viij.verſic.quintò niſi fuiſſet,in lectu. & in ca.ſi hæredes,poſt alios ibi. de teſtam.& conſi.viij. ſcribitur præclarè, col. vij.lib.j.& conſil. xij. ſcribitur apud prophetam,col.antepen.verſic. & ſi opponatur, vbi dicit ad hoc text.in dicto §. eſſe valde ſing. & conſi.xxxij.illud in medium afferam,col.iij.lib.item iij.redeo ad materiam.& Steph.Bertrand.conſi.ccxliiij.viſo proceſſu, nu.iiij. lib.j.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEGIVM.

Officium iudicis,nemine etiam petente,in piis cauſis interponendum eſt.

CEnteſimoquinquageſimoſecundò,licèt aliàs iudex non poſsit, nec debeat impertiri officium ſuum irrequiſitus, l. iiij. §. hoc autem iudicium. D. de damno infect.cum concord.ibi adductis.fallit tamen in cauſis piis,quibus nemine petente poteſt iudex officium ſuum impertiri, imò debet. textus eſt elegans in l.nequicquam.§.vlti.verſi. plerunque. vbi & hoc not. Barto. D.de offic.procóſul.& in l. profectitia.§.ſed & ſi proponas. D.de iure dot. & in l.qui erat hæres.D.famil.erciſcun.& Bart. in dicto §.hoc autem iudicium.in iiij.oppo. & ibi quoque Imol.& Alex.ex quibus Barto. quem ſequitur Alex.dicit iudicem, niſi id fecerit,puniendum.Innoc.in c.ad noſtram. huius initij ij.de iureiur.Spec. tit. de teſtam. §. in primis.verſic.pone nullus.Cyn.& Bald. in l.mulierem. per illum text. loquentem de libertate.C.ſi manc.ita alie.fue.Baldus in dicta l.nequicquam. §. vbi decretum. col. x. de officio proconſul. & in auth.ad hæc,ad fin.C.de vſuris, & in l.vni.col.xvij.C.de confeſ. & in c. bonæ,huius initij j. col.ij. verſic. & ſcias.de poſtul. prælar. & conſi.clij.ſuper primo puncto, in fine,lib.iiij.& in l.hæreditas.§.j. in j.lect. & ibi etiam Angel. D. de petit.hæred. Roma.in dicta auth.ſimiliter.in v. & rurſum vndecimo ſpeciali, circa iudicia. Panor. in c.nos quidem. in quarto.notab. de teſt.Floria.in l.cùm quidam.§.ſi diem.D.de vſur.& in l.qui erat. col.j.in fi.D.famil.erciſc.Calca.conſi.xiij.pro parte negatiua,col.v.verſi.& quod fortius eſt.Barba. dicto conſ. viij.& conſ.xxxij.ſuprà in præcedenti priuilegio alleg. Alex.in l.diui.col.ij.verſi. nota caſum.per illum tex.loquentē in cauſa alimentorū.D. ad leg.Falcid.& bene facit gloſ. in c.cupientes.§. cæterùm.in verbo, contumacia. de elect. lib. vj. cùm dicit iudicem poſſe impertiri officium non petitum, vbi vertitur animæ periculum, per text.in cap. cùm nobis olim.de electio,quod & voluit Spec.in titu.de diſpu.& alleg.§.vlti. verſi. probationes. in fi. per c.cùm inhibitio. de cland. deſponſ. Et quod etiam in cauſa dotis,quæ & ipſa pia cauſa dicitur,vt poſteà dicemus. Id quoque procedit per text. in l.ſi cùm dotem. §. necnon illud. verſic.ideoque.& ibi Raphael,& Paul.Caſtr.D. ſoluto matrim.

Iudex non debet impertiri officium ſuū irrequiſitus

Niſi in piis cauſis.

Alioquin puniendus erit.

Idem in libertate.

Et in cauſa alimentorum.

A ſentētia lata in fauorem pia cauſa non appellatur.

Vt in cauſa alimentorum.

Si res non recipiat dilationem, non appellatur.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMTERTIVM PRIVILEGIVM.

In cauſa alimentorum non admittitur appellatio. Quod an in omni pia cauſa obtineat,in vtranque partem diſputatur.

CEnteſimoquinquageſimotertiò, à ſententia lata in fauorem piæ cauſæ non licet appellare:ita ſunt qui putant, per id quod voluit Bartol.in l.ſolent.colum. vlti. & iterum in l.Mela. D. de ali. & cib. lega. quòd in cauſa alimentorum non admittitur appellatio,per l.vlti. D.de appel.recip.vbi dicitur, quòd ſi res dilationē non recipiat, non permittitur appellare. quod & idem voluit ipſe Bart. ita dicens voluiſſe Franc.Tig. in ſuo tractatu de alimentis, col. vlt. verſic. quæro an à ſententia. Et idem quod de pia cauſa diximus,ſentit Bald.in repet.l.j.char.penul.in ix.quæſtio.in fin.dum dicit procedere cùm res dilationem non recipit, vbi de ſalute corporis agitur,per d. l. vlt. D. de appel.recip.multominus,cùm tractatur de ſalute animæ. Verùm contrarium tenet Ro. in dicta authent.ſimiliter.in vj.ſpeciali,inter iudicia.& Alex.in addi. Bart.in dicta l. Mela.moti, quia ſemper cenſetur permiſſa appellatio, niſi expreſsè reperiatur prohibita. l. & in maioribus.C.de appel.l.ſi is quem.C.de libe. cauſ. & l.ij.§.ſi is.D.quando appel.ſit. Deniq; quia in cauſa decimarum,quæ vtique pia eſt,vt quæ pro anima tribuuntur,permittitur etiam appellari, vt voluit gloſſ. ordi.in c. Titia nobis. vbi etiam doc.qui diſtinguunt, extrà de deci. quem ſequitur Spe.in titu.de appel.§.in quibus.verſic.ſed nunquid. Nec obſtat quod dictū eſt de alimentis, quia id omnino indubitatum eſt. Fuerunt enim multi qui contrarium tenuerunt ea ratione,quam ſuprà adduximus:vt licet videre per Spec.& Ioan. And. vbi ſuprà dicto §. in quibus. verſic. ſed nunquid quando iudex, vbi in ea re diſtinguunt. Sed eo conceſſo non propterea ſequitur, vt id quoque procedat in aliis piis cauſis, in quibus ea ratio, cui innituntur,qui illam ſententiam tenuerunt,non procedit, videlicet,quia res dilationem non recipit.per dictam l.vltimam. ideò cogita.

Modò de ſalute corporis agatur.

Et multo minus,ſi de ſalute animæ.

Contrariū aſſerentes.

Permiſſa cenſetur appellatio,niſi ſit prohibita.

In cauſa decimarū licita eſt appellatio.

Reſponſio ad obiecta.

Exceptio nō numerata pecunia non opponitur poſt biennium. Pia tamen cauſa perpetuò competit.

Abbas confeſſus ſe accepiſſe mutuū ſpē futuræ numerationis poteſt perpetuò opponere exceptionem.

Licētia accipiēdi mutuum intelligitur de mutuo vero, nō ficto.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVARTVM PRIVILEGIVM.

Querela non numeratæ pecuniæ etiam vltra biennium in piis cauſis introducitur.

CEnteſimoquinquageſimoquartò, licèt aliàs exceptio non numeratæ pecuniæ per confitentem non poſsit opponi poſt biennium, vt per totum titul. C. de non numera. pecun. & Inſtitut. de lit. oblig. tamen piæ cauſæ perpetuò competit huiuſmodi exceptio. Ita notab. voluit Bal. loquens in eccleſia in auth. hoc ius porrectum, col. pen. verſic. vlterius habetis hic, in fine, per text. ibi, ad hoc ſubtiliter inductum. C. de ſacroſanct. eccl. Id ſequitur & reputat ſing. trahitque ad omnem piam cauſam, Rom. vbi ſuprà, in ſeptimo ſpeciali. & Calca. conſil. xiij. pro parte negatiua, col. iij. verſicul. nono idem in exceptione. Cui adde quod & ibi voluit ipſe Bal. in c. in præſentia, col. ij. verſic. ſed quid poſſet. de prob. vbi plus dicit, quòd ſi abbas habeat licentiam accipiendi mutuum, & fuerit confeſſus accepiſſe, poterit quandocunque obiici exceptio non numeratæ pecuniæ, niſi conſtet de vera numeratione, per dictam auth. hoc ins porrectum. Nam & dicta licentia intelligitur de mutuo naturaliter vero, non de chirographo, vt ipſe dicit, & ficto, ſecundùm Iac. Be. & Cy. in l. vij. D. ſi cert. pet.

Reus non tenetur edere propria inſtrumenta actori. Secus fauore piæ cauſæ.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMQVINTVM PRIVILEGIVM.

Actor in piis cauſis rectè poſtulat fieri ſibi inſtrumentorum rei exhibitionem.

CEnteſimoquinquageſimoquintò, licèt aliàs non teneatur reus edere inſtrumenta propria actori ad fundandam ſuam actionem, per l. j. & l. qui accuſare. & l. vlti. & ibi plenè not. C. de eden. tamen hoc fallit fauore piæ cauſæ, cui agenti tenetur reus edere. Ita voluit Bald. in c. j. colum. ij. verſi. ſed contrà hic opponitur. & ibi Anto. & Panor. col. iij. Franc. Aret. & latè Fely. col. vj. in iiij. fallen. & latiùs Philippus Decius, col. ix. verſic. tertiò extenditur, & in multis ſequen. de probat. Roman. in l. j. D. ſoluto matrim. & in dicta authent. ſimiliter. in ſexto ſpeciali, circa iudicia, Alex. in l. vlti. in xvij. fallen. & ibi Philippus Decius colum. pen. C. de eden. & Iaſon in l. j. col. ij. C. eod. tit.

In piis cauſis proceditur etiā feriatis diebus.

Et in cauſa alimentorum.

Donatio tutorum & curatorum eſt actus pius.

Et in cauſa fiſci.

Et in cauſa dotis.

Quod procedit tā in feriis ad vtilitatē hominū quàm honorem Dei introductis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEXTVM PRIVILEGIVM.

An diebus feriatis conſiſtat iudicium in piis cauſis.

CEnteſimoquinquageſimoſextò, in cauſis piis procedi poteſt, etiam feriatis diebus, vt voluit Specula. titul. de fer. §. ſequitur. verſicul. poſt authoritatem. argumen. c. vtinam. lxxvij. diſtinct. & c. nunquam. de conſecratio. diſtinct. j. & Barto. in l. diui. D. ad legem Falci. Bal. in c. vlti. in fi. de feriis. Paulus Caſtrenſ. in l. j. §. vlti. D. de fer. Romanus in dicta authen. ſimiliter. in octauo ſpeciali, circa iudicia, per textū loquentem in cauſa alimentorum, in l. ij. D. de feriis, qui etiam loquitur de datione tutorum & curatorum, qui eſt actus pius, vt dicit ibi Baldus in princip. & per alium textum loquentem in cauſa fiſci, in l. publicas. C. eodem titu. cui & tu adde quod voluit Bald. quem ſequuntur Angel. Imol. Paul. Caſtrenſ. & Franciſc. Aret. in l. j. D. ſolut. matrim. vbi in cauſa dotis proceditur die feriata. quod & voluit Romanus in dicta l. j. §. vlti. D. de feriis. Super quo tamen diſtinguit Alex. in dicta l. j. colum. iij. D. ſolut. matri. quem videas, vbi etiam diſtinguit de cauſa alimentorum. de quo etiam per Franc. Aret. conſil. xcvj. in cauſa & puncto. Et quanquam plerique omnes illud intelligant de feriis ad vtilitatem hominum introductis, poſſet tamen dici hoc quoque procedere in feriis in honorem Dei conſtitutis, per id quod voluit Barto. in l. ſi cùm filiusfamiliàs. col. iij. D. de donatio. quod ſi ſtatutum diſponit, quòd poteſtas poſsit procedere in certis cauſis, nulla iuris ſolennitate ſeruata, poterit procedere die feriata in honorem Dei: quia iſta eſt ſolennitas de iure Ciuili, per l. prouinciarum. & ibi ipſe Barto. C. de feriis. quod & idem tenet ipſe Bartol. & Bald. in l. j. D. de milit. teſtam. Barto. in l. idem eſt. §. deportati. D. eod. tit. Bart. Bald. Ang. in l. milites. C. eod. tit. Pet. Anc. in clem. ſæpe. de verbor. obligat. & Romanus in rubric. de arbitr. in xvij. quæſtio. At certū eſt quòd in piis cauſis omnis ſolēnitas iuris Ciuilis remouetur, vt ſæpius diximus, ergo &c. Sed contra hoc tenēt Imol. & Rom. ſibi cōtrarius in dicta l. ſi cū filiusfamilias. D. de donatio. per id quod habetur in dicta clem. ſæpe. vbi per illa verba, ſummariè, & de plano, nō intelligunt derogatū feriis in honorē Dei. Ratio eſt ſecundùm Bar. in extrauagan. ad reprimendū. in verbo, figura, quia ſecundùm rationē naturalem, vel diuinam, quæ etiā appellatur naturalis, c. j. diſt. j. ſeruari debēt, & coli feriæ in honorē Dei: proptereà præcepit Dominus in teſtamento veteri, Sabbata obſeruari. Ex quo ſequitur quòd per ſublationē ſolennitatū iuris, nō cēſetur permitti, vt procedatur huiuſmodi feriis: quia paria ſunt procedere ſine figura iudicij, & ſine aliqua iuris ſolennitate, vt dicit Bartolus in dicto verbo, figura, &

rurſum in verbo, videbitur. Nec obſtat d. l. prouinciarũ. quia licèt feriæ in honorem Dei ſint introductæ de iure diuino vt dictũ eſt, poteſt tamen id ius diuinum ius ciuile diſtinguere & limitare, vt non procedat in certo caſu. per not. in l. v. i. C. ſi contra ius vel vtilit. & in c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. Sed in dubio per diſpoſitionem generalem, non videtur lex, vel ſtatutum derogare iuri diuino, per l. ſi à fratre. C. de teſta. milit. iuncta l. diuus. D. eod. tit. & per dictam clem. ſæpe, & per hoc hanc poſtremam partem ſequitur Alex. in d. l. milites.

In dubio per generalem diſpoſitionem non videtur lex, vel ſtatutum derogare iuri diuino.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEGIVM.

In piis iudiciis non requiritur aliqua cauſæ cognitio.

CEnteſimoquinquageſimoſeptimò, in huiuſmodi cauſis procedendum eſt ſummariè, & de plano, ſecundùm Specul. titu. de inſtru. edit. §. nunc verò aliqua. verſic. quæritur autem qualiter, aliàs verſic. iuxta hoc quæro an executor, & Bal in l. j. in lectu. in fin. & ibi Franciſ. Aret. col. vlti. in ſexto priuilegio. C. de ſacroſ. eccleſ. & l. hæreditas. §. ſi defuncto. in vtraque lectura, & ibi etiam Angel. D. de petit. hæred. declarant qualiter id intelligatur. Floria. in l. qui erat. col. j. D. famil. ercic. Roma. in dicta auth. ſimiliter. in nono ſpeciali, circa iudicia, vbi hac ratione dicitur, quia in cauſa dotis quæ pia eſt, hoc modo proceditur. per textum, ſi rectè, inquit, inſpiciatur, in clem. diſpendioſam. de iudi. & Barbat. conſil. lxxxvij. prope eſt dominus, col. v. li. iij. & Calca. conſi. xiij. pro parte negatiua, col. iiij. verſic. ſed quod tam dotis. & Steph. Bertr. conſi. ccxliiij. viſo proceſſu. col. iiij. nume. xij. lib. j. & conſi. xciiij. relicta. nu. x. li. j. Tu circa illud de cauſa dotis aduerte, quòd Barto. & alij in l. j. D. ſolu. matr. ſunt in ea ſententia, vt bene debeant dilationes coarctari, argu. l. ij. D. de iudic. vbi & hoc Imol. annotat, & Bal. & Salyc. in l. vlti. C. de ſenten. quæ ſine certa quan. tamen quantum ad libellũ, & alia ſubſtantialia iudicii debet ordinariè procedi, vt not. Bald. Angel. & Franc. Aret. in dicta l. j. per nota. in l. ſi cum dotem. §. eo. autem tempore. ibi. lis conteſtatur. D. ſolut. matr. & in l. iij. ibi, more iudiciorum, vbi & hoc not. Bald. C. de dot. promiſſ. & voluit etiam Barto. in l. ſi conſtante. in vj. q. iii. partis, D. ſol. matri.

In piis cauſis ſummariè procedendum.

Et in cauſa dotis. Diſtinctio quo ad cauſam dotis.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMOCTAVVM PRIVILEGIVM.

In omnibus dos & pia cauſa æquiparantur: & rectè de dote ad piam cauſam in iure argumentamur.

CEnteſimoquinquageſimooctauò, generaliter omnia priuilegia dotis competunt & piis cauſis, vt conſtat ex aliis multis, quæ ſuprà diximus. quibus & tu adde quæ dicam infrà, poſt hæc priuilegia, dum tractabimus quæ dicantur piæ cauſæ: & textum æquiparantem dotem & piam cauſam in cap. donare. titu quali. olim feud. alie. po. & multa quæ in eam rem congerit Eueral. in locis legalibus, in loco de dote ad piam cauſam. Sunt autem multa dotis priuilegia, quæ videre poteris per gloſſ. Barto. Bal. Imol. Paul. Caſt. Roma. Alexand. & alios in l. j. D. ſoluto matrimo. Specul. titu. de dote poſt diuor. reſtitu. in fine. Bald. in rubri. C. de priuileg. dot. Salyce. in l. fina. C. eodem titu. Bapt. de Sancto Blaſio in ſuo tractatu de priuilegiis dotalibus, vbi trecenta quinquaginta quatuor dotis priuilegia collegit, & Bal. Nouel. in ſuo tractatu de dote, & Ioan. Campezium in ſuo tractatu dotium.

Omnia priuilegia dotis competunt etiam piis cauſis. Dotis priuilegia quæ.

CENTESIMVMQVINQVAGESIMVMNONVM PRIVILEGIVM.

Priuilegia piis cauſis conceſſa an poſſint à ſtatuentibus reuocari.

CEnteſimoquinquageſimonouò, ordinatio ſiue conſtitutio, vel conſuetudo, aut ſtatutum de diſtribuendo annuatim aliquid ad pias cauſas iure eleemoſynæ, non poteſt tolli per eos, qui huiuſmodi conſtitutionem, ſiue ordinationem fecerunt. textus eſt notab. in l. priuilegia. C. de ſacroſanct. eccleſ. & ibi Bartol. in fine, qui de hoc dicit eſſe text. in c. ad apoſtolicam. de ſimo. ſequitur Rom. in dicta authent. ſimiliter. in nono ſpeciali contractuum, qui & ad hoc allegat quod in ſimili voluit Ioan. Andr. in addit. Specul. titul. de inſtrumen. edit. §. nunc verò aliqua. ad finem. Sequitur etiam Dominic. in c. quæ in eccleſiarum. colum. iij. de conſtitutio. & in c. j. colum. vij. eodem titu. lib. vj. Paulus Caſtr. in l. ſi quis curialis. C. de epiſcop. & cleric. Calca. conſil. xiij. pro parte negatiua. colum. iiii. verſi. ſic etiam videmus. Franciſc. Aret. & Iaſon in l. non amplius. §. j. D. de legat. j. ad quod Paulus & Aret. hanc rationem adferunt, quòd pia cauſa non eſt ſubdita laicis, priuilegia autem non ſubditis conceſſa non poſſunt à ſtatuentibus reuocari, ſecundùm Innocen. in c. nouit. de iudic. Tu adde quod circa dictum cap. ad apoſtolicam. voluerunt Panormita. & Felynus ibi, & idem Panormita. conſilio vj. in quæſtione quæ vertitur, colum. iij. verſicul. ſecundum remedium, lib. ij. vbi & illud dictum Bar. ſequitur, vide etiam textũ in c. veniens, huius initij. ij. & ibi Felyn. col. v. extrà de teſtibus. & Ant. Corſ. in ſuis ſing. in verbo, pia cauſa

Cõſtitutio ad pias cauſas facta non poteſt tolli per eos qui eam fecerunt.

Pia cauſa non eſt ſubdita laicis.

Contrariũ aſſerentes. Ciuitas poteſt ſtatutũ facere, & idẽ tollere. Laici non poſſunt per ſua ſtatuta præiudicare clericis. Poſſunt tamen tollere priuilegiũ ab ipſis conceſſum clericis.

ordinatio. Contrarium tamen voluerunt Cyn. Imo. & Alexand. in dicta l. non amplius. §. j. D. de legat. j. moti, quia ſicut ciuitas potuit facere huiuſmodi ſtatutum & ordinationem, poteſt & tollere. per l. ſi quis in principio teſtamenti. D. de legat. iij. & §. ſed naturalia, verſi. ea verò, Inſtit. de iure natur. gent & ciuil. Itẽ quia ratione præſtationis nó eſt in futurum ius quæſitum eccleſiæ, nec poteſt dici tale ſtatutum tranſiuiſſe in contractum, niſi pro tali eleemoſyna aliquid reciprocum eſſet præſtitum, aut factum. & de hoc allegat Alexand. text. in dicta l. ſi quis curialis. in fin. in verbis, vlterius legem prodeſſe non patimur. C. de epiſcop. & cleric. per quem not. Bal. Fulgoſ. quòd quamuis laici non poſsint per ſuã ſtatuta diſponere in præiudicium clericorum, poſſunt tamen per ſuum ſtatutum tollere priuilegium ab ipſis conceſſum clericis, & ſic qui fecit legem in fauorem clericorum, poteſt illam tollere. Sed & hanc partem ſequitur Salyce. in authent. caſſa & irrita. & ibi etiam Fulgo. & Paulus Caſtr. C. de ſacroſ. eccl. Fulgoſ. & Paul. Caſtr. in dicta l. priuilegia. C. eodem titu. Alex. latè, qui & ad hoc alios adducit, conſil. ccx. ſtatutis accuratè perſpectis, colum. iiij. & ſeq. lib. ij. quem omnino videbis, & Iaſo. in dicta l. non amplius. pro concordia huiuſmodi opin.

CENTESIMVMSEXAGESIMVM PRIVILEGIVM.

Diſpoſitio etiam exorbitans & correctoria, in fauorem piæ cauſæ extendenda.

Lex exorbitans ex identitate rationis nõ extendẽda. Nec etiam ex maiori ratione. Secus fauore animæ.

CEntesimoſexageſimò, licèt aliàs non ſit lex, aut alia diſpoſitio exorbitans & correctoria extendenda ex idẽtitate rationis, vt voluit gloſſ. not. in cap. in fidei. in verbo, inquiſitionis. de hæred. lib. vj. ac nec ex maiori quidem ratione, per gloſſam reputatam ſingul. in authent. quas actiones. C. de ſacroſanct. eccleſ. Cui tamen ſimilis eſt textus in l. tam is. §. j. D. de donatio. & voluit Bart. in l. præcipimus. §. vlti. per illum textum. C. de appella. cum concordantiis adductis per Iaſonem in dicta authent. quas actiones. Fallit tamen fauore animæ. vt voluit Ioan. Andr. in c. ex tenore. & ibi Anto. & Panormita. qui filij ſunt legitimi. Barto. poſt gloſſ. in authen. ſacramenta puberum. colum. penult. in fin. verſic. quæro vtrum iſta authent. & ibi Bald. & alij. C. ſi aduerſus vendit. Anto. in c. vlti. charta antepenul. in j. fallen. de conſuet. & in c. ſæpe. & in c. cùm ad ſedem. de reſtitu. ſpolia. & in cap. ad euidentiã. in fin. de ſenten. excommunic. Imol. & Dominic. in c. quamuis. de pact. lib. vj. & idem Imol. conſi. j. colum. iij. verſic. & cùm agamus. & conſil. cxxiij. in cauſa quæ vertitur, colum. ij. & in c. cùm contingat, charta xxvij. de iureiurand. & ipſe Dominic. in c. j. da tempo. ordi. lib. vj. Panorm. in c. quæ ſunt, de diuor. Romanus in l. ſequitur. §. ſi via. D. de vſucap. Alexand. in l. ſtipulatio hoc modo concepta, colum. iiij. verſic. præterea vbi agitur. D. de verb. obliga. & in l. ſi conſtante. colum. iiij. verſic. item in quantum. D. ſoluto matrim. vbi adfert alias concordantias, & in l. Pomponius. §. præterea. col. ij. verſi. ad argu. D. de acquir. poſſ. Barbat. in l. iiij. §. Cato. colum. xxiiij. & ſequen. D. de verbor. oblig. & conſi. lix. illud in medium adferam, col. x. lib. ij. Franc. Aret. in l. qui ſuperſtitis. col. ij. verſic. ſed ad iſtud. D. de acquir. hæred. & conſi. xciij. conſideratis. col. ij. verſic. his ergo ſic præmiſsis. & iterum col. ſeq. Philip. Franc. in ſua diſputatione petitorij, incip. ex nobiliſsima, col. v. verſic. quartum remedium.

Idẽ in quocunque caſu fauorabili. Etiamſi vtatur diſpoſitio dictione taxatiua.

Et hoc in vniuerſum procedit in quocunque caſu pio, & fauorabili, vt voluit Barto. qui etiam vult hoc procedere, ſi diſpoſitio vteretur dictione taxatiua, in l. ſi conſtante. in princ. ittix. quæſt. iiij. princip. & ibi poſt eum Alexand. col. iiij. verſic. item in quantum. D. ſoluto matrimo. per l. illud. C. de ſacroſanct. eccleſ. & idem Bar. in authent. res quæ. ad fin. C. commu. de lega. & ibi Ang. qui ad hoc ponderat gl. in l. ſi poſthumus à primo. D. de lib. & poſth. Roma. in authen. ſimiliter. C. ad legem Falcid. & eſt bona glo. in l. j. C. de his qui ante apert. tabul. & in l. miles. in prin. D. de re iudic. & etiam text. in l. libertam. §. ſenatuſconſulti. D. de ritu nupt. & in l ij. §. ſi mater non petierit. verſic. quid ſi curatores. D. ad Tertul. quæ omnia allegat ad hoc Alexand. in dicta l. ſi conſtante. qui hoc limitat duobus modis, vt ibi videri poteſt, & idem Alexan. in l. inter pares. D. de re iudicata.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMPRIMVM PRIVIL.

Conſtitutio pœnalis in piis cauſis latiſsimè interpretanda.

Conſtitutiones pœnales ex identitate rationis nõ extendẽda. Secus fauore piæ cauſæ. Electio ad præſcriptionẽ pœnalis.

CEntesimoſexageſimoprimò, ſimiliter, licèt conſtitutiones pœnales non ſunt extendendæ ex identitate rationis, per gloſſ. in clement. vt hi qui in verbo, in iiſdem de æta. & qualit. cum ſimil. fallit tamen fauore piæ cauſæ, vt voluit gloſſ. in c. ſciant cuncti. in verbo, alios, de electio. libro vj. quæ extendit illum text. pœnalem, loquentem de electione ad præſcriptionem, fauore, vt dicit, eccleſiarum: & cum illa ſimpliciter tranſit Dominic. ibi, ad fi. in verſic. not. primò ex hac glo. & not. etiam Panor. in c. nihil. col. antepenul. verſicul. ſecundò principaliter. cod. tit. & quod voluit Ioan. Andreas in c. j. de homicid. libro vj. vt illa conſtitutio pœnalis loquens ſimpliciter de principe, comprehendat principem ſupremi gradus fauore animæ, aliàs non comprehenderet, & ſequitur ibi Domin. in §. ſacri. colum. j. qui ex hoc not. quòd conſtitutio pœnalis concernens

nens fauorem animarum,eſt latè interpretanda.ſequitur item illud dictum Bar.in tract.de præſtantia.Cardin.in vij.q.j.partis,col.vlt.vbi hoc reputat ſing.& conſi.lix.illud in medium afferam,col.x.lib.ij.qui & ad hoc allegat,& dicit ſing.gloſ.in c.quanquam.in gl.vlt.de vſur. lib.vj.quæ extendit illam conſtitutioοem pœnalem,loquentem de teſtamento, ad codicillos & alias vltimas voluntates,& hoc ibi idem voluerunt vltra eos, quos ea gloſſ.allegat Ioan.Mo.Archid.& Ioan.Aod.in nouella,& Domi.Et ex hoc,& aliis quibuſdam dicit Barba.in dicta vij.q.quòd conſtitutio quantuocunque pœnalis,loquens ſimpliciter de clericis, ſi emanauit in fauorem animarum,comprehendit Cardinales quos aliàs non comprehenderet.quod dicit eſſe nouum,& admiratione dignum.Sed & quòd fauore animarum extendatur conſtitutio pœnalis,voluit & ipſe Ioan.Aod.in c.ex tenore.& ibi Panor.in verſi. not. ſingul.qui filij ſuot legit.& Bart.in auth.ſacramenta puberum.col.pen.verſi.quæro vtrum. C.ſi aduerſ.vend.Imo.conſi.cxxiij.in cauſa quæ vertitur,col.ij.Roma.conſil.cclxxxv.omnia quæ ſunt,in fi.Alex.conſi.xlij.ſuper præmiſſo,in fi.lib.j.Fely.qui adducit concordan.in cap. tranſlato.col.vlt.de conſtit.Iaſoo in l.rem quæ nobis.col.v.verſic.item circa illud.D.de acquir.poſſ.& in l.ſi quis maior.col.ij.verſi.ſed iſtis non obſtantibus.C.de tranſact. Philippus Dec.in l.factum cuique ſuum.§.in pœnalibus.col.vlti.verſic.ſextò fallit.D.de regu.iuris. & idem ſi agatur fidei nomine,vt not.Panorm.in c.ij. in fi.de diuort.licet contrarium voluerit glo.in c.in fidei.de hæret.lib.vj.& idem ſi de libertate,vt per Iaſo.in l.ſi priuſquam, col.pen. D.de noui oper.nuntiat.

Cõſtitutio pœnalis fauore animarum latè interpretanda.

Cõſtitutio pœnalis loquens de teſtamento extẽditur ad codicillos.

Idem fauore fidei.

Et libertatis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSECVNDVM PRIVILEG.

Priuilegia piæ cauſæ latiſſimè ſunt extendenda.

CEntesimoſexageſimoſecundò,licet aliàs priuilegia ſint ſtrictè interpretanda, nec extendenda,vt not.Bar.in l.j.in princ.per illum tex.C.de legib.& in l.vlt. col.j.dum diſtioguit inter priuileginm,& beneficium,& ibi etiam Bal.D. de conſtitut.princip.Ioan.And.& Anton.in cap.olim.de verb.ſignific. per cap. priuilegia iij.diſt.cum ſimil.fallit tamen in priuilegiis piæ cauſæ:quia ea tanquam fauorabilia extenduntur de ſimilibus ad ſimilia,gloſ.eſt notab.in l.nnlli licere.C. de epiſcop. & cler.quæ extendit priuilegium illius tex.conceſſum pius cauſis de vna cauſa ad aliam,quoniam (inquit) fauor eſt,per l.cùm quidam.D.de hæred.inſtit.& illam glo.ad hoc ponderat,& dicit menti tenendam Bald.in c.in præſentia.col.ij.verſi.dicit Accurſ. de probationib.vbi per illum §.ſed hoc præſenti.in auth.de ſanctiſſ.epiſc.extendit legem, quæ loquitur de teſtamentis ad contractus.

Priuilegia ſtrictè interpretanda.

Secus in priuilegiis piæ cauſæ.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMTERTIVM PRIVILEG.

In diſpoſitis ad pias cauſas ius Canonicum ſeruandum eſt in vtroque foro.

CEntesimoſexageſimotertiò,licet aliàs vbi ius Canonicum, & Ciuile diſsident, & ius Ciuile non fouet peccatum,vtrunque ius in ſuo foro ſeruandum eſt, per plenè nota.in c.j.de noui oper.nuntia.fallit tamen in diſpoſitis ad pias cauſas, quia in illis ius Canonicũ eſt ſeruandum in vtroqne foro.Ita voluit Ioan. Andr. Ioan.Cald.Petr.Peruſ.Petr.Anch.Cardin.& Imo.in cap.relatum,huius initij primo. de teſtam.Bart.in l.j.col.j.in lectu.& iterum in repet.col.vlt.& ibi Salyc.col.xiij. & ferè omnes, C.de ſacroſanct.eccl.Petr.Ancha.conſi.xxv.videtur prima facie,in prin.Imo.in l.illa inſtitutio,col.xxiiij.D.de hæred.inſtit.Alex.& Corne in l captatorias.C. de teſtam.milit.Socin. conſi.liij.in præſenti conſultatione,col.vlti.& docto.alibi ſæpe.

Contrarium tamen tenet Ange.in dicta l.illa inſtitutio.per not.per Innoc.& Ioan. And. in cap.nouit.de iudic.vbi de hoc nihil dicunt, ſed hoc voluit ipſe Innoc.in dicto cap. relatum.de teſtam.Sed prima opinio,vt communior eſt,ita quoque & verior,vt latè patet ex iis quæ ſuprà diximus in princ.huius gloſ.

Vtrunque ius tam Ciuile quàm Canonicũ in ſuo foro ſeruandũ.

Secus in piis cauſis.

Contrariũ ſentsentes.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVARTVM PRIVILEG.

In piis cauſis diuini tantùm iuris & naturalis habetur conſideratio.

CEntesimoſexageſimoquartò, generaliter piæ cauſæ non ſubſunt ſolennitatibus iuris poſitiui,ſiue ſit id ius Ciuile.ſiue municipale,ſiue conſuetudo, aut quiduis alind,ſed tantùm iuri diuino,naturali,aut gentium:vt not.Bart.Bal.Fulg. & recentiores in l.j.C.de ſacroſanct.eccl.Idem Fulgo.in l.generali.C.eo.tit.Cardin. Panorm.& alij in cap.cùm eſſes.& cap.relatum.vbi bonus tex.de teſtam. Panormit.in rub. eodem.& conſi.xj.in cauſa quæ vertitur,col.j.lib.j.& conſi.xxxij.circa duo dubia.col.ij.lib. ij.Cuma.conſi.cv.quædam domina.col.penult.Rom.in dicta auth.ſpecialiter.in decimoſexto ſpeciali inter contractus,& aliis multis locis eiuſdem repet.Pau. Caſt.conſil.xciij.viſo dicto teſtamento,col.j.in fi.lib.j.& conſi.ccccvlj.viſis & examinatis,col.ij.lib.j.conſil.ccxiij.

Piæ cauſæ nõ ſubſunt ſolennitatibus iuris poſitiui.

eiuſmodi queſtio,col.ij.verſic.præterea donatio.& docto.alibi ſæpe.Si enim conater omnes hîc citare,qui hoc ſcripſerunt,oleum & operam (vt aiunt) perderem. Sed tu hoc loco vide Alex.conſi.ccx.ſtatutis accuratè perſpectis,per totum librum ſecundum.& adde quod pulchrè dicit Archid.in cap.ſcriptum.vj.q.iij.quia vbi agitur de ſalute animę,non attenduntur apices iuris.quod dictum ſequitur, & commendat Philip.Decius in c.cùm dilecta.ad fin. gloſ.& idem ferè dicit Bal.conſi.ccxvj.verba teſtamenti,in fi.lib.j.inquiens pro iuſtitia naturali eſſe iuuare,quãtum poſsibile eſt,teſtamenta ad pias cauſas.in quibus non eſt de apicibus iuris diſputandum,in verbo,procuratorem.de conſit.vtili vel inutili.& iterum conſil.cxviij.caſus ſub tali forma,col.vlt.lib.v.& Panorm.in c.virtutis.col.v.verſi.& maximè hoc caſu.de dolo & contu.vbi etiam dicit quòd non eſt in his cauſis de apicibus iuris diſputandum.& Catel.Cotta in memoriali,apices iuris.

Vbi agitur de ſalute animæ, nõ conſiderantur apices iuris.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMQVINTVM PRIVILEG.

Voluntas teſtantis ambigua pro pia cauſa interpretatur.

Actus potius in bonam partẽ quàm in malam interpretandus.
In dubio quis præſumitur bonus.
In ambiguis benignior interpretatio ſumenda.
Secus in piis cauſis.

Centeſimoſexageſimoquintò, licet aliàs actus indifferens ad bonum & malum ſit potius interpretandus in bonam partem,quàm in malam,c.abſit, & ibi bona gloſ.xj.q.iij.cum ſimilib.cuius rei ratio eſt,quia quis in dubio bonus præſumitur l.merito.D.pro ſocio.Ex quo & illud fit quòd ſemper in ambiguis benignior interpretatio ſumenda.l.ſemper in dubiis.D.de regul.iur.& ibi multæ concord. fallit tamen fauore piæ cauſæ,per id quod pulchrè conſuluit Pet.Anch.conſil.lxxix.prima facie videretur dicendum,quòd ſi aliquis in teſtamento ſimpliciter confeſſus eſt ſe fuiſſe vſurarium, licet hoc referri poſſet ad modicum tempus,vt fieret benignior interpretatio: tamen fauore animæ referenda eſt huiuſmodi confeſsio ad totum tempus vitæ ſuæ:ita quod ex hoc declarabitur mutuum factum ante tempus triginta ſex annorum (de hoc enim tempore loquitur) fuiſſe vſurarium,& tenebitur hæres ſatisfacere,vt plenius & tutius conſulatur animæ teſtatoris,per c.vlt.de presbytero non baptiſ.& c.iuuenis.de ſponſa. quod dictum ſequitur & commendat Fely.in c.in præſentia.col.vij.verſic.ſecundò nota quod iſta dicta.de probat. vbi hoc dicit ſingu.& limitat & in c.dudum.col.v.de præſump.vbi hoc dicit valde notab. & in cap.auditis,col.antepenul.de præſcrip.& Hippol.Marſi.ſingul.clj.ſemper in dubiis.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEXTVM PRIVILEG.

Relictum pluribus coniunctim piæ cauſæ, etiam per vnum, vel pauciores, poterit impleri.

Pluribus ſimul commiſſum nõ poteſt per vnũ expediri.
Secus fauore animæ.

Centeſimoſexageſimoſextò,licet regulariter id quod commiſſum eſt pluribus ſimul,non poſsit per vnum,aut etiam plures expediri , l. Pedius.§.j. D.de arbitr. fallit tamen,vbi tractatur de fauore animæ,vt voluit Bal.conſil.ccxxix.verba dicunt,col.j.lib.ij.arg.c.religioſus.§.ſanè.de teſtam.lib.vj.

CENTESIMVMSEXAGESIMVMSEPTIMVM PRIVILEG.

Cauſa finalis, fauore dotis, ex commodo accipientis præſumitur.

Præſumitur cauſa impulſiua, quæ reſpicit cõmodũ accipientis tantùm.
Aliud fauore dotis.

Centeſimoſexageſimoſeptimò,licet aliàs præſumatur cauſa impulſiua, quæ reſpicit commodum accipientis tantùm, per l.Aurelius.§.vlti.D. de liber. leg. & arg.l.hæredem.D.mand.hoc fallit fauore dotis:nam tunc præſumitur cauſa finalis,per l.ſi egò.& ibi Barto.D.de iure dot.& l.ſi quis pro redemptione.C.de donat.Vide omnino quæ ſcripſi in tractatu Ceſſante cauſa ceſſat effectus. limitat.ij.uu.xxj. cum quatuor aut quinque ſequentibus.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

TRACTATVS DE PRÆSCRIPTIONIBVS.

ANDREAS TIRAQVEL-LVS ANDREAE TIRAQVELLI AVTHORIS FILIVS, D. A' SANCTO Andrea, in ſupremo Pariſiorum Senatu Præſidi illuſtriſſimo S.

NON eſt quod in eo laborem, Præſes digniſsime, quod bona pars ſcriptorum ſolet: hi enim ſine egregia commendatione eorum quos ſibi præſidio eſſe, aduerſus obtrectatorum calumnias deſiderant, nihil in publicum edunt. Quod etſi pro amoris ac obſeruantiæ magnitudine, vel rerum omnium bonarum expectatione, aut veritate ſæpius ad id impellente fiat, Laudabilius tamen eſſe nemo ingenuus ignorat, ſic per totum vitæ ſuæ decurſum pietate ac iuſtitia floruiſſe, vt citra vllius commendationem ſuum decus ac ſplendorem retineat virtus. Cùm igitur tua omnis ætas innocētiæ & æquitati tuendæ, ac nequitiæ profligandæ omnium bonorum applauſu inſumpta fuerit, non video quod virtutis theatrum pulchrius tibi extrui poſsit, quàm illud quod in omniū animis inque te ipſo anpliſsimum reliquiſti. Cuius & inſpectorem & admiratorem patrem meum fuiſſe iure adfirmare poſſum: cum tanta in ſuos ac in patriam pietate affectus fuerit, tantóque in virtute præſtantes viros amoris deſiderio commotus, vt antè non coquieuerit, quàm tam propenſi in eos animi aliquam ſignificationem oſtendiſſet. Itaque pietatis innatæ fidèm faciens multos in ſuæ patriæ leges ac ſtatuta commentarios ædidit, velut in leges connubiales, in vtrunque ius retractus municipale & conuentionale, & præter hos multa alia. Unus ſupereſt de præſcriptionibus commentarius, qui lucem deſiderat, quam ſatis copioſam tuo beneficio habebit, ſi ad illud virtutis veræq́ue laudis theatrum tuum, id eſt, ad omnes bonos virtutíſque ſtudioſos aditum benignè præbueris.

Uale.

AD

ANDREAE TIRAQVELLI, REGIS CONSILIARII, DE PRÆSCRIPTIONIBVS, TRACTATVS.

Des preſcriptions §.j. Quand aucun acquiert, Gloſ. I.

§. PRIMVS.

QVand aucun acquiere aucuns biens immeubles par iuſte eitre [a] habile à tranſporter ſeigneurie, & à bonne foy [b] les poſſede paiſiblement [c] par dix ans [d] continuelz [e] entre preſens [f], ou par vingt ans entre abſens : il les peut defendre contre tous qui les voudrone auoir & demander, ou qui demanderont rentes ou autres ſeruitutes [g] par deſſus. Ee par la couſtume ſera creu de ſondict tıtre par ſon ſerment [h]. Mais ſoubz ladicte couſtume ne ſont comprins les mineurs, l'egliſe, n'autres perſonnes priuilegiées, ne ſemblablement les droictz ſeigneuriaux, cenſiues, ou feodaux.

PAR IVSTE TITRE, GLOSSA I.

COnſuetudo noſtra in hoc conformis eſt iuri communi, quod in huiuſmodi præſcriptionibus longi temporis titulum exigit. Sed quæſtioois eſt, an, ſi noſtra conſuetudo nullam omnino mentionem feciſſet de titulo, ſed ſimpliciter cauiſſet, quòd poſsidens rem immobilem per decem annos, non poſsit poſteà pro ea cõueniri neceſſarius adhuc fuiſſet titulus, Bal. in l. ij. C. de longi temp. præſer. quę pro lib. hanc nũcupatim quæſtionem adſcribit, ac decidit per gl. ibi, quam adhuc dicit not. ſufficere hoc caſu bona fide poſſediſſe decem annis ſine titulo, quod dicit tenendum menti. Ad quod facit, vt dicit Alex. aut quiſquis is fuit, qui eam addit. ad Bal. fecit in eo ipſo loco, quòd ſtatutum ita debet intelligi, vt aliquid addat ad ius commune, ſecundùm Bar. in l. iiij. §. prætor ait. D. de damno infect. & in l. ij. D. de vſucap. cum ſimilib. à me copioſius alibi adductis. Sed contra Bald. expreſsim tenuit Roman in l. prætoris. in princ. in additionib. nouis. D. de damno infecto. pro quo facit quod not. Bal. in c. vnico. §. ſi quis per triginta. tit. ſi de feu. fuer. contro. & Alex. in l. ſequitur. §. ſi viam. D. de vſucap.

Conſuetudo hac conformis eſt iuri communi.

An omnino neceſſarius ſit titulus, etiam eius nulla facta mentione in hac conſuetudine.

A' BONNE FOY. GLOSSA II.

BOnam fidem in hac loogi temporis præſcriptione, etiam de iure Ciuili, & aliàs quoque ſemper de iure Diuino & Canonico deſiderari, nemo eſt qui neſciat, quãdo tex. expreſſum habeamus in c. vlt. de præſcrip. extrà, vbi & illud præterea cauetur id obtinere in vtroque foro, & ciuili, & eccleſiaſtico, propter peccatũ, vt illic adnotant doct. & in c. j. de noui oper. nuntia. & Bar. & Bal. in l. priuilegia, C. de ſacroſanct. eec. Ideoque quamuis noſtra conſuetudo de bona fide non meminiſſet, tum demũ tamen procedere intelligitur, ſi bona fides interuenerit, vt in ſimili ſtatuto conſuluit Fulgoſ. conſi. lxiiij. Franc. Sarra. Paulus Caſt. conſi. ccxcvj. venditio iſta, lib. j. & Panor. conſi. lxxvj. in præſenti conſultatione. paulò ante finem lib. j. & iterum conſi. lxxvij. hoc caput, in queſtione quæ ad præſens vertitur, col. v. verſi. non obſtat ſi dicatur ſtatutũ, lib. ij. Alex. cõſi. clxxxv. viſo

Queſtionis deciſio.

In longi tẽporis præſcriptione bona fides tam de iure Ciuili quàm Canonico requiritur.

titulo,col.penul.verſi.nec prædictis debet obſtare,lib.ij.& Socin.conſi.lxxxvj.in cauſa communitatis,colum.penult.ad fin.verſi.nec obſtat fundamentum, libro j.quod repetitum eſt conſi.clvj.eodem libro Philippus Franc.in cap.poſſeſſor.colum.iiij.de regulis iuris libro vj. Quibus etiam locis illud præterea dicunt Panormit.& Alexand. quòd ſi aliter diſponeret

Statutum peccatum inducens non valet.

ſtatutum,non valeret,quoniam peccatum induceret,vt not.Barto.in l.omnes populi. in ij. iij.& iiij.quæſt.D.de iuſtitia & iure.& in l.vlti.C.ſi contra ius vel vtilitatem public. id quod etiam tenet Ioan.Andr.in cap.ij.de exceptio.libro vj.in Nouella, vbi ita dicit fuiſſe diſputando determinatum,& ibi etiam Petr.Anchar.idem quoque tenet Bal.in l.quibus diebus. §.dominus.& ibi Imo.D.de condit.& demon.Angel.Imo.& Roma.in l.ſequitur.§.ſi viam. D.de vſucapio.Ange.in l.de quibus.D.de legibus.& latè Imo.in repetit.& Panormit. imo ferè omnes in dicto cap.vlti.de præſcript.Anto.in cap.cura.de iure patron.& in ſua diſput. incipien.ſtante ſtatuto municipali,Petr.Anch.in repet.cap.j.in xj.quæſt. de conſtitutionib. extrà,& in cap.poſſeſſor.de regu.iuris,libro vj. & conſil. cclviij.ſupra dictum ſtatutum, in princ.Imo.conſi.cxxij.viſis ac conſideratis,& iterum conſi.ſequen. in cauſa quæ vertitur, Rapha.in l.cùm notiſſimi.§.j.C.de præſcrip.xxx.annor.Panorm.in c.cura.col.vlti.de iure patr.Pau.Caſt.conſi.xcviij.in cauſa appellationis vertentis,ad fi.lib.ij.& iterum cõſil.ccvij. viſo puncto ſubſcripto,col.j.eodem lib.Alexan.conſi.lxix.in cauſa & lite vertente, col.pen. verſi.item non obſtat,lib.iij.& latè conſi.lxiij.ſtantibus bis,col.iij.lib.iiij.& conſi.xcix.videtur prima facie dicendum,col.ij.verſi.nunc videndum,lib.iiij.& conſil.lj.videretur pro deciſione,col.j.& iterum col.iij.lib.v.Ange. Are. inter conſi. ipſius Alex.conſi.cxxxviij.incip. Lancelotus,col.ij.verſic.nec etiam contra.lib.ij.Corne.conſi.cclxiiij.in hac conſultatione, col.iij.verſi.& ideo.lib.j.& conſi.cclxix.ſimili initio.col.iij.verſi.ſed quod limitetur.eo,lib.j. & conſi.cccxxviij.videtur in præſenti,col.iij.verſi.his tamen non obſtantibus.eo.lib.j.& cõſi. cclxv.videtur prima facie,col.vlti.lib.iij.& conſi.cclxxvij.ad euidentiã.col.j.& ij.lib.iiij. Et hæc ſententia veriſsima eſt,quanquam Bal.ſibi contrarius in c.vlt.in prin.extrà, de conſuet. dicit,quòd ſtatutum inducens præſcriptionem ex mala fide,eſt licitum, ad hoc ſcilicet, vt quis poſsit defendere quod mala fide præſcripſit,& patiatur repulſam qui agat cõtra eum. Sed non quo ad extremum actiuum,vt ſcilicet poſsit agere,qui eo modo præſcripſit. Quanquàm etiam Bar.in d.l.ſequitur.§.ſi viam.D.de vſucap.diſtinguat in realibus, & perſonalibus,vt in illis nunquam currat præſcriptio cum mala fide,in iſtis currat. Quæ ſententia ab omnibus fermè exploditur,& in hóc etiam ſe ſummittit Bar.iudicio eccleſiæ,quanuis aliqui eum ſecuti ſint,quos videre licet per Franc.Baillitum in tract.Præſcrip.in ſecunda parte tertiæ partis prin.& gloſſ.in l.ij.C.de vſucap.pro hærede.& in l.ſi ego.§.partus.D. de publi.in rem actio.Et hoc procedit etiam ſi hæres nolit vti acceſsione defuncti, gloſſ.in l.Pomponius.§.j.in gloſ.j.in fi.& ibi Iaſon D.de acquiren.poſſeſ.& in l.vitia.C.eodem titu.& in l.vlt. C.communia de vſucapionib.

Bona fides auctoris cõtinuanda in ſucceſſorem, etſi nolit.

Nec ſufficit,eum,qui præſcripſit,habuiſſe bonam fidem,niſi etiam habuerit is,cuius hæres eſt,per l.cùm hæres.D.de diuer.& tempo.præſcrip.& l.eum qui.§.in hac actione.& ibi gloſ & iterum in l.ſi ego.§.partus.D.de Public.in rem actio.l.vitia.C.de acquiren.poſſeſ.& l.ij.C.de fructibus & litis expenſ.& l.vlti.C.communia de vſucapionib.& voluit gloſſ. quæ & hoc intelligit,etiam ſi hæres nolit vti acceſsione ſui prædeceſſoris, ſed velit ſumere initium præſcriptionis,in dicta l.vitia. & in l.ij.vbi Barto.C.de vſucapio.pro hærede.& in l.

Hæres tenetur exonerare conſcientiam defuncti.

Pomponius.§.j.D.de acquiren.poſſeſſ.& in l.ſequitur.§.fructus.D.de vſucapionib. Quod plerique dicunt procedere etiam de æquitate Canonica.ita enim voluit Ioan. in addition. Specul.titu.de præſcriptio.§.vlti.in magna additio.Barto.in l.Celſus. D.de vſucapionibus. Bald.in authen.ad hæc.colum.vj.verſicu. ſed quid dicemus de hærede præſcribentis,C. de vſuris,Ange.in l.eum qui.§.in hac.& iterum in l.ſi ego.§.partus,D.de public.in rem actio.

A iure ciuili temerè nõ recedendum,ſi non inuenitur correctum.

Anto.in cap.quia.de iudic.Imo.& Panormit.in cap.ſi diligenti.de præſcriptio.Imo.in cap. vlti.in iij.col.& iterum in xxix.eo.titu.Rapha, Pau. Caſtr.& Roma.in dicta l.Pomponius. §.j.vbi Iaſon,& idem Paulus in l.iij.D.de vſucapionib.& in dicta l.ſequitur.§.hæres.eo.titu. Nam ſemper de iure Canonico hæres tenetur exonerare conſcientiam defuncti, cap. vlti. & ibi not de ſepult.cap.ſuper.& cap.cùm cauſam.de rapror.& cap.à nobis. le ij.clem.ij.de ſenten.excom.lib.vj.& facit l.vlti.cum ibi not.per Bald.& Ange.C.ne de ſtatu defunct. Et cùm ius Ciuile nõ reperiatur correctum de iure Canonico,ſtandum eſt illius diſpoſitioni, etiam de iure Canonico,per not.in c.j.de oper.noui nunt.

Mala fides defuncti non nocet hæredi non vtenti ipſius acceſsione de iure Canonico.

Sunt tamen & quidem non minore numero,nec authoritate, qui tenent malam fidem defuncti,non nocere hæredi non vtenti acceſsione ipſius de æquitate Canonica, videlicet Innocen.in cap.cura.de iure patron.Dynus in cap.poſſeſſor.in fi.& ibi etiam Philip.Franc. qui hoc reputat ſingul.de regul.iur.libro vj.Cyn.Bal.& Ang.in dicta l.ſi ego.§.partus.D. de Public.in rem actio.Cyn.& Imo.ſibi contrarius in dicta l.ſequitur.§.hæres.D.de vſucapio. Cyn.in l.j.C.de vſucap.transfor.Ioan.And.in cap.cùm quis in ius alterius.de reg.iur.lib.vj. Bal,& Ang.in l.ij.C.de vſucap.pro hærede, Cyn.& Bart.in dicta l.vitia.C.de acqui.poſſeſ.

& in dicta l.cùm hæres.& ibi Cuma.D.de diuer.& tempo.præſcript. Paul. Caſtr. conſilio clviij.viſa ſupraſcripta facti narratione,colum.ij.verſi.ſecundò reſpondetur,libro ij.Alexan. ſibi contrarius conſi.ix.viſis acutiſsimis,colum.vlti.libro j.& conſi.xxxix.viſis ſcripturis.col. ij.verſic.item poteſt reſponderi.libro ij.Bald.conſil.xlj.illud adferam.col.x.verſic. etſi quiſpiam opponat,libro iiij.Socin.conſi.lx.in præſenti conſultatione,col.penul.libro j.& conſil, xxiij.capiendo primum.col.ij.verſic.quartò eadem opinio,lib.ij.

Et hæc poſterior ſententia haud dubiè obtinet in præſcriptionibus triginta aut quadraginta annorum,in quibus non requiritur titulus ſecundùm Ioan.Andr.in c.cùm quis in ius alterius.de reg.iur.lib.vj.& in cap.poſſeſſor.eo.tit. Bart. in d.l.cùm hæres. cum aliis multis concor.adductis per Soci.illis duobus conſiliis ſuprà cõmemoratis,quę illic videre poteris, ne huc omnia congeram ab aliis iam collecta. Quibus tamen adde Corn. conſi.clxvj. ad euidentiam.col.pe.lib.j.& conſi.ccxcvj.in pręſenti conſultatione,col.vij.verſi.nec etiam obſtat. lib.iij.& conſi.cclxxvij.ad euidentiam.col.iij.verſi.non obſtat quòd mala fides.libro iiij.hic etiam vide Iaſo.in l. Pomponius.§.j.col.iiij.D.de acquir.poſſeſ.

In præſcriptionibus triginta aut quadraginta annorum non requiritur titulus.

Bona autem fides in dubio præſumitur,niſi aliud ſubſit quod bonam fidem faciat præſumi, ex communi noſtrorum opinione.Ita enim voluit gloſ.in l.ſuper.in verbo,probetur.C. de præſcrip.longi tempo.& in l.j.C.de euict.& in l.ſi quis emptionis titulo,in verbo,tenuerunt.C.de præſcr.xxx.anno.vbi & hoc intelligit procedere, etiam ſi nullus titulus appareat, & in §.j.in verſi.qui bona,Inſti.de vſucap.& in c.ſanctorũ.in verbo,ſacræ. & ibi etiam Pan. de præſcr.& in c.ſi diligenti, in verbo,bona fides. & ibi Inn.&Petr. Vbaldus in reper.Pan. & Fely.eo.tit.& gloſ.in c.vlt.in gl.j.& ibi etiam Panor.eo.tit.& gl.in c.cùm eccleſia.de cau. poſſeſſ.& propriet.& gloſ.in cap.abbate.in princ.in verbo,domini.verſic.ad hoc autem. de ſenten.& re iudic.libro vj.& in cap.licet.xvj.quæſtio.iij.Innoc.in cap.Michael.de electio.& in cap.ij.de in integrum reſtitut.& in cap.vigilanti.de præſcriptio.Dynus in l.j.D.de itine. actuque priua.Cyn.in l.j.in iiij.quæſtio.C.de ſeruit. Ioan. Andr.in additio. Specul.titu. de teſtamen.§.nunc videndum.in magna additione,colum.iij. Archid.in cap.j.in verbo, bona fides.de præſcriptio.libro vj.Barto.in l.Celſus.colum.v.D.de vſucapionib.vbi de ea re elegantiſsimè diſputat,& in l.communia.§.inter prædones.C.commu. diuid.& in l.quemadmodum.C.de agric.& cenſi.libro xj.Bald.in repetit.l.j.colum.iiij.C.vnde vi.& in ſua diſputatione incipien.accuſatus de vi turbatiua.colum.penult.& conſil.cclvij.Titius emit.libro j.& conſi.cclxxviij.dicta mulier,poſt medium.libro iiij. Ange.in l.j. C. quibus non obſtat longi tempo.præſcript.& in l.ſuper longi.C.de præſcript.longi tempor.Anton.in cap.peruenit.de cenſib.Petr.Anchar.conſil.cxlij.clarior & breuior,colum.pen.verſic.nunc autem. Cumanus conſil.cix.domina Ioanna.ante finem.Panormit.conſil.xviij.in cauſa & quæſtione,colum.ij.libro ij.& conſi.liiij.in quæſtione quæ ad præſens vertitur,colum.v.verſicu. nec obſtat ſi dicatur ſtatutum,libro ij.Alexand.plenè conſi.ccj.viſo & diſcuſſo,colum.ij.libro ij. & conſi.xcj.in cauſa & lite vertente,colum.ij.libro v. Petrus Ferra.titu.forma reſponſionis rei conuenti,in verbo,præſcriptionis,colum.vij.Philippus Corne. conſil.cxxx.viſo libello, colum.ij.libro j.& conſi.cccxxix.oſtenſo mihi proceſſu.colum iiij.verſi.cùm itaque non appareat,eodem libro j.& conſi.cxvij.primo aſpectu,colum.ix.verſic.pro quo facit,libro ij. & conſi.ccxxxix.& conſi.ccvj.in hac conſultatione, colum.ij.eodem lib.vbi de hoc dicit eſſe text.in cap.auditis.& in cap.cùm olim,de præſcriptio.idem Barbat. conſi.lj. colum.iij. libro iiij.Franciſ. Curt. Iunior conſil.lxxij. princeps defunctus, colum. iij.in fi.& conſil. lxxxiij. Deus pius,col.ij.& copioſiſsimè Socin.conſi.xxxviij.in cauſa dominorum, col.ij.libro iij. Iaſon in §.ſed iſtæ quidem actiones,col.iij.& ſequen.Inſtit.de actio,Philippus Dec. conſilio ccclxxv.iuridicam eſſe arbitror,col.ij.& conſi.cccix.in cauſa mota Mediolani. ex Theologis ſcholaſticis,Gabriel Biel in iiij.Sententiarum, diſt.xv.q.xiiij.artic. prin. Et his quidem accedo,licet contrarium teneat Archidiac.in cap.j.de præſcript.libro vj.& Bald.in l.j.C. de ſeruit.Quæ autem ſint quæ malam fidem faciant præſumi, latè comperies apud noſtros interpretes recentiores,quos ſuprà citauimus.

Bona fides an in dubio præſumatur: & ſi nullus titulus appareat.

Sed quòd in dubio bona fides præſumatur,nemo negabit, qui intelliget etiam in dubio quemlibet bonum præſumi,l.meritò.D.pro ſocio.l.quoties.§.qui dolo.D.de probationib.l. cùm pater.§.re igitur,D.de legatis ij.cap.j.de ſcruti.dicto cap. vlti. de præſumptionib. vbi Bald.colum.penult.rationem reddit.quia mores inſunt à natura,ab eaque veniunt. Sed & idem in l.j.ad fin.C.ſi quis omiſ.cauſa teſtamen. Naturali (inquit) præſumptione quilibet præſumitur bonus ex bonis naturalibus principiis:quia qualia ſunt principia, talia præſumuntur principiata:ſed natura eſt bona,ideo & bonus quis præſumitur,niſi probetur offendiſſe.De quo etiam per gloſ.in c.ſi fortè,in verbo,ſcientię.de elect.lib.vj.& per Luc.de Pen. in l.quemadmodum.col.pen.verſi.quartò quæro.C.de agric.& cenſi.lib.xj. Panor. & Fely. in cap.cùm in iure.de officio delegati. Hinc & gloſ. notab. in cap. ſuper literis. in verbo, priori modo,dicit,quòd ſi quis impetrauit reſcriptum,& falſum ſuggeſſerit, non id præſumitur dolo feciſſe.quam glo.pro ſingulari allegat,& ſequitur Barbat.in l.ij.§.ex his.col.xvij.

Quilibet præſumitur bonus in dubio.

Reſcriptũ falſis allegationibus impetratum non præſumitur doloſum.

Teſtibus deponentibus quem bonũ eſſe, magis credi, q̃ deponentibus malum.

D.de verb.oblig.Et ex his quoque,quod not.conſuluit Petr. Anchar. conſil.ccliij. in quæſtione preſbyteri,quòd ſi aliqui teſtes deponunt,accuſatum eſſe diffamatum, dicuntque ſe credere illum eſſe malum : alij verò deponunt, eſſe bonæ famæ, & credunt illum eſſe bonum:magis his credendum eſt,quàm illis:quia conſentiunt cum præſumptione iuris. Et vt dicit Innoc.in cap.veniens.de præſumpt.cùm teſtes ſunt contrarij,vincunt illi pro quibus facit tunc præſumptio.

Præſcripſiſſe ſe dicens, bonã fidem allegare debet.

Iudex ſupplere poteſt in notoriis, modò allegentur.

Notorij allegatio fieri poteſt poſt concluſionem in cauſa.

Sed quæſtionis eſt,an ſit neceſſe ei,qui ſe dicit præſcripſiſſe,hanc bonam fidem allegare, vt præſumatur,latè diximus ſuprà.Et eſſe allegandam,ſicut notorium, tenet gloſ.in clem. appellanti.de appellationib.cum multis concordantiis ibi à me adductis. Quibus & illud addes,quòd licet iudex ſupplere poſsit in notoriis,vt ibi etiam diximus, hoc tamen intelligitur modò notorium allegetur,vt expreſsè voluit Anton.in cap.bonæ.de poſtul.prælat. & in cap.exceptionem.de except. & Imo.in l.iiij.§.hoc autem.D.de damno infecto.Quę quidem notorij allegatio poteſt fieri etiam poſt concluſionem in cauſa,vt dicit idem Anton.in cap.peruenit.de emp.& vendit.vbi & idem dicit de bona fide,& ibi poſt eum Imo.& Alex. in l.j.col.ij.C.vt quæ deſunt aduoc.par.ind.ſuppleat.Matth.de Afflict.in conſtit.Siciliæ incip.Iuſtitiariis,col.iiij.verſic.item quærit.

Bona fides non præſumitur in ſtatuto requirẽte eã.

Id tamen quod diximus bonam fidem præſumi,limitat Barbat.inter cõſilia Calca. conſi. lviij.illud adferam in medium,niſi ſtatutum requirat bonam fidem. Nam adhuc, vt huiuſmodi ſtatutum aliquid operetur vltra ius Ciuile,quod etiam exigit bonam fidem,certè non præſumetur,ſed opus erit,vt probetur per quædam ſimilia.

Præſumptio ex facto actoris vel rei procedens, neceſſario debet allegari

Ignorãtia licet præſumatur in dubio allegari debet.

Diuturna præſtatio inducit iuſtam & ſufficientem cauſam, modo fuerit allegata

Præſumptio debet eſſe ſuper allegatis.

Olim dominus, hodie quoque præſumitur dominus, modo cauſa dominij allegetur.

Tu autem vltra ea quæ diximus,de præſumpta bona fide, & eius neceſſaria allegatione, hac generali ſententia ſupradicta confirmabis, quòd quando præſumptio ex facto actoris, vel rei procedit,ea neceſſariò debet allegari.Ita quòd licet ſufficiat libellum præſumptiuè concludere,per tex.in l.omnes.§.Lucius.D.quæ in fraud.credit.tamen ſuccumbet qui eam præſumptionis allegationem omiſerit,vt voluit Bart.in l.cùm quid.colum.vlti.& ibi Bal.D. ſi cert.peta.per tex.in l.ſi adulterium cum inceſtu.§.idem Pollioni, D.de adulter. Anton.in cap.ſi cautio.de fide inſtrum.& in cap.ij.col.vj.de libelli oblat.Ange in dicta l.omnes.§.Lucius.quæ in fraudem creditor. Imo.in cap.ſuper hoc. colum.ix.de renuntiat. Panormit.in cap.afferte mihi gladium.colum.ij.de præſumptionib.Paulus Caſtren. & Franciſ. Aret. in l.qui in aliena.§.j.in princ.D.de acquiren.hæredit.Roman.conſil.lxxvij. incipien. reuerende pater,Franciſ.Areti.conſi.cix.clariſsime & conſultiſsime doctor, in princ.quarti dubij. Guido Papæ conſi.xlij. credo indubitanter,col.ij. Curne.conſi.ccxcviij.col.vlti. libro j. Et hinc fit,quod licet præſumatur ignorantia,per l.verius.D.de probat.debet tamen allegari, vt dicit Bal.in l.quicunque.col.j.C.de ſeruis fugit.& Alexand.in l.qui bona.§.de illo.D.de damno infect.Philip.Decius conſi.celxvij.non excidit è memoria.col.penul. Similiter licet cauſa ſufficiens,& apta præſumatur ex diuturna præſtatione,l.cùm de in rem verſo.D.de vſur.intellige tamen,ſi fuerit allegata l.ij.§.circa.D.de excep.doli.ſecundum Bal.in l.ſi certis annis.col.iij.verſic.cùm non conſtat.C.de pact.Nam præſumptio (inquit) debet eſſe ſuper allegatis,per dictum §.idem Pollioni.Et licet ex poſſeſsione quis præſumatur dominus, l.penult.& ibi Bart.D.de condit.inſtit.& per gloſ.& alios in l.cùm res,C.de probat.& per Canoniſt.in c.cùm ad ſedem.de reſtit.ſpol.cum ſimil.tamen huiuſmodi præſumptum dominium debet allegari,aliàs ſuccumberet,vt tenet Bart.in l.rem alienam. col.ij.verſic. quæro circa iſtam partem.D.de pignorat.actio. Et Bald.in l.etiam.col.iij.verſic. & non licet.C. de execut.rei iudica.& in l.non ignorat.colum.ij.verſi.in ſecundo.C.qui accuſare non poſſunt. & in l.ſi minorem.colum. vltima,verſi.quæro vlterius, C.de in integrum reſtitutio. minor.Salice.in l.certi.C.loca.Alexan.in l.non hoc.& ibi Iaſon col.vlti. C. vnde legitimi. idem Alexan.conſi.lxix.in cauſa & lite vertente.colum.iij.libro ij.& conſi.xciiij.in cauſa & lite vertente coram arbitris.colum.penulti.eodem libro ij.& conſi.cxxxvij.in cauſa & lite vertente inter Lancelorum, colum.ij.eodem libro ij.& conſilio xxxv.in cauſa & lite vertente inter Benedictum,ante finem lib.v.Iaſon in dicta l.cùm quid.D.ſi certum petatur.in vtraque lectione, in quarum priore hoc ſingulare reputat. Et cùm olim dominus, hodie quoque dominus præſumatur,l.ſiue poſsideris. C.de probationib. hoc tamen procedit,ſi allegetur, non aliàs,vt notabiliter voluit gloſſ.in l.certum, in princ.D.de confeſſ. & Bald. poſt Cynum in l.edita.col.xij.C.de edendo.& conſilio cccciij.Ioannes Simonenſis, colum. penult.libro iij.& conſil.ccccxlvj.ſciendum eſt,in fin.eodem libro iij. Alexand.in dicta l.ſi minorem.in fi.C.de in integrum reſtitur.vbi ad hoc dicit ſingularem illam gloſ. & Franciſ. Aret.in l.nec furioſus.col.ij.D.de teſtamen.Et idem in poſſeſsione, vt videlicet qui anteà poſſedit,præſumatur poſsidere,ſi tamen allegetur.Dynus in cap.ſine poſſeſsione.de regul. iuris.libro vj.Barto.in l.Celſus.D.de vſucapio.Bald.in l.non ignorabit.C.ad exhibendum. & in dicta l.ſiue poſsideris.& ibi quoque Barto.C.de probationib.& in l.j.colum.vlti.C.vti poſsid.Ioan.And.& alij recentiores,in d. c.cùm ad ſedem.de reſtit.ſpol. Alex.conſi. cxxxiij. viſo proceſſu.col.iij.in duobus locis,lib.j.& conſi.lxxx.examinato proceſſu, col.j.& iterum col.penul.

col.pen.verſi.non obſtant allegata eodem lib.v.& conſi.lxxxviij.quoniam omne datum.col. penult.verſi.non obſtant allegata,eodem lib.v. Franciſ. Aret. conſi. lxviij. excelſe domine, col.vlti.quanuis Anto.& Imo.in c.præterea.ij.de tranſaction.videantur tenere contrarium. Quibus adſtipulatus eſt Panormit.videlicet,quòd non requiritur vt bona fides allegetur, in cap.vlti.col.viij.verſic.ſed quæro,de præſcrip.& Barbat. conſi.xlj.illud adferam in medium.col.x.lib.j.& conſi.50.col.ix.lib.j.& conſi.xviij.col.penul.libro ij.& conſil. lxx. col.vj. eodem libro ij.vbique per tex.in cap.auditis.& cap.cùm olim.de præſcrip.vbi fuit allegata præſcriptio,nulla bonæ fidei mentione facta,additque rationem,quam dicto conſi.50.dicit inconuincibilem:quia cùm notorium oritur ex iure,ſine ex facto iuris,non eſt allegandum, quin ex ſuo officio ſuper illo iudicabit,per tex.ſingul.in cap.Rainutius.de teſtamen.vbi iudex iudicauit ex notorio iuris non allegato,& ibi hoc videntur velle Imo. & Panormita. & idem Panormit.in dicto cap.adferte.de præſump.& Bal.in l.j C.vt quæ deſunt aduoc.par. Felyn.in cap.ad hæc.col.ij.de appel.Sed ex iuris notorietate bona fides præſumitur, vt dictum eſt,ergo non eſt neceſſe eam allegari:quia præſumptio iuris eſt liquida probatio, ſecundùm gloſ.in l.tutor.C.de pericu.tuto.cum ſimil. Et hanc eandem rationem de notorio procedente ex iure ſine facto iuris,tradit, nulla tamen bonæ fidei facta mentione, Barbat.conſi.lxij.illud in medium adferam,col.ij.lib.j.& conſi.xxxv.col.iiij.lib.ij.& conſi.xlv.in princ.eodem lib.ij.& conſi.lxx.præclarè ſcribitur,col.vj.eodem lib.ij.& conſil. liij.col.vlti. lib.iiij.& conſil.lxxiiij.ſcripſit Pſalmiſta,col.pen.eodem libro iiij.& conſi.omnium vltimo, col.iij.eodem libro iiij. Nec obſtat (inquit Barbat.) dicto §.idem Pollioni.quia loquitur de notorio reſultante ex facto partis & hominis, quod debet allegari per illum text.& gloſſ. in dicto cap.appellanti.de appellationib.& quod voluit Panormit.in dicto cap.adferte.hæc ferè Barbat.

Præſcriptio ſine bona fide allegata.
Notorium iuris nõ eſt allegandũ.
Bona fides præſumitur ex iuris notorio.
Præſumptio iuris eſt liquida probatio.

Tu aduerte,Lector amantiſsime,quia Barbat.in duobus aut tribus erraſſe videtur. Primò,dum innuit non obſtare bonam fidem eſſe non notoriam,cùm tamen tantum ab ea abſit,vt nunquam poſsit eſſe notoria,cùm ſit res occulta,opertaque,& in ſolius præſcribentis animo repoſita,qui ſoli Deo apertus eſt.Ex quo Tullius ad Brutum ſcribens:Non ignoras, ait,quàm ſint incerti animi hominum.Secundò,dum allegat Panormit.in dicto cap.adferte mihi,trahitque text.in dicto §.idem Pollioni.ad materiam notorij, quanuis loquatur de præſumptione tantùm,non de notorio,quod longè à præſumptione diſtat.Tertiò, dum authoritate eorum quos allegat, facit diſcrimen,an notorium procedat ex facto hominis, an iuris. vt primum allegari debeat, ſecundum non debeat neceſſariò, quanuis ea differentia nuſquam repetiatur,ſed tantùm an pręſumptio (nam de ea tãtùm loquitur, vt diximus) reſultat ex facto partis,de cuius fauore agitur:& tunc allegari debeat per dictum §. idem Pollioni.an verò ex facto alterius tertij,de cuius fauore non agitur, vt non ſit neceſſe. Nec obſtat dicto c.Rainutius.quia nihil ex eo infertur ad rem de qua agimus, ſed illud tantùm, quod iudex ſuppleuit id quod erat meri iuris:ſed quartam iure naturę filio debitam eſſe deducendam,licet à parte id fuiſſet omiſſum.Et iſta eſt (inquit Innoc.)ſuppletio iuris,non facti.& ibi Panorm.in iij.col.in verſi.nota.in verbo,cùm autem allegat,quod legitur,& not.in dicta l.j.vt quæ deſunt aduoc.part.At ſatis conſtat,bonam fidem eſſe in aliquo, vel non iuris eſſe,ſed facti:igitur non eſſe ſupplendam, ſi non allegetur.

Bona fides nunquam eſt notoria.
Incerti hominum animi.
Præſumptio & notoriũ longè differunt.
Quando præſumptio allegari debeat.
Iudicis officio id quod meri iuris eſt ſuppletur.

Cæterum intellige quod dictum eſt,bonam fidem debere allegari,vt ſufficiat tacitè eam allegationem colligi ex deductis : videlicet, ſi quis alleget ſe fundum poſſediſſe tanquam ſuum,aut pro ſuo,vt expreſsè voluit Alex.conſi.ccj.viſo & diſcuſſo, col.j. lib.ij. per l.antiquos.in verbo,domini cognatione.C.de furt.& alia quæ allegat,& ſequitur Philip.Decius conſi.cclxvij.Et ſimile voluit Roma.conſi.lxxvij.pater reuerende,poſt princ. quòd ſatis eſt allegare difficultatem probationis,ad hoc vt præſumatur.

Quomodo bona fides allegãda ſit.

Intellige ſecundò,vt non requiratur hanc allegationem fieri in principio,ſiue in proceſſu cauſæ.Sed ſatis eſt,vt fiat poſtquàm concluſum eſt in cauſa,vt voluit Panor.in cap.dudum. le j.col.ij.de electio.& Alexan.in l.j.col.j.verſi.ex prædictis.C.vt quæ deſunt aduoc.part. & Philip.Dec.dicto conſil.cclxvij.

Allegatio bonæ fidei non requiritur in principio cauſæ.

Sed & illud in quæſtionem vertitur,an ſit tutus in foro conſcientiæ, qui bona fide præſcripſerit,ita quòd non teneatur reſtituere,ſi mala fides ſuperuenerit,completa pręſcriptione.Gloſ.in cap.ſi virgo.xxiiij.q.ij.in tribus locis videtur velle rem hoc caſu eſſe reſtituendam.Gloſ.autem in cap.vigilanti.in verbo,nouerit.de præſcrip.poſt Aluar.tenet quòd ſi ex cauſa lucratiua rem habuit,ſemper tenetur eam reddere.argu.l.qui autem. §. ſi quid cum pupillo.D.de his quę in frau.cred.Si verò ex cauſa non lucratiua,quia emit ab eo,quem credebat dominum, non tenetur.argumen. cap. quod debetur. xiiij. q.j. Sunt qui aliter diſtinguant,vt inter præſcriptionem rei cuiuſpiam, vt fundi, & ſimilium : vt (inquam) hoc caſu mala fides ſuperueniens poſt completam præſcriptionem non noceat in foro conſcientiæ : & inter præſcriptionem actionis, aut obligationis : quia tunc, cùm naturalis obligatio non tollatur præſcriptione, durat vinculum æquitatis, quo ſuſtentetur : nam

Verũ bona fide præſcribens tutus ſit in foro conſcientiæ per ſuperuenientẽ malam fidem.

conuentio perpetua eſt,l.Srichum.§.naturalis.D.de ſolution.& l.obligationum ferè.§.placet.D.de actio.& oblig.l.at qui natura.in princ.D.de nego.geſt.ideò & in foro conſcientiæ obſtringit.Et in hac ſententia fuit Bal.in auth.ad hoc.col.ij.ver.reuertor igitur ad quæſtionem,C.de vſur.At maior pars & Legiſtarum & Canoniſtarum tenent ſimpliciter hûc eſſe tutum in foro conſcientiæ.gloſ.in cap.j.xiiij.q.vj.& in cap.j.de conceſ.præben.& in cap.vlt.in gloſ.vlt.& ibi Imo.col.xxxv.& Panormit.col.vj.de præſcript. Innoc.in c.cura.in fi.de iure patron.& in cap.quia plerique,col.j.verſic.qui tutus eſt,& ibi etiam Panorm.col.xj.verſ.vij.de immun.eccleſ.Hoſtien.in Summa,tit.de præſcript.Cardin.Floren.Imo.Panormit.& Fely.eodem titu.Ioan.Audr.in cap.poſſeſſor.in vltimo articu.& ibi etiam Petrus Anchara.colum.v.verſicu. quæto circa debitum naturale, & Philippus Francus colum.penulti.de regu.iur.Bart.non obſcurè in extrauag.ad reprimendum,in verbo,videtur.in fi.Bal.in l.cùm quis.col.vij.verſi.poſt hoc ſciatis.C.de iuris & facti ignor.& in c.de cauſis.col.iij.verſi.vtrum poſsit renuntiari.de offic.deleg.& in c.j.ante fi.de controuer.inter domin.& vaſal.& in cap.ſi quis per triginta.& ibi etiam Aluar.col.pen.& Card.Alex.in fi.tit.ſi de feudo fuerit controuer.inter domi.& agna.& conſi.ccxcv.fama viciniæ eſt.in fi.& conſil.cccxv.ponitur quòd ſi antiquitus.col.ij.lib.iij.Rainerius in ſubſcriptione conſi.Feder.Senen. cxxxj. caſus talis eſt,quidam teſtator.Ioan.Fab.in §.j.col.ij.verſi.quid ſi ea cõpleta.Inſtit.de vſucap.Ange.in repet.l.j.C.de iudic.Panormit.conſi.lxxxix.Ieſu Chriſti &c. in quæſtione, col.iij.lib.j.Roma.conſi.xlix.concluſionem primam,col.ij.verſi.quintam autem. Lance. Ridolph.in ſuo vbere tracta.de vſur.Corn.conſi.clxxvij.in hac re.col.ij.lib.ij. Franciſcus Are.conſil.xcij.viſo legato.col.ij.verſi.nec potes intelligere,& Iaſ.in l.ſi poſt diuiſionem. col.ij. verſicu.hinc videmus,C.de iur.& facti ignor.Philip.Dec.in c.j.col vij.verſi.ſecunda eſt.de conſtit.in prima lectu.& in c.iurauit.paulò ante fin.de proba.& è Theologis diuus Thomas quotlibet.xij.ac xxv.Scot.in iiij.Senten.diſt.v.Anto.Flor.in ſecunda parte principali ſuę ſummę,titu.j.cap.vij.verſi.qui autem ex beneuolentia.D.Bernardinus,in ſuis ſententiis alioquin ſeuerior,in libro de Euangelio æterno,ſermo.xxxij.cap.j.& iterum cap.iij.& iiij.vbi & alios adnotat idem tenẽtes:& Adria.Floria.nuper Roma.Pontifex in ſuis quæſtionibus.Ideoq́ue ſi teſtator iuſſerit hæredem reſtituere omnia ab ipſo debita, non tenetur reſtituere quæſita præſcriptione cum bona fide,vt dicit Bar.in l.legaui.D.de liber.leg.& in l.quibus diebus.§.Dominus.D.de condit.& demon.& Bal.in l.id quod pauperibus.C.de epiſc.& cler.& in l.ſi creditori,D.de legat.j.& in ſua diſputat.incipien. ſtatuto cauetur, & Imo.in cap.vlti.col.xxxvij. de præſcriptionib.

Præſcriptione quæſita in fideicõmiſſum nõ veniunt.

PAISIBLEMENT, GLOSSA III.

Pacificè poſsidere quis dicatur.

QVIS pacificè poſſediſſe dicatur,vide gloſ.prag.ſanct.in tit.de pacif.poſſeſſ.

DIX ANS, GLOSSA IIII.

Præſcriptionũ tempora.

MAiot pars præſcriptionum decem annorum numero circunſcribitur,aut ſi longius tempus deponſcit,aut illius abſentia,contra quem præſcribitur, vel cauſæ, aut partium qualitas eodem annorum numero,vel duplicato, aut aliter multiplicato ferè ſemper concluditur. Cuius rei quanquam nulla ratio reddi poſſe videatur,vt voluerunt glo.& doct.in l.non omnium,D.de legib.& in l.j.§.pueritiam. D. de poſtul.ſicut nec de aliis temporum curriculis à legibus ſtatutis,vt dicit gloſſ.ibi, & Bald.& gloſ.in c.j.in verbo vſque annum,tit.ſi de inueſtit.inter domi.& vaſal.lis oriat.& in cap.ij.de reſcrip.lib.vj.& in clem.nolentes.in verbo,quadrageſimam.de hæret.& Bal.in concluſionibus Feud.in fi.Tamen (vt hîc dicam quod ſentio) non mihi videtur huiuſmodi denarius numerus,vel ſimplex,vel multiplicatus, huic rei vbique à noſtris Iureconſultis omnium rerum gnaris temerè aut fortuitò fuiſſe appoſitus,ſed ob eam cauſam, quòd hic numerus longè eſt cæteris omnibus perfectior,vt qui contineat omnia numerandi genera,vt par,impar,quadratum,quadrantale,longum,planum,primum,compoſitum,vt in problemat. Encyclicis,lib.xv.& iterum auſcultationis Phyſicæ, lib.iij.ſcriptum reliquit Ariſtotel. Cuius dicta tanquam fontem intellectus,leges ſequuntur,vt dicit Bal.in l.vlti.C. de fideicom.lib. ſed & hic numerus (vt ſubdit ipſe Ariſtoteles) fons & principium omnium numerorum: quippe qui ex vno,duobus,tribus,& quatuor conſtet. Item in decem proportionibus quatuor cubici numeri conſumuntur:quibus numeris vniuerſum conſtare Pythagoreis placet. Ex quibus cauſis fieri dicunt,quòd omnes homines tam Græci quàm Barbari aduſque decem tantùm numerare conſueuerunt, deinde verò replicare incipiunt, vndecim, duodecim &c.Hincq́ue & naturam decem digitos hominibus dediſſe, quò ſui calculi numeros veluti attingerent.Quod ipſum ex Pythagora adducit Ariſtoteles, & à Plutarcho quoque traditur in lib.de placit.Philoſophorum j.quo loco de principiis rerum diſſerit. Sed & Vitruuius lib.iij.Archi.cap.j.Perfectum,inquit,antiqui inſtituerunt numerum,qui decem dicitur.Nanque ex manibus denarius digitorum numerus,ex digitis verò palmus, & à palmo pes eſt

Numerus denarius, vel ſimplex, vel multiplicatus, cur ſit tempus ſtatutũ præſcriptioni.

Numerus denarius cæteris omnibus perfectior.

Numerus denarius ab antiquis perfectus habebatur.

pes eſt inuentus. Sicut autem in vtriſque palmis ex articulis à natura decem ſunt perfecti: ita etiam Platoni placuit eſſe eum numerum ea re perfectum, quòd ex ſingularibus rebus quæ μονάδες apud Græcos dicuntur, perficitur decuſsis: quæ ſimul ac vndecim aut duodecim ſunt factæ, quod ſuperauerint, non poſſunt eſſe perfectæ, donec ad alteram decuſsim peruenerint. Quo in loco Vitruuius (vt illud obiter dicam) decuſsim pro decade poſuit, vt annotauit Budæus, doctrinæ Gallicæ vertex, in lib. j. de Aſſe. Plato autem ipſe huius numeri perfectionem (vt Marſilius docet) oſtendere voluit, dum integram abſolutæ Reipublicę formam compoſuit denario librorum numero, omnium numerorum integerrimo, numeros, tum intra ſe numeratos continente, tum ex ſeſe innumeros replicante. Macrobius, & ipſe Platonicus, hunc numerum perfectiſsimum dicit lib. j. de ſomnio Scipionis. Ariſtoteles, vt ad eum reuertamur, decem genera entis nominat decem categorias, quo nomine ſibi volumen inſcribere placuit oſtendenti Philoſophicè: vt Euſtathius voluit decē πράγματα, id eſt, entia realia: vt Alexand. Aphrodiſeus decem φωνάς, id eſt voces: vt Porphyrius decem νοήματα, id eſt intellectus, ſiue conceptus, vel (vt Iamblicus) decem voces ſimplices, non vt voces, ſed vt ſignificātes res ipſas ſimplices medio (vt ita loquar cū Reuchlino) decem conceptuum ſimplicium. Cui aſſentiuntur Alexand. Aegeus Ammonius Hermiæ & Simplicius, qui etiam arbitrati ſunt in iſtis decem generaliſsimis entibus duo quædam præcipua reperiri poſſe, in quæ diuidantur, tametſi ab vna eſſentia ortis, veluti ſubſtantiam & accidens, ſiue corporeum & incorporeum, ſeu materiale & immateriale, aut ſimplex & compoſitum: ita enim duo amat denarius, vt ab vno progreſſus, ad duo & per duo redeat in vnum. Primus enim incompoſitus ternarius eſt, ex vno & duobus non quidem compoſitus, ſed conſtans: quia vnum non habet compoſitionem, ſecundum non facit ergo compoſitionem, quando ſequi volumus verborum proprietatem: οὔτε γὰρ ἡ μονάς, μένουσα ἔτι μονάς, θέσιν προσλαμβάνει· οὔτε ἡ στιγμή, μένουσα στιγμή, τὴν θέσιν ἀποβάλλει, vt inquit Simplicius in commentariis ſuper prædicamentum quantitatis. Quorum verborum hic ſenſus eſt: Neque enim vnitas, manens adhuc vnitas, poſitionem aſſumit: neque punctus, manens punctus, poſitionem abiicit. Ex quo differentiam agnoſcere poſſumus, qua diſtat vnitas à puncto. Cumque nihil ſit ante ortum, rectè dicimus vnum eſſe primum. Binarius autem non eſt compoſitus ex numeris: quoniam ex ſola vnitate vna & vna ordinetur, & ideò numerus eſt: quia prima multitudo eſt, a nulloq; poteſt numero metiri, prætetquam a ſola vnitate omnium numerorum menſura communi. ſemel enim duo, nihil aliud quam duo eſt. Quamobrem ea multitudo, quæ appellatur Ternarius, veriſsimè ab Arithmeticis numerus primus incompoſitus nuncupatur. Binarius enim hinc procedēs non eſt incompoſitus numerus, ſed magis propriè non compoſitus. Cupiens itaque Ternarius non eſſe otioſus, quin potius bonitatem ſuam in omnes creaturas abſque inuidia multiplicari, de virtute progrediendo ad operationem, illud fœcundum quod eſt in eo multum multitudinis productiuum, tanquam numeri de numero, & illud eſſentiale, quod eſt in eo vnum, omnis productionis fons & origo ſimul, & omnis proceſsionis initium, & omnis ſubſtantię immutabilis permanentia perpetua mente intuetur ac reſpicit, & ita ſeſe in ſeipſum retorquet per modum vnitatis & duitatis, ſemetipſum multiplicās atque dicens, ſemel bis duo, ſunt quatuor, hoc eſt τετρακτὺς, ſiue quaternitudo, quæ omnium quæ creata ſunt idea eſt, quoniam (vt aiunt Arithmetici) quaternario omnis progreſsio perficitur. vnde oritur decas illa, quam appellamus decem omnium rerū generaliſsima. Nam vnum, duo, tria, quatuor, de omnipotente potentia ad energiæ actum exeuntia, producunt decem, quorum dimidium eſt quinque. Pone igitur in medium quinq;, tanquam aliquem ſigniferum in medio exercitus, & in eius latere dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt ſex, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt quatuor, hæc duo iuncta conſtituunt decem. Pone iterum in latere eius dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt ſeptem, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt tria, hæc duo iuncta ſimul, conſtituunt decem. Pone rurſus in latere dextro numerum proximè ſuperiorem, qui eſt octo, & in latere ſiniſtro numerum proximè inferiorem, qui eſt duo, hæc duo iuncta conſtituunt quoque decem. Pone demum in latere dextro reliqua nouem, & in latere ſiniſtro vnum: iamque reduc illa nouem ad vnum, & reſurgunt decem. Quæ rurſus ad viginti relata, incipiunt denuò eſſe vnitas, & deinceps ad omnes numeros cardinales vſque ad centum. Sicut enim bis vnum faciunt duo, & ter vnum tria, & quater vnum quatuor, & ſimiliter vltrà: ita bis decem faciunt viginti, & ter decem triginta, & ſimiliter vltrà: non aliter de centum, non ſecus de mille, & vltrà. Hæc quidem ratio eſt (vt placet eidem Reuchlino) cùm decem per iota, ι quæ virgula eſt erecta, Gręcè ſcribimus, aut per ſolum punctum Hebraicè ˙ id eſt, עשרה notamus, quæ tamen ſigna tam Barbaris, quàm Latinis alioqui ſimplicem reputant vnitatem: quippe à qua numerus denarius oritur, & in quā deſinit. Cuius Pythagoricum extat ſymbolum, videlicet, vnum, duo, quæ Zaracas Pythagoræ præceptor per nominà propagationis pronuntiare conſueuit, vnum appellando patrem, & duo ma-

Cur denarius numerus perfectus dicatur.
Decuſsis pro decade poſitus.
Plato integram abſolutæ Reip. formā decem libris concluſit.
Denarius numerus perfectiſsimus.
Decem entia.
Decē πράγματα.
Decē φωναὶ
Decem νοήματα.
Inter decē entia duo ſunt præcipua.
Ternarius incompoſitus.
Vnum non habet compoſitionem.
Differentia vnitatis à puncto.
Vnū rectè dicitur primum.
Binarius cur numerus dicatur.
Ternarius numerus primus incompoſitus:
Binarius numerus propriè nō compoſitus:
Quaternio omniū quæ creata ſunt idea.
Quaternario omnis progreſsio perficitur.

trem, teſtimonio Plntarchi in Timæi pſichonia. Nam vnum & duo cum eſſentia diuina producunt quaternitudinem, illam tetractyn, ideam omninm rerum denario numero conſummatarum. hæc fermè Reuchlinus. Cui & tu adde denarium à Græcis decada vocari, quaſi dechada, quòd omnem in ſe nnmerum recipiat: Pythagoreoſque decada etiam mundum vocare, quòd eo numero ſit compactus: conſtat enim Sphæra, quæ dicitur aſplanes, & planetis ſeptem, elementarique natura, & poſtremo antichthone. Quo tamẽ nomine (quod mirum eſt, vt ſcribit Cælius) intelligebant illi Lunarem ſphæram: quia vt terra Lunam vmbra hebetat, ita Solem Luna nobis plerunque adimit. Adde & illud ex numeri hnius religione quadam & obſeruantia moris fuiſſe veteribus, vt iuſtiſsimi quique fidei comparandę gratia dextras iungerent, quia ſic denarium præmitterent nnmerum. Nec illud item prætermittendum puto, quòd Plato ad delendam culpam numero vteretur denario, centenario, millenario. Nam cuilibet voluptatis gradui ſuppliciorum decem contribuit: ita enim oblæſæ maieſtati diuinæ rependi omnino par fuit. Quoniam ſicut beatitudinis gaudia iuſtitiæ humanæ dolores exuperant: ſic miſeriæ, cruciatus, iniuſtitiæ, voluptates. Denarij autem rationem centenarins continet, & millenarius, quia (vt diximus) ex denario vniuerſo conſurgunt. Proinde numeri, quos Vniuerſos dicimus, purgationi & emaculandis animis dicantur, vt labes ex peccato inuſta contractaque prorſum eluenda ſignificetur, & candidiſsima æternitatis luce perfrui valeamus: quæ depuratum modò exterſumque nitidius admittat æthereum ſenſum, atque auræ ſimplicis ignem. Propterea Virgilius reconditioris ſcientiæ vates, Platonicorum myſteriis ampliſsimè imbutus, ita pronuntiat:

Centum errant annos, volitantq; hæc littora circum.

Et alibi ad eundem ſenſum:

— Mille rotam voluere per annos.

Ante hos omnes Triſmegiſtus in eo libro, cui Pimander titulns eſt, è tredecim tradit denarium nnmerum eſſe animæ genitorem, vnitatemq; ſecundùm rationem denarium complecti, rurſumq; denarium vnitatem. De hoc numero quoque hæc Ouidius libro Faſtorum iij. ſtatim poſt ingreſſum:

Annus erat, decimum cùm Luna receperat orbem:
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare ſolemus,
Seu quia bis quino fœmina menſe parit:
Seu quòd ad vſque decem numero creſcente venitur,
Principium ſpatiis ſumitur inde nouis.
Inde pares centum denos ſecreuit in orbes
Romulus, haſtatos inſtituitq; decem.
Et totidem princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quiq; merebat equo.
Quin etiam partes totidem Tatienſibus ille,
Quosq; vocant Ramnes, Luceribusq; dedit.
Aſſuetos igitur numeros ſeruauit in anno:
Hoc luget ſpatio fœmina mœſta virum.

Sed iam Ethnicos hos ſcriptores relinquamns. Sacræ literæ apertè docent in numero hoc denario quicquam eſſe latentis energiæ, ac myſterij, cùm adeò frequenter illum nobis inculcent. Primùm enim Geneſ. 16. Sara poſt decem annos Agar ancillam dedit Abrahamo in vxorem, vt ex ea ſuſciperet liberos. Et cap. 18. Deus Abraham pollicetur non ſe deleturũ Sodomam & Gomorram, ſi decem iuſti illic inuenirentur. & cap. 24. Seruus Abraham tulit decem Camelos de grege domini, deditque Rebeccæ armillas decem ſiclorum. Et 31. cap. Laban mutauit mercedem Iacob decem vicibus. Et 42. Decem fratres Ioſeph in Ægyptum deſcenderunt. Et cap. 45. Ioſeph Beniamin fratri redeunti decem aſinos, ac totidem aſinas dedit, tritico paneque onuſtas. Et Exodi 26. in primo tabernaculo fieri præcipiuntur decem cortinæ, & paulò pòſt, tabulæ ſtantes denis cubitis, & cap. ſequen. in latitudine atrij ipſius tabernaculi præcipiuntur etiam fieri columnæ decem, baſeſque totidem. Et 34. cap. decem illa pręcepta duabus tabulis conſcripta Moyſi à Domino data ſunt. In Leuitico cap. 26. decem mulieres in vno clibano coquunt panes, & in cap. ſequen. quicquid decimum venit, ſacrificatur Domino. Hinc decimæ, quas vocamus, ortæ poſſent videri, niſi longo antè tempore Abraham decimas Deo dediſſet ex omnibus, vt ſcribitur Geneſis 14. quas etiam diis cõſecraſſe Ethnicos legimus. Tradit enim Herodotus libro primo Crœſum monuiſſe Cyrum, vt decimæ omnium hircorum Ioui redderentur. Et libro nono Aeginetas decimã ex ſpoliis Perſarum, qni ad plateas occubuerunt, diis quibuſdam dedicaſſe. Et Xenophon in oratione, quam edidit de Ageſilai laudibus, tradit in duobus annis centum talenta, & amplius Deo apud Delphos decimam dedicaſſe. Vide Plutarchum in vita illius, vt, quod notius eſt omittam. decimas Herculi olim fuiſſe deſtinatas, quod videre licet apud Diodorum

Cur denarius numerus decas apud Græcos vocetur.
Pythagorei mundũ appellant decada.
Sphæra quibus conſtet.
Quid ſit antichthõ.
Cur antiqui dextras iũgebant.
Quo numero Plato ad delendã culpam ſit vſus.
Quidã numeri purgationi & corrigendis vitiis dicati.
Virgilius Platonicus
Denarius numerus animæ genitor.
Cur denarius numerus apud antiquos magno in honore fuerit.
Anno luget fœmina virum.
Sodoma & Gomorra propter decem iuſtos fuiſſent ſaluata.
Laban decem vicib. mutauit mercedem Iacob.
Decima vnde orta.
Decima Ethnicorũ.

dorum Siculum libro quinto,& Plutarelium in Proble.cap.xvj. Sed vt redeamus, Numeri 14.Filij Iſraël Dominum tentauerunt per decem vices. Et cap. 29. Menſis ſeptimi dies decima ſancta,& venerabilis prędicatur: & paulò pôſt dicitur, Die quarto offeram vitulos decem. In Deutero. interdicitur Ammonitis atque Moabitis ingreſſus eccleſiæ, vſque ad decimam generationem. Ioſue 17. Et ceciderunt Manaſſe funiculi decem. Et Iudicum 20. Decem viri eliguntur è centum,& mille è decem millibus. Et Ruth quarto cap. Boos tollit decem viros de ſenioribus ciuitatis. Et primo Regum cap. j. Helcana Annam vxorem alloquens, Nunquid (ait) non ego melior tibi ſum, quàm decem filij? Et cap. 17. Iſai, filio Dauid iubet accipere decem panes,& decem formellas caſei.& capitu.ſequen. Canunt mulieres, Percuſsit Saul mille,& Dauid decem millia. Et 25.cap. Dauid miſit decem iuuenes ad Nabal. Et 2. Reg. 15. reliquit Dauid decem concubinas ad cuſtodiendam domum. Et cap. 19. in fin. decem partibus (inquit vir quiſpiam) maior ego ſum apud regem,&c. & 4. Reg. 20. cap. Sol decem gradibus reuerſus eſt. quod & repetitur Iſaiæ 38. cap. Thobias, vt in ipſius lib. cap. j. ſcribitur, decem talenta à rege accepit. & Pſal. 32. ſcribitur, Confitemini Domino in cithara, in pſalterio decem chordarum pſallite illi. Et Pſal. 67. Currus Dei decem millibus multiplex. Et 90. Cadent à latere tuo mille, & decem millia. Et Eccleſiaſtes 7. Sapientia confortat ſapientem ſuper decem principes ciuitatis. Et Eſaiæ 5. Decem iogera vinearum faciunt lagunculam vnam. Quem locum enarrans Hierony. ſcribit denarium numerum in ſcripturis ſanctis myſticum eſſe, atque perfectum. Et Danielis 7. Quarta beſtia decem habet cornua. & paulò infrà, Decies mille myriades ante ipſum ſtabant. Et apud Hieremiã, Viri decem, viri ex omnibus linguis Gentium apprehendunt fimbriam viri Iudæi. Quo in loco Hieronymus, Iota, ι ait, litera ea qua ſumit nomen Saluatoris exordium, non ſolùm apud Græcos, ſed & apud Hebræos, י iod denarium numerum ſignificat. Et Matth. 25. Simile eſt regnum cœlorũ decẽ virginib. Quo in loco Nicolaus Lyra multa de huius numeri perfectione diſſerit. Et Luc. 16. Chriſto occurrũt decẽ viri leproſi. Et 19. Homo nobilis decẽ minas ſeruis dedit, ex quibus is, qui ex vna decem alias minas acquiſiuit, accepit à Domino poteſtatem ſupra decẽ ciuitates: de qua re ſtatim audies quid Origenes dixerit. Et Apocal. 2. cap. ita ſcriptum eſt, Habebitis tribulationem decem diebus: vbi etiam Lyra multa de hoc numero. Et cap. 12. Draco habet decem cornua. Et iterum cap. ſequen. Altera beſtia habet etiam corona decem & ſuper cornua eius decẽ diademata. Nunc audi Origenem 16. cap. in Geneſim. Non ſine ratione eſſe dicit, quòd poſt famem & ſeruitutem populus Aegyptius quintas offerebat Pharaoni, Iſraëliticus autem, decimas ſacerdotibus. Vide (inquit) Ægyptium populum quinario nummo tributa pendentem, quinque enim corporei deſignantur, quibus populus carnalis deſeruit. Semper enim Ægyptij corporalibus & viſibilibus obſequuntur. At verò Iſraëliticus populus honorat decadem perfectioris nummi: decem enim verba legis accepit, & decalogi virtute inſtructus ignota mundo huic ſacramẽta diuina largitione ſuſcepit. Sed & in nouo teſtamento ſimiliter venerabilis eſt decas: ſicut & fructus ſpiritus denis exponitur germinare virtutibus. Et ſeruus fidelis de negotiationis ſuæ lucris decem minas offert domino, & decem poteſtatum accepit poteſtatem. Verùm quia vnus author omnium,& fons & initiũ, vnus eſt Chriſtus, idcirco & populus decimas quidem miniſtris, & ſacerdotibus præſtat, primogenita verò offert primogenito omnis creaturę,& initia omnium. Idem in Leuiticum Homil. 13. enarrans illud de duabus decimis, Sit panis vnus. Decem (inquit) numerus vbique perfectus inuenitur. Totius enim numeri ex ipſo ratio & origo conſurgit. Competenter igitur author & origo omnium Deus ſub hoc numero videtur oſtendi: hæc Origenes, vt interim taceam, quæ de huius numeri ratione diſſeruit Hirenæus aduerſus hæreſes, libro primo, cap. 15. Auguſtinus libro ſecundo de Doctrina Chriſtiana,& de Ciuitate Dei, lib. 15. cap. 20. Gregorius in lib. Iob, cap. 49. Caſsiodorus in Pſal. 10. Nec huius numeri vim videntur ignoraſſe noſtri Iureconſulti, non ſolùm ea his quæ in præſcriptionibus, de quibus nunc tractamus, definierunt: ſed & ex eo quod ſtatuerunt tempus ſimpliciter,& ſine alia declaratione prolatum ſignificare decennium: ita enim ſcribitur in l. ſine præfinitione. D. de pœnis. quam in eam rem expendit Dominicus, & dicit ſingulare in cap. ex literis. colum. iiij. verſic. quid ſi iudex dicit, extrà de conſtitutionib. & in cap. j. de poſtul. & in l. ita ſtipulatus. colum. ij. verſic. limita primum. D. de verbo. obligationib. & in l. ait prætor. §. ſi iudex. colum. vlti. D. de re iudicata.

Menſis ſeptimi dies decima ſancta.

Denarius numerus in ſcripturis myſticus.

Aegyptij cur quintas, Iſraëlita verò decimas obtulerint.

Fructus ſpiritus denis germinat virtutibus.

Cur decima ſacerdotibus, primogenita verò Chriſto offerantur.

Tempus ſimpliciter prolatum ſignificat decẽnium.

Et hæc quidem ſatis, vt opinor: nunc ad conſuetudinem noſtram redeamus, quæ diuturnitate temporis innititur. Eam multa confirmant, vltra iura vulgaria de præſcriptione decem vel viginti annorum loquentia, de qua nuncupatim titulum habemus, C. de præſcript. longi tempo. decem vel viginti annorum. Primùm enim habemus textum communi opinione notabilem, licèt omnibus notum, in l. cùm de in rem verſo. D. de vſuris. Ex cuius imis viſceribus deprompta videtur fuiſſe hæc noſtra conſuetudo, vbi ea decennali poſſeſsione præſumitur titulus allegatus, vt hîc in noſtra conſuetudine. Sunt tamen ſuper intellectu illius text. variæ ac diſcordes doctorum ſententiæ: aliis dicentibus eam tantùm procedere in

Ex decennali poſſeſſione præſumitur titulus allegatus.

præſtat

præſtatione diuturna, & ſic cùm interuenit traditio, aut factum eius, contra quem præſcribitur. Aliis contrà affirmantibus, eam habere locum non ſolùm cùm quis diu præſtiterit, aut ſoluerit quicquam annuum, ſed cùm tantùm patitur rem poſsideri nullo alio ſuo facto interueniente, vtriſque ſuas partes argumentorum & rationum autoritate alacriter confirmantibus: quæ quidem cauſa breuitatis omittemus. Priorem partem ſequuntur Iacob. Aret. Petrus, Cynus, Bulg. Bald. Angel. in repetitio. & Iaſon in l. ſi certis annis. C. de pactis. Iaco. Rau. Petrus & Cynus in l. penulti. C. communi diuidundo. Barto. in l. Celſus. D. de vſucapio. verſic. habes ergo probare. & in diſputatio. incipien. mulier habens magnum patrimonium. colum. vlti. Baldus & Angelus in l. qui in aliena, in princip. D. de acquirenda hæreditate. & in l. ſeruitutes prædiorum ruſticorum, & ibi etiam Iacob. But. D. de ſeruitut. Baldus in dicta l. cùm de in rem verſo, in lectura antiqua, & in l. ſ. colum. iij. verſicu. quæro nunquid poſsidens. C. de fideicommiſſ. & in l. ſolent. §. non verò, colum. ij. verſic. nono quæro, D. de officio proconſul. & in cap. ſi quis. in verbo, per vnum annum. titul. ſi de inueſtit. inter dominum & vaſallum fuerit controuerſ. & conſil. c. incipien. mulierem maritus duxit, lib. iiij. Imol. & Romanus in l. in ſumma. §. vlti. D. de aqua pluuia arcen. Barbat. conſilio xxviij. Omnipotentem Deum, colum. ix. verſic. & ſi dicatur amice, libro iiij. & Petrus Ferra. in titu. forma libelli pro hæreditate vel re ſingulari diuidenda, in verbo, communiter & pro indiuiſo, colum. ij. Florianus in dicta l. cùm de in rem verſo, colum. vlti. D. de vſuris. vbi tamen hoc intelligit, niſi patientia eſſet mutua, vt in caſu gloſ. in l. penult. C. commu. diuid. de qua dicemus poſteà. Poſteriorem autem ſententiam tenuerunt gloſ. Iaco. Petr. But. Bartol. & Baldus, hi quidem quinque ſibi contrarij, Fulgoſ. & Floria. qui ſanè dicit eſſe communem in dicta l. cùm de in rem verſo, glo. Barto. Floria. & Paul. Caſtr. qui hanc etiam dicit eſſe communem Legiſtis & Canoniſtis in dicta l. ſeruitutes. D. de ſeruitutib. gloſſ. Dyn. Barto. in l. j. §. vlti. D. de aqua plu. arcen. glo. in c. dilectio. xvj. quæſt. iij. gloſſ. Anto. & ferè omnes in repetitione c. peruenit. de conſtitut. Innocen. in c. ſi diligenti. de præſcriptio. Dyn. in §. ſed neque. & ibi Angel. colum. v. verſic. cautela. Inſtitu. de actio. Barto. in d. l. qui in aliena. & ibi latè Alexand. & Barto. conſil. clxxxix. primò quæritur vtrum iuriſdictio. colum. ij. Alber. in l. ij. C. de ſeruitut. & aqua. Bald. in l. j. per illum textum, C. de patria poteſtate. & in l. j. in vij. cap. C. qui admittau. ad bon. poſſ. & in dicta l. j. C. communi diuidundo. Salicet. in dicta l. ſi certis annis. & ibi quoque Alexand. qui ita dicit ſe conſuluiſſe, ſicuti verè conſuluit conſilio lxix. circa primum dubium. colum. ij. libro quinto. Angelus in l. vltima. in fin. D. de vſucapio. pro dote. Raphael Cuma. & Romanus in dicta l. qui in aliena. D. de acquiren. hæred. Cæpol. in tract. ſeruitut. vrbano. prædio. cap. six. octauò principaliter, colum. ij. vbi etiam dicit eſſe communem opinionem, & in practica obſeruari. Alexander in dicta l. ſi certis annis columna penultima & vltima. & conſil. lxix. circa primum dubium, colum. prima, verſic. prætereà poteſt, libro vj. Felynus in cap. de quarta. colum. xiiij. verſiculo, fallit ſecundò, de præſumptionibus. & dicit Imol. in dicta l. prima & vltima, D. de aqua pluuia arcenda. & in dicta l. qui in aliena. quòd quamuis prior opinio ſit in puncto iuris, iſta tamē ſeruaretur in practica, nec ab ea eſſet in iudiciis recedendum, propter auctoritatem gloſſæ. Nec longè ea diſtat à conſuetudine noſtra. Sunt tamen, qui in hoc diſtinguunt inter magnum & paruum præiudicium, vt per Bartol. in dicta l. cùm de in rem verſo. & in ſua diſputatione incipien. mulier habens magnum patrimonium, in fine, vbi elegantiſsimè hoc tractat, & in dicta l. ſeruitutes. D. de ſeruitutib. vrba. prædio. Bald. in dicta l. j. C. qui admit. ad bonorum poſſeſſ.

Iuſſu patris præſumitur aditionē filij fami. præceſsiſſe.

Secundò, huc pertinet textus ſingularis in l. ſi filiusfamiliàs. C. de petitione hæreditatis. vbi ſi filiusfamilias delatam ſibi hæreditatem decennio poſſederit, præſumitur iuſſus patris aditionem præceſsiſſe. quem Bartolus dicit ſingularem, & ſe neſcire alibi. poſt eum Baldus & Angelus ibi, & idem Angelus in l. ſciendum. D. de verborum obligationibus. & Barbat. in repetitio. rubricæ, D. de fide inſtrumentorum. charta penultima, colum. j. & Iaſon in dicta l. ſi certis annis. colum. iij. verſicul. pro iſta concluſione, C. de pactis. Et illum dicit notabil. Bald. in eadem l. ſi certis annis. colum. iiij. verſic. ſecundò hoc probatur, & in dicta l. ſi filiusfamilias, dicit Baldus ibi, in fine, quòd ſi ex ſtatuto non poſsit filius contrahere ſine expreſſo conſenſu patris, & filius rem quampiam vendiderit alij, qui decennio poſt illam venditionem tenuerit, præſumitur patris conſenſus in alienatione interueniſſe. Sequitur Alexander conſilio lxxix. circa primum, de quo quæritur, columna tertia, verſiculo, ſed præmiſſis omnibus, libro primo, & Barbat. in dicta l. ſciendum, columna xxvj. & in l. j. col. iij. D. eod. titu. de verbo. obliga. & in repeti. dictæ rubr. de fide inſtru. & in repeti. rubri. qui admit. ad bonor. poſſeſſ. colum. iij. & conſil. xxxiij. ſcribit Pſalmiſta, colum. ij. lib. iij. & conſilio j. quod incipit, ad reuerendiſsimum, colum. v. lib. iiij. & Franciſc. Aret. conſil. xxxvj. caſus talis eſt, poſt princ.

Patris conſenſus quādo præſumatur interueniſſe.

Tertiò, non hinc longè abeſt, quod Alexander conſuluit conſil. cxiij. viſo & diligenter conſiderato themate, colum. penulti. verſicu. quartò comprobatur, libro iiij. quòd ſi is, qui

rem

rem emphyteuticam emit, eam poſſedit decem annos patiente domino, præſumitur dominus præſtitiſſe conſenſum huic alienationi. Sequitur Philipp. Dec. conſil. clxxxv. colum. vlti. vbi hoc reputat notab. & conſilio. ccccix. viſo conſilio. colum. j. & Iaſon in dicta l. ſi certis annis colum. iij. C. de pactis. & in dicta l. j. colum. vj. verſic. quintò limita. C. qui admittan. ad bono. poſſeſſ. vbi & hoc dicit notabile in l. ſi certis. colum. vij. verſicu. ſextò facit. D. de verborum obligat.

Ex patientia decem annorũ præſumitur conſenſus.

Quartò, huic ſubiiciendus & alius caſus æquè memorandus in dicta l. qui in aliena, poſt princip. verſic. & ſi non adiecit, D. de acquirenda hæredita. vbi è diuerſo, ſi pater decennio hæreditatem filio delatam poſſederit, præſumitur conſenſus filij interueniſſe. Quem dicit valde ſingul. ſecundùm omnes Barbat. conſil. xxxiij. ſcribit Pſalmiſta celebris, colum. ij. libro item ſecundo. & valde eleganter idem Barbat. inter conſilia Alexand. conſil. cxxxv. clementiſsimi Dei Patris. colum. vj. verſicul. & adduco text. lib. iiij. Et per illum textum voluerunt Baldus, Angelus & Imol. & Franciſcus Aret. in dicta l. ſi filiusfamil. videlicet quòd ſtante ſtatuto, quòd minor vel mulier non poſsit obligari ſine conſenſu propinquorum, certè per lapſum decennij præſumitur huoc conſenſum interueniſſe. De qua re, quia non eſt omnino ſine dubio, vide quæ latius ſcripſi in §. Legum Connubial. in gloſſa v. in viij. limitatione.

Patre decennio poſſidente hæreditatem filio delatã, præſumitur filij cõſenſus interueniſſe.

Quintò, quod authoritate illarum duarum legum voluit gloſſa in l. j. in verbo, ratam. C. qui admittan. ad bono. poſſeſſ. quòd ſi filius longo tempore poſſederit hæreditatem, cuius bonorum poſſeſsionem petierat, præſumitur pater ratificaſſe ita petitionem, vt ex eo ſibi vſumfructum acquirat. Et illam ſequuntur Cynus, Barto. Angel. Salycer. Fulgo. Roma. Alexand. Corne. & Iaſon ibi, & Baldus in l. ij. C. de legit. hæred. Et ne putes id, quod nunc dicimus, illud idem eſſe, quod diximus ſuprà verſic. ij. debes intelligere, quòd illa lex loquitur de petitione hæreditatis, quæ eſt perpetua, hîc verò loquimur de booorum poſſeſſione, quæ eſt annalis l. vltima, D. quis ordo in bonorum poſſeſſ. ſerue. ideò ratificatio illius debet fieri intra idem tempus, vt eſt textus in l. bonorum. D. rem ratam habe. tamen ex huiuſmodi longo tempore præſumitur interueniſſe intra tempus præfinitum, vt declarant docto. quos ſuprà citauimus, & eſt communis opinio, licèt contrarium teneant Bald. & Paulus Caſtreoſ. in dicta l. j.

Per lõgum tẽpus præſumitur ratihabitatio.
Petitio hæreditatis perpetua.
Bonorum poſſeſſio annalis.
Ratihabitio fieri debet intra tempus definitum.

Sextò, eiuſdem farinæ eſt, vt loquar prouerbialiter, text. in cap. illud, de præſumptio. vbi per diutinam decem annorum cohabitationem cum aliis adminiculis probatur matrimonium: quem textum Anto. Cardinal. Floria. Imol. Panormit. & Fely. trahunt ad matrimonium ſpirituale, vt ſcilicet ſufficiat ad probationem tituli, vt inſtitutionis, vel confirmationis, quòd longo tempore quis tenuerit beneficium & habitus fuerit pro rectore, ſiue poſſeſſorio, ſiue etiam petitorio. Et ſic tempus, vt illi dicunt, inducit præſumptionem tituli, adeò vt quis non aliter cogatur oſtendere, quamuis Innocen. ibi non ſatis in ea re firmus fuerit propter aliquam ratiooem, cui omnes reſpoodent. Et idem quoque in ipſa ſpecie tenuit Hoſtien. in c. licet. in verbo, officij, & ibi etiam Panormit. colum. penulti. Imol. colum. vij. verſic. extra gloſſ. vt dixi. Ioan. Ana. & Fely. columna iiij. de ſimo. vbi dicunt ſufficere hoc caſu probare titulum per iuramentum. quod eſt multum notandum ad id quod hîc in noſtra conſuetudine expreſsè de iuramento cautum eſt. In eadem quoque ſententia fuit Federic. Senen. conſil. lxj. vacante quodam prioratu. verſicu. contra hoc opponit epiſcopus, & conſi. ccxxxiiij. principium ſuper primo puncto, & illius præceptor Ioan. Andr. in cap. ſi iudex laicus. §. vltimo, & ibi etiam Dominic. de ſenten. excommunic. lib. vj. & idem Ioan. And. in cap. j. & ibi latè Petrus Anchar. in repetitio. in nona quæſtio. verſic. dixit tamen. de regul. iuris. eodem libro. Bald. Angel. Imol. Roma. & Franciſcus Aret. in dicta l. qui in aliena. D. de acquirenda hæreditate. Bald. in dicta l. ſi filiusfamil. C. de petitione hæredita. & in l. ſiue poſsidetis, colum. j. in quarta oppoſi. C. de probationib. & in l. inciuile. C. de furtis. & in l. etiam. C. de appellatio. Petrus Anchar. conſ. cxvij. ſatis impertinens eſt, poſt medium. Imol. in c. ex frequentibus. de inſtitu. Dominic. in cap. ordinatij. §. j. colum. penulti. poſt Paul. de offic. ordina. libro ſexto, & iterum conſi. lxxxvij. apparet quædam vnio, colum. iij. verſic. corroboratur. vbi dicit ſufficere decem annos, Roma. & Barbat. in dicta l. ſciendum. colum. xv. & colum. xxv. & ſequen. de verborum obligationib. Paul. Caſtrenſ. conſil. ccij. in cauſa confinium. colum. ij. verſic. breuiter ſi bene, libro j. Alexand. dicto conſi. lxxix. libro j. Franciſcus Curtius ſenior conſi. lxxvij. ſuper motis. colum. iij. Barbat. in cap. requiſiſti. de teſtament. & in repetitio. dictæ rubr. de fide inſtrumen. & in repetitio. rubri. de cauſa poſſeſſ. & proprieta. & conſi. xliiij. ſcribitur apud Prophetam. colum. iiij. in fin. lib. j. & conſil. 50. illud adſcetam, colum. iij. eodem lib. j. & conſil. xxvj. ſapienter ſcripſit, colum. v. lib. ij. & conſil. xxxiij. eodem libro ij. & conſilio xxxv. ſapienter ſcribitur, colum. vij. verſic. faciet quod voluit. eodem lib. ij. & dicto conſil. j. lib. iiij. & inter conſilia Alexand. conſil. cxxxv. colum. v. verſicu. præterea accedit. & colum. ſequen. libro iiij. Socinus conſil. cclxx. conſideratis his, colum. iij. libro ij. Fely. in cap. ſicut. colum. xv. verſicul. fallit tertiò, de re iudica. Philippus Decius in dicta l. j. colum.

Matrimoniũ diutina per decenniũ cohabitatio probat.
Tempus inducit præſumptionẽ tituli.
Probatio tituli per iuramẽtũ.

col.iiij.verſic. ex gloſſ. & ſupradictis, C. qui admittan. ad bonorum poſſeſſ. & in cap. cùm cauſam.colum.vlti.de probatio.& conſil.xxxvj.exemplum inſtrumenti,colum. iij. verſicul. quintò non interuenit,& conſilio cxviij.viſo inſtrumento,colum.j. & conſ.cxxj.in cauſa venerabilis presbyteri, colum.ij. verſicul. ex quibus omnibus, & conſilio cxxxv. ad iuſtificationem,poſt princip.& conſil.clv.in cauſa exemptionis,col.ij.& conſil. xxxix.viſo conſi.col. j.Corſe.in ſingul.in verbo, titulus.

Ex tẽporis diuturnitate non fit probatio tituli in beneficiis eccleſiaſticis.
Communis error operatur tantùm in temporalibus.
Communis error non facit ius in ſpiritualib.

Sed huic ſententiæ,veluti ex diametro,repugnat quod ſcribit Baldus in cap. ex parte. in princip.de teſtib.vbi per illum text. notat, quòd ex temporis diuturnitate non præſumitur titulus in beneficiis eccleſiaſticis, neque habet locum in illis fictio l. cùm de in rem verſo. Et idem quoque in effectu voluit ipſe Bald. in l. malè agitur. C. de præſcriptio.triginta annorum.& in l.non mutatur. C. de liber. cauſa.dum dicit. quòd communis error, de quo in l.Barbarius.D.de offic. prętο.operatur tantùm in temporalibus,non etiam in ſpiritualibus: vt notat Innocen. in cap. nihil de electio. & idem Baldus in dicto cap. illud. in fi. poſt Innocent.de præſcriptio.& in cap.contingit,colum.vij.verſi. quæro nunquid titulus eccleſiæ, de dolo & contuma. vbi illud prætereà dicit, quòd ſemper poſſeſſor quocunque tempore poſſederit beneficium,tenetur oſtendere titulum,ſi ordinarius petat.Et idem Baldus in ſua Margarita,in verbo,matrimonium, & conſil.ccix. caſus talis eſt, vbi dicit quòd quis in beneficiis non iuuatur diuturnitate temporis, quia non poſſunt præſcribi, per dictum cap. ex parte. Et Socinus qui elegantiſsimum reputat dictum Baldi in dicta l.non mutatur. Socin. inquam conſil.lix.viſo elegantiſsimo,colum.ij.verſic.circa quartam dubitationem,lib. j. Et Iaſon in dicta l.ſi certis annis.colum.iij.verſic.facit quod notatur.& iterum col. vlti. verſic. ſeptimò limita.C.de pact.

Tituli probatio omnino neceſſaria eſt.
Beneficia non poſſunt præſcribi.
Definitio periculoſa eſt in iure.
Beneficij titulus an ſemper præſumatur ex longo tempore.

In qua re Bald. vt vides, Lector amantiſsime, palam ſibi aduerſatur, vt ſæpiſsimè ſolet, alioqui nemini noſtrorum poſtponendus, & fortè omnibus præferendus,ſi ſibi conſtitiſſet, & ingenio non nimium (quod de Ouidio ſcribit Fabius) indulſiſſet. Vtra autem in ea re ſententia ſit verior, aliorum eſto iudicium. Nam quod ad me ſpectat, non auſim de tantis viris in re tam dubia iudicare. Multum enim eſt periculoſa, & difficilis in iure noſtro determinatio,& inter diuerſa,vel contraria certa electio,vt etiam è noſtris dicit Cardina.præloquens in clement. Et vt authoritate diui Hieronymi in Danielem ſcribit Franciſc. Aret. ſtatim in ingreſſu conſi.clv. periculoſum eſt iudicare de ſententiis patrum variantibus,nec minus arduum,vt ſubdit,& difficile. Proptereà Fely.in cap.cùm dilecto.colum.xviij.verſi. amplia. ad fin. de reſcrip. quem laudat Ioan.Ana.ob id quòd ſolear timidè loqui ; raroque quippiam aſſeueranter adfirmet:eùm eadem temperantia vtatur Ioan.Andr. vir aliàs conſummatiſsimus,qui in ſuis lecturis aliorum recitatione communiter contentus eſt. Neque tamen me latet Fely.in dicto cap.ex parte. de teſtibus.in princip. conari ſubobſcurè huiuſmodi(de quibus loquimur)diſsidentes ſententias concordes efficere:ſed mihi,vt verum dicam,non ſatisfacit.alibi autem idem Felynus,ad hoc quod dictum eſt præſumi titulum beneficij ex longo tempore, dat quatuor conſiderationes minimè contemnendas, videlicet in dicto cap.ſicut,quem locum nuper citauimus,de re iudicata.

Propter tẽporis diuturnitatẽ inutile habetur pro vtili.
Emãcipatio præſumpta.

Septimò,ſuperioribus tempeſtiuè ſubditur tex.in l.ſi poſt mortem,iunctis ibi notatis,D. de adoptio. vbi emancipatio, quæ dicitur inutilis ex defectu ſolennitatis, pro vtili habetur, ſi diuturnitas temporis interuenerit.Et ex eo notat Bald.ibi,ad fin.quòd ſi filius longo tempore vixit,ſeorſum à patre habitando, & per ſe negotiando, præſumitur eſſe emancipatus, ſi alleget. Ad quod etiam allegat d. l.cùm de in rem verſo.& l.j vbi & hoc notat idem Bald. C.de patria poteſta & idem quoque voluit ipſe Baldus in l.ij. C.ſi aduerſus rem iudica. Sequitur & commendat Barbat.in dicta l. ſciendum.colum.xxvij. D. de verborum obligatio. & dicto conſilio xxxiij.colum.ij.libro ij.& conſilio xxxv.ſapienter ſcribitur,colum.vij.verſi. & ideò dixit,eodem libro ij.& conſilio lxxxvj.illud referam colum.ij. in fin.eodem libro & dicto conſil.j.colum.j.& colum.v.libro iiij.& Iaſon in dicta l. ſi certis annis.colum.penulti. verſic.ſeptimò facit.C.de pactis. Et facit quod ſcribit Romanus conſil.cccccij. in propoſita conſultatione,in ſecundo dubio.

Tẽporis diuturnitas quando inducat præſumptionẽ tacitæ donationis.
Vſura temporis diuturnitate remiſſæ.

Octauò, iſtis annectendus eſt textus in dicta l. Procula. D.de probationib.vbi diuturnitas temporis aliis concurrentibus inducit præſumptionem tacitæ donationis. Et ita exponunt illum textum Barto.& alij,& gloſſa in l.quæ dotis, D. ſoluto matrimonio.& Bald. in l.ij.in prima quæſtio.C.de iure dot. Et Ioan. Platea in l.quicunque, C. de apoch. public. libro x.& Raphael Cuma qui illum dicit notab.conſi.cxxxvj.viſis inſtrumentis, colum. vltima in princip. & Maria. Soci. conſilio xv. pro deciſione prædictæ conſultationis, col. vij. Hucque facit textus in l. cùm quidam. §. diuus.D. de vſuris. vbi vſuræ temporis diuturnitate videntur remiſſæ. Et ita conſuluit Baldus per illum textum,ſicut retulit Romanus in l. inſulam.§.vſuras.D.ſoluto matrimo.& conſilio cccccxvij.in caſu propoſitæ conſultationis, colum. iiij. verſicul. ſecundò tamen. Facit item textus in l. ſi ſeruus communis, & in l. vir vſuras.iuncta gloſſ.in verbo,vſuras.D.de donatio.inter virum & vxorem.& in l.cùm oportet.§.

ter.§.ſin autem.C.de bonis quæ liber.Et quod voluit Bal.conſi.cccxlv.ſtatuto cauetur,in fi. lib.iij.& Bart.inter conſilia ipſius Bal.conſi.cccc.ſuper primo puncto,col.ij.verſi,nec obſtat prædictis,lib.iiij.& Philip.Decius conſi.ccij.vt præſens conſultatio, col.vlti. Ex quibus videtur reddi dubia deciſio Bal.in l.vlti.C.ne de ſtatu defunct.vbi per gloſ.in l.ſolent.§.vlti. D.de offic.proconſul.ſtudioſè limitat dictam l.cùm de in rem verſo. ſuprà ſæpius citatam, non procedere,quando quis prætendit titulum donationis,vt ſcilicet illum titulum nõ poſſit probare ex ſola præſtatione decennali,cùm habeat pręſumptionem iuris in contrarium, videlicet quòd nemo pręſumitur donare,l.cùm de indebito.D.de prob.quod & idem quoque ſentit Bar.ſi ſolerter in dicta l,cùm de in rem verſo,inſpiciatur,& ibi Alex.in addit. vbi Bal.& idem voluit ipſe etiam Alex.in l.ſi donatione,col.viij.C.de collat.contra Salic.ibi, & in l.filiæ.eo.tit.Facitque quod ſcribit ipſe Bal.in l.ſi maior.C.commu.diuid.dum gl.ibi limitat,per tex.in dicta l.cùm de indebito.de quo poſteà dicemus.Et quod etiam tradit Saly.in dicta l.ſi certis annis,vbi etiam Iaſon col.vlti.in xij.limitat.& idem Iaſon in §.præiudiciales, col.pen.verſi.vj.Inſtit.de actionib.

Limitatio d.l.cùm de in rẽ verſo, Donatio nõ probatur ex ſola præſtatione decennali. Donare nemo præſumitur.

Verùm illa Bal.doctrina haud dubiè vera eſt,vt ſcilicet ſolum tempus non inducat præſumptionem donationis,niſi & cum tempore alia concurrant:videlicet conſanguinitas, neceſſitudo,amicitia,& alia,de quibus in iuribus in prin.huius verſi.allegatis,vt etiam expreſſè intellexerunt Bal.Salye.Floria.in dicta l.Procula.D.de probat.gl.Bart.& alij in l.libertis, quos.§.j.D.de alim.& cibar.leg.Bart.Rom.Alex.& alij in dicta l.quæ dotis. Bal.in dicta l.ſi certis.col.iiij.& in l.cùm quid.col.ij.D.ſi cer.pet.& in l.cùm proponas.la ij.C.de pact.Pet. Ancb.conſi.xxxij.ſubtiliter & copioſè,col.ij.Rapha. in dicta l.cum quidam.§.diuus.D.de vſur.Roma.& Barto.in l.de diuiſione.D.ſolu.matrimo.idem Roma.conſi. cxliij.licet variè, dum allegat dictam l.Procula. & expreſſius dicto conſi.cccccxvij. Franciſ. Atet.in l.recoſari.D.de petit.hæredit.Alexan.conſi.xlvj.viſis & accuratè conſideratis,in fi.lib.j.& conſilio lvj.in præſenti conſultatione,col.penul.verſi.nunc reſtat.vſque ad finem conſi.libro iiij.Angelus Areti.in §.fuerat,Inſtit.de actio.Corne.conſi.clxiiij.in hac conſultatione, colom.pen. in fi.cum princ.ſequen.libro iij.Socin.conſi.lxxiij.circa primum,colum.iij.libro j.& conſil. lxj.circa primum dubium,in fi.lib.iiij.

Nonò,huc ſpectat elegans & not.caſus in l.qui in prouincia.§.j.D.de ritu nuptia.cùm dicitur,mouemur temporis diuturnitate,vbi princeps aliàs non facturus , motus tamen diuturnitate temporis quod nullum erat,confirmauit.Quem tex.aureis literis ſcribendum eſſe dicit Barb.conſi.ix.præclatè ſcribitur,col.ij.lib.ij.& ſingu.Bal.in tracta.dotium , in vndecima parte principali,col.vlti.illiuſque authoritate ſubnixus Ange.ſingul.decidit conſil.lij.in quæſtione propoſita,colum.vlti.quòd lex noua annullando præterita,non extenditur ad ea quæ ſunt temporis diuturnitate monita. Cui deciſioni Fely.dicit ſe neque conteſtem repetiſſe,neque contradicentem,in c.vlt.col.vij.verſi.limita quintò. de conſtit. vbi tamen dicit, quòd tam in practica haberet pro difficili,licet ſit æqua.Et dicit Catel. in memor.incip.lex noua,quòd ſecundum illam deciſionem debet intelligi quod generaliter conſuluit Bal.cõſi. cvij.conſiderandum eſt,lib.v.iunctis his quæ ſcribit Corn.conſi.cxcix.in præſenti conſultatione,col.antepen.lib.ij.& conſi.clxxxj.viſa copia conſilij,col.ij.in fi.& ſeq.lib.iij.Sed & per illum tex.dicit Bal.in rub.extrà de præſump.quòd propter tempus facilius diſpenſatur. Per illum quoque tex.dicit Pau.Caſt.conſi.cclxvj.videtur dicendum , in fi.lib.ij. quòd ſi vir & mulier longo tempore maneant tanquam vir & vxor per ignorantiam iuris,ita confirmatur ſtatus filiorum,vt dicantur legitimi.Eſt autem ferè ſimilis tex.in c.j.xxxv.q.viij.vbi ex co no. gl.ratione diuturnitatis fieri,quod aliàs non fit,ſecundum quẽ tex.tradit Rom. conſi.cccvij. in caſu propoſitæ conſultationis,ante fi.debere intelligi c.non debet,de conſang.& affin.Et facit etiam tex.in c.cito,& quod ibi not gl.in verbo, multiplicis.j.q.j.

Diuturnitate temporis confirmatur id quod nullum eſt. Lex noua non extenditur ad ea quæ longo tempore ſunt ſtabilita. Diſpenſatio facilior propter tẽpus. Filiorũ ſtatus per longum tẽpus confirmatur.

Decimò,iſtis fauere videtur tex.in l.ij.C.de incol. lib.x. vbi alienigenæ ibi videntur ſedem domiciliumque conſtituiſſe,vbi decem annis ſteterunt,vel habitauerunt. Neque id ſolùm in his qui ſtudiorum cauſa alicubi morantur,de quibus nuncupatim loquitur ille text. ſed in aliis quoque,vt dicunt gl.& doct.ibi,in l.hæres abſens.D.de iudi.Cy.in l.ij.C.vbi ſenat.vel clariſ.Bar.in l.lex Cornelia.§.domini.de iniur.Bald.conſi.cccxciij.punctus talis eſt, Titius,lib.j.& conſi.cccxj.quæſtio ſuper qua,lib.iiij.& conſi.clvj.quidam in terra Burgi, lib. v.Alex.conſi.clv.viſo titulo,col.j.libro vij.Et per illum tex.dicit Spec.tit.de compe.iud.adi. §.regulariter.quòd ratione temporis quis non ſortitur forum.

Decẽnium eſt tempus domicilij conſtituẽdi. Temporis ratiõe quis non ſortitur forum.

Vndecimò,proximè accedit tex.in c.contingit.in illis verbis, & fuerit aliquot annis ſeruata,extrà de tranſact.vbi contractus ex diuturnitate temporis robur accipit , & fomẽtum, vt dicunt noſtri,vt retractari non debeat,aliàs retractandus,& ita per illũ tex.dicit vir acuti inter noſtros ingenij Philippus Dec.conſil.cxl.an & quando inter maritum,colum.ij.verſi. ſecundò non obſtat,vbi & per hoc conſuluit, quod licet aliàs maritus poſſit vxorem repetere,licet vterque iurauerit vir & vxor nunquam ſe repetituros:tamẽ ſi poſt huiuſmodi iuramentum,vel etiam ſimplicem conuentionem ſeparationis thori coniuges ſeparati longo

Cõtractus ex temporis diuturnitate vires accipit.

tempore continentiam ſeruauerint, non poterunt ſe amplius repetere : quod eſt admodum notabile, ſi verum eſt.

Decennij effectus.

Duodecimò, his quoque reſpondet tex. in c. licet, extra, de coniugio ſeruo. vbi ratione temporis decennalis Papa, de quo ibi tractatur, diffinit. Quem tex. pro not. allegar in rubri. de præſumpt. ex eoque colligit inter cæteras præſumptiones, quæ hinc illincve oriuntur, eſſe quoque præſumptionem ex tempore. .

Ex diuturna in monaſterio obſeruatione præſumitur votum.

Decimotertiò, huc reſpicit tex. admodum not. & fortè ſingu. in c. neque viduas. xxvij. q. j. vbi ſi virgo vel vidua in religioſo propoſito diuturna obſeruatione permanſerit, ſiue annis plurimis in monaſterio ætatem peregerit, pręſumitur votũ cõtinentiæ emiſiſſe: adeò vt non poſſit tranſire ad nuptias: licet de voto ipſo aliter non appareat. Tanta eſt enim vis tẽporis.

Præſumitur diuiſio ex ſeparata bonorũ cõmunium longo tempore poſſeſſione.

Decimoquartò, eo facit gl. not. in l. penul. C. commu. diuid. quæ dicit, qnòd ſi plures fratres ſeparatim diuiſimque poſſederunt bona communia ſpatio decem annorum, oneraque etiam ſeparatim pro ſe quiſque ſubierunt, præſumitur inter eos diuiſio, per dictam l. cùm de in rem verſo, D. de vſur. & illam gloſ. ſequuntur Iacob. Butr. Odol. Rayn. Barto. qui eam dicit eſſe ſingu. notandam, & perpetuò menti tenendam, Bald. Alber. Ange. Pau. Caſtr. qui eam quoque dicit ſingul. Salic. & omnes recentiores ibi ſeqnuntur etiam Bar. in dicta l. cùm de in rem verſo. col. iij. & ibi quoque Flor. col. vlti. Nicol Neapol. in §. quædam. in Apoſtil. tex. & rurſum in quarta quæſt. Inſtit. de act. vbi etiam illam facit ſing. & ibi poſt eum Iaſon col. vij. verſi. quid autem ſi eſſent. idem dicit Ange. Franc. Aret. in dicta l. qui in aliena. §. j. D. de acquir. hæredit. Bart. in ſua diſputatione incip. quędam mulier habens amplum patrimonium, in fi. & in l. vlti. & ibi etiam Ange. D. de vſucap. pro dote. Ioan. Andr. in addit. Specul. titu. de iudic. §. ſequitur videre. verſi. porrò. Guliel. Suz. in l. diuiſionis. D. de pact. Bart. in dicta diſputatione, incipien. quædam mulier habens amplum patrimonium, in fi. Bal. in dicta l. ſi certis. col. iiij. verſi. tertiò probatur, & ibi etiam Ange. Pau. Caſt. Alex. & Iaſon colum. iij. verſi. ſextò facit, vbi & illam dicit ſingularem C. de pactis. Bal. in dicta l. licet. C. de iure deliberan. & in l. j. colum. iij. verſi. pone, duo fratres, C. de fideicom. & in l. j. in vij. cap. C. qui admit. ad bonorum poſſeſſ. & conſi. ccxlv. caſus talis eſt, quidam dictus Leo. libro j. & conſi. ccccxxxvij. quædam puella, in fi. eodem libro j. & conſi. xlv. quandoque contractus, libro ij. & conſi. cclxxxij. proponitur qnòd minor. eodem libro ij. vbi dicit eam gloſ. ordinariam, & communiter approbatam: quanquam ibi allegat perperam gloſ. in l. placet. D. communi diuidun. cùm in eo titulo nulla ſit lex huiuſmodi, ſed voluit allegare gloſ. in dicta l. penul. cùm etiam nulla alia hoc ipſum dicat. Et idem Bald. conſi. 100. mulierem maritus duxit, colum. j. libro iiij. & conſi. ccxxxiii. diuiſio, eodem libro iiij. vbi id dicit procedere, etiam ſi diuiſio fuit ab initio nulla, vtpote inter minores facta ſine decreto, quod eſt tamen notandum, Ange. in l. ſeruitutes, D. de ſeruitut. Ant. in c. peruenit. xj. col. verſi. venio ad ſecundum principale, de cenſi Roma. conſi. ccv. in præſenti propoſito, circa medium, & conſil. cccxviij. in eo qnod quæritur, verſic. ſecundò principaliter. Panormit. in cap. vlt. de cauſa poſſeſſ. & proprieta. Ioan. Plat. in l. quicunqne. C. de apoch. public. libro x. Pau. Caſtren. conſi. ccij. in cauſa confinium, col. ij. libro j. & conſi. cxxvj. non ſequendo ordinem. lib. ij. vbi illam dicit communiter teneri, Alexan. conſi. xcij. viſo & diſcuſſo, in princ. libro ij. vbi hanc dicit eſſe communem opinionem, & conſi. xxv. attentis narratis, in prin. & iterum col. v. verſi. confirmo per ea, lib. v. Franciſ. Pot. in tracta. de duobus fratribus, in ſecunda parte, quæſt. lxxviij. Cæpol. in tractatu de ſeruitu. vrban. prædio. cap. xcix. Barbat. conſi. xxviij. omnipotentem Deum, colum. viij. libro iiij. vbi & eam aſſerit eſſe ſingularem Socin. conſi. clxiiij. viſa bulla, col. vlti. verſi. tertiò, quia poſt priuilegium, libro j. & conſi. ccliiij. viſa & conſiderata, col. ij. verſi. ſed contra præmiſſa, libro ij. Felyn. in c. ſicut, col. xvj. verſi. facit plena deciſio. extrà, de re iudic. Philippus Dec. conſi. lxxix. in fi. Stepha. Bertran. conſi. cccxliiij. etiam ſi non probaretur, in prin. lib. j. Sed illam gloſ. intelligit Bal. & ibi etiam Pau. Caſtr. Alexan. dicto conſi. xxv. libro v. & Fely. in c. ſicut, col. xv. verſi. hanc fallentiam, vt ſcilicet procedat quando inter iſtas fratrum poſſeſſiones eſt proportio & debita congruitas, id eſt, cùm portiones ſeparatæ poſſeſſę ſunt æquales, ſi æqualiter ſuccedebant, aut cõuenientes portioni, qnam quiſque eorum habebat: aliàs autem non præſumetur diuiſio, quia non is qui minus portione hæreditaria poſſedit, ius ſuum remiſiſſe cenſetur, l. cùm de indebito. D. de prob. Et bene facit quod circa illã glo. voluit Panor. in dicto c. vlt. de cau. poſſ. & propriet. Contrarium tamen expreſſè voluit, vt videlicet illa gl. indiſtinctè procedat, ſiue ſint congruentes portiones, ſiue non ſint, Saly. in d. l. pen. & Anto. in dicto c. peruenit. & videtur ſequi hanc partem dicto conſi. xcij. col. iij. verſi. præterea, lib. j. Sed tu hîc vide quæ dixi ſuprà in vj. verſic.

Qui minus portione ſua hæreditaria poſſidet, nõ videtur ius ſuũ remittere.

Non præſumitur diuiſio, niſi probetur.

Solutio nõ præſumitur, niſi ſubſit cauſa.

Sunt tamen qui tenuerunt illam glo. nullo pacto procedere, Pet. Ra. Cyn. & Salyc. in dicta l. penult. mori, quia non præſumitur diuiſio, niſi probetur per textnm ibi, cum ſimil. Nec obſtat, inqniũt, dicta l. cùm de in rem verſo, quia loquitur in actu ſolutionis vel pręſtationis, quę nõ fit libenter, nec de facili, niſi ſubſit cauſa, quæ ad hoc cogit. arg. d. l. cùm de indebito. Hîc autem loquimur in actu diuiſionis, in quo ſola patientia interuenit, quod communiter

& facilè

& facilè fieri ſolet. Id quoque voluit Alex. ſibi contrarius dicto conſi. xiij. lib. ij. & dicto cōſi. iij. lib. iij. Ange. in §. vlti. Inſtit. de ſociet. Petr. autem Ferrarien. in titu. forma libel. pro hæred. vel re ſingu. diuid. in verbo, communiter, & pro indiuiſo poſſederunt. Et quòd non præſumatur diuiſio, apparet: quia potius videantur ita poſſediſſe gratia cōmodioris vſus, quàm diuiſionis. Et ita obtinuit opinio Iaco. Rau. & Petri, quòd inter extraneos quoſdam ſocios, qui rem antè communem poſtea ſeparatim poſſederunt, habeat locum alia opinio per text. in l. itaque cùm ſeparatim. D. pro ſocio.

Sed aduerte, Lector: quia ratio, cui innituntur Iac. & Per. hinc manat, quòd exiſtimant dictam l. cùm de in rem verſo. non procedere in patiente, ſed ſolùm in præſtāte: id quod etiam plerique arbitrantur. Sed contraria opinio cōmunior eſt, vt diximus ſuprà verſ. j. Sed ſi concedamus aliam eſſe veriorem, adhuc nihil ea huc pertinet: quoniam in noſtro caſu non ſola patientia interuenit ſociorum, ſed & factum quoque omnium, vſuſque & poſſeſsio ſuæ cuiuſque partis. Ideo tene priorem partem, quæ etiam communior eſt: & eam etiam ſequuntur multi ex his, qui putant dictam l. cùm de in rem verſo. non habere locum in patiente tantùm, ſed ita tamen temperatam, niſi parua ſit quædam inęqualitas, ex ſententia Franciſ. Balbi in tractatu Præſcriptionum, in ſecunda parte tertiæ partis prin.

Fama ſola diuturni tēporis probat dominium.

Decimoquintò, ne diſcedamus à gloſ. quam meritò omnibus antepono, facit & quod ea voluit in l. atqui natura. §. cùm me abſente. D. de neg. geſt. quòd ſola fama diuturni temporis probat dominiū. Quam ad hoc facit ſing. Ang. ibi, vbi ſe dicit ita obtinuiſſe. & idem Ange. in l. Titius. D. quib. mod. pig. vel hypoth. ſol. & in l. quidam in ſuo. D. de cond. inſtit. vbi tamen Nicol. Neapol. dicit eſſe ſimilem in l. litibus. C. de agric. & cenſi. lib. xj. Sed & eam dicit ſingul. Barbat. in l. ſciendum. col. xix. verſ & etiam addo. D. de ver. obl. & in l. in illa ſtipulatione, col. xiiij. eo. tit. & conſi. vj. ſapienter ſcribitur, col. vj. verſi. præmitto, lib. ij. & conſ. viij. ſapienter doctiſsimus, col. ij. eod. libro ij. & conſi. xviij. præclarè ſcriptum eſt, col. xix. eodem libro ij. & conſi. xxviij. omnipotentem Deum, col. iiij. lib. iiij. & per illam dicit Bal. in c. j. §. vaſallus. in fi. tit. ſi de feudo fuerit controuer. inter domi. & agna. quòd fama diuturna inducit præſumptionem iuris. Per eandem quoque dicit idem Bal. conſi. lxxxix. dominus Thomas. col. ij. verſi. tertiò præmittendum, libro j. quòd fama antiquā facit notoriū, probatque in vim notorij. & ad hoc dicit illam gl. eſſe ordinariam. Et idem quod Bal. voluit Anto. in c. j. de fide inſtrum. Sed & tu præterea in eandem ſententiam vide Innoc. in c. cùm cauſam. de iura. calum. & in cap. quod per nouale. & in c. veniens. de verb. ſignifi. Archid. in c. beati. ij. q. vij. & in c. inter memoratos. xvj. q. iij. Spec. tit. de probat. §. j. verſ. & noto quòd pręſcriptus. Cyn. Bart. & alij in l. ſi quidem. C. ſolu. matri. Cynus in l. cùm res. in fi. C. de probat. Bal. in l. proprietatis. verſi. tertio modo operatur, & ibi Ange. & Saly. C. de probationib. & in auth. quas actiones, ante fi. C. de ſacroſanct. eccl. & in l. conuenticulam, col. penul. verſ. ex his etiam infero. C. de epiſc. & cler. & in l. in bonæ fidei. col. vlti. C. de iureiurau. & in l. cùm ſuper, & ibi etiam Ange. C. de rei vendic. & in l. non ignorat, colum. vj. C. qui accu. non poſſ. & conſilio cciiij. longum thema, colum. ij. lib. iij. Anto. in cap. veniens, le j. & ibi latè recentiores, de teſtib. Imo. in c. cùm cauſam. vbi eſt bonus contextus, de probatio. Pau. Caſt. conſi. cclxxix. viſa petitione, in fi. Roma. conſi. cccxxiiij. circa propoſitum, col. ij. Caccial. in repet. l. admonendi. col. lxiij. in ſexta cōcluſione. & ibi latè Iaſon, etiam in eadem repetitione, col. lxxxvij. verſ. tangit hîc etiam, D. de iureiur. & in l. rem quæ nobis, col. vlti. D. de acquiren. poſſeſsio. Alexan. conſi. iiij. videtur inſpectis his, colum. vj. verſ. poteſt alius modus libro ij. & conſi. j. ponderatis his, in fi. libro iiij. & conſi. xxv. viſis & ponderatis, col. ij. eodem libro iiij. & conſi. lxxv. libro v. & conſi. cxxxix. circa primum dubium, col. penult. verſ. & licet, in antiquis. & multis ſequen. libro vj. & conſi. viij. attentis his, col. ij. verſ. alio etiam fundamento, libro vij. & conſi. cj. ſuper primo dubio, colum. v. verſ. tamen in caſu, eodem libro vij. Barbat. conſi. lv. clementiſsimum Deum, col. vj. vbi illam gloſ. dicit elegantem Corne. conſil. ccxxij. ſuprà in conſiliis, col. ij. lib. j. & conſi. clxiiij. me ſubſcripſi, verſ. item ſecundus articulus, lib. ij. & conſ. ccciiij. rem arduam continet, libro iij. & conſi. cxxx. eleganter, libro iiij. Franc. Aret. conſilio xxxvj. caſus talis eſt, col. ij. & conſi. ſeq. ſequendo ordinem quæſitorum, per totum, & conſilio xlij. viſo conſilio, colum. j. verſi. tertiò per rationem, Franc. Curt. ſenior conſi. lxx. Chriſti nomine, col. iij. verſ. ſecunda concluſio, Socinus conſi. clxxxvij. in controuerſia. col. iij. verſ. confirmatur hoc ratione, libro ij. Philippus Decius, in c. dilecti, col. iiij. verſi. ſeptimus caſus, de appel. & conſi. xlij. col. ij. verſ. & non mirum, & iterum col. vij. in quinto dubio, verſi. hinc eſt quòd fama. & conſi. cxlvi. dubia de quibus, col. v. verſ. quartò producuntur, & col. ſeq. bene facit. In quibus locis, præſertim verò apud Corne. & recentiores, comperies quomodo hoc intelligitur, & de quanto tempore.

Fama diuturna inducit præſumptionē iuris.

Fama antiqua habet vim notorij.

Per diuturnā præſtationem cenſus probatur conceſsio in emphyteuſim.

Decimoſextò, quod voluit alia gl. in l. ij. in gl. magna, in fi. C. de iure emphyt. quòd diuturna præſtatio cenſus ſiue penſionis inducit probationem ſufficientem conceſsionis in emphyteuſim, vel in feudum, aut aliàs id genus. Quam gl. ſequuntur ibi Bal. Ioan. Fab. Angel. Sali. & Iaſon col. lvij. vbi de hoc copioſè. Et idem tenet Specu. in titu. de loca. §. nunc aliqua.

verſi.lxiiij.Bart.& Saly.poſt Cyn.in l.com perit.C.de præſcriptio. triginta vel quadraginta annor.idem Bart.in l.cùm de in rem verſo.& ibi etiam Bald.in lectura Floten.& Saly.in vj. quæſtio.D.de vſur.Bart.in l.iij.§.ex contrario.col.ij.in princ.D.de acquir.poſſeſſ. & in l. ſolent.§.j.ad fi.D.de offic.proconſ.& in l.iubemus.C.de fund.patrimo.libro xj.& in l.litibus. & ibi etiam Ange.& Ioan.Plat.col.ij.C.de agric.& cenſit.eodem libro xj.Bal.in l.malè agitur.& ibi etiam Ange.& rurſum idem Bal.in l.cùm notiſsimi.§.vlti.C.de præſcrip.triginta vel quadraginta anno.& in l.qui in aliena.in prin.& ibi Ang.qui dicit eſſe menti tenendum, Imo.& Alex.col.iiij.verſi.item infero,& in l.ſi certis annis,in fi.C.de pact. & in l.neque.C. de vſufruct.& in c.cùm eccleſia Sutrina.de cauſa poſſeſſ.& propriet. & in c.j.§.ſi quis per triginta annos.per illum tit.ſi de fendo fue.contro.& in c.vlt.tit.de feud.da.in vic.leg. com. vbi eſt bonns tex.& conſi.xxiiij.ſubtiliter tractata ſunt,lib.iiij.Ange.in l.prætor, in princ. & ibi recentiores,D.de eden.& in l.qui luminibus, D.de ſeruit.vrba. prædio.& in §. emphyteuſim,col.ij.verſi.ſed tunc quæro,in authen. de alienat. & emphyt.Petrus Anchar.conſil. ccccxxij.quidam ſeruns.Roman.conſi.xxvij.poſito quòd dominium rei, colum.j.Panorm. in cap.ad audientiam,colum.v.de præſcript.& conſi.lxxxij.conditoris omnium, colum.iij. verſi.ex his concludo,lib.j.& Pau.Caſtr.conſi.ccxiij.viſo puncto,colum.ij.libro ij.Alexand. conſi.lxxix.circa primum,col.iij.in fi.lib.j.& conſil.lj.in cauſa ſpectabilium,col.ij.libro ij.& conſi.clxix.viſo themate,col.ij.lib.ij.& conſi,viij,attentis his quæ ſupraponuntur, libro vij. Fran.Curt.ſenior,conſi.xxv.tria ex facti narratione,poſt prin.Card.Alex.in c. vaſallus,col. ij.tit.ſi de feudo fuer.controuer.inter domi.& agna.Soci.conſi.50.ſubtiliter & copioſè, col. ij.verſi.& licet prędicta lib.iiij.Iaſ.in l.ſciendum.col.viij.verſi.octauò tamen facit.D.de ver. oblig.vbi eam gl.dicit ſing.& communiter approbatam.

Et quanquam plerique ex ſupradictis loquuntur de triginta vel quadraginta annis:alij ſimpliciter de diuturna ſolutione,ſiue de longo tempore,ſiue alia certi temporis præfinitione: multi tamen expreſsè tenent in hoc caſu ſufficere ſolutionem decem annorum, videlicet Spec.titu.de feud.§.quoniam.verſi.tertiò quæritur.in fi.& iterum §.vlt.verſi.cæterum ſi homo meus.in fi.Bal.in l.j.col.iij.verſi.pone,quidam ſoluit eccleſiæ,C.de fideicom.per text.in dicta l.litibus.& idem Bal.in l.j.col.ij.in quarta quæſt.& iterum col.iij. verſi.& nota quod ille.D.de rerum diuiſio.& in dicta l.ſi certis annis.colum.iij.verſi. & iſta ſunt multum notanda,dum allegat dictam l.cùm de in rem verſo.& ibi expreſsius Iaſon colum.iij. verſicu. quartò facit,Ioan.Fab.in §.ſeruitus.colum.penult.verſic.ſed an per curſum, Inſtitu. de iure perſon.vbi tamen dicit hoc procedere,cùm titulus allegatur,iuxta dictam l.cùm de in rem verſo.Anto.in repet.cap.peruenit.in vndecima charta, ſecundùm nos eſt dubium de duobus,& iterum in xciiij.col.de cenſib.vbi ad hoc allegat tex.in cap.j.titu.de conſuetu.recti feud.& in cap.j.quomodo olim feud.pot.alien.Pau.Caſt. loquens & in emphyteuſi eccleſiaſtica,in l.ſicuti,§.ſed ſi quæritur.D.ſi ſeruit.vendic.Panor.conſi.lxxiiij.ciues quidam Senenſes,ſtatim poſt princ.lib.j.Alex.conſi.cxiij.viſo & diligenter conſiderato,col.vlti.lib.iiij. & conſi.50.in cauſa & lite,col.vlt.lib.v.& conſi.cxxiiij.conſideratis his,col.j.verſi.& pręſupponitur.eodem lib.v.Philip.Dec.in cap.bonæ.col.vij.verſi. contra ipſum verò ſoluentem, de appel.vbi refert ita conſuluiſſe,vt etiam conſuluit conſi.xlvj.cuius ſuperſcriptio incipit, dubia de quibus,col.ij.verſ.& cùm pro tali vinea. Tu autem hic omnino vide Bal.cóſi.cxvj. Columbinus dedit,lib.j.Iaſ.de iure emph. fo.clxxiij.col.ij.verſi.in ea gl.in fi.

Ordinatus ab alieno epiſcopo probet dimiſſionem.

Decimoſeptimò,huc pertinet quod ſcribit Inn.non tam Papatu inſignis, quàm iuris peritia,in c.ſuper his,col.iij.de accuſ.quod licet,quando contra electũ proponitur quòd non eſt ſacris initiatus,aut ſi ſit,tamen ordines aſſumpſit ab alieno ſine literis dimiſſoriis ſui epiſcopi,incumbit illi onus probandi ſe fuiſſe ordinatum vel dimiſſum à ſuo epiſcopo,cùm iura canonica proclament neceſſarias eſſe literas.lxxij.diſtinct.per totum,& cap.legum.ij.q.j.

Litera dimiſſoria neceſſaria de iure Canonico.

Propter lõgum tẽpus trãsfertur onus probãdi in aduerſarium.

Limitat tamen niſi tanta eſſet præſumptio pro ordinato,quod onus probandi transferret in aduerſarium:puta,quia multo tempore in ordine deſeruiſſet.Quod dictum ſequuntur plerique omnes ibi,inter quos Felin.col.ix.verſic.ſexta & vltima concluſio,Innoc.in cap.innotuit,& ibi quoque Hoſtien.Anto.col.iij.& Panor.in fi.de eo qui fur.ord.ſuſcepit. Hoſtien. & Cardin.Florent.in cap.ij.de cleric.pereg.Bald.in ſua Margarita.in verbo,præſumptio.& in cap.dudum,le j.col.vlti.de electio.Domini à Rota deciſio.lxxxiiij.nota quòd vbi contra aliquem,in antiq.& deciſ.cclxiiij.nota quòd talis eſt opinio,Panorm.in cap.fraternitatis,de cler.non reſiden.& in cap.ſicut,col.iij.& ibi Fely.col.xvj.de re iudi.Anto.in cap. inter quatuor,de cleri.peregr.& in cap.peruenit. de empt.& vendit.Roma.in l.in illa.col.xij.D. de verbo.obligat.vbi hoc dictum facit ſing.& conſi.j.col.v.lib.iiij.Alex.conſi.cxix. ponderatis, colum. penult. libro vj.

Præſcribẽs contra ius cõmune, videtur eſſe malæ fidei.

Decimooctauò,huc ſpectat quod dicit Inn.in c.ij.in gl.per monachos, & ibi Ioan.And. col.iij.& Imo.extrà de in integr.reſtitu.quod licet quis præſcribendo contra ius commune, videatur eſſe in mala fide:tamen ex diuturnitate temporis purgatur illa mala fides,id eſt, ex longo tempore tollitur præſumptio malæ fidei,per tex.in l.iij.§.ſi ſeruis. de acquir. poſſ. qui

tamen

tamen non videtur id probare, cùm loquatur de poſſeſsione libertatis, quæ habet præſumptionem iuris pro ſe. Et idem voluit Archid. in c.j. de præſcrip. lib. vj. Ioan. And. in additio. Spec. §. nunc videndum. in prima addit. magna, col. uj. Bar. in l. vlti. in fi. & ibi Salyc. C. vnde vi, & in l. Celſus. D. de vſucap. & in l. pen. & ibi Auge. C. quib. non obſtat longi temp. præſcrip. Bal. in l. ſi quis diuturno, in ij. lectu. colum. j. verſi. ſed nunquid. D. ſi ſeruit. vendic. & in reper. cap. j. & in rub. extrà de præſcrip. col. iij. verſi. item præſumitur. & conſi. xx. ſuper primo puncto. col. ij. lib. v. Ange. in l. ſuper. C. de præſcrip. longi tempo. & in l. penul. C. quibus non obſtat longi tempo. præſcrip. & in l. eum qui, §. vlti. D. de public. Anton. in cap. ſæpe. de reſtit. ſpoliat. & in cap. cùm eccleſia, col. vlti de cauſa poſſeſſ. & propriet. & in repetit. cap. peruenit, de cenſib. & in cap. conſultationibus, & ibi Panormit. de iure patron. & in cap. ſi diligenti. & ibi quoque per Domin. de Vbal. col. v. Anton. in cap. ſæpe, de reſtitut. ſpoliator. Panormit. conſi. lxxxix. in quæſtione quæ ad præſens, colum. iij. lib. j. & iterum conſilio ij. in cauſa quæ vertitur, verſic. ad hæc enim reſponderi poteſt, libro j. Rom. conſi. xlvij. cùm præſupponatur, Alex. conſi. vj. viſo themate, poſt princ. lib. i. & conſi. lxix. circa primum dubiũ, col. j. eodem lib. j. & conſi. lxxj. videretur prima conſideratione, poſt princ. eodem libro j. & conſi. cx. viſis acutiſsimis. col. iij. verſic. ſextò per præſcriptionem, eodem lib. j. & conſil. cxlij. conſideratis diligenter, in princ. lib. j. vbi loquitur de decennio, & conſil. clj. viſo themate, col. ij. libro ij. & conſi. xxj. viſo & diſcuſſo, col. ij. verſic. & dato quòd aliquis, libro ij. & conſil. xvj. in cauſa & lite vertente, colum. ix. verſic. quinimo fortius, lib. v. & conſi. xxiiij. ponderatis his, col. penul. verſic. prætereà præſupponitur, eodem libro v. & conſi. lxix. circa primum dubium, col. j. eodem lib. v. vbi & de eodem tempore aſſerit, & conſil. xlvj. viſo & optimè diſcuſſo, col. ij. verſi. & licet non appareat. lib. vj. & cõſil. ccciij. perfectis his quę in themate, col. iij. in fi. lib. vj. & conſi. ccxxxviij. ponderatis his, col. j. libro vij. & conſi. xxiiij. circa proceſſum, in fi. eodem libro vij. Lanfran. in reper. cap. quoniam contra falſam, in materia teſtium, verſ. conſequenter eſt videndum, extrà de probationib. Corne. conſi. xviij. viſa petitione, col. vlti. libro j. & conſi. cxviij. multa eſſent, col. iiij. lib. ij. & conſi. cxix. circa primum. col. ix. in princ. verſic. facit etiam, eodem lib. ij. & conſi. cxxvij. primo aſpectu, col. ix. verſi. nam qui longiſsimo, eo. lib. ij. & conſi. cxxvj. licet ſatis claram, col. j. & iterum vlt. eodem libro ij. & conſi. cccj. in præſenti conſultatione, col. ij. verſi. dominium autem. lib. iij. & conſi. ccxxxix. in hac conſultatione, colum. j. lib. iiij. & conſil. cclxxvij. ad euidentiam, colum. penul. eodem libro iiij. Franciſ. Aret. conſil. lxiij. in præſenti conſultatione, colum. vlti. & conſil. cij. in cauſa & quæſtione, col. pen. vbi hoc limitat, & conſil. cx. conſideratis diligenter, circa medium, & conſil. cliiij. conſultatio propoſita, in fi. Barbar. in l. iiij. §. Cato. colum. x. D. de verbo. obligationib. & conſi. 50. colum. xj. illud adferam, colum. x. lib. j. vbi & hoc dicit ſingulare, & conſilio lv. clementiſsimum, colum. iij. libro iiij. vbi hoc dicit mirabile. Socinus conſilio xxxviij. in cauſa dominorum, colum. ij. libro iij. & conſilio xxxiij. viſo teſtamento, colum. ij. verſi. quia poſſedit. libro iiij. Franciſcus Curt. ſenior conſil. lxxij. princeps defunctus. colum. vlti. & conſil. lxxxiij. Diuus Pius, col. ij. Iaſon in l. clam poſsidere. §. qui ad nundinas. col. ij. D. de acquir. poſſeſſ. Philippus Decius conſi. cclxvj. ad excluſionem, col. vlti. & conſi. ſequen. non excidit, colum. penult. & conſil. ccclxxv. iuridicam eſſe arbitror, in fi. Et bene facit text. in cap. cum eccleſia Sutrina. de cauſa poſſeſſ. & propriet. Adiiciendum eſt tamen, quòd qui dicunt purgari malam fidem ex diuturnitate temporis, nuncupatim loquuntur de longiſsima poſſeſſione triginta annorum.

Præſumptio malæ fidei ex longo tempore tollitur.

Libertatis poſſeſsio præſumptione iuris nititur.

Longiſsimũ tempus conſideratur in purganda mala fide.

Decimononò, ſupradictis reſpondet, quod memoriæ prodidit Archidiac. ille Canonicorum decretorum interpres celeberrimus, in cap. nemo eccleſiam, de conſecrat. diſtinctio. j. quòd ſi eccleſia diu fuerit in forma eccleſiæ, & in ea fuerit publicè celebratum, præſumitur ædificata authoritate epiſcopi. Refert & ſequitur Petrus Petuſ. Baldi frater, in tractatu quartæ canonicæ charta x. verſi. ſecundò incidenter quæritur, Imo. in dicta l. qui in aliena. D. de acquir. hæredit. Cardin. in cap. requiſiſti. & ibi Barbat. col. xxij. de teſtamen. Romanus in dicta l. ſciendum. col. xv. & ibi Barbat. col. xxvj. verſi. & adduco quod voluit, D. de verbo. oblig. Barbat. in cap. licet Hely. de ſimonia. & in repet. rub. de fide inſtrum. charta pen. col. ij. vbi hoc dictum dicit ſingul. & in repet. rub. C. qui admit. ad bonorum poſſeſ. colum. iiij. in prin. & conſi. xxxv. ſapienter ſcribitur, col. vij libro ij. vbi & hoc dicit ſingul. & dicto conſilio j. ad reuerendiſsimum, colum. v. libro iiij. vbi & ad hoc allegat gloſſ. in clemen. quia contingit. in verbo, altare. de religioſis domibus. & inter conſilia Alexan. conſi. cxxxv. clementiſſimi Dei, colum. vj. verſi. & adduco quod voluit, libro iiij. Soci. conſi. cclxx. conſideratis his, colum. iij. verſi. confirmatur, libro ij. Iaſon in dicta l. ſi certis annis. colum. penul. verſi. quinrò facit. C. de pactis. & in l. j. colum. v. verſi. & ſic habes ſignanter, & ibi etiam Philip. Dec. col. iiij. verſi. ex gloſ. & ſupradictis. C. qui admit. ad bono. poſſeſſ. Fely. in c. Albericus, col. ij. de teſtib. & in c. illud, col. iij. verſi. & pro iſtis. de præſumpt. & in c. ſicut. col. xvj. verſi. ſimile eſt, de re iudic. & in cap. de quarta. de præſcrip. Philip. Dec. conſil. cxxxv. ad iuſtificationem, poſt princip. & conſi. clij. in cauſa exemptionis, colum. ij. ad finem, & Franciſcus Balb. in

Epiſcopi authoritas variis cauſis præſumitur.

tractatu præſcriptionum,decima parte tertiæ partis,in xij.quæſt.Caue tamen, Lector optime:nam licet hoc dictum ſit verum,Archidiac.tamen, cui aſsignatur,non hoc dicit:ſed illud tantùm,quòd ſi locus ſit in forma eccleſię,ita quòd ibi publicè celebratur per ſacerdotes,præſumitur authoritas epiſcopi interueniſſe,per ea quæ ibi allegat, nec aliquid dicit de tempore.Et ita illum ſimpliciter allegat Calder.conſi.iiij.titu.de religio.domib.& Federic. Senenſ.conſi.cxxx.factum eſt tale,quidam domus,& Roma.ſingu.cccxxiij.tu Senenſis, vbi hoc dicit ſingul.& iterum conſil. ccccclxxvij.in caſu propoſitę conſultationis.col.ij.vbi hoc dicit not.& Pau.Citad.in ſuo tracta.de iure patr.in tertia parte,in prima cauſa acquirendi ius patronatus,in xxxj.quæſt.& ipſe Alexan.conſi.ccxix.ponderatis his,col.iiij.verſic. accedit id.libro ſexto.

Nullum tẽporis ſpatium inducit vnionẽ.

Vigeſimò,non hinc longius abeſt,quod ſcripſit fons ille & tuba iuris Canonici,Io. And. vt optimo iure à Bal.vocatur,in conſi.cxxvj.in fi.lib.j.Quòd licet nullum temporis ſpatium inducat vnionem,ſecundùm Hoſtien.in c.quia nonnulli.de cler.non reſid.& in Summa de ſupplen.negl.prælat.col.j.tamen ſi fuerint eccleſiæ diu poſſeſſæ,vt vnitæ , probata eſt vnio præſumptiuè.Ita not.licet inuolutè,decidit ipſe Ioan.And.in c.qui contra iura, in fi.verſic. hoc ſcias,de reg.iur.lib.vj.& idem voluit Oldr.ipſius præceptor,quem tamen non allegat, conſi.ccxcvj.de iure dominij.& Card.Floren.ſua ipſius authoritate contentus, in clem.j.in prin.in xx.q.de ſuppl.neglig.præl.Pet.Anch. qui etiam illorum non meminit, conſi.clxij.in quæſtione eccleſiæ,in fi.Pan.in c.cura,in ij.nos.de iure patr.vbi nullum horum aduocat , & conſi.xxxviij in quæſtione,quæ ad præſens vertitur,col.j.in fi.lib.ij.& iterum conſi.cvj.Chriſti &c.lib.ij.quibus locis ſolum Ioan.And.citat,Alex.conſi.lxx.in cauſa vertente,col.j. verſi. fortius dixit,libro iij.Felyn.in c.cauſam,col.ij.verſi.limito dupliciter,de præſcr.& in cap.ex parte.poſt prin.de teſtib.vbi dicit, ita conſulendo obtinuiſſe.

Vnio non tãtùm præſumitur tẽporis diuturnitate, ſed & cõſenſu epiſcopi & capituli.

Apocha priuata, nullo adminiculo ſuffulta, nihil probat, ſecus ex diuturnitate.

Vigeſimoprimò,non tantùm vnio ex diuturnitate temporis præſumitur, ſed & ea præſumitur fuiſſe facta de cõſenſu epiſcopi & capituli,qui requirebatur,& vocatis his,qui vocari debebant,vt per multa not.voluit Alex.cõſil.ccxix.ponderatis his,quæ in themate præmiſſo narrantur,col.iij.verſi.corroborantur prædicta,lib.vj.& Philip.Dec.conſi.ccccix.viſo conſilio,col.j.& ante hos Roma.cuius Alexan.non meminit,conſi.cclxx.quo ad primum dictum adiiciam.Nam licet apocha priuata nullo adminiculo teſtium ſubſcriptionis,vel comparationis literarũ ſuffulta nihil penitus probet,vt per docto.latè in l.admonendi.D.de iureiur. Tamen propter diuturnitatem temporis facit præſumptionem,& ſemiplenam probationẽ, vt ſing.voluit ipſe Ioan.And.poſt Nicol.Matth.in addit.Spec.tit.de inſtr.edit.§.nunc videndum.verſi.quid ſi producens.Et ſequitur Ant.in c.ij.col.iiij.verſi.tertius caſus,quando ſcriptura nullo modo approbatur,de fide inſtru.& Iaſon qui hoc reputat ſingu.in repet.dictæ l. admonendi.col.xliij.verſi.vltimo inquantum vult Bar.& iterum col.lxxxvij.verſi. vltimò in hac materia,& in lectura eiuſdem,col.xvj.verſi.vltimò inquantum Bar. concludit.

Præſumptio authoritatis epiſcopi ex diuturnitate temporis.

Vigeſimoſecundò,non intempeſtiuè ſubiiciemus,quod not.conſuluit Ioan.And.diſcipulus,Feder.Senen.excellentiſsimus decretorum doctor vocatus , Panor.conſi.xxxvij.tria ad claram deciſionem,col.ij.lib.j.Is enim eodem conſilio ſcribit,quòd ſi quiſpiam vxore conſentiente & perpetuam continentiam promittente religionem intrauerit,profeſsionemque fecerit,in qua longo tempore perſtiterit,præſumitur authoritate epiſcopi vel eius vicarij intraſſe,quæ debet interuenire:iuxta c.ſignificauit.de conuer.coniug.aliaque in eam rem interueniſſe.& eum ſequitur Fely.in dicto cap.ſicut.in tertia fallen.de re iudic.

Iuramentum non præſumitur præſtitum à teſte,niſi diuturnitate temporis.

Vigeſimotertiò,vt aliquid etiam ex legum interpretibus adferamus,atque à Bar.eorum principe,auſpicemur.Quanquam in dubio iuramentum non præſumatur pręſtitum à teſte, ex doctrina Panor.in c.tuas.in fi.de teſtib.tamen ob diuturnitatem temporis præſumetur, vt not.voluit Bart.in l.admonendi,col.viij.verſi.quid ſi reperiuntur dicta teſtium, D.de iureiuran.Sequitur & reputat ſingul.Iaſon ibi,in repet.col.lxxxv.verſi.vltimò in hac materia, D.de iureiur.Et ſequi etiam videtur Bal.cuius non meminit Iaſ.in cap.j.titu.ſi de feu. fuer. controuer.inter domi.& agna.dum allegat Bart.in dicta l.admonendi.vbi dicit, quòd multùm præſumitur pro factis antiquis.

Inſtrumentum defectiuum plenè probat, & quando.

Vigeſimoquartò,facit quod ſcribit idem Bar.inter conſilia Bal.cõſi.cccc.in epiſcopi &c. ſuper primo puncto,col.ij.lib.iij.quod inſtrumentum defectiuum, ita etiam appellat cum curſu diuturni temporis facta eorum obſeruatione,quæ in eo cũtinentur,plenè probat , per dictam l.qui in aliena.D.de acquir.hæred.& l.ſi filiusfamilias.C.de petit.hæred. & dicta l. eùm de in rem verſo.D. de vſur.& l.ſi ſeruitutes ruſticorum.D.de ſeruitut.& l.j.§.vlti.D.de aqua pluuia arcen,& alia multa quæ illic allegat Felyn.in dicto cap.ſicut.col.xviij. verſicu. ſeptimò & vltimò declara,de re iudic.vbi copioſè admodum hoc ipſum declarat,licet nullam Bart.in dicto conſi.faciat mentionem.

Tẽpus pro veritate eſt.

Vigeſimoquintò,ad Bal.nũc veniamus,qui vbiq; tam copioſus eſt,vt ſolus cęteros omnes copia vincere,aut certè ęquare videtur.Et vt à generalioribus eius in eam rem ſentẽtiis incipiam,is conſi.ccccxxxiij.ſicut hactenus obſeruatũ eſt,in fi.lib.j.nõ minus ſcitè,quàm decenter. Tempus

ter, Tempus (ait) pro veritate eſt, per not. in l.j. C. de ſeruit. quod & idem dicit in l.j. col.iij. verſi. item gl. dicit alibi. C. de fideic. & in l. de quibus. col.x. verſi. alij dicunt. D. de legib. & in c. vigilanti. paulò poſt medium. in verſi. item plus creditur. de præſcr. Cuius ſententiæ dictum, licèt anguſtũ ſit, & breui periodo concluſum, tamen interpretatio (quod de legibus dicit Seneca,) lata eſt admodũ atque diffuſa. & ex illis antiquæ poëſis ſectetariis depromenda. Quidam enim veterum poëtarũ, vt author Gellius lib.xij. c.xj. veritatem eſſe filiã tẽporis dicebat, quòd ea, licèt aliquando lateat, proceſſu tamen temporis ex latebris, atque ex tenebris tandem erumpit. Id quod Romani illi veteres, vt erant rerum omnium certiſsimi exploratores, non ignorabant, cùm Saturno aperto capite ſacra facerent, ea potiſsimum ratione, vt à Plutarcho ſcriptum eſt in Problem. Romanorum cap. xj. quoniam veritas, & ſi plerunque tecta ſit, atque incognita, tempore tamen detegatur atque palam fiat. Veritatis enim parentem & deum Saturnum exiſtimabant: quem & ipſum tempus eſſe dicebant, quoniam ſcilicet tempus veritatem pariat. Nam quemadmodũ Græco nomine Saturnus κρόνος dicitur: ita & vna litera immutata, aut ipſa potius aſpitata χρόνος tempus appellatur. Saturnus autem Latinis dicitur, quòd ſaturetur annis: ſicut ſcribunt Cicero de natura deorum, Lactantius lib.j. c.xij. Macrobius lib.j Saturnal. vt proinde intelligamus Saturnum eſſe temporis longitudinem, vt etiam dicit Auguſti. de Ciuitate Dei, lib.iiij. c.x. Hinc ſanè leges legumq́ue conſulti, qui & hoc probè nouerant, ea quidem talia præſumi atque exiſtimari, ſanxerunt qualia in eodem ſtatu diutius conſtanterq́ue perſtiterunt, quoniam ſcilicet tempus, quòd omnia reuelet, vt ſcribit Tertullianus in apolog. c. iij. nihil omnium rerum longius progredi patiatur incognitum, atque occultum. Idcirco Sophocles poëtarum prudentiſsimus,

πρὸς ταῦτα κρύπτε μηδὲν, ὡς ἅπανθ' ὁρῶν,
καὶ πάντ' ἀκούων πάντ' ἀναπτύσσει χρόνος.
Nihil occultum, quando cuncta tuens,
Et cuncta audiens omnia reuelabit tempus.

Quos verſus ſemper in ore eſſe habendos dicebat Peregrinus philoſophus apud Gellium, quo loco nuper citauimus. Sed & idem Sophocles in Aiace flagellifero:

ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται.
Cuncta pariter immenſus ordo temporum
Occulta prodit, & idem prodita occulit.

In quam etiam ſententiam fertur Græcus Menandri ſenarius vice prouerbij celebratus, & alter eiuſdem huic non abſimilis,

πάντ' ἀνακαλύπτων ὁ χρόνος πρὸς φῶς φέρει. id eſt,
Omnia detegens tempus ad lucem refert.
ἄγει γὰρ πρὸς φῶς τὴν ἀλήθειαν χρόνος. id eſt,
Ducit autem ad lucem, veritatem tempus.

Cui concinit Seneca libro ij. de ira. Quædam (inquit) falſa veri ſpeciem ferunt, dandum ſemper eſt tempus: veritatem enim dies aperit. Thales dicere ſolebat: ſi Laërtio credimus, τὸν χρόνον σοφώτατον ἁπάντων, ἀνευρίσκειν γὰρ τὰ πάντα, id eſt, Tempus eſſe ſapientiſsimum rerum omnium, quòd cuncta reperiat. Quod dictum & Symonidi poëtæ aſsignauit Ariſtoteles libro quarto Phyſicorum. Hocque etiam ſenſiſſe videtur Pericles apud Plutarchum in vita ipſius, ſapientiſsimum datorem conſiliorum tempus dictitans. Et Pindarus, cùm dicit in Olympiacis,

ἁμέραι δ' ἐπίλοιποι μάρτυρες σοφώτατοι. id eſt,
Dies poſteri teſtes ſapientiſsimi.

Idem alibi tempus omnium rerum parentem appellat, quòd ſcilicet omnia producat, manifeſtet, detegat. Quod & ſignificare voluit iuuenis ille apud Eſdram cap 3. cùm dicit: Super omnia vincit veritas. Quod & repetitur in cap. conſuetudo, octaua diſtinctio. & iterum cap. ſequen. veritas fortior præ omnibus. Sed & diuus Chryſoſtomus in quadam homilia, quam de laudibus Pauli conſcripſit, Talis eſt, inquit, conditio falſitatis, vel erroris, vt etiam nullo ſibi reſiſtente conſeneſcat, ac defluat. Talis autem è diuerſo veritatis ſtatus, vt etiam multis impugnantibus ſuſcitetur ac creſcat. Nec hinc abeſſe poteſt Lucretianum illud li.v. de rerum natura:

Nec facile eſt placidam ac pacatam degere vitam,
Qui violat factis communia fœdera pacis.
Et ſi fallit enim diuum genus humanumq́;,
Perpetuò tamen id fore clam, diffidere debet.
Quippe vbi ſe multi per ſomnia ſæpe loquentes,
Aut morbo delirantes προγράψαι feruntur,
Et celata diu in medium peccata dediſſe.

Veritas filia tẽporis.
Romani rerum omniũ exploratores.
Cur Romani Saturno aperto capite ſacra faciebant.
Veritas tẽpore detegitur.
Veritatis parens & deus Saturnus, idẽ & ipſum tempus dicitur.
Saturnus Græcis χρόνος dictus.
Saturnus vnde Latinis dictus.
Saturnus temporis longitudo.
Tempus omnia reuelat.
Tempus omniũ rerũ longius.
Cuncta videt & audit tempus.
Tẽpus cuncta occulta prodit, & prodita occultat.
Tempus omnia detegit.
Lux veritas.
Veritatem dies aperit.
Thaletis dictum.
Tempus omnium rerum ſapientiſsimum.
Sapientiſsimus conſiliorũ dator tẽpus.

Pij in maius meliuſq; procedunt. Et concinit illud Senecę ſtatim circa initia libri j.de Clementia ficta. Quibus pietas ſubeſt, quæque, vt ita dicam, ex ſolido enaſcuntur, in maius meliuſque procedunt. Sed quid tot teſtes producimus? cùm & veritas ipſa, id eſt Chriſtus, cuius vnius teſtimonium inſtar omnium eſt, huius ſententiæ aſſertor fuerit, inquiens Matth.x. Nihil eſt opertum quod non reueletur, & occultum quod non ſciatur. *Chriſtus ipſa veritas.* Quod & non admodum diuerſis verbis ſcribitur Marci iiij. & Lucæ viij. Cui & accedit text.in §. ſin autem. de teſtib. ibi, Deo huiuſmodi omnino non indulgente occultari. Quo in loco Accurſius not. nihil tam eſſe ſecretũ, quin reueletur. *Reuelãtur operta.* Et, vt ait Euripides, Nullum mendacium ſeneſcit, vel ad ſenectutem temporis peruenit. *Mẽdaciũ nullum ſeneſcit.* Ioſephus autem aduerſus Appionem lib. ij. cap.x. Longinquitas, ait, temporis veriſſima eſſe creditur probatio. *Longinquitas temporis, veriſſima probatio.* Igitur, vt tandem concludamus, cùm nihil diutius celari poſſit, quin temporis diuturnitate manifeſtetur: non mirum cuiquam videri debet, ſi id pro vero ac comperto habeamus, quod ipſa temporis diuturnitas in eodem ſtatu permanere paſſa eſt, alioquin non paſſura, ſi huiuſmodi non eſſet, quale iam diutius apparuit. Et vt ſpeciatim de noſtra conſuetudine loquamur, non præſumendum eſt tempus veritatis parentẽ, & quod pro ipſa veritate eſt Baldi teſtimonio, permiſiſſe decem continuis annis quempiã non ipſum quidem dominum rem aliquam poſſediſſe, tanquam dominum præſente vero domino, quin aliquo pacto detexiſſet illum non eſſe talem, qualem ſe gerebat.

Præſumẽdum eſt pro tempore. Vigeſimoſextò, huic Baldi dicto confine eſt & eiuſdem aliud, quod adſcripſit cõſ.lxxxiiij. res prohibitæ alienari, in fi. lib. j. Longa (inquit) & tenax populi memoria pro veritate habetur, colum.ij.in princ. D.de aqua pluuia arcen.l.ſi arbiter. D.de probat.l.cùm quidam. §. vlti.& l.quòd ſi dubitet. D. de acquiren. hæred.& cap. quid per nouale.de verbor. ſignific. *Longa & tenax populi memoria pro veritate habetur.* Quibus iuribus multa ex temporis diuturnitate diiudicantur. Ex quo videri poteſt Bal. hîc longam & tenacem populi memoriam pro temporis diuturnitate appoſuiſſe. Quibus concinit & illud Ouidianum lib.j.Metamorphoſeos:

– *Quis hoc credat, niſi ſit pro teſte vetuſtas?*

Notarius an præſumatur, qui ſe pro tali geſſit. Vigeſimoſeptimò, accedit, vt & idem Baldus ſcribit in l.prima.colum.tertia.verſic.pone, quòd qui geſſit ſe pro notario, præſumitur notarius. Quod dictum ſimpliciter retulit Iaſon in l.ſi certis annis.col.iij. verſic. octauò facit. C. de pactis.& in §. præiudiciales. col. penult. verſic.& an ſi aliquis.Inſti. de actio. Et facit ſingul. idem Iaſon in l.Barbarius.col.iiij.verſic. quartò limita. D. de officio præto. Sed & idem ferme ſentit ipſe Baldus in l.ij.colum. ij. in princip.C.de ſenten. & interlocu. & expreſsè Floren.in dicta l.cùm de in rem verſo. col. j. D.de vſuris.

Contrarium tamen tenuiſſe videtur ipſe Baldus in l.j.in vij. quæſtio. C.de teſtam. ordi.& apertè tenuit Ioan. Andr.in additio.Specul.titul.de inſtrumen. edit.§. teſtat. verſic. & ſcias quòd tabellionatus officium, & Petrus Anchata.conſil.ccxiij. pro iſto patre inſtituto, verſi. confirmat. Sed tu hîc vide Fely.in c ſi ſcripturam.colum. vj. de fide inſtru. & Philipp.Dec. conſi.xlij.in primo dubio, & per omnes in dicta l.Barbarius.

Verba enũtiatiua non probãt, niſi ob temporis diuturnitatem. Vigeſimooctauò, huius claſsis eſt, & quod idem Bald. memoriæ prodidit conſilio cxij. quæritur qui intelligantur, colum.vlti. verſic. quæritur vlterius lib. j. & licèt verba enunciatiua non probent iuribus vulgatis: tamen propter temporis diuturnitatem fidem faciunt. Ad quod citat Cyn. alicubi in titu. C. de probat. corruptè, vt opinor, cùm nuſquam in eo titulo iſtud dixerit. Idem quoque voluerunt ipſe Bald. Alberic. Salice. Paulus Caſtr.& cæteri recentiores in l. cùm aliquis. C. de iure deliber. vbi loquuntur de confinibus appoſitis in inſtrumentis, idque reputant ſingu. Alexan.& Iaſon ibi. idem Bald.conſi.cclxxxvj.thema proponitur, colum.j.& ij.libro ij.& conſil.clxj. proponitur quod, colum.vlti.lib.iij. Anto. in cap.cùm olim.de cenſibus. Anto.in cap. vlti. de ſucceſ.ab inteſta. & in clemen.j.de probationib.& in clemen.ſi ſummis.de ſenten.excom. Panormita.conſil. liiij.caſus talis eſt, quidã Iacobus, colum.ij. lib.j.& conſi.lxij.in controuerſia. colum.vj. verſic.in contrariam partem. lib.ij.Domi.in cap.ſi Papa, in princip.colum iij.de priuileg.lib. vj. Floria. in l. in finalibus. D.finium regundorum. Paulus Caſtr. conſil. ccij. in cauſa confinium, colum.penulti.in ſecunda lectura, lib.j.Marti. Laud.in cap.j.colum.iiij.verſicul. titu. qui ſeuda dare poſſ. Alex. conſil.vj.viſo themate.colum.vlti.lib.j.& conſil.xij.viſo proceſſu.colum. vlti.lib.iiij.& conſ. lxxv.viſis & ponderatis, colum.ij. eodem lib. iiij. & latè conſil. xix. in cauſa & lite vertente. per totum, lib.vj. Maria.in cap.cùm cauſam.& ibi Felyn.colum.ij. qui hoc latè declarat, de probatio. Barbat.in l.ſciendum.colum.xix.D.de verb.oblig.& latè conſil. vj. ſapienter ſcribitur, ferè per totum, lib.ij.& conſil.xviij.præclarè ſcribitur, colum.xvij.eo.lib. ij. & conſilio lxiiij.illud in medium referam, colum.vj.lib. iij. & conſi.lj.clementiſsimum Deum, col. ij. lib.iiij.Socin.conſil.lxxxvj.in cauſa communitatis, col.j.lib.j.& conſi.cclxx. conſideratis his, col.iij.verſic.comprobo hanc, Iaſon in l.ex his verbis, col.ij. in quarta limitatione, C. de teſtam. milit. & in repetitio.l. admonendi, col. lxxxvij.D.de iureiur. Philipp. Dec.conſil.xiij. cuius ſuperſcriptio incipit, an appellatione, col.ij.verſic. nec videtur obſtare, & iterum col. ij.verſic.nec obſtat.ſi dicatur, vbi reperies quod tempus hoc caſu requiritur, & conſi. xxxvj.

exemplum

exemplum inſtrumenti,col.iiij.verſic.tertiò pro reſponſione,& conſil. xlij. in quarto dubio, in fine.& iterum in quinto.& conſi. clij. in cauſa exemptionis. colum. ij. verſic, & prædicta maximè, & conſil. xcix. viſis & diligenter conſideratis, & conſilio ccccxxviij. viſo conſilio columna ij.

Idque adeò verum eſt, vt ſcilicet ſtetur verbis enuntiatiuis propter diuturnitatem temporis,vt procedat, etiam ſi enuntient actum, qui interuenire non potuit tempore confecti inſtrumenti,vt ſingulariter voluit Barbat.dicto conſi.xviij.nuper allegato, col.vj. lib. ij. authoritate Bartoli in auth.ſi quis in aliquo. C. de edendo.& in dicta l.ſciendum. D. de verb. obligat.quibus in locis id ſanè non dicit Barto. Ideò cùm Barbat.deſit authoritas, cui innitebatur, an eius dictum ſequendum ſit,alij viderint. Ego autem ne prætermittam quid de Barb.ſentiam,illud affirmare audeo,eum quidem,ſi ingenio temperaſſet,cui plus nimio indulſit,inter doctiſsimos iuris interpretes fuiſſe annumerãdum, vtpote qui fuit & ſingularis memoriæ,& excellentis ingenij, cùm paucis admodum id datum ſit, vt vtroque valeant & memoria & ingenio. Et vt ſcribit Hieronymus in primo aduerſus Pelagium dialogo, illum ingenioſum,ſed obliuioſum: hunc memorem, ſed tardi vidimus ingenij. Cæterùm Barba. ſtudio impugnandi communes opiniones ſæpiſsimè delirauit, vt aſſerit Felyn. in c. cæterùm.colum.viij. de reſcrip.

Enuntiatiuis verbis ſtatur ob diuturnitatem temporis, etiã ſi enuntiẽt actum impoſsibilem.

Vigeſimononò, non hoc tantùm caſu, ſed & aliàs ſemper propter diuturnitatem temporis leuior probatio admittitur,vt videre licet ex his quæ not.Bart.in l. ſi quidem.C.ſolut. matri.& in l.de minore.§.tormenta.in ij.quæſt.D. de quæſtion.& in l. continuus. §. cùm ita D.de verb.oblig.& in l.ij.§.ſed ſi dubitetur.D.quemadmo.teſtam.aper. Anto. & alij in cap. veniens.le j.de teſtibus.& in cap.in præſentia.de ſponſal.Imol. in c.cum cauſam. & ibi latè decidit,col.j.de probat.& idem decidit conſi.xlij.

Leuior fit probatio ob diuturnitatem temporis.

Trigeſimò,vt ad Baldum redeamus,is conſi.cccxj.præmittendum eſt ad euidentiam, lib. j.in ea fuit ſententia,vt etiam in his, quæ ſunt contra ius commune, inducatur præſumptio tituli ex diuturnitate temporis. Nam quamuis (inquit) priuilegia principum nõ poſsint ſine titulo poſsideri,per cap.ad decimas.de reſtit.ſpolia. quoniam, cùm priuilegia ſint cõtra ius commune,eſſet implicare contradictoria, quòd vbi non eſt priuilegium, ibi ſit poſſeſsio ſine titulo, pro ſuo, qui titulus requirit bonam fidem ſine obice contradictionis iuris, & de iure l.ſi ancilla.D.pro ſuo. Tamen ex diuturna poſſeſsione præſumitur in hoc caſu titulus, pro ſuo.quia quod tempore eſt poſſeſſum, præſumitur habere principis voluntatem. argumen.d.l.ſi filiusfamilias.C.de petitione hæreditatis.& not.in cap.j.de regulis iuris lib.vj. & per Cynum in l.emancipatione.C.de fide inſtrumen. hæc ille. Cui omnino adde quod ſuprà diſſeruimus tit.j.§.iij. in gloſſa ij.

Tituli præſumptio ex diuturnitate temporis cõtra iu cõmune. Principum priuilegia non poſſunt poſsideri ſine titulo.

Trigeſimoprimò,quod ab eodem Baldo traditum eſt conſi. cclxxxvij. in primis videndũ eſt,colum.penul.verſic.quo ad ſecundum lib.iij. quòd ex diuturnitate temporis mandatum interueniſſe præſumitur. Id quod longè lateque ſequitur,& probat in mandato ſyndicatus Franciſ.Curt.ſenior conſil lxxvij.ſuper motiuis redditis,colum.ij. verſic. ſed præmiſsis non obſtantibus,& Philip.Dec.conſi.xcix.viſis & diligenter conſideratis, in fine.& idem voluit Paulus Caſtr.qui Bald.non memorat, conſil. lxxxiij. viſa dicta facti narratione,ante finem, lib. j. & Alexander qui nullam vtriuſque mentionem facit, ſicuti nec illius Cyni ſenioris, & Dec.in additio.Bar.in l.ſi vxor.§.ſi quis vxorem.D. de adulter. vbi dicit, quòd per cuſtodiam longi temporis intelligitur mandatum cuſtodiendi interueniſſe, per nota.in dicta l.ſi filiusfamilias.C. de petitione hæreditatis. & in dicta l.qui in aliena. D. de acquirenda hæred.Idem quoque Iaſon,qui nullum horum memorat,in l.j.colum.v. verſic.limita ſecundò. C.qui admittan.per dictam l.ſi filiusfamilias.& rurſum in l. ſciendum. col. viij. D. de verborum obliga.per illum ipſum textum. Nam vt filiusfamilias poſsit adire hæreditatem ſibi delatam, requiritur quòd præcedat mandatum patris,per l.ſi quis mihi bona.§. iuſſum. D. de acquirenda hæredit. Et tamen ex diuturnitate temporis præſumitur, per dictam l. ſi filiusfamilias.

Priuilegia ſunt cõtra ius cõmune introducta. Titulus, pro ſuo, requirit bonã fidem. Quod tempore eſt poſſeſſum præſumitur principis habere voluntatem.

Contrarium tamen, videlicet, quòd ex nullo vel longiſsimo tempore præſumatur mandatum,tenuit Baldus ſibi contrarius in l.& qui non la ij.verſic.quæro quid ſi dominus.C. ſi ex falſ.inſtrumen. vbi loquitur de mille annis, & in l.j.colum.j.verſic.ſed pone quòd. ibi de hoc dicit eſſe text. ſingul. in l. vlt.D.de vſucapio. pro empto.& Hippol. Maſsil. in l.ſi quis. colum.xix.verſic.vlterius hîc habemus. D. de quæſtionib. & Stephanus Bertrand conſilio omnium primo,viſo proceſſu,col.vij.num.xxxiij.lib.j.& conſi.iij.inſpecto.in octauo dubio, poſt principium.lib.iij.

Ego ſanè priori ſententię potius accederem:nihil enim intereſſe video inter mandatum, & aliam ſolennitatem extrinſecam,& præſertim iuſſum, qui ex temporis diuturnitate præſumitur,nam de eo loquitur l.ſi filiusfamilias.C. de petitione hæreditatis.

Tamen ſi poſteriorem ſequi malis, eam duobus modis limitabis ex ſententia Fely. in dicto c.ſicut.Primò,vt non procedat in mandato vicarij, quod ſi non negetur,præſumitur: Et

Mandatũ ex longo temporis ſpatio præſumitur. Per cuſtodiam longi temporis præſumitur mandatum cuſtodiendi interueniſſe.

ſi neg

Iactare ſuũ nemo præſumitur.

ſi negetur,ſufficit probare communem reputationem, vt voluerunt Domini à Rota, deciſ. cccexcix.nota,valent acta.in antiq.per l.Barbarius. D. de officio præto.& not. in cap.nihil de electione. Secundò, vt non procedat in actu, quem quis veriſimiliter non faceret ſine mandato, vt quia multis annis ſoluiſſet penſionem pro alio: tunc enim præſumitur mandatum,cùm nemo velit iactare ſuum, per l.cùm de indebito.D.de proba. Et hæc fuit ſententia Domi.à Rota,quam citat Felyn.ipſe,deciſio.xxiiij.aliquis,& Salicet.in l.nemo tacito nomine Bald.C.de rebus alien.non alienan. Alexan. ſibi item contrarius in dicta l.ſciendũ. col.v.verſic. item fallit ſecundum Ange. in fine ipſius ſecundæ fallen. D. de verbo.obligat. vbi etiam dicit non ſufficere ad hoc mille annos. Idem Alexan. in dicta l. qui in aliena. col. iij.verſic.item adde quòd licet.& conſilio primo, ponderatis his de quibus,colum.penulti. aliàs viij. lib. iiij.& conſil. cxcj. domini &c. perſpecto inſtrumento.col.ij.verſic. nec obſtat longitudo,lib.vj.& conſ.xxxv.conſideratis his quę agitata ſunt,col.j.libro vij.& Fran.Curt. ſenior etiam ſibi contrarius,conſil. xlix.memoriæ recolendæ, col.vij. verſic.& hoc maximè. & iterum conſi.ſequen.quod eſt eiuſdem initij,col.xv.verſic.ſextò adducere videtur,& col. ſeq.verſic.octauò adducunt,vbi etiam loquitur de mille annis. Socinus conſi.ccliiij.viſa & conſiderata,col.ij.lib.ij.vbi hoc reputat ſingul.& iterum conſil.lxxx. in quæſtione quæ vertitur, col.iij. verſiculo,præterea venditio,lib.iij. Felynus in cap.ſicut col.xvij.verſi. ſextò aduerte,extrà de re iudica.Franciſ.Curtius iunior,in tractatu Feudorum,in prima quæſtione. col.ij. verſiculo, confirmo hanc primam ſententiam, cuius initium eſt, nota quòd vbi dixi, in antiq.vbi in id aduocatur Innoc.in cap.nonnulli,in verbo,mandato,de reſcriptis.& idem quoque voluit Philippus Decius conſil. xxxvj. cuius ſuperſcriptio incipit, exemplum inſtrumenti. col.iiij. verſic. ſecundò reſpondetur, & iterum conſil xlij. diuino implorato patrocinio, col. vij. in fine quinti dubij. Et facit textus in l. ij. C. de ali. pupil. præſtan.& in l. cùm ſeruus.D.de verb.obligat.

Qui negotia geriſ alterius nomine, præſumitur mãdatũ habere, niſi probetur cõtrarium.

Mandatũ quãdo præſumatur.

Impenſa præſumitur facta parte mandante.

Attende tamen Lector,quoniam Innocent. cui origo huius rei aſſignatur, in dicto cap. nonnulli, nihil omnino de tempore loquitur. ſed tantùm innititur veriſimilitudini. Dicit enim,quòd præſumitur is, qui actum geſſit nomine alterius,habuiſſe mandatum, niſi probetur contrarium.Non enim(inquit)præſumendum,quòd inanibus ſe laboribus fatiget, & pecuniam ſuam iactet,per dictam l.cùm de indebito, tanquam in hoc non requiratur diuturnitas temporis, ſed ſatis ſit illa veriſimilitudo etiam in actu recenti & ſimplici. Et huic ſanè ſententia nihil eſt verius,& pro ea eſt tex.in l.vlti.C.de ali. publi. præſtan. vbi actus in quo eſt neceſſaria expenſa,præſumitur eo mandante factus,cuius intereſt.& ita voluit Bartol.in l.cùm ſeruus.& ibi Alex.qui adducit concord.D. de verb.obligat & in pulchra quæſtione conſuluit Bal.conſil.cccxvij.lib. iij. & idem voluit ipſe Bal.in l. id quod pauperibus. in fi.C.de epiſc.& clericis.Imola in cap.ij.col.ij.vt eccleſiaſt.beneſ.Panormit.conſi.liiij. videtur primò,quòd per dictum teſtimonium.col.ij.verſi. ſed his non obſtantibus,lib.j.Cæpo. in tractatu de ſeruitut.vrban.prædio.Franciſcus Aret.in cap. j. col. iiij. verſic. tu autem, de iudic.vbi per hoc dicitur,quòd cùm in citatione requiratur aliqua impenſa,vt not.in l.ij.C. de ſport.ea præſumitur facta fuiſſe parte mandante,Franciſc.Curt.dicto conſi.lxxvij.col.v. Fely.in dicto cap.ſicut,col.antepen.verſic.v.in actu,de re iudic. Ex quibus conſtat non eſſe hîc neceſſariam diuturnitatem temporis,vt præſumatur mandatum. Bald.in l.j.C.de eden. & Alex.in dicto cap. nonnulli. §. ſunt & alij de reſcriptis.

Ex ſolius tẽporis diuturnitate non præſumitur mandatũ, quãdoq; ſecus.

Mandatũ variè probari.

Iſtis autem duabus limitationibus adde & tertiam, videlicet, vt non præſumatur mandatum ex diuturnitate temporis, cùm nulla alia ratione corroboratur. Secus quando inſtrumentum narrat, & dicit aliquem habere mandatum. Nam licet hæc verba non ſufficiant ad probandum mandatum, niſi de eo appareat, per l.j. C.de manda.princip. cap. cũ in iure.de offic.delega.cum ſimil. Tamen ſi prætereà interuenerit temporis diuturnitas, ex vtriſque videtur ſatis probari mandatum.Ita videlicet,quòd ex alia diuturnitate coadiuuabitur,ſupplebiturque probatio magis quàm ex toto inducatur: vt in ſimili tradit Alex.conſ. lvij.in cauſa & lite,col.iij.lib. v. Nam illa nominatio mandati non parum operatur, vt in ſimili not. Barto.in l.j.C.de relat.& in l. acta. de re iudic. & Innocent. in dicto c.cùm in iure. facitque quod ſcribit Baldus ipſe in dicta l.j.C.de rebus alien.non alienan. vbi fatetur mandatum probari etiam coniecturis, ſed ſolam diuturnitatem temporis non ſufficere. Et ita expreſsè in caſu quem ſuprà appoſuimus,voluit Philip.Dec. conſil.xxxvj. col.iiij.verſi.non obſtat.Ex quibus hanc limitationem ita generaliter poteris colligere,vt videlicet procedat, quod dicitur,mandatum non probari ex diuturnitate temporis,niſi ad ea & alia concurrãt, ex quibus veriſimiliter præſumatur mandatum interueniſſe.

Illud poſtremò in hac mandati præſumptione non omittemus, quòd ſi aliquis tanquam procurator meus quicquã faciat me ſciente & tacente ſiue patiente, præſumitur mandante me id feciſſe. Ita voluit Innocen.in cap.ex parte de cani.& ibi latè Barb.de reſcriptis.& idẽ Innocẽt.in c.in noſtra,de procura.& in dicto cap.cũ in iure.de officio delega. Archidiac.& Ioan.And.in ca.qui ad agendũ,de proc.li.vj.& optimè facit tex.in l.qui patitur. D. manda.

Trigeſi

Sententia rectè riteq́ lata præſumitur propter temporis diuturnitatē.
Acta perdita præſumuntur ſolenniter facta.

Trigeſimoſecundò, propter temporis diuturnitatem ſententia rectè, riteq́ue lata præſumitur, adeò quòd licèt acta omnia ſint perdita, tamē præſumantur ſolenniter facta, per cap. bonæ.le j. vbi Innoc. & alij de electio. & in cap. in præſentia, de renunt. & cap. cùm inter. & ibi Hoſtienſ. Ioan. Andr. & alij de re iudic. Et voluit Innoc. in cap. cùm in iure. in verbo, mandato, & ibi Imol. qui hanc dicit eſſe communem opinionem. & Panorm. de officio delega. idem Innocen. in cap. quoniam contra, & ibi etiam Ioan. Andr. Calde. Anto. Cardina. Florent. Panor. de probat. Iacob. Aret. Cy. Bald. Salicet. & ferè omnes in l. emancipatione, C. de fide inſtrum. Bar. in l. admonendi. col. vlti. verſi. quæro quid ſi reperiuntur, & ibi Iaſon in repetitio. col. lxxxvj. D. de iureiur. Bald. in l. ſciendum. & ibi etiam Angel. Barba. & alij. D. de verb. obligat. idem Bald. in cap. j. §. vltimo, colum. vlt. titu. quo tempore miles. & in cap. j. colum. iiij. verſic. quid ſi apparet aliqua ſententia, titu. de mili. vaſal. qui contu. eſt. & conſil. xxiiij. longum thema. colum. ij. verſic. quòd ſi propter antiquitatem, lib. iij. Imo. conſil. cx. in cauſa quæ vertitur. col. j. Paul. Caſtr. conſi. lxxvj. in facto iſto, lib. ij. Petr Ferra. in titu. forma ſententiæ definitiuæ, in verbo, viſaque litis conteſtatione, colum. ij. Alexand. conſil. xvij. viſo inſtrumento locationis, col. pen. in princip. lib. iiij. & conſil. xxx. ponderatis narratis, col. iij. verſic. circa ſecundum, lib. v. & conſi. xv. quod eſt eiuſdem initij, eodem lib. v. Barba. conſ. xviij. clementiſsimi Patris, col. vj. verſicu. & multo fortius, lib. j. & conſil. xliiij. ſcribitur apud Prophetam, col. iiij. verſic. etſi quiſpiam. eodem libro primo. Calca. latè conſil. lxxv. in prædicta cauſa. col. vij. Corne. conſi. ccciiij. rem arduam. col. ij. libr. iij. Franc. Curt. ſenior conſil. lxxvij. colum. iiij. Firmia. in tractatu de epiſcop. in quarta parte quarti libri, in lxj. quaſtione, quæ eſt in col. penul. verſic. item niſi ſit ſententia. Phil. Dec. conſil. xxxvj. cuius ſuperſcriptio incipit, exemplum inſtrumenti, col. j. verſic. non obſtat.

Executio ſententia ſolenniter facta, præſumitur ex tēporis diuturnitate.

Trigeſimotertiò, non ſententia ſolùm, ſed & ſententiæ ipſius executio ſolenniter facta fuiſſe præſumitur ex diuturnitate temporis, vt notab. conſuluit Petrus Anchar. conſi. xxxix. viſa petitione. & ſequitur Philip. Dec. conſil. ccclxxv. iuridicam eſſe arbitror. col. j. in fin. & iterum conſil. ccccix. viſo conſilio col. j.

Præſumitur pro dicto arbitrorum ex diuturnitate temporis.

Trigeſimoquartò, non ſolùm id quod dictum eſt procedit in ſententia iudicum, ſed & in dicto arbitrorum. pro quo ex diuturnitate temporis præſumitur, vt voluit Dynus in quodam ſuo conſi. quod ordine eſt xiij. quem refert & ſequitur Ioan. Andr. in additio. Specul. titu. de arbit. §. ſi ſequitur. verſic. quid ſi actum fuit in compromiſſo. Et id quoque clarius voluit Antonius in dicto c. quoniam contra falſam. colum. xx. de probationib. & Panormit. conſil. xviij. in cauſa & quæſtione quæ vertitur. col. iij. verſic. ob hoc dixit, lib. ij. & Soci. conſ. lxvj. viſo compromiſſo. col. j. verſi. & licèt poſſet dubitari. lib. iiij.

Decretum in alienatione rei eccleſiaſticæ lapſu longi tēporis præſumitur interueniſſe.

Trigeſimoquintò, facit quod voluit Petrus Anch. conſi. cxxxvj. ex conſiliis excellentium doctorum, quòd ſi reperitur inſtrumentum continens alienationem rei eccleſiaſticæ, in qua requirebatur decretum ſuperioris, & lapſum ſit longum tempus, præſumitur interueniſſe decretum. quod & idem voluit Angel. in l. quòd ſi nolit. §. j. D. de ædili. edict. & Barbat. in l. ſciendum. col. xvj. D. de verb. oblig. & Felyn. in cap. Albericus. de teſtibus.

Solennitas adhibita præſumitur in vēditione rei eccleſiaſticæ ob longū tempus, ſed & in alienatione omni.

Trigeſimoſextò, quod generalius dixerunt Anto. & Imo. cap. ea noſcitur. de his quæ fiunt à prælatis. quòd ſi emptor rei eccleſiaſticæ diu poſſederit rem ipſam, licèt in inſtrumento alienationis nihil dicatur de ſolennitate adhibita, ea tamen præſumitur ob longum tempus. Quod etiam voluit ipſe Anto. in cap. cura. col. ij. de iure patrona. Fran. Areti. conſil. xxxvj. caſus talis eſt, præſupponitur in facto, colum. ij. Alexand. loquens in emphyteuſi rei eccleſiaſticæ conſi. lxxix. circa primum de quo quæritur. col. iij. in ſecundo dubio lib. j. & iterum conſi. xlv. viſa facti narratione, in fin. lib. iij. Socinus conſil. ccviij. viſis actis & actitatis, col. penul. verſic. reſpondetur, lib. ij. vbi expreſsè dicit præſumi omnem ſolennitatem requiſitā in alienatione rerum eccleſiaſticarum ex longo tempore, & conſil. cclxvj. in cauſa quæ vertitur, col. xiiij. verſic. ex quibus infero, eo. lib. ij. vbi plus dicit ex diuturnitate temporis præſumi alienationem huiuſmodi fuiſſe factam in caſu permiſſo, obſeruatis omnibus ſolennitatibus, & Fely. in cap. ſicut. col. xix. verſic. ſeptimò & vltimò, extrà de re iudica. vbi hoc elegantiſsimè limitat, vt ibi videre poteris, Philip. Decius in l. j. col. iiij. C. qui admittan. ad bon. poſſeſſ. & conſil. xxxvj. cuius ſuperſcriptio incipit, exemplum inſtrumenti. colum. penult. verſic. vltimò non obſtat, & conſil. clij. in cauſa exemptionis. colum. ij. in fi. & conſi. cccxxix. pro defenſione, col. vlti. & conſil. cccxlj. viſo puncto, col. vj. verſicu. poſtremò ad corroborationem.

Originale inſtrumentum præſumitur authenticum, & quando.

Trigeſimoſeptimò, addit iſtis calculum Rapha. Cuma. dictum conſil. clviij. viſis inſtrumentis, colum. ij. quòd ſi producatur inſtrumentum iam longo tempore ſumptum ab originali, licèt non appareat de citatione partis, tamen præſumitur eam fuiſſe citatam, imò (inquit) præſumitur illud originale, à quo exemplum ſumptum eſt, fuiſſe authenticum, per not. in dicto cap. Albericus, & alia quæ allegat. Et illud quoque de citatione partis voluit Floria. in l. ij. D. de fide inſtrum. Alex. conſil. cj. ſuper primo dubio, col. iij. verſic. tamen his non obſtantibus, lib. vij. & latè probat Franc. Aret. dicto conſi. xxxvj. colum. penult. & Cor.

conſi.

conſil.ccciiij.rem arduam.colum.ij.lib.iij. & conſilio cxliiij. ſuperioribus, lib. iiij. Socinus conſi.clxxxvij.in controuerſia,verſic.& quia ſupra ſunt allegata, lib.ij.Felynus in dicto cap. Albericus.col.ij.Philip.Decius dicto conſi.xxxvj.col.j.verſic. non obſtat quod in iſta, Iaſon in authen.ſi quis in aliquo.col.iiij.verſic.nonò fallit.C.de edeu.& in l.ij.col.ij.verſic.nota tamen diligeuter.C.de teſtamentis.

Citatio nõ preſumitur ex lapſu temporis. contrariũ verius vt infrà.

Contrarium tamen,quantum ad citationem partis, tenuit Baldus in dicta auth.ſi quis in aliquo.col.v.verſic.non amplius.& in cap.vltimo.col.vij. verſicul. ſatisfaciam igitur,de fide inſtru.Pro quo facit quod voluerunt Cardin. & Panor. in dicto cap.Albericus,de teſtibus. non præſumi citationem ex lapſu temporis.Quod & videtur voluiſſe Angel. conſil. clxxiij. & Paulus Caſtr.conſi.lxxvj.in facto iſto quatuor ſunt conſideranda,col.j. verſicul. ſecundò principaliter, lib. ij. & Socinus conſil. xlvj. eleganter & ſubtiliter, col.ix.verſic. ſed duo videntur. lib. iiij. Verùm quòd ſemper præſumatur citatio ex diuturnitate temporis, tenent Ioannes Andr.Anto.& Imo.in dicto cap.Albericus.& Angelus in dicta l. ſciendum. D. de verbo.oblig.

Præſumitur pro teſtamento, cui vnus teſtiũ cõtradicit, idq́ ob temporis lõgi lapſum

Trigeſimooctauò, quod eleganter, vt ſemper aliàs ſi quis alius, ex noſtris conſuluit Rapha.Fulgoſ.conſi.lxxix.quidam nomine Britnius, colum.iij.in huiuſmodi ſpecie: Vnus ex teſtibus teſtamentariis contradicit teſtamento: is tamen, qui erat hæres ab inteſtato longo tempore tacuit, nec quicquam dixit aduerſus teſtamentum, ſed paſſus eſt hæredem in eo inſtitutum bona hæreditatis poſsidere, certè ex temporis diuturna poſſeſſione præſumitur teſtamentum, cæteraque ſequentia rectè acta fuiſſe, purgaturque ſuſpicio, quæ ex huiuſmodi teſtis contradictione oriebatur,iuxta l.j.§. vlti. D. quemadmod. teſta. aper. idque auctoritate dictæ l. ſi filiusfamilias. C. de petit. hæredi. & dicta l. qui in aliena. §. j. D. de acquir.hæred.

Solennitas extrinſeca non præſumitur, niſi ob longum tempus. Solennitas ex diutina poſſeſsione præſumitur præceſſiſſe.

Trigeſimnnonò,non in iſtis tantùm caſibus, ſed & aliàs ſemper, licèt ſolennitas extrinſeca non præſumatur l.quæcunque.§.vltimo.D.de Publicia.in rem actio.cum ſimilib. Fallit tamen propter temporis diuturnitatem,vt plerique voluerunt,per tex.in dicta l. ſi filiusfamilias.C. de petit. hæredit. & in dicto cap. cura. de iure patrona. & in cap. peruenit. de cenſib.vbi ſupra voluerunt gloſ.vlti.Anto.Imo.Panormit.& prætereà Innoc.Hoſtienſ.Ioan. Andr.Bal.Auto. Imol.& abunde Felyn.in dicto cap. Albericus.de teſtibus.vbi & priuatim loquuntur de ſolennitate,quæ debet interuenire in publicatione ſiue exemplatione,vt cum eis loquat,de qua ibi Bart.Bal.Angel.Imol.& Roma. in l. qui in aliena.poſt princ.D.de acquiren. hæredit. Barto.Bald. Angel. & alij in dicta l. ſi filiusfamiliàs, ex quibus Baldus ipſe ita illam legem ſummat,ex diutina poſſeſsione præſumitur ſolennitas præceſsiſſe,Bald.Angel.Imo. Raph.Roma.Alexand.qui hanc dicit eſſe communem opinionem Barba.& Iaſ.in dicta l.ſciendum.de verb.oblig.Bald.in l.ij. circa medium. C.de acquir. poſſeſſ. & in l.executionem.col.xiiij.C.de execut.rei iudic.& in cap.j.col. vj.de iudic. Roma. conſil. cclij. pro deciſione,verſic.quo ad tertium,& conſi.cclxxv.quo ad primum,col.j.Petrus Anchar.conſ ccccxx quidam ſeruus Antonius,col.vlti.Imol.in l. j.§.vlt.D.de aqua pluuia arcen.Floria.in l.cùm de in rem verſo.D.de vſuris. Alex. conſil.cxiij. ſuper primo dubio.col.ij.in fin. verſic. ex his infero.lib. j. & conſil. xlviij. in cauſa & lite,col. ij. verſic. accedit ad confirmationem. lib.v.Maria.conſi.xv. viſis prædictis, col. antepenul. verſic. accedit etiam temporis diuturnitas.vbi & hoc dicit procedere etiam ſi appareat de ſcriptura actus, in quo nõ ſit deſcripta ſolennitas requiſita, vt nihilominus præſumatur ratione temporis plus actum quàm ſcriptum,per multa quæ allegat.Et hoc reputat ſingul.Barth.Socin.conſil. clij.pulchra & ſubtilis,col.ij.verſic.ad hanc obiectionem, lib. ij.vbi per hoc conſuluit in publico caſu.& iterũ conſil.cclxvj.in cauſa,lib.ij.& Corneus conſilio xcviij.videtur prima facie. col. j. & ij. lib. j. vbi reperies qualiter hoc intelligatur,& conſi.cccxlviij.videtur in hac.col.v.eodem lib. j. & conſi.cxliiij.ſuperioribus dubiis, col. j. verſic. tamen his minimè refragantibus.libr. iiij. & conſi.ſequen.in ſupraſcripto themate.col.pen.verſic.item poteſt dici,eodem lib.iiij.& conſ. cclxxxiiij,copioſè col.j.eodem lib.iiij.Franciſ.Curtius ſenior conſil.Dcxvij. ſuper motiuis, colum.iij.Felyn.in dicto cap.ſicut,col.xv.verſic.fallit tertiò,de re iudica. & in cap.j.col.j.de lit.conteſtatio.& in cap.licèt Hely.col.v.de ſimo.Ludo.Bolonien.conſi.xxiiij.col. iiij. Philip.Dec.conſi.xxxvj.col,penul.verſi.vltimò non obſtat, & dicto conſi. xlij.col. vij. in quinto dubio,verſi.& iſta confirmantur,& dicto conſi.clij.col.ij.& conſi. cxcix. viſis & diligenter, verſi.quo ad tertium,& conſi.ccxij.viſo puncto, col. iij. verſicu. quartò prædicto Franciſco.

Ratione tẽporis plus actũ quàm ſcriptũ præſumitur.

Ex tẽporis diuturnitate nõ præſumitur inſinuatio donationis, nec præſentia duorum cõſanguineorũ.

Et quanquam ſunt plerique, qui hoc intellexerunt procedere, quando cum diuturnitate temporis interuenit alia præſumptio,aliàs ſecus.Et inter alios Cyn.& Bald.in l.j.in ij. quæſtio.C.qui admittan.ad bonorum poſſeſſ.& idem Baldus in l.ij. C. de legitimis hæred. vbi per hoc dicit,quòd ex diuturnitate tẽporis non præſumitur, quòd donatio fuerit inſinuata, nec quòd interuenerit præſentia duorum conſanguineorum. & Salyce.in dicta l.ſi filiusfamiliàs.C,de petitio.hæred.& Roma.in dicta l.ſciendum.Panormit.in dicto cap.Albericus. colum.penul.de teſtib. vbi loquitur etiam de tempore longiſsimo, & in c.ſignificauit.in ſe-

cundo not.per illum tex.de cenſib.Paul.Caſtr.conſi.ccij.cauſa confininm, colum.ij.verſic. breniter ſi bene,lib.j.Alex.in dicta l.qui in aliena.in princ.D.de acquir.hęred.& conſilio ix. viſo themate,colum.penult.& vlti.libro iij.& conſi.xvij.viſo inſtrumento locationis. col.ij. lib.iiij.& conſi.ccxviij.ponderatis narratis,colum.iij.verſic.vnde dicit,libro j.& Iaſon in l.ſi certis annis,colum.iij.verſic.nonò facit.C.de pact.Reſpondentque ex his multi ad dictam l.ſi filiusfamiliàs.& ad dictam l.qui in aliena.quòd loquuntur in patre & in filio, inter quos facilius præſumitur conſenſus interueniſſe,cum iuris fictione reputentur vna eademq; perſona,pel.c.vlt.C.de impub.& aliis ſubſtir.Et quod ibi etiam agitur de commodo patris propter vſumfructum,ideo facilius præſumitur conſenſiſſe.

Pater & filius iuris fictione vna eadēq; perſona, inter quos cōſenſus præſumitur interueniſſe.

Hoc tamen indiſtinctè procedere aſſerunt Imo.& Alex.ſibi cootrarius,& Iaſ.in dicta l. ſciendum.Roma.ſibi quoque contrarius in dicta l.qui in aliena.Barb.dicto conſi.xxxiij.col. iij.lib.iij.& in repet.rub.C.qui admit.ad bon.poſſ.col.ij.in fi.vbi dicit Bal.in ea re ſibi fuiſſe contrarium,& Alex.etiam ſibi contrarius,conſi.lxxix.primò quæritur,libro j.Felyn.in dicto cap.Albericus,colum.vlti.& Iaſ.in l.j.col.iiij.C.qui admittan.ad boorum poſſeſſ.& tacitè omnes quos ſupra citauimus,dum indiſtinctè dixerunt præſumi ſolennitatem extrinſecam ex diuturoitate temporis.

Solennitas extrinſeca ex longo tēpore præſumitur, vbi non requiritur ſcriptura.

Sunt item qui hoc intelligunt procedere in illis actibus, in quibus neceſſariò non requiritur ſcriptura,in aliis verò non præſumi huiuſmodi ſolennitatem ex tempore, ſed opus eſt eam probari per ſcripturam.Ita voluit Fely.in dicto c.j.in prin.de litis conteſt.& quiſquis is eſt,qui in illum additiones edidit,vbi & hoc dicit voluiſſe Pau.Caſtr.conſi.lj.& dicto conſi. ccij.col.ij.lib.j.vbi tamen ex eo poteris intelligere, qualiter hoc ſit intelligendum. Alexan. conſi.ccxix.ponderatis his,col.penul.verſi.item non obſtat alia reſponſio,lib.vj.vbi & hoc quoque declarat.

Sunt & qui hoc limitant,vt videlicet præſumatur ſolennitas ex decennali ſpatio, de quo loquitur d.l.ſi filiusfamilias.cum gl.niſi ageretur de præſumenda ea ſolennitate, quæ principaliter tenderet ad præiudicium tertij:tunc enim non ſufficerēt decem anni,ſed requirerentur triginta,per tex.in d.c.peruenit,& ibi Inn.gl.& Can.de emp.& ven.vbi hoc in ſimili ſpecie tenuit Imo.col.vj.& ſeq.Alex.conſi.j.ponderatis,col.viij.lib.iiij.& iterum conſi.xvij. viſo inſtrumento locatioois,col.iij.eo.lib.iiij.& conſi.clxxix.in cauſa & lite vertēte inter hęredes,col.ij.lib.vj.quod & idem expreſsè tenuit Rapha.Fulg.in dicta l.j.col.pen.C.qui admit.ad bon.poſſ.vbi dicit,quòd præſumptio quæ inſurgit ex diuturnitate, per dictam l.ſi filiusfamilias.non haber locum,quando agitur de auferendo dominio alterius,per l.nullo.C. de rei vend.& l.diutina.C.de præſcr.longi temp. Imò ſunt, qui, vt præſumatur ſoleonitas extrinſeca,dicunt requiri tempus valdè antiquum,in quo videlicet probatio eſt fermè impoſsibilis:ideoque non tam exacta probatio requiritur, per id quod habetur in l.ſi arbiter. D.de probat.& c.vlt.de pact.& c.fama.xxij.q.ij.& ita voluerunt Hoſt.Ioan. And.& Pan.in d.c.Albericus.de teſtib.& ſeq.Alex.conſi.ccxviij.ponderatis narratis,col.iij.verſi.præterea, lib.vj.Hanc tamen limitationem in omnibus expreſſè reprobat Alex.ſibi contrarius, dicens indiſtinctè ſufficere decennium,dicta l.qui in aliena.per text.in c.continebatur, de his quæ fiunt à præla.ſine conſenſu capit.& alia quæ ipſe allegat.& poſt eum Iaſon in dicta l.j.col.v. verſi.tertiò ſingul.limita.C.qui admit.ad bono.poſſ.Et voluit etiam indiſtinctè Aoton.in dicto c.illud.de præſumpt.

Solennitas tendens in præiudiciū tertij non præſumitur ex lōgo tempore.

Sed & multi hoc intelliguot procedere,vbi agitur de modico præiudicio,vt in caſu dictę l.ſi filiusfamilias.vbi agitur tantùm de præiudicando filio in ſpe hæreditatis,& acquirendo patri,cui erat ſucceſſurus,vt in caſu dictæ gl.in d.l.pen.C.commu.diuid.vbi ex diuturnitate temporis præſumitur inter fratres,& alios ſimiles facta diuiſio:ſecus vbi tractaretur de graui quodam præiudicio.ita expreſsè voluit Bar.in l.cùm de in rem verſo.col.iij.D.de vſur.& in l.j.col.pen.verſi.contra hoc tamen dictum.D.de aqua pluuia arcen.& in ſua diſputat.incip.mulier habens magnum patrimonium,col.vlti.Fulg.qui Bart.mentionem non facit,in dicta l.j.col.pen.& ibi Iaſ.col.v verſi.quartò limita.C.qui admit.ad bonorum poſſ. Panor. in c.vlt.col.iij.de cauſa poſſeſſ.& propriet.Paulus Caſtr.in dicta l.ſi filiusfamilias.C.de petit.hæredit.Alexan.in dicta l.qui in aliena.& in dicta l. ſciendum, col.iiij.& conſilio x.viſo proceſſu,colum.vlti.libro iiij.& conſi.v.viſo & diligenter conſiderato,colum.penul. eodem libro iiij.& Socinus dicto conſi.ccliiij.colnm.ij.libro ij.Philip.Decius dicto conſi.ccccxliiij. vbi ſuprà,& in cap.j.colum.vj.verſi.non obſtat ratio,de fide inſtrumen.vbi & hoc dicit voluiſſe Franciſc.Aret.in quodam conſilio non impreſſo,incipien.in præmiſſa conſultatione, per l.nullo.C.de rei vendic.

Ex diuturnitate temporis præſumitur inter fratres facta diuiſio.

Multi quoque hoc intellignot procedere in actibus iudicialibus, qui tranſierunt in rem iudicatā,non etiam in extraiudicialibus,qui non tranſierunt in rem iudicatam,vt not. doct. in c.j.de his quæ fiunt à maio.parte cap.Sed hanc limitationem planè refellit Alex.conſilio ccxix.ponderatis narratis,col.pen.verſi.non obſtat etiam,dum obiiciebatur.lib.vj.

Aliter item alij intelligunt,vt hoc ſcilicet procedat quando eſt ſolennitas, cui partes re-

nuntiare poſſunt:ſecus ſi non poſſunt,ſecundum Ant.& recentiores,in cap.ſicut.de re iudi. & Pet.Anch.in c.j.per illum tex.de reb.eccl.non alien.libro vj.& confirmatur per l.ſi fortè. & ibi Bar.de caſtr.pecu.& not.per eundem Bart.in l.ſciendum.D de verb.oblig.& in auth. ſi quis in aliquo.C.de eden.cum ſimil.Sed hoc Alex.dicto conſi.ccxix.col.pen.verſi.poſtremò non obſtat,lib.vj.vult procedere,cùm ſolennitas ex eo præſumitur, quòd de illa eſt facta mentio enuntiatiuè à partibus.Nam ea ſolennitas tum demum præſumitur, ſi talis erat, cui poterat renuntiari,per l.optimam.C.de contrah.& cõmit.ſtip. ſecus ſi ei renũtiari non poterat,vt not.gl.& Bart.in l.j.C.de fide inſtr.lib.x.cum ſimil. At ſi præſumptio ſolennitatis aliunde procedat,ſecus:vt not.in c.ea noſcitur.de his quę fiunt à pręla.& in c.cùm veniſſes. de inſtit.& in c.bonæ.de elect.cum infinitis alijs ſimilibus ſuprà allegatis.

Solẽnitas, cui renuntiari poteſt ſęcilè præſumitur.

Poſtremò hoc intelligas in caſu dubio,in quo præſumitur ſolennitas,etiam ſi de ea nulla ſit facta mentio in inſtrumento.Secus ſi ex inſtrumenti inſpectione conſtaret eam non interueniſſe:vt quia diceret,id non fuiſſe factum,aut aliàs ita loqueretur,vt appareret non interueniſſe:tunc enim non præſumeretur ex diuturnitate,vt expreſſè voluit & cõſuluit Pau. Caſt.conſi.lxxxj.in cauſa quæ vertitur inter reuerendum,col.iij.verſi.etſi dicatur. lib.ij. quia huiuſmodi (inquit) præſumptio tollitur per euidentiam,qua nulla eſt maior fortiórve probatio,vt not.Inn.in c.propoſuiſti.de probat.& ſubdit facere l.emptorem.in prin.D.de act. emp.& alia quæ ibi allegat.Sequitur Alex.dicto conſi.j.incip.ponderatis his, col.pen.libro iiij.Iaſon in dicta l.j.col.v.verſi.quintò limita,C.qui admit.ad bono.poſſ.& Stepha.Bertran. conſi.cliij.alienatio,col.iij.verſic.nec opponitur,libro ij.Philip.Decius conſil.ciij.cuius ſupraſcriptio incipit,an approbatione, colum.j.& dicto conſi.xxxvj.colum.iij.verſic. ſecundò reſpondeo. Quibus planè conſonat quod voluit Bald.quem nullus illorum allegat, in l.data, colum. antepenult. verſicu. quid ſi bannitus.C.qui accuſa.non poſſunt. quòd ſententia ex nullo vires acquirit,nec pro ea præſumitur,cùm ex forma ipſius habet vitium nullitatis:alioquin vinum conualeſceret tempore,quod fieri non poteſt, l.ex initio.C.de falſ. & cap.vnde quæritur.xxv.quæſt.ix.Et ſententia plus habet iuris,quàm facti, vt not.gloſſ.in c.nullus.ix.q.ij.Sententia autem nulla nihil habet iuris,nec ex ſolo tempore robur acquirit, l.ſi expreſsim.C.de appel.Et facit quod not.in c.inter cætera.xvj.q.iij.& eſt expreſſum in l. quædam mulier.D.famil.erciſ.quòd ſententia etiam poſt multos annos dicitur, & declaratur nulla,Dec.in l.ſi quis in aliquo.nu.xxiiij.C.de eden.

Euidentia vis.

Nulla fit præſumptio pro ſententia nulla.

Sententia plus iuris habet, q̃ facti.

At ego ſanè,vt credo non pręſumi ſolennitatẽ ex diuturnitate temporis,ſi ex inſtrumento vel ſententia appareat liquidò & expreſsè eam non interueniſſe:ita ſi non id expreſsè, aut liquidò appareat,ſed tantùm in inſtrumento,vel ſententia,nulla facta eſt mentio ſolennitatis, certè non ex hoc ſequitur,quòd non præſumatur interueniſſe ob temporis diuturnitatem,vt non obſcurè ſenſit Per.Anch.conſi.cxxxvj.ex conſilijs,vbi in inſtrumento non apparebat de ſolennitatibus requiſitis,& tamen concludit, quòd præſumuntur interueniſſe ob diuturnitatem temporis.& apertè etiam Alex.conſi.lxxix.circa primum, col.iij.lib.j.& Fel. in c.ſicut,col.pen.verſi.ſeptimò & vltimò declara,de re iud.& Philip.Dec.conſi.cccxlj.viſo puncto,col.vj.verſi.non obſtat ſi dicatur,& idem Dec.conſi.cccccix.viſo conſilio,col.j.verſi. non obſtat illud in quo videtur.Quanquam contrarium tenuit Pau.Caſt.dicto conſi.dcccj. lib.ij.& conſi.in facto iſto,col.ij.verſi.ſecundò principaliter.lib.ij.

Sententia nulla nihil iuris habet.

Sententia poſt multũ tẽporis poteſt declarari nulla.

Quin & aliter etiam intelligit Alex.conſi.50.in cauſa & lite, col.ij. lib.v. quando conſtat actũ,qui dicitur fuiſſe ſolenniter factus,putà vt idem exemplum repetamus, ſi dicatur hæreditas fuiſſe adita,& ſolenniter:certè ſi conſtet de aditione,pręſumitur ſolennitas interueniſſe ex diuturnitate temporis:ſecus ſi non conſtet de aditione. Et hoc ſequitur, & dicit nota. Philip.Dec.d.conſi.ccccxlij.col.iij.verſi.non obſtat, ſi dicatur.

Solennitas ex diuturnitate non præſumitur.fallit vt poſt paulò.

Rurſus ipſe Dec.ibi aliter intelligit, vt ſcilicet procedat in eo, qui potuit gerere actum, qui dicitur ſolenniter fuiſſe factus,vt exempli cauſa,qui adire potuit hæreditatem, tunc ex poſſeſsione longi temporis præſumitur adiiſſe ſolenniter.Secus ſi non potuit: vt qui pupillus erat,iuxta l.pupillus,D.de acquir.hæredit.& §.neque.Inſtit.de author.tutor. Quia tunc præſumptio ſolennitatis ceſſat.Quia vbi veritas non poteſt habere locum, pariter nec præſumptio,per l.qui ad certam,D.loca.

Adiiſſe præſumitur, qui potuit, aliàs non.

Vbi veritas nõ habet locũ, nec præſumptio habetur.

Alij item hoc intelligunt,quando veriſimiliter is,cuius conſenſus pro ſolennitate requirebatur, in actu ſciuit actum,qui dicitur ſolenniter fuiſſe factus,& de conſenſu illius. Secus ſi veriſimiliter ignorauit:tunc enim ex diuturnitate temporis ea ſolennitas non pręſumitur, niſi tam longum tempus interuenerit arbitrio iudicantis, quòd ſcire potuerit, vt pulchrè conſuluit Alex.loquens in conſenſu Papæ, qui debuit interuenire in alienatione facta ab epiſcopo,qui iurauerat non alienare inconſulto Pontifice, conſi.ix.viſo themate ſupraſcripto,col.vlti.libro iij.& ſequitur Philip.Dec.conſi.cccccix.viſo conſilio.col.ij.verſi.& pro vera reſolutione, libro ij.

Præſumptio non cadit in ignorantem.

Quadrageſimò,proximè accedit ad ſuperiora,quod voluit Panor.cõſi.xxvj.in quæſtione quæ ad præſens vertitur,col.vlti.in prin.lib.ij.quòd ex diuturna ſolutione pręſumitur cauſa legitima,

fallit vt hic

legitima,quanuis de ea non appareat. Allegat gloſ.in c.nullus.§.q.j.& Ioan.And.in c.peruenit,de cenſib.& Barto.in dicta l.cùm de in rem verſo.de vſur.& idem quoque voluerat ipſe Panorm.conſi.vij.circa primum,col.v.verſi.item præmitto quòd quando, & iterum verſic. præſumenda eſt ergo.eodem libro ij.vbi fortius dicit, quòd præſumitur cauſa legitima ex diuturna ſolutione,etiam ſi non fuerit allegata.

Ex diuturna ſolutione præſumitur cauſa legitima.

Quadrageſimoprimò,non prætermittendum quod not.conſuluit Soci.meritò excellentiſsimus vocatus,conſi.lxxxiij.placet mihi,in prin.col.iij.& alibi ſæpe. Is conſil. ccvij.conſideratis his,tenuit not.per multa quæ ibi allegat, quòd monialis quæ iam à longo tempore tranſiuit de vno monaſterio ad aliud,id feciſſe præſumitur conſentiente primo monaſterio, propter diuturnitatem temporis:ita quòd ſi aliquid poſteà acquirat,aut illi quæpiam hæreditas deferatur,acquiritur ſecundo monaſterio, non primo.

Monialis mutans monaſteria acquirit ſecundo, non primo monaſterio.

Quadrageſimoſecundò,huc vergit quòd ſi per decennium fuerit quicquam liberè ſolutum eccleſiæ,aut piæ cauſæ,ex hoc inducta cenſetur conſuetudo:quam ſoluentes non poterunt tollere,quin cogantur deinceps ſoluere,etiã nullo alio probato,aut allegato titulo, per tex.in cap.veniens,le j.de teſtib.& ibi Panor.in iij.notab.& Fely.in iiij.notab.vbi illum not. ad limitationem nota.in dicta l.cùm de in rem verſo.D.de vſur.& tex.in c.ad apoſtolicam. & ibi etiam Panor.& Fely.de ſimo.& voluit Pau.Liaz.in repetit.c.in literis.col.vij. verſicu. modò quæritur.de reſtitut.ſpoliat.Panormit.conſi.vj.in quæſtione quæ vertitur, colum.iij. verſic. ſecundum remedium,libro ij. vbi &ad hoc allegat text.in l.priuilegia, & ibi Barto. C.de ſacroſanct.eccl.

Cõſuetudo inducta per diuturnã ſolutionem cenſetur.etiã nullo allegato,probatóve titulo.

Poſtremò,tempus ipſum tantum habet virium, vt non ſolum ius ac dominium alterius, & alia,de quibus ſuprà diximus,tollat,ſed cætera omnia abſumat, deuoret, deſtruat, commutet,atque aliò diuertat,id affirmante Bal.in cap.inter dilectos.de fide inſtrum.& in cap. tua,col.ij.verſi.porrò notorium,de cohabit.cleric.& mulier.vbi dicit, quòd notorium non dicitur,niſi apparens & exiſtens vetuſtas, quæ omnia conſumit. Et idem affirmat Bald.in repet.l.j.col.iiij.verſic.in contrarium quod merum imperium,C.de emancip.libero. quam ponit in fi.lib.viij.cùm dicit,quòd tempus vicem perſonæ alienando gerit, cùm iura negligentis tabefacit, atque corrodit, & intelligentem transfert.l. qui agros. C.de omni agro deſer.libro xj.Omnia enim (ait) ſua periodo terminantur. In quam ſententiam Lucretius libro 4.ad finem:

Temporis virtus multiplex.

Notorium quid.

Nam leniter quanuis quod crebro tunditur ictu,
Vincitur in longo ſpatio tamen atque labaſcit.
Nonne vides etiam guttas in ſaxa cadentes
Humoris, longo in ſpatio pertundere ſaxa?

Cui concinens Tibullus lib.j.Elegia iiij.

Longa dies homini docuit parere leones:
Longa dies molli ſaxa peredit aqua.

Et Ouidius libro j.de Arte amandi:

Quid magis eſt durum ſaxo, quid mollius vnda?
Dura tamen molli ſaxa cauantur aqua.

Sed & idem libro 4.de Ponto Elegia viij.ad Suillum:

Tabida conſumit ferrum,lapidemq́; vetuſtas.
Nullaq́; res maius tempore robur habet.

Et libro poſtremo Metamorphoſ.ex ſententia Pythagoræ,

Tempus edax rerum, tuq́; inuidioſa vetuſtas
Omnia deſtruitis,vitiataq́; dentibus æui,
Paulatim lenta conſumitis omnia morte.

Vetuſtas inuidioſa.

Propertius quoque lib.iij.de Pyramidibus,deorumque templis & Mauſoleis loquens:

Annorum aut ictu pondera victa ruent.

Et Martial.libro ix.de Partheniana roga:

Quid non longa dies,quid non conſumitis anni?

Et Auſonius:

—Monumenta fatiſcunt,
Mors etiam ſaxis, nominibusq́; venit.

Curtius autem lib.5. Vetuſtas (inquit)non opera ſolùm manufacta, ſed etiam ipſam naturam paulò exedendo perimit. Seneca in remediis fortuitorum ad Gallionem,eleganter tempus vocat omnium ſepulturam. Ex Græcis quoque Sophocles in Aiace:

Vetuſtas ipſa etiam naturam perimit.

Tempus omniũ ſepultura.

Πάνθ' ὁ μέγας χρόνος μαραίνει τὰ καὶ φλέγει. id eſt,
Omnia longum tempus tabefacitque & vrit.
Rurſusque in eadem fabula,
Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος
Φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. id eſt,
Omnia longum & innumerabile tempus

Producit in lucem occulta, & manifeſta occultat.

Tempore omnia fiũt & indicantur.

Idem quoque χρόνῳ τὰ πάντα γίγνεται, καὶ κρίνεται,
Tempore omnia fiunt, & indicantur.
Sed & Platonis diſtichon eſt:

Αἰὼν πάντα φέρει, δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν,
Οὔνομα καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην. id eſt,
Aeuum fert omnia, longum tempus nouit mutare
Nomen & formam, & naturam & fortunam.

Gregorius Nazianzenus in diſtichis ſententioſis:

Μὴ σύ γε φίλει τὸν ὄλβον, ὃν λύει χρόνος.
Ἃ γὰρ χρόνος δέδωκε, καὶ λύει χρόνος. id eſt,
Ne ama opulentiam, quam ſoluit tempus.
Quæ enim tempus condidit, & ſoluet tempus.

Saturnus à poetis traditus filios ſuos deuorare, ac eoſdẽ euomere.

Ob hanc ſanè cauſam Mythici exiſtimant à poëtis traditum Saturnum filios ſuos deuorare ſolitum, ac eoſdem denuò euomere: interpretantes id ad tempus referri oportere, quod vt ſuprà diximus, Saturni nomine ſignificatur, à quo vicibus cuncta gignantur & abſumantur, quæ denuò renaſcantur, vt ſcriptum reliquit Augu. de Ciuit. Dei. lib. vj. cap. viij.

Tẽpus Saturni nomine ſignificatur.

Tempus minuit affectus.

Quinetiam tempus aut adimit, aut certè minuit impetus, affectus, ac perturbationes animi, alioquin perpetui ac immortales. Omnia, inquit Cornelius Tacitus lib. xix. hiſtoriæ Auguſt. Inconſulti impetus cœpta initiis valida, ſpatio langueſcũt. Liuius lib. 2. diem tempusq́ ipſum leniturum iras, ſanitatemque nonnunquam allaturum ſcribit. Seneca lib. 2. de ira, Maximum remedium iræ mora eſt. Itaque prudenter ille piſtor Apuleianus lib. ix. Meta. monebat mulierem, vt ſecederet quoad ſpatio feruens maiori animus ſedaretur. Idque eſt, quod de Leone ſcribit Ouidius lib. o iiij. Triſt. Eleg. v.

Tempore Pœnorum compeſcitur ira leonum.

Omnia tractu tẽporis langueſcũt.

Maximũ remedium iræ, mora.

Ex quibus facilè cuique ſit manifeſtum, nulla re melius quàm tempore iram langueſcere. Itaque Venus apud Virgilium lib. 5. Æneid. conqueritur Neptuno de graui Iunonis ira in Troianos, quam nec longa dies mitigaret, nec pietas. Hactenus de ira.

Querela Veneris de graui Iunonis ira in Troianos.

Dies adimit ægritudinem hominibus.

Nunc de dolore & triſtitia loquamur. Euripides in Alceſtide, ὁ χρόνος ἄλγος [illegible] id eſt, Tempus dolorem leniet. Et ſimile apud Terentium prouerbium vetus adducit Menedemus, Diem adimere ægritudinem hominibus. Tullius lib. 3. Tuſculanarum quæſtionum: Id ita (inquit) eſſe dies declarat, quæ præcedens ita mitigat, vt iiſdem malis manentibus non modò leniatur ęgritudo, ſed in pleriſque tollatur. Seruius ille Sulpitius, qui vt refert Pomponius in l. ij. D. de orig. iur. in cauſis orandis primum locum, aut certè poſt Marcum Tullium obtinuit, ad eundem Tullium ſcribens eum conſolaturus de morte Tulliæ filiæ ſuæ, ſic infert: Nullus dolor eſt, quem non longinquitas temporis minuat, atque molliat: hoc te expectare tempus tibi turpe eſt, ac non ei rei ſapientia tua occurrere. Cuius ſententiæ meminit è noſtris Barba. in repetit. c. Rayn. quam Ioanninam vocant, col. lxxiiij. de teſtam. vbi & de morte filiæ ſuæ loquitur, cuius dolorem tempus ſibi ſuſtuliſſe aſſerit. Seruium autem ſecutus (vt opinor) Tullius ipſe ad Titium ſcribens, lib. 5. Epiſtol. familiariũ, eodem genere conſolationis vſus eſt. Nam quod (inquit) allatura eſt ipſa diuturnitas, quæ maximos luctus vetuſtate tollit, id nos præcipere conſilio prudentiaq; debemus. Seneca quoque ad Luciliũ epiſtola lxiiij. Finem (ait) dolendi, qui cõſilio ſuo non fecerit, tempore inueniet. Idem in eo libro, quem de conſolatione ſcripſit ad Martiam: Dolorem dies cõſumit, licet contumaciſſimum, & quotidie inſurgentẽ, & contra remedia efferueſcentẽ: tamen illũ efficaciſsimũ mitigandæ ferocię tempus eneruat. Et paulò antè vocat remediũ naturale tẽporis, quòd maximas ærumnas componit. Nec aliud vult Ouid. lib. 4. de Ponto, ad Gallionem ſcribens:

Seruij Sulpitij laus.

Finis dolendi ex tempore.

Dolorem dies conſumit.

Finitumq́, tuum, ſi non ratione, dolorem,
Ipſa iampridem ſuſpicor eſſe mora.

Et Quintilianus lib. 6. Nam cùm etiam veros dolores mitiget tempus, citius euaneſcat &c. Et Symmachus in epiſtolis: Fors fiat vt dies longa quandoque hebetet laxatum dolorem: ſiquidem malis omnibus finis de tempore venit.

Remedium naturale temporis.

Amoris furore nihil vehementius.

Sed & ad amorem veniamus, qui affectus alios omnes vehementia exuperat. Nam, vt dicit tex in §. illud. in auth. quibus modis natur. effic. legit. furore amoris nihil vehementius inuenitur, quem retinere perfectæ philoſophiæ eſt. Et Cicero libro 4. Tuſculanarum quæſtionum: Maximè autem (inquit) admonendus, quantus ſit furor amoris. Omnibus enim ex animi perturbationibus eſt profectò nulla vehementior. Propterea dicit Bal. non minus verè, quàm diſertè in l. precibus, col. vj. verſi. quid ergo ſi petiit non idoneas. C. de impuber. & aliis ſubſtit. quòd huiuſmodi affectum intra debitos limites carcerare Philoſophorũ eſt, non muliebre. In quam etiam ſententiam Oldrad. conſi. cix. regularis habet traditio, col. ij. verſic. tertia conſideratio, aduocat teſtimonium philoſophi dicentis lib. 7. Ethic. cap. 3. hos Venereos appetitus nonnullos in furorem atque inſaniam adigere. Et per hoc quodã modo

Venerei appetitus nõnullos ad inſaniam adigunt.

exeuſat

excuſat quempiam, qui vt quadam muliere potiretur, quam deperditè adamabat, imagines quaſdam in eam rem confecerat, ac dæmones inuocarat. Hanc tamen tam furioſam, tam vehementem, tam impotentē, tam imperioſam paſsionem tollit, aut ſaltē leuit tempus ipſum. Nam, vt dicebat Crates Thebanus apud Laertium, Amorem ſedat fames: ſin minus tempus. Quòd ſi hæc duo non ſuffecerint, ad laqueum eſt accedendum. Quam ſententiam Baptiſta Pius ex Græco epigrammate ita bis verſibus concluſit:

Cratidis Thebani dictum.

Amorē ſedat fames.

Sedat aligerum famis amorem:
Hoc ſi non ſuperat, domabit ætas:
Quæ ſi non rapidum fugabit ignem,
Nodatum ſupereſt medela collum.

Laqueus extremum amoris remedium.

Idcirco Propertius lib. 3. dicit temporum & locorum interualla ſenſim ſuos ardores mitigatura, ictusque cupidineos ſanatura. Huius carmen eſt huiuſmodi:

Longa locorū & tēporū interualla amoris remedia.

Aut ſpatiis annorum, aut longa interualla profundi
Lenibunt tacito vulnera noſtra ſinu.

Quibus omnibus accommodatiſsimum eſt, quod Sophocles in Aiace flagellifero ſcribit, tempus eſſe Deum facilem, quòd omnia leniat atque molliat.

Tēpus cur Deus facilis dicatur.

Quid, quòd tempus prorſus adimit memoriam, quæ & ipſa eſt vis & diſpoſitio animi, vt placet Auguſtino, aut (vt alij malunt) Hugoni Victoriano, qui in libro de Anima & ſpiritu ſcriptum reliquit, animam ſecundùm diuerſa operationum officia variis nominibus enunciari: dicit enim, Anima dum vegetat, & corpus ipſum viuificat, Spiritus dum contemplatur, Senſus dum ſentit, Animus dum ſapit, dum intelligit Mens, cùm diſcernit Ratio, cùm recordatur Memoria, dum vult Voluntas. Cicero libro 2. de Inuentione, confirmat Prudentiæ tres eſſe partes, inter quas Memoriam reponit. At tempus (inquit) memoriam rem perniciosiſsimam, ſiue ſit animæ diſpoſitio, ſiue ipſa anima, ſiue prudentiæ pars, aut quiduis aliud tollit prorſus, atque adimit, obliuionemque rerum omnium producit: affirmāte id Iuriſconſulto in l. furtum. §. vlt. cum l. ſequen. & ibi not. docto. D. de vſucap. & id quoque aſſerit gloſ. in l. vlti. & ibi gloſ. in verbo, vacuum. verſi. ſed quo iure. C. vnde vi. Spec. de petit. & poſſeſſ. §. j. verſic. penul. & titu. depoſitio. §. ſextò tractandum eſt, verſi item ſi de ſuo contractu. in fi. Dyn. in c. poſſeſſor. & iterum in cap. præſumitur, in fi. de regu. iur. libro vj. Bart. in l. ſi res obligata. poſt princ. verſi. hoc autem quod dicit, D. de legat. j. & in l. qui fundum, §. ſeruus meus, D. de vſucap. pro empt. & in l. non fatetur, colum. penult. verſic. item longinquitas. D. de confeſſ. & in l. Celſus. D. de vſucapio. & in l. ſi quis delegauerit. §. vlti. D. de nouatio. & in l. ex conſenſu. §. eum qui, ante fi. D. de appel. & in l. ij. §. quod obſeruari. & in §. ſed quia veremur. C. de iuram. calum. Bal. in l. j. col. xij. verſi. modò quæro quid de adulto. C. de confeſſ. & in l. ſi minorem. C. de in integ. reſtitur. & in cap. vlti. colum. penul. verſi. & qualiter probetur error, extrà eo. Signo. conſi. v. cùm inter Gabrielem, col. iij. verſic. item ex longo interuallo, Angel. in l. qui tabulas, D. de furt. & in §. ſi quis igitur, col. vlt. in auth. de inſtrum. cau. & fide. & in §. illud, in auth. de trien. & ſemiſſ. & conſi. cxxvij. viſis petitione & reſponſione, verſi. ſecundò propter temporis prolixitatem, Petrus Ancha. conſi. cxxxiij. ſatis inaduertenter, paulò poſt medium. Lucas Pen. in l. quicunque. in xcv. præſumptione. C. de apo. publ. libro x. Rapha. Fulgoſ. conſi. xxxix. ad primum videtur, vbi ex hoc conſuluit in pulchro caſu: Barbar. in l. ſi dari ſtipuler, col. antepen. D. de verb. oblig. Corn. conſi. cxlij. videtur prima facie, col. v. verſi. nec prædictis obſtat, libro iij. & conſi. cclxxvuj. in cauſa vertente, col. ij. libro iiij. Alex. conſi. vij. videtur prima fronte, col. iij. verſi. ſed in quæſtione noſtra, libro iiij. Socin. in tracta. fallent. regu. clxxv. ignorantia in facto proprio, in ſecunda fallentia, Iaſon in §. ſi quis agens, colum. ij. verſi. tertiò fallit. Inſtit. de action. & facit cap. longinquitate, xij. q. ij. Hucque reſpicit illud Menandri:

Tempus omnino adimit memoriam.

Memoria quid.

Χρόνος δ' ἀναιρεῖ πάντα, καὶ λήθην ἄγει.
Tempus autem aufert omnia, & obliuionem inducit.

Tempus omniū obliuionem inducit.

Quem ſecutus Virgilius videtur hiſce verſibus:

Omnia fert ætas, animum quoque: ſæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina.

Memoria vis animi.

Inibi enim animum pro memoria poſuit Virgilius, & Seruius & alij interpretes annotarūt, & ſatis indicant, quæ ſequuntur. Nunc oblita mihi, &c. Nam (vt diximus) memoria vis eſt animi, &, vt alij volunt, ipſe animus. Sed & vt vergit quod Paro Pythagoricus dicebat tempus eſſe rudiſsimum, indocile, ſtultiſsimum: quoniam omnia obliuione deleantur in tempore, vt retulit & approbauit Ariſtotel. lib. 4. Phyſic. in fi.

Cur tēpus dicatur rudiſsimū & indocile.

Et quanquam multi voluerunt relinqui arbitrio iudicis, quantum tempus exigatur, vt ex eo veriſimiliter inducatur & præſumatur obliuio, & ita perdatur poſſeſsio, videlicet gl. Iaco. Rauen. Ange. in d. l. furtum. D. de vſucap. gl. in §. quod autem ad eas, in verbo, propter abſentiam. Inſtit. eo. Innoc. in cap. querelam. col. j. in verbo, de nouo. & ibi quoque Ioan. Andr. de

Quātū tēpus exigatur, vt præſumatur obliuio.

elect.Cyn.in l.j.in prima quæſt.princ.C.vbi cau.ſtat.Rota deciſione liiij.nota quòd vbi dicit aliquis,Bal.& Ange.in l.licet.ad fi.C.de acquir.poſſ.idem Bal.& Ang.in l.j.C. de ſeruis fugit.Bal.in l.ij.col.vij.verſi.ſed quæritur an per negligentiam animi.C. de ſeruit. & aqua. Imo.& Roma.in l.ſi de eo.§.ſi fortè.D.de acquir.poſſ.Pet.Anch.conſi.xcij.tria in fauorem. ante fin.Dominic.in c.pontifices.vij.q.j.

Sed multò plures hoc tempus ſpatio decem annorum circunſcribunt,vt ſcilicet ex eo veriſimiliter præſumatur obliuio,& poſſeſsionis amiſsio inducatur. Ita enim voluit glo.Iacob. But.in dicta l.licet.C.de acquir.poſſeſ.Dyn.in cap.ſine poſſeſsione,ad fi.de reg.iuris. libro vj.Ioan.And.in addit.Spec.in titu.de pent.& poſſeſſ.quo loco ſuprà citauimus,Cyn. Barto. & Bald.in l.j.C.de ſeruis fugit.Barto.& Ange.in dicto §.ſi fortè.ibique latè Alexan.col.j. & ſeq.qui reſpondet rationibus aduerſariorum,Bart.in l.Celſus.col.ij.ibi,vel cum negligentia longi temporis,D.de vſucap.Bal.in l.vlti.C,de his qui à non domi.& in l.ſi minorem.C.de in integ.reſtit.minor.& in dicta l.j.in fi.C.de ſeruis fugit.& in repet.l.edita.col.iuj.verſi. incidenter quæritur,ibi,dummodo ſit intra decennium,C.de eden.& conſi.xxxvij.quidam tabellio,colum.vlti.lib.j.& conſi.150.caſus actualiter, col. penult.lib.ij. Roſellus de Roſellis inter conſilia ipſius Bal.conſi.ccccxlv.ſuper prædictis,colum.ij.eodem libro ij.Petrus Ancha.conſi.ccxij.pro iſto patre inſtituto, col.ij.plus etiam aduertendum,& conſil. ccccxliij. primò eliciamus,col.ix.verſi.& aduertendum eſt, vbi hanc dicit communem opinionem, Panormit.in cap.vigilanti.colum.v.& ibi latè Fely.colum.penul.de præſcrip. idem Panormit.conſi.xviij.in cauſa & quæſtione quæ vertitur,in fi.lib.ij. & conſil. lxij. in controuerſia orta.col.antepenul.eodem libro ij.Paulus Caſtr.in l.iij.§.ſi quis nuntiet. D. de acquirenda hæredit.& conſil.x.ſi vera ſunt,lib.j.verſi.ſed ex alio capite,lib.j. & conſi. cclxxxiiij.in facto præſenti pœnam.colum.ij.eodem libro j.Barbat.conſi.lxxiij.à Ioue principium , col.iiij. lib. iij.& conſilio xl.clementiſsimum,colum.xxiij.libro iiij. & conſilio liiij.à Ioue principium, colum.penul.eodem libro iiij.& conſi.lix.optaui & datus eſt,colum.iij.eodem lib.iiij. Corneus conſi.lv.viſis & diligenter ponderatis,col.viij.verſi.item videtur quòd poſsit , libro iij. & conſi.clxxix.ex pacto.col.vlti.eo.libro iij.Maria.conſi.xxxviij.pro deciſione, col.vij.lib.j. & eius filius Socin.conſi.xlvij.primò præſentis,verſi.poſtremò circa principium, eo.libro j. & conſilio cliij.Pulchra,col.uj.verſi.quinimo attentari poteſt,lib.ij. Franciſ.Aret.in l.j.col.j. D.ſolu.matr.Alex.conſi.xxxiij.viſo proceſſu,col.j.lib.vj.Franc.Curt. ſenior conſi.xxxiiij.ſuper eo, col.j.Soci.conſi.cxv.fundata eſt intentio, col iij.verſi.ſed adhuc videtur,lib.iij.Iaſ.in l.j.§.per ſeruum, col.iiij.verſ. item inquantum.D.de acquir.poſſ.in ſecunda lectura. Et licèt nonnulli ex his ſimpliciter locuti ſint de longo tempore, tamē de decennio videntur intellexiſſe,quod longum tempus priuatim nuncupatur , ſecundùm gloſſ.in l.cùm de in rem verſo,& ibi docto.D.de vſuris.& gloſ.in l.ſi filius.& ibi docto.C.de petitione hæredita.& in l.litibus.in verbo,colonorum.C.de agric.& cenſi.lib.xj.& in rub.C.quæ ſit long.conſuetu.& ibi Bald. & in l.j.C.de præſcriptio.longi tempo. & in l.vlti.D.ſi ager vectig. & in clement.j.de rebus eccleſ.non alienan.& in c.conſuetudo.xij.diſtinct.Bal.in l.iubemus nulli.in princip.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in l.de quibus.colum.ix.verſicu.quæro & propter quantum tempus , D.de legibus. & Angel.in l.ſi filiofamilias.§.ſi vir in quinquennium. & ibi Alexan.colum.penul.D.ſoluto matrimo.Anto.in c.vltimo,extrà ne præla.& conſi.lxxxvij. apparet quod viuo , colum.penulti.Alexan.in l.ſciendum.colum.iij.D. de verborum obligatio.Felynus in cap.ſicut,colum.xv.verſicu.& primò aduerte.de re iudica.Bald.& latè Felyn.in c.plerunque.de reſcript.Et hoc confirmat tex.in l.ſancimus.C.de teſtam.& in l.cum fideicommiſſaria.§.Ariſto.D.qui & à quibus.Et ex hoc not.voluit Bald.in l.ſancimus,aliàs, iubemus,columna ij.& ibi etiam Raphael Fulgoſ.& Paulus Caſtren.C.de teſtament.quòd ſi quiſpiam fecerit teſtamentum , etiam cum clauſula derogatoria , & lapſo pòſt decennio aliud faciat,quanuis in eo nullam fecerit mentionem illius clauſulæ , tamen valet hoc vltimum teſtamentum,quòd propter tale teſtamentum præſumitur teſtatorem non recordari de clauſula derogatoria. & id ſequitur ipſe Bald. conſilio xl. ſicut ſapientiſsimè conſultum eſt,libro ij.& iterum conſilio xv.viſo ac diligenter conſiderato themate , columna iij.libro iiij. quanuis contra hunc tenent Franciſcus Aretin.& Iaſon in dicta l. iubemus, aliàs, ſancimus.

Decēnium propriè longum tēpus appellatur.

Teſtamentum prius cum clauſula derogatoria, poſteriore, lapſu decēnij tollitur.

CONTINVELZ. GLOSSA V.

Quomodo cōtinua poſſeſsio probanda ſit.

Sed quomodo probabit huiuſmodi poſſeſsionem continuam : nunquid neceſſe eſt vt teſtis deponat vidiſſe ſe ſemper continueque & ſine intermiſsione decem annos poſſeſsioni rei incumbere? At hoc impoſsibile eſt, l.ſeruitutes , & l.quoties.D.de ſeruit. Ideo ſatis eſt , vt probet ſe fructus cuiuſlibet anni percepiſſe. Nam quanuis fructus certo,& eo quidem breui tēpore colligãtur,tamen qui illos percepit, præſumitur toto integro anno percepiſſe,vt not.voluit Spect.it.de prob.§.probari aut.ver. ſed quęritur qualiter,qui eſt in col.vlt.& ibi Bal.in addit.& idem Bal.in l.Titia.vbi & Bart. D.de

D.de ſolut.vbi eſt bonus text.in verbo, redditus exigit,& idem Bal. in l.ſi quis.verſic.quæro qualiter probetur poſſeſsio.C.finium regund. & in l. j. col. penult.in fin. C.de ſeruis fugit. per text.in dicta l. Titia.& in l.Pomponius.D. quibus modis vſusfruct.amit. & idem Bald. in l.iudicia.C.de rei vendica.Cyn.in l.ſuper.C.de præſcript.longi tempo. Barto. in l. ij. C. de acquir.poſſeſſ.& in l.quidam in ſuo.D.de condino. inſtitu. & in l.j.& ibi quoque Franc. Arer.col.j.D.ſoluto matri.Floria.in l.j.col.ij. ad finem. D. famil. erciſcundæ. Raph. Cuma. conſil.ciiij.quæritur,in principio,Fulgoſ.conſi.clxj.in cauſa Iacobi.in princip.Roma. conſi. lxx.viſis themate,col.penul.verſic. ſecundò quia probatum eſt, vbi etiam dicta iura allegat, & præterea l.qui vniuerſas.§.quod per colonum.D.de acquir.poſſeſſ.& l.litibus.C.de agrico.& cenſi.lib.xj.Franc.Cremen.qui hoc ex Specul.vbique reputat ſingu.not. cxxxij. Ioan. Ferrarien.titu.de forma reſponſionis rei conuen.in verbo,præſcriptionis. col.viij. Lanfran. Oria.in reper.c.quoniam contra falſam. in materia teſtium, verſic. iij. venit probanda poſſeſsio,de proba.Bellem.ſubobſcurè deci.xxxiiij.incip.valet articulus.Barbar.conſi.viij.ſcribitur præclarè,col.ij.verſi.præterea accedat.lib.j.& conſil.50.hoc exordio illud afferam,col. vj.verſic.præterea eſt aduertendum,eod.lib.j.& conſi.xj.quod eſt ſimilis initij,col.iiij.verſic. capio modo partem.lib.ij.& conſi.xviij. præclarè ſcriptum eſt, col. penult. verſic. præterea faciat,eod.lib.ij.& conſil.xxxvj.ſapienter ſcripſit. colum.ij. eod. lib.ij.& conſil.lxx.præclarè ſcribitur,col.vij.eod.lib ij.vbi ad hoc multa allegat,& conſ.xxxv.in minimis quoque rebus, col.iij.lib.iij.Alex.conſi.xxv.attentis narratis,col.uj.verſi.eſt etiam probatum,lib.v.& conſi. clxj. viſo,lib. vj. Socin.conſil.cxxxj.in præſenti,circa prin.lib.j.& conſi. clxxxvij.in controuerſia,verſi.ſecundò,Philip.Dec.conſi.ij.ex perceptione.

Neque tamen neceſſariò requiritur ad probandam poſſeſsionem, vt fructuum perceptio probetur,quamuis illud ſit principalius : ſed ſufficit,vt probetur quòd quis fecit terram ſeminari,arari.coli.Ita voluit gloſſa in dicta l.ſi quis in verbo,finiatur,& ibi ſequitur, C. finiū regundorum & illam dicit ſingul.Lanfran.in repetitio.dicto c.quoniam contra falſam, vbi ſuprà citauimus, qui & alios modos probandi poſſeſsionem ponit, vt ibi per eum videre licet. Tamen ſi quis probaret ſe fundum coluiſſe, alter collegiſſe, hic obtinebit: quia in perceptione fructuum conſiſtit efficacia, vis, & vtilitas poſſeſsionis:& licèt qui ſeminauit præuenerit,tamen iuſtum eſt rem à fine denominari: & ſæpe contingit, quòd alter ſeminat, alter metit.Ita fermè ad verbum voluit Bald. in cap.licet cauſam. colum.uj.& ibi poſt eum Fely.colum.vij.verſi. & ad iſtam tertiam cauſam,extra de probatio. Quamuis idem Baldus tenuerit contrarium,in l.arboribus.§.ſi agrum.D.de vſufruct.hac tantum ratione,quòd qui arauit eſt antiquior.Sed tene priorem ſententiam per ea quæ iam diximus.

Ad probādam poſſeſſionem fructuum perceptio non requiritur.

Vis poſſeſſionis conſiſtit in perceptione fructuum.

Denominatur res à fine.

Sed nunquid ſatis erit,ſi probauerim me poſſediſſe primum annum decem annorum, & poſtremum eorum,vt videar totos integros ac continuos decem annos poſſediſſe? Barb.dicit non ſatis eſſe,in conſil.viij. ſapienter,col.x. in fi.cum principio ſequen.lib.ij.per text. & gloſſ.in cap.accedentibus.de priuileg. Sed quomodo intelligatur d.text.& gloſſ. dicam poſteà. Nam omnium fermè eſt ſententia, ſufficere probari initium & finem. Ita enim voluit Speculator in dicto titulo de probatio.§.probari autem,verſic.ſed quæritur qualiter,Barba. in l.ſicut.§.ſuperuacuum.D.quibus modis pig.vel hypotheca ſol.& in l.Celſus.col.penult. verſic.quando dicatur continuata poſſeſsio, & ibi etiam Roma.D.de vſucap. Bald. in l. teſtium.colum.vltima. verſic. quærit hic Cy. C. de teſtib.& conſil.ccxlviij.proponitur quòd Ioannes paulò ante fi.lib.ij.Anto.& Panormi.in dicto cap.accedentibus de priuileg. Anto. & Imol.in prœmio Decretal. Petrus Anchar.in cap.j.col.vj.de præſcript.lib.vj. & conſil.v. pro parte nobilis viri,circa medium.Roma.in l.ſciendum,col. xx.de verb.obligat.Lanfran. in dicta repet.d.c.quoniam contra falſam.verſic.citatum, Alexand.conſil. lxxxix. excellentiſsimi Iuriſconſulti.col.vlti.lib. v. Matheſ.notab. cxvij. nota mirabilem doctrinam, Barba. conſi.xxij.ſapienter ſcripſit,colum.antepenul.verſic.præterea adduco,eodem lib.ij.& conſi. xvij. le ij. à Ioue principium, colum. penult.lib. iij. & conſil.xviij. clementiſsimum Deum, col.viij.lib.iiij.Felyn.in cap.inter dilectos. colum.iiij. verſicul. ex quibus inferri ſolet,de fide inſtrumen.

Vtrum in probanda continua poſſeſsione ſufficiat initiū & finis.

Idque regulare eſt,vt ex extremis probentur media, id eſt,talia præſumantur eſſe media, qualia ſunt extrema.l.talis ſcriptura,verſic.ſi in annos.Innoc.gloſſ. & ibi Bald.D.de legat. j. l.ſed & ſi.§.ſolemus.D.de hæredib.inſtit.& cap.quia ſunt.& ibi glo.xxviij diſtinctio.& cap. legem,& ibi etiā gloſ.liij.diſt.gloſſ.in cap.accedens.de conuerſ. coniuga.& in cap.per tuas. in verbo,præſumendum,de condit.appoſit.& in cap.ex parte decani,in verbo,mandato.& ibi Imol.colum.xiij. de reſcript. & in cap. indicans. xvj. quæſt. iiij.& in cap.in die reſurrectionis,in verbo,Romam,de conſecra.diſtinct.v.& Specul.titu. de inſtrum.edit.§.nunc dicemus,verſic.illud autem ſcias,Bald.in l.omnes.§.ſi verò.C.de epiſc.& cleric.Barba. conſi. xvj.ſcriptum eſt,col.x.lib.j.& conſilio omnium poſtremo,ſapientiſsimus refert,col.iiij.verſ. præterea faciat,lib.iiij.& cap. Theologis.lib.iij.Senten.diſtinct.iij. articulo primo,quæſt. ij. in fi. vbi hoc luculenter intelligit procedere, cùm medium illud aptum eſt confici ex ex-

Ex extremis probanda media.

tremis ſecundùm debitum ordinem & congruentiam.

Poſſeſsionis initium probare ſatis eſt.
Amiſsio poſſeſsionis eſt quid accidens.
Facta non præſumuntur.
Semel poſita qualitas præſumitur adeſſe.
Qui ſemel poſſedit, præſumitur & ſemper poſſediſſe, ſi alleget.

Imò etiam in hoc caſu ex multorum ſententia ſatis eſt probare initium poſſeſsionis. Nã ſi allegetur continuatio ipſius, præſumetur ad præſcriptionem inducendam, vt expreſsè in hoc caſu voluit glo. poſt Hugo. & Placen. in l. ſiue poſsideris. & ibi etiam Petrus & Docto. Bald. Salice, & plerique omnes. C. de probatio. Ioan. Andr. Anto. & Panormita. in cap. cùm ad ſedem. de reſtitutio. ſpolia. Cyn. in l. ſuper. C. de pręſcriptio. longi tempo. Specu. in dicto verſic. ſed quæritur qualiter, Barto. in l. Celſus. vbi ſuprà. Ioannes Fab. in §. j. col. ij. verſic. ſed quomodo probabitur, Inſtitu. de vſucapio. Panor. in cap. cùm eccleſia. col. v. verſic. aduerte latius, de cauſa poſſeſſ. & proprieta. & in dicto cap. accedentibus, colum. vlt. de priuileg. & in dicto cap. accedens. circa medium, de conuerſ. coniugat. Nam, vt dicit Panormita. in dicto cap. accedentibus. cùm amiſsio poſſeſsionis ſit quid accidens, cùm requiratur animi deſertio, & facta non præſumantur, imò ſemel poſita qualitas præſumitur adeſſe, per cap. vlti. de præſcriptio. & cap. ſi fortè. de electio. lib. vj. & not. in cap. ſemel malus. de regul. iur. lib. vj. Ideò qui ſemel poſſedit, præſumitur & ſemper poſteà poſſediſſe, ſi alleget, vt præter eos, quos citauimus ſuprà, voluerunt Archidia. in cap. Pontifices. vij. quæſtio. j. Specul. & Ioan. Andr. in titu. de petit. & poſſeſſ. §. j. verſic. vlti. Cyn. Bald. & Salice. in l. ignorantibus. C. ad exhiben. Bartol. in l. quidam in ſuo. D. de conditio. inſer. Bald. & Salicer. in l. iudicia. in fi. C. de rei vendicatio. Bald. in l. ſi minorem. C. de in integrum reſtitutio. Salicet. in l. non ignorabit. C. ad exhiben. Panormita. in cap. olim. le ij. colum. j. de reſtitu. ſpoliato. Alexan. conſil. cxxxiij. viſo proceſſu. col. ij. lib. j. Sed id quomodo intelligendum, latè videbis per omnes in dicta l. ſiue poſsideris, C. de probatio. & in dicto cap. cùm ad ſedem. de reſtitutio. ſpolia. & per Alexand. ſi is eſt, in addit. Bar. in d. l. Celſus.

Medij temporis probatio non requiritur, initio & fine probatis.
Poſſeſsio ciuilis animo retinetur.
Poſſeſsio ciuilis ſufficit ad præſcriptiones.

Sed parum abfuit quin pertranſierimus multos ex his, qui dixerunt ſatis eſſe ad præſumendam poſſeſsionem certum tempus, vt principium & finis probetur, in eam rem allegare, gloſſ. in c. volumus. xvj. quæſt. iij. quæ tamen non id ita ſimpliciter dicit, ſed illud tantùm, quòd ſi quis probet poſſeſsionem totius temporis, quaſi videlicet non ſatis ſit probare principium & finem, niſi medium quoque aliquod probetur. Sed certè nulla medij temporis probatio requiritur ex omnium opinione, niſi quis inniteretur præſcriptioni longiſsimi temporis triginta vel quadraginta annorum, quia tũc neceſſariò oporteret poſſeſsionẽ cuiuſq; decẽnij ſcilicet primi anni, & decimi & viceſimi, & triceſimi probare, ob id quòd poſſeſsio ciuilis, quæ animo retinetur, & quę ſola ſufficit ad præſcriptiones, præſumatur durare ad decem tantùm annos, ex quib. obliuio præſumitur, niſi appareat de naturali poſſeſsione, vt latè diximus in glo. præcedente, ante finem. Ita voluit expreſsè Matheſi. dicto not. cxviij. & ſequitur Alexan. in additio. Bart. in dicta l. Celſus.

In qua poſſeſsione ſufficiat principium & finem probare.
Ad probãdũ annuũ reditũ probanda eſt ſolutio quolibet anno facta.
Duæ præſumptiones circa idem non concurrunt.
Ex ſolutione primi & vltimi anni præſumitur ſolutio medij temporis.

Illud autem, quod diximus ſatis eſſe probare principium, & finem, fortè intelligendum eſt in ea tantùm poſſeſsione procedere, quæ ſolius præſcribentis factum aut animum requirit: alterius autem nihil præter patientiam, vt cùm quis domum aut fundum poſsidet. Non etiam cùm debet interuenire factum alterius, vt in ſolutione cuiuſpiam rei annuæ, tunc enim videretur non ſatis eſſe probare ſolutionem primi & poſtremi anni, ac nec ſimul alicuius medij, vt præſumeretur ſolutio integrorum decem annorum. Sed neceſſe eſt, vt probetur ſolutio facta quolibet anno, per textum loquentem in ſolutione decimarum, in dicto cap. accedentibus. in illis verbis, vnde continuè debent iſti probare &c. de priuileg. & ibi gloſſ. in verbis, per quadraginta annos, in fin. Ita illum textum intelligit, cùm dicit, vnde continuè debẽt iſti probare perceptionem decimarum quolibet anno, vt dicit textus. Et huius rei manifeſta eſt ratio diuerſitatis: nam primùm illa facilius retinetur & continuatur, vtpote ſolo animo poſsidentis, aut certè facto ipſius. Hæc prætereà factum alterius requirit: ideò non ita facilè obtinet, per nota. in l. cùm de in rem verſo. D. de vſuris. Id que maximè procederet, vbi ageretur de præſumendo titulo ex poſſeſsione decennali, iuxta dictam l. cùm de in rem verſo. quia aliter duæ præſumptiones circa idem concurrerent, contra nota. in l. j. C. de dot. promiſſ. cum ſimilibus. Vna quòd ex ſolutione primi, medij, & vltimi anni, præſumeretur ſolutio omnium decem annorum. Altera, quòd ex eiuſmodi præſumpta ſolutione decem annorum pręſumeretur titulus allegatus, ex dicta l. cùm de in rem verſo. Quanquam Panorm. in dicto cap. accedentib. ita de ea re loquitur, vt videatur velle contra dictam gloſſ. ex ſolutione primi & vltimi anni præſumi ſolutionem medij temporis. Id quod etiam tenet expreſsè Paul. Caſtr. nuncupatim loquens in caſu dictæ l. cùm de in rem verſo. conſi. lj. in caſu ſpectabilium virorum, circa medium. lib. ij. ideò cogita.

PRESENS. GLOSSA VI.

FRuſtra fuerit hìc tractare, qui dicantur præſentes vel abſentes, vt contra eos currat præſcriptio decem vel viginti annorum, cùm de hoc textum habeamus expreſſum in l. vltima, & ibi gloſſa & docto. C. de longi temporis præſcriptio. & latè per Ioan. Fab. Ang. Are. in §. j. Inſti. de vſucap.

Sed

Sed poſſet quæri, an in dubio is , contra quem præſcriptum eſt , præſumatur fuiſſe præſens,an abſens. Iacob. Butr. in dicta l.vltima.dicit , quòd qui vult probare præſcriptionem decem annorum,neceſſe habet probare preſentiam,cùm ſit fundamentum ſuæ intentionis, quia præſcriptio completur decennio inter præſentes , ergo hæc duo copulatiuè debent probari , & quia etiam præſentia eſt facti,& non præſumitur,niſi probetur. l. in bello.§.factæ.D.de capti.& poſtli.reuer.& quia ex eo quod negator præſentia, alleganti eam incumbit onus probandi,l.ei qui.D.de probatio. & ſequitur Ange. in l.penul.C.quibus non obſt. longi temporis præſcriptio. Tamen ſi probatur quòd ambæ partes ſint eiuſdem ciuitatis, ſatis fundata eſt intentio eius, qui nititur præſcriptione decem annorum, ex ſententia eiuſdem Ang.& Bal.in l.emptor.C.de longi tempo.præſcriptione. & Corne. conſil. 50.in cauſa & lite vertente,col.vltima, verſic. & licet in dubio, libr.ij.Socin. conſil. cxxj.viſa contingentia,poſt princ.lib.j. Nã & quis in dubio præſumitur eſſe præſens in eo loco vbi habitat, ſecundùm Inno.Alexan.Fran. Are.in l.is poteſt. D. de acquiren. hære. cum multis concordantibus à me collectis in tractatu de legib.connub.in glo.vj.in ij.quæſt.

Præſentia eſt fundamentũ præſcriptionis decem annorum.
Præſentia eſt facti, nec præſumitur.
Præſentiã allegãti incumbit probatio.
In dubio præſumitur quis eſſe præſens in eo loco vbi habitat.

RENTES OV AVTRES SERVITVTES. GLOS. VII.

Quid ſi creditor,cui debetur annuus aliquis reditus,agat hypothecaria aduerſus tertiũ, qui poſſedit fundum obligatum ſpatio decẽ, vel viginti annorum,an iſte tertius poterit ſe tueri huiuſmodi præſcriptione? Et videtur non eſſe dubium, cùm tertius præſcribat hypothecariam ſpatio decem vel viginti annorum , per textum in l.an vitium.in fin. & in l.creditor. D. de diuer. & tempora. præſcrip. & in l. j. vbi gloſſa & doctn.& iterum in l.ij. C. ſi aduerſus credito. oppona. præſcr. & in l.ſi obligata.& ibi etiam glo.C.de euictio. & no.etiam gloſſ.in l. cùm notiſsimi. C. de præſcriptio. triginta annorum.& in l.j.§.cùm prædium. & ibi Barto. colum. ij. verſic. ex prædictis concluditur. D.de pignor.& in §.item Seruiana.in verb.nihil,Inſtit.de actio.& ibi etiam Ioan. Fab. Angel.Areti.& recentiores qui id quoque dicunt procedere non obſtante iure nouiſsimo, quo mala fides authoris nocet ſucceſſori in huiuſmodi præſcriptione longi temporis , per authenti.malæ fidei.C.de longi temporis præſcriptio. Ideoque videtur,cùm author , qui erat debitor, fuerit in mala fide , quòd non poſsit tertius poſſeſſor ipſius ſucceſſor præſcribere longo tempore, quod & idem tenuit Iaco. Areti. Cyn. Bald. Angel. & Salicet. in dicta authentica, malæ fidei, & per l. ſequitur. §. ſi rem. D. de vſucapio.& Oldra. conſi.xix.thema tale eſt,quidam paterfamilias.Specula.titu.de præſcriptio.§.j.verſic. quid ſi debitor.& Angel.Areti.in §.furtiuæ.Inſtitu.de actio.& in §.ſed iſtæ.col.xvj.Inſtit. de actio. Nam dicta authent.malæ fidei,vt ipſi dicunt,non loquitur in domino debitore qui alienat, ſed in non domino poſſeſſore aliènante.

Hypotheca ria præſcribitur ſpatio decem vel viginti annorum.
Mala fides authoris nocet ſucceſſori in præſcriptione longi temporis.

Verùm Alexan.conſi.lviij.viſo & perlecto,paulò ante finem.lib.ij. aſſerit ea iura quæ ſuprà in principio allegauimus , loqui ſecundùm ea tempora, quibus ius erat creditori agendi contra tertium poſſeſſorem principali reo non excuſſo , vt cauetur in dicta l. proſecutione. C.de pigno.cum ſimil.Et ideò dicit text.in dicta l.j.in fi.C.ſi aduerſus credito.oppo.præſcr. quòd creditori, cui obiecta eſt præſcriptio à tertio poſſeſſore, remanet actio perſonalis aduerſus debitorem.Sed cùm hodie ſi non poſsit agere creditor contra tertium,niſi ipſo principali debitore excuſſo, per authent. hoc ita ſi debitor. C. de pignor. Et non valenti agere, non currat præſcriptio.l.j.in fi.C.de annal. præſcriptio. cum ſimilibus.quoniam nec impedito impedimento iuris non currit præſcriptio ipſo iure,vt voluit Bartol. in l.j. §. ſi quis autem. D. de itinere actuque priuato. Ideò creditori contra tertium poſſeſſorem non currit præſcriptio,niſi à tempore quo facta fuit excuſsio principalis rei,quia & antè agere non potuit:nec obſtat, inquit Alexand. ſi dicatur , quòd ſua culpa & negligentia non potuit agere contra tertium,quia maturius & longè antè potuit, & debuit agere contra debitorem principalem,& illum excutere: ideò ſibi imputandum,ſi non fecerit. Nam etiam cùm impedimentum culpa impediti proceſsit,tamen non ei currit præſcriptio,per textum, quem dicũt ſingul.in cap.quia diuerſitatem,& ibi gloſſ.de conceſ. præben. Imò nulla (ait) culpa hîc eſt, aut certè minor,quàm ibi. Hæc Alexan.

Actio perſonalis contra debitorem non adimitur creditori per præſcriptionem.
Creditor nõ agit contra tertiũ, niſi principali debitore excuſſo.
Nõ valẽti agere,aut impedito de iure non currit præſcriptio.

At dicet quiſpiam, Alexand. loquitur in meris terminis iuris , nullo extante ſtatuto : hîc verò ſtatutum habemus , quòd qui rem immobilem poſſederit decem annos , eam poterit præſcriptione tueri aduerſus omnes, qui eam peterent , aut ius aliquod ſuper eam prætenderent. Ideò cùm verba conſuetudinis(ſi ita malis appellare)ſint clara ac perſpicua,alia interpretatione nõ indigent,nec eſt ſuper his vllo pacto hæſitandũ.l.ille aut ille §.cùm in verbis,& l.non aliter.D.de legatis iij.l.illam. verſi.de modo. C.de collationib. l.ancillæ. C. de furtis.cap.vltimo.de verbo.ſignific.& cap.ij.de regulis iuris. Cumque ſint generalia,& generaliter interpretanda,l.in fraudem.§.vltimo.D.de milit.teſtamen.cum ſimilibus.Et præſertim, vt conſuetudo non ſit ſuperuacanea, ſed aliquid addat iuri communi, iuxta nota. in l.iiij.§.prætor.D.de dam.infect.cum multis concor.à me alibi copioſiſsimè congeſtis.

Interpretatione non egent clara verba.

Verùm

Statutum reducendũ eſt ad ius commune.

Statutum conueniens cũ iure cõmuni, recipit eius limitationes.

Preſcriptio iuris cõmunis, aut moribus inducta, contra quos nõ currat.

Lex iuſta eſt, rationabilis & honeſta.

Statutum quando recipiat interpretationem reſtrictiuam.

Conſuetudo ius ampliat.

Ex præſcriptione longi temporis vtile tantũ trãſfertur dominium.

Præſcriptio nõ currit impedito ante illius inchoationem.

Actio de euictione nõ cõpetit, niſi re euicta.

Præſcriptio inducta in fauorem præſcribentis, & odium negligẽtis.

Sublato fundamẽto tollitur effectus.

Verùm ego etiam in caſu noſtræ conſuetudinis non diſceſſerim ab hac Alexand. ſententia, ſi ea vera ſit in terminis iuris communis, quin & hîc locum habeat. Nã conſuetudo, aut ſtatutum debet reduci, quantum fieri poteſt, ad limites iuris communis. l. ij. C. de noxal. actio. cap. cùm dilectus. de conſuetud. not. Innocen. in cap. quia cauſam. de præſcriptio. & Barto. in l. omnes populi. D. de iuſtitia & iure. cum ſimilibus. Item conſuetudo ſiue ſtatutũ loquens in terminis iuris communis recipit omnes limitationes & exceptiones iuris d. cap. cùm dilectus, &c. ad audientiam. de clericis non reſiden. cum ſimilibus. Sicut ergo præſcriptio iuris communis non currit contra impeditum, aut non valentem agere, ita nec præſcriptio conſuetudinaria, ſiue ſtatutaria, vt etiam nuncupatim voluit Baldus in authentic. niſi tricennalis. C. de bonis mater. & Socinus conſilio cxxj. viſa contingentia, colum. j. & Felynus in cap. ex tranſmiſſa. de præſcriptio. Præſertim cùm non ſit præſumendum eos, qui huiuſmodi conſuetudinem introduxerunt, voluiſſe ius alterius ſine cauſa auferre, quod feciſſent, ſi ita intellexiſſent, vt contra non valentem agere curreret præſcriptio, quod non eſt dicendum, cùm non debeamus præſumere iniquitatem aut iniuſtitiam in lege, ſtatuto, aut conſuetudine. argument. nota. in l. quoties. C. de preci. Impe. offer. & in l. ij. §. ſi quis à principe. D. ne quid in loco publi. & in cap. ſuper eo. de officio delega. Lex etiam debet eſſe iuſta & rationabilis & honeſta c. erit autem lex. iiij. diſtin. & l. leges. C. de legibus. & quod notat Bartol. in dicta l. omnes populi. Item ſtatutum recipit interpretationem reſtrictiuam, quando aliter intelligendo quis damnum ſine cauſa pateretur, dicta l. ij. C. de noxal. actio. & l. vt gradatim. D. de muner. & honor. & plenè per Bart. in dicta l. omnes populi. Quin potius ſtatutum debet eſſe inane & fruſtratorium, quàm vt cum alterius iniuſto damno addat iuri communi, ſecundùm gloſſam, quam omnes ferè intelligunt ita in l. vlti. §. in computatione. C. de iure deliberandi, cum concordantiis ibi adductis à recentioribus. Quanquam & hæc noſtra conſuetudo in multis aliis operabitur vltra ius commune. Primùm quod ampliat l. cùm de in rem verſo. D. de vſuris. quæ ex multorum ſententia non procedit cum interuenit ſola patientia, vt plenè dixi in principio gloſſæ quartæ. Et licèt multi tenuerint contrarium, tamen ſatis operatur quod in diuerſitate opinionum alteram expreſsim ſequi cenſuit. Item quia cùm ex præſcriptione decem & viginti annorum à iure communi introducta acquiratur tantùm vtile dominium, vt per gloſſam & doctores in authentica, niſi tricennalis. C. de bonis maternis. cum concordantiis adductis per Felynum in rubrica de præſcriptionibus, col. ij. tamen ex hac noſtræ conſuetudinis præſcriptione acquiretur directum, ex ſententia Bartoli, Romani, & aliorum in l. ſecunda, D. de vſucapionib. & ibi recentiores. Et ſufficit vt ſtatutum, aut conſuetudo aliquid vel minimum vltra ius commune operetur, ſecundùm omnes in dicto §. in computatione.

Hanc meam ſententiam fulcit, quod latè atque eleganter, cùm ex facto incidiſſet, conſuluit Panormitanus in huiuſmodi ſpecie: Titius mihi domum vendidit, promiſitq; de euictione, in idque ſua bona obligauit, deinde fundum Mæuio vendidit, qui illum decem vel viginti annos poſſedit. Demum domus fuit à me euicta, an ſi agam contra Mæuium hypothecaria, poſsit ſe Mæuius tueri præſcriptione. Videbatur quòd ſic, tum iuribus ſuprà in princip. allegatis, tum ex ſtatuto. Nam in caſu Panor. extat ſtatutum huic noſtro ſimile. & concludit ipſe Panor. conſi. xxij. quidam Ioan. de Senis, lib. ij. Contrarium tamen ſuſtinetur ratione inuincibili: nam impedito de iure non currit præſcriptio, dicta l. j. in fin. C. de annali excep. & l. in rebus. C. de iure dotium. & dicto cap. quia diuerſitatem. Idq; præſertim quando impedimentum contingit, antequam eſſet inchoata præſcriptio, iuxta theoricam Barto. in l. Senatus. D. de offic. præſidis. Sed certum eſt, quòd ego non potui agere antequam domus euinceretur, licèt etiam diceretur eſſe aliena, l. qui rem. & l. ſi poſt. C. de euictio. Ergo hactenus non habuit locum præſcriptio. Præterea præſcriptio cum bona fide eſt partim inducta in fauorem præſcribentis bona fide, & partim in odium negligentis ius ſuum proſequi. c. præſcriptionum. xvj. quæſt. iij. & quod not. Barto. in l. j. D. de vſucapio. & in l. nemo poteſt. D. de lega. j. & Dyn. in cap. poſſeſſor. de regul. iur. li. vj. Sed hîc nulla mihi poteſt imputari negligentia, cùm ante euictionem non potuerim experiri: ergo cùm deſit fundamentum atque ratio præſcriptionis, deeſt quoque præſcriptio. Et maximè cùm textus in dicta l. j. C. ſi aduerſus credito. innitatur diuturno ſilentio creditoris nunc hypothecariam intentantis: ſicque illum reſpiciat, qui cùm agere & proclamare potuiſſet, negligenter tamen ſiluit. Neque enim poſſunt illa verba adaptari ad eum qui proclamare non potuit. Nam dici non poteſt ſilere, qui loqui non poteſt, ſicuti nolle illius, qui velle poteſt. l. eius. D. de regul. iur. & is dicitur inteſtatus, qui teſtari potuit l. j. D. de ſuis & legi. & facit quod in ſimili notatur per docto. maximè per Barto. in l. j. D. quod vi aut clam. Sed & quòd contra creditorem habentem hypothecariam, iuſtaque cauſa impeditum non currat præſcriptio, eſt caſus ſecundùm vnum intellectum in l. cùm poſtulaſſem. §. vltim. D. de damno infect. & not. glo. in dicta l. j. C. ſi aduerſus credito. Ad ſtatutum autem reſpondet Panormit. eo fermè modo, quem ſuprà diximus. Sed illud non prætermiſerim Alexand. in alio loco conſuluiſſe

contra

contrarium eius quod ſuprà ex eodem diximus, videlicet conſil. ccxx. ponderatis his quæ in ſuperiore.colum.vltima,lib. vj. hac ratione motus, quòd antequam facta ſit excuſsio debitoris principalis,competit actio hypothecaria contra tertium poſſeſſorem. Eſt tamen verum,quia ipſe tertius poterit opponere ante litem conteſtatam exceptionem ordinis, ſed ſi non opponat,valet iudicium:vt not.Bart.in l.ij.vbi gloſſ.C. communi diuidun.cum multis ſimilibus.Et ſic cùm poſſet intentari actio, & in iudicium deduci, nihil repugnat,quin currat præſcriptio,potiſsimum(inquit)ſi debitor eſſet non ſoluendo,licèt hoc certum non eſſet: quia fuit in culpa creditor,ſi non egit,& excuſsionem non fecit contra principalem, dicto c.quia diuerſitatem,cùm glo.in verbo,ſuſpenſionis,de conceſsi.præbend. & c.ſi ante.de reſcript.hoc Alexand.qui ex diametro ſibi repugnat : ideò cogita.

Exceptio ordinis quando opponenda.

Sed rurſum quæritur, Petrus mihi vendidit decem aureos annuos, in idq́; domum obligauit, quam poſteà alteri vendit, qui illam poſſedit decem aut viginti annis, quibus Petrus ille mihi ſoluit annuatim decem aureos:poſteà ceſſat ſoluere,ob idq́ue volo agere hypothecaria contra illum domus dominum,ac poſſeſſorem,an poterit ſe defendere præſcriptione? Vide Specular.titu.de præſcriptionib.§.j.verſic. pone,colonus vel emphyteuta, & in tit.de locato.§.nunc aliqua.verſic.xliij.Gulielmus Cuneus & Bald. in l.ſolennibus.C. de rei vendicatio.Bald.in l.arboribus.§.qui tamen.D.de vſufruct.Henric.Boh.in c.vigilanti. de præſcriptionibus.Ioan.Faber in l.j C.de bonis mater.Alex.conſi.lxxj.videretur,col.vl.lib.j. Iaſon in l.ij.C.de iure emphyteu.& Chaſſe.in conſuetud.Burgund.titu.*des cenſes*,§.ij.col.xv. verſic.nunc ſuccedit,vſque ad finem.

SERA CREV DE SONDICT TITRE PAR SON SERMENT, GLOSSA VIII.

HÆC noſtra conſuetudo luculenter interpretatur l. cùm de in rem verſo. D. de vſuris.quæ ex poſſeſsione decennali facit præſumi titulum allegatum, tanquam ſcilicet ſine alia probatione credatur ei,qui ſe dicit habere titulum ob poſſeſsionem decennalẽ. Sed & noſtra conſuetudo addit iuramentum poſſeſſoris,quod & fortè in caſu d.l. requiritur. Eſt enim generalis noſtrorum ſententia, quòd vbi propter diuturnitatem temporis præſumitur titulus, ſiue quoties alicui creditur aſſerenti ſe habere titulum,de eo tamen fidem iureiurando faciat,neceſſe eſt. Ita voluit Petr.Anchar.in cap.j. de regulis iuris.lib.vj.ad id citans Gaſpar.Calde. idipſum volentem,argumen. cap. vltimi, de conſuetud.& cap.ij.de teſtibus.& ſequen.Felyn.in cap.illud. colum.iij. verſic.eſt tamen circa prædicta.de præſumptio.& in c.ſicut.colum.xvj.& primò aduerte.de re iudica. Et de hoc videtur eſſe textus expreſſus, & valde ſingul. ad declarationem dictæ l. cùm de in rem verſo,in c.dilectio.& ibi gloſſ.in verbo,offerre,xvj.quæſtio.iij.Idq́ue adiuuat,quod ſcribunt Hoſtien.Imol.Panorm. Ioan.Ana. & Felyn. in c. licèt Hely. de ſimo. intelligentes id quod dicitur,præſumi titulum beneficij ex poſſeſsione decem annorum,vt ſcilicet ſatis ſit eum titulum probari per iuramentum.

L.cùm de in rem verſo, explicatur.

Præſumitur titulus ex poſſeſsione decennali.

Titulum ſe habere aſſerẽs iuret.

Probatur titulus beneficij per iuramẽtũ.

Quam & ego ſententiam generaliori regula confirmo, videlicet, vt non ſolùm in aſſertione tituli illud procedat,ſed & aliàs, quando lex,ſtatutum,pactum,aut quæuis alia diſpoſitio vult ſtari dicto alicuius,intelligitur iurato,non aliàs.Ex quo glo.in l.apertiſsimi.in verbo,recuſare,ibi,& nota hic,poſteaquam recenſuit opin.Ioan.qui dicebat ſufficere aliquem aſſerere ſimpliciter iudicem ſe ſuſpectum habere, ſine alia probatione, per textũ ibi,in verbo,putare, & in verbo, ſuſpicionis, & alia iura quæ allegat. Tandem ſubiunxit,huiuſmodi recuſantem debere ſuam aſſertionem iuramento firmare. Et quanquam ea gloſſa nihil ad hoc allegat,non deſunt tamen tex.hanc noſtram doctrinam comprobantes,& primò textus eſt in eam omnium optimus in l. Theopompus,in verbo,iuratus,D.de dote prælegat.vbi id notat Bartol. academiæ noſtræ legalis ſine controuerſia princeps, ſicut etiam facit Anto. in c.veniens,le j. & ibi Felynus colum. penulti. de teſtibus. & idem Anto. in c. finem litibus. col.penult.de dolo & contuma. Ex eoq́ue notat Bald. vir acutus æquè ac doctus, in c. tuis. de teſtib.quòd iurare debet is,cuius teſtimonio quiſpiam ſtare promiſit, & ſi de iuramento nihil dictum fuerit.Alibi quoque eiuſdem text.authoritate,idem Baldus in l.iuſiurandum, quod ex conuentione, in princip. D. de iureiurand. tradit, quòd ſi ex pacto ſtandum ſit de aliqua re dicto teſtatoris,debet creditor iurare. Quin plus dicit ibi in lect.antiq.quòd ſi conuentum ſit,quòd ſimplici dicto creditur, tamen iuramentum interponendum eſt, per dictã l.Theopompus. quod & idem voluit Baldus ipſe in cap.cæterùm. de iuramento calum. & in cap.tuis.de teſtibus.& Ange.in §.quod autem.in authen.de non alienan.& Iaſon in dicta l.iuſiurandum & ad pecunias,§.qui iuſiurandum.eodem tit.de iureiuran.& in l.de pupillo. §.qui opus.colum.vlti.D.de operis noui nuntiatio. Cui ſimile eſt, quod per eandem legem ſcribit idem Angelus,& Bald.in §.oportet,in authentic.de iudic. Quod vbi lex iubet ſtari ſimplici verbo alterius ſuper expenſis,aut quapiam re alia,debet tamen iurare. quod & idẽ voluit Marianus Socinus in repetitio.c.quod ſi ſuper rebus.& cap.quoniam.col.ij.ante fin.

Iurare quis debeat.

Iurandum eſſe & ſimplici dicto credi dictũ ſit.

Super expenſis requiritur iuramẽtum.

vt lite

vt lite nō conteſtata. Quanquam ei quod de ſimplici dicto aut verbo dictum eſt, reclamare videtur tex. in cap. & ſi Chriſtus. poſt princip. ibi, ſimplici aſſertioni. de iureiurando. vbi fit diſcrimen inter ſimplicem aſſertionem, & iuramentum, & ibi Baldus col. ij. verſicul. in text. ibi, ſimplici. Nota (inquit) quòd iſtud verbum ſonat ſine iuramento. ſubditq́; quòd in contractibus ſæpe apponitur ea clauſula, promittit ſtare ſimplici verbo talis, & nihil aliud dicit. Sed apertè ex his innuit, quòd nemo non intelligit hoc caſu non requiri iuramentum, ideò

Dicto nuntij non ſtandum, niſi iurantis.

ſuper hoc cogita. Sed & per illum textum in dicta l. Theopompus, dicit idem Angelus in repetitio. l. ſi vacantia. col. iij. verſic. maximè coram peritiſſimo, C. de bonis vacan. lib. x. quod licèt ex diſpoſitione alicuius ſtatuti debeat ſtari dicto nuntij: non tamen ſtabitur, niſi iurauerit. & idem dicit eſſe vtile ad ſtatutum volens quòd ſtetur dicto accuſatoris, aut de-

Accuſatoris dicto nō ſtandum, niſi iuret.

nuntiatoris, quia ſemper intelligitur quòd debeat iurare: dicitq́; illum text. ad hoc eſſe ſingularem, quem refert & ſequitur Alexand. conſi. lxxj. clariſſime domine iudex, col. ij. verſic. ſecundò reſpondeo, lib. iij. & Marianus in repetit. cap. qualiter & quando. le ij. in vij. quæſtione, & Hippolyt. Marſil. ſingul. ccxiiij. ad validitatem. & idem etiam voluit Corneus cōſ. xl. viſo proceſſu, colum. v. verſic. & ideo vbi ſimpliciter, libr. j. per dictam l. Theopompus, Iaſon, qui hoc dicit ſingul. in l. de pupillo. §. qui opus. col. ij. D. de noui operis nuntiatione.

Iuret is, cuius cōſcientiæ quid relinquitur.

Rurſum ex eo textu dicit idem Angelus in dicta l. apertiſſimi. ſumpta occaſione ex gloſſa, quam ſupra citauimus, quòd cùm lex reliquit aliquid conſcientiæ alicuius, requiritur tamen vt iuret: ad quod etiam dicit facere l. theſaurus. D. ad exhibendum. & l. corām. D. de damno infecto. Et idem quoque voluit ipſe Angelus in dicta l. de pupillo. §. qui opus. D. de operis noui nuntiatio. per textum ibi, & in dicta l. Theopompus. quem ad hoc dicit eſſe optimum. & ſequuntur ibi Paulus Caſtrenſ. Alexand. Iaſon, & alij recentiores, non per illū textum, quem dicunt & oſtendunt nihil ad hoc facere, ſed per dictam l. Theopompus. &

Periti in arte electi iurent, & quomodo.

hac etiam ratione, quòd quando committitur aliquid peritis in arte iudicandum, prout illis videbitur, debent iurare, per l. comparationes. C. de fide inſtrumen. & in l. hac edictali. §. his illud. C. de ſecund. nup. Et hoc quidem verum eſt, vt ſcilicet periti in arte iurare debeant, ſaltem de credulitate, vt voluit ipſe Angelus in dicta l. comparationes. C. de fide inſtrum. & in l. iuriſiurandi. verſicu. vltimò quæro. C. de teſtibus. Bartol. in proœmio Digeſtorum, in princip. & Baldus in cap. ſuper literis. col. j. de reſcrip. & in cap. quia iudicante. & ibi recentiores, de præſcriptio. & in cap. propoſuiſti. & ibi etiam Anto. Imol. Panormita. & Philip. Dec. de probatio. & idem Panorm. in cap. fraternitatis. poſt Ioan. Andr. ibi, de fugit. & maleſic. Imo verò etiam de veritate debent iurare, ſi res ſit eiuſmodi, de qua vera notitia haberi poſſit, vt voluit Barto. in dicta l. Theopompus. & Baldus in dicta l. hac edictali. §. his illud. & in proœmio Digeſtorum, verſiculo, ſed dubitatur. & in repetitio. l. ij. col. xxiiij. D. de iureiurand. Ioan. Ana. in cap. ſignificaſti. col. vj. verſic. circa ſecundum, de homicid. Romanus in l. j. §. vltimo. D. de verbor. obligatio. Fely. in dicto c. quia iudicante. poſt prin. de præſcriptio. Philip. Decius in dicto cap. propoſuiſti. Inferunt autem docto. ſuprà allegati in dicto §. qui

A iuramento eius cui commiſſum eſt ſub conſciētia, non appellatur.

opus, vt ad eos reuertamur, intellectum ad glo. reputatum ſingularem in cap. ſtatutum. §. poſſeſſorem, in verbo, relinquatur. quæ dicit, quòd quando aliquid committitur conſcientiæ alicuius, non poteſt ab eius declaratione appellari, vt videlicet intelligatur, vt is, cuius conſcientiæ committitur, debeat ſuam declarationem iuramento confirmare. Quamuis huius poſtremi dicti contrarium voluiſſe videatur Baldus loquens expreſſè in caſu illius §. aſſeſſorem. in repetitio. dictæ l. ij. charta viij. verſic. ſed ibi cùm eſt quæſtio. & iterum charta xiij. verſic. ſed nunquid de conſcientia. D. de iureiurand. & in l. rem non nouam. §. præconi. per text. ibi, cuius tamen docto. in dicto §. qui opus, non meminerunt. Sed & illam doctrinam Angeli in eo ipſo §. qui opus, vt ad id, vnde paulùm digreſſi ſumus, redeamus, ſequitur Alexan. conſil. ccxix. viſis verbis, colum. ij. verſicul. ad prædictorum confirmationem, lib. ij. Franciſ. Curt ſenior in repetitio. l. admonendi. in fi. D. de iureiurand. & ibi etiam Iaſon in lectu. colum. iiij. in fin. vbi ad hoc allegat tex. in cap. continebatur, ibi, firmauerit iuramento, de deſponſa. impuber. & ponderat tex. in ea ipſa l. admonendi. in illis verbis, ſe inueniſſe dicat, iuncto cap. paſtoralis. de exceptio. & idem Iaſon in dicta l. apertiſſimi. in fin. & in dicto §. ſed iſtæ. colum. antepenult. Inſtitu. de actio. Felyn. in dicto cap. ſignificaſti. le j. ante finem. de homicid. Ludouic. Bolon. conſil. xlvij. cor mundum &c. viſis & diligenter conſideratis, col. penul. verſicu. accedit etiam doctrina Georg. Nata. in repetitio. clemen. ſæpe. §. non ſit tamen. col. xv. verſic. iſte tamen qui tenetur, & iterum in verſic. verba ſecundùm conſcientiam, colum. iiij. eiuſdem verſic. de verborum ſignificatio. Hippoly. Marſil. in dicta l. com-

Romanarū legū origo.

Lex Moſaica pertinens ad depoſitum.

parationes. C. de fide inſtrumen. & in repetitio. l. vlti. charta xxvij. C. de probationibus. & d. ſingul. ccxiiij. Et hoc quoque obſeruatum fuiſſe arbitror legibus Moſaicis, ex quibus bona pars legum Romanarum fluxiſſe creditur. A Iudæis enim Ægyptij ſuas ferè leges ſunt mutuati, Græci ab Ægyptiis, à Græcis deniq; Romani. Sanxit igitur Moyſes, vt ſi res quæpiam apud depoſitarium non culpa, ſed caſu fortuito pereat, non ſibi, ſed domino perit: ſtabiturque depoſitario illud aſſerenti, ita tamen ſi iuret, vt ſcribitur Exodi xxij. cap.

Adde

Adde quòd cùm in bis quæ concernunt officium alicuius,ei plerunq; creditur, vt abundè diximus ſuprà: in idque ſcribit Liuius lib.j.belli Macedonici, non licuiſſe apud Romanos,magiſtratus plus quinque dies gerere,niſi qui iuraſſet in leges. Ideoque debet officialis, qualiſcunque ſit, iurare ſaltem generaliter ſuum officium bene ac legaliter adminiſtraturum,aut ſimile quippiam, alioquin ei non creditur, ſiue ſit ordinarius , ſiue ſit extraordinarius.Iurat enim iudex,vt eſt textus in cap.veniens.de iureiuran.& ita per illum dicit Baldus in l.j.col.ix verſicu. ſuper ſecundo puncto. C. qui accuſa. non poſſunt. & eſt textus in l. rem non nouam , & in authent. hodie. C. de iudiciis.& in l. ij. in princip. C. de iuramento calum.& in §.quia verò multæ.in authen.de iudicibus. textus in cap. j. hoc quod nos. & ibi quoque not. Baldus col. iiij. titu.de pace Conſtan. Et id quoque ſtatuit Plato ſuis legibus cum libro ix. tum xij. Ægyptiorum item reges ex ſua ipſorum lege iudices adiurabant, ne quid iniuſtè,etiam ſi rex imperaret , iudicarent. author Plutarchus in apopthegmatis. Sed & id apud antiquiores Romanos ſeruatum fuiſſe , author eſt Aſconius Pædianus in Diuinationem Ciceronis,& Auguſtinus libro de Ciuitate Dei iij.cap.ij.Hinc & pares curię,qui cognoſcunt de controuerſia,quæ eſt inter dominum & vaſallum, iurāt ſe rectè iudicaturos, vt voluerunt Marti.Laud.& Cardin. Alex.in cap.j.tit.de cōtrouerſ.feud.apud par.termi.& Iacob.à S.Georg.in tractatu feudo. in verbo,& dicti vaſalli, col.vj. verſi. vlterius quæro,vtrū iſti pares. Quanquā Andr.Iſer.in dicto cap.j.& Odoar. in Sūma tituli,qui poſſ.de feud. cogno.verſic.item quæro nunquid iſti pares,& Ioan. Rey. in cap. præterea,ſi inter vaſallum & domin.tenent contrarium:moti,quòd pares ſemel præſtiterunt domino iuramentū fidelitatis.Sed huic rationi optimè reſpondent, qui tenent priorē partē, vt per eos videre licet. Iurant Conſules ciuitatum,per dictum cap. venientes, de iureiurando. & in §. Conſules & ibi Baldus in titu.de pace Conſtant. Et defenſores ciuitatum. §. iuſiurādū verò,in auth. de defenſo.ciuit. & authentica, præſides,de epiſcop.audien.Iurat & quilibet adminiſtrator reipub.aut iuſtitiæ.§.ſic igitur. in authenti. vt iudices ſine quoquo ſuffrag. fiant. & in §. j. & per totum, in authent. iuſiurandum quod præſta. ab his. Iurant etiam ij , quibus eſt commiſſa cura bonorum vacantium.dicta l.ſi vacantia.C.de bonis vacan.lib.x.vbi Baldus dicit optimè ex eo probari, quòd ſyndici ciuitatum nō antè poſſunt vti officio ſyndicatus, quàm iurauerint rectè ſe vſuros. Iurant quoque tabelliones, vt dicit Ioan. Platea. in dicta l. ſi vacantia. per textum in dicta l. comparationes. Sed eſt textus melior & expreſsior in cap.ad audientiam, de præſcriptionibus. Iurant item nummularij , vt notat gloſſa in l.quædam.§. nummularios.D. de edendo. quem pro ſolenni allegat Baldus in cap. quoniam contra falſam.col.vj.verſic.quæro an iſti duumuiri. de probationib. vbi per eam tenet contra opinionem Abbat.Antiqui,Hoſtien.Ioan. Andr.& Anto. quòd duumuiri, de quibus textus ibi loquitur,debent iurare.quod & tenuit Panor.ibi,nulla Baldi mentione facta.& Fely.col.xxv. verſic.iij.quæro.eandem quoque glo.vt ad eam redeamus, notat, atque etiam ſolennem dicit idem Bal.in c.præterea,col.j.& ibi quoque Fely. col. ij. de teſtib. ex eaque dicit ipſe Bal. quòd omnes quibus committuntur ſcripturæ faciendæ , debent iurare ſe legitimè ac fideliter,quæ ſui ſunt officij executuros.Iurāt & milites,cū militię dant nomē,aliàs tanquā priuati haberentur,vt voluit Bal.in dicto cap.quoniā contra falſam.loco nuper citato,ad id allegās gl.quā dicit ſingula.in l.eos.C.de officio magiſt.milit.vbi tamen nullā gl. reperi iſtud dicentem.Sed tantū illud,eos pro priuatis habendos,qui non ſunt immatriculati.Sed de iuramento militū vide textū in l.ij.& ibi gloſſ.in verbo, ſacramēto. D. de his qui notan.infa.& gloſſa in l.penult.D.quibus ex cauſis maio.& Speculator tit.de procurato.§.j. verſicul.item quòd eſt miles.& in titu.de accuſatore.§.j.verſic.item excipitur quòd eſt miles,& in tit. de iureiuran.§.j.verſi.de ſacramento,quod pręſtant milites. Vide etiam Vegetium de re milita. Iurant etiam doctores, l.nemini, C.de aduocatis diuerſorum iudi. Iurant & rerum æſtimatores ad hoc deputati,dicta l.hac edictali.§.his illud,& ibi Bart.& Bald. C.de ſecund.nupt. & in §.quod autē.& ibi Ang.in auth.de non alienan.& voluit Bar.in l.creditores.col.vlt.C. pigno.Et calculatores,qui ſcilicet ad calculādas rationes cōmittūtur,vt voluit Bal. in dicto §.his illud.col.ij.verſic. pone conſules. Et qui cōparationes literarū faciunt, dicta l.comparationes.vbi Bal.in ſexto notab.ex hoc notat,quòd qui adhibentur tanquā periti,debent iurare.Et propterea etiam medici debent iurare,cùm de artis peritia iudicant, vt voluit Bart. in proœmio Digeſtorū,in prin.col.pen.verſi. item no.& in l. iuriſiurādi. C.de teſtib. & Bal. in d.l.hac edictali.§.his illud.C.de ſecūd.nup.in antiq.lect. Matth. Afflict.in cōſtit. Siciliæ, in fi.Iurāt etiā obſtetrices,vel reclamāte glo.in l.j.§.j.& in l.iuriſiurādi. C.de teſtib.quas ſequitur Rom.conſ.xxj.viſo puncto,circa mediū. Sed eas repræhēdit Bart. in dicto proœmio Digeſtorū,& in d.l.iuriſiurādi. & in d.l.hac edictali.§. hoc illud.& ibi etiā Bal. in antiq. lectu.& idē Bar.in d.l.creditores.de pig.& Bal.in d.l.nemini.paulò ante finē.C.de aduocatis diuerſo.iudicū.& Ioā.Plat.in d.l.ſi vacātia.C.de bonis vacā.li.x.Sed eas ipſe Bal. excuſat in d.l.cōparationes.ita videlicet,vt nō debeāt iurare obſtetrices de veritate,ſed de cōſciētia & credulitate.Iurāt itē artifices & mechanici ad aliquid agēdū aſſūpti,dicto §. q aūt in auth.

More Romanorum magiſtratū gerens iurabat in leges.

Iuramentū officialis.

Iuramētū iudicis.

Aegyptiorum reges iudices ex lege ſua adiurant.

Pares curia cognoſcūt de cōtrouerſia inter dominum & vaſallum, & iurare tenentur.

Iurant qui res alienas adminiſtrant tractántve.

Militū iuramētum.

Milites immatriculati,priuati habentur.

Doctorum iuramētū, & eſtimatorum.

Calculatorum iuramentū, eorumq; qui comparationes literarum faciunt.

Medicorū iuramētū.

Obſtetricū iuramētū.

Obſtetrices non iurant de veritate

Iuramētū artificū & mechanicorum. *Aduocatorum iuramentum.* *Iuramētū calumnia non poteſt tolli per cōſuetudinē.* *Forma iuramenti.* *Iuramētū orphanotrophorum, tutorum & curatorū.* *Rectorum hoſpitaliū, rectorum communitatum iuramentum.* *Erogatorū annonæ publicæ iuramentum.* *Cuſtodum carcerū iuramentū, & eorū qui mittuntur ad redimēdos à Turcis captiuos.* *Iuramentū quando non ſit neceſſarium.* *Iuramēto illius qui præſcripſit, quādo ſtandum ſit.* *Qui allegat titulū, tenetur illum edere.* *Contra iuramentum partis admittitur probatio in cōtrarium.* *Iuramentum neceſſariò præſtandum.*

de non alienan.Iurant & aduocati,dicta l. rem uon nouam.§.patroni.C.de iudic.vbi tamen gloſſa dicit,hoc oon obſeruari conſuetudine, prout illam allegat Domini. in cap.Romana. §.nec etiam.de foro competen.libr.vj.vbi tamen poſt Hoſtien. Ioan.de Imo.& Ioan.Andr. dicit illam conſuetudinem de non iurando de calumoia, per cap. cæterùm. de iuramento calum.cùm & in hoc caſu ſit maior ratio,quia aduocati ſunt calumnioſiores, verſutioresq́; vt not.in l.ab Anaſtaſio. C.manda.& hoc ſequitur & dicit menti renendum contra iudices, qui hoc iuramentum oon exigunt,propter conſuetudinem.Matth.Afflic. in conſtitutio. Siciliæ,incip.aduocatos,colum.j.io fi.Sed aduerte,quoniam gloſſa in dicta l.rem non nouam, non ſimpliciter dicit iuramentum illud conſuetudioe non obſeruari, ſed tantùm formam iuramenti,quod ex hac lege fiebat tactis Euangeliis,quæ forma conſuetudine ſoblata eſt,vt dicebat Bulga.Iurant etiam orpbanotrophi, id eſt, educatores eorum,qui careur parēnbus, vt dicit Bal.in cap.ſignificaſti.extrà de electio. Et tutores atque curatores minorum, furioſorum,ac cæterorum,qui curatoribus indigent.l.de creationibus. C. de epiſcop. audien. & l.vlt.§.ſed cùm antiquitus.& ibi gl.quæ dicit id generale eſſe in omni turore & curatore. C. de curato.furio.& in auth.hodie.eod.titu. Et in §.j.& rurſum in §. vlti.& ibi etiam gloſſa in auth.vt hi qui oblig.ſe bab.& in cle.quia contingit.§. vt aotem.verſic. illi etiam,de religioſis domibus.Baldus in dicto cap.ſignificaſti.Bart.in l.legitimos.D. de legit.tuto. Iurant & rectores hoſpitalium, dicta clem. quia contingit,loco ſuprà allegato. Et etiam rectores communitatum,cap.vlt.de procurat.Iurant & erogatores annonæ publicæ,& qui ſtipendia ſoluunt,l.per hanc.C.de eroga.mil.anno.lib. xij. Et executores teſtamentorum, vt dicit Ioan. Plat.in dicta l.per banc.argumen.d.l.de creationibus.& dicto §.vltimo,in authen.vt hi qui oblig.ſe hab.Et vendētes bona debitoris autboritate iudicis.l.vltima,in fi.C.de bonis auth. iudi.poſſ.& Ioan.Plat.vbi ſuprà.qui dicit hoc eſſe geuerale in quolibet adminiſtratore, per textum in autben.iuſiuran. quod præſta. ab his, in princ. & in gloſſa j. Et qui mittuntur ad inſpiciendum fines agrorum,Bartol.in dicta l.iuriſiurandi.C.de.teſtibus. Et agrorum ipſorum deſignatores,ſiue aſsignatores,vt conſuluit Barbat.conſil.xxv. clementiſsimum Deum & piiſsimum,col.vij.lib.iiij. per nota. in dicta l.hac edictali, & in dicta l.comparationes. Et nuntij publici,quos vulgò ſergeotes vocamus,cap.cùm parati, & ibi gloſſa & docto.de appellatio.& voluit Barto.in extrauagan.ad reprimendum,in verbo,per nuntium, & Bal.in l. ij.in princip.C.de ſportul.& in cap.venerabilis,col.ij.verſic.vtrum ſi Papa. de dolo & contuma. Angelus in §. ſi quis autem.io authenti. de eccleſiaſti. titu. Iurant quoque cuſtodes carcerum,clem.j.§. porrò,de hæretic. Et qui mittuntur ad redimendos à Turcis captiuos, cap.ſignificauit.extrà de iudic.Iurant denique omnes periti de arte ſua interrogati, vt diximus latè in verſi. præced.

Illud ramen noo prætermittendum,quòd ſi partes communi cōſenſu vnum quempiam ſibi delegerunt,cuius iudicio aut teſtimonio in re quapiam ſtetur,ſiue,vt breuius dicam, ſi fides alicuius ſit approbata ab vtraque parte,non eſt neceſſe illum iurare,vt voluit Bar.in l. Lucius.in fi.D.de fideiuſſ.& in d.l.Theopompus.D.de dote prælег.Ant. in c.veniens, le j. col.ij.& ibi etiam Fely. de teſtib.Idem Aot.in c.finē.col.vlt.de dolo & contu.Roma.conſi. xx.viſo puncto,verſi.tertiò quia dictus.Felyn.in dicto c.quia indicanre,col.j.de præſcrip.

Sed redeundo ad noſtram conſuetudinem,declara primò id quod hîc dicitur ſtari iuramento illius qui præſcripſit,procedere,ſi ille non haberet titulum apud ſe. Nam ſi haberet, crederem oō eſſe illi credendum,ſed teneretur illum edere.Nam quoties alicuius iuramento ad ſuum commodum creditur,id debet intelligi deficientibus aliis probationibus, ſiue cùm aliter fides fieri uon poteſt,vt voluit gloſ.not.in c.ſtatutum.§.cùm verò. in verbo, ſaltem.de reſcrip.lib.vj.quem ſequitur Domin.ibi,Bal.in l.j.col.j.& ibi etiam Salic.C.de iureiuran.& Maria.in repet.c.quoniam.§.quòd ſi ſuper.col.ij.verſic.item aduerte tertiò, vt lite noo conteſta. Quia multi qui titulum habent vitioſum,nolunt illum oſtendere,ſed ſibi poſtulant credi ex huiuſmodi conſuetudine.

Declara ſecundò,vt nou obſtante huiuſmodi conſuetudine poſsit probari contrarium, vel ex confeſsione ipſius partis,vel aliàs qualitercunque. Nam quanuis lex, aut ſtatutum diſponat ſtari aſſertioni,aut iuramento alterius,poterit tamen contrarium probari, ex doctrina gloſſ.in l.ij.§.vlti.& ibi Pau.Caſt.& recentiores,D.ſi ex noxa.cau.aga.& Bal.in l.j.C. ſi adner.liber.cum multis aliis concord.

Declara tertiò geoeraliter,niſi ſubſit iuſta cauſa uon credendi huic, qoi ſe dicit habere titulum,vt per Ange.in l.diuus.D.de teſtam.milit.& in l.qui reſtituere.D.de rei vend.& in l.qui vas.in prin.D.de furt.& Alex.qui concor.adducit conſi.cxiiij.in cauſa & lite vertente. col.ij.verſ.circa tertium.lib.iiij.vbi & in caſu ſimili declarat multas cauſas non credendi ei, cui ſtatutum credi iubet.

Declara quartò,vt huiuſmodi iuramentum neceſſariò ſit præſtandum, etiam ſi nō deferatur à parte,vel à iudice,ſecundum Bal.in l.admonendi.D.de iureiur.& Alex in l.ait prætor.in prin.D.de iureiur.

Declara

Declara quintò, vt iſte iurare debeat coram iudice, aut alio à iudice in id deputato. Neq; enim ſufficeret iuramentum vbiq; factum, vt expreſsè voluit Bal. loquens in ſtatuto diſponente, quòd credatur iuramento alterius de damno dato, l. iij. in prin. ver. circa quintum. D. de iureiur. per nota. in l. hac conſultiſsima. §. pen. C. de reſta. & in l. iubemus. C. de lib. cau. & Alex. conſi. lx clariſsime domine iudex. col. iij. verſic. non obſtat ſi dicatur. lib. iij.

Iurandum eſt corã iudice, aut alio in id à iudice deputato.

Declara ſextò, vt pars ſit præſens, cùm præſtatur huiuſmodi iuramentum, per id quod voluit Baldus loquens de æſtimatore, in dicta l. hac edictali. §. illud. col. ij. verſic. ſed nunquid partes. C. de ſecundis nuptiis. & Panormit. in cap. ij. de teſtibus. Et etiam per id quod voluit Angelus in l. in bonæ fidei, C. de iureiuran. vbi cùm defertur iuramentum in ſupplementum probationis iuxta text. ibi, debet pars iurare præſente aduerſario, Barto. in dicta l. Theopompus. D. de dote præleg. & Alexand. conſil. cxxx. difficultas huius negotij, lib. j. & Fely. in dicto cap. ij. col. v. verſi. ix. limita. de teſtibus. & Catel. in memo. incip. citatio partis.

Standũ eſt iuramento alterius de dãno dato.

Iuramẽtũ præſtandũ eſt parte præſente.

Iuramẽtũ delatum in ſupplemẽtũ probationis.

LES MINEVRS. GLOSSA IX.

SED ſi hoc non eſſet expreſſum, an tunc præſcriptio huius conſuetudinis curreret contra minores. Et ſanè Baldus loquens in caſu huic omnino ſimili, imò verò prorſus eodem, in quodam conſilio incipiente, conſiderandum eſt, dicit quòd ſtante ſtatuto, quòd poſsidens cum titulo per decem annos, ſit tutus, talis præſcriptio etiam contra minores operetur. & idem voluit ipſe Baldus loquens in eodem caſu, in alio conſilio incipiente, quæſtio talis eſt, facta eſt citatio, & refert Corne. conſil. lxix. in hac conſultatione, col. j. lib. j. Sed & quòd præſcriptio ſtatutaria currat minoribus, tenet idem Baldus in l. ſi maret. C ne de ſtatu defuncto. & in l. vlti. col. vlti. & ibi etiam Angel. C. in quibus cauſis in integrum reſtitutio non eſt neceſſ. & Ioan. Lig. in clem. j. de reſtitutio. in integr. & Guido Pap. deciſio. xxxi. ſecundum ſtatutum, vbi tamen intelligit de adulto: & videtur de hoc eſſe text. in cap. conſtitutus. & hoc not. Innncen. & Ioan. Andr. de in integrum reſtitutio. vbi tamen dicitur, quòd aduerſus huiuſmodi præſcriptionem reſtituitur.

An & qua præſcriptio currat contra minores.

Adultus aduerſus præſcriptionem reſtituitur.

Sunt tamen qui ſimpliciter tenent non currere præſcriptionem ſtatutariam, ſicut nec legalem aduerſus minores, in quibus eſt Paul. Caſtr. conſil. ccccxl. quia ſecundum dubium, colum. ij. lib. iij. Et pro his eſt optima glo. quam non allegant, in c. j. §. porrò. titu. quali. olim feu. ali. pote.

At Barto. hanc rem ita diffinit, vt in præſcriptionibus, quæ lucrum tantùm excludunt, currat præſcriptio, vt in terminis dicti cap. cõſtitutus. Sed in aliis quæ damnum & amiſsionem rei iam quæſitæ adferunt, non curret: quia ſtatuta recipiunt interpretationem reſtrictiuam, ne quis indebitè damnum patiatur. l. ij. C. de noxal. actio. Ita voluit ipſe Barto. in l. etiam. la ij. in vlti. quæſtio. D. de minor. & in dicta l. vltima, in fin. C. in quibus cauſis in integrum. & ſequuntur Anto. & Panormit. in dicto cap. conſtitutus. de in integrum reſtitutio. Baldus autem in dicto cap. j. §. porrò. titu. qual. olim feud. alie. & rurſum in cap. j. col. ij. verſi. niſi iuſta, titu. quo tempore miles. ita diſtinguit: Aut enim præſcriptio inducta à ſtatuto ſuccedit loco alicuius præſcriptionis inductæ à iure communi, vt ſi loco præſcriptionis triginta annorum, quæ de iure communi non requirit titulum, ſtatutum inducat præſcriptionem decem annorum. Et tunc procedat illa opinio, quòd non currat minori, quia ſubrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. l. ſi eum. §. qui iniuriarum. D. ſi quis cautio. & cap. eccleſia. vt lite pendente. Aut non ſubrogatur loco alicuius præſcriptionis legalis, & tunc ea currit minoribus, per dictum cap. conſtitutus. Et hanc diſtinctionem ſequi videtur. Alexan. conſil. lxv. quoniam omne datum, colum. antepenult. in fine lib. vj. quod repetitum eſt in eodem lib. conſi. cxviij.

Statuta reſtrictiuam recipiunt interpretationem.

Subrogatũ ſapit naturam eius, in cuius locũ ſubrogatur.

Illud autem planum eſt, aliàs ſtatutum & conſuetudinem comprehendere ac ligare etiã minores, per textum in l. ſi ſine hærede. §. Lucius. D. de admini. tuto. & voluit Iaco. But. in l. de quibus. in fi. D. de legib. & ibi etiam Barto. & Bal. in repet. col. antepen. verſic. primò ergo quæro, vbi dicit ita omnes tenere. Cy. in l. ij. col. vlti. C. quę ſit longa conſue. Iac. Aret. & Bal. in l. vlti. C. de reſti. in integ. Ang. in l. ſi plures. D. de pact. Alexan. conſi. xlix. maturè ponderat. col. iij. verſi. & conſtat ſtatutum, lib. j. & conſi. xxxvij. conſideratis his, col. iij. verſic. & ex his conſtat, li. iiij. & dicto cõſil. lv. col. vij. verſi. ix. dictum ſtatutum. lib. vj. & Barb. conſi. xliiij. illud adferam. col. vlti. lib. iij. quicquid dixerit Gabriel. Cun. in l. ingenuum. D. de ſtatu homi. quem tamen ſequitur Anto. in c. vlti. col. xxxij. verſi. ex hoc infertur, de conſuetud.

Statutum & conſuetudo ligant etiam minores.

Quod tamen intellige, niſi ſtatutum, aut conſuetudo eſſet contra ius commune: nam tũc non comprehenderet minores, per text. in cap. ij. de delict. puer. quem ad hoc expendit ſolus omnium, vt ipſe gloriatur, Roma. ſingul. omnium poſtremo, & ſequitur Franc. Curt. iunior conſi. viij. viſa ac diligentiſsimè conſiderata, in fi. Bald. in l. omnes populi, col. antepen. verſic. vlti. quæro, ſtatuto cauetur, vſque ad verſic. ſed numquid. & in feud fol. 28. col. j. in verbo, infantia. Et idem voluit Zilio Cremo. inter conſil. Bal. conſil. cxxxv. articulus ſiue caſus eſt, dominus Antonius, libr. iij. & l. j. C. quando Impe. inter pup. & vid. quem refert & ſequitur Soci. conſ. cxxxiiij. viſo ſtatuto, col. iij. verſi. poſtremò addo, lib. iij.

Statutum vel conſuetudo cõtra ius cõmune non comprehendit minores.

L'EGLISE. GLOSSA X.

Cõſuetndo inducẽs minorem præſcriptionẽ quadraginta annis contra eccleſiam non valet.

Statuta laicorũ ſuper præſcriptionibus non ligant eccleſiã, quid in bonis clericorum?

ETiam ſi non expreſsiſſet, tamen ita intellectum fuiſſet: quin & ſi nuncupatim diſpoſuiſſet eccleſiam hoc ſtatuto teneri, non valuiſſet ex ſententia Bald.conſil. ccccliiij.col.iij.verſic.item quia generali,lib.iij.vbi expreſsè dicit,quòd conſuetudo aut ſtatutum inducens præſcriptionem contra eccleſiam minori tempore quàm quadraginta annorum, quod de iure communi ſtatutum eſt, non valet, & peccatum mortale committit illam ſeruans, per c. non minus. & c. aduerſus. de immu.eccl. Vt interim illud omittam, ſtatuta laicorum ſuper præſcriptionibus non ligare eccleſiam, vt per Pet.Anc.conſi.cclviij.ſupradictum ſtatutum,ſicuti nec alia,vt alibi latè diſputabimus,præſertim cùm hæ noſtræ conſuetudines ſint miſtæ, clericorum & laicorum: & ideò,niſi aliud obſtet,ligant etiam clericos, vt alibi quoque diſſeruimus.

Sed an etiam bona clericorum idem habeant priuilegium, vt non niſi xl. annis præſcribantur.Breuiter dic,quòd non,ſed iure communi vtuntur,glo.in c.j. xvj. q.iiij.& gloſſ. quæ illam priorem allegat in c.quanquam.in verbo, ipſarum, & ibi Arch.& Domi. de cenſi. lib. vj.Salic.in auth.quas actiones.in vlti.quæſt.& ibi Iaſ.in fi. C.de ſacroſan. eccl. Anto. in c. ſi diligenti.& ibi latè Imo.& in c. vlti. in repet.de præſcrip. Panor.in d. c. ſanctorum. in fi. & ibi etiam Fely.in fi.eo.tit.Idem Panor.in c.j.col. ij.de conſue.Rom.in l.vſucapio.D.de vſuc. & ſin.eccclij.incip.tu ſcis generale,vbi facit glo.ſing.quã primo loco allegaui.idẽ Panor.in c.eccleſia S.Mariæ.ſuper glo.ij.& ibi etiã Fely. col. v.verſic. & hinc eſt quod bona,de cõſtit.

NE AVTRES PERSONNES PRIVILEGIEES. GLOS. XI.

Generale ſtatutum non intelligitur de perſonis nominatim à ſuperiore priuilegiatis.

Immunitas alicui conceſſa nõ tollitur ex generali impoſitione onerum.

Per conſtitutionẽ generalem ſequentem nõ tollitur priuilegiũ.

Generalis ſtatuti diſpoſitio non includit caſus priuilegiatos, fallit vt infrà verſ. idq; adeò.

Inſtrumẽtorum dotalium priuilegium.

Generale ſtatutũ nõ intelligitur in caſibus ſpecialibus.

VIdetur iſtud ſuperfluè adiectum fuiſſe, quoniam generale ſtatutum non intelligitur de perſonis nominatim à ſuperiore priuilegiatis, per l.vlti.§. exceptis. C. vbi quis de curial.vel cohor.& in l.decurionibus.& ibi glo.& Barba.C.de ſilen. lib.xij.& ita per illos tex.voluit Bal.conſ.lx. quædam ſoror de ordine Minorum, in fi.lib.v.Sed & idem Bal.in c.j.col. penul.verſi. pone princeps,de reſcript. vbi dicit, quòd immunitas alicui ſpecialiter conceſſa non tollitur ex generali impoſitione onerum, per d.l. decurionibus.& ibi latè ſequitur Barb.& latiùs Fely.col.viij.verſ. ſecunda diſpoſitio.& idẽ Bal.in cap.cùm ordinem.col.vlt.verſic.decimò expono,eodem tit.dicit,quòd per conſtitutionem generalem ſequentem non tollitur priuilegium,vt not.ſingul.in dicta l.decurionib. & idem Baldus in l.non plures.in fine.C.de ſacroſanct.eccleſ.& in l.j.circa medium. C. de Iuſtinia.Codice confir.& in cap. licèt cauſam,col.viij. verſic. ſed quæro, quid de probatio. vbi dicit ſingul.eſſe gloſ.in dicta l.decurionibus.quem text.ſæpius ad hoc expendit & commendat,vt in l.ſi quis ad declinandam.col.ix.verſiculo, item abſurdum videtur, C. de epiſcop.& cler. & in authentica,habita, in tertio notabili. C.ne fil. pro pat. & in l.ſed & poſteriores.D. de legibus.& in l.j.poſt princip.ibi,& ideò princeps.D. de conſtitutionibus princip.& in l.ſi cùm mihi,ibi,& per hæc alia die conſului. D. de dolo. & in l.dotale.in fine. D. teſtamen.milita.& in l.vltima. C. ſi contra ius vel vtilitatem publicam,& in cap. graue. de offic.ordin.& in cap.veniens.col.ij.de præſcriptio.& in cap.j. in fi. titu. quo tempore miles. & Romanus conſi.eecxxxvj.quoddam indultum Petri,col.ij.verſic.tertia principalis ratio. Franciſc.Curt.conſi.cxlvj.ſuper primo quæſito dicendum eſt,in prin.lib.j.& conſi.cccxiij. poſtremò res iſta.col.vlt.lib.ij.& conſi.cxlvij.videndum eſt,col.penult.verſic.ſed tamen his non obſtantibus,lib.ij. vbi & ad hoc allegat text. Alex.in l. ſi mihi & tibi.§.in legaris. D. de legat.j.& Philip. Decius conſil.ccclxxiiij.in caſu propoſito,col. iij. verſic. & hoc idem confirmatur.Et generale eſt,vt generalis ſtatuti diſpoſitio non includat caſus priuilegiatos,per id quod notabiliter dicit Salicet.in l.vltima,in princ.verſic.ex quo nota bonum argumentũ. C.de iure dotium, quòd ſtatutum generaliter diſponẽs inſtrumenta publica non probare, niſi ſint regiſtrata in memorialibus, non comprehendit inſtrumenta dotalia fauore dotis. Nec ſimiliter generale ſtatutum intelligitur loqui in caſibus ſpecialibus, vel habentib. ſpecialem fauorem,per textum in l. ſi adulterium.§.liberto.D.de adulter.vbi diſpoſitio diui Pij generaliter permittens occidere adulterum, non trahitur ad patronum à liberto inuentum, qui ſpecialiter prohibetur occidi,quem ad hoc not.& dicit ſingul.Iaſon in l.cohæredi.§.qui diſcretas.in quarto notabili.D.de vulga.& pupilla.ſubſtitutio. & etiam per textum in l. de teſtamentis,vbi hoc not.Rapha.Fulgoſ.Innocen.in l. hac conſultiſsima, vbi gloſſa, Roma. & Philip.Corne. & recentiores. C. qui teſtam. facere poſſ.& voluit gloſſ.in l.ſciendum,in prin.vbi Bar.& alij,D.qui ſatiſdare cogan.& in l.euictiones, in prin. C.de curſo. publi. lib. xij.& in §.j.in verbo,vacantib.in authen.de hæredita.quæ ab inteſtato deferunt. Bart.in extrauagan.ad reprimendũ,in verbo,non obſtantibus,Paul.Caſt.conſi. ccccxxvij. inhærendo puncto,col.j.lib.j Panor.in cap.verum.col.v.verſic.nunc quæro de poteſtate, de foro competen.Domi.in cap.vltimo.col.penult.de immunita.eccleſia.lib.vj.Franciſc.Areti.in l.Pantonius.col.v.de acquir.hæredit.& Baptiſt.de ſancto Seueri.in repetit.l.omnes populi.charta xxxj. verſic. decimò quæritur. D. de iuſtitia & iure.Iaſon in l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatum,

colum.

col. iij. verſicul.ſecundò regula.D. qui ſatiſdare cogan. & in l.iuſiurandum & ad pecunias, in fi.D.de iureiurando.& in l.j.§. ſed & ſi mihi,col. iiij. D. de verbor. obligatio. & in l.j.col. iij.verſic.iij.not.D.ſoluto matrimo.& in l.puſtquam liti,in fi.C.de pact.& in l. fratris.col.ij. C.de in offic.teſta.& in l.quoniam in prioribus.in princ.col. ij. C. eod.tit.& in authent. ex cauſa.col.vj.C.de liberis præteri.& alibi ſæpe.

Hæc tamen non ſunt omnino expedita, quia diſpoſitio generalis omnes caſus includit, licèt maior videatur eſſe ratio in vno,quàm in altero.l.j.§.quod autem.D.de aleato.& l. j. §. & generaliter.D.de lega.præſtan.& l.vlti.§.vxori.D. de auro & argento lega. & voluit Philip.Decius conſi.xx.in cauſa iſtorum,col.ij.verſic.iiij, vt ſuprà dixi,& conſi xxxix. cuius ſupraſcriptio incipit,an detur reſtitutio.col.ij. verſic.j. hoc probatur, vbi loquitur in generali diſpoſitione inducente præſcriptionem,qui eſt caſus noſter & conſi.lxj.an vaſallus cogatur, col.j.Nam & aliàs tantum operatur diſpoſitio generalis in genere, quãtum ſpecialis in ſpecie.l.ſi duo.& ibi Bar.D.de adminiſtratio.tuto. & l.ſi chorus. D. de lega. iij. l.omnes. C. de præſcriptio. triginta vel quadraginta annorum.

Tantum operatur diſpoſitio generalis in genere, quã tum ſpecialis in ſpecie.

Idq; adeò procedit,vt etiam cõſtitutio generalis odioſa generaliter ſit intelligenda,vt notat Angelus in l.vltima,verſi.vlti.quæritur,de conſtitut.princ. Nam licèt materia ſit odioſa, non propterea excluditur lata interpretatio,quæ ex proprietate verborũ oritur,per tex.not. in l.cum lege.vbi Franc.Aret.not.D.de teſtam.& voluit etiam Calde.conſi.j.in prin. tit.de conſang. & affinit. & Philip. Dec.conſi.v.in cauſa dominæ Mariæ.in fi. Id autẽ adeò procedit, vt generalis diſpoſitio comprehendat caſus alios priuilegiatos, qui tamen in illo caſu non habent priuilegium,ex tex. notab.in l.in fraudem.in fine,vbi hoc notat Bal.D.de mil. teſtam. quem & idẽ Bald. ad hoc quoque expendit in l. omnes populi. in fi.verſic.item not. quòd generale ſtatutum.D.de iuſti.& iure.& eſt etiam bonus tex.in eadem l.in fraudem.§. ſi quis ſe ſcribat, vbi lex quæ generaliter dicit, ne quis ſeipſum ſcribat hæredem, habet locum & in teſtamẽto militis.quod aliàs eſt priuilegiatum. Et ex hoc infert ipſe Baldus,quòd notarius, cui interdictum fuit officium, non poteſt ſcribere etiam ad pias cauſas. Et hoc etiam generaliter voluit Philip. Decius in l.ex teſtamento.C. vnde liberi.& in l.j.colum.ij. verſic.& ampliatur,& in l.nemo poteſt.in princip.D.de regulis iuris. & in dicto cap. j. col. iij.de reſcript.& in cap.ſedes Apoſtolica.col.v. eodem tit.& in cap. conſuluit. le j.de appel. & dicto conſi.v.col.ij.verſic.ſed tamen his non obſtantibus, & conſi.xlviij. cuius ſupraſcriptio incipit, priuilegium immunitatis.col.ij. verſic. hinc eſt quòd diſpoſitio,& dicto conſil. lxj.col.j.& conſi. cxxxj. reuocatur in dubium,col.iij.verſicul.non obſtat quod dicit, vbi per hoc dicit eccleſiam comprehendi ſub generali diſpoſitione.

Conſtitutio generalis odioſa generaliter intelligẽda eſt.

Odioſa nõnunquam latè interpretanda.

Nemo poteſt ſeipſum hæredem ſcribere, nec miles quidem.

Notarius cui interdictum eſt ſibi officiũ, non poteſt ſcribere ad pias cauſas.

Ex quibus potes intelligere, quid ſit dicendum, cùm quæritur, an ſub generali ſtatuto comprehendantur priuilegiati. Nam ſi habeant priuilegiũ ſpeciale in caſu de quo loquitur ſtatutum generale, non comprehenduntur, per ea quæ dicta ſunt in principio. At ſi non habeant priuilegium in eo caſu ſpeciali,certè comprehendũtur ſub ſtatuto generali, quantumcunque aliàs ſint priuilegiati,per ea quæ diximus in præcedenti verſiculo.Et ſecundùm iſta intelligendum eſt illud dictum Saliceti in dicta l. vltima. C. de iure dotium, quia loquitur in caſu, in quo dos habebat priuilegium, vt inſinuatio non requireretur, per textum in dicta l. vltima. Et ideò optimè infert Salicet. ad ſtatutum, quod diſponit inſtrumentum debere inſinuari, vt non comprehendatur cauſa dotis in eo caſu ſpecialiter priuilegiata.

An ſub generali ſtatuto comprehẽdantur priuilegiati.

Dotis fauor.

DROICTZ SEIGNEVRIAVX. GLOSSA. XII.

QVID hæc noſtra conſuetudo appellet *cenſiues & droictz feodaux*, vulgò notum eſt ex interpretatione noſtræ conſuetudinis in aliis locis, & aliquid dicemus in gloſſa ſequenti. Quid autem intelligat per hoc verbum, *ſeigneuriaux*, nondum ſatis mihi compertum eſt, niſi intelligamus de iure emphyteutico, & vt ſic intelligamus multa ſuadent. Primum enim, hoc nomen rei conuenit. Dominos enim (quos lingua noſtra vulgari *ſeigneurs* appellamus) eos etiam dicimus, qui in emphyteuſim conceſſerunt,reſpectu(vt ita loquar) illorum qui acceperunt, vt patet ex l. j. ij. & iij. C. de iure emphyteutico. Deinde quia etiam iura emphyteutica de iure cõmuni non præſcribuntur ſpatio decem vel viginti annorum,de quo loquitur hæc noſtra conſuetudo, ſed nec longiſſimo tempore,per textum in l.cùm notiſsimi. §. vltimo. C. de præſcriptio.triginta,vel quadraginta annorum. quem text. ad penſionem emphyteuticam trahit gloſſ. in l. comperit. eodem titu. de qua re alibi diximus ſuprà. Ideò ita intelligendo noſtram conſuetudinem, eam reducemus ad ius commune,etiam ſine impropriatione verborum: quod vtique faciendum eſſet,etiam ſi verba eſſent impropriãda, per textũ expreſſum, quem notant omnes doctores in cap.cùm dilectus de cõſuetudine, cũ ſimilib.quæ alibi adduximus. Sed & aliàs non extendenda tamen extendimus,vt ad ius antiquum & commune reducamus,vt voluit gloſſa reputata ſingul.in cap.ſtatutum.in verbo,numerandũ,de præbend.lib.vj. & Anto.in cap.olim.de verbo.ſignific.& Alex.qui hoc multũ cõmendat in l.ſi conſtãte.in prin.col.v.in fi.D. ſolu.matri.& Iaſ.in auth.quas actiones.col. vi verſi.& pro ea diſputando, C.de ſacroſ.

Domini dicuntur qui in emphyteuſim conceſſerunt.

Empyteutica iura non præſcribuntur ſpatio decem vel viginti annorum, nec longiſſimo tempore.

Cõſuetudo reducenda ad ius commune.

Verbũ ſeigneuriaux de quibus accipiẽdũ. *Iura emphyteutica priuilegiata.* *Creditores non opponentes ſe quando res ſubhaſtatur, præſtationes annuas amittunt.* *Penſio emphyteutica quanto tẽpore præſcribatur.* *Caſus perpetuus præſcribitur quadraginta annis.* *Emphyteuta malæ fidei nõ præſcribit, nec eius hæres.* *Emphyteutica res ab extraneo præſcribitur longo tẽpore, modò cõcurrat titulus cũ bona fide.*

eccleſ. Item ſi non ita intelligamus, erit hoc verbum *ſeigneuriaux*, ſuperuacuum. neq; enim aliud poterit ſignificare, quod non intelligatur in verbis ſequentibus, *cenſiues & feodaux*. Nulla enim ſunt alia iura, quæ *ſeigneuriaux* poſſumus appellare, præter ea quæ vocantur *cenſiues & feodaux*, niſi iura emphyteutica intelligamus. Ideò ita debemus intelligere, ne fruſtrà hoc verbum ſit poſitum, per l. ait prætor. la j. & ibi Paulus Caſtr. Alexand. & alij recentiores. D. de iureiurando. & l. poſtliminium. §. vltimo, ibi, aliàs ſuperflua, D. de capt. & poſtlimi. reuerſ. Denique, quia cùm huiuſmodi iura emphyteutica ſint in iſto caſu ſpecialiter priuilegiata, vt non præſcribantur longo tempore, vt diximus, certè etiam ſi non exciperentur expreſsè, deberent tamen cenſeri non comprehenſa ſub hac generali conſtitutione, per ea quæ latè diximus in gloſ. præcedenti. Et aliàs etiam videmus, quòd huiuſmodi iura emphyteutica non admittuntur, vbi etiam alia admittuntur, vt planum ex eo quod not. ſcribit Ioannes Fab. in l. ſi eo tempore, C. de remiſſ. pigno. quòd licèt aliæ præſtationes amittantur per ſubhaſtationem, ſi creditores non ſe oppoſuerint infra tempus ſtatutum, per textum ibi, tamen hæc iura non amittuntur, etiam ſi nulla interceſsio ſiue oppoſitio interuenerit, per textum in l. qui tabernas. D. de contrahenda emptio. de qua re alibi dicemus. Sed hæc ſanè res dependet ex eo quod quæri ſolet, quanto tẽpore præſcribitur penſio emphyteutica, de quo Iaſ. in l. ij. col. xlvj. quæſtio. xxviij. & iterũ col. lxxxj. verſi. j. C. de iure emphyteu. Primum allegat Specul. titu. de loca. §. nunc aliqua, verſicul. xliiij. & Bartol. in l. ius emphyteuticum, & in l. iubemus. C. de fund. patrimo. lib. xj. & in l. comperit. C. de præſcriptio. triginta vel quadraginta annorum. quod dicit Iaſon in illo priori loco, indubitanter procedere, quantum ad penſiones præteritas: ſed quantum ad futuras id durum eſſe. nec aliud dicit. Sed & Corne. conſil. xlij. videtur prima facie, colum. penulti. verſi. accedat. libro iij. dicit, qui tenetur ſoluere perpetuum cenſum, præſcribit non ſoluendo per quadraginta annos, & adfert duo conſilia Baldi. At Franc. Balbus in tractatu præſcriptionum, in quarta parte quartæ partis princip. in viij. quæſtio. negat hæc procedere ita ſimpliciter. Sed ſic concludit, quia ſi emphyteuta habet malam fidem, vt quia is eſt, cui conceſſa eſt emphyteuſis, vel eam recognouit, & tunc nullo tempore præſcribit, nec ſimiliter eius hæres, cui nocet mala fides defuncti, vt ſuprà in principio diximus in verbo, *bonne foy*. Et hoc apertè ſenſerunt Ioan. Andr. & Anto. in cap. olim cauſam, in fi. de cenſibus, cùm dicunt, quòd præſcriptio cenſus non currit cum mala fide. Si verò res emphyteutica peruenit ad extraneum, tunc is præſcribit dominium directum ſaltem in effectu, & reſpectu priuati ſpatio decem vel viginti annorum cum titulo & bona fide. Sed ſine titulo, ſpatio triginta annorum cum bona fide, per l. ſi quis emptionis. §. j. C. de præſcriptio. triginta vel quadraginta annorum, cum mala autem fide nullo tempore præſcribit. hæc ille, ideò cogita.

CENSIVES, GLOSSA XIII.

Cẽſus quid. *Feudale ius quid.*

QVID hîc noſtra conſuetudo *cenſiues* appellat, poſſumus intelligere ex multis præcedentibus gloſsis, præſertim verò ex gloſſa ſeptima. Cenſum enim paſsim vocat noſtra conſuetudo, cùm dominus feudi (ita illum vocamus, qui ſicuti vulgò loquimur, tenet per hommagium, aut aliàs ſub hommagio nobiliter) concedit aliquid ex ſuo dominio (barbarè loqui volumus, vt omnes intelligant) ea lege tenendum, vt is, cui conceditur, quotannis ſoluat aliquam penſionem, quam cenſum dicimus, citra tamen hommagium. Quod ſi cum hommagio, iam non cenſus vocabitur, ſed vel ſeruitium annuum, vel aliter, vt libitum erit: idque ius feudale, de quo & hæc noſtra conſuetudo loquitur, appellatur. Sed in iure qualiter cenſus aſſumatur, quidúe differat à penſione emphyteutica. & aliis ſimilibus, vide per gloſſ. & Panormit. in cap. conſtitutus. de religioſis domibus. & Bald. in titulo de pace Conſtan. in verbo, perſoluere, Barto. in l. j. §. j. D. de public. & vectigal. Felynus in cap. ad audientiam. col. viij. verſicul. & dum remittit. de præſcriptionib. vbi videbis multas remiſsiones, & etiam latè Iaſon in rubri. C. de iure emphyteut. & Matth. Afflict. in tracta. de iure Protomixeos, col. xvj. verſi. vij. not.

FEODAVX, GLOSSA XIIII.

Noua conſtitutio etiã generalis non comprehendit caſum feudalem.

NON erat opus hoc exprimere: nam noua conſtitutio, quantumuis generalis, non videtur comprehendere caſum feudalem, vt voluit Signo. conſil. ccxx. quidam dictus Iauellus, in primo dubio, quem ſequitur Phil. Dec. in l. vlti. col. iij. verſic. ſimiliter ad illud. C. vnde legi. Et facit, vt ipſe ait, text. in cap. j. §. ſi generali, titu. ſi de feudo fuerit controuer. inter domi. & agna. & not. in cap. j. in princip. titul. de capi. qui cur. vend.

§. II.

N'EN SERA PAS CREV PAR SERMENT. GLOSSA VNICA.

Quanuis

QVanuis defunctus fidem feciſſet ſuo iuramento,non tamen hæres debet de facto ipſius defuncti iurare,cùm certò neſciat quid defunctus egerit, l.qui in alterius,D.de reg.iur.& in c.cùm quis.eo.tit.lib.vj.nec debeat quis de facto alieno iurare,l.Marcellus,D.rerum amot.Ideo dicit Bart.in l.in bonæ fidei,C.de iureiur.quòd iuramentum neceſſarium, quod defertur à iudice in ſupplementum probationis non defertur hæredi, qui communiter præſumitur ignorare iura eius cui ſucceſsit,per d.l.qui in alterius.Sequitur & dicit not. Iaſon in repet.l.admonendi,col.xj.verſi.ſecundus caſus clarus eſt.D.eo.Et alibi idem Bal.videlicet in l.ait prætor.in princ.D.de iureiur.quòd ſtatutum de ſtando iuramento damnum paſsi, non intelligitur de hærede ipſius.Nec ſimiliter promiſsio de ſtando iuramento alterius. Et primum dictum ſequitur Alex.in l.qui bona.§.qui damni.D.de damno infecto. Secundum autem Rom.& ipſe Alex.in l.pen.§.hoc iudicium,D.ne quis eum qui in ius vocat.Et ſimile eſt quod dicit Guliel.Cun.in l.debitoris,in fi.D.de iudic.quòd ſi in inſtrumento eſt appoſitum pactum ſolitum ſæpe apponi,quod de damnis & intereſſe ſtabitur iuramento damnū paſsi,ſed non propterea ſtabitur iuramento hæredis.quod etiam refert & ſequitur Roman. in dicto §.hoc autem iudicium.& idem Roman.in l.iuſiurandum quod ex conuentione, in prin.D.de iureiur.Sed generalius idem Bal.in l.ij.D.de condict.indeb.dicit quòd facultas aut ius iurandi non tranſit ad hęredes.& idem dicit conſi.cccxiiij.vtrum dictus contractus, in quarto dubio,lib.v.vbi etiam ſubdit,quòd cedi non poteſt.& fermè vbique allegat Bald. l.generaliter.in prin.C.de iureiut.vbi iuramentum alicui à parte delatum non tranſit ad hęredem,cùm multum diſcrepet iuramentum hæredis à iuramento defuncti.Et facit etiam c. veritatis,de iureiur.vbi iuramentū ex parte iurantis eſt perſonale,nec illius perſonam egreditur, de quo latiſsimè diximus ſuprà.

Iurare de facto alieno tenetur nemo.
Iuramētū neceſſariū non defertur hæredi.
Hæres præſumitur ignorare iura eius cui ſucceſsit.
Iuramentū quod & quando ad hæredē nō porrigatur.
Iurādi facultas non tranſit ad hæredes, nec cedi poteſt.

Quanquam ſunt qui contrà ſuadent iurandi ius & facultatem tranſire ad hæredes. Primò tex.in c.j.§.ſi quis ſe.& §.ſeq.qui eſt vlt.tit.ſi de inueſtit.inter domi. & vaſal.lis oria. vbi vaſallus iurat ſe vel patrem ſuum fuiſſe inueſtitum.& ita de facto patris,& ibi glo.in verbo, præſtandæ,reddit duas rationes.Nam perſona patris & filij vna eademque eſſe intelligitur, l.vlt.C.de impuber.& aliis ſubſtit.& §.ei qui tuo. Inſtit.de inutili ſtipul.Et vnum eſt ſacramentum defuncti, & hæredis,in authen.de iureiur.à morien.præſt.in princ.& ibi quoque Bald.hoc expendit,dicitque eam gloſ.eſſe not.Sed & idem Bal.in §.j.eiuſdem tit.in prin.in verbo,ſucceſſoribus.dicit per tex.ibi,quem ad hoc quoque dicit not.quòd ius probandi per ſacramentum tranſit ad ſucceſſorem.Quibus adde gl.in d.l.pen.§.vlt.qui incipit,hoc iudicium,D.ne quis eum.quæ voluit quòd facultas iurandi in litem cōtra eum qui vi exemit in ius vocatum,tranſit ad hæredes,& illam gl.not.ſequuntur Bal.Ang.Pau.Caſtr.Alex.& Iaſ. ibi,qui magna ex parte hoc quoque trahunt ad iuramentum,quod defertur cōtra doloſum, vt contra tutorem,qui non confecit inuentarium,& ſimiles, vt ſcilicet tranſeat ad hæredes minoris,quanuis non tranſeat animaduerſio contra hæredes doloſi,per l.vlt.C.de in lit.iur. & voluit Bar.in l.in actionibus.col.vlt.& ibi recentiores,D.de in lit.iuran.Sed & hoc trahūt Pau.Caſt.Alexan.& Iaſon in d.§.hoc iudicium,ad iuramentum quod defertur in caſu, l.ſi quando.C.vnde vi.& cap.vlti.quod metus cauſa.vt ſimiliter tranſeat ad hæredes: quod etiam voluit Barba.aut quiſquis is fuit,in additio.Bal.in dicto §.j.titu.ſi de inueſt.inter domi. & vaſal.lis oriat. & Iaſon in dicta l ſi quando.colum.pe.Quibus concinit quod voluit Barto.poſt Iacob.Areti.in l.gerit.col.v.verſic.quidam ſunt,in quibus non eſt hæc præſumptio. D.de acq. hæred.quod cùm dubitatur,an quod quis fecit,id fecerit animo adeundi hæreditatem,ſtandum eſt in indifferentibus interrogationi illius qui fecit cum iuramento, ſi vixit,aliàs interrogationi hæredis ipſius,& ſequitur Alex.conſi.cxxvj.viſo proceſſu cauſæ vertentis inter Ioannem,col.ij.lib.vij.Et hæc maximè procedunt,cùm iuramentum defertur à lege vel ſtatuto,quia tunc hęres poteſt iurare de facto defuncti,vt dicit Alex.in d.l.pe.§.vlt. D.ne quis eum.& ita quoque dicit tenere Guliel.Cun.& Roma.in d.l.qui bona.§.qui decē. D.de damno infect.Et hæc non modicum confirmat,quod ſcribit Inn.& poſt eum Io.And. in c.vlt.de iur.cal.quòd quis poteſt iurarę etiam de veritate,non ſolùm de his quæ fecit, aut vidit,ſed & de his quæ aliàs indubitanter nouit.Nam & videmus (inquiunt) id dici indubitatum,quod communi auditu percipitur ab antiquis.l.in ſumma.§ idem Labeo.D. de aqua pluuia arc.Quorum authoritate ſubnixus Pau.Caſt.conſi.cclxxix.viſa petitione, col.vlt.lib. ij.dicit ſtari iuramento poſſeſſoris feudi,vtrum ſit feudum nouum an antiquū,etiam ſi non ſit de facto illius,quia id poteſt ſcire per relationem maiorum ſuorum, per tex.quem etiam allegat,in l.ſi quis ita.§.ſi quis,D.de reſta.tute.qui tamen ad hoc nihil mihi facere videtur. Sed optimè facit tex.in c.omnibus.in prin.ij.q.v.in illis verbis,auditu non eſſe,non dubitamus:vbi gl.infert,aliquid poſſe ſciri auditu,& in c.beati.ij.q.vij. vbi diuus Ambroſius: Videmus (inquit) Paulum & Petrum ad martyrij gloriam perueniſſe. Et tamē id non viderat Ambroſius,ſed id veluti indubitanter ſe ſcire opinabatur ex antiquarum ſcripturarum renuntiatione,& in c.hoc videtur.& ibi,bona gl.in verbo,iudicauit.xxij.q.v. & alia gl.in cap.

Iuramētū ex parte iurantis perſonale.
Perſona patris & filij vna intelligitur.
Sacramentum defuncti & hæredis vnum.
Iuramētū quale & quādo trāſmiſsibile.
Interrogationi quando ſtandū.
Hæres quādo poſsit iurare de facto defūcti.
Iuramēto cuius ſtetur ſuper feudo nouo, antiquóne.
Auditu pbari quid poſſe.

teſtes.in verbis quæ nouerunt,xiij.q.ix.Quid quod Bal.conſi.xiiij.in quodam contractu, io ſecundo dubio,uo.j.conſuluit,quòd ſi in contractu venditionis dicatur,quòd de certa re futura credatur emptori,& emptor alteri cedat,tam bene credetur huic ſingulari ſucceſſori, quàm primo emptori,cùm iſtud non videatur conceſſum ratione perſonæ, ſed contractus: vnde ſufficit,ſi perſona ſit æquè idonea,quod in dubio præſumitur, l.ſi actor malit. D. de procur. Quæ Bal.deciſio huc admodum pertinet:quia ſi ex contractu alicui de re aliqua credi debet,intelligitur iuramento interueniente,vt latiſsimè probauimus in §.præced. Et ideo ex ſententia Bal.hoc ius credendi, & ita iurandi, tranſit non ſolùm in hæredem vniuerſalem,ſed & ſingularem.

Iuramento ſingularis ſucceſſoris quãdo ſtetur.

Iurandi ius tranſit in hæredẽ vniuerſalem & ſingularem.

Vides igitur hanc rem eſſe admodum dubiam. Tamen ad ſedandam harum rerum controuerſiam,Roma.ſępe ita diſtinxit,an videlicet facultas iurandi deferatur à lege,vel ab eius miniſtro,id eſt iudice,vel legis authoritate: & hoc caſu tranſeat ita facultas ad hæredem, quoniam lex ſemper loquitur,l.Arriani,C.de hæret.& ita æquè nunc reſpicit perſonam hęredis,ac olim defuncti reſpiciebat.& ita procedit gl.in d.l.pe.§.hoc autem iudicium.an verò huiuſmodi iuramentum deferatur ab homine,& ſic ex voluntate partium, & tunc non tranſit ad hæredem,per dictam l.generaliter.Nam alia eſt conſcientia defuncti, de qua confiſus eſt is,qui iuramentum detulit,alia hæredis,quam is non approbauit,arg.l.cuius bonis. D.de cur.furio.Ita voluit Rom.in d.§.hoc autem iudicium.& in d.l.qui bona.§.qui damni. D.de damno infect.& in l.iij.§.vlt.D.de iureiur.& in d.l.iuſiurandum quod ex cõuentione. in fi.prin.D.eo.& plenius conſi.ccxc.in caſu propoſitæ conſultationis breuiter, col.ij.verſi. prætereà tunc quæritur.& ſequitur latè Iaſon in dicto §.hoc autem iudicium. col.vlti.& in d.l.ſi quando.col.pe.verſi.quęro ſucceſsiuè.C.vnde vi.Ex quibus videtur non rectè dixiſſe Bal.in d.l.iij.§.ait prætor.de iureiur.quòd ſtatutum de ſtando iuramẽto damnum paſsi non intelligitur de hærede,cùm à lege vel ſtatuto deferatur huiuſmodi iuramentum: & ita cum hac ſpecie nuncupatim reprehendit Roma.ibi,& Iaſ.in d.§.hoc autem iudicium.Nec ſimiliter rectè dixiſſe videtur Bald.dicto conſi.xciij.allegatus in fine præcedentis verſi.dum innuit facultatem iurandi ex contractu tranſire in ſingularem ſucceſſorem.

Lex ſemper loquitur.

Iuramentũ legis,hominis nõ item tranſmiſſibile.

Iuramentũ damni intranſmiſſibile.

Id tamen quod diximus,iuramentum à lege delatum tranſire ad hæredem, intellige modò hæres ſit bene informatus de rei veritate,vt cum noſtris loquar,vt expreſsè voluit Bal.in d.§.j.tit.ſi de inueſtit.inter domi.& vaſal.lis oriat.dum ita intelligit illum text.ex quo notauerat,ius probandi per ſacramentum tranſire ad ſucceſſorem,vt ſuprà diximus, vt videlicet procedat,ſi hæres iurare poſsit,quia ſit informatus de veritate, ſequitur & trahit ad omnes caſus,in quibus iuramentum tranſit ad ſucceſſorem.Iaſ.in d.§.hoc autem iudicium.& in d. l.ſi quando.col.pen.verſi.limita tamen.C.vnde vi.vbi hoc reputat ſing.& Catel.in ſuo ſing. incip.iurandi facultas,& Roma.dicto conſi.ccxc.Et hoc probabile eſt,quia aliàs hæres poſſet ſubire anceps periurium,quod ne fiat iudex proſpicere debet,l.videamus,poſt princ.D. de in litem iuran.cum ſimilib.

Quãdo iuramentũ à lege delatũ trãſeat ad hæredem.

Periurio occurrat iudex.

An autem & quando facultas declarandi tranſeat ad hæredem, vide gl.& doct.in l.item Pomponius ſcribit,ſi frumentum.§.vlt.in gl.j.D.de rei vend.Bar.Bal.Ang.& alij in l.ſi quis intentione ambigua.D.de indic.latè idem Bart.& alij recentiores in l.inter ſtipulantem.§.j. D.de verb.oblig.Bart.Bal.& alij in l.ſi quis à filio.§.ſi plures.D.de legat.j.Bal. & Imo.in l.ſi quis ſeruum.§.ſi inter duos.D.de legat.ij.

Declarãdi ius an & quãdo trãſeat ad hæredem.

Item an ius eligendi etiã tranſeat ad ſucceſſores,vide per Bart.& alios in l.ſi ſtipulatus. D.de ver.obl.& in l.ſi ſic.D.de leg.j.& Bal.dicto conſi.xciiij.incip.in quodam cõtractu.lib.j.

Eligẽdi ius an trãſeat ad ſucceſſores.

Denique quid de iure & poteſtate arbitrandi, vide Cyn.& Bald.in l.vlti.C.de contrahen.ſtipul.eundem Bal.in l.vlti.§.j.col.iij.C.commu. de leg.& in l.voluntatis.C. de fideicom. & in l.vlti. in xxv. quæſt.C. de hæred.inſtituen.Bart.in dicta l.ſi ſtipulatus.& in l.à filio,in princ. D. de alimen. legat.

Arbitrãdi ius an trãſmiſſibile.

FINIS.

ANDREÆ

TIRAQVELLI

REGII IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS

TRACTATVS,

IN TIT. DE IVDICIO IN REBVS EXIGVIS FERENDO.

EIVSDEM,

IN TIT. RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRÆIVDICARE, COMMENTARII.

GVLIELMVS ROVILLIVS, LECTORI S. P. D.

MATVRIVS geminos hoſce tractatus, lector ſtudioſe, in lucem tibi protuliſſem, niſi eiuſdem authoris alteri libello quem ſuper §. *Nihil fruſtra*, commentus eſt, eos coniungere diu deliberaſſem, hac adductus ratione, vt iuſtum volumen perficerem. Verùm poſteaquàm à literato homine (qui pro neceſsitudine, quæ ei cum tanto viro iam inde coaluerat, eius ornandi curam ſuſcepit) de difficultate genuini ſenſus, atque ſyncerae authoris Tiraquelli mentis, ſimúlque, quàm longum tempus deſyderetur, vt ea res merito decore reſplendeat, certior factus ſum: ne differrem hoſce duos quos paratos habebam, edere adhortatus eſt, præſertim cùm in eo elaborando quantū temporis impartiret poſſe aſſequi coniectura negaret, &, quòd iudicio ſuo difficilius opus promiſsis ſtare prohiberet. Atque niſi in ea arte authoris mentem probè aſſequeretur, & ſignorum varietatē, quibus Tiraquellus, dum viueret, vtebatur, cùm propter frequens commercium, tum propter magnam cum authore familiaritatem, teneret, poſſe fieri vti cœptis laudabilem finem adderet, diffideret. Qua cauſa, amice lector, euenit, vt te huiuſce tractatus §. *Nihil fruſtra*, præſenti vtilitate delectare non potuerim, quemadmodum neque de reliquis quamplurimis eiuſdem vita functi Tiraquelli operibus. Equidem magnis votis optarim, vti ea in aliorum hominum iudicia non inciderent, quàm viri huius tum eruditi, tum diligentis. Neque enim poſſe fieri putem, vt ab alio, nitori genuino reſtituta eluceant: ab hoc verò, maximè. Cęterùm, Lector beneuole, hoſce

genuinos

genuinos tractatus in præſentia boni conſule. Atque, quàm fieri poterit citiſsimè, eum expecta, cui titulus eſt, *De nihil fruſtra.* doctiſsimum quoque & laborioſiſsimum librum *De Semeſtria, ſiue dierum genialium*, atque alias id genus pulcherrimas æquè ac vtiliſsimas viri vndiquaque doctiſsimi, & longiore vita digniſsimi Tiraquelli lucubrationes: modò homo ille, ſicut pollicitus eſt, ſuam nobis operam elargiatur. Qui pro veteri amicitia conſtanter aſſeuerauit, ſeſe & tempus & laborem collocaturum, vt tanti viri & doctrina & memoria temporis iniuria non cadant, ſed potius inter hominum doctiſsimorum ora manúſque nitida laudentur. Vale. Lugduni ſeptimo Calendas Maij.

Anno 1562.

ANDREAE TIRAQVELLI, REGII NVPER IN PARISIENSI CVRIA SENATORIS,

DE IVDICIO IN REBVS EXIGVIS FERENDO, TRACTATVS.

FRequenter contingit infima iudicum ſubſellia ob res exigui,aut ferè nullius pretij litibus præſtrepere,in hiſque dirimendis plurimum laborare, vel ob probationum inopiam,quæ ſæpius in his perſpicitur, aut iudicum religioné,quæ varijs iiſdemque validis rationibus vtrinque adductis cómota, cum leues eiuſmodi controuerſiæ de plano iudicandæ ſunt, fluctuare ſolet. Itaque quo certius de his iudicium ferri poſſet,multarum ciuitatum ſtatutis ac legibus receptum eſt,vt in his expediendis imperfectę & ſemiplenæ(vt vocant)probationes admittantur, & in ſua cauſa quis iudicet. Quę quidem ſtatuta hinc pariter ſcrupulum pleriſque iniecerunt, quòd contra ius commune duabus potiſsimum rationibus introducta ſint. Prima,quia nemo in ſua cauſa quātumlibet modica idoneus eſt teſtis vel iudex.l.nullus.ff.de teſtib.& ibi glo.&C.vt nemo in ſua cauſa iudicet per totum.& iiij.q.iij.c.nullus. cui ſententiæ ſubſcribens Cicero pro Roſcio: Itaque (inquit)more maiorum comparatum eſt, vt in minimis rebus ampliſsimi homines teſtimonium de ſua re non dicerent.Africanus qui ſuo nomine declarat tertiam partem orbis terrarum ſubegiſſe,tamen ſi ſua res ageretur, non diceret teſtimonium.Nam(illud in talem virū non audeo dicere,)ſi diceret,non crederetur. Idem pro Fonteio: Si qui ob aliquod emolumentum ſuum cupidius aliquid dicere viderentur,his credi non conuenit.Gellius lib.noct. Atticarum xiiij. c.ij.recenſet, quòd cum aliquando à prætoribus electus in iudicem fuiſſet, apud illum petita pecunia fuit,quæ numerata dicebatur. Qui petebat neque tabulis neque teſtibus id factum docebat,& argumentis admodum exilibus nitebatur, ſed eum conſtabat virum eſſe bonum, notæque & expertæ fidei & vitæ inculpatiſsimæ, multaque & illuſtria exempla probitatis ſinceritatiſque eius expromebantur: illum autem à quo petebatur hominem eſſe non bonæ rei,vitáque turpi & ſordida:vulgò mendacij conuictum, plenúmque eſſe perfidiarum & fraudum oſtédebatur. Qua in re Gellius non auſus reum condemoare, diem diffindi iuſsit,ſicuti etiam è noſtris retulit Iaſ.in l.qui accuſare.C.de edeo.Et id quidé adeò verum eſt,vt nec iudicium quis ſaciat in ſua cauſa,vt voluerunt gl.& Bart.in l.deferre. §.idem deiecerunt.ff.de iure fiſci.

Iudicandi difficultas in litibus exigui, aut nullius pretij, & quāobrem.

Statutum, vt quis in ſua cauſa iudicet, an valeat.

Diem diffindi.

Secunda ratio eſt,quia etſi quis eſſet teſtis idoneus in ſua cauſa,non tamē illi crederetur: cum vulgò dicamus vox vnius vox nullius l.iuriſiurandi.C.de teſtib.&c.veniens.extrà eo.& c.cum à nobis.&c.licet.cum infinitis ſimilib.eo. Et vt ſcribitur Nume.35.c.Ad vnius teſtimonium nullus coodemnabitur.Et Deuter.17.cap. In ore duorum aut trium teſtium peribit,qui interfecerit:vbi ſubiungitur, nemo occidatur vno contra eum teſtimonium dicente: & iterum c.19.In ore duorū vel trium ſtabit omne verbū. quod & repetit Chriſtus Mat.18. & D.Paul.1.ad Cor.c.13.& ius noſtrū extrà de teſta.c.cum eſſes.& c.relatum.Propterea Hieronymus contra Rufinum ſcribit: vni neque Catoni credēdū eſſe. Tradit quoq; Valerius Maximus li.iiij.c.1.quòd cum Q. Scæuola vir excellentiſsimus teſtis in reū productus,teſtimonium dixiſſet,diſcedens adiecit, ita ſibi credi oportere,ſi & alij idē aſſeueraſſent: quoniā vnius teſtimonin credere peſsimi eſſet exempli.Et id quidem adeò verum eſt, vt non poſsit ſtatui,vt teſtimonio vnius credatur,vt eſt text.iij.q.ix.iudicas hermanū.ibi,nos vni ad diſcrimen alterius credere procul dubio nō poſſumus,quem ad hoc ponderat Bart.in l.ſi dari ſtipulatus.col.penul.ff.de verb.oblig.vbi illam facit ſingul.& Felin.in cap.conſtitutus. col.ix. extra de reſcrip.& in c.vlt.col.iij.extrà de maior.& obed.Iaſ.in l.iuſiurandum quod ex conuentione.col.ij.ff.de iureiuran.& in l.admonendi.col.xx.in lect.& in repet.colum.lxxiiij. Et propterea dicit Angel.in ſua diſput. Aſtenſis miles & c. & Anton.in cap.ij.de probat.quod

Vnius teſti monio non credi.

De eadem re.

per ſtatutum vel couſuetudinem, nou poteſt diſponi, vt vni teſti credatur, niſi vt ſubdit Anton.& poſt eum Panorm. propter caſum neceſsitatis vel euidentiſsimæ vtilitatis, quod & ſequitur Iaſ.in l.j.col.antepe.ff.de verb. oblig.

Autoris opinio in ſuperiori quaſtione.

Quādo fieri poſsit vt vnius teſtimoniū probet.

Ex quibus poſſet videri huiuſmodi conſuetudinem non valere, nec eſſe obſeruandam: teneas tamen intrepidè eſſe validam. Nam quod diximus de iure diuino vnius reſtimonio non eſſe credendum, id vtique fateor, nec ideo poſſe Papam, aut Imperatorem ſtatuere, vt ſemper & in quacunque cauſa vnius teſtimonio credatur, nec in eam rem ſtatutum valere aut conſuetudinem. Sed quòd in certis hiſque præſertim leuibus & modici præiudicij, & vbi eſt caſus neceſsitatis, aut euidentiſsimæ vtilitatis, juxta ſententiam Ant.& Panot.id poſſit fieri, manifeſtum eſt ex tex.l.ſi quando.C.vude vi.& extra quod met.cau.c.vlt. & ex iis quæ paſsim dicunt noſtri doct.vnum teſtem aut famam, aut aliam ſemiplenā probationem ſufficere in his quæ ſunt modici & leuis præiudicij, vt voluit gloſ.in l.vbi.C.de iure dot.in illis verb.quod inſpiciam ſecundum vulgi opinionem & ibi Bal.col.j.verſi. quærit hic gloſ. & Bar.in l.ſi conſtante.col.ij.verſi.quædam ſuut cauſæ.& iterum col.iij.verſi.contra hoc opponitur.& ibi quoque alij doct.ff.ſolu.matr.per tex.ff.de Carbo edict.l.iij.§.cauſæ.ff.ad exhiben.l.iij.§.ſciendum.idem Bart.in l.ij.§.vlt.C.vbi in rem act.& iu l.j.C.quorum bouor.& in l.de honore.§.plurimum.col.vlt.ff.de quæſtio.Bal.in l.j.C.de ſumma trin.& fide cathol. in magna repet.quæ communiter non habetur in lect.col.xxviij.verſi.econtrà pono concluſionem, per tex.iu d.l.Theopompus.Anto.& Panot.in c.veuieus.lect.j.extrà de teſt.Anton. in c.j.de teſtib.Panor.in c.ſuper eo.per illum tex.extrà de conſang.& affinit.& in c.cum deſideres.col.ij.de ſent.ex com.Matth.not.j.& ij.Gaſpar Vala. in repet.l.imperium. col.xxiiij. ff.de iuriſdict.omn.iudic.Alex.conſi.clxxxviij.viſo proceſſu inquiſitionis, col.ij.verſi. poteſt enim per ſtatutum.lib.vij.Iaſon in repet.l.admonendi.col.lxxxvij.ff.de iureiur.Dec.in c.dilecti.cnl.iiij.verſi.primus eſt.extrà de appel. Quin tex.habemus xj.q.j.c. quicunque. quòd

Imperator poteſt ſtatuere, vt aliquando credatur teſtimonio vnius, & quando.

poteſt Imperator ſtatuere, vt aliquando credatur teſtimonio vnius ſecundum intellectum. Inn.in c.nuper.de teſti.vbi etiam Panot.hoc not.dicitque eſſe memorabile ad limitationem illius iuris diuini, in ore duorum vel trium &c. Et ad hoc illum text.reputat ſingul.cccl viij. tu ſcis quod diſpoſitio.in fi.& Barb.conſi.xlij, Deum inuocando.col.antepenul.libro iij. Ex quo ſatis reſpondetur huic quod dictum eſt non poſſe Papam, ſtatutum, vel conſuetudinem diſponere, vt vni credatur, quia illud inrelligendum eſt, vt non poſsint id quidem generaliter ſtatuere. Iu certis autem cauſis, & his quidem leuibus, & vbi eſt caſus ueceſsitatis, vel euidentiſsimæ vtilitatis id poſsint.

Campſorū ſcriptura, an probare debeant.

Confirmantur hæc, per id qund in ſimili conſuluit Bal.conſi.cccxlix.ſi hoc quæritur vtrū conſuetudo.verſi.ſecuudò quæritur, lib.v.quod quia non valet conſuetudo quæ inducit peccatum, vel corruptelam, ſiue ad delinqueudum prouocat: nam pernicioſæ couſuetudines ſeruandæ non ſunt, extra de couſuet.c.vlt.& pernicioſum eſt exemplo, vt quis manu propria poſsit ſibi debitorem conſtituere.l.exemplo.C.de probat. Ideo conſuetudo quod credatur ſcripturis campſorum ſiue nūmulariorum, tam pro ſe, quàm coutra ſe, tanquam prona ad delinquendum, videtur eſſe reprobata tam de iure diuino, quàm naturali ratione, præſertim in magnis quantitatibus. Subdit tameu contrarium ſibi videri: quoniam iſtud poteſt fieri per pactum, vt unt.ff.de prætor.ſtipul.ergo & per ſtatutum.ff.de reg.iut.l.nec ex prætorio.& l.neque pignus.§.priuatorum.& gloſ.C.de decr.decur.in rub.lib.x. Vnde etiam ſequitur, quòd poteſt fieri per conſuetudmem: quoniam vbi valet ſtatutum, valet conſuetudo: tandem verò dicit hoc ſatis eſſe dubium. Sed idem Bal.de hac re magis aſſeueranter loquēs in l.vni.col.iij.verſic.quid ergo eſt.C.de confeſſ. Cum quæritur (inquit) an ſit ſtandum ſcripturæ mercatoris pro ſe in articulis ſeparatis: Si mercator eſt notabilis & perſona fide digna, quantitas quoque parua eſt, ei credendum eſt: ſecus ſi eſſet quantitas magna: ſubiunxit etiam conſuetudinem loci conſiderandam eſſe. Nam ſi conſuetudo eſt, quod iudicis conſcientia concurrente detur illis fides, ſtandum eſt conſuetudini. Si autem conſuetudo eſſet indiſcreta, videlicet quòd crederetur omni ſcripturæ mercatoris pro ſe, non valeret conſuetudo: quia daret occaſionem falſi committendi, quod eſſet contra eſſentiam conſuetudinis, cuius forma medullaris (vt dicitur) debet eſſe ratio c.erit autem.iiij. diſt. quod dictum ſequitur Panorm.in c.bonæ ij.in fi.de poſtul.prælat.vbi dicit eſſe ſingu.not.& Alex.conſil.iij. in cauſa & lite vertente inter Abraham.col.penul.verſi.& pro hoc adduco, libro ij.& conſi. cxiiij.viſo totn diſcurſu.col.iij.libro iiij.& in l.quædam.§.nummularios.ff. de eden. Alexan. conſil.ccxvij.eodemque vlt.viſo quodam ſatis iunrnato proceſſu.col.iij.verſic.fortius dixit, lib.vij.& Cepo.conſi.xl.Lucius ciuis.in ſexto dubio.vbi hoc commendat, & Franc.Aret. iu l.qui teſtamento.§.veteres.col.ij.ff.de teſtam.Barb.in rub.de conſuetud.col.pen.& conſilio xlvj.illud adducam, col.viij.verſ.capio nunc ſecundam.lib.iiij.& Franc.Curt.& Iaſ.qui hoc reputat ſing.in repet.l.admonendi.col.iij.verſ.& pro deciſione.ff.de iureiur.idem Iaſ.in l.de quibus.col.xvij.ff.de leg.& Fel.in c.ij.col.iij.in ij.fallen.& iterum in c.cum cauſam.col.ij circa medium.extrà de prob.& Philip.Dec.in repet.c.j.col.xviij.verſi.primò quòd indiſtinctè .de probat.

Mercatoris ſcripturæ pro ſe, quando ſit ſtandum.

de probat.& in c.ſicut,col.vij.verſi.& hoc in propoſito,eo.tit.& in c.dilecti,col.iij.de appel. & Rochus Curt.in c vlti.col.iij.de conſuetud.Et ſimile eſt quod ſcribit idem Bal.in l.Imperator.io prima lect.col.vlti.verſic.ſed an valeat pactum quòd ſtetoc indifferenter ſcripturæ priuatę,quia eſt indiſcretum,quaſi ſecus ſentiat ſi non eſſet indiſcretum,vt de coonſuetudine dicit in dicta l.j.de confeſſ.

His adſtipolatur quod tradit Matth.notab.51.Not.qoòd conſuetudo volens quòd probatio imperfecta per famam,vel per vnum teſtem habeat vim plenæ probationis in omnibus caſibus,& præſertim in caſibus magni præiudicij,non valet,& eſt irrationabilis, & inhoneſta,per tex.in dicto c.erit aotem.l.j.cum aliis ſimilib.quos allegat,& ita dicit oot.per doct.in c.j.de appel.Sed bene valet conſuetudo in certis caſibos,per tex.in c.quia nos,eo.tit.de app. ſecundum vnam lect.quam tenent doct.& facit c.dilectus.de fide inſtru.& quod ibi per illum tex.not.gloſ.& doct.poſſe conſuetudinem aliquando facere de probatione inualida validam,& quod voluit Ioan.And.in addit.Spec.tit.de inſtrum.edit.in §.compendioſè. verſic. ſed nuoquid de conſuetudine.quòd conſuetudo poteſt inducere,vt probatio imperfecta de iure communi,habeat vim plenæ vel perfectę probatiooit:& è cõtrario,quòd probatio perfecta,non habeat vim perfectæ,per multa quæ ad vtrunque allegat, & hoc quoque dictum Ioan.Aodc.approbat Iaſ.in repet.l.de quibus.chac.pen.verſi.an autem valeat conſuetudo. Et id quoque voluit Bal.in l.cunctos populos.col.v.verſi.vlterius quæro circa ſtatuta.C.de ſumma trin.& fide cath.Et Ange.in dicta l.quædam.§.nummularios.ff.de eden.& Roman. in l.admonendi,ff.de iureiur.& Soci.conſi.lxxxviij.in præſenti conſultatione.col.pe.in fi.

Cõſuetudo quòd probatio imperfecta habeat vim plena probationis in omnibus non valet.

Cõſuetudo quid poſſit.

Quid cùm tractatur de paruo præiudicio, creditur etiam de iure communi iuramento alicoiut,vt eſt tex.qui ad hoc quotidie allegatur; ff.ad exhi.l.theſaurus.& ita voluerunt per illum tex.Bart.& alii in l.ij.§.ſi dub itetur.ff.quemadmo.teſtam.apec.& in l.ſi quidem.C.ſoluto matr.idem Bar.in l.ſi quit à libetis.§.ſi quis ex his.ff.de lib.agnoſ. Bal.in l.eom qoi res, verſi.vlt.C.de procur.vbi & ad hoc allegat tex.in auth.de exhiben.reis.§.ſi verò quidem.& idem Bal.in l.præſcriptione.col.antepenul.C.ſi contra ius vel vtilit.pub.vbi & ad hoc allegat tex.ff.de carbon.l.iij.§.duę cauſæ,& conſi.cclxxxv.quia non eſt opus,col.ij.lib.j.& conſi. xxxiiij.ſtatuto cauetur,col.ij.lib.v.& in l.qoi accuſare.C.de eden & io l.iudices.C.de iudi. & in l.non ignorat,col.iij.verſi.in modicis.C.qui accuſ.non poſſ.vbi per tex.in dicta l.theſaurus.dicit quòd in modicit præiudiciit ſufficit probatio præſumptioa, & Petr. Anchar. conſi.xviij.in qoæſtione quæ vertitur,col.ij.verſi.quartò præſuppoſito.& Panor.in c. quoſdam.extrà de præſump.& Iaſon in l.fideiuſſor.§.vlti.ff.qoi ſatiſd.cog.Aofrer.in deciſ.Tholos.q.cccxiij.& Philip.Dec.in c.paſtoralis.in vltimo not.extrà de except. Et propterea per illum tex.in dicta l.theſaurus,& in c.ex literis,de in integ.reſtit.conſuluit not.Petr.Anchar. conſi.celxiij.ſubtilitec & ad plenum,quòd ad recoſandum notarium,conſultorem,procuratorem,& ſimiles ratione ſoſpicionis,ſufficit ſolum recuſantis iocamẽtum ad faciendam fidem de ſuſpicione,quia ex hac cecuſatione non infertur magnum præiudiciũ:quod dictum ſequitur Alex.conſi.ciiij.circa primum dubium,col.ij.verſi.circa ſecundum dubium,lib.v. & Felin.in c.quæ in eccleſiarum,col.xviij.verſi.quarta declaratio,extrà de conſtit.Sed & illud de ootario ante Pet.Anch.voluit Bal.in c.ſuper quæſtionum,col.ij.verſi.pooe quòd ootarius,extrà de officio deleg.

Cum tractatur de paruo præiudicio.creditur iuramento alicuius etiã de iure communi.

Ad recuſandum aliquẽ, fides fit de ſuſpicione per ſolum recuſantis iuramentum.

Ex hoc fit,vt expenſæ minutæ factæ à tutoribos,curatoribos,executoribus, & aliis adminiſtratoribus,nou etiam magno illorum iuramento probentur, ſine alia probatione, vt in executoribus teſtamentorum.voluit gloſ.nota.in l.nulli,in verbo,licentiam.in fi.C.de epiſ. & cler.per tex.ibi,quantum ad magnam expenſam.& per text.in l.ſi quis pro redemptione, C.de donat.quantum ad modicam expenſam,& ibi illam gloſ.ſequuntor Iacob. Rauen. & Bal.col.iij.verſi.eſt veriut.vbi etiam Ioh.Faber col.iii.verſ.ſed an executor.& Spec.in tit. de inſtrum.edit.§.nunc verò aliqua.verſi.quid ſi executor.& ibi Ioan.Andr.in addit.& Bart.in l.djuos,in fi.ff.ſi cui pluſquam per leg.Falcid.in fi.& Bal.in l.Imperator ii.col.vlt.ff.de ſtatu homio.& in l.id quod paoperibos.col.vlt.C.de epiſ.& cler.& in dicta l ſi quit pro redemptione,in fi.C.de donat.& in l.ſi hæres.ff.de condict.ob eaoſ. Petr.Anch. in c.ij.de teſtam, libro vj.Rapha.Cuma.conſi.cxxxvj.viſis inſtrumentis, col.vlti.Ioan. Pla. in l.ij.C. quando & quibus quat.lib.x.Franc.Aret.in c.quoniam contra falſam,col.vj.de probat. Barb. dicto conſi.xlvj.col.vlt.Et Guido Papæ hoc repetens deciſ.dcxiiij.ſi relinquatur.& Firmia.in tracta.de epiſcopo,in vj.parte, lib.iiij.q.xxix.verſi. ſed nunquid ſit ſtandum, & Felin.in cap. ſcripta,col.viij.verſi.fallit ſextò.extrà de fide inſtru. Et in hærede conficiente inuentarium, voluerunt Barto.Bald.& alij in l.vlti §.in computatione,C.de iure deliber.Angel.& Ioan. Plat.in dicta l.ij.C.quando & qoibus quarta pars.Ange.in dicta l.diuus.ff.ſi cui plus quàm per legem Falcid.Et in tutore & curatore voloit Barto.in l.j.§.officium.ff.de tutel.& ratio. diſtrah.Ange.io l.ſumptus.de adminiſt.tuto.Imo.conſi.lxxv.circa primum dubium. Angel. in §.actionum.in xiij.quæſt.inſtit.de action.Corne.conſi.cccxix.circa primum conſultationis quæſitum.col.x.verſic.prout creditur,libro iij.& Iaſon in repet.l.admonendi.col.lj.verſi.

Expẽſa minuta facta à quibuſuis adminiſtratoribus, illorum ſolo iuramento probantur.

Executores teſtamẽtorum.

Socius reddens rationē geſtori.

de tutor.autem & curatoribus.ff.de iureiur.Et in ſocio reddente rationem geſtori conſuluit Bal.conſi.clij.ad euidentiam præmittendum eſt.col.ij.verſ.eſt verum.lib.iij.& iterum conſi. ccccxviij.ad primum dico.eo.lib.iij.& Socin.conſi.lxxiij.circa primam.col.j. Et generaliter in cæteris adminiſtratoribus voluit Bar.in l.comperimus.C.de nauicul.lib.xj. Rom. conſil. lxxvj.in cauſa norabilis viri.in iiij.dubio.in prin.Cacial.in repet.dictæ l.admonendi. col.vij. verſi.vij.ff.de iureiur.Et faciunt ad hæc omnia quæ ſcribit Feder.Senen.conſi.cxix.nulli dubium eſt.Bal.in dicta l.ij.C.de conue.fiſ.deb.& Ang.Are.in §.vlt.inſtit.de ver.oblig.

Quæ conſiſtūt in animo licet nō probentur iuramento quando eſt præſumptio in contrariū.fallit tamē in modico.

Hinc eſt,quod licet ignorantia,& alia quæ conſiſtunt in animo non probentur iuramento,quando lex præſumit ſcientiam,ſiue quando aliàs eſt præſumptio contra illum qui vult iurare,vt voluit gl.lxxxij.diſt.c.propoſuiſti.in verbo,non probatur.paulò ante fi.& Bar.in l inter omnes.§.rectè.ff.de furt.& Dominic.in c.eos qui.col.j.de temp.ord.lib.vj.cum ſimil.à me traditis:fallit tamen vbi ageretur de modico:quia tunc non obſtante præſumptione recipitur huiuſmodi probatio per iuramentum.ſecundum Panor.in c. quoſdam. circa fin. de præſump.quem ſequitur Philip.Dec.in c.cognoſcentes.col.vlt.extra de conſuet.in j.lect.

De eadē re.
Doli actio.

Et id quidem non abſque ratione eſt:nam non eſt veriſimile:nec eſt præſumendum aliquem velle pro modico deierare,aut aliud maleficium committere,& ibi etiam gl.quę dicit hanc eſſe rationem,quare pro modico non datur actio doli,iuxta l.ſi oleum.§.vlt.ff.de dolo. quoniam videlicet non ſit veriſimile quempiam pro modico aliquid dolo facere, vt etiam not.Panor.in dicto c.accedens.& Alex.conſi.lxxiiij.viſo teſtamēto.col.ij.verſi.nec iura præſumunt.lib.j.& conſi.xcix.viſis proceſsibus.col.v.verſ.non obſtat etiam ſi diceretur.in fi.lib. v.vbi per hanc rationem concludit teſtem non repelli propter modicum emolumentum, quia non præſumitur quòd ob id vellet deierare,& Philip.Dec.cōſi.clxxv.in cauſa falſitatis. col.vj.verſi.ſecundò non obſtat.& col.ſeq.eò facit quod ſcribit Bal.in auth.ſed iam neceſſe. ad fi.C.de dona.ante nupt.quòd in parua quantitate non præſumitur fraus,neque ſuſpicio. Panor.quoque in c.ſuper.col.iij.verſ.idem ergo ſaltem dicendum.extra de teſt.& quod etiā not.gl.in l.qui iuraſſe.§.ſi pater.ff.de iureiur.quem commendat Bart.ibi,& Roma. in conſi. ccciiij.plura ſunt.col.j.vbi illam dicit ſing. & Alex.conſil.lxxxvij.viſa inquiſitione formata. col.iiij.lib.ij.& Hippol.Marſil.in l.vlt.col.xj.ff.ad leg.Corn.de ſicar. Idque eſt quod ſcribit Fab.Quintil.lib.v.Orat.inſtit.nō eſſe credibile aliquem falſum propter exiguam ſummam cōmiſiſſe,vt non mirum videri debeat,quod tradit Bald.in l.omnibus.ad medium.C.de teſtib.neminem præſumi deierare,vbi ex hoc nullum reportat cōmodum,quod & confirmat tex.in l.& eleganter.§.vlt.cum l.ſeq.cum gloſ.ff.de dolo.vbi lucrum citius facilinsque præſumitur,quàm dolus ac decipiendi voluntas,quod & not.Fulg.conſi.clxxiij.in cauſa inquiſitionis,col.ij.in fi.vbi & ex hoc concludit non eſſe præſumendum quem dolo aliquid geſsiſſe, vbi nullum aut paruum commodum ex hoc referret:quamquā ſententia eſt Ciceronis pro Milone,Boni nullo emolumento impelluntur in fraudem:improbi ſæpe paruo.

Teſtis quādo non repellatur.

Falſum aliquem commiſiſſe,quādo non eſt veriſimile.

Modici nulla ferè ratio haberi ſolet.

His accedit quòd plerunque aliàs nulla ferè ratio modici haberi ſolet.d.l.ſi oleum.§.vlti. ff.de dolo. alia ſunt propè infinita iura, quæ quidem ad eam multum faciunt,quæ veluti in vnum corpus congerere decreuimus:quamquam audiui Ant.Corſet.libellum de modicis conſcripſiſſe,qui nondum ad me peruenit.Igitur vltra d.l.ſi oleum. quæ adeò in ea re trita eſt,vt nulla iam mentione indigeat,imprimis habemus tex.in l.ſenatus.ff.de leg.j.§. Marcellus.vbi appellatione domus non venit domuncula , ita quòd leges loquentes de domo non habeant locum in domuncula,ſicut etiam ibi not.Ang.& Barb.reputans illum tex.ſing.in l. ſi ita ſtipulatus.ij.in j.not.vbi & illum text.dicit valde ſingularem , & Corne.conſi.ccvj.viſo ſupraſcripto themate,col.v.verſi.& per hoc ſit reſponſum,lib.iij.Imo. & alij recentiores in d.§.Marcellus.trahunt ad ſtatutum prohibens forenſem acquirere immobilia , vt videlicet non intelligatur prohibere forenſem acquirere domunculam , vel cabanam ſine tecto aut parietibus.Quod & idem voluit Bald.in c.ſi duo fratres.in communi cauſa titu.de duobus fratrib.bene inueſtit.& Roman.ſingul.cccxxxij.quidam procurator. vbi etiam facit ad hoc ſingul.tex.in dicto §.Marcellus.& Barb.in tract.de præſtantia cardin.in viij.q.primæ partis, col.vlti.& Alex.in dicto §.Marcellus.dicit per illum tex.quòd ſtatutum puniens comburentem domum ſiue facientem inſultum ad domum,non habet locum in comburente domunculam, aut in eam inſultum faciente : reprehenditque Bald. contrarium dicentem in l.j.§. exercitoribus.ff.nautæ caupo.ſtabul.per tex.ibi,& in l.ſcapham.ff.de euiction.& in l.vlt.ff. de fundo inſtruct.ſed hoc reprehendit Iaſon in l.ſciendum, col.iiij.ff.qui ſatiſd. cogan. Sed & Barb.vbi ſuprà dicit illum tex.in §.Marcellus. eſſe contra illud dictum Bal.niſi (inquit) ſaluando Bal.dicas,quòd ſit ſpectanda materia ſubiecta , quia ſtatuentes ita videntur velle punire facientem inſultum in domunculam,vt in domum,quia talis pœna tendit ad publicum fauorem per gloſ.quam Barb.dicit ſingul.in l.quemadmodum.C.de agric. & cenſit. libro xj.& ibi Bart.& ita videtur ſequi illud dictum Bal.ſicuti etiam ſequitur Iaſ.ſibi contrarius in c.j.col.viij.in iiij.fallent.tit.qui feuda dare poſſunt.vbi etiam reputat ſingul. & dicit ideo procedere,quia eadem eſt ratio in domuncula quæ in domo ; cum det operam rei illicitæ,

Domus appellatione non venit domūcula.

Statutum puniens cōburentem domum,an habeat locum in cōburente domūculam.

illicitæ,videlicet incendio vel inſultui,ſequitur item Philippus Dec.in cap.de appellationibus.col.ij.extra de appel.

Secundò eſt text.in l.j.in fi.ff.de ventre inſpic.vbi leuis ſiue modicæ ſolennitatis omiſsio non obeſt:& ita not.Bar.ibi,& glo.in l.rem non nouam.vbi Bal.C.de iudic.& gl.xxx.q.v.c.noſtrates.Guil.Cune.C.de ſacroſanct.eccl.Bart.& alij in l.ij.§.prius.ff.de vulg.& pup.ſubſtit.idem Barto.in l.ſi opus.ff.de oper.noui nunc.& in l.cum hi.§.ſi prætor.ff.de tranſactio. Ioan.And.in addit.Spec.tit.de inuentario.verſi.& not.Bal.in l.j.col.vlt.verſic item dubitatur.C.qui admit.ad bon.& in l.vlt.§.j.col.ij.C.de iure delib.& in rub.C.de ſucceſ.edict.& in l.eum qui.§.in popularibus.ff.de iureiur.vbi dicit,quòd paruus ſeu modicus defectus nó vitiat actum.Angel.in l.j.§.hæc ſtipulatio.col.antepen.ff.ſi cui plus quàm per leg.Falcid.Salic.in l.vlt.§.ſi præfinitum.C.de iure delib.Panorm.conſi.xciij.ſtatuto ciuitatis.col.iij.verſi.ad prædicta.lib.j.& conſi.liij.in prædicta cauſa,col.vlt.lib.ij.Roma.in repet.l.ſi verò.§.de viro.in iij.fallen.ff.ſolu.matr.& conſi.ccxlvj.clariſsime aſſeſſor.in fi.Ange.Are.inter cóſi.Alex.conſi.cxxxviij.laurelotus.col.ij.ver.quinimò ſi ſtatutum loqueretur.lib.ij.Corne.conſi.lxxj.ſuper j.col.iiij.verſi.ſic & aliàs,lib.j.& Felin.in c.ex parte,poſt prin.extra de conſtit.

Leuis ſiue modica ſolennitatis omiſsio, nó obeſt.

Hoc tamen intellige,niſi huiuſmodi leuis ſolennitas eſſet data pro forma,quia omnino eſſet ſeruanda,alioqui vitiaretur actus,vt voluerunt Bal.Imo.Pau.Caſt.& recentiores in l.j.ff.de liber.& poſth.quo in loco reperies quando ſolennitas data eſt pro forma,& Bal.in c.j.col.ij.verſi.ſed nunquid numerus.tit.de milit.vaſſal.qui cont.eſt.vbi dicit,quod vbi forma data eſt,nihil mutari poteſt,ne horæ quidem vnius ſpatio,& Per.Anch.in c.ea quæ.col.xij.verſi.hoc verum niſi conſtitutio.extra de regn.iur.& in reper.c.j.char.xlij.verſi.quarto ſtatuto cauetur quod notarij:ſed hoc non mirum eſt,quia aliàs ſemper formæ omiſsio in quantumlibet minima parte totum vitiat actum,vt not.Anton.& Panor.in c.extra,de reſtit.ſpol. Felin.in c.vlt.§.is autem.extra de offi.deleg.& latè in c.cum dilecta.col.xvj.verſ.amplia decimo.extra de reſcr.vbi etiam latiſsimè videbis,quando ſolennitas eſt pro forma,& Philip.Dec.in cap.prudentiam.in iiij.notab.extra de offic.deleg.& in c.de appellationibus.extra,de appel.& in l.j.§.vni.verſi.ad hæc reſponderi poteſt.ff.de officio eius cui mand.eſt iuriſd. nec id quidem mirum:quoniam vt dicit Bal.in l.vlt.col.ij.C.de ſuis & legit.formæ nihil addi,nihil detrahi poteſt.Quando autem alias dicatur leuis ſolennitas,vide per Bar.& alios in dicta l.j.in fi.ff.de ventre inſpi.Bart.in l.j.§.ſi plures.in iiij.q.ff.de exercit.& Bal.in l.hac conſultiſsima.circa medium.& ibi recentiores C.qui teſtam.facere poſſ.& Alex.conſi.cxlj.viſo teſtamento.col.vlt.verſi.poſtremo.lib.ij.quod iterum repetitur in conſi.xcviij lib.iiij.Iaſon latè in l.ij.§.prius autem.col.ij.ff.de vulg.& pupil.ſubſtit.

De eadem re & quomodo intelligenda.

Forma data, nihil mutari poteſt.

Tertiò ſupradicta confirmantur ex l.quamuis.ff.de condit.& demon.vbi Bal.dicit,quòd officialis non eſt ſindicandus,ſi iura vel ſtatuta in leuibus non obſeruarit,quod & idem dicit per tex.in l.obſeruare.§.proficiſci.col.pe.ver.xxxiij.& d.c.cum ▪.in prin.extra de re ind & ſequitur Iaſ.in l.j.col.ij.ver.ſecundò habetis.C.vt omnes iud.tam ciui.quàm crim.

Officialis non eſt ſindicádus, ſi iura in leuibus non obſeruarit.

Quartò per illum tex.dicit etiam Bald.in l.pro hæreditariis.col.ij.verſic.xj.C.de hæred.act.quod licet ex natura conditionis tota omnino requiratur adeſſe ſui diſpoſiti.ff.eod.de cond.& demon.l.cui fundus.& l.tales.modicus tamen defectus bona fide errantis,non impedit implementum códitionis iure benignitatis,per dictam l.quamuis.quæ vt ſubiicit,non eſt alibi ſecundum Oldra.

Códitio tota omnino requiritur ad eſſe ſui diſpoſiti.

Ius benignitatis.

Quintò dicit quoque Bal.per illum tex.in l.omnem col.ij.verſi.caueat tamen.C.ad Senatuſcon.Tertul.quòd modicus error matris,quæ tranſiuit ad ſecundas nuptias in reddendis rationibus tutelæ filiorum non obeſt,nec ob id mater punitur,quod & idem dicit ipſe Bal.in auth.iiſdem pœnis.col.pen.verſi.ſed quid ſi propter errorem.C.de ſec.nup.& idem generaliter in omnibus tutelę rationibus,vt ſcilicet modicus defectus non vitiet totú,idem Bal.in l.j.C.ſi aduer.ſolut.vbi ad hoc dicit illam l.quamuis notabilem,& id eſſe menti tenédum.

Modicus error in reddendis tutelæ rationibus, non obeſt.

Sextò quod d.l.quamuis.allegatur à noſtris doct.ad dictum Ariſtot.lib.ethic.2.cap.vlt.& lib.4.cap.5.Qui parum tranſgreditur non vituperatur,& ita inter cæteros alleg.illum text.idem Bal.in l.ij.in xij.q.ver.ſed nunquid ſufficit.C.de reſc.ven.& in l.quicunque.col.ij.ver.item facit ad quæſtionem.C.de ſer.fug.vbi etiam alleg.l.ij.§.vlt.ff.de his qui ſunt ſui vel alie.iur.& idem quoque Bal.in l.j.col.vlt.ff.de legib.vbi dicit,quòd qui parum tráſgreditur,non mortificatur,& in c.cum adeò.col.ij.& iterum in c.ſi proponente.paulò ante fi.extra de reſcrip.vbi dicit ad hoc ſing.not.tex.in d.l.quamuis.& c.cum te.extra de re iud.& conſi.cxliiij.præſuppoſito cómunis Papiæ ſtatuto.col.ij.lib.j.quod conſi.repetitur conſi.xliij.lib.v.& Io.Ana.in c.vlt.col.ix.ver.adde etiam prædictus.extra de colluſ.deteg.Rom.in repe.d.§.de viro.in iij.fallen.vbi dicit illum tex.in d.l.quamuis.ſemper ad hoc allegari,& Bart.conſil.lviij.omnipotentem & immortalem Deum,col.xv.lib.iiij,cui ſimile eſt quod dicit Io.Cald.in c.cum ex iniuncto.col.vlt.de hæret.quòd ſi parú diſcedatur à medio,non eſt contra virtutem,ſed ſi multum,tunc corrumpitur virtus in ſuo actu,ad quod multa iura allegat.

Qui parú tranſgreditur, non vituperatur.

Septimò per id etiam infert Bal.in d.l.quicúque.col.ij.C.de ſer.fugit.quòd pro minimis

Pœna pecuniaria in corporalē tranſmutari nō debet p[illegible].

noo debet pœna pecuniaria in corporalem tranſmutari, nec propter leues abuſiones aut tráſgreſsiones pauperes corpore puniendi ſunt, per quod dictum Iaſ. in §. pœnales. col. viij. verſ. vlt. inſtit. de actio. dicit limitari regul. qui non habet in ære, luat in corpore.

Parum & nihil æquiparantur. Nullus aut rarus. Nulla vel modica. Nullū vel minimum.

Octauò dicit Bal. per d. l. quanuis. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. quòd parum & nihil æpuiparantur, quod & voluit Philip. Corne. conſi. lxiij. videbatur, colum. vlt. libro j. & conſi. lxxvij. licet multum, col. vlt. lib. ij. & conſil. xxix. in præſenti conſultatione. col. ij. lib. iij. qui & ad hoc dicit allegari tex. in c. de multa. extra de præben. & Socin. conſil. cviij. in hac conſultatione. col. iij. vbi & ad hoc allegat extra de præſcr. cap. de quarta. ibi, nullus aut rarus, cui adde & ſimilem tex. in cap. coram. in fi. ibi, rarò vel nunquam. extra de offic. deleg. & extra de probat. in cap. licet cauſam. in verbo, nulla vel modica. & extra de ſent. & re iudic. ibi, nulla fuerit vel minima, & ff. quod cum eo. l. ij. vbi æquiparabantur qui omnino non ſucceſsit, & qui in minima parte ſucceſsit, & inſtit. de fideicom. hęred. §. ſed quia. ibi, ob nullum vel minimum, & inſtit. ad leg. Falcid. in princ. in illis verb. pro nullo aut modico. & ideo dicit gloſ. ootab. in auth. de inſtr. caut. & fid. §. penul. in verbo, inter quos. qnod æqualis eſt conditio nihil ſcieoris, & parum ſcientis. Et eſt quod dicit Ariſtot. lib. 2. Phyſic. Id nihil deeſſe videtur quod parum deeſt.

Authen. loquētem in vxore indotata, procedere in vxore habente paruam dotem.

Nonò ex hoc infert Bal. in d. anth. pręterea. in fi. & poſt illnm Sal. Pau. Caſtr. Rom. Alex. Fran. Are. dicunt auth. loquętem in vxore indotata procedere, & in vxore habente paruam dotem, quod voluerunt & Cyn. & Bal. in l. licet. C. de iure dot. Pau. Caſt. & Rom. in l. diuortio. in p. in ff. ſolu. marr. & Roma. in l. ij. in prin. ff. eo. Alex. conſi. xij. repetitus in cauſa. col. j. lib. vij. & latè Corn. conſi. ccxlix. viſo ſupradicto puncto. col. j. & ij. lib. iij. & Barb. cōſil. lxxiiij. ſcripſit Pſalmiſta in prin. lib. iiij. Super quo tamen vide Franc. Pep. in repetit. dictæ authen. pręterea. col. iij. cum multis ſeq. Soci. quoque conſi. cxxj. præmittenda eſt diſputatio, col. vij. verſi. capio nunc ſecundnm. lib. iiij.

Pro re minima non datur redhibitoria. Nec pro paruo vitio. Vulnuſculum modicum, delictum nō habet. Nec ſcorticatura leuis, dicitur vulnus.

Decimò eſt tex. ff. de ædil. edict. in l. ſi tamen. §. vlt. vbi pro re minima non datur redhibitoria, & ita dicit per illum tex. Bal. in l. ſi prædium, col. j. verſi. quæro pro quibus rebus. C. de ædil. actio. vbi ſubdit, quod nec pro paruis vitiis datur etiam redhibitoria, per d. cap. cui Deus. & l. j. §. ſed ſciendum. ver. proinde leuis febricula. eo. tit. Nam nnn quælibet infirmitas denommat quem infirmum, & vulnuſculum modicū, nullum habet in ſe delictum. Itaque ſi dicat ſtatutum, quòd ſindici teneantur dennnciare percuſsiones ſanguinolentas, vbi eſt leuiſsima cutis ſciſſura, non eſt denuncianda. Nam ſciſſura leuis, aut ſcorticatura (ita enim appellat) noo dicitur vulnus, & ſi in platea eſſet illatum, neque pro tali vulnuſculo atrox pœna irrogaretur, quia modica alteratio, non dicitur infirmitas, ff. eod. l. qui clauum. §. vlti. hæc ibi Bald. & idem fermè voluit ipſe, & Alber. in dicto §. ſed ſciendnm. per text. ibi, & idem Bal. in cap. cum adeò. col. ij. extra de reſcript. & Ange. in l. extat. ff. quod metus cau. & in l. ſi pignore. §. furem. ff. de furt. Roma. in l. j. §. excuſantur. per illum text. ff. ad Silleia. & in dicto §. de viro. in iij. fallent. vbi & ad hoc allegar l. quęſitum. ff. de re iudic. vbi leuis febricula non excnſat, & ff. de iniur. l. item apud Labeonem. §. quæſtionis. & Alex. in addit. Bar. in l. eleganter. §. qui reprobos. in fi. ff. de pign. actio. & conſi. ciiij. ſtatutum loquens. col. vlt. lib. j. & cōſil. 100. viſa inquiſitiooe, col. vlt. lib. vj. & conſi. clxxxvj. viſo proceſſu, col. j. lib. vij. Barb. in tract. de præſtantia. Card. in viij. q. primæ partis. col. vlt. Corne. conſi. lxxvij. licet multum. col. vlt. lib. ij. Iaſon in l. j. col. viij. tit. qui feu. dare poſſ. vbi facit ſiogu. ad hoc tex. in dicto §. ſed ſciendum. & Gaſpar Valaſci hoc reputans ſing. in repet. l. imperium. col. lvj. verſi. in contrarium tamen facit. ff. de iuriſd. omn. iud. & bene facit vltra pręducta tex. xviij. diſ. c. placuit. & ibi gl.

Vtrū ſtatutum puniēs faciētē vulnus, habeat locum in vulnuſculo. Effuſio, ſua natura abundantiam denotat.

Vndecimò per illum tex. in dicto §. ſciendum. volnerunt Alber. & alij, quòd ſtatutum puniens facientem vulnus, non habet locum in vulnuſculo, qnod tamen (inquiūt) poſſet procedere reſpectu illius edicti: ſed in ſtatutis in quibns propria & ſtricta interpretatio recipitur, non eſſet ſecurum recedere à verbis ſtatuti, cùm nonnunquam leuiſsima iniuria pro iniuria capiatur, per l. ſeruum quem. ff. de pignor. Verum Cepol. ibi nume. 36. tenet contrarium, ſcilicet, quòd indiſtinctè non punitur pœna ſtatuti per dictum tex. ita ſciendum. huic propè ſimile eſt, quod voluerunt Bal. & Imo. in l. ſenatus. §. Marcellus, ſuprà alleg. de legat. j. quòd conſtitutio pœnalis loquens de ſangninis effuſione, non intelligitur de modica, quòd & voluit Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de accuſ. in fi. & Panorm. in cap. propoſuiſti. in ij. notab. de conſec. ecc. vel alt. & Roma. in repet. dicti §. de viro. ſed hoc vtique etiam procedit propter verbum, effuſio, quòd ſua natura denotar abundantiam, vt voluerunt Ioan. Andr. & Panorm. vbi ſuprà, & eſt gloſ. ordin. in cap. cùm illorum. in verbo, ſanguinis effuſionem. de ſent. excnm. quam & ibi not. Panorm. col. iiij. dicitque hoc notandum, quia facit ad multa, & Gaſpar Valaſc. loco ſuprà alleg. illam ad hoc facit ſing. ſed eſt alia gloſ. ſimilis in clemen. Romani. §. vlt. in verbo, effundendis. de elect. & eſt tex. expreſſus quem vtraque gloſ. allegat xvj. q. j. ibi, verbum effuſionis, nomen largitatis oſtendit.

Statutum prohibens acquirere forenſem, quomodo intelligatur.

Duodecimò, quod etiam in dicto §. Marcellus. voluit Imo. quòd forenſis ex ſtatuto prohibitus acquirere, poteſt tamen acquirere rem modicā, & idem tenuit Bal. in l. j. ff. nau. cau. ſtabul.

ſtabul.& in l.cum ſeruus §.vlt.ff.de legat.j.& in l.hi quorum.verſi.rurſus quæro.ff.de pign. Rom. ſingul. cccxxxij. hodie quidem procurator. per d. §. Marcellus.quem dicit ſe neſcire alibi Ambroſius Piſo in l.filiusfam.§.diui.ff.de leg.j.

Decimotertiò memorabile eſt, quod per text.in d.l.j.§. ſciendum. ff. de ædil. edict. dicit Bal.in l.obſeruate,col.j. C. quorum appel. non recip. quòd parum ſiue leuiter tortus, non habetur pro torto,quaſi paria ſint non torqueri,aut parum vel leuiter torqueri,& ſequuntur Alex.in addit.Bart.in l.denunciaſſe.§. quid tamen.in fin. ff. ad leg. Iul. de adult.Iaſ.in l.ſciendum.col.iiij.verſi.octauò facit.ff.qui ſatiſd. cogan. & Hippol. Marſi. qui hoc dicit notab. in l.furem.col.iij.ff. ad legem Cornel.de ſicar.& per hoc eſt bonus tex.ff.de iniur.l.itē apud Labeonem.§.quæſtionem.quem & ad hoc ponderat Barb. dicto conſi.x.col.v. lib.j. & dicto conſi.lxxiiij.col.j.lib.iiij.

Parum ſiue leuiter tortus, nō habetur pro torto.

Dicimoquartò per eundem text.voluit Rom. in l.is poteſt.ff.de acqui hæred.& ibi etiam poſt eum Alex. col.iij.verſic. ſed hoc intelligit, limitantes id quod ſcribit Bart. ibi,vicinum aut conſanguineum ægrotum, non præſumi ſcire facta vicini, aut conſanguinei per c. cum in tua.extrà qui accuſ.poſſ. vt procedat niſi in leuiſsimo quopiam morbo, qui vt ipſi dicunt pro morbo non habetur,per illum tex.in dicto §.ſciendum.& in l.ob quæ vitia.eod.tit.& in d.l.quæſitum.ff. de re iudic.

Viciniū aut conſanguineū ægrotū nō præſumi ſcire facta vicini, quomodo accipiatur.

Decimoquintò eſt text in l.habitatores.ff.locat. qui limitat alios tex.diſponentes fieri remiſsionem mercedis conductori pro rata eius quo frui non potuit. ff. eod. titu.l. ſi fundus. cum ſimi. vt non procedant, ſi paulò minus commodè vteretur aliqua parte cœnaculi, aut aliàs aliquam partem paruulam incommodi ſuſtineret, cui etiam bene conuenit text. eod. tit.l.ſi ea lege.§.colonus.& in l.ſi merces.§. via maior. vbi in hæc verba ſcribitur,modicum damnum æquo animo ferre debet colonus,cui non aufertur modicum lucrum.

Leges diſponentes remiſsionem fieri mercedis conductori pro rata eius quo frui nō potuit, quomodo limitentur.

Decimoſextò eſt tex.in l. qui ſic.ff. de ſolut. vbi ſolutio quæ ex pacto durat momentum vnum,non parit liberationem,ſicut nec videtur tranſlatum dominium,quod momento durat.id eſt,non conſideratur tranſlatio dominij,quę momento ſolum durat,vt eſt tex.in l.vlt. §.vlt.in fi.C.de bonis quæ liber.& not.Bart.in l.vlt.ff.de condit.inſtit.Pau.Caſt.in l.frater à fratre.col.vij.& ibi etiam Iaſ.col.ij. vbi ponit tres limitationes ff.de cond.indeb.

Solutio quæ ex pacto durat momentum, nō parit liberationē.

Decimoſeptimò eſt text.in l.pretia.§. vlt.ff. ad legem Falci. vbi non attenditur pretium, quod durat momento temporis,per quem text.dicit Bart.ibi,& poſt eum recentiores,quòd res tanti eſt,quātum vendi poteſt,non vno die vel vno momento,ſed pluribus diebus,quod & idem dicit in l.ſi ſeruus ij.in prin.ff.de condict.furt.& in l.j. col. pen. verſic. item aduerte ad vnum.C.de ſent.quæ pro eo quod intereſt.ideò idem Bart.in l.ij.in fin.C.de reſcin.vendit.ſentit non ſatis eſſe ei, qui remedio huius l.agit, probare rem tanti valuiſſe die ſiue tempore venditionis,ſed neceſſe eſſe probare, quòd ante & poſt id tempus tanti valuerit,& ſequitur Ang.Aret in §.ſi quis agens.col.v.verſi.capio tertium.inſtit.de actio.

Pretium quod durat momento tēporis, non attēditur.

Decimooctauò eſt text. in l. ſiue contra.§. quia plautianum. cum gloſſa. in verbo,ex ſenatuſconſulto.ff.de lib.agnoſc.ex quo probatur,quòd licet admittatur tum demum libellus incertus,quando incertitudo procedit ex facto conuenti.l.vbi autem non apparet.§. qui illud aut illud.ff.de verb.oblig.tamen vbi tractatur de modico præiudicio,admittitur huiuſmodi libellus incertus, etiam ſi incertitudo non procedat ex facto aduerſarij,& ita ille tex. cum gloſſ.intelligitur,dicitque illum not.Cepola in l.j.§.ſciendum. nu. 4. ff. de ædil. edict. his adde text.in l.vlt.§.vlt. in fi. C. de bon. quæ liber. vbi momentanea acquiſitio filiifamil. nihil prodeſt patri in acquiſitione vſusfructus, ibi quoque dicunt Bald. Cyn.& alij non eſſe curandum de momento,ſed & ex eo Bal.in c.cum cauſa.in fin.extra de ſent.& re iudic.not. dicit momentaneum dominium non infringere regulam mendicantium: ad hanc rem facit text.in l.ſi quis ita legauerit.ff.de condit.& demonſt. vbi ſi quis vxori aliquid legauerit dum eſſet cum filio, & ea modico tempore abfuerit, debetur ei nihilominus legatum. quia non omne momentum exigendum eſt,vt cum liberis ſit.

Incertus libellus, quādo admittatur.

Momentanea acquiſitio.

Decimononò tex.eſt in l.ij.§.quòd ſi egenis,& §. tractatur. ff. ad Tertul. vbi non punitur mulier non petens tutorem filiis impuberibus, qui habent patrimonium puſillum, & ferè nullius valoris,quos tex.ad hoc alleg. Rom.& dicit notabiles in repet.d. §.de viro. quo loco ſuprà citauimus.

Momentū nō curatur.

Mulier nō petens tutorem filiis impuberib. quando nō puniatur.

Vigeſimò tex.eſt C.de ſacroſan.eccl.l.iubemus.§.ſanè.& ibi bona gloſ.quòd in minimis cauſis,poteſt quis eſſe iudex & tabellio,& ita etiam voluerunt Ioan.Bapt. Cacia.& Gaſpar Valaſci in repet.d.l.imperium.col.xxiiij.in xxx.q.& Panor.in c.iij.col.antepe. extra de probat.vbi dicit eſſe ſingul.not. Feli.in c. quoniam contra falſam.col.j.& iterum col. pen. ver. viij quæro.extra eo. quanuis tamen regulariter ſecus, vt not. Innoc. in c. cum à nobis.extrà de teſtibus. & plenè habetur in dicto c.quoniam.

In minimis cauſis quis poteſt eſſe iudex & tabellio.

Vigeſimoprimò eſt etiam tex.in auth.de armis. ante fin. in verbo, cultellos breues. vbi gloſ.dicit, quòd ſtatutum puniens portantes arma, non intelligitur de paruis cultellis idoneis ad ſcindendum pennas vel panem,quam ſequitur Angel.in l.j.ff.ad leg.Iul.de vi publ.

vbi dicit non eſſe alibi,& in l.ſi pignore.§.furem.ff.de furt.& Ioh. Ana. qui dicit quoque illam ſingul.in c.lator.circa princ.vbi tex.not.in verbo,cultellus.de homic.Alex.in l.vlt.ff. ad leg.Iuliam de vi publ.Ioh.Platea, qui & illam gloſſ.dicit ſingul. in l.j. C. vt vſus armorum. lib.xj.Roma.in l.j.§.occiſorum.ff.ad Silleia. Angel. Aret.in tract. malefic. in ver. vno ſtoco. poſt princ.vbi illam dicit ſingularem.& Corn.conſi.lxxvij.licet multum.col.vlt.lib.ij.& bene facit gloſſ.in rob.de fabricenſ.lib.xj.& quod voluit Panor.in c.clerici.j. col. vlt. extra de vita & honeſt.cler.& Felin.in c.ita quorundam. col. j. & ij. de re iudic. ad hoc facit tex.in l. ita autem in princ. ex qua limitantur aliæ leges ſtatuentes tutorem debere pecuniam pupillarem collocare in emptionem prædiorum , quòd ſi neglexerit in vſuras teneri , vt videlicet non procedant cum pecunia pupillorum eſt exigua.

Epiſcopi pro minimis cauſis excommunicare non debent.

Vigeſimoſecūdò eſt tex.in c.epiſcopi.xj.q.iij. vbi pro minimis cauſis non debent excommunicare epiſcopi,& hoc quoque not.gloſſ. ibi,ſimiliter eſt tex. prohibens.ne quis ſuſpendatur à communione in c.nullus.xj. q. iij.& bene facit quod ſcribit gloſſ. ibi, quòd non pro omni peccato mortali quis eſt ſuſpendendus, quod & idem aſſerit gl. in c. vir cum propria xxxiij.q.iij.

Quando prælatus poſſit alienare rem eccleſiaſticā ſine ſolennitatib. iuris.

Vigeſimotertiò eſt tex.in c.terrulas. xij. q. ij. vbi prælatus poteſt ſine ſolennitatibus iuris alienare rem eccleſiaſticam etiam immobilem modici valoris , & ita voluit per illum text. Domi.ibi,& gloſſ.eadem q.& cauſa.gln.quoque in c.abbatibus.& ibi Archid. ea.q. & cau. Inn.Anton.& alij in c.j.extra de his quæ fiunt à prælat.gloſſ. & Hoſtien.in c.ſi proponente. extra de reſcrip.Ioan.Ana.in regula,qui tacet.& Feder.Senen.conſi.ccx. in Chriſti nomine caſus talis eſt. vbi per hoc dicit rem modicam eſſe excluſam à ſolennitate & rigore iuris, contineri que ſub iuramento prælati , qui iuraret ſe non alienaturum inconſulto ſuperiore Henr.Boi.in c.etſi quæſtiones.extra de ſimonia.& Ang.in §.hoc etiam.in fi.in anth. de alienat.& emphy.Pet.Anchar.conſi. ccccxx.quidam ſeruus Antonius. col. vlti.& idem Petrus Anch.Imo.& Panor.ſequentes illud dictum Fed.in c.ſuper.extra de rebus eccle. non alien. Idem Panorm. illud quoque allegans in c.vlt.col.penul.extra de eccleſ. ædifican. & Iohan. Fab.in auth.hoc ius porrectum.col.ij.verſi.tertio caſu.& ibi etiam Bal.& Salic.C.de ſacroſanct.eccl.Imo.in c.j.extra de his quæ fiunt à maio.parte cap.Socin.conſil.ccviij. viſis actis. col.penult.& Barb.qui ſuper hoc conſuluit in conſi.lxj.à Ioue principium.colum. iiij. verſi. præterea facit.lib.iij. & Iaſon in c.j.col.vj. verſic. adde ad prædictorum confirmationem,& iterum col.ſeq.verſ.quartò vltra alios tit.qui feud.dare poſ. & Franc.Curt.in tract. feud. in xxj.q.pen.q.princ. Et apud nonnullos ex his comperies , an id procedat non ſolùm in epiſcopis,ſed & in aliis prælatis.

Prælatus poteſt modica donare de rebus eccleſiæ, ſi hoc habet cōſuetudo.

Vigeſimoquartò tex.eſt in ſimili,extra de donat. c. cæterum. vbi prælatus poteſt modica de rebus eccleſiæ donare ſi hoc habet conſuetudo , quaſi non modica non poſſit etiam ex conſuetudine, vt ponderat Panor. conſil.xlv.ſatis videtur mihi.poſt princ.lib. j. verum ceſſante conſuetudine poteſt prælatus modica ex redditibus quos habet,& minima ex his quæ ſunt eccleſiæ,etiam ſine conſenſu capituli donare,vt voluerunt Anton. & Panor.in dicto c. cæterum.& bene facit quod voluit Inno.in c.fraternitatem.extra eo.& Hoſtien. in c.ſi quis ſanè.de pecul.cler.& poſt eum gloſ.in c.præſenti.in verbo,reſeruari.de offic.ordin.lib.vj.& Panor.ſibi contrarius conſi.xxxj.contingentia facti eſt talis in ciuitate.col.j. lib.j.

Cōſuetudo vt clerici poſſint teſtari de bonis acquiſitis ex eccleſia, quomodo procedat.

Vigeſimoquintò voluit in ſimili Panor.in c.cum in officiis.col.j.verſic.ſecundò fallit.extra de teſta.intelligens dictum doct.ibi volentium, vt valeat conſuetudo , quòd clerici poſſint teſtari de bonis ex eccleſia acquiſitis,vt hoc quidem procedat in bonis modicis,eius exemplo quod diximus in præced.cap.alioqui(ioquit)non valet per ea quæ ibi allegat.

Cōſuetudo grauamen eccleſiæ adferēs, quādo valeat.

Vigeſimoſextò memorabile eſt,quòd generalius voluit Feder. Senenſ.conſi.clv.quæritur an laici.quòd licet non valeat conſuetudo eccleſiæ grauamen adferens. c. j. de conſuet. vbi tamen cōſuetudo huiuſmodi grauaminis modicum vel præiudicij eccleſiæ adferret,& aliàs eſſet fauorabilis,valeret,& idem fermè voluit Card.Florent.in dicto c.j.ad fi.& ibi quoque Panorm.in princ.& in fi.& Roſſ.Cur.in c.vlt.char.xx.verſic.ex præmiſſa concluſion.& iterum char. ſeq. verſic. limita modò.vbi docet,quando dicatur conſuetudo multum vel modicum præiudicialis eccleſiæ.

Verū non debeat quis cogi cauere pro modico.

Vigeſimoſeptimò tex.eſt extra de donat.inter vir.& vxo.c. per veſtras. in illis verb. ſatis poſſit ei modicum credi. ex quo not.Ioh. Anan. in c.ſi proponente. poſt princ.extra de reſcript.quòd non debet quis cogi pro modico cauere, quòd & ante illū ex eodem not. Arch. in c.non poteſt.de præbend.lib.vj.ſed & idem dicit per illum text.Henri.Boi.in c.& ſi quæſtiones.extra de ſimon. verum ille text.non videtur hoc bene probare, & in contrarium eſt tex.ff.vt in poſſ.leg.l. quamuis.

Modica cōtrarietas in teſtibus etiā in facto principali, non vitiat eorum teſtimoniū.

Vigeſimooctauò tex.eſt in c.ij. cum gloſſ.ex quibus not.ibi Ant. in fin. quòd modica diuerſitas vel contrarietas in teſtibus etiam in facto principali , non vitiat eorum teſtimoniū, quod amplectitur & recipit Alex.in l.inſulam.ff.ſolu.matr.& in l.eos.in addit.Bal.ff.ad leg. Corn.de fal.& idem Alexan.conſi.v. in cauſa inquiſitionis.col. penul.verſic.ad idem quod

ſignanter

ſignanter.lib.j.& conſi.xxiiij.animaduerſis his.col.vlt. lib. ij. & conſil. lxv. viſis proceſsibus. col.iij.verſic.& licet etiam.& iterum verſic.reſpondeo.eod.libro ij.& conſil.cv. reuerendiſſime domine.col.vlt.verſic.ad hoc accedit.eod.libr.ij. vbi hoc dictum Anto. pro eleganti allegat,& conſil. cxxij. viſo proceſſu vtriuſque cauſæ. col. penult. verſic. non obſtat ſi dicatur. eo.lib.ij.& conſil.xlij.in cauſa & lite vertente.col.vlt.verſic.præterea licet teſtis.lib.iij.& Iaſ. in l. vlt.col.penul.verſic.item etiam in facto.C.de bon. poſſeſſ. ſecundum tab.vbi hoc Anto.dictum affirmat eſſe ſingul.& ſe nuſquam alibi legiſſe,& Philip.Decius conſi.cv. diuino implorato præſidio.col.ij.Sed & plus dicit diuus Thomas xxij.q. lxx. artic.ij.in fin.quod teſtium diſcordia in minimis, facit teſtimonium credibilius, quia teſtis ex hoc non præſumitur in vnum eundemque & præmeditatum ſermonem deponere,arg.l.iij.§.j. ff.de teſtib.

Vigeſimononò celebratur gloſſ. in c. ſi proponente.in princ.de reſcript. vbi inter multa quæ de modico illic congerit,illud annotat,quod apud nos vice prouerbij dicitur, Pro modico nec plus nec minus,ad quod allegat tex.de conſecr.diſtinct.ij. vbi & hoc quoque not. gloſſ.in princ.in verbo,mortui ſunt.& gloſſ.etiam vlt.in procemio decretal. Et Henric. Boi. in c.etſi quæſtiones.de ſimon.

Pro modico nec plus nec minus Gallicum prouerbiũ.

Trigeſimò,dicunt illæ eædem gloſſ.in dicto c.ſi proponente.& d.c. reuera. quòd modica res non inducit ſimoniá per tex.extra de ſimon.c. etſi quæſtiones. & j.q.j.c.iudices. id quod etiam voluit in d.procemio decret.& in d.c.ſi proponente. in prin. & in c.de appellationib. extra de appel.Sed contra hoc eſt tex.extra eo. de ſimo.c. ex tuo. vbi ſex ſolidi inducunt ſimoniam, ibique not, gloſſ. quòd quantitas parua non inducit diuerſitatem iuris, & allegat iura ſimilia ſoluentia contraria,& ibi poſt eam Panor.& gl.in d.procem. decret.& in c. pleriqúe.xiiij.q.iij.Hoſt.Henr.Boi.Ioh.Ana.& Panor.in d.c.etſi quæſtiones.

Vtrũ modica res inducat ſimoniam.

Trigeſimoprimò notandum eſt,quod etiam voluit gloſſ. c. vlti. extra de corp. vitiat. Limitans iura quæ repellunt deformes corpore à ſacerdotij functione, vt patet per illum totũ titu.vt non procedant in parua ſiue modica deformitate per text. ibi, quem etiam ad hoc not.Ioh.Anan.in d.c.ſi proponente.& ante illum archid.in d.c.non poteſt.de præb.lib.vj.& voluit etiam Bald.in d.c.cum adeò.extra de reſcript.& Henr.Boie.in d.c.etſi quæſtiones.& Cepol.in l.j.§.ſed ſciendum.nu.38.ff.de ædil.edict.& facit tex.ff. de ædil. edic. in l. cui dens. vbi dicit Bal.Oldr.eam l.allegaſſe coram Ioh. xxij. cùm quædam impedimenta alicui obiicerentur ne promoueretur ad ſacerdotium.

Qui deformes corpore repellantur à functione ſacerdotij.

Trigeſimoſecundò licet regulariter nõ poſsit tranſigi ſuper futuris alimentis teſtamento relictis,niſi prætoris auctoritas interueniat,vt voluerunt Archid. & Ioh. Ana. in iiſdem locis ſupra alleg.tamen in minutis quibuſque alimentis hoc fallit per text.in l. cum hi.§.vlt.ff. de tranſact.

An & quãdo poſsit tranſigi ſuper futuris alimentis teſtamento relictis.

Trigeſimotertiò licet minoris debitor vel creditor repellatur à tutela illius,auth.minoris C.qui dare tut.vbi gloſſ.Bartol.Bald.& Salic. hoc tamen non obtinet,ſi debitum fuerit exiguum,doct.in d.auth.minoris,& Bart.in l.ſi quis in pignore.§. vlt. ff. de pign.& Roman.in repet.d.§.de viro.in iij.fallen.vbi gloſſ. valde commendat Alex.conſi.clxxxvj.viſo proceſſu. col.j.lib.vij.vbi etiam illam dicit notab.

Creditor minoris vel debitor. quando nõ repellatur à tutela illius.

Trigeſimoquartò propter paruum debitum non poteſt quis dici ſuſpectus , nec capi ex ſtatuto permittente,vt apprehendi poſsit quaſi ſuſpectus de fuga, vt voluerunt Cyn. Bald. & alij in authen.ſed iam neceſſe.vbi gloſ.C.de donat.ante nupt.l.ait prætor.§.ſi debitorem. ff.quæ in fraud.cred.Bald.in auth.præterea.C.vnde vir & vxor.& Roman.conſi. cccxx.hæc iſtorum quinque captura.col.ij.verſi.vltimò neceſſarium eſt.& ſingul. xcvj. dic mihi tu habes.vbi hoc reputat ſingul.& Alexan.in rubri.col.j.ff.ſolu.matrim.& Socin.in tract.fallent, in regula lxxviij.debitor fugitiuus.& Barbat.in addit. Bald.in l.conſentaneum col.iiij.verſi. quæro vna.C.quomodo & quando iudex.& Catel.qui hoc quoque reputat ſing. memo. fideiuſſor propriè in fin.& memo.ſuſpectus.

Propter paruũ debitum, non poteſt quis dici de fuga ſuſpectus.

Trigeſimoquintò facit quod voluit gloſſ.in auth.de hæred.& falcid.§. hinc nobis.in verbo, ſubſtantiam. aliàs facultatem , dum loquitur de ſacculo, vnde infert Ang. ad ſtatutum diſponens non poſsidentem domum poſſe,vt ſuſpectum detineri,vt videlicet poſsidens viliſsimam domum non gaudeat beneficio ſtatuti.

Trigeſimoſextò conſimilem vim habet,quod dicit gloſ.notab. quam ſequuntur Bal. Ang. & alij ff.qui ſatiſd.cogan.l.ſciendum.in prin.quæ illum tex. ſancientem poſſeſſorem immobilium ſatiſdare non compellendum , ita intelligit , vt quis pro vili ceſpite terræ non euitet ſatiſdationem.arg.l.creditores.ff.de priuil.cred.& eſt ſimilis gloſſ.in l. ſi fideiuſſor.§. vlti. ff. qui ſatiſd.cogan.

Trigeſimoſeptimò licet aliàs non præſumatur donatio l.cum de indebito.cum ſimilibus ff.de probat.fallit tamen in re parua ſiue modica gloſſ. in l.cum quid. ff. ſi certum petat. vbi Bartol.& alij,& gloſſ.in l.ſi filij.C.de donat.inter vir.& vxor.idem Bart. in l.quæ dotis. col. iij.verſic. ſequitur ex genere.ff.ſolu.matr.& Roma.conſil.cccxxxvij. quod ad primum.col.j. & Corne.conſi.lxxxj.primus conſultationis articulus. columna.j.verſicu.& in paruis.lib.j.

Statum diſponens non poſsidentẽ domũ, aut ſuſpectum detineri, extendi ad poſsidentem viliſſimam.

& conſi.

& conſilio cxxij. circa præſentem. columna j. verſi. quia in paruis. libro ij.

Præſens quando habeatur pro conſentiẽte cùm tractatur de eius præiudicio.

Trigeſimooctauò huic finitimum eſt, quòd licet præſens pro cõſentiente non habeatur, quando tractatur de eius præiudicio l. qui patitur ff. mand. & plenè not. in regula iuris is qui tacet. de reg. iur. li. vj. fallit tamen vbi agitur de modico præiudicio, vt voluit Bart. in dicta l. quæ dotis. col. vlt. verſi. quæro quid ſi ſum. ſolu. matr. & per tex. in l. quam Toberonis. §. ſunt quidam. ff. de pecul. & l. Sabinus. ff. commu. diuid. & l. Labeo. ff. de aqua pluuia. arcen. & l. qui bona. §. ſi quis iuſſus. ff. de damno infect. ſequitur Felyn. in c. cum marte. colum. xviij. verſic fallit tertiò. extra de conſtitut. & Philip. Dec. in c. ſuper eo. col. iiij. verſi. ſecundo reſponderi poteſt. de offic. deleg. Et hoc quoque videtur voluiſſe Panot. in c. cæterum. col. iiij. verſic. ego puto. extra de foro compet.

Ius patronatus acquiritur per donationem eccleſiæ factam. Niſi dos ſit modica.

Trigeſimononò huc pertinet, quòd licet per donationem eccleſiæ factam quis acquirit ius patronatus, vt voluit gloſſ. lxiij. diſt. can. in ſumma. & xvj. q. vij. piæ mentis. Innoc. & alij in rub. extra de iure patron. tamen propter modicam dotem non efficitur quis patronus, vt dicit gloſſ. ſingul. xvj. q. vij. c. quicunque fidelium. quam multum commendat Panor. conſi. cvj. factum ſuper quo. col. ij. lib. ij. & Iaſon in rub. ff. ſolu. matr. col. vij. verſ. quintò facit. & illam etiam dicit not. Iaſon in auth. præterea. col. iij. C. vnde vir & vxor.

Eccleſia cathedralis vel alia nõ poteſt ſine conſenſu epiſcopi ſtatuta facere, niſi de quibuſdam minimis ſtatuat.

Quadrageſimò voluit Inno. in c. cum acceſsiſſent. de conſtit. quòd licet eccleſia cathedralis vel alia non poſsit ſine conſenſu epiſcopi ſtatuta facere, poteſt tamen minima quæpiam ſtatuere, & idem dicit ipſe Inno. in c. requiſiſti. de teſtam. & ſequitur Panor. conſil. vij. Ieſu Chriſti &c. col. ij. lib. ij.

Procurator generalis ad agendum cõſtitutus, de quibus poſſit transigere.

Quadrageſimoprimò voluit idem Inno. in c. tua nos. de arbit. quòd licet non poſsit procurator generalis conſtitutus ad agendum tranſigere per l. tranſactionis. C. de tranſac. fallit tamen in minimis rebus, quod & voluit Angel. in l. mandato generali. ff. de procur. quos refert & ſequitur Franc. Curt. in addit Alex. in d. l. tranſactionis. ſed caue, quia nullum eſt c. quod ſic incipiat, tua nos. extra de arbit.

Iudex ſi delegat vicarium iuriſdictioni exercendæ dũ aberit, valent acta vicarij, licet per interualla abſit.

Quadrageſimoſecundò ſcribit Guil. Cu. & poſt eum Pau. Caſtr. in l. ſed & ſi pupillus. §. conditio. in verbo, continua variatione. ff. de condit. inſtit. quòd ſi iudex delegat vicarium iuriſdictioni exercendæ, dum ipſe aberit. & contingat quòd poſtquàm is abeſſe cœperit vicarius exerceat, qui & ipſe per interualla abſit, valebunt tamen acta coram vicario facta, perinde atque ſi nullo modo abfuiſſet, ne ex huiuſmodi momentanea variatione partes decipiantur, quod ſequitur & dicit notab. Philip. Dec. in c. quoniam abbas. col. ij. de offic. deleg. vbi per hoc dicit, quòd licet clauſula in reſcripto appoſita, quòd ſi non omnes &c. intelligatur, vt valeat quod actum eſt per vnum ex iudicibus datis, ſi leui parumque diuturno impedimento cæteri fuerint impediti, quod valde commendat Philip. Dec.

Statutum laicorum, quando cõprehendat eccleſiam.

Quadrageſimotertiò tacendum non eſt, quod conſuluit Feder. Senen. conſil. lxxxv. ſtatuto ciuitatis. col. vlt. quòd quando agitur de modico præiudicio ſtatutum laicorum, quod habet rationabilem cauſam, comprehendit etiam eccleſiam & pias cauſas, vt refert & ſequitur Domin. in c. vlt. col. penulti. de immunit. eccleſ. & idem voluit Cardin. in repet. c. perpendimus. in x. q. verſic. ſi autem ſtatutum. de ſenten. excommunic. Philip. Dec. in c. ſanctæ Mariæ. col. xxvj. verſic. primus eſt. de conſtitutionib.

Pecunia communis, alij, quam camerario ſolui non poteſt. Niſi ſit modica.

Quadrageſimoquartò ſcribit Bart. in l. vlt. C. de cano. larg. titu. lib. x. quòd licet poteſtas non poſsit iubere, quòd pecunia communis alij ſoluatur quàm camerario & receptori ipſius pecuniæ, & ſi aliter faciat, punitur, vt per totum illum titu. fallit tamen in modica pecunia, quam poteſt pro arbitrio ſuo conuertere in neceſsitates publicas, arg. l. diuus. ff. de bon. damn.

Quadrageſimoquintò idem Bart. dicit in l. mediterraneæ. per illum text. C. de anno. & tribut. quòd ſi pupillus modica quædam mobilia & viliſsima tantùm habeat, vt confectio inuentarij plus eſſet allatura incommodi & ſumptuum, quàm vtilitatis, tutor non tenetur conficere inuentarium. quod dictum commendat Panor. in c. de appellationibus. extra de appel. Contrarium tamen tenet Iohan. Andreas in addit. Spec. tit. de actor. vniuerſ. verſicu. puberes.

Quadrageſimoſextò ſcribit idem Bart. in l. j. §. item ſolent. col. ij. verſic. item pone, quòd ſi tutor in inuentario non poſuerit aliquid quod valdè modicum eſt, illi non obeſt, per text. in l. ſi cui dens. ff. de ædil. edict. ſeq. Firmia. in tracta. de epiſcopo. in iiij. parte. lib. iiij. in xij. q. poſt prin. & idem voluit Specul. tit. de inſtr. edit. §. vlt. verſic. ſed ſi omnia non poſsint. & ibi Bal. qui & d. l. quanuis. allegat. Quid autem de hærede conficiente inuentarium, quique vnam rem tantum omiſit ponere, an priuetur beneficio inuentarij, vide per Firmia. vbi ſuprà.

Quadrageſimoſeptimò huc facit, quod memoriæ prodidit gloſſ. vj. diſt. c. teſtamentum. in verbo, humiliter. per text. ibi, quòd ſacerdos pro re leui ſiue modico crimine non cogitur abſtinere à celebratione miſſarum ſi velit celebrare: huic ſimile quoque eſt quod dicit Anton. in c. ex literis. in fin. extra de fide inſtru. quòd modica & leuis raſura non vitiat inſtrumentum. Iaſ. in l. ſciendum. col. iiij. verſic. xj. facit. ff. qui ſatiſdare cogantur.

Quadra-

Quadrageſimooctauò poteſt arbitrator in modico lædere alteram partium, vt not. Bart. in l.idem Pomponius.aliàs ſi de meis.§.recepiſſe.ff.de arbit.& in l ſocietatem. arbitrornm. ff.pro ſoc.Bald.Salic.& recentiores in l.ſi quis in conſcribendo.C.de pact. Bald. in l.ſi hæredis.C.de manu. teſta. vbi dicit, quòd arbitrator poteſt tranſigere ſuper liquido, modicè tamen lædendo,quia pro bono pacis de modico non curamus,& idem Bal.in l.j. col.j. in ij. oppoſ.paulò ante fin.C.de bis quæ pœnæ nomi. & in c.cum adeò. col. ij. verſ. vel dic quod aut loquimur. extra de reſcript. vbi huiuſce rei reddit rationem, quia hoc videtur illi permiſſum à partibus,vt poſsit in modico lædere in odium & execrationem litium,quia maius eſt commodum pacis & concordiæ, quàm læſio eiuſmodi, itaque pacis & concordiæ gratia introducta ſunt arbitramenta.Matth.in repet.cle.ſæpe.§.quæ omnia.col.vj. de verb.ſignifi.

Arbitrator in modico poteſt lædere alteram partium.

Quadrageſimononò dicit Bal.in c.cum adeò.col.ij. verſic.item habemus. quòd vaſſallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinẽ, ſicut nec exhæredatur filius, niſi propter magnam cauſam,idem ferè dicit Bald. in l.ſolo. vbi gl. C.de liber. cau.vbi & hnc dicit expreſsim in conſtitutionibus feudorum, quòd vaſſallus propter leuem offenſam aut feloniam non debet feudo priuari,ſed debet eſſe talis ex qua poſſet filius exhæredari, vnde (inquit)tex.æquiparat filium vaſſallo, illum tamen text. in ſpecie non allegat, ſed illum reperies in c.j.circa medium,in verſic. non enim ad hoc ſufficit omnis occaſio.titu.in quib.cau. feud.amit.iuncto c.porrò.verſi.prædictis modis. tit. ſeq. quæ fuit prima cauſa benefi.amitten.& ſequitur Barb.conſi.xlv.omnipotentem & immortalem.col.xv. lib. iiij.

Vaſſallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinem.

Filius æquiparatur vaſſallo.

Quinquageſimo cum valeat argumentum à re ad tempus l. miles ita.§. & quia diximus. vbi Bart. & alij, ideo ſicut pro re modica non priuatur vaſſallus fendo, ita nec pro mndico tempore,per id quod voluit idem Bald.in c.j. col.j.verſic.ſed pone quod vaſſallus tit.quibus modis feu. amit. vbi licet dicatur quòd vaſſallus qui dimiſit dominum in prælio, feudum debet amittere, hoc tamen non procedit ſi breui temporis momento dimiſit, ſtatimque rediit,& hæc confirmat quod babetur in l.vl.in illis verb.iniurias atroces.vbi non quilibet locus,iniuria,vel ingratitudo reuocat donationem, ſed tantum atrox iniuria.

Vaſſallus non priuatur feudo pro modico tempore.

Quinquageſimoprimò, licet priuilegium non ſubdito conceſſum reuocari non poſsit,vt voluerunt Inno.& omnes in c.nouit.de iudic.Lap. alleg.cix.in quæſtione propoſita.col.vlt. cum multis concordan.adductis per recentiores in dicto c.nouit. fallit tamen vbi agitur de modico priuilegio, vt conſuluit Alex. conſil.ccxxv.nec arguendi ſumus.col.iiij. lib.ij.prout illum allegat Philip.Dec.in dicto c.nouit.col.ix.verſic. fallit quintò.de iudic.extra.

Priuilegiũ non ſubdito cõceſſum reuocari non poteſt. Niſi agatur de modico priuilegio.

Quinquageſimoſecundò ſcribit Bal.in l.ſi mihi & Titio.§.j.ff. de legat. j. licet tempus,vt ſolet dici pro homine interpellet l.magnam. C.de contrah. ſtipul. cum ſimil. hoc tamen ita debet intelligi,niſi tempus quoddam paruum ſit,quod & idem voluit ipſe Bal.in c.domino guerram.§.ſed hoc tit.hic finit lex Cod.his adde quod ſcribitur in l.data opera. col.ij. C.qui accu.non poſſ. quòd iura punientia incendiarium pœna mortis non intelligantur de paruo incendio, id quod ſequitur & commendat Alexand. conſil. lxxxvj.viſo proceſſu cauſæ vertentis. col. j.lib. vij.

Tempus interpellare pro homine de paruo tempore nõ intelligi.

Quinquageſimotertiò tradit Innoc. in c. vlti. extra de dona. quòd l.ſi vnquam.de reuoc. donat.non habet locum reſpectu rei modicæ,quod valdè commendat Corn.conſi. iiij. dubia ſatis mihi ſunt,col.iiij.& iterum vj. lib. iij. & Iaſon in l.generaliter.§.j. col. iiij.in fin.v.limit.C.de inſtit.& ſubſtit.de quo latius dixi in mea repetit.l. ſi vnquam.

Lex ſi vnquam de reuoc. non habet locũ reſpectu rei modica.

Quinquageſimoquartò ſententia interlocutoria adferẽs modicum præiudicium poteſt ferri parte non citata,vt voluit Barto.in l.nec quicquam.§.vbi decretum.& ibi Iaſon col. v. ff. de offic.proconſ.Ang.Innoc.& Paulus Caſtr. in l.de vnoquoque. ff. de re iudic.Anto.& Imo.& alij in c.auditis.extra de procur. Imo. Roman.& Iaſon in l.ſi opus. ff. de noui oper. nunc.idem Rom.in l.j.ff.de arbit.& conſi.lxxij.circa primum quo quæritur.Panor.conſi.iij. omnipotentis Dei.in viij.q.lib.ij.Corn.conſ.lxxj.ſuper primo.col.iiij.verſ.& tamen interlocutoria. lib.j. & iterum conſi.cccxxxiij.capio primo controuerſiã.col.v.verſi.tamen eſt aduertendum.eod. lib. j. Quanquam Bal.alibi hoc tantum principi videtur permittere, vt videlicet poſsit in modico partem non citatam lædere in rub.de reſcr.col.ij. & Rom.in repet. l.j.col.iiij.verſi. dubitatio tamen vertitur.

Interlocutoria adferens modicum præiudicium poteſt ferri parte non citata.

Quinquageſimoquinto his ſuccinit, quod ſcriptum reliquerunt Bart.& Ange.in l.leuia. ſi.per illum tex.ff.de accuſ.quod ſtante ſtatuto nulla cõdemnatio fiat à capitaneo, niſi prius fiat depoſitum ſub pœna l.librarum, ſi contingat, quod capitaneus condemnet aliquem in viginti ſolidis non facto prius depoſito,non propterea tenebitur, quia huiuſmodi ſtatutum non habet locum in iſtis paruis & leuioribus delictis,quod vult Alex.cõſi.clij. viſo proceſſu cauſæ matrimonialis.col iij.verſi.nec his obſtat ſi diceretur.lib.v.vbi etiam per hoc decidit, quod ſententia lata ſuper modico & paruo furto in camera iudicis, & ita non ſeruata forma,non eſt ob id minus valida.

Statutum quòd nulla condẽnatio fiat à capitaneo,niſi fiat depoſitũ ſub pœna l. librarũ,non habet locum in modicis.

Quinquageſimoſextò licet poſsidens res hæreditarias præſumitur adiuiſſe hæreditatem l.j.C.de repud.l.pro hærede. & l.Iulianus. ff. eod. hoc tamen non procedit ſi poſsideret res quaſdam

quaſdam nullius aut parui pretij, vt voluit Sali.in l. non hoc. C. vnde legit. de quo nonnihil per Bald.in c.j.col.iiij.verſi.quæro an filius.tit.an agnat.vel fil. defunct.

Deteriorẽ domum poteſt expelli.

Quinquageſimoſeptimò dicit Bal.in l.ędem.col.vlt.verſ.quęro qualiter hoc intelligatur. C.loca. intelligens poſt Nico. Mart.illum text. vt loquatur de illo,qui domum conductam deteriorem facit,ob idque poſsit expelli, idque procedat ſi valde deterioret domum, ſecus ſi parum, dicta l. ſcio. ff. de in integr. reſtit. & hoc quidem dicit committi arbitrio iudicis quando dici debeat domus parum, vel multum deterior facta, vt habeatur ratio qualitatis rerum & perſonarum.

Emphiteota non poteſt expelli pro modica rei deterioratione.
Arbores fructiferæ.

Quinquageſimooctauò ſimile eſt,quod voluit idem Bald.in auth. qui rem.in ij.not. C.de ſacroſanct.eccl. intelligens etiam text. ibi volentem poſſe emphiteotam expelli propter rei deteriorationem,non procedere in modica quadam deterioratione. Nam pro modico (inquit)non fiet reſciſsio contractus per d.l. ſcio. & ibi illum ſequuntur Fulgoſ. Paul. Caſt. & Iaſon col.ij.& propterea Bal.ipſe quem ſequuntur Curt.& Iaſon in l.diuortio.§. ſi fundum. ff.ſolo.matr. Limitat illam communem ſententiam, ex qua poteſt emphiteota expelli ſi arbores fructiferas exciderit,de quo ibi per doct.& per Pet.Cyn.Bal.Salic.& Paul.Caſtr. in dicta auth.qui rem. vt non procedat, ſi ex tali exciſione modicum damnum ſequeretur per dictam l.ſcio.& dictam l.quamuis.ff.de condit.& demonſt.& idem quod Bal.tenet Alexan. conſi.cviij.in caſu de quo quæritur.col.iij.verſi.ij.reſpondeo.lib.v.

Tempus nõ curris impedito, niſi vbi agitur de modico præiudicio.

Quinquageſimononò licet aliàs regulariter tempus non currat impedito vulgaribus iuribus:fallit tamẽ vbi ageretur de modico præiudicio,vt voluit Pet.Anch.in c.cum propter. per illum tex.extra de iure patron.& Panor.conſi.v.in quæſtione quæ vertitur.col.pen.verſic.ego verò & iterum col.vlt. paulò ante fin. lib. ij. vbi per hoc conſuluit,quòd tempus inſtantiæ currit impeditis, cùm hoc modici eſt præiudicij, quia inſtantia perempta acta ſola pereunt non cauſa, vt voluit Innocen. in c.cauſam quæ.de teſtibus. & Bartol.in l. cum lite mortua.ff.iudic.ſolui.

Princeps poteſt ſine cauſa auferre ius alterius in modico quopiam.
Quin in dubio cenſetur id velle facere.
Qui teneant cõtrarium.

Sexageſimò, poteſt princeps ſine cauſa auferre ius alterius in modico quopiam, vt not. Bartol.in l.vlt. C. ſi contra ius vel vtilit. Ant. Imo.& Panor. in c. quæ in eccleſiarum. & ibi etiam latè Felin.& Dec.col. xviij.verſ.quarta declaratio.col.xij.verſicu.quartus caſus. extra de conſtit.per text.C.de precib.imper.offer.l.quotiens. & Alex.conſil.ccxxv.nec arguendi. col.v.lib. ij.

Sexageſimoprimò, non ſolùm princeps id poteſt, ſed in dubio cenſetur velle facere, vt nonnulli dicunt per gloſſ. ff. de ſeruit. l. ſeruitutes. j. in verbo, incommodo.& l.ſed cum ab hærede. in gloſſa vltima. ff. ad Trebellia. vbi gloſſa & l.ij. §. ſi quis à principe.in verbo,impetrauit. ff. ne quid in loco publ. & l. cum auus. C. de emanc.liber. & voluit Cardin.in c. mandatum. in ſeptimo notab. de reſcrip. & Anton.in c. quæ in eccleſiarum. de conſtit. & Alexan.dicto conſi.ccxxv.col.v.verſi.ſubdit etiam.libro ij.Contrarium tamen obtinet:cum non cenſeatur princeps etiam in modico velle alteri præiudicare, niſi conſtet de mente ipſius,tenuit gloſſ.notab. in c.cum olim.in verbo, præiudicium. extra de conſuetud. quam ibi ſequitur & multum commendat Domin.ad ſtatuta,& Iaſon in repet.d. l. quominus . in xj.q.ff. de flumin. Bart. quoque illam dicit ſingul. & Decius in dicto c. quæ in eccleſiarum. loc.allegat.ea ratione motus,quia ius qualecunque ſit, competit de iure communi,ergo debet attendi per text.ff.de damno infect. l. ſi proprietarius.in princip. & ibi Bart. & iuxta dicunt indiſtinctè, & generaliter, quòd intentio principis non videtur velle præiudicare tertio c. ſuper eo. extra de officio deleg. cum ſimilib. ſed gloſſ. quæ volunt contrarium, innituntur auctoritate d.l.quotiens.quæ loquitur quando conſtat de voluntate principis. Porrò illud verum eſt, quòd ſi conſtet velle principem quempiam lædere, debet intelligi in modico,vt voluit Bal.in l.j.col.ij.verſi. item not.quòd non præſumitur.ff.de conſtit.per tex.in l. quoties.in verbo,ſine graui alterius præiudicio.C.de precib.imper.offeren.& ibi per doct. & idem Bald.in dicto c. quæ in eccleſiarum. & ſecundum hoc poſſunt intelligi gloſſ. ſupra allegatæ, quas etiam ita intelligit Iaſon in dicta l.quoties.

Honorum cõtinuatio, legib. prohibita.
Lex duodecim tabularum,& vnde traxerit originem.
In paruis honoribus intermiſſo tempore nõ eſt opus.

Sexageſimoſecundò quamuis honorum continuatio legibus prohibeatur.l.honor. §. gerendorum.ff.de mune.& hono.& C.per totum tit.de hono.& mune. non conti. Quæ lex & apud veteres Romanos obtinuit,vt memorat Liuius lib. vij. in fin.& iterum lib. x. vbi Fab. Maximus,huius legis authoritate conſulatum, qui ſibi vltrò à S. P. Q. R. delatus eſt,minime capere voluit : huiuſque legis decemuiralis verba reperiuntur apud Tullium lib.iij. de legibus. Eundem magiſtratum ni interfuerint decem anni,ne quis capito. quæ quidem ſumpta videtur ex legibus,vel Lacedæmoniorum vel Thuriorum:apud illos enim lex erat, ne bis idem præfectus claſsis fieret, vt tradit Plutarc. in Lyſandro : apud hos verò non niſi intermiſſo quinquennio militum præfecturam gerere licebat, vt ſcribit Ariſt. lib. Polit. 5. cap. 7. huic tamen legi locus non eſt in paruis honoribus ſiue magiſtratibus ſubeundis, vt voluit Accurſ.in l.diuus.ff.de muner.& honor.& per text.in l. licet. C. de aſſeſſ. & in auth. de defenſ.ciuit.§.vlt.

Sexageſimo

Sexageſimotertiò haud tacẽdum eſt, quod tradit Inno. in c. vlt. extrà de offic. deleg. quòd in paruis negotiis non videtur in dubio electa induſtria perſonæ, niſi hoc exprimatur, etiam ſi mandatum fuerit, vt negotium perſonaliter exequatur, quod dictum ſequitur Ioh. Ana. & Anto. & Panorm. qui putat hoc ſing. in c. vlt. in pe. col. extra de dol. & contu. Sed contrariũ tenent propter verbum perſonaliter, Barb. & Felin. in d. c. vlt. de offic. deleg. tum quia aliter hoc verbum nihil operaretur, tum quia hoc datum videtur pro forma: aliàs adde rationes quas videre eſt apud ſupradictos doct.

Vtrum in paruis negotiis videatur electa induſtria perſona, ſi mandatum fuerit, vt perſonaliter exequatur.

Sexageſimoquartò licet aliàs condemnatus iniuriarum ſit infamis ſiue ciuiliter, ſiue criminaliter actum ſit. l. athletas. §. vlt. ff. de his qui notantur infam. hoc tamen non obtinet, cũ quis pro parua leuique iniuria eſt condemnatus. c. cum te. extra de ſententia & re iudic. vbi gloſ. & expreſsè voluit Petrus Ancha. ibi. Specul. in §. videndum. titu. de in integrum reſtitut. verſ. item iudex eccleſiaſticus. Archidia. in c. non poteſt. de præben. lib. vj. Ioh. Ana. in c. ſi proponente. extra de reſcrip. Bal. & Salic. in l. decuriones. C. ex quibus cauſis infa. irrog. & Bal. in c. j. §. iniuria. poſt princ. tit. de pace iur. firm. Ang. in l. infamem. de publ. iudic. Henr. Boic. in dicto c. & ſi quæſtiones. deſimo. & Roma. conſil. ex cj. inſtabo circa primum. col. ij. verſ. præterea ſententia. vbi dicit ad hoc ſingul. text. in dicto c. cum te. Angel. Aret. in tract. malefi. in verbo, verba contumelioſa & iniurioſa. in fin. & nouiſsimè Ferdinan. Laza. qui ſolã illam gloſ. allegat in repetit. §. diui. l. filiusfamil. char. xx. verſic. ſeptimò limitatur. ff. de legat. j. Contrarium tamen per illũ text. tenent Innoc. Hoſtien. Ioh. And. Bal. Anton. Card. Panor. & Felin. ibi, & Bar. in dicta l. infamem. in fin. & ibi quoque Imol. ff. de publ. iudic. & Barbat. in c. at ſi clerici. in princ. col. xxxix. extra de iudic. Sed pro prima parte facit text. nódum ab aliquo (quod ſciam) annotatus in l. diuus. ff. de iniur. vbi atrocis iniuriæ damnatus in ordine decurionum eſſe non poteſt, cuius rei ratio eſt, vt & ibi dicit gloſ. quoniam infamis eſt, & infamia ab ordine decurionum repellit. C. ex quib. cauſis infa. irrog. l. decuriones. & C. de decur. l. infamia. Ergo à contrario ſenſu condemnatus leuioris cuiuſpiam iniuriæ in ordine decurionum eſſe poteſt. Ex quo planè colligitur, quòd non eſt infamis, quia eſſe decurio nó poſſet, vt diximus.

Vtrũ damnatus iniuriarũ infamis ſit, tũ leuis eſt iniuria.

Qui teneant contrarium.

Sexageſimoquintò memoratu dignum eſt, quod ſcriptum reliquit Bal. in l. ij. C. de cómu. rer. alien. quòd licet ſolus princeps poſsit dare bona fiſcalia. l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. fallit tamen in modicis. leg. diuus. ff. de bonis damnat. qui quantum ad hoc faciat, cæterorum eſto iudicium: mihi certè parum huc conducere videtur, cum & ibi fiat authoritate principis.

An ſolus princeps poſſit dare bona fiſcalia.

Autoris opinio.

Sexageſimoſextò modica impendia non repetuntur, vbi etiam aliàs repeterentur, vt eſt tex. in l. in rebus. §. poſſunt. vbi glo. not. de modicis impenſis curandum: idem confirmat tex. in l. omnem. & l. quod dicitur. & gloſ. in l. ſi quis à liberis. §. ſi mater. de liber. agnoſc.

Modica impendia non repetuntur.

Sexageſimoſeptimò præcedentibus non abſimile eſt, quòd modica impenſa ad eum nónunquam pertinet, qui aliàs non tenetur ad impenſas, vt eſt text. loquens de vſufructuario l. hactenus. ff. de vſur. vbi gloſ. quæ docet, quæ dicatur modica impenſa, & gl. in l. hoc amplius §. vlt. ff. de damno infect. doct. in l. eum qui. C. de vſufruct.

Modica impenſa ad eum nonnunquam pertinet, qui aliàs nõ tenetur ad impenſas.

Sexageſimooctauò ſupradictis addendum eſt, quòd de mora modici temporis paſsim dicitur in l. ſi debitori. ff. de iudic. in illis verb. neque enim magnum damnum eſt in mora modici temporis, & l. ſi poſt tres. ff. ſi quis caut. & l. ſed ſi alia. ff. de conſtit. pecu. & l. ſi in l. §. colonus. ff. loca. l. ab hoſtibus. §. vlt. ex quibus cau. maio. & c. potuit. extra de loc. & conduct. l. j. §. qui præſens. ff. de verb. oblig. l. continuus. in prin. eod. l. duos. §. duo. ff. de duob. reis. l. cum antiquitus. C. de teſtam. vnde dicit Alb. in l. j. C. de verb. ſign. quòd mora parua, non dicitur mora, & Barb. conſ. lviij. omnipotentem & immortalem Deum. col. xv. lib. iiij. quòd modicũ interuallum non inducit actuum diuerſitatem, quod ante eum Bal. dixit in c. cum ideo. extra de reſcrip. & Archid. in c. vlt. de offic. deleg. lib. vj. de hoc quoque eſt text. in l. plerique. ff. de ritu nupt. vbi Bal. & l. non dubium. C. de repud.

Nõ eſt magnum damnum in mora modici temporis.

Sexageſimononò his proximum eſt, quod habetur in l. ſi fundum. ff. de fundo dot. in verſ. planè ſi paucißimi dies. vbi videtur probari, quòd præſcriptio intra paucißimos dies perficienda, habetur pro completa, per quem tex. dicit Bal. in c. vlt. col. ij. verſ. modo quæro. extra de præſcr. illũmque ad hoc not. quòd propter modicum momentum, non vitietur temporis tractus. Et ferè ſimilis tex. eſt ff. de vſucap. l. rerum miſtura. §. Labeo. Ex quo tex. id multi voluerunt, quòd ſi interrupta fuit præſcriptio, ad cuius præſcriptionem pauci reſtabant dies, conceditur reſtitutio in integrum pro conſequendo lucro præſcriptionis, etiam cum iniuria alterius, quam opinionem amplexi videntur Dyn. & Bart. in leg. qui fundum. §. qui bona. ff. pro empt. Bar. Imo. & recentiores in l. generaliter. ff. de vſur. & in l. naturaliter. ff. de acquir. poſſeſ. Bal. & Ange. in l. j. C. de anna. excep. Ange. in l. ſi is cui. §. j. ff. de furt. Alex. Franc. Aret. & Iaſ. in l. poſsideri. §. Labeo. ff. de acq. poſſeſ. Rom. in l. ſi conſtante. §. quotiens. ff. ſolu. mat. Alex. in l. cum quidam. in prin. col. ij. ff. de acqui. poſſ. Et hæc eſt communis opinio, quicquid dixerit Raph. Cum. in d. §. Labeo. & in dicta l. qui fundum. §. j. ff. pro emp.

An præſcriptio intra paucißimos dies perficienda habeatur pro completa.

N

Vſucapi cœptorum, an per captiuitatem ſequutam interrumpatur vſucapio, & quando per fictionem poſtliminij redintegretur.

Septuageſimo ſimile eſt, quod voluerunt plerique limitãtes tex. in l. ſi is qui pro emptore ff. de vſucap. vbi in poſſeſsis per ſe, vel etiam ſecundum communem per ſeruum, filium, vel colonum ex cauſa noo peculiari, quæ ante captiuitatem domini cœperunt poſsideri, & vſucapi, per ipſam captiuitatem poſtea ſecutam perditur poſſeſsio, & ita interrumpitur vſucapio, nec redintegratur per fictionem poſtliminij, vt ſcilicet procedat, niſi tempore captiuitatis pauci dies ſupererant ad complendam vſucapionem: nam tunc dominus reuerſus fingetur retrò vſucepiſſe iure poſtliminij, vt per tex. io dicto §. Labeo. voluit Bar. in dicta l. ſi is qui pro emptore. in j. oppoſ. ij. partis. & ibi quoq; Angel. Bar. in l. naturaliter. col. iiij. ff. de acquir. poſſeſ. quanuis Innoc. in dicta l. ſi is qui pro emptore. tenuerit contrarium, motus quibuſdam rationibus, quibus Iaſ. reſpondet. Sed tu vide text. his omnibus aduerſantem in leg. in vſucapionem. in princ. ff. de diuer. temp. præſc. de quo latius dicemus in contraria parte modicorum.

Præſcriptionem nõ interrumpi per inũdationem momentaneam.

Septuageſimoprimò huic germanum eſt, quod voluit Bald. in c. illud. in j. col. verſ. quæro quot modis. extra de præſcr. vt id quod dicitur per inundationem maris, vel fluminis interrumpi præſcriptionem l. vniuerſitas. §. item ff. de aeq. poſſ. & in dicto §. Labeo. non procedit in inundatione momentanea, ſed plurium dierum. Nam ſi recedit inundatio infra triduũ non interrumpitur præſcriptio, alioqui poſſeſsiones iuxta Padum ſitæ nunquam præſcriberentur, quod eſt abſurdum. Quin & Raph. Cuman. in dicto §. Labeo. id tenere videtur, vt ſimplex inundatio modici temporis præſcriptionem noo interrumpat, quod & confirmat Bald. in dicto. c. illud. & tex. in l. ſi ager cuius. ff. quibus mod. vſusfr. amit. vbi ſi eodem impetu diſceſſerit quò venit, reſtituitur proprietas & vſusfructus, & hanc partem latè probat Iaſ. in dicto §. Labeo.

Vi deiectus à poſſeſſione, ſi paruo interiecto tempore eã recuperet, non dicitur interrupta præſcriptio ab eo incepta.

Septuageſimoſecundò proximè accedit, quod voluit & alia glo. notab. in l. qui poſſeſsionem. & ibi Bar. ff. de vi & vi arma. quòd ſi qui erat in poſſeſsione vi deiiciatur, & paruo interiecto tempore poſſeſsionem recuperet, oon dicitur interrupta præſcriptio ab eo incepta. addit Bart. rationem: nam ex ſola ciuili poſſeſsione procedit præſcriptio leg. j. §. per ſeruum qui in fuga. ff. de acqui. poſſeſ. & l. qui fundum. in princ. ff. pro emp. & not. gloſ. & doct. in l. iij. §. ex contrario ff. de acqui. poſ. At qui ſtatim recuperat, aut etiam ſe præparat ad recuperandam poſſeſsionem à qua fuit deiectus, nunquam deſiit poſsidere l. iij. §. eum igitur. & ibi gloſ. & Bart. ff. de vi & vi arm.

Papa cur vocet epiſcopos filios cũ ad vniuerſitatem ſcribit, licet aliàs fratres appellet.

Septuageſimotertiò not. quod dicit glo. in procemio libri vj. in prin. in verbo, filius. & poſt eam Zanzel in procemio cle. quod licet Papa epiſcopos fratres appellet, extra de crim. fal. c. quanuis. tamen cum ad vniuerſitatem in qua plerunque ſunt epiſcopi omnes illius vniuerſitatis, mixtim filios appellat, vt ibi eſt text. quoniam vt dicunt gloſ. & Zanzel, ferè ſemper in vniuerſitatibus ſuot pauci epiſcopi, propterea id reputatur, ac ſi oullus eſſet, nec de modico curat, & ſequitur Domi. in dict. procemio lib. vj. quam rationem etſi Cardi. in dicto procemio Clem. & in procemio Decret. & ibi quoque Feli. reprobant, adferuntq; aliam rationem. eſt tamen admodum in hac modici tractatione conſideranda.

Rex nõ poteſt alienare regalia in præiudicium ſucceſſoris. Nec aliquam ciuitatem ſui regni. Niſi parua admodũ diminutio regni ſequeretur.

Septuageſimoquartò licet rex non poſsit alienare regalia in præiudicium ſucceſſoris, vt dicit Bald. in extrauag. de pace conſtant. in verbo, ſucceſſurum. Et vt alibi dicitur, nó poteſt aliquam ciuitatem ſui regni alienare: ita etiam dicitur in l. cum mater. C. de bonis quæ lib. & in c. ſi generali. ſi de feu. fue. contro. poſt Hoſtié. in c. dilecti filij. de maio. & obed. & facit text. in c. intellecto. de iureiur. id tamen rex poſſet, modò parua imperij diminutio ſequeretur, vt not. Bart. in l. prohibere. §. planè. ff. quod vi aut clam. de quo tu vide plenè per Socin. conſil. vij. ſuper quæſtione mihi propoſita. lib. vij.

Septuageſimoquintò his congruit, quòd licet delegatio cauſa abſentiæ delegantis ſtatim expiret reuerſo delegante, vt dicit Bart. in l. j. in vij. q. & ibi latè Alex. col. xviij. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſd. hoc tamen intelligitur, niſi delegans rediiſſet rurſum ſtatim abiturus, quia interim delegatio noo expirat, tanquam rediiſſe non videatur, vt voluit Alex. vbi ſuprà, poſt Cyn. & Alb. Pau. Caſt. in l ſed & ſi pupillus. §. conditio. in ij. not. ff. de inſtit. actio.

Septuageſimoſextò non longè abeſt, quod pulchrè voluit Philip. Decius in c. quoniam abbas. col. ij. de offic. deleg, quòd in illa clauſula, quòd ſi non omnes, intelligatur durãte impedimento alterius delegatorum: impedimento autem ceſſante debet cognoſcere cum collega, vt per gloſ. & doct. ibi. Tamen ſi illud impedimentum ceſſaret modico tempore puta voo die, & poſtea idem impedimemrum contingeret, valeret quod actum eſſet per alterum etiam eo die quo ceſſaret impedimentum, quia ceſſatio modici temporix non debet conſiderari. quod ſingul. eſt ootand.

Septuageſimoſeptimò hûc vergit, quod accuratè tradit Bal. in l. j. C. de locat. quòd licet pro defenſione rerum ſuarum liceat occidere furem præſertim nocturnum. l. itaque. ff. ad legem Aquil. & leg. furem. ff. de ſicar. hoc tamen non procederet in re vili aut modica, nihil tamen allegat, & hoc quoque voluit nulla Bal. mentione facta Angel. in l. j. C. vode vi. Matt. notab. cxxxiij. non quòd leges quæ permittunt, vbi ad boc allegat textu. in leg. ſi ex plagis.

plagis.§.tabernarius.ff.ad leg.Aquil.& Ange.Are.in tract.maleſi.in verbo, & veſtem cæleſtem abſtulit.col. ij.verſ.& not. bene quod de iure. vbi dicit ſingul. text.in dicto §. tabernarius.& in §.j.Inſtit.de actio.Alex.in addit.Bart.in dicta l.furem.Felin.in c.interfeciſti.col.ij. extra de homicid. Iaſ.in l.vt vim.col.antepen.ff.de iuſt. & iur.Ad quod Matth. & Alexand. addunt hanc rationem: nam ſi parcitur famæ hominis pro re modica l. ſcio. ff. de in integ. reſtit.multò magis vitæ, per text.in l.ſi adulterium. §.liberto. ff.ad legem Cornel.de adult. Quamquam hæc ratio à Philoſophis non probaretur, qui cenſent potius mortem, quàm infamiam ſubeundam,vt eleganter diſſerit Cicero lib. iiij. Offic. quibus ſubſcribens diuus Paulus ad Corinth.9.Bonum, ait, eſt mihi magis mori, quàm vt gloriam meam quis euacuet. Sed & alibi leges noſtræ comparant infamiam morti l. iuſta.in princ. ff. de manu. viod.vbi & hoc not.gloſ.quæ & alleg.text.in l.iſti quidem.§.vlt.ff.quod metus cauſa. & voluit etiam Alex.in l.vlt.col.iiij. ff.de re iudic.

Parcitur fama hominis pro re modica.

Delegatus poteſt de paulò maiori ſumma quã ſit expreſſa in reſcripto cognoſcere.

Septuageſimooctauò tradit Specu.tit. de reſcr.§.vlt. verſic.item quæritur quæ dicantur. quòd iudex delegatus poteſt de modica ſumma paulò ſcilicet maiori, quàm ſit expreſſa in reſcripto cognoſcere, quia modicum incrementum non debet mouere iudicem l.j.ij. & iij. C. de alluuio.

Conceſſa immunitas ab onerib. perſonalibus, non videtur liberare à leuibus.

Septuageſimononò tradit ſimiliter Roma.ſingul.17.ſi alicui à principe fuer.conceſſa immunitas ab oneribus perſonalibus,non videtur liberare à leuibus paruiſque oneribus, quæ quis breuiter faciliterque poteſt expedire, per text. quem dicit vnicum in iure, in l.decurio fortunam.C.de decu.lib.x.& hoc dictum refert & ſequitur Alex.in addit.Bart. in l.elegantor.§.qui reprobos.in fi.magnæ additionis ff.de pigo.actio.& conſ.ciiij.ſtatutum loquens.in fin.lib.j.vbi eadem propè adſcribit,& quidem ferè ad verbum ſicuti in dicta addit.Sed antè hos idem dixerat Bart.in dicta l. decurio. per illum text.

Statutum puniens falſificantem monetam, non habet locum in falſificante modicam.

Octogeſimò per id,& quædam ſimilia tradit Alex.in dictis duobus locis,quòd ſtatutum puniens falſificantem monetam, non habet locum in falſificante modicam quandam monetam,& ſequitur Philip.Dec.in c.de appellationibus. extra de appel.& in cap.maioribus. col.j. de præben.

Teſtium depoſitio, quòd omnes fecerunt, non vitiatur, ſi pauci ex illis, illud non fecerunt.

Octogeſimoprimò voluit Panormit.in proœmio Decret.col.vlt. quòd ſi teſtes depoſuerunt,quòd omnes fecerunt aliquid,vt non vitietur eorum dictum, ſi pauci ex illis illud non fecerunt, exemplo eius quod ſcribitur in c. reuera. in princ.de conſecr.diſt.ij. quòd omnes filij Iſrael,qui de manna manducauerunt in deſerto mortui ſunt:cum tamen Caleph & Ioſue non ſint illic mortui,vt & ſcribitur lxxvj.diſt.c.ieiunium.

Iudex modica quędã accipere nõ prohibetur, licet ab omnibus muneribus abſtinere debeat.

Adagium vetus.

Octogeſimoſecundò,licet iudex ab omnibus omnino muneribus abſtinere debeat, vt cũ omni puritate iudicium illius procedat, non tamen prohibetur accipere modica quædam, talia ſcilicet,quæ iudicantis animum non immutent,vt dicit gloſ.in c.non licet.xj. q. iij. per tex.extrà de ſimn.c.etſi quæſtiones.Sed de hoc certè eſt tex.notab. lib.vj.de reſcrip.c. ſtatutum.§.inſuper.loquens de eſculento,quod paucis diebus conſumi poteſt,& ibi glo.adducit ad huius rei confirmationem nonnulla, in quibus de modico non curamus, & bene etiam facit tex.notab.in l.ſolent.ff.de officio proconſul. ad hanc rem citãs vetus adagium:Nec omnia,nec paſsim,nec ab omnibus:nam vt ſubdit,valde inhumanum eſt à nemine accipere, ſed paſsim viliſsimum,& per omnia auariſsimum.

Fœmina nõ ſuccedens in feudo, quãdo exiſtũt maſculi, ſuccedere nõ prohibetur, ſi poſt mortem patris maſculus illicò mortuus eſt.

Octogeſimotertiò non dicitur extitiſſe,qui parum extitit,vnde cum res ita habet, vt non ſuccedat fœmina feudo dato liberis maſculis & fœminis,quando exiſtũt maſculi,vt eſt tex. in l.poſthumus. ff.de ininſt.teſta. tamen ſi maſculus poſt mortem patris illicò mortuus eſt. non prohibetur fœmina ſuccedere,quaſi videatur ille non extitiſſe,ita voluit glo.Bal.& Alua.in c.j.§.vlt.in verbo,omnino extantibus.titu.de ſucceſ.feud.& alia gloſ. quam ſequuntur Iaco.Bel.Ray.Nicol.Bal.Alua.qui eam dicit valde ſingul.tit. epiſcopũ vel abba. Ex quibus Bald.dicit quòd etiam non dicitur vixiſſe qui ſtatim obiit,de quo etiam text.eſt expreſſus in c.nam & ego.extra de verbor.ſignific.vbi glo.not. quòd non videtur fuiſſe, qui parum durauit Iohan.Aod.& Panorm. ibidem. Non dicitur natus qui ſtatim deceſsit. Et dicit etiam ipſe Panormit.& poſt eum Alua.& Cardin. allegantes Innocen. in dicto c.nam & ego. qui tamen hoc non dicit, quòd ille dicitur illicò decedere qui decedit antequam nomen ſit ei impoſitum in baptiſmo,quod tempus erat octo dierum ſecundum vetus teſtamentum.Cui adde quòd apud veteres Romanos maribus nono die, fœminis octauo nomen imponebant.Cuius rei,ſi quis rationes ſcire velit,legat Plotarchum in Problemat.cap.10. Sed illud nota,antequam hinc abeamus,quod ſententia dictæ gloſ. loquent.de ſucceſsione feudi, eſt vera his caſibus in quibus loquuntur,an autem aliàs procederet, vide Bald.in §.quinetiam. & Bartol.in l.vlt.ff.ad Tertul.& alibi latè dicemus.

Octogeſimoquartò voluit Cyn. in l.j. in vlti.queſt. C.de pact. quòd venditio rei magnæ facta pro paruo pretio habetur pro donatione, nec huius parui pretij habetur aliqua conſideratio,per text.in l.apud Celſum.§.ſi quis ff.de contrahen.emptio.Et propterea æquè reuocatur per ſuſceptionem liberorũ,per l.ſi vnquã.C.de donationib.ac ſi omnino eſſet mera

donatio. Et hoc ſequitur Bald. in dicta l. j. in tertio notab. & in rubr. extra de pact. col. ij. verſ. quæro an vendino. Et bene faciunt notata per Guliel. Cune. Bal. & Salicet. in l. illud. C. de ſacroſanctis eccleſiis.

Fœmina non ſuccedit in feudo niſi ſit modicum.

Octogeſimoquintò licet aliàs regulariter non ſuccedat fœmina in feudo c. j. §. & quia vidimus. tit. qui feuda dare poſſ. cum ſimilibus. fallit tamen in feudo quopiam modico ſecundum Roma. conſi. ccclxvij. circa primum. col. penul. verſic. fallit tertio. & Corne. conſi. xvj. aperta fronte. libr. j. & Cardinal. Alexand. in dicto §. & quia vidimus. col. xvj. verſ. ſeptimò fallit. & alibi dicam latius.

Teſtimoniũ illius, qui partim falſum depoſuit, omnino vitiatur.

Leuis affinitatis nulla habenda ratio.

Octogeſimoſextò, licet teſtimonium illius qui partim falſum depoſuit omnino vitietur, vt qui in periurium inciderit, vt voluit gloſ. in c. in noſtra. extra de teſtib. Bart. Bald. & alij in l. ſi ex falſis. C. de tranſact. cum ſimilib. tamen ſi quiſpiam affinis meus leui quadam & modica affinitate, quæ videlicet eum à teſtimonio non repelleret, cum pro me teſtimonium diceret, interrogatus an eſſet meus affinis, reſpondit non eſſe, certè propter hoc non vitiatur eius dictum, tanquam nulla ſit huiuſmodi leuis affinitatis habenda ratio, & perinde ſit ac ſi omnino non eſſet, ita voluit Iacob. Butr. in l. Lucius. ff. de his qui notantur infamia. & ſequitur Angelus conſ. cxciiij. viſis proceſſibus cauſæ. colum. ij. & Hyppolit. Marſil. conſil. primo, col. ij. verſ. vlterius dico. & in repetitio. l. vlt. char. xlv. C. de probationibus. & ſingul. lxxvj. communis concluſio doctorum: tu tamen vide quod dicam infrà in contraria parte, verſ. xxxvj.

Vtrum mãdati fines ſtrictè ſint ſemper diligẽtérque cuſtodiẽdi.

A mandato nullatenus diſcedendum.

Philoſophorum ſententia in hac quæſtione.

Iuriſconſultorum opinio de mãdato.

Octogeſimoſeptimò dicit Barb. dicto conſil. lxxiiij. ſcripſit Pſalmiſta celebris, col. ij. libr. iiij. quòd licet fines mandati ſint diligenter cuſtodiendi l. diligenter. ff. mãdati. poſſunt tamẽ in modico excedi, per gloſ. allegatam in cap. quod ad conſultationem. quæ id mihi velle non videtur. Et multum de hoc dubito, cum leges admodum ſtudioſè ſanxerint fines mandati cuſtodiendos, vt ne latum quidem (vt aiunt) digitum videantur voluiſſe à mandato diſcedẽdum eſſe, vt patet in dcta l. diligenter. in eo ipſo verbo, diligenter. & C. eod. l. cum mandati. vbi mandati legem integram cuſtodiri conuenit, & extra de reſcript. c. cum dilecta. in fin. vbi forma mandati exacta diligentia obſeruanda eſt, & propterea eſt text. notab. in c. vltim. extra de verbor. ſignifi. vbi mandatum Papæ de moderando numero clericorum iuxta facultates eccleſiæ, adeò exactè cuſtodiendum eſt, vt non ſit augendus eorum numerus, etiã ſi facultates abundè ſufficiant, quanuis aliàs contrariorum ſit eadem diſciplina, vbi eſt eadem ratio. l. vlt. §. vlt. ff. de legat. iij. verſi. contra quoque. cum ſimilib. ſitque in contrario eius quod mandabatur in dict. c. vlt. non ſolum eadem, ſed & multò maior ratio atque fauor, cum ex eo auctus fuiſſet cultus diuinus: tamen illud ideò ſtatutum eſt, vt nota. Anton. quia forma mandati eſt ſtrictè, & ad vnguem obſeruanda, vt etiam poſt eum dicit Iaſ. in l. inter ſtipulantem. §. ſacram. col. ix. verſi. limita iſtam regulam. ff. de verbor. obligat. Quam rem etiam philoſophi eleganter prudenterque, vt aliàs ſemper, in vtramque partem diſſerucrunt. Alij enim ſemel ſtatuta deliberatáque re ab eo qui negotium demandauerit, nequaquam putauerunt contra dictum eius eſſe faciendum, etiam ſi repentinus aliquis caſus oſtenderet poſſe commodius agi, ne exemplum eſſet honeſta conſilia religioſè mandantis violandi. Alij exiſtimarunt incommoda prius quæ metuenda eſſent, ſi contra mandatum fieret, cum emolumento ſpei compenſanda eſſe. Etſi ea leniora minoráque ſint, vtilitas contrà grauior & amplior, ſpe quantùm poteſt firma oſtenderetur, tum poſſe aduerſum mandata fieri cenſuerunt, ne oblata diuininis rei bene gerendæ occaſio amitteretur, quam diſceptationem recenſuit Gellius lib. j. cap. xiij. vbi & alia quoque in eam rem adducit, quæ ſi ad Iuriſconſultos reiiceretur, illud (vt arbitror) dicerent, mandatum ſemper ad amuſſim quantum fieri poteſt cuſtodiendum, niſi inopinatus quiſpiam caſus, atque repentinus mandanti non prouiſus, aliud agendum ſuaderet, vt eſt text. valdè commendabilis in leg. ſi hominem. ff. mand.

Coloni teſtimonium pro domino quando non ſit reijciendum.

Octogeſimooctauò recenter, nec inſcitè tamen conſuluit Philip. Dec. ingenio inter cæteros ſubtili, conſil. x. in cauſa inquiſitionis. col. pen. verſ. ſexto contra perſonam. Licet aliàs colonus non ſit omnino teſtis integer pro domino, vt not. per doct. in c. pen. extra de teſtib. ſi tamen colonus eſt rei perexiguæ aut leuis, tunc eius teſtimonium reiiciendum non eſt.

Verba enũciatiua ad aliũ finem prolata, pbant in his quæ ſunt modici præiudicij.

Octogeſimononò, vt aliquantulum immoremur his quę poſſet deſiderare conſuetudo ad probationem, quæ his caſibus fieri debet, vltra ea quæ diximus in principio, facit quod not. Panot. in c. cum olim. per gl. ibi, extra de cenſi. quòd in his quę ſunt modici præiudicij, verba enunciatiua ad alium finem prolata probãt, licet aliàs ſecus, quod voluit idem Panor. per illam glo. quam dicit notab. in c. ſunt & alij. col. iiij. extra de reſcrip. & conſi. lxiij. omnipotentis Dei nomine repetito, venio ad primum. col. iiij. verſ. item videtur. lib. j.

Vtrum in cauſis vilibus de iure ſcriptura non requiratur nec in proceſſu, nec ſententia.

Nonageſimò voluit Bar. in auth. niſi breuiores. per illum tex. C. de ſenten. ex bre. recitan. quòd in cauſis vilibus & modici præiudicij, de iure ſcriptura nõ requiritur, nec in proceſſu, nec ſententia, quin iudici de omnibus actis coram ſe creditur, id quod ſequitur Panor. in c. quoniam contra falſam. in iij. notab. dicens eſſe clariorem text. in authen. vt iudic. ſine

quoquo

quoquo ſuffi ag.fi.§.veritati.& ibi quoque Franc.Aret.cól.vj.Bartol.quoque in l.diuus.ff.de cuſt.reor.& ibi quoque ante vtrunque Bald.col.pen. verſ.vnum ſcias. vbi tamen diſtingmt, an pars fuerit præſens nécne,& ibi quoque recentiores,& idem Panor.in c.iij.col.antepen. extra de probat.& bene etiam facit tex.in auth.de mandar.princ.§.ſic tibi.ibi,ex non ſcripto decidere.Licet contrarium tenuiſſe videatur Philip. Dec.in dicto c.quoniam contra. in vj. not.vbi illum videbis.

Quis teneat cõtrarium.

Nonageſimoprimò licet officiario credatur in his ſolùm,quæ ad eius officium pertinent, non etiam in cæteris, vt not.Ioh.And.in addit. Spec.tit.de citatione.§.j.in prin.& Panor. in c.parati.col.iij.de appel.cum ſimil.fallit tamen in rebus modicis & leuibus,in quibus indiſtinctè etiam in his quæ ſunt extra officium illis creditur, ſecundum Innoc. in c.j. de fide inſtr.Bal.Panor.& omnes in c.poſt ceſsionem.extra de probat.Panor.in c.cum in eccleſiis. col.vlt.de maior.& obed.Panor.in c.j.char.vlt.verſ.an autem ſi appareat.extra de iud. Cyn. & Bald.in l.pacta nouiſsima col.vlt.C.de pactis.& facit text.extra de cler.peregrin.c.j & l. diuus.§.cum autem.vbi Bart.ff.de officio proconſul.

Officiario creditur in his ſolũ quæ ad eius officium pertinent.

Niſi in rebus modicis in quibus illis creditur, licet ſint extra officium.

Nonageſimoſecundò ſcribit Alex. in l.huiuſmodi. §.ſi ita.in fi. ff.de legat.j.intelligens id quod à pleriſque traditur inſtrumentorum amiſsionem probari per iuramentum , vt voluit Bart.& alij quoque in l.ſicut.vbi etiam gloſ.& in l.emancipatione.C.de fide inſtr.cum ſimi. vt id procedat ſolùm, cum agitur de modico præiudicio, per tex.ſupra ſæpius allegat. in l. theſaurus.ſupra ad exhiben.& ita etiam voluit , licet non tam clarè Bald. quem ipſe allegat in l.vlt.in fin.C.de eden.per tex.etiam in dicta l.theſaurus.ff.ad exhiben.& in l.diſſolutè.C. de condit.ex leg.& Hippol.Marſil.in repet rubr.C.de prob.col.xxviij. verſi.item iuramentum facit probationem.

Inſtrumẽtorũ amiſsio quibus probari poſſit per iuramẽtum.

Nonageſimotertiò voluit Bart.in l.quominus.in xi.q.ff.de flumin. quòd vicini ſuperiores vel inferiores non poſſunt impedire facientem emiſſarium, ſiue (vt dicunt) ecluſam in flumine publico,ex quo modicum in ſuis agris damnũ ſentiunt,per tex. & gloſ.in leg.j. §. ſunt autem qui putant.& §.ſeq.ff.ne quid in flum.pub.quam ſententiam latè Bart.confirmat, & Iaſ.in repet.d.l. quominus.

Vicini non poſſunt impedire facientem emiſſarium in flumine publico, ex quo modicũ damnũ ſentiunt.

Nonageſimoquartò,voluerunt duo recentes ſcriptores Opizo & Ferdinandus Loaza.in repetit.§.diui.l.filiusfamil.ff.de legat.j.ille quidem column.xxxvj.hic lxxvj.verſicul.ſeprimò limitatur.Quod ſtatutum prohibens rem immobilem alienari in extraneum,non habet locũ in re aliqua vili,per tex.ſuprà ſæpius citatum in l.ſenatus.§.Marcellus.ff.eo.tit.

Statutum prohibens rem immobilem alienari in extraneũ,non habet locũ in re aliqua vili.

Sed modos aliquis in his colligendis.quæ ad hunc locum pertinent tenendus eſt,poſtremò itaque adiiciam eſſe præter eos tex.quos ſuprà citauimus , & alios pleroſque admodum ad hanc rem facientes,ex quibus nonnullos huc aceruatim ſubiungemus. Eſt igitur in eam rem vulgata l.ſcio.ff.de in integ.reſti & l.metum.ff.quod metus cau. & l.res bona fide.ff. de contrahen.emp.l.ij ff.quod cum eo.vbi comparatur qui omnino non ſucceſsit,& qui in minima parte ſucceſsit,& l.ſi ex cauſa.in princ.ff.de minor.vbi gloſ.l.ſi quis.§.ſed & ſi quis. ff. de pig.actio.l.j.ff.de coniung.cum emanc.liber.§.illud non intereſt.l.licet.§. vlt. ff.de adim. legat.vbi propter leuem offenſam non cenſetur legatum aut fideicommiſſum ademptum, & l.lex Cornelia.§.ſi tamen.verſ.cæterum ad hoc pertinebit.& ff.de bonis eor. qui ſibi mor. l.vlt.§.idem reſcripſit.& ff.de manu.teſt.l.qui habebat.& l.ſi quis ante.§.vlt.l. ſi quis conduxerit.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iur.l.ij.§.vlt.C.ſi contra ios vel vtilit.publ.l.j.C.ſi aduer. vendit.pign.auth.quod locum.C.de colla.& inſtit.de inint.§.penult.vbi pro modica iniuria ſeruo illata non agit dominus, & i.q.j.c.iudices.vbi glo.in verbo , quinque ſunt.c. bonæ rei. xij.quæſt.ii.& c.ex parte.extra de fide inſtrum.vbi vnus modicus literę defectus reſcriptum non vitiat,gloſſ.quoque ibi,c.penul.de reb.eccleſ.non alien.c.requiſiſti.de teſta. vbi gloſ. in verſ.decens eſt.& in §.donare.tit.qualiter olim feu.pot.alie.ibi,ſub viliſsima duorum denariorum penſione.& quod voluit Bal.in l.ſi pater.in viij.q. C.de inſtit. & ſubſtit.

Qui text. confirment dicta ſuperius.

Legatum non cenſetur ademptum, nec fideicommiſſum propter leuem offenſam.

Sunt tamen è diuerſo multi caſus in quibus modici atque etiam minimi habetur ratio. Primus erit in l.& ſi ex modica.in princ.ff.de bon.lib.vbi in illo caſu ſatis eſt liberos liberti ex parte quantulacunque hæredes inſtitui,vt patronum expellant.

Secundus erit in l.ſi quid creditor. §.vlt.vbi ſeruus peculiatus dicitur , qui vel minimum habet peculium,etſi venditor peculiatum ſeruum aſſeruit,ſufficit ſi is minimum habeat peculium,quem tex.ad hoc not.Archid.in c.non debet.de præb.libro vj.& in l.ij.in xij.q.verſi. ſed nunquid ſufficiet.C.de reſcind. vendit.

Tertius in l.ſi tamen.§.vlt.iuncta glo.in verbo,ſimplicem.ff.eod.tit.de ædil.edict.vbi pro re vili datur actio redhibitoria:adde tex.in l.ex facto.§.ſi quis autem. ff.ad Trebel. vbi filius patri ſuperſtes vno ſolum momento,facit deficere conditionem, ſi ſine liberis deceſſerit, & eſt ſimilis text.ff.de rebus dub. l.qui duos.§. vlt. vbi ſatis eſt filium patri momento ſuperuixiſſe,vt ex teſtamento illius hæres fuiſſe dicatur,& ad hoc priorem text.ponderauit Bal.in c. j.§.quinetiam.tit.epiſ.vel abbat.quod momentum temporis extinguit fideicommiſſum,ſiue ſubſtitutionem fideicommiſſariam factam filio ſi ſine liberis deceſſerit , quod dictum

Caſus in quibus modici atque minimi habetur ratio.

dicit ſingul.Iaſ.in l.inter ſtipulantem.§.ſacram.col.viij.verſ.ex aduerſo.ff.de verb.oblig.& in l.antepen.col.ij.in princ.C.de inſtit.& ſubſtit.

Poſthumi natiuitate teſtamentũ rumpitur, etiamſi illicò deceſſerit.

Quartus eſt in l.ij.& iij.C.de poſtb. hæred.inſtit. vbi natiuitate poſthumi, & ſi illicò deceſſerit,rumpitur teſtamentum patris, quem etiam not.Bald. vbi ſuprà, ad hoc quòd momentum temporis reſcindit teſtamentum.

Prætor quãdo in bonorum poſſeſſionem legatarium mittat ſiue fideicõmiſſarium.

Quintò in hanc rem eſt celebris l.quanuis.ff.vt in poſſeſ.legat. vbi ita ſcribitur, quanuis minima res ſit legata,vel per fideicommiſſum relicta, tamen ſi non ſoluatur ab hærede, vel eo nomine caueatur cum caueri oporteat:in poſſeſsionem omnium bonorum,quæ ex ea hęreditate ſunt, legatarium ſiue fideicommiſſarium prætor ſeruandorum legatorum cauſa mittit.

Si modicũ de ſorte vel vſuris in debito perſeueret, diſtractio rei obligatæ impediri non poteſt.

Sextò text.eſt in leg.ij.ibi, nam ſi modicum de ſorte C.debit. vendit.pign.impedire non poſſe, vbi ſi debitor obtulerit, ſoluerit creditori,aut depoſuerit, ſi creditor accipere recuſauerit totum debitum præter modicum quippiam,non propter hoc impeditur creditor vendere rem pignori obligatam.

Septimò commendatur tex.in l.ſi quis eum.§.ſi ſuo teſtaméto.in verbo, alia rurſus hora. vbi interuallum vnius duntaxat horæ arguit diuerſitatem actus & formæ,& ibi hoc not.Iaſ. in ſecundo notab.Et propterea etiam ratione vnius horæ, dicitur vnum inſtrumétum prius altero,& illi præfertur,vt eſt gloſſ.ſingul.in l.ſi ex pluribus.§.vlt.in verbo,die.ff.de ſolut.quá ad hoc commendauit & ponderauit Bald.in l. vlt.col.iiij. C.de edicto diui Adria.tollen. & in l.cum proponas.in fin.C.de interd.mat.inter.&c.& in l.imperator.col.penul.verſ.& not. quod dies.ff.de ſtatu homi.vbi eam dicit ſingul.& in c.paſtoralis,in princ.vbi Feli.col.iij.& rurſum in c.capitulum.col.j.extra de reſcr.& in c.conſuluit. & ibi etiam Feli.col.iij. de officio deleg. & in c.licet. & in c.quoniam contra falſam. de probat.& in c.ego enim. in princ. de iureiuran.& in c.ij.de confeſ. vbi glo.quam dicit ſingul. Barb.in reper. rub. de fide inſtr. col.xviij.verſ.quid de hora.& Iaſon in l.j.§.j.in ij.notab. in fin.ff.de eden. & Felin.in c.ij. de offic.deleg.& Catellia.in memor.incip. actus ita debent interpretari, & iterum in memor. incip.hora eſt,& alia gloſ.expreſsior,in c.ſi eo tempore. de elect.in vj.quam annot. Iaſon in dicto §.ſi ſuo teſtamento.Eſt & alia ſimilis glo.in c.duobus.in verbo,ſi non appareat.de reſcript.lib. vj.quæ voluit, quòd ratione vnius horæ reſcriptum dicitur anterius altero, & illi anteponitur, licet ſint eiuſdem datæ. Ex quo conſtat non ſemper verum eſſe id quod ſuprà diximus in prima parte, quòd modicum interuallum diuerſitatem actuum non inducit.

Pro viginti millibus paſſuum, datur vnus dies.

Octauò allegatur text. in l.iij.ff.de verb. ſignific. vbi pro viginti millibus paſſuum datur vnus dies,quòd ſi ſint viginti vnum millia paſſuum,dantur duo dies, pro vno igitur miliari, quod ſupereſt æquè datur vnus dies, ac pro viginti.

Appellatur etiam in minimis cauſis.

Nonò facit huc l.in maioribus.C.de appel.vbi etiam in minimis cauſis appellatur,& eſt ſimilis tex.extra eod.c.de appellationibus.& vtrobique docto.his adde l.ſi proprietarius.ff. de damno infect.cum dicitur,eadem ergo erunt, etſi minimum damnum detur. & ibi gloſ. Bar. & doct.

Furtum cõmittitur in gallina, & anſere & etiam ouo.

Decimò l.eſt.ff. de acquir. rer. domin. l. naturalem. §. gallinarum. &. Inſtitu. de rerum diuiſ. §. gallinarum. vbi furtum committitur in gallina & anſere, imò etiam, vt in poſtremo loco dicit gloſſ.in ouo, quam ſequuntur omnes & bene facit text.xiiij. quæſti. iiij.capit. vltim.

Vndecimò eſt l.& ſi non totum. cum l. ſeq. vbi qui omiſſa cauſa teſtamenti ab inteſtato poſsidet etiam minimam portiunculam (vt ille text. loquitur) tenetur etiam in ſolidum ad præſtationem legatorum,vt etiam declarat gloſſ.ibi,& Bart.in l.vlti.in primo artic. eo. titu. & Bald.in l.j.C.eod.tit.& Franciſc.Aret.conſi.clx.longa eſt iſta conſultatio.col.penul.verſ. ſecundò eſt præmittendum.

Ratione minimæ partis quis dicitur cõſors.
Statutum Florentinum.

Duodecimò tex.eſt in l.j.in prin.ibi,ſiue quantamcunque. C.de communi ſer. manu. ex quo not.Bal.ibi,quòd etiam ratione minimæ partis quis dicitur alterius conſors, & id dicit facere ad ſtatutum Florentinum quo cauetur ne poſsit domus alienari extra conſortes:nam poterit transferri in eum qui habet milleſimam partem.

Leuis occaſio interdũ eſt magni ponderis.

Decimotertiò eſt quoque l. ergo.§.ſi ex die.in illis verb.vel modica data occaſione. ff.de fideic.liber.vbi gloſ.in dicto verbo, occaſione.nota, inquit bonum verbum. Et ex eo infert Bald.in c.per tuas.col.j.de probat.Leuem occaſionem interdũ eſſe magni ponderis:quibus ſuffragatur l.in vſucapione.in prin.ff.de diuer.temp. præſcr. vbi ſi etiam minimo momento nouiſsimi diei præſcriptionis res poſſeſſa ſit,completur vſucapio.

Qui momẽto poſſedit, publiciana experiri poteſt.

Decimoquartò eſt l.cum ſponſus.§. vlt.ff.de public. in rem actio. vbi ita ſcribitur in hæc verba,Sed etiam is qui momento poſſedit, rectè hac actione experietur. adde text.in l.ſi pecuniam.in fin.ff.ſi cer.pet.vbi ex actu momentaneo transfertur dominium, quod not.Bart. & plerique omnes.

Decimoquintò text. eſt in l. tutor ſi petitus fuerit. ff.de tuto.& cur.dat. ab his. vbi ita ad verbum ſcribitur:nam etſi quoquo modo in petitione tutoris erratum fuerit,non valet tutoris datio:

tis datio:

r

ris datio:vnde infert Bar.in l.matri & auiæ.col.ij.verſi. quæro quid ſi mater.C. quando mili.tut. eſt. quòd ſi mater fuerit data tutrix antequam renuntiet ſecundis nuptiis, & ſenatuſconſulto Velleiano,non valet datio, quamuis omiſsio leuis ſolennitatis nou vitiet.

Quomodo in petitione tutoris erratũ fuerit, non valet tutoris datio.

Decimoſextò, vt aliquid dicatur extare, ſufficit quantulumcunque modicum ex illo extare l.domum.ff.de contrah.emp.verſicul.ſi verò quantacunque pars. & l.iuſulæ. ff. de vſuſruct.& ita per illos tex.poſt Oldr.voluit Paul.Caſt.conſil.clxiij.in cauſa præſenti.columna iiij.in uouis.

Vt aliquid dicatur extare,ſufficit quantulumcunque modicũ ex illo extare.

Decimoſeptimò tex.eſt in l.ſcapham.ff.de euict. vbi appellatione nauis, venit & ſcapha, quæ parua eſt admodum nauicula,& eſt ſimilis text.in l.vlt. ff. de fundo inſtru. & quod per illos tex.voluit Bal.in l.j.§.exercitoribus.ff.nau.cau.ſtab. de quo ſuprà diximus,verſicu. iſtis nimitum accedit.

Appellatione nauis venit & ſcapha.

Decimooctauò eſt l.iij.§.cauſæ.ff.de carb. edict. ibi, vel modicum pro pueto facientem, vbi ſi filius ſit in euidenti calumuia , repellitur ab illo edicto , ſed modicum quippiam ſufficit,vt non dicatur eſſe in euidenti calumnia,quem text. ponderant Franc. Aret. & Iaſ.in l. vlt.C.eo.tit.vbi illum dicunt ſing. ſubditque Are.hoc facere ad duo. Primum,vt per ſolam negationem vel contradictionem res videtur effici dubia, modo negans vel contradicens habear aliquem leuem colorem,quod facit ad ea quæ habentur per Bar.in l.poſt rem. ff. de tranſact.& in l.eleganter.§.ſi poſt.ff.de cond.indeb.& quod not.in l.j.C.de procur. Secũdò per illum tex.commendatur aureum dictum Bal.in l.deberi.C.de fideic.lib.quòd leuis occaſio excuſat citatum dicentem,ſe non iturum ad iudicium,à calumnia vera,per gl.ord. & ſingul.in l.j.§.boc iudicium.in fi.magnæ gloſſ. ff.ſi quis ius dicenti non obtemp.

Modicum quippiam ſufficit,vt nõ dicatur filius eſſe in euidenti calumnia.

Decimononò hûc facit text. in c. uon poteſt.de præb.lib. vj. cuius bæc ſunt verba. Nou poteſt diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum cõceſſa impetranti prodeſſe, qui aliquod quantumcunque beneficium modicum ſubticuit cum illam impetraret , quod confirmat tex.in c.ſi proponenre.de reſcr.extra.

Diſpẽſatio ſuper pluralitate beneficiorũ, quando nõ valeat.

Vigeſimò,ne quis putet illud ibi procedere, quoniam diſpenſatio ſit res ambitioſa & reſtringenda,per text.qui loquitur in ſimplici impetratione,in c.ſi metu.eo.tit.de præb.lib.vj. vbi ſi quis impetret beneficium, & in impetratione taceat aliud beneficium quantumcunq; ſit modicum,non valet impetratio:id quod etiam antè cautũ fuerat, licet non tam expreſsè in c.ſi proponente. de reſcrip.extra.

Diſpẽſatio rei ambitioſa.

Vigeſimoprimò,tradit gl.commendabilis in l.res bona fide.ff.de contrah. empt. quòd ſi res ita ſit vendita, vt niſi ſtatuta die &c. & fuerit ſolutum precium præter vnum nummum, non ſecus erit res inempta,ac ſi nihil fuiſſet ſolutum, per text.eo.tit.l.fiſtulas. §. qui fundũ. & l.cum fundus.ff.de condit.& demonſt.& l.etiam circa.ff.de ſolut.l.tutor.§.Lucius.C. de diſtract.pign.l.quandiu. C.de diſtract.pign.quam gloſ. Bal. quoque amplectitur in rub. C. de contrah emp.in x.q.& in l.cum adeò.col.ij.verſ. ſed alibi. extra de reſcript.

Tacens aliud beneficium in impetratione quantumcũq; ſit modicum, non valet impetratio.

Vigeſimoſecundò per illam gl. dicit Bal.in d.l.res boua fide.quòd ſi ſtatutum irritum faciat contractum niſi ſoluatur gabella, & ex ſolutione ipſius gabellæ deficit vnus nummus, non valet contractus:id quod etiam videtur voluiſſe idem Bald. in l. ij. in fi. ff. ad Silleia. & Ange.in l.in rebus.§.poſſunt.ff.commo.& Barb.iu d. procemio cle.& conſi.lxxxviij.ſapienter ſcribitur.col.antepe.lib.iiij.Bal. tamen videtur velle contrarium in l.quanuis.ff.de cond. & demon.& Rom.in l.ij.ff.ad Silleia.

Vigeſimotertiò voluit alia gl.not.in c,quia ſæpe.in verbo,planè.de elect.lib.vj.amplians tex. ibi, ſtatuentem omnia bona à prælato mortuo relicta, vel eccleſia vacante obuenientia futuro ſucceſſori reſeruari,& qui ea occupauerint ipſo facto ab officio & beneficio ſuſpendentem,donec reſtituerit,vt procedat etiam vſque ad rem minimam, per tex. iij. q. j. c. redintegranda.

Res ita vẽdita,vt niſi ſtatuta die pretiũ ſoluatur ſit inempta.

Vigeſimoquartò quicquid ex pacto accidit quantulumcunque ſit, id vſura eſt. c. putant. xiiij.q.iij. & c.plerique. & ibi gloſſ.e.& tex.in c.nauigante.vbi Pauor. extra de vſur. Et propterea dicit Bal. in rub. extra de conſuet. col. vlt. quòd conſuetudo non poteſt permittere vſuram etiam in vno nummo,idem quoque confirmat Bal.in auth.ad hæc.col.ij.in fin.C.de vſur.& ſequitur Iaſ.in §.fuerat.col.iiij. & v. Inſtit. de actio.& Rochus Curt.in c.vlti.col.ix. verſ.vij.amplia. extra de conſuetud. vbi & hoc dicitur generalius , quòd non valet conſuetudo contra ius diuinum etiam in modico.

Vigeſimoquintò ſcribit Bar. in l.inter ſtipulantem. §.ſacram. col. vij. ff. de verb.obligat. quod ſtatutum prohibens bannitum ad honores aliquos prouehi , habet locum in eo qui duntaxat momento temporis fuit bannitus,quod dictum ſolus Iaſou ibi annotauit col. viij. verſic.vltrà ſcribentes.vbi dicit hoc ſingulare,multiſque ſimilibus confirmat: dubium tamẽ iſtud relinquit, propterea quòd illud ſtatutum eſt pœnale & odioſum.

Statutum irritum faciens contractum, niſi ſoluatur gabella & ex ſolutione deficiat vnus nummus, contractus non valet.

Vigeſimoſextò voluit Bartol. & ibi ante eum omnes in l.ſi non ſortem. §.ſi centum. ff. de cond.indeb. quod datio iu ſolutum ſacta pro maiori ſumma quàm ſit debitum etiam in modico , & vt dicit Paulus Caſtrenſis in nummo , & Iaſon quoque vitiatur , idque confir-

matut per multa ab Iaſone hoc loco allegara.

Hæres dānatus vt certa die decem, aut fundū det, nouem tantum datis, fundus æquè peti poteſt ac ſi nihil dediſſet.

Vigeſimoſeptimò dicit Bald. in l. j. in xiiij. q. pen. col. C. de his quæ pœn. nomi. quòd ſi teſtator hæredi mandauerit, vt certa die daret mihi decem, alioqui daret mihi fundum, & hæres infra huiuſmodi tempus nouem tantum dederit, æquè poſſum fundum illum nouem reſtitutis petere, ac ſi nihil omnino hæres dediſſet. Pau. Caſt. in l. v. §. vlt. vbi gloſſ. ff. de verb. obliga. & ſequitur Barb. conſi. lxxiiij. omnia quæ facitis. col. ix. lib. iij. & in prœmio clem. in vtraque lect. & in l. iiij. §. Cato. col. xxij. ff. de verb. oblig. & conſil. xl. præclare ſcribitur. col. xij. lib. j. & conſil. lvij. cuius idem eſt initium. col. iiij. lib. j. & conſil. xxxiiij. illud in medium referam. col. v. lib. iij. & dicto conſi. lxxxviij. col. antepen. lib. iiij. & in clem. literas. col. xxiij. de reſcript. & Iaſon qui hoc dicit notab. in l. ſi inſulam. col. xviij. verſic. vltimo ad illud. ff. de verb. obligationib.

Reus qui poteſt totā ſummā ſoluere excepto vno nūmo, ſubijcitur regula, qui nō habet in ære &c.

Vigeſimooctauò dicit idem Bald. in l. cum ſit. C. de ſepulc. viol. quòd regula qui non habet in ære luat in corpore, habet locum etiam ſi reus totam ſummam ſoluere poſſet excepto vno nummo. arg. l. v. §. ſi ſortem. ff. de verbo. obli. & ſequitur Iaſon qui hoc dicit mirabile & ſingul. in l. ij. col. xvj. verſi. quid autem ſit. C. de iure emph.

Statutum diſponens dotatā non ſuccedere, procedit in dotata exigua dote.

Vigeſimonnnò ſcribit ipſe Bal. in authe. res quæ. C. commu. de legat. quòd ſtatutum diſponens, quòd filia dotata non ſuccedat, procedit in dotata modica & exigua dote, vt & ipſe conſuluit conſil. cclxiij. cum in cauſa Piſani conuentus. in c. ſi proponente. extra de reſcrip. arg. gloſſ. quam dicit ſingul. in l. ſi quis priore. ff. ad Trebel. & idem conſuluit Bened. Cap. conſi. xxxviij. & ſi viſo & conſiderato. & Socin. conſil. cxxj. præmittenda eſt diſputatio. col. ix. verſi. præterea dicat mihi lib. iiij.

Syndicus qui tenetur denūciare malefactores, vnicū prætermittentis, quomodo puniatur.

Trigeſimò, idem ſcriptum reliquit in l. minoribus. in fi. C. de his quib. vt indig. quòd ſyndicus, qui ex forma ſtatutorum tenetur ſub certa pœna denuntiare malefactores, ſi vnicum ex multis prætermiſerit, æquè punitur ac ſi neminem denunciaſſet, ſequitur Barbat. dicto conſil. lxxiiij. lib. iij. & in d. prœ. cle. in vtraque lectione, & in d. §. Cato. & d. conſil. xl. lib. j. & d. conſi. lvij. eo. lib. & dictis locis ſuprà alleg.

Venditor poteſt totā rem retinere, pro vno nūmo pretij non ſoluto.

Trigeſimoprimò, venditor poteſt totam rem venditam retinere etiam pro vno nummo pretij non ſoluto, vt voluit Bald. in l. vlt. C. commod. quem ſequitur Iaſon in auth. qui rem. col. v. C. de ſacroſanct. eccl. qui & multa ſimilia iſtic colligit.

An qui nō poſſunt portare vinum extrà, non poſſint quoque vnam metretam deferre, quin incidant in pœnam.

Trigeſimoſecundò tradit Bald. in l. j. in verbo, nec guſtus quidem cauſa. C. quæ res expor. non debent. quòd illi qui non poſſunt portare vinum extrà, non poſſunt quoque vnam metretam deferre quin incidant in pœnam, & ſequitur Barbat. in dicto §. Cato. & in dicto prœ. clem. & dicto conſi. lvij. lib. j. & Matth. de afflict. in conſtit. Siciliæ magiſtros ſyndicarius in vj. notab. Iaſon tamen tenuit contrarium in l. ij. col. vlti. ff. de iuriſdict. omn. iudic. ob id nempe motus quoniam id ſtatutum pœnale eſt. Verùm ratio eius l. cui Bal. innititur ſpectanda eſt. Ea enim prohibet ad barbaros vinum, ne guſtus quidem cauſa deferri: quod nō alia ratione factum videri poteſt, quàm ne eius liquoris guſtu admoniti Barbari arma in nos vertant, idcircoque noſtras regiones armis quærere ſtudeant, vnde ſibi id liquaminis comparare poſſint. Nam qui primi Gallorum patriam inuaſerunt, hoc guſtu allectos tradit Titus Liuius lib. v. in hæc verba ſcribens, Gentem Gallorum traditur fama dulcedinis frugum, maximeque vini noua tum voluptate captam alpes tranſiſſe, & inuexiſſe in Galliam vinum illiciendæ gentis cauſa. Igitur cum in caſu Bald. l. municipalis magis locupletandi territorij ſui cauſa, & auertendæ caritatis annonæ ita iubeat, quàm alia cauſa: certè non videtur qui guſtus cauſa vinum aliò detulerit, ex eiuſmodi ſtatuto eſſe puniendus ceſſante videlicet ſtatuti ratione, vt etiam ſcitiſsimè annotauit And. Aleiat. lib. iiij. diſput. c. xj.

Trigeſimotertiò per ſolutionem vnius nummi interrumpitur præſcriptio, argu. l. j. §. cepiſſe ſic accipimus. ff. de pollicit. quod & voluit Bald. in c. illud. col. vlt. verſ. ſed an per ſolutionem. extra de præſcr. & Iaſ. in d. auth. qui rem. & Philip. Dec. in d. c. de appellationibus. col. j. extra de appel.

Trigeſimoquartò regula, ſpoliatus ante omnia eſt reſtituendus, nec antè debet audiri aduerſarius, procedit etiam ſi vnus duntaxat denarius deeſſet. quod dicit eſſe notandum: & ſequitur Iaſ. in d. auth. qui rem. & in l. ſancimus. col. iij. verſ. viij. extende. C. de iudic. idem voluit Bald. in c. conquerente. col. j. per tex. in verbo, integrè. de reſtit. ſpol. & Philip. Dec. in dicto conſi. xxxiiij. an & quando propter contumaciam. col. vlt.

Trigeſimoquintò ſi ſtatuto pœna impoſita eſt non ſoluentibus integras præſtantias, qui eas ſoluendo denarium omiſerit, perinde incidit in pœnam, ac ſi nihil ſoluiſſet, vt vult Bald. in l. quādiu. per illum tex. C. de diſtract. pign. & idem in l. ſtipulatio hoc modo. ff. de verbor. oblig. hoc dicit procedere ſiue pœna ſit impoſita reſpectu cuiuſdam magnæ quantitatis, ſiue paruæ, & vt dicit ibi Raph. Cuman. etiam ſi quid minimum nomine pœnæ promitteretur, de quo plenè & Iaſ. hic, col. ij. verſi. iij. pondera.

Trigeſimoſextò tradit Bal. in addit. Spec. in ij. parte titu. de appel. §. reſtat videre. verſicu. ſed pone dicit ſtatutum. col. vij. quòd ſi ex forma ſtatuti debeat appellans infrà certum tempus ſol

pus ſoluere ſex denarios pro libra, alioqui ſit appellatio deſerta,& qui prouocauit omiſerit ſolutionem nummi vnius facere,appellatio non minus erit deſerta,quàm ſi totum omiſiſſet ſoluere,& hoc ſequitur Alex.in l.in executione.§.item ſi ita.ff.de ver.oblig.quod & non mediocriter commendat Iaſon in dicta authen.qui rem.

Trigeſimoſeptimò æterna memoria dignum eſt, quòd propter minimā contractus partem non impletam ex parte actoris, licet pars illa non reſpiciat ſubſtantialia ipſius contractus,agenti tamen ad principale obſtabit exceptio implementi non ſecuti,vt aſſerit Bald.in l.pacta conuenta.in ij.notab.ff.de contrah. empt.

Propter minimā partem cōtractus nō impletam, obſtat exceptio agenti ad principale.

Trigeſimooctauò ſi executor ad pias cauſas totum pretium rei à ſe venditæ receperit,excepto vno nummo,de quo fidem habuit,ob id non transfert dominium.argu.d. l.quandiu. C.de diſtract.pign.quod & voluit Bal.in l.in ciuile.col.vlt. verſic. ſed pone quod executor. C.de rei vendic.

Exequutor ad pias cauſas nō trāſfert dominium rei à ſe vendita, ſi totū prætium receperit excepto vno nummo.

Trigeſimononò ſi qui commodauit tacitam fidem de reſtituendo vno nummo incapaci, cenſetur indignus tota hæreditate,vt voluit idem Bald. in l.etiam. in pen.q.per tex ibi C. ad leg.Falci.eiuſdem tamen ſententiæ,non eſt Alexan.in l.ex facto.§.Iulianus. in fin.ff.de vulg. & pupil.ſubſtit. vbi Iaſon col.j.in iij.not. per tex. in l. hæredes qui tacitum. ff. de his quibus vt indig.

Quadrageſimò ſi dictū teſtis eſt falſum in vno nummo,totum vitiatur per text.ix. diſt.c. ſi ad ſcripturas. & iij.q.ix.c.pura.& c.nihilominus. Bal. in c.cum adeò.col.ij.de reſcrip.

Quadrageſimoprimò ſcribit idem Bal.in l.ſtipulatio hoc modo concepta.ff.de verb.obl. quòd ille text. reprobans promiſsionem alicuius rei factam, ſi promittens eum cui promiſerat non inſtitueret hæredem, habeat locum ſiue res magna, ſiue modica fuerit promiſſa, imò etiam vt dicit Cuman. ibi, ſi minimum quidpiam fuerit promiſſum. Iaſon quoque ibi optimam tradit regulam, quòd vbicunque aliquid contra bonos mores geritur, ibi non fit diſtinctio quantitatum: dicit tamen poſtea ſe dubitare,an verum ſit illud Cuma.cum veriſimile non ſit,vt metu tam exiguæ rei quis inducatur ad illum hæredem inſtituendum. ſed ego Cuma. ſententiæ accedo per rationem quam & ipſe adducit, quòd vbi de iure cōmuni agitur,minima quoque conſideranda ſunt,vt poſtea dicemus in fin. Et etiā quia huiuſmodi promiſsio eſt contra bonos mores,vt dicit ibi text.

Qui reſtituit vnum nūmum incapaci, an cēſetur indignus tota hæreditate.

Si dictū teſtis eſt falſum in vno nūmo, totū vitiatur.

Autoris opinio.

Quadrageſimoſecundò ſi ſtatutum ſimpliciter dicat, quòd filius maſculus excludat fœminam ſufficit quòd maſculus fuerit momento temporis, vt perpetuò maneat excluſa, vt voluit Anton.conſi.xx.æquitas valde ſuggerit.&.Iaſ.in l inter ſtipulantem.§.ſacram.col.viij. verſ. ſecundò facit.ff.de verb.oblig.Bal.in l.ſi quis poſthumos.§.j.col.vlt. ff.de lib.& poſth. idem Bal.in l.in quibus. verſ.ſed hic cócurrit alia.C.de ſecun.nup.per gl.ibi & Maria. Soci. conſi.v.præſens conſultatio.& Alex.conſi.xxix.qui abundè.circa fi.lib.j.

Maſculo excludente fœminam per ſtatutū ſufficit maſculum momento extitiſſe, vt perpetuo maneat excluſa.

Quadrageſimotertiò voluit Bald.in §.in nouiſsimo.col.ij. C. de caduc.tollen.dum quærit,an retenta communi opinione, quòd cū filius ſuus tranſmittit ex potentia ſuitatis hæreditatem patris non aditam ad quoſcunque,vt not.in l.ſi infanti.C.de iure deliber. An iſtud procedat ſi filius infans poſt mortem patris horam tantū vixerit, & reſpondet ſic eſſe, quia momentum ſufficit.quod volunt & recentiores ibi.

Hæreditatem patris nō aditam tranſmittit filius ſuus ad quoſcunq;. Etiāſi poſt mortem patris horam tantum vixerit.

Quadrageſimoquartò tradit quoque Bald. in l.non tantum. per illum text. vbi Angel. in lect.Florentina,quòd matrimonium momentaneum ſufficit,vt vir lucretur tertiam partem dotis ex ſtatuto Peruſino,quod & ſequitur Franc.Aret.in l ij.col.j. & in l.ſi ante nuptias. in fin.ff.ſolu. matr. & Iaſ.in dicto §. ſacram.qui hoc dicit valdè not.cum non videatur ſuſtinuiſſe onera matrimonij, propter quæ videtur deferri tale lucrum dotis. l. pro oneribus.C. de iure dot.Idem Iaſon in l.ſi donatione.§.j.in fin.ff.de condict.cau.dat. Et ego quoque copioſè ſatis in repet.l.ſi vnquam.in verbo,donatione largitus. C.de reuoc. donat.his adde quod voluit idem Bald.in l.j.col.ij.C.de priuileg. priuilegia dotis competere etiam ſi matrimonium momento tantùm duret, quod memoria dignum exiſtimat Iaſon vbi ſuprà.

Quadrageſimoquintò, ſi cedens bonis vnum denarium ſibi reſeruauit, non valet ceſsio, quia ea non eſt integra,vt not.in l.pen.ff.de ceſſ. bon.& voluit Bald. in l.vlti.col. ij. verſicul. quæro quid ſi cedens.C.qui bon.ced.poſſ.

Quadrageſimoſextò ſcriptum reliquit Bald.in c.cum omnes.col.v. verſi. ex his patet reſponſio. extra de conſtit. quòd ex fonte pluribus communi non poteſt maior pars aquam alicui concedere non conſentiente minori parte, per not.in l. ij. C. quæ ſit longa conſue. & in l.iiij.§.actor.ff.de re iudic.vbi Bart.

Quadrageſimoſeptimò ſcribit idem Bal. in c.licet cauſam. col. viij. verſi. ex prædict.apparet.tit.quis dic.con mar.& Iaco.But.in l.incerti.C.de interdic.quòd ea propoſitio dicitur pertinens,quæ qualitercunque adiuuatur etiam leui præſumptione,& indirectè,quod confirmat quoque Bald.in c.quoniam.verſic. ibi,aliquid notandum. extra de teſtibus. dicitque quòd quæ modicum ad cauſam conferunt, pertinentia dicuntur gloſſ. in clem. j. in verbo, aut earum parte.de foro compe.cum ſimi.& rurſus idem Bal.in c.dudum.ij. col.vj.verſicul.

multa

multa ergo opponuntur.de elect. Cyn.in l.ij.§.quod obſeruatur. C. de iur. cal.

Mala fides tẽporis momentanei, impedit præſcriptionem.

Quadrageſimooctauò ſi rem alienam poſsidens ſemper habuerit bonam fidem, præterquam in vltima die præſcriptionis, nullo modo præſcribit propter malam fidem momentanei temporis,vt voluit Bald.in c.vlti.col.pen.verſicu.modo quæro.extra de præſcr. & per text.in c.veniens.eod.tit.

Forma contractus cõſiſtit ex integritate.

Quadrageſimononò ex paruo defectu incidit quis in magnam pœnam contractus, quia non ſeruat formam illius, quæ ex integritate conſiſtit, vt idem Bald. annotauit in dicto c. cum adeò.col.ij.extra de reſcrip.per text.in l.hæredes.§.idem.ff.famil.erciſcun.

Propter excuſum vnius nummi vltra dimidiã iuſti pretij, debet ſuppleri totum pretium.

Quinquageſimò propter excuſum vnius nummi vltra dimidiam iuſti pretij, debet ſuppleri totum verum & iuſtum pretium, vt Bald.quoque ſcriptum reliquit in c. cum cauſam quæ inter œconomum.col.j.verſic.adhuc pro intellectu literæ. extra de teſtib. & idem in l. ij.in xij.q.C.de reſc.in.vend.& Anto. Burg.in c.cum dilecti.col. iiij. verſ. elicio ex iſto. extra de empt.& vend.& iterum in c.cum cauſam.col.iij.eo.tit.& eſt communis opinio ſufficere in hoc caſu quemlibet exceſſum, & ita voluit gloſſ. j. in dicto c.cum cauſam. vbi Panor.in ij.notab.Salic.& Paul.Caſtr.in dicta l.ij.vterque col.j.Pet. Ancha. in repet.c.j.col. cxxij.de conſtitu.& Cepol.in tract.de ſimul. contract. col. iiij. ſecundæ præſumptionis primi caſus ſuæ diſtinctionis,verſi.verùm quia dictum eſt.

Vtrum emphyteota ex defectu ſolutionis vnius denarij æquè cadat ab emphyteuſi ac ſi defeciſſet in magna.

Pactum appoſitum in contractu emphyteotico.

Diſcrimen inter emphyteotam & feudatarium, & colonum & inquilinũ.

Quinquageſimoprimò,vt paulisper Bald.relinquamus, hûc quoque pertinet, quod voluerunt Pet.Cyn.Bart.Bald.& omnes in dicta authen.qui rem. C. de ſacroſanct.eccl. quòd emphyteota ex defectu ſolutionis vnius denarij æquè cadit ab emphyteuſi, ac ſi defeciſſet in magna,& ita voluit Bald.ipſe in dicta l. quamuis. ff. de condit.& demon. & in l. cùm allegas.in vij.opp.C.de vſur.& in c.ſignificante.in fin.de reſcrip. & in dicto c.cùm adeò. col. j.in fi.eo.tit.& conſil. cccexxxiiij. pactum inter locatorem. poſt medium.lib. j. & conſil.cc. vulgare eſt quòd colonus.lib.ij.& Barb.conſi.liiij.à Ioue principium.col.iij. lib. iiij. & in c. aut ſi libellario.col.j.tit.quib.modis feu.amit.& iterum Barb. conſi.xxxvj.ſapienter ſcripſit. in fin.lib.ij.& Iaſon in dicta l.in executione. §. item ſi ita.ff.de verb. oblig. & in l. ij. col.xv. verſic. xv.C. de iur. emph. Quod etiam procedit cum quis propter ceſſationem ſolutionis cadit ab emphyteoſi ex pacto in contractu appoſito , vt voluit Bald. in rub. C. de contrah. emp.in x.q.& in d.l.res bona fide.ff.eod.& Barb.dicto conſil.xl.col xj. lib. j. & dicto conſil. liiij.à Ioue principium. Procedit item cum res emphyteotica data fuit pro penſione vnius denarij annui tantùm , prout loquuntur doctn. vbi ſuprà , ſed etiam ſi fuit data pro maiori ſumma quæ fuit tota ſoluta excepto vno nummo,vt voluit Paul.Caſtr. & Alex.in dicta l.in executione.§.item ſi ita.ff.de verbo.oblig.ſequitur Iaſ.in l.ij. col.xvj.C.de iure emph.iſtúdque idem Iaſ.latè confirmat in dicta auth.qui rem.reprehendens Bal.quem dicit velle contrarium in l.ædem.col.iij.verſ.ſed nunquid pro vno nummo.C.loc.ſed Bal.ſi rectè animaduertamus non dicit contrarium in emphyteota , quin potius eandem ſemper eſt ſequutus ſententiam,faciens diſcrimen inter emphyteotam & feudatarium ex vna parte,& inter colonum & inquilinum ex alia, vt videlicet emphyteota & feudatarius cadant propter ceſſationem vnius denarij,iſti non cadant: ſed quòd colonus etiam cadat propter vnum nummum non ſolutum tenet Bald.ſibi contrarius conſil.xx. vulgare eſt.lib. ij. & Alexan. conſil. cvj.magnifice prætor.col. vj. verſic. & per prædicta, cum ſeq. lib.iij.limitans ibi procedere, niſi eſſet error per d.l.quamuis.ff.de condit.& demonſt. Sed & hoc idem in emphyteota limitat Barb.in proœ.cle.col.v. in j.lect. & col.x. in ij. lect. procedere niſi etiam per errorem non fuiſſet ſolutus ille nummus per text.in d. l. quamuis.& ita dicit ſe de facto conſuluiſſe.

Theſaurarius ſi quid tantillum ſuffuratus ſit ex ærario, incidit in pœnam furis publicæ pecuniæ.

Quinquageſimoſecundò ærario publico præfectus , ſiue (vt loquimur) theſaurarius , ſi quid tantillum ex ærario ſuffuratus ſit, incidit in pœnam ſtatuti punientis publicæ pecuniæ furem,vt voluerunt Bald.Rom. Franc.Aret.& Angel. in l.ſi ſeruum.§.prætor.in fi.ff.de acqui. hære. idque tanquam ſingulare annotat.Iaſon in d.auth. qui rem. Quod tamen limitat Fran. Aret. niſi honeſtas perſonæ ea eſſet quæ induceret præſumptionem nullo id dolo factum fuiſſe,per tex.in d.l.quamuis.vbi Bart.de condit. & demonſt.

Quinquaſimotertiò,ſi ex forma ſtatuti non debet puniri qui offenderit aliquem, & cum eo inita pace & concordia,ſoluat ei poſteà certam ſummam, ſi defuerit nummus vnus, non proderit concordia.Angel.in d.l.ſi ſeruus.§.plurium. col. ij.verſ. & ideo ſi ex forma ſtatuti. ff.ſi quis caut.ſequitur Alex.d.conſil. cvj. verſic.pro hoc bene facit lib.iij. vnde inſert,quòd ſi cui ex ſtatuto pœna delicti remittitur ſi infra menſem ſoluerit quartam partem condemnationis,ſi cum ſoluet omittat vnum nummum , pœnam non euitabit , idem quoque Ange.tradit in d.l.in executione. §. item ſi ita.& ibi poſt eum Imo. & Alex. ff. de verb. obl. quòd ſi ex forma ſtatuti quiſquis certam ſummam ſoluerit de banno cancelletur , non eſt ſtatuto ſatisfactum ſi deſit vnus denarius,ſequitur Rom.in l.ij.ff.ad Silleia. Bart. d.conſilio lxxiiij.& d.proœ.cle.& d.conſi.xxxiiij.col.v.lib.iiij.

Quinquageſimoquartò prohibitus alienare bona hæreditatis ſub pœna priuationis,alienando vnam rem etiam minimam tota hæreditate priuatur.Dec. in dicto c. de appellationibus

ribus.col.ij. de appel.& in c.maioribus.de præbend.idem voluit Angel.conſi.clxviij.ex iſto dubio.in ij. q. Iohan. Cald. in tract. de eccleſiſt. interd. char. clxix.huc facit quod tradidit Anton.in c.vlti. col.xliiij.extra de conſuetu.quòd modica diſsimilitudo impedit argumentum à ſimili,& ſequitur Felin.in c.j.col.iiij.verſi.v. limita.extra de ſponſal.

Quinquageſimoquintò conſuluit latè Fulgoſ.conſil.ciiij. Titius condidit teſtamentum. col. iij. verſic. item vt ſæpe eſt dictum, quòd non licet mendicantibus habere annuos redditus quantumcunque ſint modici valoris, ſicut neque etiam licet quicquam quantumuis minimum proprium habere, per c.cum ad monaſterium. in prin. extra de ſtatu monac. & c.nolo.& c.non dicatur xij. q.j.idque dicit ſingulare Philip.Dec.in c.in præſentia.col. antepen.verſi.tertia concluſio. de prob.

Mendicātibus non licet habere annuos redditus, quamuis ſint modici valoris.

Quinquageſimoſextò in cauſa quantumcunque leuis momenti debet iurari de calūnia, per text.in l.theſaurus. ff. ad exhiben. & d.c.de appellatio. & ibi illum ſequi videntur Ioan. Ana.& Bal.in addit. Spec.tit.de iur.cal.§.ſequitur videre.verſi. quid ſi cauſa modica.voluit idem Specul.tit.de arbit.& arbit.§. vlti. verſicul. vt autem circa materiam.quòd ſi quis ſub pœna promiſerit dare certā ſummam infrà aliquod tempus, pœna committitur in ſolidū, ſi quid ſummæ promiſſæ deſit, l.ſtipulationum aliæ.§.ſi ſortem.ff.de verb.oblig.& l.in executione.§.pen.ff.eod.& arg.l.quandiu.C.de diſtract.pig. Angel.in d.l.in executione.§. pen. vbi etiam Alex.& idem Alex.in d. §.ſi ſortem.

In cauſa quantumcunq; leuis momenti, debet iurari de calumnia.

Quinquageſimoſeptimò,vt filius tanquam præteritus non poſsit rumpere teſtamentum, ſatis eſt,vt in vno nummo hæres inſtituatur,quod annotauit Bal. in c.per tuas. col. vlt. verſ. item ſatisfactum eſt.de probat.& not.in l.ſi quis.j.ff.ad Trebel.& l.denique.§.ſed vtrum. ff. de minor.idem Bald.in auth. omnimodo.C.de inoff.teſta.gloſſ.in §.aliud.in authen.vt cum de appellatio.cognoſcen.quam facit ſingul. Philip.Franc.in c.j.col. xv. verſic. circa ſecundum.de teſta. lib. vj. Bald. in l.hac edictali.in princ.col.iij.verſic. & primo quæro.C.de ſecund.nupt.& conſil.lxj.hæc Lippus Baldatius lib.j.& conſil.xcv. conſiderandum eſt in fine lib.v.& Ange.conſi.xcix.Petrus de vrbe.gl.in auth. nouiſsima.C.de inoff. teſtam. Illud denique veluti quoddam auctarium adde quod ſcribit diuus Iac. c.ij. offendens in vno factus eſt omnium reus.quod & repetitur in c.defleat.extra de reg.iur.& in c.j.& iterum in c.vlti. de pœnitent.diſt.v. & illud Lucæ c.16. qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt. & iterum cap.19.Euge ſerue bone, quia in modico fuiſti fidelis, eris poteſtatem habens ſupra decem ciuitates,& Iohan. cap. 12. adhuc modicum lumen in vobis eſt, Ambulate dum lucem habetis.Et illud quoque Paul. 1. ad Corinth. cap.5. & iterum ad Galat.5. Neſcitis quia modicum fermentum totam corrumpit maſſam?& illud item diui Iac.cap.3.& ecce naues cum magnæ ſunt, & à duris ventis agitantur, circumferuntur à modico gubernaculo, vbi impetus dirigentis, voluerit, ita & lingua modicum membrum eſt, & magna iactat: Ecce quantulus ignis quàm grandem ſuccendit materiam,& in c.in ſynodo. de conſec.diſt.iiij.& in l.ſi vnus.C.de teſtam.& ff.de tranſact.l.cum hi.§.ſi prætor. gloſſ. in l.vulgaris.in princ. ff. de furtis.& in l. non tantum. C.de legat.& in c.maioribus. extra de præb.vbi eccleſia ſicut in magnis,ita quoque in minimis ſuis firmam debet habere vnitatem,& ibi not.gloſſ. quòd idem iuris eſt in paruis, ſicut in magnis. & in c.nouit. extra de iudic. vbi ſcribitur ita magnum iudicabis,vt paruum, quod videtur depromptum ex eo quod ſcribitur Deuter. j. ita paruum audietis vt magnum, & in c.cum ex iniuncto.in fin.extra de noui oper. nunc. vbi vitandum eſt ſcandalum puſillorum,ſicuti & maiorum. Citaturque teſtimonium Matth.c. 18.Qui vnum de puſillis iſtis ſcandalizauerit qui in me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur mola aſinaria &c. Et quod ſcribit Cicero paradox. 3. quicquid non oportet, ſcelus eſſe, quicquid non licet, nefas eſſe putare debemus, etiam in minimis rebus. Libanius Sophiſta ad Caliſthenem ſcribit illud prouerbio celebrari: Breuiſsimi temporis inconſtantiam,totius perſæpè vitæ fidem auferre.

Filius vt non poſsit tanquā præteritus rūpere teſtamentum, ſatiſ eſt vt in vno nūmo hæres inſtituatur.

Offendens in vno factus eſt omniū reus.

Fidelis in minimo.

Iniquus in modico.

Modicum lumen.

Modicum fermentū.

Modicum gubernaculum.

Lingua modicū membrum, & magna iactat.

Ex quibus planè liquet id verum eſſe,quod tradit Anto. in dicto c.ſi proponente.in fin. extra de reſcrip.hanc materiam eſſe brocardicam, vt vocamus,nec in ea certam doctrinam dari poſſe:doctorum tamen ſententias ſummatim huc adferemus ſine allegationibus iuriū, quia nulla ferè alia allegant quàm quæ ſuprà citauimus. Sunt qui ſub duobus caſibus hanc rem tam ancipitem comprehenderunt. Aut enim(inquiunt)agitur de iure communi & regulariter de minimis curatur, præterquam in paruis caſibus: aut de iure ſpeciali quod eſt contra ius commune, in quo etiam intelligunt omne remedium quod reſtitutionem concedit,& tunc de minimis non curatur,ita Bart.poſt Dyn. in l. ſi proprietarius. ff. de damno infect.& Bartol.in dicta l.ſcio. ff. de in integrum reſtit. & Petr.Ana. & Imol. in dicto c. de maioribus.extra de præben.& Barb.conſi.xxxiiij.illud in medium referam.col. v. lib. iiij. & in proœ.clemen.Bald.autem in dicto c.cum adeò. de reſcript. primum refert ex Dyn.eandem diſtinctionem, poſteà ſubdit, quòd aut loquimur de mendacio & veritate,& tunc curamus de modico,quia modicum mendacium viriat, præſertim in lucro captando: aut loquimur in iuris remediis contra ius commune, & tunc non curamus de modico, aut de vitio

Vnitas in minimis membris eſſe debet, ſicut in magnis.

Magnus iudicandus vt paruus.

Scādalum puſillorum.

Iuris remedia contra ius commune.

Viſiũ corporis.

In extraordinariis remediis de minimis non curatur.

Modicum conſiderari niſi contrarium ſit in iure expreſſum, & quibus potiſſimum caſibus.

Quomodo in diſpoſitionibus iuris communis, aut priuilegio modicum curetur.

tio corporis,& ſimiliter non curamus. Panor. verò in dicto cap. de appellat. extra, dicit breuiter, quòd ſi eadem ratio militat in minimis, quæ & in maioribus, de minimis curatur, aliàs ſecus. Et hoc idem dicit nulla Panormitani facta mentione Franciſc. Aret. in l. ſi ſeruum. §. prætor ait. col. ij. in fin. ff. de acquiren. hæred. ſubdit quoque Panor. quòd in extraordinariis remediis regulariter non curatur de minimis, ſecus in ordinariis. Cardinal. in prooe. Decretal. & iterum in prooe. clem. poſt princ. dicit regulariter modicum conſiderari, niſi contrarium ſit in iure expreſſum, & ſequitur Philip. Decius in cap. de appellationibus. vbi dicit hoc potiſsimum obtinere quatuor caſibus, videlicet quando diſpoſitio loquitur per verbũ, aliquid: deinde quando loquitur conditionaliter. Itẽ quando illud minimũ pro forma requiritur: poſtremò quando illud quoq; minimum requiritur, ad integrandum certũ maiorẽ numerũ vel quantitatẽ. & allegat ad vnum quodque membrũ nonnulla ex his quæ ſuprà diximus. extrà autẽ iſtos caſus, in quibus, vt diximus, huiuſmodi regula & cõcluſio procedit indiſtinctè duobus modis limitatur. Primò vt procedat in his quę de iure cõmuni competũt, ſecus eſt in extraordinariis, quę contra iuris cõmunis regulas conceduntur: quã limitationẽ intelligit ſi maiori rei vel ſummæ pręiudicetur, prout eſt in d. l. ſcio. ſecus eſt in minimo dãno propter quod non infertur præiudiciũ maiori rei vel ſummæ, ſecundum gloſſ. & Alber. in d. l. ſcio. Limitatur ſecundò, quando in minimo proportionabiliter eadem ratio eſt quæ in magna, aliàs ſecus. Et ita per hæc conatur Dec. comprehendere omnes aliorum in hac re ſententias & diſtinctiones. At Henric. Bohier. in dicto c. etſi quæſtiones. extra de ſimo. aliter quoque diſtinguit. Aut enim (inquit) loquimur in diſpoſitionibus iuris communis, aut in priuilegio ſiue iure ſpeciali. Si in diſpoſitionibus iuris communis, tunc aut in his, in quibus modicum conſiderare eſt fauorabile, vel ſaltem non odioſum, nec indecens ſeu inhoneſtum, & tunc de modico curatur. Si loquimur in diſpoſitionibus iuris ſpecialis, tunc aut modicum conſiderare tendit ad impediendum diſpoſitionem iuris ſpecialis pro conſeruando iure communi, & tunc de modico curatur. Aut contra, tendit ad conſeruandam diſpoſitionem iuris ſpecialis contra ius commune, & de modico non curatur. Et multa ad hæc allegat ex his etiam quæ ſuprà citauimus, quæ hîc non repetemus: ſilentio tamen non trademus quæ ſcribit Oldr. conſil. xxx. de rigore iuris. & Iaſon in l. turpia. col. penult. vbi allegat Anton. ff. de legat. j. & Philip. Decium in authen. præterea. col. ij. verſic. & quod dicitur hîc. C. vnde vir & vxor. Ang. in l. in executione. §. penu. ff. de verbor. oblig. Bal. in l. ſi pater. in viij. q. C. de inſtit. & ſubſtit. & gloſſ. in l. ſed & partus. §. j. & ibi Baldus ff. quod met. cauſa. Cætera quæ de rebus minimis dici poſſunt ex ſupradictis diiudicentur.

FINIS.

ANDREAE TIRAQVELLI, REGII NVPER IN CVRIA PARISIENSI SENATORIS,

In titul. Res inter alios actas aliis non præiudicare. C. Commentarij.

REgulare iſtod eſt, vt ad eum actum ex quo quis lædi poteſt vocari debeat, alioquin nullum illi præiudicium adferet. l. nam ita diuus. ff. de adopt. & l. de vno quoq;. ff. de re iudic. & l. vlt. C. ſi per vim vel alio modo. & c. licet quatuor. ext. de maior. & obed. c. cum ex literis. de in integ. reſtit. cl. paſtoralis. de re iudic. cum ſimil. allegatis per Panorm. conſil. lxviij. quanquam ſuper vacatione. col. vlt. lib. 2.

Actus ex quo quis lædi poteſt quando nõ præiudicet.

Hinc illud, res inter alios acta aliis non præiudicat. l. vlt. ff. de re iudic. & l. ſi cui. ʃ. iſdem. ff. de accuſat. leg. Modeſtinus. ff. de excep. l. j. ff. de excep. rei iudic. l. ij. C. de fide inſtr. & C. res inter alios actas. c. cum ſuper. & pen. extra de re iudic. cap. inter dilectos. cum ſimil. de fide inſtr.

Hinc quoque citatio inuenta, omnium actionum inſtituendarum principium, inſtit. de pœna teme. litig. §. vlt. & ſine qua corruit quicquid actum eſt per iura ſupra alleg.

Citatio, actionum principiũ.

Horum autem multiplex ratio redditur. Primum, quia is qui non fuit vocatus ad iudiciũ non erat illi ſubiectus, nec tanquam pars, nec tanquam adhærens vel inſtruens cauſam, & ideo non videtur ratificare cauſam, quoniam vigor pronunciationis naſcitur ex iudicio in quo erat incluſus, quæ ratio redditur à Bal. in d. l. ij. per illum tex. in iij. notab. C. de fide inſtr. & in l. ingenuum. ff. de ſtatu hom. Deinde geſta debent ad actores ſuos reſtringi, & non ad alios extendi l. ſancimus. C. de pœnis. & extra de his quæ fiunt à maio. parte cap. c. quæ ſint. & hanc rationem tradunt Ant. & [illegible]nor. in d. c. pen. de re iudic. & Alex. in d. l. vlt. col. iiij. ver. item not. ff. eod. Ex quo ille affanm differit, an valeat ſtatutum quòd ſententia contra vnum lata poſſit executioni mandari contra alium, & quòd ex delicto vnius, alter puniatur, de quo alibi dicam latius.

Non vocatus ad iudicium, nullo modo eſt illi ſubiectus.

Sed hæc multis modis limitanda duximos. Primò, vt procedat in eo de cuius præiudicio principaliter. non etiam in eo, cuius ſolum acceſſoriè, & in conſequentiam agitur, vt voluit gl. notab. in d. l. de vnoquoque. & ibi Angel. Imol. & Alex. & idem voluit Bart. in l. diem. ff. de aqua pluuia. arcen. Bald. in d. l. nam ita diuus. in prin. & in l. ab eo. col. vlt. C. quomodo & quando iudex. & in rub. C. de ſucceſ. edict. in fi. & in l. iubemus. col. ij. verſ. citabuntur ergo. C. ad Trebel. & in l. ſi curatoris. de iure delib. & in leg. obſeruare. §. proficiſci. ff. de off. proconſul. & in l. ſi ſuſpecta. ff. de inoff. teſt. & in rub. extra de reſcrip. col. ij. verſ. an quando impetratur. Angel. Imo. & recentiores in l. filiusfam. ʃ. diui. ff. de legat. j. inter quos Imo. facit illam gloſ. ſingul. Domin. in c. vlt. de elect. lib. vj. & latè Alexan. conſi. lxvj. viſis dubitationibus. col. j. & ij. li. ii. & conſ. clvj. ſtantibus his. col. j. li. ij. & conſ. lviij. viſo & perlecto. col. ij. ver. non obſtat quod domina lib. v. & conſil. lxxxv. ponderatis his. col. vlt. lib. vj. vbi dicit illam gloſ. eſſe ad hoc ſingularem & Barb. conſil. j. col. iij. lib. ij. & conſil. xlix. ſcribitur ſapienter. col. ij. eod. libr. ij. Felin. in c. de cauſis. col. iiij. extra de off. deleg. & in cap. illa. de accuſ. & Iaſ. in leg. reſcriptum. col. ij. verſi. ſecundò moueor. ff. de pact. & latè in l. ſi quis nec cauſam. col. ij. ff. ſi cert. per. Philip. Dec. conſil. ccclxvij. viſo puncto. col. vlt. Et de hoc eſt text. quem plerique omnes allegant, & vbique, potiſſimum Barb. in l. j. §. denonciari. ibi, primo gradu hærede inſtituto, non etiam ſubſtituto. ff. de ventre inſpic. per quem dicit Bart. in leg. io diem. poſt princ. ff. de aqua plo. arcen. quòd ſententia lata pro creditore contra inſtitutum hæredem, nocet ſubſtituto, etiam non citato, quod & voluit Bal. in l. nam ita diuus. Ang. Imol. & recent. io d. §. diui. Imol. in l. decem. ff. de verb. oblig. Alexan. dicto conſil. clvj. vbi dicit hoc

Præiudicium cui fieri debeat, vt ſuperſtera locum habeant.

melius probari in l.ex contractu.ff.de re iudic.& iterum conſil. cxxiij.diſcuſsis hæſitationibus.col.iij.verſ.bene facit aliud. lib.j.vbi etiam dicit facere text. ſecundum vnam lectionem in l.ſi patrem.§.vlt.ff.ad Trebell.& hoc ſingul.reputat Iaſon in l.ne quicquam.ʃ.vbi decretum.col.vij.in ix.fall.ff.de off.proconſ.Et hoc quidem confirmat gloſſ.not.in c.ij.in gloſſ.ij. de pact.lib. vj. quæ ad text. ibi relata voluit tum demum quicquam dici in detrimentum alterius redundare, quando principaliter redundat, non item quando ſecundario, & ibi eam ad hoc notat Domi. col.iiij. inferens, quòd ſi ex forma ſtatuti debeant ad aliquem actum vocari illi in quorum detrimentum fit, ille actus intelligitur de illis, quibus directè & principaliter fit præiudicium, non autem ſecundariò, quod dicit eſſe bene notandum, & ſequitur Barb.dicens illam gl.ſingul.dict.cóſi.j.& dict.conſ.xlix.& Fel.in c.vlt.col.ij.extra de maior. & obed.& Iaſ.qui & hoc dicit ſingulare & nunquam obliuiſcendum in dicto §. vbi decretum.vbi tamen de hoc dubitat,quia ita interpretando, ſtatutum nihil adderet iuri cómuni contra not.per Bart.& alios in l. iiij.§. ait prætor. ff.de damno infect.cum ſimilib. quod & repetit idem Iaſ.in dicta l. ſi quis nec cauſam.

Vtrum vocandi ad aliquem actum ex forma ſtatuti intelligamur illi quib. principaliter fit præiudiciũ.

Neminem eſſe teſtem idoneum in ſua cauſa, quomodo intelligatur.

Hæc limitatio multis ſimilibus fulciri poteſt. Primum enim id quod dicitur non eſſe in ſua quemque cauſa (id eſt ex qua commodum poteſt reportare) teſtem idoneum iuribus vulgat. intelligitur vbi commodum principaliter ad illum ſpectat, ſecus ſi ſecundariò, & in conſequentiam ſolum, vt voluit gloſſ.ij.q.iiij.c. placuit.& iterum iiij.q.iij.§.item nullus. & Pet. de Bella Pertica in repet.l.ex quacunq; cauſa.col.iij.ff.ſi quis in ius vocat.non ier. Bar. in l.ſi quis duos.per illum tex.ff.de reb.dub.& in l.ſi cui ita legetur.per illum tex.ff.de legat. j.Cyn.Bal.& recent.in l.dictantibus. C. de teſtam. Ioh. Fab.in §.legatariis. Inſt. de teſtam. Iac.But.& Angel.in l.nó ſolùm.ʃ.quæritur.ff.de procurat.& Ioh.Andr. loquens in pulchro caſu in regul.ſine poſſeſsione. col.pen. de reg. iur.lib. vj.& Bald.in l.in omnibus. in fi. ff.de teſtib.& in c.cum acceſsiſſent.col.iiij.verſ.nũquid quilibet.extra de conſtit.& conſi.ccxeiij. in nomine domini amen,factum ſic proponitur, col.vlt.verſ. quantum ad tertium.lib. iij.& conſi.ccccxliij.quæſtio antiquiſsima.lib.v.Angel.Aret.inter conſi. eiuſdem Bal.conſi. x.ego Angelus.lib.iij.Alex.conſi.lxxviij.in cauſa & lite vertente inter Bartholomeum col.ij. verſi. non obſtat.eo.lib.j.& conſi.clxxij.viſis & opportunè diſcuſsis.col.iij. verſ.& licet plura. lib. ij.quod & repetitum eſt conſ.xlj.lib.iiij.& idem Alexan. c nſi.xcix. viſis proceſsibus cauſæ. col.v.verſ.non obſtat etiam.lib.v.& Barb.cóſi.ij.col.v.lib.j.& conſ.lxxvij.col.iiij.in fi.lib.iij. Corn.conſi.lxj.viſa copia proceſſus.col.iiij.verſ.vnde non ſequitur.lib.iij.Philip.Dec.conſ. 100.in cauſa inquiſitionis.col.pen.verſi.ſeptimo dicitur. Vnde legatarij in cauſa teſtamenti cuius commodum ad eos ſecundariò pertinet, ſunt teſtes idonei.d.l.dictantibus.& d.leg. qui teſtamento.& dicto ʃ. legatariis. Similiter quoque ſubſtitutus poteſt eſſe teſtis in cauſa teſtamenti, quando non agitur de ſubſtitutione, vt pulchrè conſuluit Ang.conſil. cclxxiiij. thema ſuper quo conſilium petitur tale eſt, per tex.in dicto §.legatariis. quod dictum reputat ſing. Iaſ.qui tamen de illius veritate dubitat, in dicta l.ſi quis nec cauſam.col.iij.ff. ſi cert. pet.& expreſsim contrarium tenuit Bal. in d.l. dictantibus. Hinc quoque eſt quòd in cauſa vniuerſitatis ſinguli poſſunt eſſe teſtes, quamuis in conſequentiam de commodo eorum agatur c.inſuper.& c.tuis.extra de teſtib.& voluit Bar.in l.intantum.§.vniuerſitatis.ff.de rerum diuiſ.& in l.ſed ſi hac.§.qui manumittitur.ff.de in ius vocan.vbi Alex.& recent. & ibi etiam videbis qualiter hoc intelligitur.

Legatarius in cauſa teſtamẽti, eſt teſtis idoneus.

Et an ſubſtitutus.

Singuli in cauſa vniuerſitatis, poſſunt eſſe teſtes.

Prælatus teſtis in cauſa ſua eccleſia.

Vtrum creditor poteſt eſſe teſtis in cauſa debitoris.

Conſuetudo in eccleſiis per rectores probatur.

Item prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ, cuius commodum ad ſe cóſequenter pertinet, poteſt eſſe teſtis in d.c.inſuper. Et vnus fideiuſſor poteſt eſſe teſtis pro alio confideiuſſore, vt beneficium excuſsionis conſequatur, licet inſtrumento caueatur quòd quilibet ſe principaliter obligauerit, vt dicunt Dyn. Cyn.& Bald.in d.l.dictantibus & Bart. in dicta l.ſi quis duos. ff. de reb.dub.Bal.in l.vlt.§.j.C.de vſur.rei iudic.& Alex.dicto conſi.lxxviij.col.ij.verſi.& ideo dicit.li.j.licet contrarium tenuerit Angel.Aret.in dicto ʃ.in legatariis.inſtit.de legat. Et creditor poteſt eſſe teſtis in cauſa debitoris, vt voluit Iacob.But.in d.l.non ſolùm.ʃ.quæritur.& ibi etiam Angel.ff.de procur.ſequitur Barbat.dicto conſi.lxxvij.& Alex.dicto conſil.lxxviij. De quo tamen dubitare videtur Iaſ.in l.quotiens. in fin. C.de iudic. per multa quæ ibi allegat. Hinc poſtremo dicit not.Ioan.And.in dicto c.ſine poſſeſsione.col.pen.de regul.iur.lib. vj. quod ſi epiſcopus petat contra quandam eccleſiam quartam decimarum, & rector illius eccleſiæ alleget generalem conſuetudinem in contrarium, videlicet quòd omnes eccleſiæ & rectores earum illius diœceſis de conſuetudine non ſoluunt eiuſmodi decimam, poteſt ipſe rector eam conſuetudinem probare per cæteros rectores ipſius diœceſis, quámuis in conſequentiam videantur deponere, circa id quod concernit proprium ipſorum commodum: quod dictum ſequitur Alexan.dicto conſi.lxxviij.lib.j.& dicto conſi.clxxij.lib.ij.& dicto conſi. xlj. lib.iiij.

Iudex quãdo in ſua cauſa iudicet.

Et idem quoque de iudice dicimus, vt videlicet quis poſsit eſſe iudex in ea cauſa, quæ ad illum in conſequentiam ſolum pertinet, per id quod voluit Dyn. referens & alios ita voluiſſe in dicta leg.ſi cui legatur. ʃ.vlt per illum text. ff. de legat.j. quòd fideiuſſor poteſt eſſe

iudex

iudex in cauſa rei principalis. Et etiam prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ in qua vertitur ipſius commodum in quandam conſequentiam poteſt eſſe iudex c.& qui emendat.xlv.diſt.& ij. q.vij.c.ſi quis erga.& xxiij.q.iij.c.ſæpe.vbi gl.in verb.anathematizari.& de priuileg.lib.vj.c. cum paruæ. & gloſ.in c.j.de pœn.cod.lib. & in cle.j.in verbo,eccleſiæ.de foro compet. & è theologis diuus Thomas xxij.q.c.viij.artic.j.ad id referens quod legimus de Helia,qui fecit ignem deſcendere ſuper illos qui venerunt ad ipſum capiendum, vt legitur 4. Regum 1. Et ſimiliter de Eliſeo, qui maledixit pueris eum irridentibus, vt habetur 4. Reg. 2.& ante illum voluit ipſius præceptor Alexand. ales in iij. parte ſuæ ſummæ, quæſti. xlj. membro 5. eodémque vlt.

Verba ſimpliciter prolata, debẽt intelligi principaliter.

Huc facit glo.ff.de iuſt.& iure.l.j.§.huius ſtudij in verbo,ad ſingulorum.Ex qua not. Bal. & Pau. Caſt. quòd verba ſimpliciter prolata à lege, ſtatuto, vel homine, debent intelligi principaliter & per prius,& non ſecundariò, per tex.in d.§.legatariis. vt etiam not. in dicta l.ſi quis nec cauſam,nec propoſitum.ff.ſi cert. pet. Et inſerunt ad quæſtionem de legatario teſte deponente ſuper inſtitutione hæredis interrogato, an commodum ad eum ſpectat, ſi reſpondeat quòd non, ob id non incidit in falſi crimen, quia debet illius dictum intelligi principaliter,& non ſecundariò,per tex.in d.§.legatariis. ſequitur Alexan.conſil. lxviij.viſo proceſſu contra Antonium. libr.iij. Et ſubdit Bald.in d.§. huius ſtudij. quòd principaliter, idem eſt quod præſentialiter, id eſt primò & immediatè l. & quia. ff. de iuriſdic. omnium iudic. & l.item ſi fundi.§.pen.ff.de vſufruct. Contingenter autem dicitur, illud quod habet aliam cauſam ſub ſe quæ coniungitur cum alia,& ſic dicitur ſecundariò, id eſt mediatè d.l. j.ff.de auctor.tut. de quo etiam vide per eundem Bal. in l.principaliter. la ij.ff.de liber.cau. & per Bart. in leg.ambitioſa.in prima regula. ff.de decret. ab ord.facien.& in proœmio C. vnde inſerunt quoque Bal.& Paul.Caſt.in dicto §.huius ſtudij. quòd ſtatutum puniens ſeditioſum, intelligi debet de ſeditioſo & turbante principaliter, non autem de ſeditione & turbatione quæ fit in conſequentiam alterius delicti, vt refert Alexand. in addit.Bart.in l.ſi quis ingenuam.ff.de capt.& poſtlim.reuer. ita tamen vt neſcias an ſequatur, & idem quoq; vult apertiſsimè in dicto conſi.lxviij.nuper allegato,& conſi.cxiij.viſo inſtrumento.in fi.vbi per hoc conſuluit in pulchro caſu,& iterum conſil.j.col.vij.verſ.item reſpondeo. libr.iij.vbi & per hoc conſuluit,quòd ſtatutum puniens capitaliter capientem & detinentem aliquam perſonam cauſa libidinis, intelligitur quando capit & detinet cauſa libidinis principaliter, ſecus ſi in conſequentiam alterius tractatus, & ad hoc multa ſimilia allegant, quæ ibi videre poteris. Sed tu vide num huic ſententiæ ſit contrarium, quod conſuluit ipſe Bald. conſi.xxxv.in Chriſti nomine, eiusque beatæ virginis Mariæ, & Michaelis archangeli, ex inſultu libr. ij. quòd ſi Titius fecit inſultum contra B. quem baculo percuſsit, vnde concitatio facta eſt in ciuitate, punietur de vulnere, atque etiam de eiuſmodi concitatione ex forma ſtatuti punientis facientem concitationem in ciuitate,quod dictum refert Alexan.in l.nunquam plura.col.vlt.ff.de pri.del.

Principaliter quid. Et quid cõtingenter.

Vtrum ſtatutum puniens ſeditioſum, intelligitur de ſeditione principaliter, non in conſequentiam.

Quæ dicãtur concernere publicam vtilitatem.

Ex his fit,vt illa dicantur concernere vtilitatem publicam, cum eam reſpiciũt principaliter,& non ſecundariò,ita quòd ſi datum eſt aliquibus arbitrium ſuper vtilitate publica alicuius ciuitatis,non poterunt ſtatuere,niſi de his quæ ad illã pertinent principaliter, vt dicit Pau.de Caſt.in dicto §.huius ſtudij.& ante illum Bart.quẽ allegat in l.ij.in fi.ff. ad municip. vbi dicit hoc notandum,de quo etiam per eundẽ in d.l.ambitioſa.in 1.& 2.regula.ff.de decr. ab ordin.facien.& in dicto proœmio Cod.& nos in tractatu noſtro primogenit.

Nulla ferè habetur ratio eorum, quæ in conſequentiã veniunt.

Sic & ſemper ferè aliàs nulla habetur ratio, ſiue conſideratio eorum quæ ſecundariò ſolum & in conſequentiam veniunt,vt patet ex l.j.ff.de auctor.tut.vbi tutor non præſtat auctoritatem in rem ſibi principaliter profuturam,ſecus ſi ſecundariò, vt in l.ſi ſponſus. §.donationis. & §. generaliter. vbi valet donatio facta à viro vxori, ſi vir ipſe non principaliter, ſed in conſequentiam donet vxori, & ff.de procurat.l. non ſolùm.§. vltim. iuncto text.ff.de ſuſpect. tut.l.j.§.pen. & vlt. vbi poteſt interuenire procurator, quando pœna capitalis imponitur non principaliter,ſed in conſequentiam,& ita per illos tex. voluit Imo. qui nouum hoc & ſingulare reputauit in l.pen.§.ad crimen.in iiij. car.ff.de pub.iud.& Ioan.Ana.io cap. veniens.col.ij.& ibi Felin.col.vlt.extra de accuſ.Barb.qui illum text.dicit valde ſingu.dicto conſi.ij.lib.j.& dicto conſ.xj.lib.ij.& dicto conſi.lxxvij.lib.iij.Et ante hos omnes Bal. in leg. reos.col.v.C.de accuſ.& in addit.Specul.tit.de accuſ.verſ.pro homicidio.Et etiam tex.ff.de pact.l.ſi vnus.§.illud,vbi dolus de futuro principaliter remitti non poteſt, ſed bene in conſequentiam,& ff.commu.diuid.l.arbor.§.aquarum.vbi licet incorporalia per ſe & principaliter non veniunt in diuiſionem, veniunt tamen in conſequentiam rei corporalis, ſicuti & per illũ text.voluit Bal.in c.imperialem.§.præterea.tit.de prohib.feu.alien. & ff. de probat. l.cum probatio.ex quo not.gloſ.aliquid concedi ſecundariò quod principaliter non conceditur & allegat conc ord.extra de præſcrip.cap.ad audientiam.& ibi gloſ.in verb.principaliter.quòd id quod Romanam eccleſiam ſecundariò ſolum tangit & non principaliter, poteſt præſcribi minore tempore quàm centum annis, quod tempus aliàs requiritur

Incorporalia non venire in diuiſionẽ principaliter.

contra Romanam eccleſiam,& illam gloſ.ad hoc dicit auream Felin.ibi,col.viij. verſi. limita prædicta ſex modis. Et etiam tex.in c.multorum.de Iudæ.vbi licet Iudæus nõ poſsit principaliter poſsidere Chriſtianum mancipium,poteſt tamen in conſequentiam fundi, cui eſt aſcriptum.Ex quo not.Pet.Anc.& Ioh.Ana.quòd aliquando licitum eſt aliquid per quandã conſequentiam, quod non licet principaliter. hoc quoque trahunt ad id quod voluerunt Dyn.& Bart.in l.ſi is qui duos.per tex.ibi ff.de liber.leg.Et Bal.in l.j.in fi.C.pro ſocio. quòd licet ſpurius non poſsit obtinere bona patris,tamen ſi contraxit ſocietatem cum alio,qui inſtituitur hæres à patre,certè obtinebit pro portione ſocietatis, niſi appareret (inquit Bart.) illam ſocietatem fuiſſe contractam in fraudem.

Spurius quomodo poſſit obtinere bona patris.

Alienari poſſe in cõſequẽtiam rei alterius quæ principaliter vẽdi non poſſunt.

Ex hoc fit,vt quæ principaliter alienari non poſſunt,in conſequentiam tamen alterius rei cui accedunt vendi poſsint.l.ergo.§.quædam.ff.de acquir.rer.dom.& l.in modicis.ff.de cõtrah.emp.& vend.& vtrobique gloſ.& doct.Ideo licet ius patronatus, cum ſit ſpirituali annexum,vendi non poſsit principaliter.c.de iure.extra de iure patr.poteſt tamen acceſſoriè, & in conſequentiam eius rei ratione cuius competit.c.ex literis.eod.per quem tex.dicit glo. notab.in can.filius.xvj.q.vij.quòd licet cauſa iuris patronatus ſit ſpirituali annexa,nec poſsit coram iudice laico agitari, nec poſsit ipſe iudex laicus aliquem iure patronatus priuare c. quanto.extra de iudic.Hoc tamen procedit principaliter,ſecus ſi veniret acceſſoriè cũ vniuerſitate,vt vult glo.in dicto c.quanto.& Ant.Card.qui dicit ſe ita cõſuluiſſe,& Panor. qui illam facit ſingul.& Dec.in d.c.quanto.& ipſe Panor.in c.cum laici. verſ.ſed hîc quæro. extra de iure patr.& Bal.in l.vlt.car.vlt.in ix.qu.verſic. nunquid ſi iudex ſecularis.C.de edicto diui Adria.toll.& Flor.in leg.via.§.ſi fundus.ff.de ſerui. ruſtic. præd. & Soc. qui dicit ita ſe conſuluiſſe, & vidiſſe obſeruari in tract. fallent.reg. ccxvij. quanquam ſint qui contrarium tenuerunt, quibus argutè reſpondet Soc.in d.c.quanto. vbi & hoc limitat, ſicuti per illum videre poteris.

Vtrum iudex laicus poſſit acceſſoriè priuare iure patronatus.

Iudex aliàs incapax principaliter, incidenter poteſt cognoſcere.

Et arbiter.

Nec hoc caſu tantùm, ſed & aliàs iudex poteſt ſecundariò, & incidenter, & veluti per quandam conſequentiam,de his cognoſcere,qui aliàs eſt incapax principaliter, text.eſt in l. quotiens.C.de iudic.per quem dicit gloſ.in l.cum proponas.C.de iureiur. quòd licet arbiter non poſsit aſſumi in cauſa liberali l.non diſtinguemus.§.de liberali.ff.de arbitr.c. cauſa. extra de in integ. reſtit. poteſt tamen de ea cognoſcere, cum incidit in aliquam cauſam, de qua principaliter cognoſcit d.l.cum proponas.quam glo.dicit valde ſingul.Barb.d. conſ. j. col.iiij.lib.ij.& ante illum hoc dicit ſingul.& notandum Rom.ſing. cccclxviij. cauſa ſtatus. tex.quoque in dicta l.quotiens.per quem dicit Bal.in l.aduerſus.C.ſi aduer.rem iudic. quod etſi de nullitate ſententiæ latæ à delegato principis ſolus princeps cognoſcit, vt eſt ibi text. per quem ita voluit Iac.Butr.ibi,iuncto tex.in l.vlt.C.de legib.Illud tamẽ procedit,quando principaliter de ipſa nullitate ageretur:quod ſi incidenter agatur, poterit etiam alius quam princeps cognoſcere, quia ratione incidentium quæſtionum augetur iuriſdictio, id quod etiam voluit Angel. conſili. cclxvj. dicta interlocutoria,punctus eſt per dominum.columna ſecunda.

Iudex maleficiorum, quomodo de cauſa ciuili iudicare poſſit.

Cui proximè accedit, quod licet iudex maleficiorum non poſsit de cauſa ciuili iudicare l.ſolemus.§. latrunculator. ff.de iudic.l.j.§.vlt. & l.quod diximus. ff.de auctor. tut.Ita quòd eius iuriſdictio non poteſt ad eam rem prorogari.l.teſtamento.C.de teſtam.vbi Cyn.& Bal. hoc notant, & iidem Cyn.& Bald.in l.ſi quis ex conſenſu.C.de epiſc. aud.& Bart.in l.inter conuenientes.ff.ad municip.Poteſt tamen incidenter de ea cognoſcere.text.eſt,& exemplũ in l. interdum.§.qui finem. ff. de furt. vbi cum huiuſmodi iudex cognoſcit principaliter de furto criminaliter, poterit vltra pœnam furti incidenter iudicare de reſtitutione rei ſublatæ,& ad hoc dicit illum text.mirabilem Bart. ibi, & valde ſingul.Barb.d. conſi.j. lib.ij. huic quoque ſimilis eſt tex.ſecundum Bart.vbi ſupra ff.finium regond.l.iiij.§.ſi dicatur. quem & ad hoc dicit not.Iaſ.in §.ex maleficiis. col.xvj.Inſtit. de actio. Et hoc certè voluit Imo. in c. cum oportet.& ibi Ana.& Felin.qui allegat multos tex.& doct.col.vlt.de accuſ.& Bart.in l. ij.§.hoc edicto.ff.vi bon.rap.& in l.j.ff.ad Turpil.& in l.pen per illum tex.ff.de calum. & in leg.defuncto.ff.de pub.iud.Bal.in l.quod euitandi. C. de condict.ob tur. cau.& in l. obſeruare.§.proficiſci.in vj.quæſt.ff.de off.proconſ.& in leg.ea quidem. column.xij. C. de accuſ. Panor.in c.finem.col.xiij.in tertia parte gloſ.magnæ,extra de dolo & cooteum.& in c. poſtulaſti.in tertio notab. per illum text. vbi Iaſ.& Felin.extra de Iudæis. Angel.in tract.malefic. Corn.conſi.cxxx.viſo libello.col. pen.verſ.& inſuper etiam iudex.lib.j.& conſ.viij.circa primum dubium.col.v.verſi.venio nunc ad quartum.lib.iij.

Et econtrà ciuilium, de criminali.

Et è diuerſo licet iudex ciuilium cauſarum noo habeat imperium,nec poſsit de cauſis criminalibus cognoſcere,ſi tamẽ cauſa criminalis incidenter accedat cauſæ ciuili,de qua principaliter cognoſcit,poterit de ea iudicare l.nullum.C.de teſtib.& ita per illum tex.& in dicta l.quotiens.tenuit expreſſè Angel. in l.ſi vacantia. verſ. de quarto principali articulo. C. de bon.vacan.lib.x.& Ang.Aret.in dicto tract.malefic.in gl.j. col.ix.verſi. tertiò principaliter eſt videndum.

Præterea

Prætetea quanuis iudex laicus non poſsit cognoſcere de cauſa vſurarum,ſed ſolus iudex eccleſiaſticus,vt not xj.q.j.c.in ſumma.& in cle.diſpendioſam.de iud. Tamen ſi in quæſtionem pignoris,aut aliam principaliter coram iudice laico motam,incidat vſurarum quæſtio, poterit de ea incidenter cognoſcere, vt voluit Bal. in c.j.§. ſimiliter.de contro.inueſt. quod quomodo intelligatur ibi illum vide,& Bar.& eundem Bal.in d.l.quoties.C.de iudic.

Laicus iudex, an & quando poſſit cognoſcero de cauſa vſurarum.

Item licet cauſa dotis pertineat principaliter ad iudicem ſecularem, vt dicit glo.in c. de prudentia.extra,de donat.inter vir.& vxor.per tex.in l.mutus.§.j.& in l.quemadmodum.§.j.ff.de iure dot.& in l.vlti.& in l.ſeq. C.eod. Poteſt tamen iudex eccleſiaſticus de dote incidéter cognoſcere,cũ videlicet incidit in cauſam matrimonij,de qua principaliter cognoſcit, vt eſt tex.in dicto c.de prudentia. Quibus adde,quod ſcribit Ant.in c.j.de trãſlat.epiſc.quod electus confirmatus nondum conſecratus, poteſt cognoſcere de cauſa criminali incidenter & acceſſoriè,licet non principaliter,quia non attenditur quod fit in conſequentiã, multaq; in conſequentiam,permittuntur,quæ nõ principaliter,per tex.ſuprà allegat.in l.j.ff.de auct. tut.vbi Bart.& alij Barb.quoque dicto conſ.ij.libro j.& dicto conſ.j.libr.ij.

Dotis cauſa pertinet principaliter ad iudicem ſecularem.

Eaque procedunt non in iudice ordinario ſolum,ſed & in iudice delegato,cuius fines nõ adeò latè patent,vt qui exacta diligentia formam mandati obſeruare debeat,extra de reſcr. c.cum dilecta.in fin. Poteſt tamen non ſolùm de cauſa ſibi nominatim commiſſa, ſed & de alia quoq; quæ incidenter aduenit,cognoſcere,vt eſt text.in l.vlt.in fi.& ibi not.Raph.Fulg. C.vbi & apud quos.& ſimilis omnino tex.in c.cauſa.extra de in integ.reſti.quem ibi ad hoc not.Panor.in tertio notab.adfirmans ratione huius conſequentiæ,& (vt ita dicam) incidentiæ ampliari iuriſdictionem non ſolum ordinarij,ſed etiam delegati iudicis. Et idem quoque procedere in mandato procuratoris, vt ratione incidentis extendatur ad ſpecialiter non commiſſa,vt voluit bona gloſ.in c.pen. eod.tit.

Iudex delegatus, quãdo fines mãdati excedere poſſit.

Procuratoris mandatum, extenditur ad nõ cõmiſſa ratione incidentis.

Et id quidem quod dictum eſt de procuratore, obtinet etiam in his quæ requirunt ſpeciale mandatum,verbi gratia. Procurator non poteſt ſine ſpeciali mãdato petere reſtitutionem in integrum.l.illud.§.j.ff.de minor. & c. coram. extra de in integ.reſtitut. quòd verum eſt cum petitur principaliter,ſecus ſi incidenter, quia tunc non eſt neceſſarium mandatum ſpeciale ſecundum Bar.in dicta l.illud.§.j.& ibi Salic.& idem Bar.in l.procurator.in fi.prin. ff.de oper.noui nunc.& in l.j.C.etiam per procur.& in l.qui propria.§. itẽ quæritur. per illũ tex.de procur.ff.& in l.indebitum. C.de condict.indeb.vbi etiam generalius notatur, in omnibus caſibus requirentibus ſpeciale mandatum hoc ipſum procedere per illum text. quem ad hoc dicit ſingul.

De eadẽ re.

His conuenit,quòd licet Papa non poſsit tollere ius alteri quęſitum ex iure naturali,tamẽ vbi illud ius venit non principaliter ex iure naturali,ſed acceſſoriè,& in conſequentiam iuris eccleſiaſtici, in quo Papa habet pleniorem poteſtatem, poteſt ſublato principali etiam ſolo verbo ipſum acceſſorium,quod iuris eſt naturalis tollere, vt voluit Inno. in c.ij.per illũ tex.extra,de vot.& obed.vbi Papa tollit obligationem quæſitam laico,diſponendo principaliter ſuper voto,& ſequitur ibi Ant.nec diſſentit Panor. licet det alium intellectum per quẽ probat aliud,& huic modo propoſito accommodatiſsimum,videlicet quod vbi contractus laicorum eſt iuratus, poteſt tolli per Papam cum cauſa, tollendo iuramentum quod eſt principale,de quo etiam per Fel. in c.quæ in eccleſiarum. col.xviij. verſic. tertia declaratio. extra de conſtit.

Vtrum papa poſſit tollere ius alteri quaſitum ex iure naturali, & quando.

Prætereà licet inducta ad vnum finem non debeant operari contrarium effectum l.quod fauore.ff.de legib.& l.legata inutiliter.in prin.ff.de adim.legat. Fallit tamen quando contrarius effectus venit ſecundariò,& in conſequentiam ipſius actus.l.cum ex oratione.quam ita declarat Bal.in dicta l.quod fauore.in vij. oppoſit. & melius facit tex.in l. denique. §. interdum.& quod ibi not.Bart.ff.de pecul.l. ſecundum Philip. Dec.in c. cum venerabilis.ſuper glo.in verbo, confeſſus. extra de exceptionib.

Inducta ad vnum finẽ, quando poſſint operari contrarium effectum.

Ad hæc licet minor habens curatorem nõ poſsit alienare immobilia ſine decreto,l.magis puto.§.nec paſsim.ff.de rebus eorum.l.lex quæ tutores.C.de adm.tut.cum ſimil.hoc tamen intelligitur cum hoc agit principaliter. Nam acceſſoriè & in conſequentiam ſuæ perſonæ, ingrediendo videlicet monaſterium,omnia bona ſua dicat monaſterio abſque decreto,modò ſit pubes, vt not.Cyn.in auth.ingreſsi. C.de ſacroſanct.ecc. Can.in c.in præſentia.extra de probat.& Iaſ.in l.vlt. C.de pact. Adde quod voluit Ray. Flor.in l. diuus.in apoſtil. ff.ad Silleia. quòd ſtatutum loquens de pacto offenſi ſiue habentis intereſſe, intelligitur de eo cuius intereſt principaliter,non item ſecundariò,vt not.in l.j.C.de ſucceſ.edict.quibus ſubſcribit Bal.in l.vt vim. col.iij. ff.de iuſtit.& iur.vbi dicit, quòd ſtatutum permittens offenſo facere competentem vindictam, intelligitur de principaliter offenſo, per text.in l.qui liberis.§.hæc verba.ff.de vulg. & pupil.

Minor quando immobilia alienare poſſit ſine decreto.

Statutũ loquẽs de pacto offenſi, quomodo intelligatur.

His accedit quod voluit gloſ.not. in l.non verè. ff.ex quibus cau.maio. quòd ſi aliquis ſit abſens,partim cauſa Reipub. partim cauſa rei priuatæ, illud potiſsimum attenditur quod principaliter intendit, quod commendat Bald. per hoc decidens pulchrum caſum in cap.

In abſente diuerſis de cauſis, quid attẽdatur.

dilecti.in prine.col.pen.extra de appell.& Panot.in c.cum pro cauſa.ff.de procur.& Iaſ.qui boc valdè probat in dicta l.ſi quis nec cauſam.col.iij.ff.ſi cer. pet.

Statutum quod inſtrumenta garentigiata habeant exequutionem paratam, quomodo intelligatur.

Cui confine eſt, quod voluit Bal.in l.ſi pro te.per illum tex.C.de dot.promiſ.quòd ſtante ſtatuto, quòd inſtrumeota garentigiata habeāt executionem paratam, debet intelligi ad inſtantiam principalis creditoris, non alterius, cuius in conſequentiam ſolum intereſſet, refert ſimpliciter, & dicit notādum Iaſ.in l.iij.in fi.prin.ff.de tranſact.& in l.ſi vnus ex argentariis, §.ante omnia.ff.de pact.

Ex confeſſione facta non principaliter, nō eſt quis condemnādus.

Poſtremò ex confeſsione incidenter, & per quandam conſequentiam facta, & non principaliter, non eſt quis condemnandus, vt dicit Bar.in l.ſi confeſſus.ff.de cuſt.reo. ita intelligenda gloſ.in l.ſi filium.C.de liber.cau.& idem voluit Angel.conſi.clxxiij.viſis actis prædictis, & Angel.in diſput.quæ incipit, Aſtenſis miles.col.ij.& iterum in diſput. incip. duo nobiles gallici.car.iij.Salic.in l.ij.in fi.C.de cuſt.reo.Imo.in c.vlt.col.pen.de confeſſ.& in cap. examinata.in fi.de iu.Panot.in c.at ſi clerici.in prin.col.ij.eo.ti.& in c.j.in fi.extra de excep. & in c.ij.de ord.cogn.& in c.vlt.in vlt.not.de reſtit.ſpol. & conſ.xxv.cannnicus.lib.j. Barb. dicto conſi.ij.lib.j.& dicto conſ.j.lib.ij.& Hippol.Marſ.in l.j.in prin.col.antepe.ver. & vltra prædicta.ff.de quæſt.& in repet.rub. C.de prob. col.ij. verſ.limita tamen hæc, & iterum in repet.l.vlt.in xxij.car.& rurſum in xxv.car.C.eo.titul. Et de hoc eſt gloſ.nor. quam Barb.in dictis locis facit ſingu.in can.ex pœnitentibus.in fi.50.diſt.quæ dicit not.quòd clerico promouendo nocet confeſsio ad hoc tantùm, vt non promoueatur, non etiam ad hoc vt puniatur, cum ad hoc principaliter non agatur: ſicut nec teſtis confeſſus crimen in ſua depoſitione ex ea confeſsione punitur, vt dicit probari, extra de accuſ.c.inquiſitionis.de qno etiam eſt alia glo.in can.hæc qnippe.iij.q.vj.quam ad hoc not. & ſequitur Bald.in l.presbyteri. col.ij. ver.tertio quæro.C.de epiſc. & cler.

Confeſſio incidenter facta, non præiudicat.

Et id quidem vſque adeò verum, vt pulchrè dixerit Sali.in l.j.col.viij. C.de confeſſ.quòd ſi quis à me petit decem aureos mutuò, & ego vt me excuſem dixerim, non habeo, imo quia egebam pecuniis, accepi decem à Titio: qui quidem Titius præſens eſt, non tamen poterit ex huiuſmndi confeſsione agere contra me, cum eam non fecerim principaliter ſuper ipſo mutuo Titij, ſed incidenter, ideo mihi noo præiudicat: quod dictum reputat ſingul. Hypp. Marſil. in d. rub. de prob. quo loco ſupra allegaui. Hactenus ſatis hanc primam limitationem comprobauimus, videlicet eum ſolum eſſe citaodum, de cnius præiudicio principaliter agitur, nec neceſſe eſſe conuocari, quos in conſequentiam & ſecundariò ſolum actus tāgit, id quod multi ita declarandum exiſtimant, vt videlicet non ſit neceſſariuin eos citare ad hoc, vt actus valeat, non autem vt eis præiudicet, niſi ſaltem generaliter fuerint vocati, ſecundum not.per Bar.in l.ſi eo tempore.C.de remiſ. pig. & in extrauag. ad reprim. in verb. per edictum.cum concor.ita in noſtro caſu expreſsè declarat Bart.ſubdubius tamen in leg. filiusfa.§.diui.in j.q.ff.de l.j.& aſſeuerantius Iohan.Fab.in §.licet autem.Inſti. de adop. Ro. in l.peregrè.§.quibus.ff.de acqui.poſſ.& Alex.in d.l.de vno quoqne.in fi. & iterum in l. populi.col.ix.verſi.nec huic concluſioni.ff.de re iudic.& conſ.lxxxvj.viſis dubitationibus. col. j.verſ.fortifico quia dato.lib.ij.& conſ.lxxxiiij.in cauſa quæ vertitur inter agentes.col.iij.ver. per prædicta. lib.iij.& conſi.lxxxv.ponderatis his.cnlum.ij.verſic.nec ad ſubſtantiā.lib.vj.in quibus locis alleg.nn. per gloſſ.in l.cum miles.§.j.in verb.facienda.ff.ex qui.cau.ma. & alia quædam qnæ videre licet in d.conſi.Et hoc quoq; expreſsè voluit Felin.in cap.vlt.col.ij. de maior.& obed.qui & ad hoc allegat And.Iſer.in c.ſi vaſallnm.tit.ſi de feud.fuer.contr. inter dominum & agn.vbi reſpondet ad d.l.j.§.denuntiari.ff.de vent.inſpic.quòd ibi oon erat pręiudicinm irreparabile, cum eſſet ſaluum ius ſubſtituto probandi partum fuiſſe ſuppoſitum, per l.j.§.vlt.ff.de carb.edict. Quanquam Felin. dicit hoc quoque procedere etiam ſi præiudicium eſſet irreparabile, & idem quoque voluit Iaſ.in l.reſcriptū.in ij.not. in fin.ff. de pact. Et Philip.Dec.conſi.ccclxvij.viſo puncto.in fin.

Superior limitatio quomodo intelligenda.

Cōtra præcedentem declarationem.

Quæ declaratio ſi vera eſt, certè hæc prima limitatio non erit limitatio ad noſtram regulam: vtcunque tamen ſit, contra iſtam declarationem facit gloſſ.notab.in leg.in cognitione.ff.ad Silleia. per quam dicit Angel. ibi in fin. quòd ſententia lata contra vnum quem negotium principaliter tangit, pręiudicat per quandam neceſſariam conſequentiam ei quem negotium acceſſoriè tangit, etiam ſi non fuit citatus. Ex quo infert, quòd lata contra principalem debitorem nocet mandatori & fideiuſſori non citato, non ita tamen quòd contra eos procedatur via executionis, niſi eſſet fideiuſſor iudicatum ſolui, per not.in l.j.ff.iud.ſolni. quod etiam idem tractat pluribus idem Ang. & Imol.in dicta l.de vnoquoque.& per Bal.in leg.qui duobus.§.qui iurauit. ff.de iureiur.& in l.iij.col.xiij. C.de conueni.fiſc. debit. libro xj.& per Alexand.hanc partem multis rationibus fulcieorem dicto coosil.clvj. lib.ij.vbi ad boc dicit eſſe text. optimum non allegatum ab aliis in l.auctore laudato.C.de emanc. & inter cætera quoque allegat id quod vult Imo. in leg.filiusfamil. §. diui.in fin.per illum text. ff. de legat.j. quod lata pro creditoribus contra hæredem, facit præiudicium legatariis etiam non citatis, vt videlicet plenè excludantur à legato, & per conſequens ab hypotheca bonorum propter ipſos creditores, quia

æs alienum

æs aliennm excludit legatum.l.ſi vniuerſa. C. de legat. l. j. §. pennlt. in fine ff.ad Trebel. & in §.hinc nobis.in auth.de hæred.& falc. de quo latè etiam per Alex. Angel. Raph. Iaſ. qui multas concord.adducunt & cæteros recentiores in dicto §. diui.quos vide,& cogita ſuper hac prima declaratione. Illud autem inter cætera non omittẽdum, quòd contra illud quod ſuprà diximns ex auctoritate Ange.de fideiuſſore contractus,tenuit Bal.in l.ij.col. vij. C. de eden. vbi tenet expreſsè, quòd lata ſententia contra principalem non nocet huiuſmodi fideiuſſori non citato, quod eſt etiam de meote Bart.in l. decem. col. j. & in l. cum filius.in princ.ibi.per eum ſormata.ff.de verb.oblig.vbi reſpondet ad not.in d.l.in cognitione.quam partem veriorem exiſtimat Alex. ſibi contrarius in d.l. vlt. col. vj. ff. de re iudic.ideo iterum moneo cogitandum,& vide Pau.Caſtr.in l.in concedendo. ff. de aqua pluuia.arcenda.

Secundò declara hanc primam limitationem, vt licet iſti quorum ſecnodariò intereſt non ſint neceſſariò citandi, poterunt tamen ſi velint comparere pro ſuo intereſſe ad impugnandum,vel defendendum ipſum actum,vt voluit Bal.in rub.C.de ſucceſſ.in fi.Roma. in dicta l.peregrè.§.quibns.ff.de acquir.poſſeſſ.vbi ad hoc allegat Innoc.in c.humilis.extra de maio.& obed.& etiam voluit Bal.conſi.xlv.mandato & iuſſu dominorum.col. iiij. verſic. & ſi opponatur.lib.ij.& Felin.in c.illa præpoſitorum.extra de accuſ. *Non citandi neceſſariò poſſunt comparere ſi velint.*

Tertiò declara,vt etiam poſsint appellare,licet principalis non poſsit,ex ſententia Bart. & recentiorum in l.à ſententia. ff.de appell. Inn. Panorm. & aliorum in c. cum ſuper extra de re iudic. Alex.in §.diui. *Et etiam appellare, licet principalis non poſsit.*

Limita ſecundò principaliter dictam regulam, qua diximus vnumquemque eſſe ad eum actum conuocandum in quo lædi poteſt vt ei noceat: vt non procedat quando ille ſi adeſſet,non poſſet contradicere,aut aliquid ad impediendum actum allegare,ſiue quoniam illo inuito & reluctante actus fieri poteſt. l.qui poteſt. ff. de regul.iur.vbi eſt text.in hæc verba, qui poteſt inuitis alienare, multo magis & ignorantibus & abſentibus poteſt, & ibi gloſſ. quæ adducit concor.quibus adde tex.ff.ad Trebel.l.recuſare.in princ.& ff.de fideicom.lib. l.iiij.§.illud videamus.& l.ſi enim ſeruum.§.j.& §.vlt. & extra de re iudi.c. cum olim.ſecundum vnam lectionem,& ita voluit glo.in l.j.in verb.ratam.C.qui admit.ad bon.Oldr.conſ. xcv.ex forma iſtius ſtatuti.in fin. Iohan. Andr. in c.ij. extra, de noui oper.nunc.& io addit. Spec.tit.de ſent.§.ſpecies.verſic.habeo de præcepto.circa medium.Arch.in c. Roma.ſuper verb.reuocent.de app. lib. vj. Ioh.Fab. in l.ij.in fin. C. ſi per vim vel alio modo.Imol.in l.ſi quis mihi bona. §. iuſſum. ff. de acquir.hæred. vbi & hoc dicit procedere in materia correctoria.Ioh.Cald.conſil.viij.quod ſtatutum.Panor. io c.cauſam quæ. col. j. extra de reſcr.& in c.bonæ.j.col.iiij.verſic.item not.de elect.& in c.auditis.col.iij.de procur. & in c.accepta. in fi. de appel.Rom.conſil.ccxij.quo ad primum.in princ. verſic. j. & ij. & iterum. col. vij. Pau Caſtr.conſil.cxcvj.ſuper primo dubio. col. vlt. Raph.Cuman conſil. xcviij. ſuppoſito tenore.in fin.Alex.in l.ſi pacto quo pœnam.col.j.verſic. limita tamen.C.de pact. & in dicta l.j.C.qui admit.vbi & hoc dicit procedere in materia correctoria, & conſil.cxxx.difficultas huius negotij.poſt princ.lib.j. & conſil.vj.circa proceſſum cauſæ. col. vlt. lib.iij. Lud.Bolo. conſi.lix.Cor mundum &c.viſo igitur puncto.col.iiij.verſi.vlt.& ij.& Hipp.Marſil. ſingul. xxx.tu ſcis regulam.Et propterea notab.dicit Anto.in c.venieos.j. col.ij. extra de teſtib. cui Bart.adſtipulatur in l.Theopompus.circa medium.verſic.quod quando aliquis.ff. de dote præleg. quòd licet teſtis debeat iurare præſente parte, ſi tamen talis eſt, cui neceſſariò ſtandum eſt,non eſt neceſſaria partis præſentia aut citatio,& ſequitur Alex. d.conſil. cxxx.lib.j. *Actum, abſenti & ignoranti, quando noceat.*

Hinc quoque fit, vt ſecundum communem opinionem ad legitimationem naturalium veniente patre,non ſint neceſſariò citandi agnati, vt qui vocati non potuiſſent cõtradicere, ita voluit Cyn.& Bald.qui hoc limitat in l.nam ita diuus.ff.de adopt.Ioan. Andr. & Ant. in repet. Cald. Card. Panorm. & alij in c.per venerabilem.extra,qui filij ſint legit.& in addit. Spec.tit.de ſucceſſ.ab inteſt.§.j.col.vlt.verſi.item ſcias.Fed.Senen. conſi. lvij. videtur mihi quod in priuilegio legitimationis.Bart.in l.Gallus. §. & quid ſi tantum. in fin. & ibi latè recentiores.ff.de liber.& poſth.Gaſp.Cal. conſil. xxx.tit. qui filij ſint legit. Bald. cõſil.lvj.an pater qui fecit.lib.j.& in l.j.col.pen.C.de inoffic.donat.& in proœ.C.col. iiij.& in l.vlt. C. quib.res iud.non noceat.& in rub.extra de reſcrip.col.j.& in c.Albericus. de teſtam.& in l. ij.col.viij.C.de ſerui.& aqua.& idem Bald.conſi.cciiij.ſuper primo articulo.lib.ij. & conſil. cccvj.Caſus quæſtionis talis eſt.col.vlt.lib.ij.& conſi.cv.primo eſt videndum.lib.v.& conſi. ccclxj.verba Bart.in prin.eod.lib.v.& conſi.ccclxiij.quæritur vtrum filius. eo.lib.v. Io. Lig. & Franc.Ramp.inter conſi.Bal.conſi.xviij.in quæſtione propoſita.col.iij. lib.iiij.Ang.conſ. lxxxiiij.Pet.Anch.in c.j.de ſucceſſ.ab inteſt. & conſil.cccevj.circa primum quæſitum. Imol. in c.niſi cum pridem.§.perſonæ.de renunc.Cuma.dicto conſil.xcviij.in fi.vbi dicit hanc eſſe communem opin.& iterum conſil.clxviij.reuerendus pater dominus epiſcopus Vincen. Panor.in dicto c.cum olim.col.v.de re iudic.vbi refert ſe ita conſuluiſſe, ſicuti & verè conſuluit conſil.lxxxv.videtur primo dictam donationem.col.iij. lib.iij. Ioan. Ana. conſil.xxix. viſa imperiali.in quinto dubio.Raph.Cuman.conſil.xcviij. ſuppoſito tenore. col. pen. vbi *Agnati neceſſariò nõ ſunt citandi, veniẽte patre ad legitimationem naturalium.*

dicit hanc eſſe communem ſententiam doct. Alex. conſil. clxxxvij. perſpectis verbis. col. iij. lib. v. & conſil. pen. eod. lib. v. & latè Barb. d. conſil. xlix. ſcribitur ſapientiæ. per totum. lib. ij. vbi dicit ſe ita vidiſſe conſultum per præſtantiſſimos doctores Socin. qui hanc dicit eſſe communem conſil. xlvij. in præſenti conſultatione. col. x. verſic. ad ſecundam rationem. lib. iiij. Philip. Decius conſil. cccxxxviij. in caſu propoſito. poſt princ. & conſil. ccclxv. pro declaratione. col. ij. in fin. & conſil. ccclxvij. viſo puncto. col. vj. Quid autem in legitimatione quæ fit poſt mortem patris, videbis latè per recentiores in d. §. & quid ſi tantum.

Princeps in cõcedẽdo priuilegiũ, nõ tenetur citare quibus præiudicat.

Hinc item eſt, quod multum præced. cap. congruit, quòd princeps in concedendo gratiam vel priuilegium, non tenetur citare vel vocare res, quibus præiudicium irrogari poteſt, nempe quibus inuitis huiuſmodi gratiam vel priuilegium poteſt concedere, ita voluit gloſ. & doct. in c. licet. de re iudic. Imol. in dicto c. niſi cum pridem. in fi. extra de renũc. ſequitur Bald. in dicta l. vlt. C. quibus res iudic. non noc. & idem Bald. in c. vlti. col. ij. verſic. quæro quid de iſtis executoribus. & Inn. ibi, extra de præſump. & voluit idem Bal. in dicta l. nam ita diuus. col. j. ff. de adopt. Panor. in d. c. cum olim. col. vj. verſic. ſecunda cauſa. extra de re iudic. addens & hanc rationem, quia qui iure ſuo vtitur, nemini facit iniuriam, & Barb. dicto conſil. xlix. col. ij. verſi. præterea facit. Philip. Dec. conſil. cccxc. quoniam ex facto. col. vlti. quod tamen limitat Panor. vbi ſup. niſi de iure aliud in certo caſu caueretur. Sed & tu prætereà potes limitare duobus modis ex his quæ dicit Bart. in l. ij. in ij. not. C. de temp. appel. quòd quando princeps concedit priuilegium in his quæ reſpiciunt cauſæ cognitionem, vel partem multùm lædunt, debet pars citari, vide ibi omnino Alexan. in addit. & conſil. xj. aliàs conſului. col. ij. verſi. & quod requireretur. lib. vij. & Bald. in rub. extra de reſcript. col. j. & Iaſ. in l. Gallus. §. & quid ſi tantùm. col. penul. ff. de liberis & poſthum.

Declaratio animi poteſt fieri parte abſente.

Hinc eſt prætereà, quòd declaratio animi poteſt fieri parte abſente. l. Pomponius. ff. de neg. geſt. & ff. de acquir. hæred. l. j. & l. pro hærede. in prin. & l. ſi quis mihi bona. §. iuſſum. & C. de iure delib. ſi auia tua. & ff. ſi menſor fal. mod. dixer. l. j. in fin. cum l. ſeq. & ff. de fideicom. liber. l. ſi Sticho. & ita per nonnullos, vt voluit Card. in c. expoſita. de arbit. & Alexan. dicto conſil. cxxx. difficultas. col. j. verſic. ij. hoc confirmatur. & iterum paulò ante fin. lib. j.

Actus quãdo pendet ex voluntate eius qui facit, fieri poteſt abſente parte.

Hinc etiam eſt, quod actus poteſt fieri abſente parte, quando pendet ex voluntate eius qui facit, vt not. in l. qui in aliena. §. vlti. ff. de acquir. hæred. Sicut dicimus de bon. poſſeſſ. quæ poteſt peti parte non citata, vt voluit gloſſ. not. ff. de bon. poſſeſſ. l. iij. §. ſi eam quam ſequitur Bart. ibi, & Bald. illam ſingul. vbique faciens, videlicet in dicta l. nam ita diuus. ff. de adopt. l. j. & iterum in l. vlt. C. qui admit. & in c. vlti. col. ij. extra de tranſlat. epiſ. & in c. cum in iure. in fi. extra de offi. deleg. & in c. j. col. penult. de iudi. & in c. præterea. col. iij. de fer. & dilat. & in c. ſi quis teſtium. in fi. de teſtib. & in c. vlt. col. vlti. de fide inſtrum. & in c. tenor. col. j. de re iud. & Rom. conſi. lxj. licet mihi magna. poſt princ. & Barb. dicto conſil. xlix. lib. ij. & Hipp. Marſil. in l. ſi vnus. §. cuſtodiæ. col. ij. ff. de quæſt. & in auth. ſacramenta puberum. col. ij. C. ſi aduer. vend. Et Alexand. conſil. cxxvj. libr. v. quibus probatur etiam ratificationẽ fieri poſſe parte abſente, vt not. Bart. in l. qui enim. in fi. ff. rem ratá hab. & in l. Pomponius. col. ij. verſi. item ex eo. de neg. geſt.

Delatio iuramenti poteſt fieri parte non citata.

Hinc quoque eſt, quòd delatio iuramenti, de quo in l. ſi quando. C. vnde vi. & in c. vlti. extra quod met. cau. poteſt fieri abſente parte & non citata, quia non poteſt facere, quin illi iuramentum deferatur, ita voluerunt domini de Rot. deciſ. ccxcix. licet quòd ad taxationẽ, in nouis. Refert & ſequitur Imo. in c. vlt. col. x. extra quod metus can. Alex. dicto conſi. cxxx. verſ. iij. prędicta confirmantur. lib. j. Iaſ. in repet. l. admonendi. col. vlt. ff. de iureiuran. vbi hoc dicit notab. & latè in dicta l. ſi quando in ix. notab.

Iuramento ſtare promittẽs, parte non citata iuramentum valet.

A quo non longè abeſt quod notab. conſuluit Alex. dicto conſ. cxxx. difficultas huius negotij. lib. j. quòd ſi ego promiſi ſtare tuo iuramento de damno, & intereſſe, poteris iurare me abſente & non aliter citato, licet agatur de meo præiudicio, cum etiam ſi eſſem citatus & adeſſem, non poſſem tamen facere quin iurares & tibi crederetur, quod pro ſingulari refert Catel. Cotta in memor. citat. part.

In adeò notoriis, non requiritur abſentis citatio.

Notorium reſultans ex facto iuris.

Poſtremò hinc eſt, quod in his quæ ſunt adeò notoria quòd certum eſt nullam defenſionem abſenti competere, non requiritur citatio per tex. in c. bonæ. j. in verſic. porrò. extr. de elect. & in c. venerabilem. vbi etiam Panorm. hoc modo intelligit, col. vj. verſi. item not. ibi, ſunt enim. extra eod. & in c. ad noſtram, iij. col. ij. verſi. opponitur, ij. extra de iureiuran. & in c. accepta. col. pen. extra de reſtit. ſpol. & in c. cum ſit Romana. extra de appel. & in c. j. col. ij. de cau. poſſ. & propriet. & in c. cum olim. vbi idem Panor. qui hoc dicit ſingulariter notandum, col. vij. verſi. not. ſing. extra de re iudic. & ita quoque voluit Panor. in c. veſtra. col. vlt. verſ. circa quartum. extra de cohab. cler. & mulier. & conſil. lxviij. in fin. lib. ij. in quibus locis dicit ita debere intelligi gloſſ. & doct. qui dicunt in notoriis non requiri citationem, quos ibi per eum videre poteris: & hoc quoque ſequitur Barb. nulla Panor. facta mentione in l. is cui bonis. col. xix. verſi. mihi tamen videtur. ff. de verb. obl. vbi & illud præterea dicit, quod in notorio reſultante ex facto iuris non requiritur citatio, arg. not. in c. adferte. de præſump.

ſump.

ſump.& in c. Rainutius. de teſtam.& per Bald.in l. j. C. vt quæ deſunt aduoc.part.vbi traditur, quòd non eſt neceſſarium huiuſmodi notorium reſultans ex facto iuris. verum quod ad primum caput pertinet,vide quæ dicam infrà in xxxij.limitatione, in vlt.declaratione.

Cõtra præcedentem limitationem.

Aduerte tamen, quòd contra huiuſmodi limitationem poſſent multa adduci : nam ſententia & iudicium redditur in inuitum l.inter ſtipulantem.§.j.ff.de verb.oblig.& tamen requiritur citatio partis l.ad peremptorium.& l.ſeq.ff.de iudic. l. nec quicquam.§.vbi decretum.ff.offic.proconſ.Item teſtes deponunt velint nolint, & pars aduerſa citanda eſt, l. pen, ver.ſed cum oportet. C. de teſtib. & ſexcenta huiuſmodi exempla in eam rem adduci poſſent,vt etiam admonet Carel. Cott. dicto memor.citatio partis. Ideò cogita quid dicendũ, & vide Bar.& Philip.Dec.in l.qui poteſt.ff.de reg. iur.

Non citatur cui ſit præiudiciũ quando futurum eſſet periculum ex citatione.

Limita tertiò principaliter noſtram regulam,vt videlicet debeat citari is,de cuius præiudicio agitur,vt non procedat quando eſſet futurum periculum ex citatione,vel propter moram, vel propter citandi fugam ſuſpectam , vt de primo voluit Inno. in c. ſignificauit. in fi. extra de teſtib.atq.extra de confirm.vtil. c. cum dilecta. & ſequitur Alex. in dicta l.de vnoquoque.col.ij.in fi.ver.item limita regulam. ff. de re iudic. Ex quo & illud manare poteſt, quamuis & alia ratio reddatur, quod à Bal. pulchrè traditum eſt in auth. eum qui appellat. C.de tem.app.& in c.vj. tit. quo temp. mil. quod vltima die compromiſsi vel inſtantiæ poteſt ferri ſententia, quod ſing. reputat Alex. vbi ſupra col.vlt.verſic. item fallit quando vlri. & Iaſon in l.nec quicquam. §.vbi decretum.col.v.verſi.iij. principaliter. ff. de off. proconſ. de quo etiam per eundem Bald. Paul.Caſtr. in l.admonendi. de iureiur. & in l.ſi quis arbitratu.& ibi latè Aret.col.v.ff.de verb.obl.& in l.ad peremptorium.ff. de iud.& Roman. in l. qui calendis.ff.de ver.oblig.& in rub.de arbit.x.q.Et aliàs,vbi eſt periculum in mora, recedimus à regulis iuris communis, vt latè per Iaſon.in l.de pupillo.§.ſi quis riuos.ff.de oper. noui nunc. Pet.Anch.conſi.cclxxvij.ex prædicta facti narratione. col. j. De ſecundo autem latiùs diximus ſuprà.

Examinatio alteri commiſſa, an quis ſit idoneus,vel dignus.

Limita quartò non procedere,vbi alteri committitur examinatio,an quis ſit idoneus ſiue dignus,an non,vt voluit gloſſ.notab. in clem. j. de offic.deleg. & Inn.in c. vlt. in fi. extra de tranſla.prælat. & in c.vlt.col.j.in fi.verſic.item licet more.& ibi Ioan. And.col.ij.in princ. & Bal.col.pen.verſic.quarto quæro,extra de præſumpt.Lauda.in cle.vlt. & ibi etiam Card. in v.q.de reſcript.& iterum in cle.j.& ibi quoque Card.in j.q.de conceſſ. præben.& Bald.in l. ſi qua per calumniam. C.de epiſc.& cler.& in l.non dubium. col. viij. C. de legibus & in l. neque natales.col.vlt. verſic. ſed nunquid in iſta examinat.C.de probat.& in l.certum.col. iij.& ibi Iaſon col.antepen.C.vnde legit.Roman.ſingul. ccclxvj. fuit vnus. verſi.quartò fallit.& Alex.in dicta l.de vnoquoque.col. vlt.verſi.item fallit vbi.

Conſcientiæ alicuius cõmiſſum.

Limita quintò non procedere , quando aliquid committitur conſcientiæ alicuius , quia ille poterit procedere ſine citatione, vt voluit Bal.in dicta l.certum.col.ij. in fin. C.vnde legit.& in l.vlt.C.de legit.hæred.& in l.qui ſe püs. C. vnde liberi. Roma. in reper. rub. ff. de arbit.col.ij.in fi.Alex.vbi ſuprà,& Lanfran.in tracta.de arbit.parte vij. col. iij. pro quo bene facit gloſſ.not. in c. ſtatutum.§. aſſeſſorem, in verbo, relinquatur. de reſcript.quam faciunt ſingul.Paul.Caſtr.in l.de pupillo.§.qui opus.ff.de oper. noui nunc.& Angel. Aret. in §. ſed iſtæ. Inſt.de act.ibi,vide Iaſo.Bald.quoque in c.ſi ſacerdotes.extra de offi.ord. Verùm Rom. in d.l.certum.in fin.vult illud dictum Bal. non procedere, quando extaret perſona,de cuius præiudicio ageretur , per id quod notatur gloſſ. in l. vlt. C.de bonorum poſſeſſ. ſecundum tab.vbi ad hoc vt rectè determinet, neceſſe habet rectè informari conſcientiam ſuam, ergo cauſæ cognitio requiritur,& ſic citatio, in l. cauſæ. §. cauſa cognita.ff. de minorib. & hanc poſtremam ſententiam ſequitur Iaſon in dicta l.certum.col.antepenult.& in dicto §.vbi decretum. in xiiij. fall.ibi poſtquam receſſuit illud dictum Bal.quod ſing.dicit, tandem adiicit non eſſe ſimpliciter verum, adducitque præterea quod egregiè dicit Bal.in ſua diſp. ſtatuto cauetur quòd fœnerator.col.vlt.quod ille cuius cõſcientiæ aliquid committitur non poteſt leges tranſgredi,quia intelligitur de cõſcientia legibus munita,& ſecundum leges(vt ita dicam) regulata, non de ea quam ſibi quiſque fabricat.arg.l.codicillis. §. vlt. ff. de leg.ij. Item iſtud verbũ conſcientia importat arbitrium boni viri,non meram & liberam voluntatem,vt voluit ipſe Bal. in l.nulli. col. iij. C. de epiſ.& cle.& in l.vlt.in fi.C.de iure dom.impe.quod & patet ex not.in cle.j.in verbo, oneramus. de iure patr. Sed cum aliquid committitur per verba importantia arbitrium boni viri,debet talis commiſſarius partes citare,vt voluit Bar. in extrauag.ad reprim.in verb.ſine figura.& in verbo,videbitur.& Bal.in l.captatorias.in iij. q.C.de teſtam.milit.& ita quoque iiſdem rationibus tenuit Alex.ſibi contrarius conſ.ccxix. viſis verbis domini Grimaldi.lib. ij.

Cauſa cognitio requiritur, vt quis rectè informetur.

Cõſcientia legibus munita.

Et quã ſibi quiſq; fabricat.

Verbum, conſciẽtia, quid importet.

Papa poteſt ferre ſentẽtiam ſine citatione.

Limita ſextò , vt non procedat in Papa , qui poteſt ferre ſententiam diffinitiuam contra tenentes iniuſtè res eccleſiæ nulla præcedente citatione,vt voluit not.Ioan. And. in dicto c. cum olim.de re iud.in nouel.& refert & ſequitur Bald. in l. ij. quomodo & quando iud. & in prælud. feud. col. ix. verſ. aliqua ſed pauca de principe paulò inferius, & Iaſ. qui hoc re-

putat

putare ſing.in dicto §. vbi decretum. col. v. verſic. quartò limita.

Superior limitatio quomodo intelligẽda.

Sed aduerte quod Panor.in d.c.cum olim.col. vij. hoc intelligit ſecundum quæ diximus ſupra in ij.limitatione,ver.poſtremò hinc eſt,videlicet quando adeò notorium eſt res eccleſiæ ab iis iniuſtè teneri,quòd nulla defenſio poteſt eis competere. Aliàs enim nec hoc caſu, nec alio poſſet Papa procedere ſine citatione,per ea quę ſtatim dicemus in ſeq.limitatione, ſicut etiam expreſsè voluit Ioan. Monach. in extrauag. tem non nouam. & Rom. conſilio cccl xix.circa primum.cnl.j. & ij.vbi declarat qualiter hoc intelligatur.

An princeps poſſit cognoſcere & iudicare parte non citata.

Limita ſeptimò,vt aliàs etiam ſemper nõ procedat in principe, qui poteſt & cognoſcere & iudicare non citata parte, vt voluit Bald.in dicta l. j.in princ.C.quomodo & quando iudex.per gloſ notab.in l.antepenul.in fin.ff. ex quib.cauſis maior.& idem Bald. in l.nec cauſas.C.de appell. vbi maturè reſpondet ad clem.paſtoralis.de re iudic.& facit tex.in c. ſicut in iure.in ſi.de exceſſ.prælat. quem ad hoc not. Hoſtien.& Anto.Sed hoc plenè falſum eſt, & contrarium etiam voluit gloſſ.notab. quam & ipſe Bald. ſibi contrarius ſequitur in l.vlti. C.de legib.& Rom. in l. j. col. vj. ff. de reſcrip.& idem voluit gloſſ.Ioan Mon.in extrauag. Bonifacij viij.rem non nouam.in gloſſ. vlti. ſub tit. de dolo & contu.Bart.in dicta l.nam ita diuus.quam legit cum l.adoptio.ff.de adopt. & in d.l.Gallus.§. & quid ſi tantum. & ibi recentiores,maximè Iaſ.in vtraque lect.col.vlt.ff. de liber.& poſth.& Bald. in l.ij.C.de temp. appel.& in l.vlt.C.de fruct.& lit.expen.& conſi.l.viij.factum ſuper quo. lib.iij. & Angel. in l.princeps.ff.de legib.Salic.in l.nec cauſam.C.de appell. Rom.in l.ſi quis arbitratu. col.iij. ff.de verb.oblig.& in reper.l.j.col. v. verſic.item ſimilis quæſtio. ff. de arbit.Anto.& Panor. in c.cum olim.extra de re iudic.Card.& Panor.in c. j. de cauſa poſſeſſ.& propriet. Alex. in dicta l.de vnoquoque.col.vlt.verſ.iré fallir in proceſſu principis.& Iaſon in dicto §. vbi decretum.col.vj.verſi.ſeptimò fallit.& faciunt nota. per Canoniſtas in c.in noſtra. de procur. & in c. inter quatuor. de maior. & obed. & eſt ſingularis tex.in c.j.de cau. poſſ. & propriet. ibi,nec nos contra inauditam partem aliquid poſſumus diffinire, & in l.j.col. iij.de conſtit. princip. Socin.conſil. lix. in cauſa nobilium. col. vj. verſic. ſextò & vlti.lib.iij.& conſil.cxx. memini me aliàs.col.iij.verſic.ſed ad abundantiorem. eod. lib. iij. Et hoc quoque probatur duabus potiſsimum rationibus. Primùm enim citatio eſt iuris diuini, vt voluit Bart.in extrauag. ad reprimendum. in verbo,ſine figura.col.ij.& Imol. in clem. ſæpe. col. xlij. verſic. babetur expedita. & hoc colligitur ex c. Deus omnipotens. ij. q. j. vbi dicitur, quòd Deus noluit punire peccata Sodomorum, niſi deſcenderet & veniret &c. & idem ſcribitur Geneſ.3. vbi Deus antequam puniret Adam de peccato inobedientiæ illum vocauit, & ipſius defenſionem audiuit. Quibus motus Panor.in dicto c. j. de cauſa poſſ.& propr.& in dicto c. cum olim. col.ix.dicit Deum citationem inſtituiſſe: deinde,citationem committere, nihil eſſe aliud quàm defenſionem tollere,vt eſt tex.in c. paſtoralis. verſic. dici ne ergo ſententia. de re iudic.Defenſio autem iuris naturalis eſt, vt etiam ibi eſt tex.in verſi.nec prædicta ſuppleri,igitur non poteſt tolli per principem in tribus alleg. quod & ſenſit Bal.conſil.clxxxvj. ad euidentiam.col.vlt.lib.v.& in repet.rub. ff. de arbitr. col.vj.verſic.xvij.hæc tamen limitatio poſſet procedere, ſi princeps ex plenitudine poteſtatis, & ex certa ſcientia ferret ſententiam,per l.ij. in ſi.de in integ. reſtit. & ita voluerunt Hoſtien.& Ioh. Andr. in dicto c.in præſentia. de procur. idem Ioban.Andr.in d.c.j.de cau.poſſeſſ. & propriet. Bart.& alij in l. Gallus.§.& quid ſi tantum.ff.de liber.& poſth. & idem Bar.in l. nam ita diuus. ff. de adopt. & in l.ij.col.vj.C.de ſeruit.& aqua.& Bald.in l.nec cauſas.C.de appel. & in l.iij. §. ſi is pro quo.ff.quod quiſque iur.& in l.ij.quomodo & quando iud.Salic.in dicta l.nec cauſas.C.de appel.Ant.& Panorm.in dicto c. cum olim.de re iudic. Quanquam etiam in hoc contrarium expreſsè voluerunt Cardin.& Panorm.in dicto c.j.de cauſa poſſeſſ.& propriet. & latè Franc.Aret.conſi.clxv.ſicut Iac.dicit col. ix. verſic. circa ſecundum. & ſed ſuper hoc vide latè Feli.in c.quæ in eccleſiarũ.col.xxv.in ſexta limit.per totum,de conſtit. Verùm hæc ſeptima principalis limitatio poſſet obtinere in interpretatione declaratiua,verbi ambigui facienda per principem:tunc enim nõ requiritur partis citatio, vt voluit Innoc.in c.olim.& ibi quoque Hoſt.& Panor.de ver. ſign.& Paul. Caſt.conſil. cccxxxviij.quia exceptiones.col.j.& ij. lib.j. tamen ſunt, qui & in ſententia declaratoria principis requirunt citationem partis, vt gloſſ.in clem.vlti.de cenſib.& in clem.j. & ij.de pœn & Socin.dicto conſi.cxx. lib. iij. Alex. conſi.xj.aliàs conſului.col.iiij.verſi.nec obſtat etiam prædictis.lib.vij.& Soci.conſi.lxiij.viſo teſtamento nobilis.col.vj.verſi.ſed hoc non obſtante. lib. iij.

Citatio iuris eſt diuini.

Adam vocatus antequam puniretur.

Defenſio eſt iuris naturalis.

Princeps ferens ſententiam ex plenitudine poteſtatis.

Qui teneant contrarium.

Interpretatio verbi ambigui facienda per principem.

An requiratur citatio,ſi proceſſus pronunciatur eſſe nullus.

Limita octauò vt non procedat,quando pronunciaretur proceſſum eſſe nullum,qui verè nullus eſt,quia tunc non requiritur citatio ſecundum Alba. antiquum qui hoc dicit valde not.in c.cauſam quæ. per illum text. extra de præſcr. quod dictum pro valde ſingul. refert Anton.ibi in notab.qui & alleg.tex.in c.prolatam.ij.q.vj.ſubiungit tamen quòd non eſt generaliter verum:& tu de eius veritate vide ibi Inn. & Panor.

Limita nonò vt non procedat, quando citatus in prima citatione dicit ſe nolle venire, quia vlterius non eſt citandus ad ſententiam, vt not. gloſſ. in l. tres denunciationes. & ibi Bald.

Vtrum eſt vlterius citandus ad ſentētiam, qui in prima citatione dixit ſe nolle venire.

Bald.Aogel.& Salic.C.quomodo & quando iud.& in l.vlt. in fi.& ibi Bart. & omnes ff. de in integ.reſtit.& in l.conſentaneum. in verb.contumacia.& ibi quoque Bart.& Bal.C.quomodo & quando iud. & in l.ex conſeoſu.§.vlt.& ibi Imo.ff.de appel.& Hoſtien.in ſumma. de contum.Specul.in tit.de cootum.§.j. verſic. & inquitendum quoque.& in tit. de citat.§. viſo.verſic.item poteſt conſtare. Bart. in l. ſi finita.§. Iulianus. ff. de damno infect.de cuius tamen veritate vide latè per Alex.in l.contumacia. col. ij. verſic. quartò fallit. ff. de re iudic. vbi comperies alios tenuiſſe ſimpliciter contrariu m,alios diſtinxiſſe,an hoc dixerit in iudicio,an extra iudicium. Hoc autem nemine reclamāte haud dubiè procederet,ſi citatus expreſsè diceret ſine cauſa,ſe nolle amplius comparere coram iudice,vt voluit Aogel. in l. ad peremptorium.ff. de iudic.& Anto.in c.conſuluit. de officio deleg. & Imol. in dicta l. ſi finita.§.Iulianus.& Alex.in dicta l. contumacia.

Qui poſt primam citationem vltra mare abiit, vlterius non eſt citandus.

Limita decimò, vt etiam non procedat quando citatus ipſe poſt citationem primā, equū aſcendit & vltra mare abiit, quia etiam tunc non eſt vlterius citandus ad ſententiam, quia declarat(hoc faciens)quòd amplius non vult citari,ita voluit Bal. in dicta l.conſentaneum. in fi. C. quomodo & quando iudex.dicens eſſe dictum valde ſingu. Innoc. in c. auditis. de procur.vbi tamen de hoc nihil dicit,& credo quòd illum voluit allegare in dicto c.ad petitionem.in gloſſ.magna,de accuſa.& hanc limitationem ſequitur Roma. in dicta l.Iulianus. §.ſi finita.ff.de damno infect.Alex.in dicta l.de vnoquoq;. col.vlt. & in dicta l.contumacia. col.ij.verſi quintò fallit.ff.de iudic. Sed hac in re notandum eſt, præterea quod ſubdit Bal. in dicta l.ij.quòd de hoc conſtare debet iudici, antequam pronunciet. l. hæc autem. §. j. ff. quibus ex cauſis in poſſ.eat.

Citatus perſonaliter non eſt vlterius citandus.

Limita vndecimò vt etiam non procedat,quando quis fuit primùm citatus perſonaliter, & non venit, quia tunc non debet vlterius citari, etiam vbi opus eſt aliis citationibus, ſecundum Inn.in dicto c. ad petitionem. de accuſ. quem ſequuntur domini de Rota deciſ. xxxiij.licet in cauſis prophanis,& Iaco.Butr.in c.tres denunciationes.C.quomodo & quando iud.ea moti ratione,quia in incertis non certis locus eſt coniecturis l.continuus.§.cū ita. ff.de verb.oblig.Sed communiter tenetur contrarium,vt per gloſſ.Bartol.& omnes in dicta l.vlt.ff.de in integ.reſtit.Bal.in dicta l.tres denunciationes.allegans ad hoc tex.in l.præſenti. C.de his qui ad eccl.confug.& idem Bald.in c. j. col.j. tit. de milit. vaſſal.qui cont. eſt. Ioh. And.in addit.Specul.tit.de contum.§.j.Ant.in dicto c.conſuluit.de offic.deleg. & in c.vlti. de eo qui mittit.in poſſeſſ.doct.in dicto c.ad petitionem.Imo.in dicta l.ex conſenſu.§.vlt.ff. de appel.& in dicto §.ſi finita.& Alex. in dicta l.contumacia.col.j.

Qui nō patitur citationem ad ſe peruenire, non eſt citandus.

Limita duodecimò non procedere,quando pars ſe occultat,nec patitur citationem ad ſe peruenire,ſecundum Innoc. & Hoſtien. in dicto c.ad petitionem.per text.in c.quoniam. §. poteſt.extra vt lite non conteſt.& Ioh.Monac.in c.Romana. §. contrahentes. de foro compet.libro vj. & domini de Rot. in deciſ. ſupra alleg. & Ant.in dicto c. vlt. col. vlt. de eo qui mit.in poſſ.& Alex.in d.l.contumacia. in ix.fallen.

Interlocutoria modici praiudicij.

Limita decimotertiò in interlocutoriis quæ ſunt modici præiudicij, quæ poſſunt ferri abſente & non citata parte,vt voluerunt Bald.& Iaſon col.v.in dicto §.vbi decretum. Imo. in l.quod iuſsit.ff.de re iudic.cum concord.quas videre poteris ſuprà tit.vj.§.v. in tract.modicorum.

Inhibitoria iudicis eccleſiaſtici.

Limita decimoquartò,vt non procedat in inhibitoriis, quas faciunt iudices eccleſiaſtici ſecularibus, ne cognoſcant de aliqua cauſa, quod poſſunt facere ſine citatione, ſecundum Archid.in c.Lotharius.ij.q.j.& Bal.in l.presbyteri. col.ij.in ij.q.C.de epiſcop.& cleric. Sed de huius rei veritate,vide quæ diximus ſuprà.

Limita decimoquintò,vt non procedat in eo qui fuit contumax in reſpondendo poſitionibus,quia ad audiendam ſententiam amplius citari non debet, vt voluit Specul.tit. depoſ. §.viij.in fi.quem ſequitur Rom.ſingul.xxv.an contra contumacem. Tamen contrarium tenet Ioh.And.in addit.ipſius Spec. vbi ſuprà,& etiam in tit. de citatione. §. viſo. verſic. item licet.in fin.& iterum in c.ij. in fin.de confeſſ. lib. vj. & Iaſon in dicto §. vbi decretum.in xj. fallent.vbi tamen dicit ſingul. illud dictum Specul.

Reuiſio rationum ſiue computorum.

Limita decimoſextò in reuiſione rationum.ſiue(vt vulgò loquimur)computorum. Nam ſi is qui rationes debet reddere, librum rationum reſtituit ex quibus appareat eum eſſe debitorem,poteſt nō aliter citatus condemnari,vt eſt tex.quem ita intelligit Bart.in l.ij.§.quod de frumentaria.ff.de admin.rerum ad ciuit.pertin.& Bart.ſequitur Paul.Caſtr.in l.ij.C.vbi decur.vel clariſſ.l.ij. in fi.vbi dicit hoc eſſe perpetuò menti tenendum,& Panor. in c. bonæ j.col.iiij.de elect.& in c.j.col.ij.de cauſa poſſ.& propriet.& in c.cum olim. col.vj. & ibi etiā Cardin.Flor.de re iudic.& in c.ex inſinuatione.in fin. & in c. cum ſit Romana. in fi. de appel.& in c.veſtra,de appel.col.vlt. extra de cohabit. cleric.& mulier. & conſil. lxviij. quanquam ſuper vacatione.in fi.lib. ij.

Limita decimoſeptimò, vt non procedat in ſententia taxationis expenſarum,in qua non requiritur alterius partis citatio,ſecundum Innoc.in c.vlt.extra quod met.cau.Bal. in dicta

l.ij.quo

l.ij.quomodo & quando index.& in l.terminato.col.ij. C.de fruct.& lit.expenſ. Iaſon in dicto §. vbi decretum.in xvij.fallen.& facit quod voluit Inno.in c.ij.in fi. ibi, vel dic,quod interlocutoria,extra de procur.& Bal. in l.ſancimus.in x. q. C. de iud. Sed tamen in practica aliter obſeruamus.

In cauſa ſtatus ſententia lata inter aliquos, nocet omnib. etiã nõ vocatis.

Limita decimo octauò non procedere in cauſa ſtatus, in qua ſententia inter aliquos lata nocet omnibus etiam non vocatis,per text.in l.ingenuum.ff. de ſtatu hom. quem ſic intelligunt doct.ibi,& in l.ij. C.quibus res iudic.non noc. Vnde Ioh.Fab.dicit in §.præiudiciales. col. pen.verſi. ſed quid in cauſa nobilitatis. Inſtit. de actio. quòd ſententia qua quis declaratus eſt nobilis vel ignobilis, facit ius inter omnes etiam non vocatos, de intellectu tamen dict.l.ingenuum.& qualiter & quomodo procedat,vide præter doct.ibi,Panorm. in c.pen. col.viij.verſ.ſextus caſus.extra de re iudic.& omnino Alex.poſt Imo. in d.l.vlt.col.xv.verſi. addit etiam gloſſ.ff. eod.vbi etiam ponit multas limitationes ad d.l.ingenuum. Sed & eum quoque col.xix.verſi.iuxta hoc quæro.vbi latè diſſerit, quid ſi quis fuerit pronunciatus clericus,cuius monachus, bannitus, infamis, vaſſallus aſcriptitius, hermaphroditus, excommunicatus.

Quod inter alios actum eſt, quatenus aliis noceat.

Limita decimononò,vt videlicet non noceat aliis non vocatis,quod inter alios actum eſt quoad plenum præiudicium.Nocet enim quoad aliqualem præſumptionem,ſiue facit qualequale præiudicium,vnde ius illorum vacillat,vt not.gloſſ.Guiliel.Cune. Fulgoſ. & alij,in l.ſi duo patroni.ff.de iureiur.vide ibi Iaſ.& gloſ.in l.ij. C. quibus res iud.non noc.& gloſſ.in l.j. in verbo, præiudicium. ff. de excep. rei iud.& gloſſ. in l. à ſententia. in princ ff.de appel. vbi eſt & de hoc bonus tex.quòd ratione huiuſmodi præiudicij poteſt appellari, & gloſſ.in c.cum ſuper.in verbo,interpoſitam.extra de re iudic.& gloſſ.in l.j.C.de falſ. gloſ. in c. dilectus.ij.in verbo, dantes. in fi.extra de ſimo. & in c.ordinata.lix.diſt.& in c.interrogatum. ij. q.v.Anton.& Panor.hæc relinquentes arbitrio iudicis in c.penul.col. vj.poſt princ.extra de re iudic.& Bart.in l.admonendi. col. iij. verſic. quæro quid ſi dicta teſtium.ff.de iureiur.vbi dicit,quod facit ſemiplenam probationem,& in l.Lucius.ff. de his qui notan. infa. Alexan. optimè declarans quale ſit huiuſmodi qualequale præiudicium, & quid & in quibus operetur in dicta l.vlt.col.xxj.verſic.item procedit hæc regula.

Non vocato præiudicat,ſi paſſus eſt, cui primum actio competebat, ſequentem agere.

Limita vigeſimò non procedere, cuius is cui primum de aliqua re actio vel defenſio cõpetebat, paſſus eſt ſequentem agere, & ſi vocatus non fuerit,illi æquè præiudicat, ac ſi ipſe egiſſet vel defendiſſet,veluti ſi debitor paſſus ſit creditorẽ experiri de proprietate pignoris, aut maritus ſocerum vel vxorem de proprietate rei dotalis, aut emptor venditorem de proprietate rei emptæ,tex.eſt in l.vlt.ff.de re iud.vbi & hæc exempla adſcribuntur,& in c. pen. extra eo. tit.in quibus locis hanc materiam abundè à doct. tractatam reperies, & maximè per Alex.qui copioſiſsimè omnium eam rem executus eſt.

Fiſcus vendere poteſt rem quam habet communem cũ alio, illo nõ vocato.

Limita vigeſimoprimò non procedere in caſu l. ij. C. de commu.rerum alien. & in l.j.C. de vend. rerum fiſcal. lib. x. vbi fiſcus poteſt vendere totam rem quam habet communem cum alio etiam non vocato,ita quòd ille huiuſmodi venditionem infringere non poteſt. Et hoc quidem procedit ex priuilegio ſpeciali conceſſo fiſco, vt eſt text. formalis in l.ij.vbi dicit gloſſ. quod hoc procedit ſi fiſcus habet aliquam partem : nam ſi nullam haberet, & nihilominus ſciens venderet, nihil obeſſet domino:at ſi imprudens, quia putat ſe dominum, venderet,habet locum l.bene à Zenone.C.de quadr.præſcrip. quæ vult tenere venditionẽ, ſed reſtituendum à fiſco pretium domino. Id quod ſingulariter dicit notan. Panor.in dicto c.penult col.viij.verſic.primus igitur caſus. extra de re iudic. quia multi (vt dicit) errant in intellectu huius l.bene à Zenone. Et ita ſub hac limitatione duæ cõprehenduntur, vna per d.l.ij.de commu.rerum alien. altera per d.l. bene à Zenone.

Connexitas quid operetur.

Limita igitur vigeſimoſecundò non procedere ratione connexitatis,vt voluit gloſſ.in dicto c.penult.per text.lxxxj.diſt.c.tantis Daniel.& iij.q.vj.c.hæc quippe.& de accuſ.c.ad petitionem.& ibi etiam gloſſ.in verbo,per conſequentiam, & de purgat.canoc.c. pen. quibus adde & tex.in c. dilectus ij. extra de ſimon. vbi & hoc gloſſ. notab. in verbo, dantes. ex qua tamen diſcere poteris, quomodo & qualiter hoc procedat, de quo etiam per Inn.Hoſtien. & latè Panor.col.xj.verſic.ſeptimus.in dicto c.penul.Inn.& Ant. in c.dudum.ij.de elect. & Alexan.in l.vlt.col.xj.verſic.etiam iuxta hoc, & iterum col. xiiij. verſic. item fallit regula. ff. de re iudic.

Sententia lata in re indiuidua, etiam non vocatis præiudicat.

Qui teneãt cõtrarium.

Limita vigeſimotertiò,vt non procedat in re indiuidua in qua ſententia contra vnum lata aliis etiam non vocatis præiudicat,vt voluit de ſeruitute loquens quæ indiuidua eſt,l.ij.ff. de verb.oblig.§.j.cum ſimilib.gloſ.in l.qui aliena.§.vltim. in verbo,prædio.ff.de negot.geſt. & in l.loci.§.ſi fundus.in verbo,proderit. & ibi Angel. ff. ſi ſeruit. vendic. & in l.ſi de communi.in princ.& ibi Bart.ff. eod. & Angel.in dicta l. ij. §.ſi tamen hominem. & ibi Imol. & Rom.in verſic.ex his ff.de verb.oblig. Ant.in c.cauſam ij. extra qui filij ſint legit.Imo.in dicta l.vlt.& ibi Alexand.col.xiij.verſic. aduertendum eſt in hoc.ff. de re iudic.& Panorm. in dicto c.pen.col.iij.de re iudic. Quanquam contrarium tenet Inn.in d.c.cauſam. vbi tamen

videtur

videtur ſibi contrarius in glo. magna in duobus locis, & Iac.Butr.in d.l.ſi de communi. & Bart.ſibi contrarius in l. ex duobus reis ſtipulandi.in iiij.qu.ff. de duobus reis. Sed tenendo primam eam limitabis procedere in ſeruitute iam cōſtituta,prout loquitur dict.§. ſi fundus. & d.l.ſi de communi.ſecus in conſtituenda,quia lata ſuper ea ſentētia aliis nec prodeſt, nec nocet,cum in ea non repetiatur terminata regula noſtra, & facilius retineatur ius iam coſtitutū quàm de nouo inducatur l.patre furioſo.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iur. ita voluit Bart.quem ſequuntur recentiores in d.l.ij. verſi.ex his. de verb.oblig. & Alex. qui hoc multum commendar in d.l. vlt.

An iudex poſſit pronunciare ſuper eo, quòd lex pronunciauerat ſine citatione.

Limita vigeſimoquartò, vt non prodedat quando iudex ſuper eo pronuuciat, quod lex ipſa iam pronunciauerat,videlicet ſi excommunicat,aliquem qui erat à iure excommunicatus,non requiritur citatio ſiue monitio,per text.in c.reprehenſibilis. extra de appellat. licet aliàs requiratur in ſententia lata ab homine,vt vult tex.in c.ſacro.extra de ſenteot. excōmunic. & ita expreſsè tenuit Roman. in l.is cui bonis. ff. de verborum obligat. faciens ad hoc ſingu.text.in dicto c.reprehenſibilis.& dicit hoc perpetuò memoria tenendum, quia ſingularis eſt limitatio ad dictam l.de vnoquoque.ff.de re iudic.& ſequitur Barb.in dicta l. is cui bonis.col.xvij.verſic.& circa prædicta. Verùm Franciſc.Aret.ibi, col.iij. verſ.item adde dictis,hoc reprobat:quia quando iudex idem pronunciat,quod lex ipſa pronūciauerat,huiuſmodi ſententia ita debet interpretari, vt id quod ipſe iudex pronunciauit pro declaratione rei iam à iure pronunciatæ habeatur,videlicet excommunico te pro tali re, id eſt,declaro te à iure excommunicatum,vt not.per Bar.in l.j.C.de negot.geſt.vbi etiam Bald.& Alexan.& latè Innocen.conſil.xcix.in quæſtione quæ vertitur.col.j.cum concordan. quas alibi citabo. Verùm in ſententia declaratoria iuris,requiritur eius citatio,de cuius præiudicio agitur,ſecundum glo.in clemen.præſenti.in verbo,conſtiterat.de cenſib.& iterum in clem.j.§.vlt. in verbo,quinto concede.rurſūmque in clem. ij.in verbo, conſtiterit.de pœnis. quas ſequitur & ipſe Roma.in dicta l.is cui bonis. & not.per Panorm. & alios in c. peruenit.j. de appell. & Bart.in l.ab executore.in prin.ff.de appellat.& Bal.in l.ea quæ.C.commu.vtriuſque iud. & idem Aret.dum illas gloſ.allegat in c.j.col.viij.verſic.vtrum autem quando pœna.de iud. & conſ.clxv.ſicut Iohan.dixit col.ix. & Alexand. addit Bart.in l. Imperator. ff.de iure fiſci. Felin.in c.Rodulphus.col.aotepeo.verſ.ſed iuſtior eſt cū citatur pars. extra de reſcr. Socin. quoque inter conſi.Franc.Curtij Senioris conſi.xx.domine labia.in iiij.dubio. col. eiuſdem. vbi dicit de hoc eſſe bonum tex.in c.parrochianus.vbi & hoc Panor. declarat extra de ſent. excom. & bene facit tex. in dicta clem. cum dicitur ſi conſtiterit, quia conſtare non poteſt, niſi parte vocata per l.vlt.ſi per vim vel alio modo.cum ſimil.Nec obſtat inquit Aret.dict.c. reprehenſibilis.quia verè ſatis rationabile eſt,quod quando homo nihil inducit vltra legem, non debat ſeruari ſolennitas expreſsè requiſita in excommunicatione lata ab homine, vt ibi dicitur:ſicuti etiam dicimus in ſimili de ſtatuto idem diſponēte quod ius commune, de quo in l.j.in princ.ff.ad legem Falcid.& in c.j.de conſtitut.lib.vj.Sed quòd declaratio eius quod à iure factum eſt,vel inductum non requirat citationem,cum poteſt alteri præiudicare,non eſt verum,ſed eſt cōtra regulam dict.l.de vnoquoque.& illas gl.approbatas.Cui adde quod text.in dicto c. reprehenſibilis. non loquitur de citatione,ſed de monitione quæ fit, vt quis ſatisfaciat,quæ multùm differt à citatione,per quam quis citatur,vt ad cauſam veniat,vt de ſe patet,& not.recentiores in dicto c.ſacro.de ſentent.excom.& in cap.cum ſit Romana. de appell.& Franc.Aret.hoc expreſsè not.in caſu dicti c.reprehenſibilis. dicto conſi. clxv. col. viij.verſ. & tamen his non obſtantibus.

Declaratio eius quod à iure factū eſt,cum alteri præiudicat,citationem requirit.

Abſolutoria lata ſuper crimine publico, nocet aliis etiam non vocatis volentibus accuſare de eodem.

Limita vigeſimoquintò in ſententia abſolutoria ſemel lata ſuper crimine publico quæ nocet aliis etiam non vocatis volentibus accuſarè de eodem crimine.ff.de accuſatiō.l.ſi cui. §.iiſdem.& extra eo.c.de his.& ita etiam huoc caſum excipit glo.in dicta l. ij. C. quibus res iudic.non noc.quæ limitat,niſi colluſio detegatur per iura quæ allegat. Sed & tu limita alio modo ſecundum text.in dicto §.iiſdem.huius autem fallentiæ rationē reddit Alex. in repet. dict.l.vlt.col.x.verſ.aliam fallen.poſuit.ff.de re iudic.quia in hoc caſu fiſcus & reſpublica in cauſa eſt,vt quilibet admittatur ad accuſandum,& ideò propriè non præiudicatur per ſententiam abſolutoriam alteri, ſed ipſi fiſco aut reipub.

Limita vigeſimoſextò ampliando præcedentem limitationem in omnibus popularibus actionibus,in quibus agitur de iure publico,vt voluit glo.in dicta l.ij.C.quibus res iudic nō noc.per tex.in l.cū qui.§.in popularibus.ff.de iureiur.cui adde tex.in l.iij. ff.de popul. actio. Cuius etiam rei rationem reddit Alex.in dicta l.vlt.col.x. verſi. aliam fallentiam dicit. ff.de re iudic. quia popularis actio competit pro iniuria facta toti populo, vt ſi quis ſepulchrum violat,vel eccleſiam, aut viam publicam ſeu albū prætoris corrumpat l. iij.in prin. de ſepul. viol.l. ſi quis id quod. ff. de iuriſd. omn. iud. vnde quilibet de populo cenſetur procurator reipub.Ideò ſicut cum vnus habet plures procuratores cum mandato, lata contra vnum ex procuratoribus ſententia non poteſt alius agere.l.pluribus.ff.de procurat. & c. ſi duo. eod. tit.lib.vj.ita & in hoc caſu,ſubditque idem dicendum in iure quaſi publico, ſiue quaſi po-

Quilibet de populo cenſetur procurator reip.

pulari, vt quando opponitur contra electum ad dignitatem aliquis defectus ad infringendam electionem. Nam ſi ſemel lata fuit ſententia contra opponentem, non poterit amplius alius eundem defectum opponere, vt eſt gloſſ.notab.io c.cum dilecti. in verbo, iudicatum.de elect.& in c.cupientes.§.cæterum.in verbo, nullum præiudicium. eo.tit.lib.vi. & not.Innoc.in c.ſuper his.in glo.j.& iterum in verbo, à promotore.de accuſat.& in c.cauſam ij.in fio.magnæ gloſ. extra qui filij ſunt legit. & Arch. in c. illud.xxuj. diſt. Talis enim cauſa videtur reſpicere publicum intereſſe, vt eſt texr.in clem.conſtitutionem.ibi, intereſſe commune.& ibi gloſ.in verbo, propriè.vbi doct.de elect.& not.glo.in c.vt circa.in verbo, aliqui. & ibi doct.de elect.lib.vj.& not.gloſ.in c.vt circa.in verbo, aliqui. & ibi doct.de elect.libro vj.& Inn. in c. dudum eccleſiæ. io princ. de elect.vbi etiam ponit, quare dicatur iſta cauſa quaſi popularis & non popularis propriè, de quo etiam per Ang.in rub.ff.de pop.act.

Publicum intereſſe.

Filiationis cauſa.

Limita vigeſimoſeptunò in cauſa filiatiouis, in qua ſententia cum patre lata omnibus nocet per text.in l.j.in fi.cum duabus legib.ſequent.ff.de liber.agnoſc.& not.gl.io d.c.pen. ſuper quo & ſimiliter ſuper ſententia lata ſuper qualitate legitimationis, qua videlicet quis eſt pronunciatus legitimus, an faciat fidem quoad omnes etiam non vocatos, ne hic diutius immorer, vide Panorm.in d.c.pen. col.pen. verſi. quintus caſus. & omnino Alex. in d.l.vlt. col. xvij. verſi. aliam fallentiam aſsignauit gloſ. vbi & in hac re ſententias antiquorum ſcriptorum abundè recitatas atque examinatas reperies.

Quale præiudicium fiat tertio, cũ poſſeſsio trãſfertur in alium.

Limita vigeſimooctauò, vt non.procedat quoad huiuſmodi præiudicium, videlicet quod transferetur poſſeſsio in alium qui obtinuit, qui fortè erit durior aduerſarius, quàm primus poſſeſſor qui victus eſt. Nam quo ad hoc præiudicat talis alteri qui volet de integro experiri, vt eſt tex.in c.cum ſuper.extra de re iudi.vbi hoc not.Innoc.atque etiam io dicto c. pen. in princ.eo.tit.quod intellige quando ipſe victus erat poſſeſſor, quòd ſi erat apud alterum, certè ſententia contra illum lata in fauorem victoris, qui inductus eſt in poſſeſsionem non præiudicat ſi ignorauerit litem. Sed quid ſi ſciuerit. vide omnino Alexand.in d. l.vlt. col. xl. verſic.in gloſ.in verbo, interueniente.cum multis col.ſeq.& iterum col.xlvij. verſ. quæro an ſententia lata contra colonum.

Principis ſententia facit ius inter omnes.

Limita vigeſimononò, vt non procedat in ſententia principis, quæ facit ius inter omnes, cum habeat vim legis. C.de legib.l.vlt.& extra de re iudic. c.in cauſis. & hanc limitationem ponit Alex.in dicta l.vlt.col. xxij. verſ.item fallit io ſententia. ff.de re iudic. ſed vide quæ diximus ſupra in ſeptima limitat.

Vtrum diſpẽſatio iuramenti in contractu appoſita fieri poſſit parte non citata.

Limita trigeſimò in abſolutione ſiue diſpenſatiooe, aut relaxatione iuramenti in contractu appoſiti, quæ poteſt fieri parte oon citata, vt voluit Lapus allegat.x.diſput.hîc, quem ſequitur Roma.ſingul.cccclxxij. Florentinus contrahet. Contrarium tamen tenent plerique omnes, videlicet Ioh.Andr.poſt antiquiores in addit.Specul.in rub.de iureiur.in vlt.q. Ant. Card.qui dicit ſe ita ſæpius cõſuluiſſe. Imo.in c.debitores.extra de iureiur. Lau. Rodulphus in repet.c.conſuluit.q.cxxv.de vſur. Panor.latè & recentiores in c.j.de iureiur. Alexan.conſ. ccxxij.viſa facti narratione.col.iij.Soci.conſi.lix.col.iij.verſ.præterea talis relaxatio.lib. ij.

De eadem re.

Iuramentum iuris naturalis & diuini.

Cuius non debet abſolutio cõcedi niſi appareat de magna læſione.

Et hoc multis comprobatur: nam huiuſmodi abſolutio requirit cauſæ cognitionem, vt dicit Inno.in c.ad aures.extra, quod met.cau. & Spec.tit.de iud. deleg.§.nunc oſtendendũ. verſic.xxiiij.cum duobus ſequen. Non enim fit abſolutio, niſi cauſa ſubſiſtente, vt oot. in c. quanto.extra de iureiur.vbi gloſ.dicit, id ne Papam quidem poſſe facere, cum iuramentum ſit iuris naturalis & diuini. Scriptum eſt enim Matth.5. Redde domino iuramenta tua. quod repetitur in c.& ſi Chriſtus.eo.tit.in qua etiam ſententia fuit Innoc. in c.cũ inter.in fi. extra de renun. Nec debet coocedi, niſi appareat de magna læſione, vt per doct.in c. cum contingat.de iureiur.& latè per Iaſ.in auth. ſacramenta puberum. C.ſi aduerſ.vend. ſi ergo cauſæ cognitio requiritur, & citatio quoque l.in cauſæ.§. cauſa cognita.ff.de minor. Nam cauſarũ merita partium aſſertione panduntur. C.ſi per vim vel alio mod.l.vlt. Præterea videtur ſemper intereſſe partis, qui iuramentum recepit, ne fiat talis abſolutio: nã vtile eſt habere partẽ huiuſmodi iuramenti vinculo alligatam. multum enim operatur iuramentum, & id ſaltem, ſi nihil aliud, vt addatur forum foro.c.vlt.de foro comp.lib.vj.& faciunt not.in l.cum pater. §.filius matrem.ff.de leg.ij.igitur nihil debet decerni in præiudicium illius abſentis c.j.extra de cauſa poſſeſ.& propriet.cum ſimilib.

Vtrum abſolutio ſi facta fuerit, parte non citata, teneat.

At hoc primùm ita declarandum, quòd licet non debeat fieri hæc abſolutio parte non citata, ſi tameo facta fuerit, tenet, vt voluit Anto.in dicto c. debitores. exemplo eius quod dicitur in abſolutione ab excõmunicatione, vt not.per Ioh.And.& alios in c.qua fronte. extra de appell.& hoc Ant.dictum ſequitur Iaſon io l.patre furioſo.col.antepen.ver.xiiij.ff.de his qui ſunt ſui vel alieni iur. Panor.autem in dicto c.j.de iureiur. poſteaquam in col.vij.hoc dictum pro notabili commendauit, certè in col.ſeq.in verſ. iiij. id ipſum reprobat ea ratione, quia (vt dictum eſt) non poteſt epiſcopus, nec etiam Papa abſoluere ſiue diſpenſare à iuramento ſine cauſa. Igitur antequàm appareat cauſam ſubeſſe, non habet poteſtatem abſoluendi, etiam ſi verè cauſa ſubeſſet, quia ignorat, id quod eſt fundamentum ſuæ poteſtatis, vt not.

vt not. Bartol. in l. ij. ff. de iudic. & in l. multum. ff. de condit. & demonſt. & facit quod not. in c. ex parte aſtenſis. de conceſſ. præben. extrà. Nec poteſt illi apparere de cauſa, niſi vocata ipſa parte, vt diximus. Nec obſtat quod de abſolutione ab excommunicatione, not. in dicto c. qua fronte. quia illa ſemper dependet à voluntate eorum qui excommunicant: valet enim ſemper, iuſta, ſiue iniuſta ſit excommunicatio. vt legitur in c. venerabilibus. §. vbi autem. de ſent. exc. lib. vj. quod dicit not. Panor. quia ſæpe accidit.

Declara ſecundò, vt procedat quando per abſolutionem euellitur radicitus obligatio, ſecus ſi perſona ſolum (vt ita loquar) habilitatur, vt poſsit ſine metu periurij petere reſciſsionem contractus ex capite enormis læſionis, aut alio, quo caſu non requiritur partem vocari, cum hæc abſolutio ſit potius pœnitentialis quàm iudicialis: nec agitur de magno præiudicio creditoris, cui omnino ius integrum & ſaluum remanet ad defendendum principalé obligationem iuratam, vt conſuluit Oldr. conſil. cxx. ad duplicem finem. qui & ad hoc alia multa allegat, & hoc idem voluit Iohan. And. eius diſcipulus, nulla tamen præceptoris (vt aliàs plerúque) facta mentione, in additione Specul. in rub. de iureiur. in fin. & Paul. & Cal. in dicto c. debitores. & Petr. Anch. qui hoc multum commendat conſil. xviij. in quæſt. quæ vertitur. col. penul. verſ. quarto præſuppoſito. & Laur. Rodul. in dicto c. conſuluit. q. cxxvj. in fin. Imol. in c. j. de iureiur. & Pau. Caſt. conſil. ccxvij. circa primum quæſitum. col. iij.

An cum perſona per abſolutioné habilitatur tantùm, vt poſſit petere reſciſio nem contractus, citatio partis requiratur.

Contrarium tamen alibi conſuluit Pet. Anch. ſibi contrarius conſi. cxcviij. prædictis ſubtiliter, & ad plenú deductis. hac ratione motus, quia licet non pereat ius creditoris in cauſa principali, ipſe tamen multiplex damnum incurrit, tum propter ſumptus & vexationem litium l. minoribus. ff. de minor. tum propter moras iudicij, & dilatam ſolutioné, quæ propter vinculum iuramenti debuiſſet die præfinito fieri, ideo tardius recipiendo minus recipere videtur c. j. de plus petit. tum propter dubium litis euentum l. quod debetur. ff. de pecu. tum quoque quia nec in modico permiſſum eſt iudici offendere parté, cum & propter læſionem modicam illius ſententia retractatur. C. de appel. l. & in maioribus. & extra eo. de appell. & idem Petr. Anch. eaſdem fermè rationes adferens conſil. ccclxij. retento ordine dubiorum. col. j. verſ. præſuppoſito. idem Imo. in dicto c. debitores. col. ix. hac ratione motus, quia ſi pars citetur, poterit eſſe quod oſtendet per calumniam exactum eſſe eiuſmodi iuramentum l. ij. C. de falſ. dicit tamen priorem opinionem communi vſu obſeruari in curia epiſcopali Bononiæ, & Panor. conſi. xij. & ſi copioſior. col. vlt. libro ij. & Felin. dicens hanc partem eſſe tutiorem in dicto c. j. colum. ix. extra de iureiur. Iaſon qui hoc commendat in l. nec quicquam. §. vbi decretum, col. ix. verſi. vltra ſupradicta. ff. de offic. procõſ. & ante omnes hoc quoque ſentit non obſcurè Feder. Senenſ. conſil. ccc. factum tale. eſt. Nec huic poſtremæ ſententiæ obſtat, quòd ſi ex mora aut ſumptibus creditor eſt damnum paſſus, non ei deſunt remedia vt damna & ſumptus recuperet l. vlt. C. in quib. cauſis in integr. reſtit.

Qui teneát contrariú.

Propter modicam læſionem partis ſententia iudicis retractatur.

Prior opinio tutior.

Declara tertiò, vt non procedat, quádo conſtaret nemini competere actionem, vel ius ex iuramento, vt conſuluit Cardin. conſil. xxxviij. quidam habens in ij. char. vbi dicit, quòd ſi deſunctus eſſet, cui iuramentum eſt præſtitum, qui erat perſona priuata, nec receperat pro ſe & hæredibus, valet abſolutio nullo citato, quia ad ipſos hæredes nõ extenditur, vt probare conatur ex c. imperialem. tit. de prohib. feudi alien. & not. in c. veritatis. extra de iureiur. adducitque rationem, quia ad hoc ſolùm fit citatio, vt euitetur alterius præiudicium. Igitur cú de nullius præiudicio agitur, non eſt neceſſe quemquam citari, & hæc quidem per omnia ſequitur Felin. in dicto c. j. col. x. verſ. tertiò limita. At ego ſicuti in eo conſentio, quod dictú eſt neminem citandum eſſe, cui non poteſt fieri præiudiciú: ſic ego diſſentio in exemplo de iuramento alicui præſtito non etiam hæredibus. Nam quanuis iuramentum ex parte iurantis ſit merè perſonale, tamen ex parte illius cui iuratur eſt reale, & tranſit ad hæredes, vt not. in d. c. veritatis. & latè ſupra diximus.

Abſolutio an valeat nullo citato, vbi nemini competit actio vel ius ex iuramento.

Autoris de hac re opinio.

Declara quartò, vt ſequar ordinem Feli: vt non procedat quando quis ita iuraſſet, vt non poſſet vocare partem, quin incideret in periurium. exempli cauſa, quia iurauit ſe partem nó vocaturum in iudicium, vel denunciaturum illi quicquam, tunc is poterit abſolui parte non vocata, cùm iuri partis quicquam non detrahatur, ſicut cum libertus petit veniam, vt poſsit vocare dominum in ius. l. iiij. ff. de in ius vocan. ita voluit Ioan. And. in addit. Spec. in rub. de iureiur. in fi. quem plenè refert Imo. in clem. diſpendioſam. ſuper glo. in verbo, tangentibus. de iudic. & in dicto c. j. de iureiur. ſed hoc reprobat Panor. in dicto c. j. col. vij. verſi. quid dicendum. & ibi quoque Felin. col. x. verſ. iiij. vbi tamen dicit poſſe ſaluari hoc dictum, intelligendo de eo qui vult abſolutionem ad hoc ſolum, vt habilitetur ad agendum, de quo vide quæ ſuprà diximus in ſecunda declaratione.

An abſolui poſſit parte non vocata, qui non poteſt eam in ius vocare, quin incidat in periurium.

Declara quintò, vt non procedat quando iuramentum eſt temerarium & non obligatorium ex parte iurantis, quia cum hoc caſu potius requiritur quædam declaratio ſiue denúciatio quòd nó eſt ligatus, quàm abſolutio ſiue relaxatio, per c. de conſtitutis. j. de teſtib. Ideo non requiritur partis citatio, vt voluit Iohá. Andr. in dicta rub. de iureiur. in vlt. q. & Anton. in dicto c. debitores. eo. tit. & Panor. in dicto c. j. col. vj. verſ. núc extra gl. eo. tit. vbi tamé hoc

Iuramentum temerarium nõ obligat.

intelligit, videlicet quando manifeſtè conſtat iuramentum non ligare: nam in notorijs non eſt opus venire ad iudicium c. quoniam. de filiis præſbyter. Si autem poſſet dubitari, putat aduerſarium cui facit iuramentum vocandum eſſe, cum ſua interſit ne relaxetur, ad cuius confirmationem vide quæ dicam infrà proximè.

Vtrum iuramentum obliget, quando ex parte recipientis uerſatur turpitudo.

Iuramentum ſponte præſtitū.

Sententia quando valeat parte non citata.

Declara ſextò, vt etiam non procedat quando etiam recipientis tanta verſatur turpitudo, vt nulla obligatio ex iuramento quæri poſſit, nec eo confirmari, cum etiam hoc caſu nullum intereſſe poſſit prætendere, ſolique Deo obligatio quæratur, ideoque non ſit neceſſe aduerſarium vocare, ſed ſit ſatis abſolutionem fieri per illum qui tenet locum Dei: ita voluit Anton. in dicto c. debitores. ponens exemplum in iuramento de ſoluendis vſuris vel non repetendis, nullum enim (vt ille dicit) naſcitur ius agendi, verum Panorm. in dicto c. j. col. viij. verſi. tertiò non placet, primùm reprobat id quod dicit Ant. nullam in illo exemplo oriri obligationem parti etiam ſecundariam: tum quia ſit contra text. in dicto c. j. tum quia iuramentum vi extortum obligat. c. ſi verò. extra eo. & c. abbas. & c. ad audientiam. de eo quod metus cauſa. Ergo fortius in hoc caſu, vbi iuramentum fuit ſpõte præſtitũ: Deus enim tenet iſtud vinculum propter obligationem quæſitam parti: idq; ſatis ex eo patet, quod parte remittente, remittit & Deus ſine alia abſolutione, vt in dicto c. deinde verò. verſic. his autem ſic diſcuſſis. Limitans illud dictum Anto. tum demum non requiri in huiuſmodi abſolutione iuramenti citationem partis, quando clariſſimè conſtat iuramentum ipſum continere turpitudinem ex parte ſuſcipientis, ita quòd certum eſt illi nullam defenſionem competere. Nam ſi hoc caſu etiam ſuper principali, vbi agitur de multò maiori præiudicio valeret ſententia parte non vocata per ea quæ allegat, & latè diximus ſuprà in ſecunda limitatione in fin. multò magis huiuſmodi abſolutio, quæ non adeò magnum præiudicium adfert. Et hoc idem voluit antè Panorm. Calder. conſi. vij. an epiſcopus poſſit procedere. tit. de iureiuran. ſuper hoc tamen. vide Felinum in dicto cap. j. col. ix. verſicu. ſed contra iſtam limitationem.

Declaratio ſiue adiudicatio pœnæ contumaciæ præcedentis, parte non vocata fieri poteſt.

Limita trigeſimoprimò, vt non procedat in declaratione, ſiue adiudicatione pœnæ contumaciæ præcedentis, per id quod not. voluit Bal. in c. j. col. pe. verſ. quæro vtrũ in deferẽdo. tit. ſi de inueſtit. inter dom. & vaſal. lis oria. vbi dicit, quòd ad delationem iuramenti, de quo ille text. loquitur, nõ eſt neceſſaria citatio partis, quia hoc eſt pœna præcedentis cõtumaciæ, quod dictum pro valde not. ſequitur Iaſ. in repet. l. admonendi. col. vlt. ff. de iureiuran.

Inſinuatio donationis fieri poteſt nemine citato.

Limita trigeſimoſecundò, vt non procedat in inſinuatione donationis quę fieri poteſt nemine citato, vt voluit Cyn. in l. vlt. C. de bonorum poſſeſsio. & Bart. in l. in hac. per illũ text. C. de donationib. & in l. Modeſtinus. ff. eod. Bal. in l. illud. col. iiij. C. de ſacroſanct. eccleſ. & in l. j. in princ. C. de litis conteſt. & in authen. eò decurſum. C. de donatio. ante nupt. & in l. vlt. C. qui admitti. & in l. vlt. §. illud. C. de tempor. appellat. & in l. ſi tibi pecuniam. ff. ſi certũ pet. & Paul. Caſtr. in l. teſtamenta omnia. C. de teſtam.

Statuto termino ad aliquid faciendum, intra terminum fieri poteſt abſque citatione.

Limita trigeſimotertiò, vt non procedat quãdo aſsignatur ſiue ſtatuitur terminus ad aliquid faciendum, tunc enim eſt ſatisfactum huiuſmodi ordinationi ſiue ſtatuto, ſi id fiat intra terminum abſque citatione aduerſarij, ita voluit Bal. in l. j. in fin. & ibi quoque Iaſon C. quando libel. prin. dat &c. & idem Bald. in l. ſi quando. xiiij. q. C. de teſtib. & in l. ſi ea. in fin. C. qui accuſare non poſſunt. vbi declarat quomodo intelligitur, & in l. j. in fin. ff. de feriis. & Augelus in l. omnium. C. de teſtamentis.

An remiſſio debiti quam facit maior pars creditorũ, præiudicet cæteris non citatis.

Limita trigeſimoquartò, vt non procedat in remiſsione debiti quam facit maior pars creditorum, iuxta l. reſcriptum. ff. de pactis. quæ quidem præiudicat cæteris creditoribus non citatis & abſentibus, vt ibi voluerunt Angelus, Rapha. Fulgoſius Paul. Caſtr. & Iaſ. tum per text. ibi, in verbo, abſentis. ex quo datur intelligi citationem non exigi, aliàs enim non reputarentur abſentes: tum alijs rationibus ibi per eos allegatis. Licet contrarium tamen voluerint Iacob. Aret. Barto. Alberic. Bald. Salicet. & Alexan. in dicta l. reſcriptum. & Bartol. in l. hæredes mei. §. peto. ff. ad ſenatuſconſul. Trebellian. & in l. ſi vni. ff. de re iudica. & Salicet. in l. & ſuum. §. vlt. per illum text. in verbo, ſi conuenit in vnum. ff. de pact. vide recentiores in dicta l. reſcriptum.

Iudex procedens ad informationem vt bonus vir.

Limita trigeſimoquintò, vt non procedat quando iudex procedit ad informationem, vt bonus vir, tunc enim non requiritur citatio, vt per plura voluit Anton. in repet. c. veſtra. col. xxxviij. extra de cohab. cler. & mulier. quem ſequitur Iaſ. in l. vlt. col. antepe. verſi. adde etiam regulam C. vnde legit.

Legitimatio a patre facta ſine citatione.

Limita trigeſimoſextò quando fit legitimatio filiorũ à patre, vt vult Bar. & alij in l. Gallus §. & quid ſi tantum. de liber. & poſth. & Bal. in l. nam ita diuus. ff. de adop. & conſ. xj.

Limita trigeſimoſeptimò, vt non procedat in impetratione veniæ, vt quis poſſit vocare in ius parentes, patronos & alios huiuſcemodi, in qua obtinenda non eſt neceſſe illos vocare, vt palàm ſentit Ioh. And. quem citauimus ſuprà in proxima limitatione, per l. quiq;. ff. de in ius voc. quem ſequitur, vt diximus Imo. in dicta cle. diſpendioſam. de iudic. & in l. quanuis. col. ij. ff. de in ius voc. Bal. in l. ea quæ. col. ij. ver. vltimo nota. C. quomodo & quando iud.

Limita trigeſimooctauò, vt non procedat quando clericus captus pro crimine à iudice laico allegat ſe clericum,& ad hoc probandum producit literas clericatus,qui a ad hoc noo eſt vocandus aduerſarius, vt expreſsè voloit Bald. in l.ſi qna per calumniam. col.ij.verſ.ſed pone quod iſte oſtendit motus,quia hoc non proptiè fit in modum ptobationis, ſed inſtructionis,vera enim probatio clericatus nõ poteſt coram alio fieri,quàm coram epiſcopo, pet c.ſi iudex laicus.de ſent.excom.lib.vj.& dicit facere ad prædicta l.ſi quis inficiatus.ff. depo. Bald.in l.iij.in fin.C. de re iudic.

Ad probãdum clericatum, non eſt vocãdus aduerſarius.

Limita trigeſimonouò, vt nou procedat io his, quæ fuerunt à iudice ordinata parte non citata,quæ etiam poſſunt alia parte abſente,cuius cauſa facta ſunt retractari,vt quę de facto ſolùm confecta ſunt de facto reuocentnt,iuxtà tex.in l.j.§.& hoc edictum. ff. ſi mulier vent. no.& gloſ.in l.minor.in ptin.ff.de euict.cum multis concor.quas videre poteris ſupra.

Ordinata à iudice parte nõ citata, retractari parte abſente poſſunt.

Limita quadrageſimò, vt non procedat in ſententia arbitratoris, in qna non requiritur partis citatio,vt voluit Cyn.in l.vlt.in quadam addit.C.de contrah.empt. Guil. Cune. in l. epiſcopale.C.de epiſc.audien.Bald.in l.ſi quis ex conſenſu.eo. tit.& in l.ij. col.j. C.de ædil. actio.Franc.Alber.Aret.in repetit.l.ſi quis arbitratu.ff.de verb.oblig. Ant.Imo. Panot.in c. quintauallis.vbi & hoc ſentit Hoſti.extra de iureiur. Card. in c. expoſita. de arbit. Sed quia ſunt multi qui tenent contrarium:multi qui diſtinguunt,alij qni limitant, vide omnino pet Bar.Imol.Cuma.Pau.Caſt.& latè Alex.in dicta l.ſi quis arbitratu.& Canoniſt.in d.c.quintauallis.in quibus locis hanc rem abundè tractatam comperies. Et illud inter cætera, quòd ſi quis eſt aſſumptus arbitrator inter plures ſuper commodo vni ex illis acquirendo, ita quod quicquid fuerit arbittatum, nemo illorumdamnum ſentiet, nec etiam commodum: vt ſi legetur vni quem Titius arbitrarus fuetit, poterit ipſe Titius & inter viuos, & in vltima voluntate,& ſic abſentibus partibus & non vocatis arbitrati ſeu eligere,pet text.in l.vnũ ex familia.in princ.cum duobus §.ſeq.ff.de legat.ij.& ita voluit Bart.in l.j.in fi. ff.eo. & Bal. in addit.Ang.Imo.Alex.& alij recentiores in dicta l.ſi quis arbitratu.& Bal.in l.nulli.verſic. ſed nunquid.C.de epiſ.& cler.& in l.captatorias.in vlt.q.C.de teſt.milit.& in l.vlt.in princ. col.ij.verſ.ſed nuoquid.C.commu.de legat.id quod tamen intelligit Bar. in dicta l.j. de leg. ij.& in l.alio.col.pen. ff. de alim. & cib.legat. procedere quando arbitrator eſſet aſſumptus ſeu electus ſuper declaratione perſonarum,vt in exemplo ſuprà poſito,ſecus ſi ſuper declaratione rerum, quia tuoc videtur neceſſaria partis citatio, per l.creditor.C.de diſtract.pig. quod ſimpliciter refert ac ſi ſequi velit Alex.in dicta l.ſi quis arbitratu.ff.de verb.oblig.

An in arbitratoris ſententia requiratur partis citatio.

Qui conſulendi in præcedenti limitatione

Limita quadrageſimoprimò, quando interdicitur adminiſtratio prodigo, quia non requiritut illius citatio,vt expreſsè voluit Iaſon in l.nec quicquam.§.vbi decretnm.col.ix.ver. duodecimò fallit.ff.de offi.proconſ.allegans text.in l.j.in princ.ff.de curat. furio. vbi huiuſmodi interdictionem facit iudex, dicitque hoc voluiſſe Bal. Angel.& recentiores in l.is cui bonis ff.de verb.oblig.ſed longè fallitur Iaſ.Nam Bald.ibi in addit.Angel.Pet.Anch. Rom. Pau.Caſt.Alex.Franc.Aret.& Barb.& quotquot illic ſcripſerunt contrarium tenuerunt pet text.in dict.l.de vnoquoq;. ſupra ſæpius alleg. Bal.tamen & Pet.Anch.ibi hoc limitant, niſi eſſet notorium aliquem eſſe prodigum,per not.in l.j.C.qui & aduerſ.& in c.tua nos. de cohabit.cleric.& mulier. Alex.tamen in dicta l.is cui bonis.in fin.& in addit.ad Bar.in leg.qui habet.§.quolibet.ff.de tutel.hoc etiam repreheodit, quia in nororiis tequiritur citatio, per gloſſ.in c.ad noſtram iij.de iureiut.cum ſimilib.quod tamen intellige ſecundum ea quæ diximus ſuprà in ſecunda limitatiooe in fin.Nec obſtat dicta l.j.de curat.furio. vt videlicet id fiat authoritate ipſius legis, quia quod ibi dicitur adminiſtrationem interdictam prodigo l.xij.tabul.ita intelligitnr,vt glo.ibi dicit l.ſi furioſo.§.j.& l.vlt.& not.omnes in l.is cui bonis ff.de verbo. oblig.quanquam dubium eſt, an notoriè prodigo ipſo iure interdicatut adminiſtratio, de quo latè ibi per eos, potiſsimum per recentiores, quibus ſuffragatur communis opinio, vt in caſu notorietatis ipſo iure ſit inretdicta adminiſtratio, quæ opinio etſi frequens ſit,non tamen proprerea prætermittenda eſt citatio, vt plenè paret ex bis quæ dixi in xxiiij. limitat.

Vtrũ cum interdicitur adminiſtratio prodigo, requiratur illius citatio.

Prodigo notoriè, ipſo iure interdicta adminiſtratio.

Limita quadrageſimoſecundò, qnando furioſo interdicitur adminiſtratio, & ei curator datnr.Nam illius non requiritur citatio,cum illi ipſo iure adminiſtratio interdicitur,vt not. gloſ.in l.j. ff. de curat. furio.& ita in ſpecie voluit Angelus Pau. Caſt. & Roman.in l. is cui bonis.ff.de verb.oblig.vbi ipſe Roma.allegat tex.vt ipſe dicit ſingu.in c.reprehenſibilis.extra de appel.vbi probatur, quod quando iudex excommunicat eum qui inciderat io excõmunicationem ipſo iure, non reqoiritur monitio,quæ aliàs requireretur in ſententia hominis,per tex.in c.ſacro.de ſenten.excom.& idem quoque Alexan. in l.de vnoquoque. col.vlt. verſ.item fallit quando interdicitur.ff.de re iudic.& conſi.lxxxvj.viſis dubitationibus.col.ij. verſic.quod autem non fuerit.lib.ij.Verùm Franciſc.Aret.in dicta l.is cui bonis.col.iij.verſ. item adde dictis.hoc reprobat,tum per ea quæ diximus ſuprà in dicta limitatione, tum per tex.in l.obſeruare.ff.de curat.furioſ.vbi in huiuſmodi interdictione bonorum filij, requiritur cauſæ cognitio:ergo etiam citatio l.in cauſæ.la j.§.cauſa enim cognita.ff.de minor.

Furioſo cũ datur curator, aut interdicitur adminiſtratio, citatio minimè neceſſaria.

Quis contrarium teneat.

Datio tutoris aut curatoris per iudicem, nullo citato fieri poteſt. Niſi detur per inquiſitionem.

Limita quadrageſimotertiò, vt non procedat in datione tutoris vel curatoris quam facit iudex, in qua non reperitur citandum eſſe quempiam, niſi tutor eſſet dandus per inquiſitionem, ſecundum Bart. in l. qui habet. §. quolibet. ff. de tutel. & in l. legitimos. in princ. verſi. an quando iſtud decretum. ff. de legit. tut. vbi tamen diſtinguit, & Bald. in auth. matri & auiæ. C. quando mulier tut. offic. Alex. dicto conſil. lxxxvj. viſis dubitationibus. col. j. lib. ij. & Iaſ. in d. §. vbi decretum. in j. fallen.

Teſtes quãdo recipi & iurari poſſint, parte non citata, apud quos requirendum.

Poſſem & huc adducere caſus in quibus teſtes recipi & iurari poſſunt parte non citata, de quibus per Canoniſtas in c. in nomine. extrà de teſtib. & per Ro. ſing. ccclxvj. fuit vnus. & alia multa ad hunc locum pertinentia, quæ vel iuſtum volumen conficere poſſent. Sed cum pleraque ſint iam in vnum veluti corpus congeſta ab Alex. in l. vlt. ff. de re iud. vt interea taceam Panorm. qui etſi non adeò copioſè, multa tamen etiamnum deſcripſit in c. penul. extra eod. titul. opportunum video, vt receptui canam.

INDEX EORVM, QVAE IN TRACTATV DE PRIVILEGIIS PIARVM CAVSARVM CONTINENTVR.

A Perſona arbitratoris nō arbitrantis non receditur. 73
Abbas confeſſus ſe accepiſſe mutuū ſpe futura numerationis, poteſt perpetuò opponere exceptionem. 76
Abſenti nemo ſtipulari poteſt. 64
Actio perſonalis competit tantùm pro reditu ex certo fundo aſſignato. 43
Actio perſonalis & hypothecaria pro legatis ad pias cauſas etiam non adita hæreditate competunt. 34
Actio perſonalis non oritur ex quaſi contractu. ibidem.
Actio hypothecaria acceſſoria obligationis perſonalis. ibid.
Actiones competentes legatariis. ibid.
Actiones non continentur appellatione patrimonij. 59
Actus turpis in eccleſiaſtico maximè deteſtandus. ibid.
Actus potius in bonam, quàm in malam partem interpretandus. 80
Ad vſum certum deſtinata, non poſſunt in alium vſum conuerti. 7
Adminiſtratores piorum locorum aquiparantur tutoribus, & curatoribus. 72
Aedificatio ſolo cedit in fauorem eccleſia. 66
Agens hypothecaria probare debet ſuum titulum priorem fuiſſe altero. 67
Alienatio rei legata ad pias cauſas. 37
Alimenta & dos aquiparantur. 9
Alimentorum cauſa proceditur diebus etiam feriatis. 76
Alimentorum legatum dicitur pia cauſa. 9
Alter alteri teſtamentum facere non poteſt. 25
Amico pauperi relictum, cenſetur pium. 7
An in piis cauſis deducatur Trebellianica. 30
Anima cæteris rebus anteponenda. 8
Antiquo iure ſatis erat filio legitimam habere quoque relicti titulo. 23
Appellatio cenſetur permiſſa niſi ſit prohibita. 75
Appellatio eſt licita in cauſa decimarum. ibid.
Appellandum non eſt, vbi res non recipit dilationem. ibid.
Arbitratore non arbitrante, fauore pia cauſa recurritur ad arbitrium boni viri. 73
Arbitrio collato in perſonam debentis, nec poſtea arbitrantis, recurritur ad iudicem. ibid.
Argumentum de milite ad paganum teſtantem ad pias cauſas, non valet. 61
Argumentum à libertate ad piam cauſam. 48
Argumentum à contrario ſenſu, etiam ad correctionem iuris communis. 49
A ſententia lata in fauorem pia cauſa non appellatur. 75
Authent. ex cauſa, C. de liber. præter. an habeat locum, ſi teſtator ignoret ſe habere filium. 45

B

Bona pauperū aquiparātur bonis eccleſiarū. 6
Bona eccleſiarum ſunt bona pauperum. ibid.
Bona veniunt in conſequentiam perſona. 59
Boni mores aliter iudicantur de iure Ciuili, quàm de iure Canonico. ibid.
Bonorum omnium præſentium & futurorum donatio non valet. 58
Bonus quis in dubio præſumitur. 80

C

Caput teſtamenti, inſtitutio hæredis. 52
Captatoria ſcriptura non infirmant legata ad pias cauſas. 43
Cauſa redemptionis captiuorum, & cauſa alimētorum, aquiparantur. 9
Cauſa pia quid ſit. ibid.
Cauſa ſtudij dicitur pia. 10
Cauſa dotis & cauſa ſtudij aquiparantur. ibid.
Cauſa teſtam. ad pias cauſas non eſt tractanda ſecundum leges, ſed ſecundum ius gentium ſiue diuinum. 15
Cauſa præſumitur impulſiua, qua reſpicit commodum accipientis tantùm. Aliud tamen in fauore dotis. 80
Cæcus non poteſt teſtari, niſi ſeruata ſolennitate d.l. hac conſultiſſima. 21
Ceſſante ratione, ceſſat eius diſpoſitio. 29
Ciuitas poteſt ſtatutum facere, & idem tollere. 78
Concurrētibus pluribus præſumptionibus, ea præfertur, qua ex cōiunctione ſanguinis inſurgit. 8
Conditio impoſſibilis, quam teſtator putat poſſibilem. 43
Conditio iuriſiurandi aſſcripta legato. 47
Conditio vltima impletur in legatis. 43

Conditione deficiente deficit legatum. 42
Conditio in legatis non retrò trahitur. Aliud tamen in libertate. ibid.
Conditio ſubrogata in alterius locum, non aſſumit eiuſdem conditionis effectum. 24
Conditio viduitatem inducens reijcitur. ibid.
Conditio in legatis ſtrictè adimplenda eſt. 52. *Niſi ſint ad pias cauſas.* ibid.
Confeſſio facta parte abſente, nihil probat 65
Confeſſio in fauorem piæ cauſæ facta, propter abſentiam partium non reuocatur. ibid.
Confeſſio facta à teſtatore in teſtamento, quandocunque poteſt reuocari. ibid. *Niſi facta ſit ad exonerandam conſcientiam.* ibid.
Confeſſio extra iudicium pro pia cauſa probat. 63
Confeſſio extraiudicialis nõ valet, niſi fiat ad pias cauſas. ibid.
Confeſſio debitoris facta in teſtamento ad pias cauſas. 80
Confitenti non præiudicat confeſſio extra iudicium. 63
Cognitio relictorum ad pias cauſas pertinet ad iudices regios. 72
Conſanguinei teſtatoris pauperes poſſunt eligi ab executore deputato ad diſtribuendum pauperibus. 8
Conſanguineis pauperibus magis tenemur, quàm externis. ibid.
Conſanguineo pauperi relictum cẽſetur eſſe piũ. 7
Conſtitutio ad pias cauſas facta, non poteſt tolli per eos, qui eam fecerunt. 77
Conſtitutio pœnalis fauore animarum latè interpretanda. 78
Conſtitutio pœnalis loquens de teſtamento, extenditur ad codicillos. 79
Conſtitutiones pœnales ex identitate rationis non extendenda. 78
Conſuetudo, optima legum interpres. 31
Contra eccleſiam currit tantùm præſcriptio quadraginta annorum, & contra pias cauſas. 71
Contra teſtatoris voluntatem interpretandum eſt pro pia cauſa. 47
Contractu non datur hæreditas. 59
Cõtractus facti calore iracũdiæ, ſunt inualidi. 62 *Niſi facti ſint in fauorem piæ cauſæ.* ibid.
Conuentio pœnalis inualida. 57
Conuentio pœnalis in fauorem piæ cauſæ. 58
Conuerſi ad fidem in primitiua eccleſia vendebant omnia. ibid.
Cùm lex non diſtinguit, indiſtinctè intelligendum eſt. 18

D

DEfectus præteritionis vnius filij vitiat teſtamentum factum inter reliquos liberos. 23
Deliberatio præſumitur in parentibus erga liberos. 16
Deliberatio non præſumitur in militis teſtamento. ibid.
Dictio præcipuè. 35
Dictio, præter nonnunquam incluſiua eſt. 49
Diſpoſita in libertate, trahuntur ad alias pias cauſas. 11
Diſpoſitio cap. relatum, ſeruanda eſt vbique in legatis ad pias cauſas. 13
Ac cap. cùm eſſes, in legatis ad non pias cauſas. ibid.
Diſpoſitio etiam exorbitans & correctoria, in fauorem piæ cauſæ extendenda. 78
Diſpoſitio ad pias cauſas non vitiatur ob conditionem impoſſibilem, quam teſtator putabat poſſibilem. 43
Diſpoſitio iuris ciuilis aliqua non attenditur in piis cauſis. 49
Diſpoſitiones ad pias cauſas ligantur lege Canonica. 61
Diſtinctio facienda in iis, quæ pauperibus relinquuntur. 8
Diſtinctio legati piæ cauſæ ad certum aut incertũ vſum relicta. 29
Diues non tam ſecundùm facultates, quàm qualitatem ſuæ perſonæ habendus eſt. 10
Diuinũ ius eſt maximi momenti ad pias cauſas. 15
Dominium non transfertur ſine traditione. 62
Niſi in contractu ad pias cauſas celebrato. ibi.
Dominus non cogitur rem ſuam vendere propter legatum. 45
Idem in re communi. ibid.
Donare poteſt quis ſe & ſua eccleſiæ. 58
Et ſi non fiat monachus. ibid.
Donata ad certum vſum poſſunt à donatario in alium conuerti. 70
Donatio à patre facta filiofamiliâs cauſa ſtudij valet. 10
Donatio omniũ bonorum eſt cõtra bonos mores. 59
Donatio tutorum & curatorum eſt actus pius, & in cauſa fiſci, & dotis. 76
Donatio facta pauperibus, requirit præſentiam eorum. 64
Donatio excedens ſummam quingentorum aureorũ, inſinuatur, niſi ſit facta piæ cauſæ: maximè pro redemptione captiuorum. 67
Donatio inter virum & vxorem ad pias cauſas facta valet. 68
Donatio inter patrem & filium inualida. Secus in cauſa dotis. ibid.
Donatio vel promiſsio facta in fauorem piæ cauſæ, etiam abſenti effectum ſortitur. 64
Donatio vltra naturam contractus non extenditur, niſi ad pias cauſas. 60
Donatio facta ad ornatum templi, valet etiam nemine recipiente. 64
Donatio generaliter prohibita, non cenſetur prohibita ad pias cauſas. 68
Donatum filio benemerito, conſetur ei ob benemerita donatum. 8
Dos & alimenta æquiparantur. 9
Dos reſpectu ipſius non eſt pia cauſa. 10
Dos à patre relicta filiæ, dicitur pia cauſa. 9
Dos & fiſcus æquiparantur. 63
Dotis legatum dicitur pium. 9
Dotis cauſa, & ſtudij æquiparantur. 10
Dotis priuilegia piis cauſis competunt. 64

Dotis priuilegia quæ. 77
Duo teſtes deponentes de teſtamento, ad pias cauſas ſufficiunt. 13
Duo teſtamenta ſeſe inuicem confundunt. 35

E

EAdem eſt ratio piæ cauſæ & eccleſiæ. 71
Eadem requiritur ſolennitas in alienatione rerum piæ cauſæ, quæ in alienatione rerum eccleſiæ. ibid.
Eccleſia & libertas æquiparantur. 11
Eccleſia non præſcribit aduerſus eccleſiam, niſi ſpatio quadraginta annorum. 28
Eccleſia præfertur poſſidenti. 35
Eccleſia ſubſtituta non excluditur hac conditione à teſtatore facta, ſi ſine liberis decedat, exiſtentibus filiis naturalibus etiam legitimatis ab Imperatore. 56
Eccleſia & pia cauſa de iure æquiparatæ. 71
Eccleſia nõ debet locupletari cũ aliena iactura. 66
Eccleſia, vel ciuitas, mutui datione obligatur, ſi in vtilitatem eius pecunia verſa non ſint. 70
Eccleſia reſtituitur in integrũ ratione læſionis. 71
Eccleſia & minor à pari procedunt. 72
Eccleſia cultrix iuſtitiæ. 59
Eccleſia nunquam moritur. 61
Electio ad præſcriptionem pœnalis. 78
Epiſcopus habet iuriſdictionem in piis cauſis etiã in laicos. 74
Euentus poſterior non infirmat, ante motam falſi teſtamenti quæſtionem, datam libertatem. 48
Exceptio firmat regulam in caſib. non exceptis. 49
Exceptio non numeratæ pecuniæ non opponitur poſt biennium. 76
Ex duobus teſtamentis id poſterius præſumitur, in quo legatum eſt ad pias cauſas. 35
Executor poteſt eligere pauperes conſanguineos. 8
Executori teſtamenti ad pias cauſas, etiam impedito, currit annus: niſi qualitas, aut magnitudo operis impedimento ſit. 57
Executor deputatus ad ſoluendum debita, poteſt ſoluere debita naturalia tantùm. 12
Executor teſtamenti non poteſt ſibi alium ſubrogare 32. Ne quidem ex iuſſu & voluntate teſtatoris 33. Secus in piis cauſis. ibid.
Exemplum pœnalis conuentionis. 57
Exiſtentia ſtatutis. 33
Ex legato dotis detrahitur falcidia. 10
Expreſſa prouiſio hominis. 28
Ex ſimplici & nudo pacto fauore piæ cauſæ efficax naſcitur actio. 62
Extenſio de alimentis ad pias cauſas. 25
Extenſio de libertate ad pias cauſas. 26
Extenſio libertatis ad pias cauſas. 33
Extenſio alimentorum ad pias cauſas. 36

F

FAlcidia non detrahit piis cauſis. 27
Falcidia detrahitur in legato conditionali ad pias cauſas, cautione adhibita. 28
Falcidia non detrahitur, non adimpleta piæ voluntate ex reliquo. 29
Falcidia non habet locum in teſtamento militis. 47
Falcidia detrahitur ex legato ad non piam cauſam, coniunctò legato ad pias cauſas 29. Pro rata tamen vtriuſque, tam ex relictis ad pias cauſas, quàm ad non pias. ibid.
Fauendum eſt repetitioni in pari cauſa. 29
Fauorabilior eſt cauſa liberorum quàm eccleſiæ. 65
Fauor piarum cauſarum. 33
Fauor legatorum ad pias cauſas. 35
Fauor dotis & libertatis. 63
Fauor eccleſiæ iniuſtitiam non parit. 66
Fauore eccleſiæ, ædificium non cedit ſolo. ibid.
Fauore piæ cauſæ etiam in correctoriis licita eſt extenſio. 49
Fauore dotis & vſurarum reſtitutionis alteri quis ſtipulari poteſt. 63
Fauore dotis indebitum ſolutum non repetitur. 67
Fauore fiſci ex nudo pacto non agitur. 63
Fauore dotis mulieri etiam abſenti actio quæritur. 64
Feriatis etiam diebus proceditur in piis cauſis. 76
Feudum de iure Canonico in piam cauſam poteſt alienari: ſecus de iure feudorum. 60
Feudum regulariter non poteſt alienari. Ne pro anima quidem. ibid.
Fideicommiſſum relictum piæ cauſæ. 36
Fideicommiſſa pia per mortem hæredis, viuo teſtatore & ſciente, non expirant. 47
Fideiuſſor tantùm obligatur ex ſtipulatione. 62. *Nec veſtitur ex cohærentia contractus.* ibid.
Filiorum natiuitate reuocatur donatio facta à patre. 65
Filius ingrediens monaſterium abſtergit omnem maculam contractam ante ingreſſum. 32
Filius legitimam habere debet iure inſtitutionis. 23
Filius illegitimus non poteſt à patre hæres inſtitui. 32
Filius non adimplens legata in teſtamento relicta, monitus infra annum à iudice non priuatur legitima. 52
Filiusfamiliàs non poteſt teſtari in aduentitiis. Ne quidem cum conſenſu patris. 48
Filiusfamilias poteſt indiſtinctè donare cauſa mortis. 49
Fiſcus & eccleſia in omnibus æquiparantur. 72
Fraternitas non dicitur pium collegium. 6

G

GEneralis prohibitio de non alienando feudũ, includit etiam prohibitionem alienationis pro anima. 68
Gordy nodus. 31
Grauatus hæreditatem poſt mortem ſuam reſtituere extraneo. 24
Grauatus hæreditatem reſtituere piæ cauſæ. ibid.

H

HAeres exiſtens infra tempus conficiendi inuentarij. 26
Hæres reſpectu legitimæ non poteſt eſſe in mora. 53
Hæres tenetur ſoluere legatum ab eo non relictũ. 36
Hæredis ſola appellatio etiam in contractu, vel alio actu inter viuos, habet vim diſpoſitionis ad pias cauſas. 61
Hæreditas non datur contractu. 59. & 61
Hæreditate nõ adita nullus eſt hæredis cõſenſus. 34

Hæreditate

Hæreditate reſtituta in fideicommiſſarium transferuntur actiones. 36
Hodie libertates non minuunt legitimam. 11
Honeſtum neceſſario obſeruandum, maximè ab eccleſia. 65
Honor Dei auget interpretationem teſtamenti. 27
Hoſpit. de piis locis, licet non ſit, ſacer aut religioſus, quia in eo pietatis opera exercentur. 6
Hoſtium res an poſſit legari ſub conditione, ſi noſtra eſſe cœperit. 58
Hypothecaria cõpetit etiam ſublata actione perſonali. 54

I

ILlegitimus filius non poteſt à patre hæres inſtitui. 32
Illegitimus oblatus curia principis legitimatur, quo ad ſucceſſionem offerentis. ibid.
Illegitimus, ingreſſus monaſterium, non obtinet beneficia ſine diſpenſatione. ibid.
Illegitimitas abſterſa per ingreſſũ monaſterij. ibid.
Imperium & ſacerdotium non differunt. 67
Incapax inſtitui poteſt hæres. 32
In ambiguis ſtandum eſt pro pia cauſa. 68
Indefinita non æquipollet vniuerſali. 29
In dubiis magis fauendum eſt piæ cauſæ. 49
In dubio aſſumẽda eſt opinio quæ teſtamẽ. fauet. 22
In dubio magis quid videtur relictum fauore piæ cauſæ, quàm conſanguinitatis. 8
In dubio potior eſt poſſeſſor. 35
In dubio legatum cenſetur conſultò inductum. 23
Niſi in piis cauſis. 24
In dubio verba intelliguntur, vt non ſint ſuperflua. 34
In dubio per generalem diſpoſitionem non videtur lex, vel ſtatutum derogare iuri diuino. 77
In piis iudiciis non requiritur aliqua cauſæ cognitio. ibid.
In piis cauſis ſummariè procedendum, & in cauſa dotis. ibid.
In generali prohibitione intelligitur excepta perſona Dei. ibid.
Ingratitudo cõmiſſa ante ingreſſum monaſterij. 32
Inhabilis ad teſtandum poteſt teſtari ad pias cauſas. 50
Inſtrumenta ſibi inuicem contraria. 68
Inſtrumẽtũ dotis præſumitur cætera præcedere. ib.
Inuadens violenter poſſeſſionem rei ſuæ, priuatur dominio eius rei. 72
Iudex eccleſiaſticus in relictis ad pias cauſas poteſt adiri contra quoſcunque. 74
Iudex non debet impertiri officium ſuum irrequiſitus. 75
Iudicium populare datur pro legatis ad pias cauſas. 74
Iuramentum de non mutando teſtamento valet de iure Canonico. 59
Iuramentum appoſitũ ſuper pacto de ſuccedendo, non eſt obligatorium. 61
Iure Pandectarum in piis cauſis non detrahitur Falcidia. 27
Iure inſtitutionis filius habere debet legitimam. 23
Niſi pia cauſa hæres inſtituatur. ibid.
Iure antiquo ſatis erat, filium habere legitimam quoquo relicti titulo. ibid.
Iuris ciuilis ſolennitas non conſideratur in piis cauſis. ibid.
Iuris apices non conſiderantur, vbi agitur de ſalute animæ. 80
Ius gentiũ maximi eſt momenti ad pias cauſas. 15
Ius gentium ſolum attenditur in teſtamento inter liberos. 26

L

LAici non poſſunt per ſua ſtatuta præiudicare clericis. 78. *Poſſunt tamen tollere priuilegium ab ipſis conceſſum clericis.* ibid.
Legata libertatum legitimã omnino auferunt. 11
Legata, repudiata hæreditate, non petuntur. 35
Aliud tamen in piis cauſis. ibid.
Legata non piis cauſis relicta in teſtamento ad pias cauſas facto non infirmantur: ſecus in teſtamento inter liberos. 51
Legata pia detrahuntur vt æs alienum: ob patrimonij tamen defectum diminuuntur. 47
Legata diminuuntur pro rata. ibid.
Legata pia ante omnia deducuntur. ibid.
Legata ad pias cauſas, quamuis caduca ſint, non tamen deficiunt. 36
Legata aliis relicta in teſtamento filiifamilias ad pias cauſas nihil valent. 51
Legata relicta piis cauſis in teſtamento imperfecto an valeant. 52
Legatũ incertũ ratione ſummæ, vel rei legatæ. 40
Legati incerti æſtimatio. ibid.
Legatum generaliter eccleſiæ intelligitur de parochiali. 41
Legatum eccleſiæ parochiali non vitiatur, duabus exiſtentibus. ibid.
Legatum libertatis relictum pluribus eiuſdem nominis. ibid.
Legatum libertatis dicitur pium. ibid.
Legatum incertum, fauore piæ cauſæ, valet. 11
Legatum in refectionem pontiũ fauorabile eſt. ibi.
Legatum refectionis viarum ponitur inter eas conſtitutiones Regias, quarum ſententia mandatur executioni. 12
Legatum factum pro cuſtodia ciuitatis, ad piam cauſam cenſetur. ibid.
Legatum alimentorum & dotis æquiparantur. 9
Legatum libertatis cenſetur ad pias cauſas relictum. 10
Legatum alimentorum eſt pia cauſa. 9
Legatum piæ cauſæ non minuit legitimam filij. 11
Legatum libertatis fauorabilius ipſa legitima. ibi.
Legatum factum ad conſtruendum monumentũ, dicitur pium. 12
Legatum meretrici vt ſe corrigat, dicitur ad piam cauſam relictum. ibid.
Legatum pro incertis & malè ablatis dicitur ad piam cauſam. ibid.
Legatum rei alienæ, etiam ignoranter à teſtatore factum, in piis cauſis valet. 44
Legatum rei alienæ relictũ coniunctæ perſonæ. ibi.
Legatum in refectionem viarum viam habet piæ cauſæ. 11

Legatum

Legatum ſub conditione miſta. 42
Legatum ſub conditione validum, etiam non impleta conditione. ibid.
Legatum à teſtatore inductum an debeatur. 23
Legatum in dubio cenſetur conſulto inductum. ibi.
Legatum calicis eccleſia relictum. 26
Legatum ab eo, cui nihil relictum eſt teſtamēto. 36
Legatum deficit, conditione deficiente. 42
Legatum ad pias cauſas quamuis ſit à teſtatore alienatum, idem tamen poſtea ab eodem redemptum omnimodo debebitur. 37
Legatum conſtruendæ eccleſiæ. ibid.
Legatum caducum remanet apud hæredem ſine onere. ibid.
Legatum nullum, etiam pia cauſa inſtitutum. 19
Legatum ad pias cauſas requirit duos teſtes omni exceptione maiores. 17
Legatum alimentorum famelicis aut pauperibus relictum, dicitur pium, aliàs ſecus. 9
Legatū non cenſetur, quod iure natura debetur. 53
Legatum reditus non euaneſcit alienato fundo, ex quo debet ſolui. 43
Legatum dotis dicitur pium. 9
Legatum alimentorum diuiti relictum, dicitur fauorabile. ibid.
Legitima debitum naturæ. 53
Legitima debetur filio ſine aliquo onere. ibid.
Legitima potentior eſt quocunque legato. ibid.
Lex ciuilis ſeruanda in iuriſdictione ſeculari. 13
Lex poſitiua non poteſt immutare naturam rerum. 21
Lex exorbitans ex identitate rationis non extendenda. 78
Libertas ſub conditione data, competit etiam non impleta. 43
Libertas irreuocabilis. 48
Libertas poteſt conferri in voluntatē alterius. 43
Libertas eſt pia cauſa. 21
Libertatis legatum fauorabilius ipſa legitima. 11
Libertatis legatum dicitur pium, quando fit pro anima. ibid.
Licentia accipiendi mutuum, intelligitur de mutuo vero, non ficto. 76

M

MAgis fauetur pia cauſa, quàm liberis. 24
Magis fauetur filio quantum ad legitimā, quàm pia cauſa. 61
Maior eſt præſumptio pro anima teſtantis, quàm pro matre. 46
Maior habetur ratio & fauor pia cauſa, quàm imbecillitatis mulicbris. 63
Mandatum finitur morte mandantis. 52
Mādatū re integra morte mandantis finitur. 69
Maritare virgines pauperes, eſt pia cauſa. 9
Mater non debet priuari hæreditate ſibi debita. 46
Mediatè, neq; immediatè detrahitur Falcidia, ſi legatum ſit ad pias cauſas. 27
Miles directò poteſt ſubſtituere maiori poſt aditā hæreditatem. 25
Miles poteſt ſtatutum introducere. 22
Miles, ob publicam vtilitatem, multa ſpecialia habet, quæ non ſunt trahenda in conſequentiā. 23
Miles mutus & ſurdus à natura teſtari minimè poteſt. 21
Miles poteſt pro parte teſtari, pro parte non. 22
Miles priuatus intellectu non poteſt teſtari. 50. Excipiuntur à pari opinione ſimpliciter dānati ad mortem. ibid. Item milites damnati. ibid. Itē monachus & ſeruus ibidem. & prodigus. 51. & vſurarius manifeſtus. ibid.
Miles mutus & ſurdus teſtari poteſt. 20
Milites non ligantur lege Ciuili in dubio. 61
Milites quibuſlibet modis teſtantur, ſeruato tamē iure gentium. 15
Minor vigintiquinque annis non poteſt alienare immobilia ſine decreto iudicis. 59
Minores & pia cauſa æquiparantur. 72
Modus adiectus legato in fauorem legatarij continet cauſam impulſiuā. 48. & ibid præſtatur cautio. ibid.
Monaſterij ingreſſus abſtergit illegitimitatem. 32
Monaſterium excludit ſubſtitutū à teſtatore. 29. Non tamen aliud monaſterium ſubſtitutū. ibi.
Monaſterium vicem hæredis obtinet. 57
Monitus & iuſſus differunt inter ſe. 53
Mora eligendi circa perſonas purgatur vſque ad litis conteſtationem: verùm in piis cauſis vſque ad tempus quo primùm hæres potuit eligere. 57
Mora non contrahitur ſine interpellatione. 72
Mora purgatio circa perſonæ electionem. 57
Mors hæredis viuo teſtatore & ſciente reddit fideicommiſſum caducum. 48
Mortuo teſtatore ante lectum coram teſtibus teſtamentum, nihil valet. 17. Niſi ad pias cauſas fiat. ibid.
Mulier non eſt idonea teſtis in teſtamentis. ibid.
Mulier fideiubens pro alio non obligatur, niſi in fauorem pia cauſa. 63
Mulieres ſunt teſtes idonea in piis cauſis. 16
Multa veniunt per conſequentiam, quæ principaliter fieri non poſſunt. 59
Mutuans inſtitori non tenetur probare verſum in vtilitatem domini. 70
Mutus non prohibetur teſtari. 19
Mutus & ſurdus à natura non teſtantur, ſecus eſt tamen in piis cauſis. 20
Mutus & ſurdus à natura æquiparantur pupillo & infanti. ibid.
Mutus literarum peritus poteſt teſtari. 50

N

NEgatiua oratio indefinitè poſita, æquipollet vniuerſali negatiuæ. 50
Nemo poteſt decedere pro parte teſtatus, & pro parte inteſtatus. Niſi in piis cauſis. 22
Nemo naturali æquitate cogitur omnino teſtatus decedere. ibid.
Nemo poteſt alteri ſtipulari, niſi fauore pia cauſa & dotis. 63
Nemo præciſè tenetur ad factum. 66
Nemo ſubſtituit directò puberi poſt aditam hæreditatem: niſi ad pias cauſas. 25
Nemo poteſt ante pubertatem ſibi eligere ſepulturam. 21

Nihil

Nihil ſpeciale in pia cauſa. 27
Nominatim relicta ab vno harede in piis cauſis. 35
Nullus ſociorum plus parte ſua alienat. Niſi ob legata ad pias cauſas. 45

O

OBlatus curia principis temporalis, cenſetur legitimari quo ad ſucceſſionē offerētis. 32
Obligatio ſine cauſa, inualida eſt. 62
Obligationis tempus pracise eſt implendum. Secus in piis cauſis. 26
Ob honorē Dei augetur interpretatio teſtamēti. 27
Opinio in dubio aſſumenda eſt, qua teſtamento fauet. 22
Opin. in dubiis, qua fauet pia cauſa, ſeruāda eſt. 58
Optima legum interpres, conſuetudo. 31

P

PActū non excludit eum à ſacrilegio, qui rē ipſius eccleſia propria autoritate occupat. 70
Pactum valet, vt creditor propria autoritate ingrediatur poſſeſſionem hypothecatam, niſi in rebus eccleſia occuparet. ibid.
Pactum nudum de iure Ciuili nō parit actionē. 63
Pactum de ſuccedendo non valet inter milites, niſi ſit reciprocum. 61
Pactum de ſuccedēdo inter patrem & filium non valet. ibid.
Pactum de ſuccedendo inualidum. 60
Pactum de ſuccedendo etiam in piis cauſis iure Canonico reprobatum. 61
Pari in cauſa fauendum eſt repetitioni. 29
Paritas priuilegiorum. 28
Paria ſunt, procedere ſine figura iudicij, & ſine aliqua iuris ſolennitate. 76
Pater non ſubſtituit directò filio poſt aditam hareditatem. 26
Pater poteſt pupillariter pupillum ſubſtituere ad pias cauſas. 21
Patrimonium eſt nomen vniuerſale. 59
Particularis affirmatiua eſt contraria vniuerſali negatiua. 50
Pauperes theſaurus Chriſti. 6
Pœna non excedit delictum. 53
Pœnitentia non habet locum in contractibus ad pias cauſas, etiam re integra. Secus tamen in libertate. 69
Pœnitere poteſt, qui contraxit, etiam quo ad libertatem. ibid.
Per ignorantiam teſtatoris deficit eius volūtas. 45
Perfectus quis verè dicatur. 58
Perſonalis actio non habet locum, non adita te hareditate. 35
Pia cauſa ex paupertate legatarij attenditur. 9
Pia cauſa non eſt ſubdita Laicis. 77
Pia cauſa & eccleſia de iure aquiparātur, ac iiſdē gaudent priuilegiis. 71
Pia cauſa qua dicatur. 9
Pia cauſa fauorabilior dote. 73
Pia cauſa duplici ratione fulcitur in deducenda Falcidia. 29
Pia cauſa & fiſcus aquiparantur. 67
Pia cauſa vulgariter ſubſtituta filio impuberi, excludit matrem à legitima. 46
Pia voluntate non adimpleta ex reliquo, non detrahitur Falcidia. 29
Pia cauſa legatum non minuit legitimam filij. 11
Pia cauſa minùs fauetur quàm liberis. 18
Pia cauſa magis fauetur, quàm liberis. 24
Pia cauſa ſemper fauendum eſt in dubiis. 74
Pia cauſa nō ſubſunt ſolennitatib. iuris poſitiui. 79
Pia cauſa praſcribuntur tantùm ſpatio quadraginta annorum. 71
Piarum cauſarum fauor. 33
Piis in cauſis non detrahitur Falcidia. 27
Pietas ad omnia vtilis, ſecundùm Diuum Paulū, & ſecundum Iureconſultos. 5
Pietas excludit repetitionem indebiti. 18
Pietas non inducit obligationem ibid
Pietas conſiſtit in ſubſtantia veritatis. 7
Pietas maior exercenda eſt in conſanguineos pauperes, quàm in externos. ibid.
Pietatis exercitium Chriſtianis ad Chriſtum adſpirantibus neceſſarium. 5
Pietatis intuitu conceſſa ſunt irreuocabilia. 66
Pium dicitur, quod ſit ad vtilitatem publicam. 12
Pius locus aquiparatur minori. 72
Pluribus ſimul commiſſum non poteſt per vnum expediri. Secus in fauore anima. 68
Poſitiua lex nō poteſt immutare rerum naturā. 21
Potentior eſt ratio naturalis, quàm fictio. 24
Potior eſt, cui prius res fuit vendita. 62
Pracipuè, dictio. 34
Prater, dictio quandoque eſt incluſiua. 49
Princeps poteſt diſpenſare, vt mutus & ſurdus à natura teſtentur. 20
Princeps poteſt pupillo doli capaci concedere teſtamenti factionem. Secus ſi doli ſit incapax. 21
Princeps ſpecialis protector miſerabilium perſonarum. 74
Principis permiſſu poteſt quis teſtari nutu. 19
Priuilegia omnia dotis cōpetunt etiā piis cauſis. 77
Priuilegia omnia competentia minoribus, competunt eccleſiis. 72
Priuilegia fiſco competentia, etiam eccleſiis competunt. ibid.
Priuilegiatus certans de lucro captando, non vtitur priuilegio contra alium priuilegiatum. 29
Priuilegiatus contra priuilegiatum non vtitur priuilegio. 28
Priuilegium euocandi aduerſarium ad forū principis, competit pupillis & viduis. 74
Priuilegium ſimpliciter conceditur. 29
Probatio non requiritur inter ſcientes. 14
Prohibitio teſtamenti nutu faciendi non ſit iure diuino aut gentium. 19
Pro redemptione captiuorū, aut alia pietatis cauſa, res eccleſia alienantur. 60
Promittens pia cauſa, videtur Deo promittere. 64
Propter incertitudinem vtrunq, inſtrumentum vitiatur, niſi alterum ſit factum in fauorem pia cauſa. 67
Prouiſio hominis expreſſa. 28
Puberi nemo ſubſtituit directò poſt aditam hareditatem: niſi ad pias cauſas. 25
Pupillare teſtamentum non gaudet priuilegiis

teſtam

teſtamenti paterni. ibid.
Pupillaris ſubſtitutio eſt introducta in ſubſidiũ. 21
Pupilli non eſt, quod ab extraneo eius pecunia emptum eſt. 66
Pupillo doli capaci conceditur à principe factio teſtamenti. 21
Pupillus etiam doli capax nõ poteſt teſtari ad pias cauſas. ibid.
Pupillus poteſt pupillariter à patre ſubſtitui ad pias cauſas. ibid.
Pupillus eſt ex miſerabilibus perſonis. 7
Hoc tamen intellige, ſi Pupillus ſit pauper & orphanus. ibid.

Q

QValitas adiecta verbo, intelligitur ſecundum tempus verbi. 16
Quarta debita eccleſiæ parrochiali. 31
Quæ ſit pia cauſa. 10
Quæ nutu Dei aguntur, non ſunt ſub lege. 49
Querela non numeratæ pecuniæ etiam vltra biẽnium in pijs cauſis introducitur. 76
Qui nõ ſubit onus, nec ſentire deb. ſ commodũ. 53
Qui ſemel eſt hæres, non deſinit eſſe hæres. 25
Quicquid calore iracundiæ geritur, irritum eſt, niſi in fauorem piæ cauſæ geſtum ſit. 62
Quicquid ſtatutum eſt in libertate, procedit quoq; in pia cauſa. 21
Quicquid donatur eccleſiæ, cenſetur Deo conſecrari. 58
Quicquid ſolo inædificatur, ſolo cedit. Niſi clericus ex pecunia eccleſiæ in ſuo fundo ædificet. 66
Quicquid fit ad publicã vtilitatem, pium dicitur. 12
Quilibet de populo rectè agit pro piis cauſis. 74
Quod pro anima relictum eſt, dicedendũ eſt pium. 7

R

RAtio cur teſtes debeant eſſe rogati in teſtamento militis. 16
Ratio diuerſitatis inter hæredem & defunctũ. 70
Ratione ceſſante, ceſſat eius diſpoſitio. 29
Re duobus tradita, potior eſt, cui priori res tradita eſt. Niſi prius ſit vendita piæ cauſæ. 62
Redemptio captiuorum dicitur pia cauſa. 9
Reditus aſſignati piæ cauſæ. 43
Refutatio fundamenti Bartoli de teſtamento militis. 26
Re legata, eadémque alienata, legatum extinguitur. 37
Relicta pauperibus computantur inter legata ad pias cauſas. 6
Relicta nominatim ab hærede, non debentur à ſubſtituto. 35
Relicta monaſterio, vel eccleſiæ cenſetur relicta ad pias cauſas. 5
Relictum pro anima dicitur eſſe pium. 7
Relictum cuipiam monacho dicitur ad pias quoq; cauſas relictum. 5
Relictum hoſpitali dicitur ad pias cauſas relictum. Modo hoſpitale ſit inſtitutum authoritate epiſcopi. ibid
Relictum alicui exiſtimato pauperi, cum ſit diues, reputatur relictum ad pias cauſas. 7
Relictum imperſonale, valet fauore piæ cauſæ. ibid.
Relictum cauſa ſtudij non dicitur ad pias cauſas, niſi ſtudij Theologiæ cauſa relinquatur. 10
Relictura ſub conditione deficientis primi gradus. 43
Relictum pro imagine facienda dicitur pium. 10
Relictum ab eo, cui teſtator nihil reliquit, ad pias cauſas valet: ſed ab hærede petetur. 36
Relictum fraternitatibus cenſetur relictum ad pias cauſas. 6
Relictum ad ſoluendum creditoribus dicitur ad pias cauſas. 12
Relictum ſub conditione. 42
Relictum pauperibus pro exoneranda conſcientia, non poteſt reuocari. 65
Relictum pauperibus generaliter. 32
Relictum pro redemptione captiuorum, ad piam cauſam relictum videtur. 8
Relictum conſanguineo, vel amico, pauperi, cenſetur pium. 7
Relictum viduis & aliis miſeris, cenſetur ad piam cauſam relictum. 7
Relictum cauſa ſtudij dicitur pium. 10
Reo in ambiguis potius fauendum eſt, quàm actori. 73
Res ſubiecta reſtitutioni non poteſt alienari, niſi in piam cauſam. 60
Res eccleſiæ non alienantur. ibid.
Res hoſtium piæ cauſæ legata, aut donata ſub conditione, ſi in noſtram peruenerit poteſtatem indiſtinctè debetur. 58
Res noſtra ſine facto noſtro in alium transferri non poteſt. 25
Res ab adminiſtratore comparata ex pecunia eccleſiæ, fauore piæ cauſæ, cenſetur eccleſiæ. 66
Res dubia in fauorem eccleſiæ iudicanda eſt. 57
Res empta ex pecunia mea, non eſt mea. 63
Secus in re empta ex pecunia eccleſiæ. ibid.
Reſtitutio in integrum eodem modo competit piæ cauſæ, quo eccleſiæ. 71
Reus non tenetur edere propria inſtrumẽta actori. 76
Reus in cauſa ſtudij tenetur edere inſtrumenta. 10
Rogare teſtes quid ſit. 15
Rogatio teſtium non eſt de ſubſtantia teſtamenti ad pias cauſas. ibid.
Rogatio non eſt de ſolennitate teſtamenti militis, nec teſtamenti inter liberos. 16

S

SAcra literæ æquiparãt viduas, pupillos, & pauperes. 7
Sciens non indiget probatione. 14
Semper in fauorem piæ cauſæ iudicandum eſt, etiã ſi ſuſtineat partes actoris. 73
Seruiendum eſt verbis & voluntati teſtatoris. 47
Solennitas iuris ciuilis non conſideratur in piis cauſis. 23
Statuto diuino in ore duorum vel trium ſtat omne verbum. 14

Statutum in libertate procedis quoque in pia cauſa. 21
Stipulatio neceſſaria in donatione. 66
Studij cauſa & dotis æquiparantur. 10
Sub lege non ſunt, quæ nutu Dei aguntur. 49
Subrogatio executoris teſtamenti facta à teſtatore in legatis ad pias cauſas valet: aliàs ſecus. 44
Subſtitutio executoris teſtamenti. ibid.
Subſtitutio pupillaris introducta eſt in ſubſidiũ. 21
Sunt atius exiſtentia æquè cõfirmat legata pijs cauſis in teſtamento relicta, atque ipſum teſtamentũ. 33
Suſpicione non carent teſtes ſe ingerentes. 16
TAcita pupillaris contenta ſub expreſſa vulgari, non excludit matrem. 46
Tantum habet fauoris pia cauſa, quantum dos. 63
Tempora diſtincta & interpolata coniunguntur fauore piæ cauſæ, etiam contra expreſſam teſtatoris voluntatem. 46
Temporis inſcriptio non eſt iuris diuini. 22
Temporis inſcriptio eſt neceſſaria in teſtamentis. Secus in piis cauſis. ibid.
Tempus non inducit obligationem. Nec ſolutio diuturna niſi probato titulo. 42
Secus in legato alimentorum. ibid.
Tempus continuum quomodo in piis cauſis numerandum ſit. 47
Tempus obligationis præcisè eſt implendum. Secus in piis cauſis. 26
Teſtamenta duo ſeſe inuicem confundunt. 35
Teſtamenti caput, & teſtamentum inſtitutio hæredis. 23
Teſtamenti merus executor non agit contra hæredem pro legatis. Secus in piis cauſis. 52
Teſtamenti nutu faciendi prohibitio non reperitur in iure diuino vel gentium. 19
Teſtamentum nutu factum non valet. ibid.
Teſtamentũ nutu factũ valet ad pias cauſas. ibid.
Teſtamentum militis nutu factum non valet. ibid.
Teſtamentũ inter liberos nutu factũ nõ valet. ibid.
Teſtamentum ſine teſtibus ad pias cauſas valet. 16
Teſtamentum inter liberos requirit ſolùm ſubſcriptionem manu teſtatoris. ibid.
Teſtamentum notis inuſitatis ſcriptum non valet. Secus ad pias cauſas. Modo conſtet de voluntate teſtatoris. 22
Teſtamentum inter liberos non debet ſignis ſcribi. ibid.
Teſtamentum inter liberos non eſt propriè teſtamentum. 51
Teſtamentum facere non poteſt, alter alteri. 25
Teſtamentum non pendet ex alieno arbitrio. Niſi ſit ad pias cauſas. 49
Teſtamentum imperfectũ in piis cauſis habet effectum. 18
Teſtamentum inter liberos imperfectum imperfectione voluntatis eſt nullum. ibid.
Teſtamentum pupillare non gaudet priuilegiis teſtamenti paterni: niſi ſit ad pias cauſas. 25
Teſtamentũ cæci requirit ſpecialem ſolennitatẽ. 20
Teſtamentum ſolenne tollitur per minus ſolenne. 14
Teſtamentum ad pias cauſas, teſtamentum ſimpliciter. ibid.
Teſtamentum imperfectum inter liberos valet. Nõ tamen relicta extraneis in eodem teſtamento. Aliud in teſtamento ad pias cauſas. 51
Teſtamentum inter liberos ſolum ius gentium attendit. 26
Teſtamentum factum inter reliquos liberos vitiatur præteritione vnius filij. 23
Teſtari poteſt aliqs nutu ex permiſſu principis. 19
Teſtari cæcus non poteſt, niſi ſeruetur ſolennitas l. hac conſultiſſima. 21
Teſtari poteſt miles pro parte, & pro parte non. 22
Teſtari poteſt mutus. 19
Teſtator excommunicatus decedens, non cenſetur ad pias cauſas teſtari. 20
Teſtator præſumitur legaſſe ſecundùm conditionẽ templi, in pijs cauſis. 27
Teſtator decedens in bello illicito, non cenſetur teſtari ad pias cauſas. 20
Teſtatore mortuo priuſquam lectum fuerit coram teſtibus teſtamentum, nihil valiturum eſt. Niſi ad pias cauſas teſtatus ſit. 17
Teſtatore nihil diſponente de Falcidia piæ cauſæ, nec ea detrahitur. 30
Teſtatoris impedimentum nõ debet retardare pias cauſas. 57
Niſi ex difficili operis qualitate proueniat. ibid.
Teſtatoris diſpoſitio extenditur de vno caſu ad alium. 43
Teſtatoris vol[illegible]tas deficit per ignorantiã illius. 44
Teſtes rogati ad pias cauſas non ſunt neceſſarij. 15
Teſtes ſe ingerentes ſuſpicione non carent. 16
Teſtes duo ſufficiunt in piis cauſis, tam iure ciuili quàm canonico. 14
Teſtes in teſtamento militis debent eſſe rogati. 16
Teſtes requiſiti. ibid.
Teſtimonium mulierum in pijs cauſis eſt idoneum. Et in teſtamento inter liberos. ibid.
Teſtium rogatio non requiritur generaliter in relictis non piis. ibid.
Teſtiũ interuẽtus nõ eſt neceſſarius inter liberos. 14
Theſaurus Chriſti ſunt pauperes. 6
Trebellianica an deducatur in piis cauſis. 30
Tutor tutelam recuſans. 47
Tutor per recuſationem tutelæ non perdit legatum piæ cauſæ reſtituturus. ibid.
VAlidius priuilegiũ cõmune quàm ſpeciale. 29
Varij intellectus c. cùm eſſes, & c. relatum. de teſta. 13
Verba generalia non extendũtur ad pias cauſas. 25
Vidua, pupilli, & pauperes in ſacris literis æquiparantur. 7
Viduis & aliis miſerabilibus perſonis relicta, cenſentur in piam cauſam relicta. ibid.
Viduitatem inducens conditio reijcitur. 24
Voluntaria paupertas propter Deum. 58
Voluntas inter liberos probatur quibuſcunque indiciis. 16
Votum cuiuſpiam menſura debitum. 27
Vterque priuilegiatus in ſpecie non gaudet priuilegio apud alterum. 28
Vtrunque ius tam Ciuile, quàm Canonicum in ſuo foro ſeruandum.. Secus in piis cauſis. 79

INDEX EORVM QVAE IN TRACTATV HOC PRAE- SCRIPTIONVM CON- TINENTVR.

A

A Iuramento eius, cui commiſſum eſt ſub conſcientia, non appellatur. 120
A iure ciuili temerè non recedendũ, ſi non inueniatur correctum. 86
Abſens vel præſens an præſumatur contra quem proſcriptum eſt. 117
Accuſatoris dicto non ſtandum, niſi iuret. 120
Acta perdita præſumuntur ſolenniter facta. 107
Actio perſonalis contra debitorem non adimitur creditori per præſcriptionem. 117
Actio de euictione non competit, niſi re euicta. 118
Ad probandam poſſeſſionem, fructuum perceptio non requiritur. 115
Ad probandum annuum reditum, probãda eſt ſolutio quolibet anno facta. 1·6
Adultus aduerſus præſcriptionem reſtituitur. 123
Adiiſſe præſumitur, qui potuit, aliàs non. 110
Ægyptij cur quintas, Iſraelitæ verò decimas obtulerint. 93
Allegatio bonæ fidei non requiritur in principio cauſæ. 89
Amiſſio poſſeſſionis eſt quid accidens. 116
Amorem ſedat fames. 113
Amoris furore nihil vehementius. 112
Animi hominum incerti. 89
Anno luget fœmina virum. 92
Antichthon quid ſit. 92
Antiqui cur dextras iungebant. 92
Apocha priuata, nullo adminiculo ſuffulta, nihil probat. 102
Apud omnes fit numeratio ad denarium vſque numerum. 90
Arbitrandi ius an tranſmiſſibile. 128
Auditu probari quid poſſe. 127
Autoritas epiſcopi variis cauſis præſumitur. 101

B

Beneficia non poſſunt præſcribi. 96
Binarius cur numerus dicatur. 91
Binarius numerus propriè non compoſitus. 91
Bona fide præſcribens, vtrùm tutus ſit in foro conſcientia per ſuperuenientem malam fidem. 89
Bona fides requiritur in longi temporis præſcriptione, tam de iure ciuili, quàm canonico. 85
Bona fides autoris continuanda in ſucceſſorem, etſi nolit. 86
Bona fides an in dubio præſumatur: etſi nullus titulus appareat. 87
Bona fides non præſumitur in ſtatute requirente eam. 88
Bona fides nunquam eſt notoria. 89
Bona fides præſumitur ex iuris notoria. 89
Bona fides eſt facti, non iuris. 89
Bona fides quomodo alleganda ſit. 89
Bona fides allegata probationis difficultate præſumitur. 89

C

Caſus perpetuus præſcribitur quadraginta annis. 126
Cenſus quid. 126
Chriſtus ipſa veritas. 104
Citatio non præſumitur ex lapſu temporis. 108
Cohabitatio per decennium probat matrimonium, ſi diutina fuerit. 95
Conditio erroris. 103
Conſenſus præſumitur ex patientia decem annorum. 95
Conſtitutio generalis odioſa generaliter intelligẽda eſt. 125
Conſuetudo conformis eſt iuri communi. 85
Conſuetudo inducta per diuturnam ſolutionem, etiam nullo allegato, probatóve titulo. 111
Conſuetudo ius ampliat. 118
Conſuetudo inducens minorem præſcriptionem quadraginta annis contra eccleſiam non valet. 124
Conſuetudo reducenda ad ius commune. 125
Continua poſſeſſio quomodo probanda ſit. 114
Contra creditorem habentem hypothecariã quãdo non currit præſcriptio. 118
Contra iuramentum partis admittitur probatio in contrarium. 122
Contractus ex temporis diuturnitate vires accipit. 97
Crediter non agit contra tertium, niſi principali debitore excuſſo. 117
Creditores non opponentes ſe quando res ſubhaſtatur, præſtationes annuas amittunt. 126

Cubicis numeris vniuerſum conſtare, ſecundum Pythagoricos. 90

D

DEcas omnium rerum generaliſſima. 91
Decementa, decem pragmata, decē phena, decem noemata. 91
Decennij effectus. 98
Decennium eſt tempus domicilij conſtituti. 97
Decennium propriè lōgum tempus appellatur. 114
Deceptio ordinis quando opponenda. 119
Decima vnde orta. 92
Decima Ethnicorum. ibid.
Decima omnium hircorum Ioui reddita. ibid.
Decima centum talentorum Deo apud Delphos dedicata. ibid.
Decima Herculi dedicata. ibid.
Decima cur ſacerdotibus, primogenita verò Chriſto offerantur. 93
Declarandi ius an tranſeat ad hæredem. 118
Decretum in alienatione rei eccleſiaſticæ lapſu longi temporis præſumitur interueniſſe. 107
Decuſſis pro decade poſitus. 91
Definitio periculoſa eſt in iure. 96
Denarius numerus cur ſit tempus ſtatutum præſcriptioni. 90
Denarius numerus cæteris omnibus perfectior. ibid.
Denarius numerus cur apud Græcos decada vocetur. 92
Denarius numerus cur apud antiquos magno in honore fuerit. ibid.
Denarius numerus animæ genitor. ibid.
Denarius numerus in ſcripturis myſticus. 93
Dicto nuntij non ſtandum, niſi iurantis. 120
Dies poſteri, teſtes ſapientiſſimi. 103
Dies adimit ægritudinem hominibus. 112
Differentia vnitatis à puncto. 91
Diſpenſatio facilior propter tempus. 97
Diſpoſitio permittens occidere adulterum, ad quos non trahatur. 124
Diuturna præſtatio inducit iuſtam & ſufficientem cauſam, modo fuerit allegata. 88
Diuturna præſtatione cenſus probatur conceſſio in emphyteuſim. 99
Diuturnitate temporis confirmatur id quod nullum eſt. 97
Diuturnitatis ratione quædam fiunt, quæ aliàs nō debent fieri. ibid.
Diuiſio præſumitur ex ſeparata bonorum communium longo tempore poſſeſſione. 93
Diuiſio non præſumitur, niſi probetur. ibid.
Doctorum iuramentum. 121
Dolorem dies conſumit. 112
Domini dicuntur, qui in emphyteuſim conceſſerunt. 125
Dominium ex poſſeſſione præſumitur. 88
Donare nemo præſumitur. 97
Donatio non probatur ex ſola præſtatione decennali. ibid.
Dotis fauor. 125
Duæ præſumptiones circa idem non concurrunt. 117

E

ELigendi ius an tranſeat ad ſucceſſores. 128
Emphyteutica iura non præſcribuntur ſpatio decem, vel viginti annorum, nec longiſſimo tēpore. 125
Emphyteuta malæ fidei non præſcribit, nec eius hæres. 126
Emphyteutica res ab extraneo præſcribitur longo tempore, modo concurrat titulus cum bona fide. ibid.
Error communis operatur tantùm in temporalibus. 96
Error cōmunis non facit ius in ſpiritualibus. ibid.
Euidentiæ vis. 110
Ex diuturnitate temporis præſumitur inter fratres facta diuiſio. 109
Executio ſententiæ ſolenniter facta, præſumitur ex temporis diuturnitate. 107
Explicatio legis, cum de in rem verſo. 119
Ex præſcriptione longi temporis vtile tantùm transfertur dominium. 118
Ex ſolius temporis diuturnitate non præſumitur mandatum: quandoque ſecus. 106
Ex ſolutione primi & vltimi anni præſumitur ſolutio medij temporis. 116
Ex temporis diuturnitate non præſumitur inſinuatio donationis, nec præſentia duorum conſanguineorum. 108

F

FActa non præſumuntur. 116
Fama ſola diuturni temporis probat dominium. 99
Fama diuturna inducit præſumptionē iuris. ibid.
Fama antiqua habet vim notorij. ibid.
Feudale ius quid. 126
Filiorum ſtatus per longum tempus confirmatur. 97
Finis dolendi ex tempore. 112
Forma iuramenti. 122
Fundamento ſublato tollitur effectus. 118

G

GEnerale ſtatutum non intelligitur in caſibus ſpecialibus. 114

H

HAeres tenetur exonerare conſcientiam defuncti. 86
Hæres præſumitur ignorare iura eius, cui ſucceſſit. 127
Hæres quando poſſit iurare de facto defuncti. ibid.
Hypothecaria præſcribitur ſpatio decem, vel viginti annorum. 114

I

IActare ſuum nemo præſumitur. 106
Ignorantia licet præſumatur, in dubio allegari debet. 87
Impenſa præſumitur facta parte mandante. 106
In qua poſſeſſione ſufficiat principium & finem probare. 116
In dubio præſumitur quis eſſe præſens in eo loco, vbi habitat. 117
Inſtrumentum defectiuum plenè probat, & quando. 102

Inſtru

Inſtrumentorum dotalium priuilegium. 124
Inter decem entia duo ſunt præcipua. 91
Interrogationes quando ſtandum. 127
Inteſtatus dicitur, qui teſtari potuit. 118
Iudex ſupplere poteſt in notorijs, modò allegentur. 88
Iudicis officio id quod meri iuris eſt ſuppletur. 89
Iura emphyteutica priuilegiata. 126
Iuramenti forma. 122
Iuramento alterius ſtandum eſt de damno dato. 123
Iuramento cuius ſtetur ſuper feudo nouo, antiquóne. 127
Iuramento ſingularis ſucceſſoris quãdo ſtetur. 123
Iuramento illius qui præſcripſit, quando ſtandum ſit. 122
Iuramentum artificum & mechanicorum. ibid.
Iuramentum præſtandum eſt parte præſente. 123
Iuramentum doctorum. 121
Iuramentum militum. ibid.
Iuramentum medicorum. ibid.
Iuramentum obſtetricum. ibid.
Iuramentum non præſumitur præſtitutum à teſte, niſi diuturnitate temporis. 122
Iuramentum delatum in ſupplementum probationis. 123
Iuramentum orphanotrophorum, tutorum & curatorum. 122
Iuramentum rectorum hoſpitalium, & rectorum communitatum. ibid.
Iuramentum erogatorum annonæ publicæ. ibid.
Iuramentum eorum, qui teſtamenta exequuntur. ibid.
Iuramentum inſpectorum finium agrorũ, eorumq́, qui agros deſignant, & nunciorũ publicorũ. ibid.
Iuramentum cuſtodum carcerum, & eorum, qui mittuntur ad redimendos à Turcis captiuos. ibid.
Iuramentum quando non ſit neceſſarium. ibid.
Iuramentum legis, hominis non item tranſmiſſibile. 128
Iuramentum damni intranſmiſſibile. ibid.
Iuramentum à lege delatum quando tranſeat ad hæredem. ibid.
Iuramentum quale & quando tranſmiſſibile. 127
Iuramentum quod & quando ad hæredẽ non porrigatur. ibid.
Iuramentum ex parte iurantis perſonale. ibid.
Iuramentum calculatorum, eorúmque qui computationes literarum faciunt. 121
Iuramentum aduocatorum. 122
Iuramentum calumniæ non poteſt tolli per conſuetudinem. ibid.
Iuramentum officialis. 121
Iuramentum iudicis. ibid.
Iuramentum requiritur ſuper expenſis. 119
Iuramentum neceſſariò præſtandum. 122
Iurandi facultas non tranſit ad hæredes, nec cedi poteſt. 127
Iurandi ius tranſit in hæredem vniuerſalem & ſingularem. 128
Iurandum eſſe, etſi ſimplici dicto credi dictũ ſit. 119
Iurandum eſt coram iudice, aut alio in id à iudice deputato. 123
Iurant, qui res alienas adminiſtrant ac tractant. 121
Iurare quis debeat. 119
Iurare de facto alieno tenetur nemo. 127
Iuret is, cuius conſcientiæ quid relinquitur. 120
Iuris notorium non eſt allegandum. 89
Ius declarandi an & quando tranſeat ad hæredem. 128
Ius arbitrandi an tranſmiſſibile. ibid.
Iuſſus patris præſumitur aditionem filij præceſſiſſe. 94
Iuſta cauſa non credendi ei, qui allegat titulũ. 122

L

Aqueus amoris extremum remedium. 113
Legitima cauſa præſumitur ex diuturna ſolutione. 111
Lex noua non extenditur ad ea, quæ longo tempore ſunt ſtabilita. 97
Lex Moſaica pertinens ad depoſitum. 120
Lex debet eſſe iuſta, rationabilis & honeſta. 118
Lex ſemper loquitur. 128
Libertatis poſſeſſio præſumptione iuris nititur. 101
Litera dimiſſoria neceſſaria de iure Canonico. 100
Longa & tenax populi memoria pro veritate habetur. 14
Longa locorum & temporum interualla, amoris remedia. 113
Longinquitas temporis, veriſſima probatio. 104
Longiſſimum tempus conſideratur in purganda mala fide. 101

M

Ala fides defuncti non nocet hæredi non vtenti ipſius acceſſione de iure Canonico. 86
Mala fides autoris nocet ſucceſſori in præſcriptione longi temporis. 117
Mandatum patris neceſſarium in aditione hæreditatis factâ à filio fam. 105
Mandatum ex longo temporis ſpatio præſumitur. ibid.
Mandatum quando præſumatur. 106
Maritus poſt iuramentum poteſt vxorem repetere, niſi decennium ſit elapſum. 97
Media probanda ex extremis 115
Medicorum iuramentum. 121
Medij temporis probatio non requiritur, initio & fine probatis. 116
Memoria quid. 113
Memoria vis animi. ibid.
Mendacium nullum ſeneſcit. 104
Menſis ſeptimi dies decima ſancta. 93
Milites immatriculati, priuati habentur. 121
Militum iuramentum. ibid.
Monialis mutans monaſteria acquirit ſecundo, non primo monaſterio. 111
Multum præſumitur pro factis antiquis. 102

N

Aturalis obligatio non tollitur præſcriptione. 89

Nemo poteſt ſeipſum hæredem ſcribere, nec miles quidem. 125
Nolle dicitur, qui velle poteſt. 118
Non valenti agere, aut impedito de iure non currit præſcriptio. 117
Notarius an præſumatur, qui ſe pro tali geſſit. 104
Notarius cui interdictum eſt ſibi officiũ, non poteſt ſcribere ad pias cauſas. 125
Notorij allegatio fieri poteſt poſt concluſionem in cauſa. 88
Notorium quid ſit. 111
Nulla ſit præſumptio pro ſententia nulla. 110
Noua conſtitutio etiam generalis non comprehendit caſum feudalem. 126
Nullum temporis ſpatium inducit vnionem. 102
Numeri quidam purgationi & corrigendis vitiis dicati. 92
Numerus denarius ab antiquis cur perfectus dicatur. 91

O

Obſtetrices non iurant de veritate. 121
Odioſa nõnunquam latè interpretanda. 125
Olim dominus, hodie quoque præſumitur dominus, modò cauſa dominij allegetur. 88
Onus probandi in aduerſarium, transfertur propter longum tempus. 100
Ordinatus ab alieno epiſcopo probare debet dimiſſionem. ibid.
Originale inſtrumentum præſumitur authenticum, & quando. 107

P

Pares curiæ cognoſcunt de controuerſia inter dominum & vaſallum, & iurare tenentur. 121
Pater & filius iuris fictione vna eadémque perſona, inter quos conſenſus præſumitur interueniſſe. 109
Patre decennio poſſidente hæreditatem filio delatam, præſumitur filij conſenſus interueniſſe. 95
Patris conſenſus quando præſumatur interueniſſe. 94
Penſio emphyteutica quanto tempore præſcribatur. 126
Per cuſtodiam longi temporis præſumitur mandatum cuſtodiendi interueniſſe. 105
Periti in arte electi iurent, & quomodo. 120
Per iniurio occurrat iudex. 128
Perſona patris & filij vna intelligitur. 127
Pij in maius meliúſque procedunt. 104
Plato denario numero vtebatur ad delendam culpam. 92
Plato integram abſoluta Reipubl. formam decem libris concluſit. 91
Præſcribens contra ius commune, videtur eſſe malæ fidei. 100
Præſcriptio an currat contra minores. 123
Præſcriptio iuris communis, aut moribus inducta contra quos non currat. 118
Præſcriptio nõ currit impedito ante illius inchoationem. ibid.
Præſcriptio inducta in fauorem præſcribentis, & odium negligentis. ibid.
Præſcriptio ſine bona fide allegata. 89
Præſcriptione quæſita in fideicommiſſum non veniunt. 90
Præſcripſiſſe ſe dicens, bonam fidem allegare debet. 88
Præſentia eſt fundamentum præſcriptionis decem annorum. 117
Præſentia eſt facti, nec præſumitur. ibid.
Præſentiam alleganti incumbit probatio. ibid.
Præſumptio & notorium longè differunt. 89
Præſumptio quando allegari debeat. ibid.
Præſumptio autoritatis epiſcopi ex diuturnitate temporis. 102
Præſumptio ex facto actoris vel rei procedens, neceſſariò debet allegari. 88
Præſumptio debet eſſe ſuper allegatis. ibid.
Præſumptio malæ fidei ex longo tempore tollitur. 100
Præſumptio non cadit in ignorantem. 110
Præſumptio iuris eſt liquida probatio. 89
Præſumendum eſt pro tempore. 104
Præſumptum dominium debet allegari. 88
Principum priuilegia non poſſunt poſſideri ſine titulo. 105
Priuilegia ſunt contra ius commune introducta. ibid.
Priuilegiati an comprehendantur ſub generali ſtatuto. 125
Priuilegium non tollitur per conſtitutionem generalem ſequentem. 124
Probatio tituli omnino neceſſaria eſt. 96
Probatio fit leuior ob temporis diuturnitatem. 105
Probatio tituli per iuramentum. 95
Probatio tituli in beneficiis eccleſiaſticis non fit ex temporis diuturnitate. 96
Poſſeſſio ciuilis animo retinetur. 116
Poſſeſſio ciuilis ſufficit ad præſcriptiones. ibid.
Poſſeſſionis initium probare ſatis eſt. ibid.
Poſſidere pacificè quis dicatur. 90
Pythagoricum ſymbolum. 91
Pythagorei mundum appellant decada. 92

Q

Quantum tempus exigatur, vt præſumatur obliuio. 113
Quarta ſemper deducenda eſt, licèt à parte omittatur. 89
Quaternario omnis progreſſio perficitur. 91
Quaternio omnium, quæ creata ſunt idea. ibid.
Querela Veneris de graui Iunonis ira in Troianos. 112
Qui negotia gerit alterius nomine, præſumitur mandatum habere, niſi probetur contrarium. 106
Quilibet præſumitur bonus in dubio. 87
Qui minus portione ſua hæreditaria poſſidet, non videtur ius ſuum remittere. 98
Qui ſemel poſſedit præſumitur & ſemper poſſediſſe, ſi alleget. 116
Quod tempore eſt poſſeſſum præſumitur principis habere

habere voluntatem. 105

R

R*Atihabitio præſumitur per longum tẽpus.* 95
Ratihabitio fieri debet intra tempus definitum. ibid.
Ratio colligendi denarium numerum. 91
Ratione temporis plus actum quàm ſcriptum præſumitur. 108
Reges Aegyptiorũ iudices ex lege ſua adiurãt. 121
Remedium maximum iræ, mora. 112
Romani rerum omnium exploratores. 103
Romani cur aperto capite ſacra faciebant. ibid.
Romanarum legum origo. 120
Romanorum more magiſtratum gerens iurabat in leges. 121
Res denominatur à fine. 115
Reſcriptum falſis allegationibus impetratum, non præſumitur doloſum. 87

S

S*Acramentum defuncti & hæredis unum.* 127
Sapientiſſimus conſiliorum dator tempus. 103
Saturnus unde Latinus dictus. ibid.
Saturnus, temporis longitudo. ibid.
Saturnus à Poëtis traditus filios ſuos deuorare, ac eoſdem euomere. 112
Saturnus Græcis Chronos dictus. 103
Semel poſita qualitas præſumitur adeſſe. 116
Sententia rectè ritéque lata præſumitur propter temporis diuturnitatem. 107
Sententia plus iuris habet, quàm facti. 110
Sententia nulla nihil iuris habet. ibid.
Sententia poſt multum temporis poteſt declarari nulla. ibid.
Seruij Sulpitij laus. 112
Signa, quibus Græci & Hebræi demonſtrant decem. 91
Silere non dicitur, qui loqui non poteſt. 148
Sodoma & Gomorra propter decem iuſtos fuiſſent ſaluata. 92
Solennitas adhibita præſumitur in venditione rei eccleſiaſticæ ob longum tempus, ſed & in omni alienatione. 107
Solennitas extrinſeca non præſumitur, niſi ob longum tempus. 109
Solennitas ex diutina poſſeſſione præſumitur præceſſiſſe. ibid.
Solennitas extrinſeca ex longo tempore præſumitur, ubi non requiritur ſcriptura. ibid.
Solennitas tendens in præiudicium tertij, non præſumitur ex longo tempore. ibid.
Solennitas cui renuntiari poteſt, facilè præſumitur. 110
Solutio non præſumitur, niſi ſubſit cauſa. 98
Sphæra quibus conſtet. 92
Statuta reſtrictiuã recipiunt interpretationẽ. 123
Statuta laicorum ſuper præſcriptionibus, non ligant eccleſiam. 124
Statuti generalis diſpoſitio non includit caſus priuilegiatos. ibid.
Statutum generale non intelligitur de perſonis nominatim à ſuperiore priuilegiatis. ibid.
Statutum reducendum eſt ad ius commune. 118
Statutum peccatum inducens, non valet. 86
Statutum conueniens cum iure communi, recipit eius limitationes. 118
Statutum & conſuetudo ligant etiam minores. 123
Statutum vel conſuetudo contra ius commune nõ comprehendit minores. ibid.
Statutum quando recipiat interpretationem reſtrictiuam. 118
Subrogatum ſapit naturam eius, in cuius locum ſubrogatur. 123

T

T*Antum operatur diſpoſitio generalis in genere, quantum ſpecialis in ſpecie.* 125
Tempora præſcriptionum. 90
Tempore omnia fiunt. 112
Temporis tractu omnia langueſcunt. ibid.
Temporis virtus multiplex. 111
Temporis diuturnitas quando inducat præſumptionem tacitæ donationis. 96
Temporis ratione quis non ſortitur forum. 97
Tempus cur Deus facilis dicatur. 113
Tempus omnino adimit memoriam. ibid.
Tempus rerum omnium ſapientiſſimum. 103
Tempus pro veritate eſt. 102
Tempus omnia reuelat. 103
Tempus omnium rerum longius. ibid.
Tempus cuncta videt & audit. ibid.
Tempus Saturni nomine ſignificatur. 112
Tempus minuit affectus. ibid.
Tempus ſimpliciter prolatũ ſignificat decenniũ. 93
Tempus omnium obliuionem inducit. 113
Tempus cur dicatur rudiſſimum, & indocile. ibid.
Tempus inducit præſumptionem tituli. 95
Ternarius numerus primus incompoſitus. 91
Teſtamentum prius cum clauſula derogatoria, poſteriore, lapſu decennij tollitur. 114
Teſtibus deponentibus, quem bonum eſſe, magis creditur, quàm malum eſſe deponentibus. 88
Tituli præſumptio ex diuturnitate tẽporis contra ius commune. 105
Titulum ſe habere aſſerens iuret. 119
Titulum allegans tenetur illum edere. 122
Titulus an omnino neceſſarius ſit, etiam nulla facta mentione in hac conſuetudine. 85
Titulus beneficij an ſemper præſumatur ex longo tempore. 96
Titulus beneficij probatur per iuramentum. 119
Titulus non requiritur in præſcriptione triginta, aut quadraginta annorum. 87
Titulus præſumitur ex poſſeſſione decennali. 119
Titulus cenſetur allegatus ex decennali poſſeſſione. 93

V

V*Enerei appetitus nonnullos ad inſaniam adigunt.* 112
Verba clara non egent interpretatione. 117
Verba enuntiatiua non probant, niſi ob temporis diuturnitatem. 104
Verbis enuntiatiuis ſtatur ob diuturnitatem temporis, etiamſi enuntiẽt actum impoſſibilem. 105
Verbum, ſeigneuriaux, de quibus accipiendũ. 126
Veritas filia temporis. 103

Q 4

Veritas tempore detegitur. ibid.
Veritas vbi non habet locum nec præſumptio habebit. 110
Veritatem dies aperit. 103
Veritatis parens & deus Saturnus, idem & ipſum tempus dicitur. ibid.
Veritatis ſtatus qualis. ibid.
Veritatis vis. ibid.
Vetuſtas inuidioſa. 111
Vetuſtas ipſam etiam naturam perimit. ibid.
Violator pacis. 103
Virgilius Platonicus. 92
Vis poſſeſſionis cõſiſtit in perceptione fructuum. 115
Vis euidentiæ. 110
Vnio non tantùm præſumitur temporis diuturnitate, ſed & conſenſu epiſcopi & capituli. 102
Vnum rectè dicitur primum. 91
Vnum non habet compoſitionem. ibid.
Votum præſumitur ex diuturna obſeruatione in monaſterio. 98
Vſura temporis diuturnitate remiſſa. 96

FINIS.

RERVM VERBORVM SENTENTIARVMQVE QVAE IN HOC TRACTATV DE IVDIC. ETC. CONTINENTVR INDEX COPIOSISSIMVS.

A

ACquirere prohibitus immobilia, non intelligitur prohiberi acquirere domunculam. 136
Acquiſitio momentanea filij, nihil prodeſt patri ad vſumfructũ. 58
Actum non vitiat modicus defectus. 137
Actus diuerſitatem & forma, vnius hora interuallum arguit. 150
Adagiũ, nec omnia, nec paſsim, nec ab omnib. 147
Adiuiſſe non præſumitur poſsidens res quaſdam hæreditarias nullius, aut parui pretij. 144
Adminiſtratores omnes expenſas minutas ſuo iuramento probant. 136
Affinitas quæ non repellit à teſtimonio, non conſideranda. 148
Africani nomen quid declaret. 133
Alimenta vide in verb. Tranſigi.
Alimentorum minutorũ trãſactio fieri poteſt. 141
Alienare prohibitus ſub pœna priuationis hæreditatis. 154
Alienare quando poſsit Rex. 146
Alteratio modica non dicitur infirmitas. 138
Anſeris furtum eſt. 150
Appellatur etiam in minimis cauſis. ibid.
Appellatio ſi deſerta ſtineatur, in ſex denarios appellans ſoluerit, &c. 153
Arbitrator poteſt lædere alteram partium in modico. 143
Arbitramenta cur ſint introducta. ibid.
Arbores fructiferas ſi exciderit emphyteota, expellitur. 63
Argumentum à re ad tempus valet. 143
Arma prohibitus portare, non intelligitur de paruis cultellis. 139

B

BAnnitus prohibitus ad aliquos honores promiſsi. 151
Bannito cancellando ſi certam ſummam ſoluerit, quomodo ſtatuto ſatisfiat. 154
Barbaris vinum ne guſtus quidem cauſa deferendum & quare. 152
Bona omnia à prælato mortuo relicta, ſucceſſori reſeruantur. 151
Brocardica materia. 155

C

CAmpſorum vt ſcriptis credatur, eſt reprobata conſuetudo. 134
Cauere pro modico quis cogi non debet. 140
Ceſſatio modici temporis non conſideranda. 146
Ceſſio non valet, ſi cedens bonis vnum denarium ſibi reſeruauerit. 153
Citatum dicentem, ſe non iturum, excuſat leuis occaſio à vera calumnia. 151
Ciuitatem aliquam ſui regni Rex alienare non poteſt. 146
Clauſula, quòd ſi non omnes &c. quomodo intelligatur. 142
Clerici de quibus bonis ex eccleſia acquiſitis teſtari poſſint ex conſuetudine. 140
Colonus non eſt ceſſus integer pro domino. 148
Colonus cadit à locatione propter vnum nummũ non ſolutum. 154
Concordia inita nihil prodeſt, & cur. ibid.
Conditio tota requiritur ad eſſe ſui diſpoſiti. 137
Conditionaliter loquens diſpoſitio. 156
Conductoris quando fienda remiſsio mercedis. 139
Conſors quis dicitur ratione minimæ partis. 150
Conſuetudo quæ ad delinquendum prouocat, non valet. 134
Conſuetudines pernicioſæ non ſeruandæ. ibid.
Conſuetudo, valet, vbi valet ſtatutum. ibid.
Conſuetudini cui ſtandum. ibid.
Conſuetudinis forma medullaris eſſe debet ratio. ibid.
Conſuetudo quòd imperfecta probatio plenè probat in omnibus non valet. 135
Conſuetudo irrationalis, & inhoneſta. ibid.
Conſuetudo poteſt facere aliquando de probatione inualida, validam. ibid.
Conſuetudo grauamen adferens eccleſiæ, non valet. 140
Conſuetudo quando dicatur multum, vel modicũ præiudicialis eccleſiæ. ibid.
Conſuetudo non poteſt permittere vſuram. 151
Conſuetudo non valet contra ius diuinum. ibid.
Contractus forma ex integritate conſiſtit. 154
Contrariorum quando ſit eadem diſciplina. 148
Controuerſiæ leues de plano iudicandæ ſunt. 133
Creditor aut debitor pupilli, à tutela repellitur 141

Creditor

Creditor rectè pignus diſtrahet, ſi medicum quid de debite ſupererit. 150

D

DAmnum medicum ferre debet, cui non auſertur modicum lucrum. 139
Debitor venditionem pignoris, quando impedire non poteſt. 150
Decurionum in ordine eſſe non poteſt atrocis iniuria damnatus. 77
Debitorem vt quis propria manu ſibi poſſit conſtituere, eſt exemplo pernicioſum. 134
Defectus, vide in verb. Actum non.
Defectus modicus in omnibus tutelæ rationibus totum non vitiat. 137
Deformitas modica non excludit à functione ſacerdotij. 141
Deierare quis non præſumitur pro modico. 136
Delegatio cauſa abſentia, expirat reuerſo delegante. 146
Delegati cum clauſula, quòd ſi non omnes. quomodo cognoſcant. ibid.
Delegatus poteſt cognoſcere de paulò maiori ſumma quàm ſit expreſſum. 147
Dies vnus datur pro viginti millibus paſſuum. 150
Dimidia iuſti pretij. 154
Diſſimilitudo modica impedit argumentum à ſimili. 155
Diſpenſatio ſuper pluralitate beneficiorum, quando non proſit impetranti. 151
Diſpenſatio, res ambitioſa & reſtringenda. ibid.
Diſpoſitio loquens per verbum, aliquid. 156
Doli actio pro modico non datur, & quare. 136
Dolo geſſiſſe non præſumitur, vbi nullum aut paruum commodum reportaret. ibid.
Dominium tranſlatum non videtur, quod momẽto durat. 139
Dominium transfertur ex actu momentaneo. 150
Domin⁹ nõ agit ꝓ modica iniuria ſeruo illata. 149
Domus appellatione non venit domuncula. 136
Domum valde deteriorans poteſt expelli. 144
Domus quantum ſit deterior facta arbitrio iudicis committitur. ibid.
Donationem reuocat magna ingratitudo. 143
Dotis lucrum videtur deferri propter onera matrimonij. 153
Dotis priuilegia competunt etiamſi momento duret matrimonium. ibidem

E

ECcleſiæ de bonis rem modicã, prælatus quando donare poteſt. 140
Eccleſia modicum præiudicialis conſuetudo, valet. ibidem
Eccleſia cathedralis, aut alia, non poteſt ſtatuta facere ſine conſenſu epiſcopi. 142
Eccleſia in minimis membris firmam vnitatem habere debet: ſicut in magnis. 155
Excluſam facere. 149
Effuſio verbum, ſua natura denotat abundantiam. 138
Emiſſarium fieri in publico flumine, quando impediri non poſſit. 149
Emphiteota non poteſt expelli propter modicam deteriorationem. 144
Emphiteota ex defectu ſolutionis vnius nummi, cadit ab emphiteoſi. 154
Emphiteotica res data pro penſione vnius denarij tantum. ibid.
Emphiteota non nocet nummus vnus per errorem non ſolutus. ibid.
Enunciatiua verba ad alium finem prolata, non probant. 148
Et in quibus probent. ibid.
Epiſcopi vocantur filij à Papa quando. 146
Exceptio implementi non ſequuti contractus, obſtat egenti. 153
Exceſſus quilibet vltra dimidiam, facit ſuppleri totum pretium. 154
Excommunicare pro minimis cauſis epiſcopi non debent. 140
Exequutores teſtamentorum iuramento ſuo fidem faciunt, de expenſis minutis. 115
Exequutor ad pias cauſas non transfert dominiũ ſi totum pretium receperit, excepto nummo. 153
Expenſa minuta facta à tutoribus, curatoribus & c. ſolo illorum iuramento probantur. 135
Extare vt quid dicatur, ſufficit quantulumcunq; ex illo extare. 151
Extitiſſe non dicitur, qui parùm extitit. 147
Extraordinariis in remediis de minimis non curatur. 156
Extraordinaria ſunt quæ contra iuris communis regulas conceduntur. ibid.

F

FAb. Maximus conſulatum vltrò ſibi delatũ capere noluit. 144
Falſum aliquem commiſiſſe propter exiguã ſummam, non eſt credibile. 136
Fama, aut alia ſemiplena probatio, ſufficit in cauſa leuis momenti. 134
Fama hominis parcitur pro re modica. 147
Febricula leuis non excuſat. 138
Fermentum medicum. 155
Feudum datum liberis maſculis & fœminis. 147
Feudum quodpiã medicũ, admittit fœminas. 148
Feudatarius & emphiteota, à colono & inquilino differunt. 154
Fideicommiſſum non cenſetur ademptum propter leuem offenſam. 149
Fideicommiſſum factum filio. ſi ſine liberis, momẽtum temporis extinguit. ibid.
Fideicom. vel legatarium prætor mittit in bonorũ poſſeſſionem, & cur. ibid.
Fidelis in nummo. 155
Filius nõ exhæredatur niſi propter magnam cauſam. 143
Filius æquiparatur vaſſallo. ibid.
Filij omnes Iſrael &c. in deſerto mortui. 147
Filius patri ſuperſtes vno ſolum momento facit deficere conditionem ſi ſine. &c. 149
Filius ſi ſit in euidenti calumnia repellitur ab edict. Carboniano. 151
Filia dotata ſuccedere prohibita, procedit & in dotata exigua dote. 152
Filius hæres inſtitutus in nummo, teſtamentum

non poteſt rumpere tanquam præteritus. 155
Fiſcalia bona ſolus princeps poteſt dare. 145
Fæmina non ſuccedit in feudo. 148
Fonte pluribus communi maior pars aquam concedere non poteſt, minori conſentiente. 153
Forenſis prohibitus acquirere, rem modicam acquirere poteſt. 138
Forma vbi data eſt, nihil mutari poteſt. 137
Forma omiſſio in quantumlibet minima parte, totum actum vitiat. ibid.
Forma nihil addi aut detrahi poſſe. ibid.
Fraus in parua quantitate non præſumitur. 136
Furem occidere licet pro defenſione rerum ſuarũ. 146
Furtum committitur in gallina. 150

G

G*Abella ſolui debent vt contractus valeat, ſi deficit vnus nummus, irritatur.* 151
Galli primi alpes tranſiere vini dulcedine allecti. 152
Gubernaculum medicum. 155

H

H*Æreditatem patris non aditam tranſmittit ſuis ad quoſcunque.* 153
Hæres conficiens inuentariũ iuramento ſuo probat de expenſis. 135
Hæres ſi omiſit ponere vnam rem tantum in inuentario, an priuetur beneficio inuentarij. 142
Hæres ex teſtamento dicitur, qui patri ſuperuixit vel momento. 149
Hæres damnatus fundum dare aut decem, nouem datis ad fundum nihilominus tenetur. 152
Homines ampliſſimi de ſua re nec teſtimonium dicunt. 133
Honorum continuatio legibus prohibita. 144

I

I*Gnorantia quando non probetur iuramento.* 136
Illicò decedere quis dicatur. 147
Immunitas ab oneribus perſonalibus, non videtur liberare à leuibus. ibid.
Impendia medica non repetuntur. 145
Impenſa medica ad eum nonnunquam pertinet, qui aliàs non tenetur ad impenſas. ibid.
Impenſa medica quæ dicatur. ibid.
Imperator aut Papa ſtatuere non poſſunt, vt in quacunq; cauſa vnus fidem faciat. 134
Impetrans beneficium ſi aliud vel minimum taceat, impetratio non valet. 151
Incapaci nummum vnum reſtituens, cenſetur indignus tota hæreditate. 153
Incendiarij pœna mortis, non intelligitur de paruo incendio. 143
Incertitudo etiamſi procedat ex facto conuenti, admittitur incertus libellus cum de modico præiudicio agitur. 139
Inconſtantiam breuiſſimi temporis &c. prouerbium. 155
Infamia repellit ab ordine decurionatus. 145
Infamia morti comparatur. 147
Infantibus die octauo nomen imponebatur in veteri teſtamento. ibid.
Infans etiamſi horam tantum vixerit poſt mortẽ patris, tranſmittit non aditam. 153
Infirmitas qualibet non denominat quem infirmum. 138
Iniuria leuiſſima nonnunquam capitur pro iniuria. 139
Iniuria atrox reuocat donationem. 145
Iniuriarum damnatus eſt infamis. 145
Iniuria leuis. ibid.
Iniquus in modico. 155
Inſtantia perẽpta acta ſola pereunt, non cauſa. 144
Inſtrumentorum amiſsio quando per iuramentũ probetur. 149
Inſtrumentum ratione vnius horæ altero prius eſt, & illi præfertur. 150
Interloquutoria adferens modico præiudicium, poteſt ferri parte non citata. 143
Interuallum modicum, non inducit actuum diuerſitatem. 145
Inundatio modici temporis, præſcriptionem non interrumpit. 146
Iudex nemo eſt idoneus in cauſa ſua quantumuis modica. 133
Iudex &, vide in verb. Tabellio.
Iudex delegans vicariũ iuriſdictioni dum aberit, &c. 142
Iudex ab omnibus omnino muneribus abſtinere debet. 147
Iudicum ſubſellia litibus exigui pretij perſtrepunt. 133
Iudicem mouere non debet modicum incrementũ. 147
Iudici de omnibus actis coram ſe creditur in cauſis vilibus. 148
Iuramento alicuius creditur, cum tractatur de paruo præiudicio. 135
Iuramentum recuſantis ſufficit, ad faciendam fidem de ſuſpicione. ibid.
Iurari debet de calumnia in cauſa quantuncũque leuis momenti. 155
Iure diuino vnius teſtimonio non eſt credendũ. 134
Iure communi cũ agitur, de minimis curatur. 155
Iuris remedia contra ius commune. 156
Ius benignitatis quid operetur. 137
Ius qualecunque ſit, competit de iure communi. 143
Ius ſpeciale eſt contra ius commune. 155

L

L*Acedæmone lex erat, ne bis idem præfectus claſsis fieret.* 144
Laicorum ſtatutum quando comprehendat pias cauſas. 142
Legatum propter leuem offenſam non cenſetur ademptum. 149
Legati vel fideicommiſsi cauſa etiam quam minimi cauendum eſt, ſi non ſoluatur. ibid.
Lex decemuiralis, eundem magiſtratum &c. vnde ſumpta ſit. 144
Libellus incertus quomodo admittatur. 139
Liberti liberi hæredes ex quantulacunque parte ſcripti, patronum excludunt. 149
Lingua modicum membrum, & magna iactat. 155
Loci conſuetudo conſideranda. 134
Lucrum facilius præſumitur quàm dolus. 136

Lumen

Lumen modicum. 155

M

MAgiſtratus parui & honores ſubiri poſſunt nullo intermiſſo tempore. 144
Magnus iudicandus vt paruus. 155
Mala fides temporis momentanei impedit præſcriptionem. 154
Mandati fines diligenter ſunt cuſtodiendi. 148
Mandatum in modico excedi poſſe. ibid.
Mandati forma ad vnguem obſeruanda. ibid.
Mandati caſus non prouiſus, optima eſt occaſio mandati non cuſtodiendi. ibid.
Maſculus momento exiſtens excludit perpetuò fœminam, ſi per ſtatutum repellantur à maſculis. 142
Materia ſubiecta ſpectanda. 136
Mater non punitur ob modicum errorem in reddendis rationibus tutelæ filiorum. 137
Mater data tutrix antequam renunciet &c. non valet datio. 151
Matrimonium momentaneum ſufficit, vt vir lucretur dotem ex ſtatuto. 153
Mendacium modicum vitiat. 156
Mendicantium regulam non infringit dominium momentaneum. 132
Mendicantib. non licet habere annuos reditus. 155
Mendicantibus non licet habere quid proprium vel minimum. ibid.
Mercatoris ſcriptura pro ſe, an & quando ſtandum ſit. 134
Miliare vnum additum viginti, duos dies expoſcit. 150
Minima conſideranda ſunt, vbi de iure communi agitur. 153
Minimum quando requiritur pro forma, conſideratur. 156
Minimum quando ad integrandum certum maiorem numerum &c. ibid.
Minoris debitor aut creditor ad tutelam illius admittitur, ſi debitum fuerit exiguum. 141
Modici nulla ferè ratio haberi ſolet. 136
Modica res excluſa eſt à rigore iuris. 140
pro Modico nec plus nec minus. prouerb. Gallicũ 141
Modica res ſimoniam non inducit. ibid.
Modicum priuilegium non ſubdito conceſſum, reuocari poteſt. 143
Modica quædam iudex accipere non prohibetur. 147
Modicum conſiderari, niſi contrarium ſit à iure expreſſum. 156
Modicum quando in diſpoſitione iuris communis conſideretur. ibid.
Momentum non eſt curandum. 139
Momenta nea variatione partes decipi non conuenit. 142
Monetam falcificantis pœna, non habet locum in falſificante modicam quandam monetam. 147
Mora modici temporis, non eſt magnum damnũ. 145
Mora parua, non dicitur mora. ibid.
Morbus leuiſſimus, pro morbo non habetur. 139
Mors potius ſubeunda, quàm infamia. 147
Mulier non petens tutorem filys, quando non puniatur. 139

N

NAtus non dicitur, qui ſtatim deceſſit. 147
Nauis appellatione, venit & ſcapha. 151
Neceſſitas. vide in verb. vtilitas.
Nefas eſt, quicquid non licet. 155
Negatione ſola vel contradictione res videtur effici dubia, ſi adſit color aliquis. 151
Nihil & parum æquiparantur. 138
Nihil deeſſe videtur, quod parum deeſt. ibid.
Nomen maribus die nono, fœminis octauo Romani imponebant. 147
Notarius, conſultor, procurator recuſantur. 135

O

OCcaſio leuis eſt interdũ magni ponderis. 150
Occidere furem non licet pro re modica, aut vili. 146
Offendens non puniendus ex ſtatuto. 154
Offendens in vno, factus eſt omnium reus. 155
Officiales non ſyndicandi, ſi iura vel ſtatuta in leuibus non obſeruarint. 137
Officiario in quibus indiſtinctè credatur. 142
Ordinaria remedia de minimis curant. 156
Oui furtum dicitur. 150

P

PActum diſcretum, & indiſcretum. 135
Papa ſtatuium, & conſuetudo diſponentes, vt vni credatur, quando valeat. 134
Papa epiſcopos appellat fratres. 146
Parum qui tranſgreditur, non vituperatur. 137
Parum ſcientis, & nihil ſcientis æqualis eſt conditio. 138
Patronatus ius acquiritur per donationem eccleſiæ factam. 142
Patronus quis non efficitur propter modicam dotem. ibid.
Pauperes corpore non puniendi, propter leues trãſgreſſiones. 138
Pecuniaria pœna pro minimis in corporalẽ tranſmutari non debet. ibid.
Pecunia communis modica, poteſt conuerti per poteſtatem in neceſſitates publicas. 142
Pertinens eſt propoſitio quæ qualitercunque adiuuatur etiam leui præſumptione. 153
Pertinentia dicuntur, quæ modicum ad cauſam conferunt. ibid.
Philoſophi quid ſentiant de mandato, & quomodo ſit cuſtodiendum. 148
Pœna ſtatuta domum comburenti, non habet locũ in comburente domunculam. 136
Pœna tendit ad publicum fauorem. ibid.
Pœnalis conſtitutio loquens de ſanguinis effuſione, non intelligitur de modica. 168
Pœna euitanda ex ſtatuto ſi quid ſoluatur intra menſem &c. 154
Pœna committitur in ſolidum, ſi quid promiſsioni ſub pœna deſit. 155
Poſſeſſor immobilium, ſatiſdare non cõpellitur. 141
Poſſeſsione deturbatus ſi paulò poſt recuperet, præſcriptio non eſt interrupta. 146

Poſſidens res hereditarias, præſumitur adiuiſſe hereditatem. 143
Poſſidere non deſijt, qui ſtatim recuperat poſſeſſionem. 146
Poſſideat ab inteſtato omiſſa cauſa teſtamenti vel minimam quid, tenetur in ſolidũ ad legata. 150.
Poſt hanc aaiimitate rumpitur teſtamentum, etſi illicò deceſſerit. ibid.
Poteſtas non poteſt iubere, quòd pecunia communis alij ſoluatur quàm receptori. 142
Prælatus rem eccleſiaſticam etiam immobilem modici valoris alienare poteſt. 140
Prælatus minima ex his quæ ſunt eccleſiæ etiam ſine conſenſu capituli donare poteſt. ibid.
Præſcriptio intra pauciſſimos dies perficienda, habetur pro completa. 145
Præſcriptio interrumpitur per inundationem maris vel fluminis. 146
Præſcriptio procedit ex ſola ciuili poſſeſſione. ibid.
Præſcriptio interrumpitur per ſolutionem vnius nummi. 152
Præſens pro conſentiente habetur, quando agitur de eius modico præiudicio. 141
Præſtantias integras non ſoluens ſi puniatur, pro denario omiſſo, incidit in pœnam. 152
Pretium quod durat momento temporis, non attenditur. 139
Princeps poteſt in modico partem non citatam lędere. 143
Princeps poteſt ſine cauſa auferre ius alterius in modico quopiam. 144
Princeps non cenſetur velle alteri præiudicare. ibid.
Priuilegium non ſubdito conceſſum, reuocari non poteſt. 143
in Priuilegio quando modici ratio habeatur. 156
Probatio perfecta poteſt habere vim non perfectæ per conſuetudinem. 135
Probatio præſumptiua ſufficit in modicis præiudicijs. ibid.
Probatio in his quæ conſiſtunt in animo, quando recipiatur per iuramentum. 136
Promittens ſi eum cui promiſerat non inſtitueret hæredem, non tenetur, quantulacunque res promiſſa ſit. 153
Promiſſio contra bonos mores. ibid.
Publiciana experiri poteſt, qui momento poſſedit. 150
Pupillorum ſcandalum vitandum, ſicut magnorum. 155

Q

Quantitas parua, rariè diuerſitatem non inducit. 141
Quantitatum diſtinctio non fit, vbicunque cõtra bonos mores aliquid geritur. 153

R

Raſura leuis & modica, inſtrumentum non vitiat. 142
ex Recuſatione non infertur magnum præiudicium. 135
Redhibitoria non datur pro re minima. 138
Redhibitoria actio datur pro re vili. 143
Rediiſſe non dicitur, qui ſtatim rurſum eſt abiturus. 135
Reſciſsio contractus non fit pro modico. 144
Reſcriptum non vitiat, vnus modicus literæ defectus. 149
Reſcriptũ ratione vnius horæ alteri antponitur, licet ſint eiuſdem datæ. 150
Res immobilis prohibita alienari, non intelligitur de re aliqua vili. 151
Reſtitutio omnis eſt ius ſpeciale. 155
Reſtanti eſt, quanti plurib. diebus vendi poteſt. 139
Rex non poteſt alienare regalia in præiudicium ſucceſſoris. 146

S

Sacerdos pro crimine modico non cogitur abſtinere à celebratione miſſarum. 142
Satiſdatio non euitatur pro vili ceſpite terræ. 148
Scandalum euitandum. 155
Scapha quid. 151
Sciſſura aut ſcorticatura leuis, non dicitur vulnus. 138
Scriptura non requiritur in cauſis modici præiudicij. 148
Sententia lata ſuper paruo furto in camera iudicis, non eſt ob id minus valida. 143
Seruus peculiatus dicitur, qui vel minimum habet peculium. 149
l. Si vnquam. de reuoc. donat. non habet locum reſpectu rei modicæ. 143
Secius reddens rationem geſtori, iuramento probat expenſas. 136
Solennitatis modica omiſsio, non obeſt. 137
Solennitas leuis data pro forma ſeruanda. ibid.
Solennitas quando eſt data pro forma. ibid.
Solennitas leuis quando dicatur. ibid.
Solutio quæ ex pacto durat momentum vnum, nõ parit liberationem. 139
Solutionis ceſſatio ex pacto in emphiteoſi appoſito. 154
Solutio facta pro maiori ſumma quàm ſit debitã, vitiatur. 151
Speciali de iure quando agitur, de minimis non curatur. 155
Spoliatus ante omnia reſtituendus. 152
Statui non poteſt, vt vnus teſtis probet. 134
Statutum vt quis in ſua cauſa iudicet, an valeat. 133
in Statutis propria & ſtricta interpretatio recipitur. 118
Statutum Florẽtinum, ne domus alienetur, extra conſortes. 150
Succedens in minima parte, & omnino non ſuccedens æquiparantur. 138
Suſpectus de fuga quis dici non poteſt propter paruum debitum. 141
Syndicus qui ſub certa pœna tenetur denuntiare malefactores, punitur ſi vnũ prætermiſerit. 152

T

Tabellio & iudex eſſe quis poteſt in minimis cauſis. 139
Tempus impedito non currit: fallit tamen. 144

R

Tempus interpellat pro homine, niſi ſit paruum. 66
Temporis tractus non vitiatur propter modicum momentum. 143
Teſtis nemo eſt in ſua cauſa idoneus. 133
Teſtimonio vnius, nullus condemnatur. ibidem.
Teſti vni vt credatur per conſuetudinem diſponi non poteſt. 134
Teſtis vnus ſufficit in cauſa modici praiudicij. ibid.
Teſtis non repellitur propter modicum emolumentum. 136
Teſtium modica contrarietas, eorum teſtimonium non vitiat. 140
Teſtium diſcordia in minimis facit teſtimonium credibilius. 141
Teſtium depoſitio per vniuerſalem omnis, non vitiatur, licet pauci eximantur. 147
Teſtimonium illius: qui partim falſum depoſuit, omnino vitiatur. 148
Teſtimonium coloni domino quando non reijciendum. 149
Teſtis dictum ſi falſum eſt in vno nummo, totum vitiatur. 153
Theſaurarius tãtillum quid ſuffuratus ex ærario, punitur vt fur pecunia publica. 154
Torqueri leuiter, & non torqueri ſunt paria. 139
Tortus parum ſiue leuiter, non habetur pro torto. ibid.
Tranſigi non poteſt ſuper futuris alimentis, niſi prætor interueniat. 141
Tutor & curator iuramento ſuo quid probent. 135
Tutor negligens collocare pecuniam pupillarem in emptionem prædiorum, quando non teneatur ad vſuras. 140
Tutor quando non tenetur facere inuentarium. 142
Tutori non obeſt ſi non poſuerit in inuentario aliquid valde modicum. ibid.
Tutoris datio non valet, quoque modo erratum ſit in eius petitione. 151

V

VAſallus non debet feudo priuari ex cauſa, ex qua non debet filius exhæredari. 143
Vaſallus non priuatur feudo propter modicam ingratitudinem. ibid.
Vaſallus qui dimiſit dominum in prælio, feudum debet amittere. ibid.
Venditio rei magna facta pro paruo pretio, habetur pro donatione. 147
Venditor aſſerens peculiatum ſeruum. 149
Venditio vt niſi ſtatuta die. & c. 151
Venditor poteſt totam rem retinere, etiam pro vno nummo pretij non ſoluto. 152
Veritas & mendacium. 155
Vinum prohibiti portare extrà, nec metretam deferre poſſunt. 152
Virtus non corrumpitur, ſi parum diſcedatur à medio. 157
Vita magis partendum, quàm fama. 147
Vixiſſe non dicitur, qui ſtatim obiit. 147
Vni neque Catoni credendum. 133
in Vniuerſitatibus ſunt pauci epiſcopi ferè ſemper. 146
Vox vnius, vox nullius. 133
Vſucapio interrumpitur per captiuitatem ſequutam. 146
Vſucepiſſe reuerſus quando fingatur iure poſtliminij. ibid.
Vtilitas euidentiſſima vt vni credatur, facit. 134
Vulnuſculum modicum, nullum habet in ſe delictum. 138
Vxoris legatum dum eſſet cum filio, ſi abfuerit momentum, nihilominus debetur. 139
quæ in Vxore indotata, procedunt & in vxore habente paruam dotem. 138

FINIS.

INDEX IN COMMENTARIVM TITVLI, RES INTER ALIOS ACTAS ALIIS NON PRÆIVDICARE. C.

A

ABient vltra mare poſt primam citationem, non eſt vlterius citandus. 167
Abſente quopiam partim cauſa reipub. partim rei priuatæ quid attendendum. 161
Abſenti quando nulla defenſio competit, citatio non requiritur. 164
Abſens non reputatur, qui citari debet. 172
Abſolutoria lata ſuper crimine publico quibus noceat. 169
Abſolutio iuramenti cauſa cognitionẽ requirit. 170
Abſolutio iuramenti ne fiat, intereſt partis. 171
Abſolutio ſemel facta parte non citata, an teneat. ibid.
Abſolutio ab excommunicatione. ibid.
Abſolutio pœnitentialis, & iudicialis. ibid.
Abſolutio non ita magni præiudicij, ſicut ſententia. 174
Acceſſoriè ius patronatus vendi poteſt. 160
Actio vel defenſio competens primùm alicui. 168
Actione nemini competente ex iuramento, abſolutio nullo citato valet. 171
Actus ex quo quis lædi poteſt, præiudicium inuocato non facit. 157
Actus fieri in detrimentum alicuius, quomodo intelligatur. 158
Actus ex quo quis lædi poteſt, quando noceat non vocato. 163
Actus qui inuito aliquo fit, ignorante & abſente poteſt. ibid.
Actus pendens ex voluntate eius qui facit, abſente parte fieri poteſt. 164
Adam vocatus antequam puniretur. 166
Adminiſtratio interdicitur ipſo iure furioſo. 173
Aes alienum, excludit legatum. 163
Agnati non citandi neceſſariò, dum fit legitimatio per patrem. 163
Alienari. vide in verb. vendi.
Alituare quando poſſit minor abſque decreto. 161
Animi declaratio poteſt fieri parte abſente. 164
Appellare quibus liceat. 163
Arbiter de liberali cauſa non cognoſcit, niſi incidenter. 160
Arbitratoris in ſententia, non requiritur partis citatio. 173
Arbitrator aſſumptus inter plures. ibid.
Arbitratore electo ſuper declaratione perſonarum, partis citatio non neceſſaria. ibid.
Arbitrium datum aliquibus ſuper publica vtilitate, quid comprehendat. 159.

C

CAuſæ cognitio vbi requiritur, & citatio quoque. 170
Cauſa, eſt fundamentum poteſtatis abſoluendi à iuramento. 171
Chriſtianum mancipium Iudæus in conſequentiã fundi cui eſt aſcriptum, poſſidere poteſt. 160
Citare ad quid doceat, quos actus non tangit. 162
Citari pars in quibus caſibus debeat, quãdo Princeps concedit priuilegium. 164
Citari non debet, cui non poteſt fieri præiudicium. 171
Citatio omnium actionum inſtituendarum principium. 157
Citatio non requiritur in notoriis. 164
Citatio eſt iuris diuini. 166
Citatio requiritur in iudiciis. 165
Citatio & monitio differunt. 169
Citationem omittere, eſt defenſionem tollere. 166
Citatio ad quid fiat. 171
Citatio requiritur in notoriis. 173
Citatus qui dixit ſe nolle venire, non eſt citandus vlterius. 166
Clerico premouendo, quatenus nocet confeſſio. 162
Clerico producente literas clericatus, non eſt vocandus aduerſarius. 163
Clericatus probatio fieri debet coram epiſcopo. ibid.
Clericus captus pro crimine à iudice laico. ibid.
Confeſſio facta in quandam conſequentiam, non præiudicat. 162
Confeſſione incidenter facta, quis non eſt condemnandus. ibid.
Commiſſarius, quando debet partes citare. 165
Comparet qui vult pro ſuo intereſſe. 163
Compromiſſi vltima die, poteſt ferri ſententia. 164
Computorum reuiſio. 167
Coniecturis locus eſt in incertis, non certis. ibid.
Conſcientia alicuius commiſſum. 169
Conſcientia rectè informanda. ibid.

Conſcientia ſecundum leges. 165
Conſcientia quam ſibi quiſque fabricat. ibid.
Conſcientia dictio, importat arbitrium boni viri. ibid.
Conſtare non poteſt, niſi parte vocata. 169
Contingenter quid dicatur. 159
Contractus laicorum iuratus, quando per papam reſcindatur. 161
Contumaciæ præcedentis pœna, quomodo declaretur. 172
Contumax in reſpondendo poſitionibus. 167
Creditor an poteſt eſſe teſtis in cauſa debitoris. 158

D.

Debitor paſſus creditorem experiri de proprietate pigneris. 168
Debiti remiſſio per maiorem partem creditorum facta, cæteris abſentibus præiudicat. 172
Decerni in præiudicium abſentis, nihil debet. 170
Defectus ſemel purgatus, non poteſt iterum opponi. 170
Defenſio eſt iuris naturalis. 166
Delatio iuramenti, quomodo fieri poſſit. 164
Delegatus iudex formam mãdati obſeruare debet. 161
Delegati iudicis ampliatur iuriſdictio ratione cõſequentia. ibid.
Detrimentum alterius dicitur, quando principaliter redundat. 158
Deus noluit punire peccata Sodomorum, niſi deſcenderet. 166
Deus inſtituit citationem. ibid.
Deus remittit iuramentum, remittente parte. 172
Diſpenſatio iuramenti, quomodo fieri poſſit. 170
Dolus de futuro principaliter remitti nõ poteſt. 159
At in conſequentiam poteſt. ibid.
Donatio facta vxori à viro in conſequentiam, valet. ibid.
Donationis inſinuatio nemine citato fieri poteſt. 172
Dotis cauſa ad iudicem ſecularem pertinet. 161

E

Eccleſia commodum pertinet ad prælatum cõſequenter. 158
Eccleſiaſticus iudex ſolus cognoſcit de cauſa vſurarum. 161
Electionis cauſa, reſpicit publicum intereſſe. 170
Electionis cauſa, cur quaſi popularis. ibid.
Electus ad dignitatem. ibid.
Eliſæus maledixit pueris, eum irridentibus. 159
Emptor paſſus venditorem agere, quando ſibi præiudicet. 168
Epiſcopus petens quartam decimarum contra quandam eccleſiam. 158
Epiſcopus, & etiam papa quando abſoluendi poteſtatem non habent. 170
Examinatio alteri cõmiſſa an quis ſit idoneus. 165
Excommunicari quomodo poſſit à iure excommunicatus. 169
Excommunicatio dependet à voluntate eorum qui excommunicant. 171
Excommunicatio ſemper valet. ibid.
Expenſarum. vide in verb. Taxationis.

F

Fideiuſſor poteſt eſſe iudex in cauſa rei principalis. 158
Fideiuſſor iudicatum ſolui. 162
Fideiuſſor contractus. ibid.
Filiationis in cauſa ſententia lata cum patre, omnibus nocet. 170
Fiſci priuilegium in vendendo rem quam habet communem cum alio. 168
Fiſcus vendens rem alienam ſciens, nihil obeſt domino. ibid.
Fiſcus ſi rem alienam vendat imprudenter, venditio manet, ſed reſtituitur pretiũ domino. ibid.
Forum vt foro addatur, iuramentum operatur. 170

G

Gratiam vel priuilegium concedendo princeps, non tenetur vocare quibus ſit præiudicium. 164

H

Hæredis condemnatio præiudicat legatariis non citatis. 162
Helias fecit ignem deſcendere de cælo. 159

I

Ignobilis. vide in verb. Nobilis.
Incorporalia per ſe non veniunt in diuiſionem. 159
Incidentium. vide in verb. Iuriſdictio.
Incidenter quod ſit, non attenditur. 161
Indiuidua res quid operetur. 168
Iniuriam nemini facit, qui ſuo iure vtitur. 164
Inſultum faciens contra aliquem, vnde concitatio ciuitatis orta ſit, quatenus puniatur. 159
Inſtrumenta garentigiata. 162
Interloquutoria medici præiudicij, quomodo poſſint ferri. 167
Iudæus Chriſtianum mancipium poſſidere non poteſt. 160
Iudex quis eſſe poteſt in ea cauſa quæ ad illum pertinet in conſequentiam. 158
Iudex laicus non poteſt aliquem iure patronatus priuare. 160
Iudex maleficiorum incidenter poteſt cognoſcere de cauſa ciuili. ibid
Iudex procedens ad informationem vt vir bonus, citare non cogitur. 172
Iudex quod pronũtiat, pro declaratione rei à iure pronuntiata habetur. 169
Iudex ciuilium cauſarum, quando cognoſcat de criminali. 160
Iudex alias incapax, poteſt incidenter cognoſcere. ibid.
Iudex excommunicans ipſo iure excommunicatum, ſine monitione id facere poteſt. 173
Iudicium redditur in inuitum. 165
Iudicis delegati fines non adeo latè patent, vt ordinarij. 161
Iudices eccleſiaſtici inhibent ſecularibus ſine citatione. 167
Iudici non eſt permiſſum offendere partem nec in modico. 171
Iudicio ſubiectus nõ eſt, qui ad illud nõ vocatur. 157

Iura

Iuramentum quin deferatur, pars facere non poteſt. 164
Iuramentum eſt iuris naturalis & diuini. 170
Iuramentum multum operatur. ibid.
Iuramentum exactum per calumniam. 171
Iuramentum perſonale & reale, & quatenus. ibid.
Iuramentum temerarium quid requirat. ibid.
Iuramentum vi extortum obligat. ibid.
Iuramentum ſponte praſtitum multò fortius. 172
Iuratus contractus. vide in verb. contractus laicorum.
Iurans ſe non vocaturum partem in iudicium, ea non citata abſolui poteſt. 172
Iuranti de damno abſente parte & non citata, an & quando credatur. 164
Iuriſdictio augetur ratione incidentium quaſtionum. 160
Ius conſtitutum facilius retinetur, quàm de nouo inducatur. 169
Ius quaſi publicum, & quaſi populare. 169. & 170

L

LAicus iudex an poſſit priuare iure patronatus. 160
Legatarij ſunt teſtes idonei in cauſa teſtamenti. 158
Legatum ſi fuerit vni, quem Titius fuerit arbitratus, quomodo poterit eligere. 173
Legitimatio naturalium per patrem. 163
Legitimationis qualitas declarata per ſententiam. 170
Legitimatio filiorum à patre fit ſine citatione. 172
Libidinis cauſa capiens & detinens aliquam perſonam &c. 159
Litis dubius euentus. 171

M

MAleficiorum iudex de ciuili cauſa non iudicat. 160
Mandator & fideiuſſores non citati quomodo teneantur. 162
Mandatum procuratoris extenditur ratione incidentis ad ſpecialiter ſibi non commiſſa. 161
Mandatum ſpeciale quando non ſit neceſſarium in his, in quibus alias requiritur. ibid.
Maritus paſſus ſocerum agere de proprietate dotis. 168
Matrimonij quaſtio ad iudicem eccleſiaſticũ principaliter pertinet. 161
Minor non poteſt alienare immobilia ſine decreto. ibid.
Monaſterium minor ingrediens omnia ſua bona dicat abſque decreto. 161
Monitio fit vt quis ſatisfaciat. 169

N

NOtoriè prodigo ipſo iure interdicta eſt adminiſtratio. 173
in Notorijs non eſt opus venire ad iudicium. 172

O

OBligatio ex iuramento non quaritur, vbi verſatur turpitudo ex parte recipientis. 172
Occultare ſe, nec pati citationem ad ſe peruenire. 167
Ordinarij iudicis ampliatur iuriſdictio ratione incidentia. 161
Ordinata à iudice parte non citata, poſſunt alia abſente retractari. 173

P

PApa ius alteri quaſitum ex iure naturali, nõ poteſt tollere. 161
Papa poteſt ferre diffinitiuam, nulla pracedente citatione, & quando. 165
Papa habet pleniorem poteſtatem iuris eccleſiaſtici. 161
Papa non poteſt procedere ſine citatione. 166
Papa non poteſt abſoluere à iuramento non ſubſiſtente cauſa. 170
Parentes, patronos &c. vide in verb. Veniam.
Partis praſentia aut citatio non neceſſaria quando. 163
Patronatus ius vendi non poteſt. 160
Perſonaliter citatus, non eſt denuò citandus. 166
Populares actiones, in quibus agitur de iure publico. 169
Poſſeſſio tranſlata in alium quomodo tertio praiudicet. 170
Praiudicium principalis, & eius de quo agitur acceſſoriè. 157
Praiudicium irreparabile. 162
Praiudicium plenum. 168
Praiudicium quale quale quid & in quibus operetur. ibid.
Pralatus in cauſa ſua eccleſia poteſt eſſe teſtis. 158
Pralatus poteſt eſſe iudex in cauſa ſua eccleſia. ibi.
Princeps ſolus cognoſcit de nullitate ſententia lata à ſuo delegato. 160
Principaliter quid. 159
Princeps gratiam vel priuilegium concedit inuitis his quibus praiudicatur. 164
Princeps an poteſt cognoſcere nõ citata parte. 166
Principis ſententia habet vim legis. 170
Principali ſublato, tollitur acceſſorium. 161
Priuilegium. vide in verb. Gratiam.
Procurator quando interuenire poſſit in crimine capitali. 159
Procuratoris mandatum. vide in verb. Mandatum procur.
Procurator ſine ſpeciali mandato, reſtitutionem in integrum petere non poteſt. 161
Prodigo interdicitur adminiſtratio, illo non citato. 173
Prodigus notorius. ibid.
Prodigo adminiſtratio lege interdicta. ibid.
Publicam vtilitatẽ qua dicantur concernere. 159

R

RAtificatio parte abſente fieri poteſt. 164
Ratio fere nulla habetur eorum, qua ſecundariò ſolum veniunt. 159
Rationum vide in verb. Computorum.
Rector eccleſia poteſt probare conſuetudinem per coteros rectores diœceſis. 158
Reipub. quilibet eſt procurator in actione populari. 169
Relaxatio iuramenti. vide in verb. diſpenſatio.
Res inter alios acta, cateris non praiudicat. 157

Romana eccleſia centum annis præſcriptione gaudet. 159

S.

SEcundariò aliquid concedi, quod principaliter non conceditur. 159
Seditioſi pœna ex ſtatuto refertur ad turbantem principaliter, non ſecundariò. ibid.
Sententia lata pro creditore contra inſtitutum, ſubſtituto nocet etiam non citato. 157
Sententia lata contra principalem, quibus noceat. 162
Sententia ex plenitudine poteſtatis principis. 166
Sentẽtia iuris declaratoria, citatione indiget. 169
Sententia hominis citationem requirit. 173
Sententia lata contra vnum ex procuratorib. 169
Sententia quo caſu valet parte non citata 172
Sententia principis facit ius inter omnes. 170
Sepulchri violati vel eccleſiæ, eſt popularis actio. 169
Seruitus eſt res indiuidua. 168
Seruitus conſtituta & conſtituenda differunt. 169
Societatem contrahens ſpurius cum herede patris, pro portione ſocietatis bona obtinet. 160
Sodomorum peccata. 166
Spurius non poteſt obtinere bona patris. 160
Status cauſa. 168
Statutum quòd ſententia lata contra vnum, poſſit mandari exequutioni contra alium. 157
Statutum debet addere iuri communi. 158
Statuta loquentia de offenſo, quomodo intelligẽda. 161

T

TArdius recipiens minus recipere videtur. 171
Taxationis expenſarum ſententia, an requirat citationem. 167
Terminus ſtatutus ad aliquid faciendum. 172
Teſtamenti commodum pertinet ad legatarios ſecundariò. 158
Teſtis nemo eſt idoneus in ſua cauſa, & quomodo intelligatur. ibid.
Teſtis confeſſus crimen in depoſitione, ex ea confeſſione non punitur. 162
Teſtis iurare debet parte præſente. 163
Teſtes deponunt velint nolint. 165
Teſtes quando recipi, & iurari poſſint parte non citata. 174
Tutor præſtat authoritatem in rem ſibi profuturã ſecundariò. 159
Tuteris datio per iudicem ſine citatione fieri poteſt. 174
Tutor dandus per inquiſitionem, citationem requirit. ibidem.

V

VEndi poſſunt in conſequentiam, quæ principaliter alienari non poſſunt. 160
Veniam impetrando vt quis poſſit in ius vocare parẽtes, patronos &c. citatio nõ eſt neceſſaria. 172
Verba ſimpliciter prolata, quomodo intelligenda. 159
Verba importantia arbitrium boni viri, quid operentur. 165
Verbi ambigui interpretatio per principem, quomodo fieri poſſit. 166
Vniuerſitatis in cauſa, ſinguli poſſunt eſſe teſtes. 158
In qua de commodo ſingulorum agitur in conſequentiam. ibid.
Vſurarum quæſtio quando agitari poſſit coram iudice laico. 162

F I N I S.

Extraict du priuilege du Roy.

PAR grace & priuilege du Roy eſt permis à Guillaume Rouille Libraire de Lyon, d'imprimer, ou faire imprimer, vne foys ou plusieurs, ces preſents Traictés intitulés *Andreæ Tiraquelli, Regij Conſiliarij. Tractatus in tit. de Iudicio in rebus exiguis ferendo. Eiuſdem, In tit. Res inter alios actas aliis non præiudicare. Commentarij.* Leſquelz liures il a recouuertz à grands fraiz, miſes & deſpenſes des heritiers dudit feu Tiraqueau. Et pource eſt faict defenſe de par ledict Seigneur, à tous autres libraires, Imprimeurs & perſonnes quelconques, de non imprimer, vendre, ne diſtribuer, en ſes pais, terres & ſeigneuries, leſditz liures nouellement imprimés par ledict Rouille, ſi ce n'eſt par ſon conſentement: & ce iuſques au temps & terme de dix ans, à compter du iour & datte que ſera parácheuée la premiere impreſsion deſditz liures, ſur peine d'amende arbitraire & de confiſcation des liures qu'ilz auroyent imprimez. Et afin qu'aucun ne puiſſe pretendre ignorance du preſent priuilege, ledict Seigneur veut & entent, que l'extraict d'iceluy eſtant mis au cõmencement ou à la fin deſdictz liures, ſerue pour toute notification, ſauf en demander copie audict Rouille (ſi bon leur ſemble) & ce à leurs deſpens. Car tel eſt ſon plaiſir, non obſtant oppoſitions & appellations quelconques, cõme plus à-plein eſt contenu & declaré par leſdictes lettres de priuilege, ſur ce données à Fonteinebleau, le xiij. iour de Mars, mil cinq cens ſoixante, & de ſon regne le premier.

Par le Roy en ſon Conſeil,

Signé de Vabres.

Et ſeellé du grand ſeau en cire iaune à ſimple queüe.